

Bd. 66286

BIBLICELE

SAU

NOTITH HISTORICE PHILOSOPHICE, RELIGIOSE SI POLITICE

assupra

BIBLIEI

DE

I. HELIADE R.

PARIS

IN TYPOGRAPHIA LUI PREVE SI COMP.

via J.-J.-Rousseau, 15.

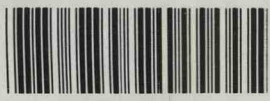
—
1858

Biblioteca Centrală Universitară
N 504678
ventar 787682

BIBLIOTECA

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C787682

IN TIPOGRAFIA IMB. BUCURESTI

PROLEGOMENE.

« Iar Terr'a eră nevădută și
« informă, și întunerec peste
« abys, și Spiritul lui Dumneđu
« se purtă peste ape. »

Biblia fu unic'a carte din tôte operele min-tii umane que din conceptia sa fu destinată à strabatte locurile și secolii, à se purtă peste apele multe și din chaosul elementelor diverse și în lupta à creà o lume sociale.

Biblia aflô în adevăr aqueata gratiă divi-nă numai pentru quô fu elaborația unei min-ti que nu mai voi și nu mai sciü à vedé pe Dumneđu în cetățile cà Memphe și Baby-lonia ;

Ci în sinul desertului muntelui Horeb, în miđlocul naturii nepervertite, în lumin'a que resare din sinul selbaticului rugu, în Furnic'a și Albin'a que se miscă și labôra în legea pe quare nu scie à o călcă.

Biblia aflô iarôși aqueastă gratiă și putere pentru quô, elaborată de o minte que vede ast fel, fu expressia unei inime que înde-lung suspinô la vedera împilării unui po-pol-frate, ingenuchiat și cufandat în huma-cleioșă frământată în sudôrea și sângele lui.

Biblia pe lûngô aqueastea se revesti de au-reola victoriei pentru quô scrisă pentru un popol pervertit în servitudine sub precep-tele și vérg'a de ferru a Tyraniđii, autorul ei la fiă-quare pas n'avü de quât o stațiune durerôsă a Calvariului.

Biblia è productul unei minți que vede pe Dumneđu în sinul naturii, suspinul unei inime în holocaustu pentru mântuirea ên-susi aquellor'a que o împungu, vocea în de-sert que resună peste secolii, condicea unui popol sclav, chemat a deveni Natiô.

Biblia din Hebrei retaciti, împerechiati și cerbicoși face un singur Israel, un singur po-pol solidar, predestinat à dă Prophetii și pe Mântuitorul lumii. Aqueasta este minunea quea mai mare que în lumea antică operô aqueast condice que singur merită în ade-ver numele de Carte (1).

(1) Bibliă, βιβλίον va să dică carte.

Ansê precum Hebreul prin Bibliă deveni Israel sau Natiô, assemenea abătut din cal-lea ei prin Davidismu și Solomonismu, de-vine possessia lucrul dynastiei lui Iuda, Is-rael decădut devine Judan ; Palestina terr'a promisă devine Iudeca, adicô moșia lui Iuda.

Biblia, ori unde appărü, în dată se făcu lumină la vocea ei atot-potentă : *fia lumina.*

Intre Helleni în miđlocul confusiei doc-trinelor filosofice și religioșe, appare sub Ptolemei cu atâția secolii înainte de Christu și platonisând pe toți, îi prepară dejă spre à se christianisă.

În miđlocul Gallilor face à resări dioa Christianismului după auror'a druidică.

Rom'a ne mai putând domină cu bracu desnervat, află puteri nuoe și începe à do-mină în numele Vechiului și Nuoului Testa-ment ; christianisă pe Barbari, și face din-tr'ênșii pe quei înainte-mergători pe callea progresului.

Biblia iar fu arm'a quea mai potentă în mân'a quellor que protestarô încontra abu-surilor sacerdotali și parodiei christianis-mului.

Iar minunea que operô în mediul evu fu quô ajunsse à christianisă și pe quea mai egoistă și materialistă din stirpe, pe stirpea teuto-niră, pe Germani și pe Englesi voiu să dicu.

Quât pentru noi Românii, cà o ramură âncô verde, deslipită din tulpin'a seculară și vermuloșă dejă, din tulpin'a arburelui rô-man, que amenintă lumea de o calastiopha la caderea lui vecină ;

Deslipiti de aquea rădăcină păgână, cà o ramură âncô verde que avea calitățile Ro-meii republicane și stoice ; — quôci popoul mai are âncô viață quând se corrumpe capi-talea — transplantati și altoiti în pămên-tul Daciei, luarôm viață nuoa, spre à purtă prin dinpreună cu cetatea Cesarilor, cu Baby-lonia apocalptică ; și spre à purtă prin miđlocul a 18 seculii și conservă numele și datinele Romei antice, mântuiti de Roma imperiale și pontificale.

Ast fel ne află Biblia când apăru între noi que eram c'a nisce legiuni de Loti que scăpă din Gomorra Neronilor, Caligulilor și Domitianilor.

Biblia dar și datinele strabune alle Romei Cincinatilor și Scipionilor, fură primii și quei mai salutarii ai nostri legiuitori.

Radu-Negru făcū din Romania o altă țară promisă, și o împarti după dreptate la un popul egal în 12 județe c'a quelle 12 ținute alle Palestinei la quelle 12 sementii alle lui Israel.

Si după cum ordonă Moysē în numele lui Dumneșeu a'și allege popoul dintre deci, și dintre sute și dintre mii spre a'l conduce și judecā, asemenea și Radu-Negru supuse la aqueeși lege și ănsuși allegerea și încredintarea Magistraturei quelle mai nalte, a capului suprem și duce al Natiei.

Domnul țerei nu'și face din patriă o moșie, o avere a familiei sale, nu se constituie în suveran absolut, ci suppus allegerii Natiei și controlului reprezentanților aquesteia, între quari quei mai vechi în servitiu și într' o hierarchie deschisă la toți filii patriei, formă dodecada Senatului, quare mai la urmă se suie pînă la numer de patru deci.

De unde ănsē vin aqueste instituții cu totul biblice și romane democratice, minus patriciatul ereditar, în mijlocul unei Europe feudale, și unui Orient bizantin?

Ăncō mai din ainte cu atâția secolii Patriarchul Romei se desbinasse de pentad'a Patriarchilor que formă corpul întregu al Chrestinătății, și se isolasse de queilalti patru patriarhi ai Resăritului.

România c'a descendenți ai aquellor legiuni que conservă ăncō datinele antice și necorruptei Rome, și în quea mai mare parte christianisate de ănsuși apostolii Petru și Pavel și de urmatorii aquestor'a que singuri eră depositarii adeveretatului Vechiu și Nuou Testamēt;

România într' o asemenea inefastă desbinare provenită din spiritul predominării și institutiilor feudale, mai păgâne de quāt păgânătatea, firesce quō abandonarō Rom'a que pentru păcatele patricianilor sei fusse abandonată și de ănsuși popoul roman în prad'a Barbarilor;

România abandonarō Roma lăssându'i gloria de a binecuentă și consacra legea salică și dreptul numit *divin*, și se lipirō mai mult de quāt ori-quine de quelle patru Biserice alle Resăritului, que nu facea și nu facu de quāt o singură Biserică.

Cu moșiile lor, lăssându'și sāraci copii și s'rănepoții, dotarō Sântul Mormânt și mun-

tele Athos spre a se sustine și perpetuā marea cuivință a Casei lui Dumneșeu.

(Noi aquí vorbim de credința și desintresarea Românilor, iar nu de quei que abuseră de marele și exemplarul lor devotament, spre a putea trăi c'a nisce satrapi. Cu quāt creștinătatea Românilor fu mai mare, cu atâta delitul devine mai gravu al aquellor'a que specularō cu ămenii și cu Dumneșeu.)

România se lipirō de Biserica Resăritului în adevēr, iar nu de quei que făcurō din cas'a lui Dumneșeu tavernă de trafic.

Pentru aqueștia mastigea fulgerătoare stă la pōrt'a templului; și va veni timpul quând la lucirea ei se vor mântui ămenii în onōrea și binecuentarea lui Dumneșeu.

Lăssăm dar ămenii cu păcatele lor, și ne ținem de ritul Bisericei Resăritului que nu stă în edificiurile materiale, ci în Vechiul și Nuoul Testament și în scrisese Sântilor Părinți, într' un cuvēt în queea que numim Ierusalemă quea de sus.

Dupō modelul aqueștia străbunii nostri fondatori ai ambelor Domniate vrurō a'și constitui Patria lor, și ăccē caus'a pentru que instituțiile lor furō atât de Biblice.

Rom'a pontificală nici o dată n'a iertat proselyților sei de a fi biblici; pînă în dioa de astăzi Biblia è prohibită la Catholiciei. România dar se desfăcurō de densă și trăinō mai mulți secolii appărându'și numai Religia și moșia, și uitând, qua să dicu așa, a lor ființă, a lor origine.

Limb'a română nu mai fu conservată de quāt de Mamele nostre, și de popoul que nu sciă citi și scrie.

Părinții nostri în Biserice cāntă și se rugă slavonesce, în ministere decretă în limba slavonă, în tribuuale dă sentintele în aqueea și limbă; în cancellarii scribii făcea paradă și se îngomfă cu aqueea și scăpētare.

Numele de Romān infine dela Michaiu Bravul nu mai eră numele unei Natii, ci al unei condiții a societății, a condiției de servu! Individele se vindeă și se cumpără c'a *romāni* eterni din generație în alta, și c'a servitudine eternă, vëndarea se namără pe sufflete.

Pōte ănsē facee quineva din auru un vas umilit și de abjectiō; ci prețul întrensecu al aurului è tot aquell'a.

Decretul lui Michaiu făcū din Romān synonymul sclavului; sclavia desarmō brațul lui, și aqueast'a redusese țerr'a numai bună de a deveni prad'a ianicearismului și apoi a beilor din Phanar.

Farō limbă scrisă, ci vorbită numai de

săteanul servu și de nisce femei debile, când Românul se află în prețioa de a perde de tot nationalitatea, sau absorbit sub dominația phanariotă în proselytismul grecu, sau înecat cu totul în torrentul slavismului. Biblia quare 'l a fost constituit sub Radu-Negru, Biblia veni spre a 'i mântui nationalitatea.

Din chaosul aquellor doctrine corruptore alle byzantismului, slavismului și feodalității Biblia veni din nouu ênsuși în limb'a popalului servu, a regenera și a crea o Româniă adumită în noê și dece milioane de sufflete separate de a nu mai fi sclave, ci Române cum furô la început dela descăllicătore.

Aurul pôte lua form'a unui vas abject sub ciocanul unui argintar salariat, ci prețul lui întresecu este tot aquell'a.

Biblia appârû în totă claritatea ei, pentru quô appârû în limb'a populară; și înmidlocul întunerecului byzantin, slavu și feodal se făcu lumină, și întellent'ă Românului început a vedé rip'a que se deschidea la picioarele lui.

Intre 1640 și 1648 Matheiu Basarab în alianță cu Domnul Transylvaniei Georgiu Racotzi se decisserô întru a punne a traduce în românesce Vechiul și Nuoul Testament și a 'l împârți în quâte trelle domniatele și ori-undé se vorbesce limb'a română.

Racotzi avu un îndemnu și Matheiu Basarab altul; fiă quare avênd scopuri diferite luarô aquella și midlocu sau drumu. Unul voiă să ajungă la Lutheranismu și altul la Romanismu și la adeverată orthodoxie. Drumul que appucarô amêndoi fu Biblia.

Așă sunt drumurile que au mai multe stațiuni în linia lor.

În Transylvania se făcê propagand'a Lutheranismului que converti pe Sași cã o stirpe materialistă, și o mare parte din Unguri.

Racotzi erã zelos proselytu și protector al aquestei doctrine.

Matheiu Basarab erã Român, și natur'a Românului este să asculte ori que idee nuoa și apoi să dică: *sa mai vedem*.

Matheiu Basarab cu quei mai mari și mai întellepti ai natiei *mai veduro*, și disserô: nimicu nu è mai dulce și mai maternu de quât a vorbi Biserice'a filiilor ei în limb'a lor; iar în quât pentru dogmele lui Luther, multumim dumneavôstră, domnilor emisari.

Aqueste doctrine sau dogme pot fi bune și folositoare acolo unde își au cuvântul de a fi. — Acolo adicô undé se facu abuzuri

neauđite din partea puterii Bisericei officiali, se pot firesce arătã și prorestatii.

La noi Biserice'a n'a ars pe nimeni de viu nici ênsuși de mort după decisia unei Inquisitii; la noi Pontificete nu è un suveran absolut quărui să i se dea putere de a ne arde corpurile și de a ne închinã în etern suffletele la focul Gheenei;

La noi preotul nu trăiesce din sudorea și sângele popolului, nu se jură fecioriei, spre a puté a se bucurã apoi de tôte femeile farô să pörte sarcin'a familieii.

Din contra la noi capul Bisericei în locu de a împilã este împilat, și depinde de capriciul unui pașã și adesea de al unui banchier armean. Capul Bisericei nôstre are nevoie mai mult de a fi susținut de quât de a protestã încontra lui.

La noi Preotul pörta aquella și jugu cu popolul, sarcin'a familieii, și împilarea înnorantei și ênsuși angariile. Noi n'avem a ne piânge quô sciint'ă lui a putnt a 'i servi spre a inventã și sanctionã legea salicã și Inquisitia.

Preotul la noi, avênd nevoie de lumină, nu ne a forțat nici o data de a protestã încontra abuzului sciintei aquestuia. Preotul la noi nu e Iesuit.

Proteste quine è catholicu încontra exactiilor pontificali, monachali și baronali, quôci Românii nu pot protestã încontra archiereilor que și 'i allegu singuri, și încontra preoților que ducû sarcin'a familieii cã ori-que chrestin și după ênsuși ordinea apostolică (1).

La Domnia Mariei Talle, disse Matheiu Basarab către amiculu și aliatulu seu Racotzi, la Domnia Mariei Talle protestatia este o necessitate din quelle mai imperiose, iar la noi Românii ar' fi o absurditate din quelle mai neauđite.

Reîmpinserô dar Românii doctrinele Protestantismului, și îmbrăcișarô cu capetele descoperite și cu genuchiele plecate Biblia și Evangeliile în limb'a popolului român.

Impulsia în adever se dette dela quei que protestã și quari între altele quereã qua Biserice'a să le vorbească în limb'a lor; glorie ânse lui Matheiu Basarab que sciû distinge bunul și salutiariul din queea que în Româniã ar' fi fost cu totul absurd.

Prin urmare, în mai puțin de doê deci de anni totă bibliothec'a Bisericei fu tradusã în limb'a româna ast fel cum se vorbiã pe atunci:

Servițiul Bisericei tot, scrisele Sântilor

(1) Pavel către Thimoteu, capu III, v. 2-6.

Părinți în sute de volume fură traduse, tipărite și răspândite în țerr'a română Moldova, Transylvania, Bănat și o mare parte a Ungariei.

Din toate părțile aquestea se află bărbați que își consacră veghierile și făcea quâte un om singur queea que astăzi nu facu cu sutele.

Ducă-se quinevã în Bibliothecale Cernichei, Căldărușanilor, Mănăstirei Nemptului și vedă quâte volume compun bibliothec'a Bisericii române create că printr' un miracol numai cu începutul Bibliiei.

Ansă quine sunt aquei traducători que dotarō Biseric'a și Natia de atâtea cărți altele, și mântuindu-ne limb'a ne mântuiriō Nationalitatea?

— « Noi suntem noi » ne respund suffletele acestor bărbați. « Si nu mai căutați numele nostru. »

În adevăr prin nimicu nu se apropiã Omul atâta de Creator că prin travaliu, quoci creatia nu se effectuã de quât prin travaliu.

Christu deificō Pâinea și Vinul quoci sunt singure que representã productul travaliului vivificator.

Quând quinevã ajunge à lucrã și à creã atâtea que quât crearō primii traducători Români și mântuitori ai Nationalității, cu quât prin travaliu se apropiã ne Dumnezeu, cu atâta că și densus: respund: *noi suntem quei que suntem, si aquesta e numele nostru.*

A și ascunde numele în aquei timpî erã o datorie de charitate și de modestiã chrestinã. Astăzi ansă legile queru pe omu responsabil de scrierile sale.

Queea que atunci erã o virtute de a și tăcea numele, astăzi ar' fi consideratã că o lipsã de curagiu.

Astăzi Biblia și ori-que carte, după legi, nu mai pôte veni dintr' o mână necunoscutã; quine o publicã este responsabil de scrierea sa.

Primul miracol que operō Vechiul și Nuoul Testament după răspândirea lor în România în limba Patriei fu liberarea sãtenilor români, restabilirea numelui de Român în nume național.

Actul de pietosã memorie al Generalii Adunãri a arhierilor și Boierilor țerei, actul que deliberã pe satean de jugul que purtase dela Michaiu pinō la 1720 nu aduce înainte de quât Sãntele Scripture, și cu densesle fulgerã pe ori-quine vã cutedã à desființi aquea decisiō eu adeverat chrestinã.

De mai furō apoi sclavi pe pãmântul Românici, aquestia nu se înființarō de quât de

Domnii phanariotii que își dotarō fliele cu svânturat'a și avânturōs'a stirpe erantã a Tsiganilor;

Si spre à astupã gurele pãmêntenilor și mai vertos spre à face à tacé Biseric'a, complotarō și fêcurō pe unii și pe alt'a complici dândule și lor o parte din Tsigani.

Biblia ansă și Evangeliele îi salvō și pe aquestia pretutindenii, și vã salvã ori que sclavu se mai aflã pe faç'a pãmântului.

Prin Bibliã, în ambele Domniate o națiō, redusã în stare de servitudine, redeveni o natiō de Români, qua sã pôtã durã ancō un secul și jumătate în contra cercãrilor și tribulatiilor que i se preparã.

Unde ar' fi ajuns cu cãderea natia nōstrã, daqua Phanariotismul și mai la urmã Muscãlismul o aflã fãrō limbã scrisã, fãrō Bisericã romãnã, fãrō guvernul quare sã decretie romãnesce, fãrō cașcellarii quare sã serie romãnesce?

Se scie quãtã întindere luasse limb'a gręcã în ambele capitali și prin județe ênsuși în mai pușin de un secul.

Guvernul phanariot decretã și legiuiã romãnesce. Biseric'a binecuventã în adevăr romãnesce, și cu toate aquestea boierii ambelor țerre avea rușine în conversațiile lor de à mai vorbi limb'a țerranilor, a preoților de țerrã și a logofetilor.

Unde ajungeam, și cum ne-ar fi lãsat phanariotii în mânele Muscalilor, de nu erã încai aquei preoți, aquei logofeti aquei țerrani, și mamele nōstre qua sã mai conserve limb'a într'o stare latentã, ênsë tot d'auna viiã?

Starea de nationalitate scãpëtatã se aratã în biographia lui Georgiu Lazar que ammu dat'o în Curierul Român la ânul 1838. Boierii que nu scia grecesce se sfortã sau mai bine se sfortãia à vorbi romãnesce stricat și pelticu qua sã semene à Greci.

Ispravnicii și Zapcii ajunseserō de ris ênsuși înainte *slujitorilor* (dorobanșilor) lor. « Êșiți, mēi, afarō, dicea aquestia sãtenilor, quo or' sã verbeascã boierii grecesce. »

Atât greceasc'a lor erã o rumãneasã stricatã și priceputã de ori que Român.

Biseric'a își făcù datorie de à ne conservã limb'a într'o stare stationarã în mai mult de un secul, de și scrisã sau presantatã prin littere slavone.

Paul Iorgovici, Shincai, Samuil Klain Petru-Maior, Cichindeal, Georgiu Lazar, toți profeții sau aspiratorii unei Români se formarō sub tolerarea și patronarea generōsã a Magyarilor, și doctrinele lor nationali, aspirațiile lor la uniunea Românilor le

publică sub auspitiul libertății possibile a țiparului Ungariei.

Pe când profeții României se formă sub mecenatul Magyarilor, în Bucuresci Philaret și Ienache Văcărescul dispăria adăpați de pharioți în satisfacția compatrioților lor boieri.

Ungurii dă asyl și midlôce de a se instrui bărbați că Petru Maior; și în Bucuresci Georgu Lazar eră batjocorit de părinții acestor'a que acum nu sbierărô Românie mare de quăt spre a face *trebele* inemicilor.

Lazar cu tôte aquesta prin tôte persecuțiile și deriderile își formô discepologii și aqestia indoctinarô pe Vladimirescul de a abandonă insinuațiile boierilor heteristi și de a se feri de a face causă comună cu Hypsilante.

Protestatia lui Vladimirescul restabili Domniile pământene; și patrioții muscăliți conspiră în Sibii din preună cu consolul rus în contra lui Grigoriu Ghica că domnu român.

Filii acestor'a acum se încercarô încă o dată să mai dea Domnia țărilor pe mâinile străinilor. Viciurile părinților îi vor urmă pînă la a șeptea generațiô.

Farô Bibliă însê, farô Biserică quare conservô limb'a română, de unde ar' fi putut avé România profeții sei; sau în que limbă ar' fi scris aqestia, de quăt în latinesce sau nemțesce că Cantemir, în hellenesce că Alexandru Sturza și Brâncoveanu!

Să venim la diliele nôstre. La apparitiã anului 1848. Românii inaugurarô o politică nuoa și o imprumutarô Europei Occidentali întrege.

1855 adduse 1856 cum și tractatul din Paris, quare se dice quô a querut a consulă adică dorintele Românilor.

Que vâ eși din aqueasta? Dumnețeu scie, sau mai bine Dumnețeu numai pôte confunde consiliurile și risipi cugetele Potentaților.

Tot însê que se scie astăzi curat și limpede este quô Românii se vedurô din disgratiã căduți din frumoșele lor illusii și din sperantele que îi amăgirô. Cu toții astăzi se temu să nu perdă și queea que au fost avut.

Din quei mai exclusivi și cutețători progresiști devenirô quei mai modesti și mai servili conservatori.

Că alții în predioa Phanariotismului, acum doê sute de anni, astăzi în predioa anui pericol redutabil, que n'are încă nume, ne mai facem o ultimă datorie.

Imităm în micu și pe quăt un omu isolat și proscris pôte întreprinde; imităm queea

que Matheiu Bassarab făcù în mare că suveran pe thronul patriei.

Ne presentăm cu Biblia în predioa pericolului.

Situatia è tot aqueea, nu însê și cu aqueeși analogiã de puteri; regul'a este inversă.

Attunci nația romană *asservita* eră amenințată de doê părți: de o parte veleitățile Turciei ianiciare spre a și impune beii, și de alt'a propugand'a Lutheranismului.

Turcii însê nu eră așă de tari că inemicii de astăzi ai Românilor, machiavelismul phanariotoilor nu se putea asemênă cu machiavelismul officiu de astăzi; și de atlă parte Lutheranismul d'attunci n'avea atlă armă de quăt a cuvântului, acolo unde cuvântul eră în drept de a protestă.

Amenințările voiu să dicu eră mai puțin pericolôse sau redutabili, și mân'a que se apperă încontra lor eră mână de Bassarab que dictă în numele suveranității Nației.

Astăzi amerințările și temerile sunt cu atâta mai mari cu quăt partea apperătoare este mai umile și mai debile.

Astăzi nația readdusa prin Regulament și atte legiuri mâi în starea servitutei *romanismului*, de o parte è amenințată de Panslavismul rusu, și de alt'a de propagand'a lutheranismului engles, que face pasuri forțe râpedi în Orient și veni pînă în rerunchii Bulgariei.

În aqestă situatiô Biblia iarôsi ne va mântui de amêndô pericolele, de vommu scî judecă și ne strecură pîntre dênsele precum judecô și se strecurô Matheiu Bassarab.

În ainea Panslavismului punem că o linie de demarcatiô sau că o argine limb'a nationale, curățită de ori-que element eterogen contagios și corruptor, și presentată prin adeveratele ei littere străbune.

Quoci aqueasta numai ne pôte învederă în ochii Europei, nu prin vorbe, ci în faptă, că o stirpe romană în midlocul atâtor populații slave.

Iar în ainea propagandei lutheranismului engles n'avem de quăt a înfăcișă Biblia quellor Șepțe deci, tradusă d'a dreptul din hellenesce ast fel cum s'a conservat de Biseric'a Resăritului.

Comparația aquestei versiuni cu queea que societatea biblică din Londra respândesce d'a dreptul din hebraic'a vâ fi de ajuns spre a întări pentru tot d'auna pe Români în credința Părinților lor.

Adeverul nu se teme de a eși la lumină și de a fi cercetat de tôte părțile.

Noi nu facem aici politică nici nu cuge-
tăm de a începe lupte religioase.

Noi stimăm toate opiniile și respectăm toate
confesiile și credințele; când însă sunt
amenințate ale noastre, câtă a ne recunoaște
dreptul de a le apăra precum recunoaștem
și altor a dreptul de a apăra pe ale lor.

Traducția Bibliei celor Șaptezeci con-
servate de Biserica Resăritului, și quare
înfașisăm Românilor are a se întempi-
na în ambele Domnate cu traducția Bibliei Pro-
testanților tradusa după versiunea Bibliei
hebraice, și publicată de societatea biblică
din Londra.

Câtă dar a arată Românilor que nu s'au
occupat de aceste chestiuni, quă Biserica
Resăritului conservă si se întemeia pe ver-
siunea celor Șaptezeci; quă Catholicismul
recunoaște versiunea numită Vulgata; și quă
Protestanții au adoptat traducția Bibliei
conservată de Judani.

Catholicismul nu s'a încercat încă a ne
comunica Biblia sa Vulgata; și ne întem-
pându-ne cu densusul în callea noastră, ammu
eși din subiectul nostru de ammu vorbi que-
vă despre densusul în aqueastă precuvântare.

Aici n'avem a ne ocupa de quāt d'a ară-
ta historia Bibliei și prin urmare que este
Biblia que conservă natiă judană, și pe quare
Englitter'a și Americ'a a respândesce în toate
limbele.

Nu suntem într'un secol de fanatismu
spre a da o lupta unei cărți que se pôte ară-
ta în toate limbele și aducece folosele salle,
din punctul de vedere historicu, archeolo-
gicu, și litterar.

Suntăm însă într'un secol umanitar în
quare adevăratul chrestinismu se pricepe
din di în di mai mult; și conform cu ideile
aquestui secol și cu tota pacea sufletului
que ne prescrie nunumai morala, ci și tole-
ranț'a exemplară a Românilor, a arată histo-
ricamente que este Biblia que se dice
hebraică sau judaistă.

Se scie de toti quă Pentateucul sau pri-
mele cinci cărți ale Bibliei dată dela Moysă
și quă părțile quelle mai inspirate si mai
cuvioase ale ei sunt, după legiurile lui
Moysă, cărțile Prophetilor.

Quelle latte părți ale Vechiului Testa-
ment nu sunt de quāt narații historice.

Biblia fu una în Israel dela Moysă pînă la
stabilirea regalității hereditare în dynastia
lui Iuda prin David, și Solomon.

Spiritul ei, după que scutură jugul lui
Pharaon, eră preservator de ori-que sclavie,
și atîntător de a forma în țerr'a promisă,
un popol liber, compus de frați cu aqel-

leasi drepturi și datorii, eșiți din aquelleși
côpse ale lui Israel.

Egalitatea înaintea drepturilor și dato-
riilor eră prescrișă cu rigore pretutindeni;
în orthodoxia ei eră considerat că un ido-
latru, că apostat ori-que Istaclit ar' fi recu-
noscut alt domnu pe pământ de quāt pe
Dumnezeu din ceru.

În dată însă que sub Saul se formò un
partit regalist' quare sub David crescù și
mai mult, natiă, sub Solomon que se încer-
cò de a întruduce idolatria, și sub Roboam
filiul aquestui, terminò cu a se despărți în
doă mari partite distincte.

Dece sementii protestarò încontra eresii-
lor idolatre și solomonilor lui Salomon cu
demonii lui, que nu addusserò de quāt mo-
narchia absolută a lui Roboam. Doă semen-
tii numai remasserò partizane absolutismu-
lui, și devenirò că possessiò casei sau dy-
nastiei lui Iuda.

Unii, adicò partea quea mai mare se des-
părtirò că liberali și conservatori precepte-
lor și constituției lui Moysă;

Alții, partea quea mai mică, și quare se
cercă a și arrogă privilege, se făcurò apăra-
tori absolutismului în quare își află inte-
resele lor.

Constitutionalii se numia cu drept cu-
vânt Israeliti; iar absolutistii, că partizani
ai dynastiei lui Iuda, se numirò, că toti sela-
vii, după numele domnului lor, Judani; și
Judani sau Iudei remasserò pînă astăzi.

Aquestia, al quărora suflet eră partea mo-
narchică și aristocratică sau pharisiană hy-
pocrită, spre a și legitimă privilegele que și
le arrogasserò încontra spiritului și litterei
legilor lui Moysă, începurò a schimbă aqel-
le legi și a și face o Bibliă a lor în parte
que nu puteă fi recunoscută de quelle lalte
dece sementii.

Adaosserò vorbe, schimbarò constructia,
scosserò alte vorbe, prefăcurò pe altele, în
quāt mai nu remasse nici un verset quare să
nu fiă întors după interesele lor.

Spre exemplu, după que se făcurò cur-
tesani, și avurò și ei nevoie de servitori și
de iloti, pretutindeni vorb'a copillu sau *sector*
în casă *παις*; o prefăcurò în *sclavu*.

Acolo unde Dumnezeu se arată condes-
cendent și se lassă a vorbi cu tot omul que
se adressă către densusul, acolo partea pha-
risiaună, qua să se puia ea mijlocitoare între
Omu și Dumnezeu, șterge pretutindeni vor-
b'a unde Dumnezeu dice quă ómenii sunt
filiu lui și quă Ellu'ia născut. (Veđi Isaia,
capu I, vers. 21.)

Unde Dumnezeu dice ómenilor « veniți și

commu vobis. » Biblia sau versiunea pharisiană dice : « *veniți, și vorbiți.* » (Isaia, cap. I, vers. 18.)

Unde Iacob la moartea sa destină fiilor săi meseriile lor, una așa de onorabile și necesariile societății că ceea laltă ;

Acolo éccé cum se exprimă :

Quei Septe deci.

Issachar, dorit'a bunul, și află-va repaos în mijlocul loturilor (de pământ).

Si vedând repaosul que bun (este) și pământul quô gras, își summisse umerul spre labóre și deveni bărbat agricultor.

Hebraica sau pharisiana.

Issachar, asin robustu se culcă între staule.

Vedù quât è de plăcut repaosul și pământul delicios, își încovoid umerul la sarcină și se închină pe sine la corveea (iobăgia) laboratorului.

Si alte asemenea pe lîngă quare se mai adaoge și erezile contractate în servitudoinea dela Babylonia.

Fractiunea pharisiană sau aristocratică, pînă avu regele seu absolut, deveniă curtesăna, satelită aquestaia și organul lui de împilare.

De cum începù à cadé sub dominațiō străină, ea deveni servitorea despotului comun ; ea eșiă cu cădelnițe și cu tablele legii în aintea Cyrilor, Alexandrilor, proclamându'i de Mesii ; ea devenia și organ și maestră proconsolilor romani ;

Ea persecută prophetii que eră appărătorii drepturilor publice, datinelor nazionali, și propagatorii scōlei și aspirațiilor lui Moysé.

Ea anathemathisă ori-que încercări nazionali și declară de apocryphe sau neorthodoxe ori-que faptă patriotică că à Macabeilor.

Ori-que eră național și încontra jugului străin quăruia pharisei sau aristocrații deveniă organ, aqestia o declară de apocryphă, încontra ordinii legali.

Fractiunea pharisiană infine făcënduse mai romana, adică și mai amică Cesarului de quât Pilatu, judicò pe Christu si 'l condannò la mörte.

Să venim la versiunea quellor Sēpte deci.

Quând subt Ptolemei în Alexandria furò invitati dintre Hebrei spre à veni à dotă bibliothec'a aquellei celăti cu traducția autorilor lui Israel, se scie quô la asemenea împregiurări nu se scoldă archiereii și magnații unei țere spre à se pune cu peptul pe asemenea opere.

Quând astădi ar' invită Franța pe din Romani à veni în Paris spre à scrie în francesese historia și drepturile Românilor, și

à traduce pe autorii lor mulți puçini quăti au ;

Firesce quò n'ar' veni nici pré sântii și pré cuvioșii russolatri, nici vre unul din boierii que au domnit sustinuti de Czarul sau împuși în minister de consolul rus (afarò numai de nu va avé în adins missiune) ; ei ômeni competentii, doritori de à invederà și d' à sustinne drepturile țerei, tot adicò din fractiunea aquea que opinia publică o numesce nationale.

Firesce quò aqestia nu ar' scrie în Paris în francesese că nisce francesi ; romanișmii lor ânse în limb'a francesă ar' invederà pentru tot d'auna autenticitatea română.

Ast fel quei Sēptedeci de erudiți Israeliti, nu din fractiunea judaistă, scrisserò sau tradusserò Biblia populară în Israel în limb'a hellenică, și hebraismii lor învedreadă autenticitatea aqestei versiuni. Ei firesce quò nu putea traduce Biblia partitului antimosaist' sau a fractiunii uecigëtore de propheti.

Ammu dis quò la început, încontra a doé sementii Judane dece remasserò Israelite constitutionali.

Aqestea produsserò prophetii, aqestea ascultă de vocea lor, din aqestea infine se luarò quelle mai multe după Christu și Apostoli și il recunoscurò de Mesie și Mântuitor.

Aqestea cu un cuvënt devenirò chrestine și formarò primele Ecclesii, pe lîngă quari se allăturarò și Grecii platonisați.

Aqestia cu toți avurò Biblia lor traditionnelle que strabătù secolii prin sementiile lui Israel, iar nu prin fórfec'a censurei phariseane.

Ar' fi o absurditate din quelle mai neauđite à presuppone quò doctrinele lui Christ atât de umanitare, să fi recunoscut de lege Biblia prefăcuta a phariseilor quărur le dette atăta luptă.

Quăti din Judani sau și Israeliti nu înbrăcisarò christianismul, aqestia firesce furò aqueia que încuviuțarò fapt'a phariseilor que dette la Cruce că pe un apostat pe Christu.

Ar' fi dar în contra logiceii evenimentelor à presuppone quò partisanii phariseilor adicò Judanii que furò respândiți de Titu din Ierusalemă au putut să conserve în limb'a lor Biblia que îi accusă în tôte ăilele, și le combatăea interesele.

Judanii de astădi dar n'au de quât versiunea pharisiană, și contrariă doctrinei lui Christu, și pe aquea o respandesce cu atătea spese societatea biblică englesă.

Liber la Englesi după doctrinele și inte-

reșele lor aristocratice și comerciale să le viia mai commod cu Biblia iudaică și să dorească à o comunica și la alți popoli; quoci: Lor pe de o parte le întinde influința pretutindeni, și pe de alt'a,

pe unde appare Biblia lor — în lips'a alteia — aduce mari folose materiali. Fiă quare popul n'are de quât à le multumi de aqest dar, mai virtos daqua le vine mai eflin de quât Bibliele typărite cu spese particulare;

Si mai virtos quô în Orient unde popolilor le lipsesce cu totul aqueasta carte în limbele lor respective, quea împărțită de Englesi vine cà o roô în midlocul secetei.

Proselytismul protestant face mare bine Armenilor, formând dintr' ênșii bărbați căpuiti cu sciințe și arte necesarii.

Bulgarilor le v' face și mai mare bine. Aqestia sunt popoulul quel mai onest și mai laborios al Turciei, și printr' o fatalitate sunt quei mai împilați subt innoțanță.

Episcopii phanarioti și calugării din muntele Athos nu viu în midlocul lor de quât cà lupii în midlocul oilor. Situația Românilor de o dinioră de subț Ignatii, Dositheii și Nectarilor nu eră nimicu pe lûngô situația Bulgarilor de subț regimul phanariot sub quare gemu.

Preotii Bulgari n'au voie dela Episcopii Phanarioti de à confesă sau *ispovedui* pe frații lor din parochia lor. Calugării din muntele Athos își arrogarô aqest privelegiu prin quare storceu milliône, abusând de credulitatea exemplară a Bulgarilor.

Nu è aqiu locul de à vorbi de scandalele quâror părinții de famillii devin victime, nici de modurile neauđite prin quare se storceu atâtea summe dela un popul spre à fi manținut atâția secolii în orbire și brutalitate.

În altă scriere vommu veni assupra aquestei materii; aqiu arătăm numai quô phanariotul que n'a putul deveni beiu sau agent patentat spre à spionă pe Turci în folosul altor Puteri, devine în dată calugăru, și cà Vlădică, se constituă pretutindeni în pașă ianiciar.

În starea aqueasta a lucrurilor cum să nu fiă bine venit protestantismul, spre à biciui pe unii și à lumina pe alții?

Sute de copii orphani din Bulgaria află nutriment înbrăcaminte, crescere și sciințe și arte folositoare în scôlele englese și americane din Constantinopole și de airea.

Aqestia se lumineadă și se prepară cà missionari spre à se duce și à protestă în

contra exactiilor phanariote sub quari gemu frații lor.

Unde sunt abusuri de tot felul, unde theocapellii speculă farô rușine și farô rărunchi și cu ômenii și cu Dumneđeu, protestantismul își are locul, è bine venit și aduce mari folose.

Iar la noi Români, unde avem preoții și confessorii nostri români, Mitropoliti și Episcopii nostri români și alleși de noi; unde Biserica ne vorbesce în limb'a noastră, și unde Biblia quellor Sêpte đeci se pôte compară în avantajul seu cu ori que altă versiune; protestantismul iarôși o mai repetăm, ar' fi o absurditate.

Bulgarul ânsê prin propagand'a Protestantismului sau v' deveni Lutheran, și se v' mântui de sôrt'a obscurantismului slavon, sau v' face que făcurô Români, adoptând numai Biblia în limb'a lor și mântuinduse de Episcopii și calugării phanarioti...

Protestatia în tot locul și în tot timpul a fost neincetată manifestația consciinței que viađă în Om despre dreptul seu; ea în tot d'auna își aduce folosele salle.

Libertatea Consciinței este auđul deschis și attentiv la vocea lui Dumneđeu. Pentru quô numai quând ne mântuim de capul que ni 'l au făonat dascalii și prejudițiile, nu mai atunci începem à judecà cu capul que ni 'l a dat Dumneđeu.

Protestantismul è un sentiment faticat, stătut cu totul de jugul datoriei exclusive, și n'are înainte, din natura sa, de quât numai dreptul de quare a fost lipsit.

Protestantismul dar, fiind o strare de lupță, nu è o stare normale.

Ânsê unde sentimentul de à protestă stă armat cu gladiul cu doe tăisuri al Cavântului, acolo abusurile și exactiile în activitate începu à incetă, și abusurile și exactiile que s'ar încercă à se nasce sunt înecate ênsuși din conceptia lor.

Protestantismul între Bulgari și alți popoli ai Orientului v' desființă phanariotismul și v' risipi întunerecul slavismului; iar între Români v' fi cà un spectru amenințator tutulor que s'ar încercă à speculă cu ômenii și cu Dumneđeu.

Protestantismului suntem datori d'a auđi pe Mam'a noastră Biserica à ne vorbi cà o mamă adevărată limb'a noastră.

Si tot lui vommu fi datori într'o đi de à ne mântui moșile mônăstirelor Patriei și alle părinților nostri din mâinile calugărilor phanarioti.

Prin urmare, fiă-quine vede quô noi nu ne ammu pus spre à dà lupță fanatică nici

Protestantismului nici Bibliei hebraice respândite de aques'ta.

Viă sănġtosi și unul și alt'a ; quġci pe de o parte acolo unde nu sunt exactii religiġse nu ġ témă de protestatii ; iar pe de alt'a quănd vă appăre Biblia hebraică, attunci se vor învederă și mai bine adevġrurile que coprinde Biblia Bisericeii Resăritului.

Numai comparatia între doġ idei sau ob-jete pġte stabili o judicată. Romănii pot citi și pe una și pe alta, și Adevġrul nu se teme de à fi cercetat.

Pe lăngġ aquesta, Biblia judaistă, cā o carte profană la noi Resăritenii, nu sciu de que să nu fiă și ea citită cum se citescu atătia autori ai antichității que nu sunt de dog-mele nġstre ?

Citescă-se și Biblia judaistă cum se cite-scesc și Aristotele que împarte în historia naturale pe ōmeni în *liberi* și *sclavi* naturalemente cā în albi și negri.

Citescă se cā și Homeru și alți poeți quă-ror admirându-le geniul și talentul, nimeni nu le adoptă credințele.

De nu s'ar' fi conservat prin pharisei și adeptii aqwestor'a Biblia judaistă, de unde ammu fi putut noi probă quġ Hebreii s'au fost împărțit în absolutisti și constitutionali, și quġ noġ ne veni cā o gratiă cerescă Biblia constitutionalilor ?

Noi nu persecutăm aqwestă carte, după cum, nu de mult în Orient, fu adunată și arsă în midloclul curților Episcopiiilor păstō-rite de phanarioti. — Ferescă Dumnġdeu qua Romănii să facă un'a cā aqueast'a.

Ci fiind quġ Adevġrul unul este, precum mărturisim quġ Protestantismul 'și a dat pretutindenii folġsele salle, assemenea încredințăm quġ nu Biblia judaistă, ci a quellor Sġpte deci este bacea și originea Religiei nġstre.

Protestantismul nu ġ o Religiġ, după cum revoluția nu ġ încă o constituiġ, după cum ori que protestatiġ nu ġ un codice de legi.

Ci din contra, o protestetiġ, qua să fiă le-gale, cată à se face pe temeiul unei legi, unui codice, și que ar' semġnă să protoste Chrestinii pe temeiul Bibliei Anilor, Caia-philor și consorti, adducġndu-o înainte cā singur codice al verității ? De pġte quineva plecă dela aqwest principu, pġte adducee înainte și Talmudul spre a protestă în nu-mele lui.

Religia nġstră se întemeiă pe Biblia que incepe dela Moysġ și trece din mână în mână prin prophġți pinġ Ia Christ și Apostoli,

que adaosserġ și Evangiele, și dela aquesta la quelle d'ântġiu Biserice.

Aqueast'a ġ Biblia adevġraților Chrestini, iar nu aqueea que vine dela descinnentii în linie drġptă a Phariseilor și dela toți judaisti Palestinei, nici aqueea que a putut să suffere fġrfec'a consurei păgănului de drept roman și feodal.

Eccġ dar, pentru que, nu atacănd ci ap-pġrăndune, în contra propagandei englese punem înainte Biblia quellor Sġpte deci, cā filiu adevġrat al Bisericeii Resăritului ;

Iar în contra Panslavismului rus punem cā o linie de demarcatiġ numai doġ deci și patru de littere romane.

De aqui în colo suntem în bine pace și cu Protestantismul unora și cu declamațiile orthodoxali alle altor'a.

Disserġm *declamatii orthodoxali* și cată să punem punturile pe i quă să scim que sun-tem fiă-quare.

Orthodoxia este una cā și Adevġrul ; și de au fost în adevġr orthodoxi, quei mai d'ântġiu furġ Apostolii, apoi Părintții Bise-riciei universali.

De aqui în jos tot mai scădu fapt'a și cre-diut'a orthodoxiei și remasse numai numele. Si de se mai află din fapte quare să se pġtă appropriă de alle Apostolilor și alle Sănti-lor Părintii, nu se mai conservă de quăt în Romănia și în Grecia liberă.

Romănia sustinġ și sustine pinġ astăzi Săntul Mormġnt ; Phanarioti nu facu de quăt à mistui fondurile trimise în milliġne de Romăni. — Quine îi sustine și pe ascuns și de față în aqwest ianiciarismu mona-chal ? —

Romănia dette asyлу adevġraților Greci cā Lambru, Vardalachu, Genadiu, Christari, Veniamin, etc., que conservă schintill'a îndoită și a nationalității și a orthodoxiei.

Romănia produsse atătia păstori cā Do-sitheu și Veniamin ai Molduveii, cā Euthi-miu, Philaret și Grigoriu ai nostri, alle quăror virtuți se pot punne d'alătura cu alle Basiliilor, Grigoriilor și Chrisostomilor.

Biseric'a Romăniei singură vorbește filii-lor sei în limb'a lor spre à fi intellġsă cā o adevġrată Mamă.

Romănia și Grecia liberă înfine, elle sin-gure nu mai au sclavi pe terrġmul lor, ci chrestini unși și baptesați în numele Săntei Trinități.

Singură Biseric'a Romăniei remasse Mi-reasă nġmaculată a lui Christu, după quare se formġ și a Greciei libere astfel cum amġndoġ nu facu de quăt o singură Biserică.

Singură Biseric'a Romăniei cā Mireasă a

lui Christu, n'a putat recunósce pe Domnitorii după timpi de Domni ai ei, ci de filii supuși.

Apoi în quare pământ al creștinătății se practică ospitalitatea că pe pământul Românii? Aqueastă datorie orthodoxă, creștină a ajuns pînă la exces; quoci ambele țerre au uitat pe filii lor pe lîngă străini quărora dă asyly, drepturi și moși.

Să nu ne vorbească însă de orthodoxyia quei que facu între Bulgari și Românii din Macedonia quâte se înfióră mintea umană și ănsuși ași le imagină.

Să nu ne vorbiască de orthodoxyia aqueia cu quari fiind o luptă de trei deci de anni pe un terrēm litterariu, ar' puté să ne forte acum a le dă o lupta în numele lui Christu....

Noi Românii și Grecii liberi acceptăm înfratirea cu totă lumea în libertate și în vera orthodoxyia. Departe de noi însă înfrățirea în corupția, în sclaviă, înfrățirea în cadoxia quea mai neaudită și mai păgână de quāt idolatria.

Grecia nu cunósce de filii ai sei pe nici unul din puii Phanarului. Moldova că mai aproape de Rusia se lăssó de a fi usurpată și dominată astăzi de aqueștia, gradele quelle mai nalte alle hierarchiei ei sunt în mâinile aqueștor'a și alle instrumentelor aqueștor'a.

Dând Biblia quellor Sépte deci, că singură Bibliă a adeveraților Chrestini Resăriteni, dându o în limb'a Patriei correctă și a secolului nostru, cu littere romane;

Cată a vorbi quevã și de Biblia que se trudasse sub Matheiu Basarab, și se mai typari cu óre. quare prefaceri la 1819 în Petreburg.

Versiunea quellor Sépte deci una este; Are însă și ea mai multe ediții, și fiã-quare edițió sufferi óre-quare prefaceri sau prin errorii typographice sau din óre-quare systeme și interese.

Intre attele fu ediția que se dette sub Sixtu Quintu, Papă al Romei cu o traducțió în latina. Aqueast'a sufferi multe prefaceri qua să fiã mai apropiată du Vulgata.

În timpii lui Matheiu Basarabu, puçini bărbați romani erã que scia hellenesce; limb'a latină însă reincepusse a se cultivã de bărbații de stat que tractã cu vecinii și

țineã correspondințele politice, și de mulți archierei (1).

Așã, cum se vede, primii traducători românii nesciind bine hellenesce, avuró năvitătea de a se încrede traducției latine că și unui original; quoci nu tradusseró, cum, se vede, de quāt ediția lui Sixtu Quintu.

Spre exemplu unde Noe blestemã pe fiul seu Cham tóte edițiile hellenice aquellor

Septe deci se exprimã: Iar după Sixtu Quintu.
 Ἐπικατάρατος Χαναάν Maledictus Chanaan
 τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῖς puer; famulus erit fratribus suis.

«Blestemat Chanaan; Blestemat Chanaan
 fecior sau pruncu de pruncu; slugã va fi
 casã vã fi fraților sei.» fraților sei.

Un tatã póte în supërarea sa ardicã dreptul primogeniturii, sau a maldice după terminii biblicii, ci nu și a condamnã la sclavië.

Pe lîngă aqueast'a, cunoscințele historice, archeologice și ănsuși religiöse erã cu mult mai în apoi acum doș sute de anni nunu-mai între Români, ci în totã Europ'a și mai mult. Pentru quó pe atunci Europ'a nu possedeã bărbați că Cantemir (în errudițió voui să dicu).

Queea que astăzi se numesce culóre locale, și pe quare noi numim adevăruri locale, lipsesce cu totul din scriitorii de acum doș sute de anni, și Bomâni furó și ei supuși aquellora'și neajunsuri.

Căpeteniile, sau principii Israelitilor și altor popoli sunt pretutindenii arãți prin numele anachronisticu de boieri.

Logofetii și pabarnicii vermuescu pretutindenii și între Israeliti și între Egypteni.

Apoi, prin limb'a slavonã introducënduse multe vorbe, nepricepute de Românii, luaró alte însemnări,

Resboiu que însemncãdã tilhariã, luó însemnare de resbellu;

Trupu que însemncãdã cadaver, mortaciune, luó însemnare de corpu; și de aqui apoi blasphemia innocentã sau în nesciință a trupului Domnului.

Pretoriul sau casarm'a pretorianilor Romani unde fu dus Christu, de unde cu mintea n'ar cugetã qui nevã, fu numit Divan! mai straniu și mai deșantat și de quāt Divanurile-ad hoc.

Nu mai vorbim despre milițienii Ierusa-

(1) «Lîngă densusul d'o parte erã Voivodul, de quecalaltã erã ginerele, și lîngó aquesta Mitropolitul que erã din familia Movililor, frate al Voivodilor Gravrilla, Ivan și Moysè; erã un mare latinist, precum și toți quei laltii ecclesiastici que îl scortã. Remasseiu uimit quãnd aflau în aqueastã tagmã atãta erudițió.» (Memoriale alle principelui de Transylvania Kemény, 1644, pagina 419.)

lemei que însocեսcu pe Iuda în grădin'a Olivilor quô unii din traducători îi armă cu *pusce!*

Apoi limb'a română acum doë sute de ani, ne fiind de quât limb'a vulgului, a nevoie putea să represente atâtea idei nalte și à formă deo dată un styl demnu de inspirația și de stylul prophētilor.

De aqul multe versete ajungu mai neintellese de quât ênsuși limb'a hebraică; quôci aqueea învățându-se întelege pînô în urmă, iar queea que nu e just exprimat nu se întelege nici odată.

Eccë micile defecte alle primilor traducători, quăror n'avem de quât à le fi recunoscători, pentru quô în aquei timp si cu aquele puține midlôce nisce assemenea defecte sunt cã innocent'a și nesciintă caviințelor la o vergine bărbată și laboriôsă.

Cu tôte neajunsurile unei limbe neculte reușirô în multe locuri, mai virtos în psalmi, à da un model de styl que nu 'l are nici limb'a hellenică.

Noi n'avem de quât à le recunôce de îndelungele veghieri que dintr'o glosă mai decădută în aquea epochă de quât a Albanesilor, fără carte și farô grammatică făcurô o limbă generale la toți Românii.

Sarcina quea mare și durerôsă au dus'o ei, quôci deschisserô un drum nebătut: ei laborarô câmpul quel mare, ei plantarô și crescurô arburii intelletuali și nationali, și noë nu ne lassarô de quât condiția de à curăți unde și unde ramurele uscate, plantele parasite și omidele que pot vesteți și accoperi de doliu gradină que ne lassarô în moștenire.

Ei crearô; noi n'avem de quât à conservă si a mai mări moștenirea noastră.

Biblia que înfăcisăm astăzi Românilor este adeverat'a versiune a quellor Sêpte deci, după ediția typărită la annul 1843 în Athene sub preveghierea quellor mai competenți bărbați ai epochei nôstre,

Sub prevegherea Synodului Sacru al Helladei.

Adevêrurile sau culorile locali sunt conservate cu scumpătate în traducția noastră;

Si construcția îi este astfel în quât fiă que elevu que ese din grammatică pôte întelege grammaticelemente și logicamente ori-que verset.

Quât pentru întelegerea historică archeologică, litterară, politică și religiôsă vin în ajutor notele que dămu în oper'a numită *Biblicele*.

Pe lîngă aquestea, cartea ântêiea a Genesii și adoa a Exodului sunt ast fel traduse din hellenesce cum conservând construcția

hellenică pînô la casuri și timp si moduri, și pôtă facilită studiul începătorilor la limb'a hellenică.

Un june elevu sau preot numai cunoscând alphabetul grecu, și cunoscând grammaticea sa română, prin studiul aquestor doë cărți pôte fi intrudus fără dictionar spre întellesul limbei hellenice.

În favorea studiului limbei hellenice alexandrine cum și a stylului român, ammu cređut quô facem un serviciu ferindune quât ammu putut de abusul conjugativilor *καὶ* și *ὡς* precum și a phrasii adverbiali *καὶ ἐγγύς* (și à fost).

Καὶ atât de des, este un hebraism în limb'a hellenică, și acolo unde este natural, sau propriu pentru simplitatea lui de à înălță stylul 'l am tradus firesce prin (și).

Quând ânsê însemneadă *quoci, iar, precum mai, quare, ânse, apoi* ș'a tradus prin aquestea.

Quând è în locu de participiu, s'au mai strins phrasile lassându 'l afarô. Assemenea s'a urmat și cu particula *ὡς*, traducându-se prin *iar, atunci, apoi* și de multe ori s'a considerat cã pleonasmu în limb'a română.

Înfăcisând Nației traducția noastră, și dându-o în genere la tôte condițiile de Români, nu facem distincțiô de opinii politice; în aintea Bibliei și Evangeliilor toți sunt egali, adicô toți sunt Români înainte adorației nôstre nationali.

Un Matheiu Bassarab fu primul que evangelisô în adevêr pe Români prin Vechiul și Nuoul Testament.

Noi n'avem puterea lui spre à sustine cã densusl fapt'a noastră încontra machinațiilor străine; o punem dar sub patronagiul quellor que au domnit și domnescu în România în numele Românilor.

Sub patronagiul Sturzilor și unui singur Ghică; —

Sub patronegiul Bibescului și lui Stirbeiu;

Si mai virtos sub patronagiul și binecuvântarea ambilor Mitropolitii și a cinci Episcopi Români, alleși de Națiô și singurii reprezentanți ai adeveratei orthodoxie; suppunem productul îndelungelor nôstre veghieri.

Să nu cređă ânsê quô în neputința noastră ne adressăm la Măriile și Preșfințiile lor, precum primii traducători s'au adresat la thesaurele lui Matheiu Basarab și la nationalismul aquestaia;

Are Natia și putere și midlôce de a'și typari și respândi Biblia cu aqueea'și ușuritate cã și societatea Biblică din Londra;

Are Natia și putere și midlôce de a'și

tinne un omu que îi consacrò veghierile și îi serve cu aqueeasi ardore și credință, de patru deci de anni, dela 1818, când începu à scrie prim'a grammatică.

Tot que îi rugăm, și tot patronagiul que le querrem este de àși feri cà de focu numele da'l punne d'alăturea cu al aquellor que s'ar' încercă à împedică o faptă atât de nationale, atât de orthodoxă, și atât de unitară,

Eccè Uniunia vóstră, Românilor. Aqiu pe Bibliă și pe Sântele Evangelie veniti toți filii quei adeverați ai Patriei, veniti de à tinde brațele vóstre și à jură înaintea Cerului și a ómenilor Uniune și Fraternitate.

Uniune eternă, pe quare n'o vor puté paralysă cabalele Diplomației. Daqua v'a fost sincerugetul de Uniune, cată să vè fiă scumpu singurul drum prin quare puteți ajunge la uniunea adeverată și Vietei.

Fapt'a que începuiu acum patru deci de anni din fraged'a 'mi junie și continuaiu prin alătea lupte și privatii, fapt'a unei limbe unitare, viu în pređioa anor însemnate evenimente à o termină prin Bibliă,

Singurul capetěiu que inemicii Patriei nu mi 'l puturò luà și quare îmi remasse spre à 'mi mai reposă capul.

J. HÉLIADÉ. R.

Paris 1858. Martin, 23.

BIBLICELE.

BIBLICELE.

Versiunea quellor S ete deci adoptat  de Bise-rica Res ritului  i quare este quea mai pu in con-
tradictori  doctrinele mosaice se scie qu  s'a
tradus în Alexandria sub Ptolemei.

Aquesti S ete deci de b rba i fur  toti hebrei,
qu ror limb'a hellenic  le er  str in .

Limb'a iar si hellenic  în aquea epoch  ince-
pusse în scăderea sa  i nu mai ave  precisia  i
atticismul limbei lui Platon  i Demostene.

As  hebraismii que  ntrudusser  traducătorii  i
limb'a hellenic  dec du ,  i scris  de străini, fur 
do  cause mari que addusser  multe versete   de-
ven  f rte obscure  i neintellese. — Qu ci nimicu
nu   mai a nevoie de întelles că o scriere plină de
sollicismi  i în quare regulele syntaxii nu sunt
observate.

Cu t te aquestea, de  i f  că o neplăcută  mpre-
giurare  nt mpinul aquesta, pe de alta parte însă
n'avem de qu t   ne ferici de d nsul, qu ci
singur  nveder d  autenticitatea primitivelor ori-
ginale hebraice din aquei timp .

App s m asupra aquestei expressii, qu ci Bi-
bliele hebraice din timpii nostri nu sunt de qu t
quea que au l ssat cast'a pharisean , următorilor
lor Hebrei que nu  nbraisar  doctrinele esseneene
 i christiane după cum au fost făcut primii Apos-
toli  i martyri es i din Iudea.

 n Israel, c  pretutindenea, er  do  mari partite,
unul al quellor que st ruin    se respect   i spi-
ritul  i littera institutiilor lui Moys  din quare
esi  tot d'auna profe ii,  i altul que sub v lul
formelor  i al litterei nu mai que  ntunec  mintea,
depărtă pe qu t putea spiritul que singur vivific ;
 i schimb  doctrinele  i politic'a după  mpre-
giur ri; unul adic  patriot  i progresivu, que st ruin 
 ntru   se împlini dreptatea quea *drepta*,  i altul que
se vindea la ori-que putere que veni  spre a st rce
 i   degrad  popoul, fi  interior  că a Regilor, fi 
exterior , c  quea babyloniana, că a lui Ale-
xandru  i a Ptolemeilor,  i  fine c  quea ro-
man . Primul partit conserv  Biblia exactă după
cum s'a lăsat dela Moys   i urmatorii lui; quel d'al
doilea o pref c  pe qu t se pute  spre a  i legi-
timă călcările  i abuserile: Primul partitu patriot
 i progresivu urm   fine dup  Christu,  i adop-
t  doctrinele  i deveni chrestin; quel d'al doilea
il persecut ,  i nu remasse de qu t cu littera
(prefăcută  i aquea) institutiilor lui Moys ; adic 
numai cu formele de dinafară, far  să le mai re-
m ie nimicu din aquel spirit que produsse eroii
primitivi, prophetii, Macabei,  i  nsu i pe Christu.

Versiunea quellor S ete deci  i dup  ordinea chro-
logic ,  i dup  doctrinele que coprinde, se vede
pretutindeni pură de aluatul pharisian.

Aqueast'a se va  nveder  mai pe larg în citirea
Bibliei  ntrege, ori qu rui se va ocup    con-
frunt   i   compar  din verset în verset diversele
versiuni cu a quellor S ete deci que nu fur  nici
pharisei, nici  ndoctrina i cu dogme babyloniene,
ci curați Israeliti,  i din bărbații quei mai compe-
ten i în aquea epoch  în historia  i litteratura  i
doctrinele lui Israel.

Precum dar  aquei b rba i qua să conserve
originalitatea aquestei mari opere, nu avur  at t
 n ainte stylul  i regulele limbei hellenice în
quare traducea, qu t geniul limbei hebraice que il
 ntyp rir  în limb'a Alexandriei,  i doctrinele ade-
verate alle p rin ilor lor mai nainte de apostasia
regalit ii; assemenca  i noi nu ne ocupăm at t
de styl  i de regule grammaticali qu t de   d  pe
qu t se p te o idee mai exactă  i de versiunea
quellor S ete deci,  i de maniera cum se exprim 
scriitorii Iudeei dela Moys  pînă la ultimul din
profe i.

 ns  fiind qu  aqueast'a p te s  adduc   i în
limb'a rom na întellesul multor versete f rte
obscure; de aquea consacrar m la cap tul fi -
qu ria carti ore-quare note destinate spre   la-
muri textul pe ori unde s'ar p r  obscur din
caus'a solicismilor  i a asyntaxiei,  i quare vor
facee t te în preuna o operă sau un volum în
parte, cu totul profanu; qu ci dup  p rerea n -
str , o carte c  Biblia nu suffere în corpul seu note
 i comentarii: pentru qu  quine cat  afl  singur
 i quine bate sper    i se deschide.

Totu în favorea p ceperii textului, vommu eute-
d  pe allocurea   d   i ore-quare noti ii historice
despre credințele, moravurile, datinele  i legile
aquellor timpii primitivi sau patriarchali que sin-
gure sunt proprii    nveder  sensul multor versete
 i capitole que ar'put  p r  la unii contradictorii
sau scrise cu ore-quare usur tate.

A ar t   ns  quea que în adevet a fost Moys ,
quare a fost sc la  i doctrinele religi se, morali  i
politice que f cur  mai  nt in educa ia  i  chie-
iar  viața aquestui b rbat,  i mai la urma edu-
ca ia  i viața popoulului hebreu c  na i , aqueast'a
nu este de quadrul aquestor note,  i cu at ta mai
pu in de al precuv nt rii. Aqueast'a ne ammu
reservat  în tractatul de historia universale în
quare ne ocupăm de mai mulți anni,  i unde pe

lungo queilaltî popoli ai Asiei antice întră și popolul hebreu, cu legiutorul seu.

Trimitem dar pe cititorul que vâ dori à se lumina mai bine assupra aqestui obiect la al treilea și al patru volum al istoriei universalî que ne propunem à publicâ, de ne vor ajutâ împregiurâ-riale, după cum ne a ajutat Dumnezeu întră à o elaborâ.

Incepem dar commentariile :

BIBLIA SACRA.

GENESE.

Mai întâiu catâ à arâtă cititorului pentru que dicem *Biblia sacra* și nu *sânt'a Biblia*.

Dicem *sacra* pentru quô *ἱερα γραφή* se dice în original iar nu *ἁγία γραφή*; și caus'a pentru quare Biseric'a Resăritului numi aqueasta operă *sacra* și nu *sântă* este quô tot que este *sacru* nu è și *sânt*.

Un preot s'a đis în tot d'auna *sacru* sau *sacerdote* sau *hiereu*, pentru quô è închinat sau consacrat altarului, nu însê și *sânt* daqua nu are virtuțile și viaț'a și devotumentul unui *sânt*. *ἅγιος* *sânt* vâ să dică nemaculat, neattins de nici o critică. — Vita, ofrandele que adducea la altar, vestmintele sacerdotale, vasele altarului au putut fi *sacre*, nu însê și *sante*. Din tot que è neînsuflețit, n'a putut luâ nume de *sânt* de quât numai Testamentul nouu sau Evangeliile, quelle șapte *mystere*, și Biseric'a que le coprinde pe tôte.

Biblia a putut să fiă *sacra* cã adoptată de Biseric'a; însê quât pentru santitate, acolo unde însuși Moysê n'a dat' o drept *sântă*, acolo adicô unde è numai un *narrator* al evenimentelor, bune sau rele, unde îi è santitatea în fructuciderea lui Cain, în căsatoria lui Abraham cu suror'a lui despre tatâ Sarrha, în polygamia patriachilor que luâ de femei și însuși doê surori. În concubinele lor, în incestul filielor lui Lot, în expropriația popolului Egyptului din timpul fametiei dela Ioseph de tôte pământurile salle, facendu' l servu lui Pharaon; în adulterul mai târziu al lui David cu femeea lui Urie pe quare 'la ucis, în desmoștenirea filielor sei legitimi, și adoptarea lui Solomon, în viaț'a aqestuia de Sardanapal, în încercarea de à intruduce idolatria, pe temeiul quăria să 'și pôta stabili ereditatea thronului? unde è santitatea? Se pot dà nise asemenea narrații pe mân'a copiilor pînă à nu se matorî după cum se pôte dà Testamentul quel nouu dintr' un capu pînă la altul? Nu fără cuvânt dârô Biseric'a Resăritului qualificô Biblia de *sacra* și Evangeliile de *sante*. Ecce caus'a principale pentru que nu dicem *sânt'a Biblia*. Pînă la querrerile unei limbe cultivate în quare *ἱερός* se dice *sacru*, și *ἅγιος* *sânt*, este Mama Biseric'a que o pretinde, è rația umană în genere que vine d' a dreptul dela Dumnezeu que nu ne lassă à qualifică de *sante* nise asemenea obiecte, que în sine își au în adevêr prețul lor de mare volôre, nu însê și santitatea nemaculatâ, și de quare nu se pôte atinge quinevâ.

— Vorb'a *genesis* s'a tradus pînă acum în românesce prin *faccere*, *cartea Facerii*. În adevêr *γένεσις* însemneadă adesea *faccere*; nu însê tot d' aur'a. De multe ori însemneadă creațiô, *nascere*, *famillie*, *generatio*, *genealogia*. și însuși eveniment întemplantare și mai adesea *fire*. Qua să aibă aqueasî semnificatiô que are și în grecesce, nici o limbă din alle Europei nu s'a încercat à o traduce, și a lassat' o întrégă *Genesis*, *genes*. Quei de ritul catholicu și protestant' au adoptat

cu toții aqueasta vorbă și noi que suntem de ritul grecu al Resăritului, să o traducem prin *faccere*? Daqua nu cuvântul logicu și litterar, cuvântul religios ne obligâ à reprobâ vorba *faccere* que în aqueastă împregiurare ne-ar' facee à cãde într'un materialismu din quelle mai grosiare assupra Divinității. Vorba *faccere* este fôrte materiale și nici nu arată queea que în grecesce se arată prin *genesis*.

De s'ar' applicâ aqueastă vorbă nu-mai la capitulul întâiu, s'ar' pute traduce prin vorba *Creatio*, însê est drept titlu sau nume al unei cărți întregi de cinci deci de capitole, unde se coprinde și *Creatia* lumii, și *firea* lucrurilor, și *nascerile* ômenilor, și *familliile* și *genealogiile* patriachilor, și *evenimentele* lor. Unde avem o singură vorbă quare să aibă tôte aqueste însemnări, de quât vorbă *γένεσις* *genesis*?

CAPU I.

1. Vers. « În început creô Dumnezeu cerul și terra. »

Pentru cuvântul pentru quare nu puturôm conservâ vorba *faccere* vrând a intellege *γένεσις* într'o limbă cultâ și chrestinâ, pentru aquella'și cuvânt nu putem traduce încai în primul verset vorb'a *ἐποίησεν* prin *facu*. Aqueastă vorbă este redacini'a dela quare derivâ vorba *poet'*. Un *poet'* è un creator de o lume ideale, și prin urmare Dumnezeu cã *ποιητής οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων*, este creatorul universal que creô dumnezeuce, iar nu fiacul omenesce lumea.

O innovatiô însê din quelle mai anevoie de sufferit la urechia română este vorb'a *terra*, mai virtos în frasea aqueasta unde s'a consacrat sau s'a legiuit vorb'a pământ. Quând aude Românul *ceru*, așteptâ à audi și *pământ*, și quât de straniu catâ ai părê audiind o datâ *cerul* și *terra*. Vinu însê împregiurâri quând sau o sciintâ sau o doctrinâ catâ a 'și creâ o terminologie în parte que în limbă popularâ tot d'auna se pare cã un *gergu* (*jargon*). Aqueast'a se întemplâ pentru quô *Ratia* sau *Mintea* ia de multe ori pe omu de peptu sau de urechi și îl dâ cu nasul de Adevêr, înquât îl nevoiesce à facee și à dicce si acceptâ queea que pînă aqul nu făcuse și nu șisese. O asemenea logică ne forță, quând este vorb'a de *globul* întregu al planetăului nostru în quare se coprinde și uscatul și apă, și tot que coprinde pînă în centrul lui, à adoptâ cu totul altâ vorbă de quât *pământ* que, cã un *paviment* que este, se pôte cuveni nu mai uscatului sau părții aqueleia a globului pe quare se pôte stâ cã pe un *paviment* farô à se confundâ. În aqueastă împregiurare quare altâ vorbă să adoptăm de quât aqueea que è recunoscutâ în tôte limbele surori, și quare s'a legiuit înasemenea împregiurâri à însemnâ planetăul nostru; adicâ vorb'a *terra*. Aqul în versetul aquesta nu è vorb'a în parte de uscat sau de pământ, ci de *globul* nostru în genere.

Farô à cãde în eterodoxie putem dà aqul o idee cititorului despre cum se exprimâ în hebraesce versetul aquesta.

Vorb'a *inceput* nu è clarâ și decisâ în hebraesce și de aqueea fu caus'a a mai multor și varii interpelații. Vorb'a iar *ἀρχή* în hellenicâ însemneadă în adevêr *inceput*, însê quare din hellenisti nu scie quô însemneadă și principiu sau queea que dicem *principiu* al unei sciințe sau doctrine; însemneadă încô și *autoritate*, *capetenie*, *putere*, sau *guvern*.

Eccé însă traducția pe cât se poate mai literală din hebraesce :

« In începuturi (sau în principii) creară Eloim-cerurile și terra. »

Aqueastă expresiō nu differă de versiunea celor Sēpte deci de cât quō singularele sunt în plural.

Mulți acasă pe Moysē de aqueastă expresiō de polytheismu. Crestinii din contra îl appărăcă pe un prophet que întrevede Trinitatea divină; Hebreii iară îl appără că pe un Deist' unitar que se exprimă în stylul que se numesce *majestatea pluralului*.

Tot însă que ni se pare mai probabil și mai conformu cu dogmele crestine este quō limbă hebraică că tōte quelle orientali să exprimă adesea în plural qua să dea mai multă sublimitate stylului, și majestatea cuvenită sujetului.

Apoi că scriitor a câtat a se exprimă într'o limbă și după expressiile contoporanilor sei qua să pōtă fi înțelles. Pe atunci tōtă lumea nu și putea reprezentă, că noi Crestinii, Divinitatea în Bunul și Frumosul ideal, în Verul absolut și în r'o condescendință atât de paternă, ci în tot que eră tare și potent, și adesea forțe terribil. De aici furō diviniate tōte elementele, toți agentii naturii, tōte puterile. Moysē în aqel timpu de idolatrie, și de o theocrafiă monstruōsă și terribile nu putū denegă puterile, quōci în adevēr și existeă, ci disse, Domnul al Paterilor, a-tot-potentul Dumnețeu. Dumnețeu Dumnețeilor. Așă, tōte puterile adunate la un locu le numi cu o vorbă Eloim. Firesce quō la o creațiō, că la ori-que lucrare, este mai întăiu necesitate de putere, de miscare, și de aqueea Divinității că creatōre prima denumire i se dă de Eloim (Puteri). Mai târziu vin denumiri că Jehovah, Adonai, Sabaoth, ect. Pentru cuvēntul darō al majestății sujetului, și pentru quō sujetul *Eloim* este în plural, se pune și verbul în plural *crearo*.

Quāt pentru pluralul *inceputuri, cerurile*, se ținu curat de stylul biblicu, sau sunt nise hebraismi, că *resaritari, appusuri, cerurile cerurilor, apele, sāngiuri* ect. în locu de *resarit, appus...* que nu numai nu schimbă sensul întru nimica, ci înalță expressia din preună cu imaginația.

Aqul nu ă vorb'a d'acasă sau appără pe Moysē de cutare dogmă sau doctrină; și cu atât mai puțin de a l' întinde Crestinii d' o parte, Hebreii de alt'a și Musulmanii de alt'a, qua fiă quare să l' facă al seu: vorb'a este d'a sci în adevēr que a fost Moysē; quōci neapărat cătă sa și fi avut și ellu nascerea sa, educatiō sa, tradițiile salle, și ideile și doctrinele salle particulare,

Hebreu, bine eră, cum sunt și astăzi mulți hebrei, vērșati în multe sciințe ocupându-se în multe și varii meserii, și unii că filosofi sunt materialisti alții spiritualisti; unii în quelle politice ținu cu despozii, alții compătinescu cu popoli și se cērăcă ă se emantipă și ei că ămeni. Hebreu cum disserōm eră în adevēr: însă profesă ellu credințele polyteismului și theocrației Egyptului? eră ellu, că omu politicu, pharaonist sau regalist? Vru ellu după que liberō popoul de sub jugul lui Pharaon a l' suppunne la altu jugu, proclamând de rege pe sine, sau pe fratele seu, sau pe alt quine vă, or disse. « Aqueștea dice Domnul Dumnețeu: allegetivă voă peste deci și peste sute și peste mii, și fiți guvernati de aliesii vostri? » Hebreu, hebreu iarōși o repetăm; însă își aveă și ellu doctrinele salle, que se dau pe față peste tot locul unde scrie și vorbesce ellu.

Că Hebreu, născut și crescut în Egyptu și educat la curlea lui Pharaon și după școlele prin quare

a trecut și după scrierile salle n'a fost de cât trinitar, și pentru aqueasta n'au nici a l' appără Crestinii, nici a l' acasă adversarii, quōci Indienii nu mai eră crestini și eră trinitari : Brahma, Vichnu, și Sivă : Creatorul, Conservatorul, și Destructorul. — Chinesii n'au mai fost crestini, și eră trinitari : Cerul, Pământul, și Omul. — Grecii assemene : Joie, Neptun, Pluton. — Egytenii assemene : Amon, Pha, și Rhe, adică după doctrinele lui Ermes, Autoritatea divină, Spiritul universal, și Materia universale. Moysē crescut în aquea terră și în școlele ei ia aquelle și principe; și fiind quō în multe limbe asiatiche spiritul sau quelle spirituali se diceă *ceru*, și materia sau quelle materiali se diceă *terra*, eccē trinitatea lui ănsuși dela primul verset. Eloim, Ceru, Terră.

Că Hebreu, tradițiile dela părinții sei între toti Israelitii eră quō Dumnețeu s'a arătat lui Abraham sub formă de trei bărbați sau angeli.

Aqueastă notiō devine forțe mare de ne vommu mai întinde ă cită de quate ori Moysē se lassă a l' vedē fiă quine quō în doctrinele salle filosofice și religiose eră trinitar.

Continuând însă cu notele nōstre, nu vommu lipsi ă adduce la minte cititorului unde Moysē își mai învederează aqueastă doctrină.

Tot que mai avem ă dicea asupra aquestui verset este, de ă face în trebare tutulor orthodoxilor or quellor que se dicu philosophi expressia *en αρχή* que după hebraesce se pote exprimă *en αρχαίς* cuvine-se a se traduce prin *in inceput* sau *in principiu*, sau în *autoritate*?

Quând vorbesce quineva de timpu se scie quō tot astăzi are al seu *ieri* și al seu *măine*, și *ieri* are alt *ieri* în nemărginit, și *măine* are altu *măine* iarōși în nemărginit. Quând s'ar strămută quinevă cu imaginația la creatia lumii și ar judecă, se convinge quō lumea de și nu eră încă creată *timpul* însă și *locul* cătă să existe din eternitate, și quō timpul nu are nici început nici fine, precum și locul este nemărginit. Prin urmare vorb'a *en αρχή*, de și însemnează început, ă traduce aqul prin aqueastă vorba, este ă traduce expressia din partea cea mai vulnerabile și suppusă la critică a incredulilor, unde expressia hebraică, hellenică și latină nu se pōte expunne la aqueastă critică, quōci în ainta philosophilor profund și a theologilor înalți *en αρχή* și *principiu*, însemnează tot que pōte satisface rația.

Si eccē pentru que. Un architectu sau un domnu mai înainte de ă se punne ă edifică o casă sau un stabiliment ăre-quare, își are planul tras, daqua nu pe hărtie, în cai în minte; și planul existe mai înainte de începerea edificiului. Pe de altă parte este în general recunoscut, quō mai înainte de creatia lunei de către aquest Marc Architect al universului quare este Dumnețeu, legile mathematiche, mechaniche și physice existeă la dēnsul și de o dată cu dēnsul din eternitate que ă farō început. Așă darō Dumnețeu creō lumea în Legile salle în principele salle după planul seu dejă tras de mai înainte și prin autoritatea sau a tot putința sa.

Pentru cuvēntul aqueșta dar, philosophii que nu adoptă început universului, nu pot adoptă nici într'un chipu la împregiurarea creatiei vorb'a *inceput*; Theologhii, que adoptă în adevēr începutul lumii și îl și determină, nu pot și mai puțin pe de altă parte ă adoptă singură vorba *inceput* de nu va fi înșocită și de înțellesul *principiu* quare după dēnsii este Logos, și *autoritate*. Vorba sau înțellesul singur *inceput*, după dēnsii iar face ă cadē într'o creștă din quelle mai neiertate, și de aqueea

primii părinți ai Bisericii alleserō și' încuviuțarō vorba ἀρχή și *principiu* que coprindē quāte trelle aqueste întellesuri, și *inceput* adicō, și *principiu*, și *autoritate*.

Fiă quine pōte vedē quō noi nu facem aqūi observatiō Bisericeii sau Părinților Ei, que au scris în hellenica și latinesce, ci traducătorilor romāni și noē enșine, pentru que nu adoptarōm vorb'a *principiu*.

Si caus'a pentru quare nu cutedarōm à o adoptā, nu este de quāt tēm'a de gurelle relle alle aquellor învechiți în quelle relle, quō sunt multe și potente, și potū să strice totul pentru o singură vorbă; să arunce cartea din mână-ēnsuși dela prima vorbă Facem urări qua posteritatea la altă editiō sau traductiō să schimbe vorb'a *inceput* în *principiu*, nu nu mai aqūi, ci și la primul verset al capului I. dela Ioann' unde se dice. « La *inceput* erā Cuvēntul... » Aqūi, în dogmele Christianismului vorba *inceput* este o errōre din quelle mai mari. Cuvēntul sau Logos cā și' Dumneđu nu are *inceput*, Cuvēntul que è de o ființa cu Dumneđu nu are *inceput* ci ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, în *principiu* erā Cuvēntul.

2 Vers. Η δὲ γῆ ἦν ἀβρατος καὶ ἀκατακευάστος; iar terra erā neveđutā și informā. — Quānd dice neveđutā și informā, va să dicā quō existā terr'a sau materia din eternitate; ānsē nu erā āncō vēđutā, și nu aveā āncō nici o formā. În dīoa de astādi de s'ar' fi scris aquest verset de bărbāți cā Buffon și Cuvier, n'ar' fi putut a' l scrie mai exact și mai concis, ānsē de vā lūa quineva înainte alte versiuni, vede quā fiā quare a vrut să și arate în traductiō ideile sau inoranța sa, iar nu ideile lui Moysē, dupō cum le aratā Septaginta que scriu cu atāția anni înainte de Christianismu. Vulgata dice.

Terra autem erat inanis et vacua.

Alții : vanā și vacua.

Alții : vacuitate și *nimicu*.

Pōte-se o absurditate mai mare dequāt aqueasta din urm. *Nimicu!* ānsē Locul que a existat din eternitate cu que erā plinu, quō vidu nu existā?

3 Vers. « Fiā luminā — și fū luminā. » Γενεθήτω φῶς s' a fost tradus cā și γενεσις « facē-se luminā » que în hellenesce însemneadā « fiā lumina. » A facee sau à se facee nu numai quō este o expressiō materiale, ci aratā și ore-quare întârdiere, ori quāt de rapede ar' fi faccerea; quōci presupune o duratā dela un capēt pinō la altul, unde *fiā* și *fū* e o singură clipā. Moysē vā să arate quō între voiea sau cuvēntul lui Dumneđu și între executiō nu existā interval.

5 Vers. Este de observat expressia « diē una » și nu dīoa āntēia sau prima, Ἡμέρα μία iar nu πρώτη se exprimā Septaginta. Assemenea se exprimā și textul hebraic. Quānd dice quinevā dīoa āntēia întellege un *inceput* de unde începe timpul, și quānd dice *inceput* catā à întellege și fine, unde timpul este cum disserōm nemarginit, infinit de amēndō părțile. Apoi quānd dicee quinevā în aqueastă impregiurare « dīoa āntēia » catā à întellege dejā creat pāmēntul sau terr'a, cu sōrele și cu toā system'a solara; quōci numai ast fel pōte a'și imaginā prima rotațiō a terrei sau revolutiō a sōrelui dupō credințele anticilor; și prin urmare à se implini aquea que se dicee di și nōpte de 24 ore. ānsē aqueasta, dupō Moysē, nu se pōte imaginā de quāt la versetul 19 dupō crearea sōrelui, lunei și stelleror, que se vede în a patra epocha sau diē. De atuncē se pōte numerā și dicee prim'a di de 24 ore. Pinō aqūi nu erā

sōre, nu systemā solarā și prin urmare nu rotațiō, și nici di āntēia.

Așā darō à dicce « di un'a » este nu numai conformu cu queea que a srcis Moysē, și cu dogmele Bisericeii, ci și cu logic'a quea mai comunā a omenilor, și ēnsuși cu ideile și cunoscințele quelle mai naintate alle quellor mai renumiți geologi ai seculului nostru. Diē, însemnānd luminā în genere, « die una » însemneadā prima epochā a creatiei; mai virtos quō în hebraesce di adesea însemneadā periodu, epochā; și adesea totul sau multul è personificat în individ sau partea quea mai micā. Hebreii spre exemplu sunt numiți cā un singur om, Israel. Ensuși pinō în dīoa de astādi în mutte limbe quānd vor să arāte quō un omu este cu avere cu stare mare, dicu è omu cu paralle cu bani que è partea quea mai micā e monodei, în locu de à dicce quē è cu talanți sau cu ducati. Aqūi se personificā totul sau multul în quea mai micā parte a averii quare è banul.

Așā « dīoa una » este o expressiō primitivā și naivā, quānd narrā quineva și enumerā ore-quare evenimente, impregiurări, distanțe sau intervale, și dice « ține una; » sau « unā la mână. » Di un'a este : luminā un'a epoch'a āntēia.

10 Vers. « Si chieimō Dumneđu uscatul Pāmēnt. » Aqūi în adevēr nici o vorbă nu è mai propriā nu numai de à arātā uscatul ci și de à se apropiā de denumirea hebraicā, ca vorb'a « pāmēnt, » și nici o limbă cā a nostrā nu 'și a făcūt o vorbă spre à traducee mai înnemerit versetul aquesta, nici ēnsuși hellenic'a, quōci dice : καὶ ἐκαλεσεν ὁ θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν (terrā). Romānul în aqueastă impregurare dicce întocmai cā Moysē « pāmēnt » adicō paviment, locu pe quare pōte stā quinevā.

27 Vers. « Si creō Dumneđu pe omu; — dupō imaginea lui Dumneđu făcū pe dēnsul. » În adevēr quō în Bibliā precum și în tōte limbele primitive, cum se vede și în Homeru, repetițiile sunt desse, une-ori de naivitate alte ori pentru mai multā întārire; aqūi ānsē, dupō cum se vede și airea, repetia este intr'ādins și coprindē o doctrinā întregā și fōrte mare și salutariā. Pinō la Moysē, toți quāti cutedasserō à arātā ore-quare assemēnare a Omului cu Dumneđu au cātāt à cādē martyri cā nisce profanatori de quelle divine. Divinitatea în Indii, în Babylonia, în Egyptu, puteā să aibā ori-que formā mai mult sau mai puțin terribile și monstruōsā; puteā fi reprezentatā cu patru sau mai multe capete, puteā avē assemenarea șerpelui, Boului etc. numai cā omu nu puteā fi reprezentatā; pentru quō omnl erā necessariu de à fi sclavul preotului, și despotilor; altarul și thronul nu suferiā o assemeneaemancipare a Omului; Omul erā verme, humā, lucrul altuia de mai puțin prețu și de quāt vitele, quāror tot le mai facee și pellea și carnea quevā dupō que mor.

Așā ori-quine a cutedat à dicce quō Omul è dupō assemenarea lui Dumneđu, à cādūt victimā fulgerat cu anathem'a sau lovitu cu mōrtea, cu inchișōrea, cu expatriarea. Primii coloni ai Greciei furō nisce refugiatii Egypteni, allungati cā nisce revoluționari sau eretici, que cutedarō à nu mai dicce homului, humā, muritor, și ἔρως brutu, pāscător sau māncator cā vita și alte assemenea, ci « cāutator în sus » ἀνθρωπος. Dela ἀνθρωπος începurō primele idei în Grecia de demnitatea Omului și de emanciparea lui de jugul sacerdotal que se puneā între omu și Dumneđu și nu 'l lāsā à cāutā în sus.

Moysè cutedò și mai departe : ellu declarò quò omul è dupò imaginea și asemenarea lui Dumneșu creatu. Doctrin' a aqueasta ànsè nu putè avè drept de cetate acolo unde domnià Pharaonii. In desert à câtat à se duce spre à se scrie și à se propaga la un popòl nouu, que câtà à eși din quei que 'și au lăssat ôsele în desert; quôci nici Hebreii quei vechi nu putea dupò credințele lor sufferi o asemenarea, profanatiò. Traditia vechià quò Omul è *verme*, se repetà și de ênsuși David dupò que se vedù rege.

Asà când Moysè spune aquestui popòl și generatiilor flitòre și apoi universului întregu despre crearea Omului dice :

« Si creò Dumneșu pe Omu; — dupò imaginea lui Dumneșu îl creò pe dênșul. » Aquești repetiò așà de explicità și curatà aratà cu adevèrat o doctrinà nouă; dicènd : « si creò Dumneșu pe omu. — Dupò imaginea lui Dumneșu îl creò pe dênșul, » cã și când ar' dice : « Auditi' aii voi? Dupò « imaginea lui Dumneșu 'l a creat. Băgați în capu quò dupò imaginea lui Dumneșu sunteți creați. »

De atunc datà dreptul de cetatenie a aquestei ideii que făcù atâția martiri și în lumea vechià și în quea nouă.

Ideea se naturalisò în multe State și întrò în codeicele religiòse și politice; nu se mai putea reprobà cã o eresia, ci din contra avù drept de ortodoxie; ànsè de unde vine quò nu adduse încă mântuirea dupò cum se asteptà? unde è reactia aquestei doctrine? Mulți din quâți s' au speriat și se sperie de dênșu își dîșserò și își dicu încă : Ideea n'o mai putem persecutà; ànsè noi sã facem alt queva. Pentru quò a apucat à se recunòșce quò este asemenare între Omu și Dumneșu, în locu de à face pe Omu dupò asemenarea lui Dumneșu, sã facem pe Dumneșu dupò asemenarea Omului, și mai virtos a unuia din quei mai terribili tyranni : sãi dãm o curte, ministri, armate, mijloceitori sau solitori, favoriți, privilegiati ai sei, passiuini, ect., ect.; sã nu 'l lăssãm farò *okne*, închisori, deportații, Siberii, ci din contra aquestea sã le facem eterne, sã le împlem cu garnisone de nîșce armășei mai terribili de guat toți armășei din lume, sã le dotãm cu căldãm, cu gratate, cu furci, cu frigari și alte asemenarea quare sã facã ea un Pharaon din quei mai cumpliți sã semene un sânt pe lungò queea que dicem noi Dumneșu; qua sã ne recunòșcã apoi lumea tôte alle nôștre, ênsusi dupò dreptul divin. Aquì è reactia : quò nu se nevoirò ômeni à fi ei dupò asemenarea lui Dumneșu, ci făcurò pe Dumneșu dupò asemenarea ômenilor.

Mai este de observat în versetul aquest' a quò dupò que repetà : « Dupò imaginea lui Dumneșu îl creò pe dênșul; adaoge : masculine și feminine îi creò pe dênșii. » Când vorbesce de genere sau de spetia umană întrégã, vorbesce în singular : pe omu, adică omenirea, pe bărbat și pe femeie; când ànsè desparte aquestu genere în masculine și feminine, aqui se exprimã în plural; adicò în queea que este dupò imaginea lui Dumneșu și bărbatul și femeia are aquecași imagine și prin urmare aqueșlã dreptu; iar în queea que este despre diferinț' a sexelor, aqui nu è unul sau « dênșul » ci « dênșii » Aquì Moysè înalță pe femeie la aqueșlãși rangu cu soțul ei; și iar într'adins se exprimã în plural, considerând pe fiã-quare cã o persoană; iar nu unul numai persoană și altul lucru, dupò cum erã mai tôte doctrinele orientali și sunt și pînò astăzi.

Emancipatia femeii datà dela primii adversarii ai dreptului pharaonicu dintre quari quei mai renumiți furò Cerope și Moysè; și apoi dela Christ, adversarul quel mai terribil al tutolor paginãtã-șilor și mai virtos al famosului *drept roman*.

31 Vers. « Si vedù Dumneșu tôte quâte a făcut; și ecèc 'bune fôrte. » Aqueși verset cum și altele mulțime s'ar' fi putut traduce dupò limbele moderne dicènd : și vedù Dumneșu quâte a făcut, și se mulțumi de dênșele; sau, și în advèr fôrte bune erã tôte » și alte expressii asemenarea; ànsè unde ar' mai fi fost originalitatea stylului; de unde ar' mai avè cititorul român o idee despre cum s'a exprimat Moysè. Si aqui și tot d'ana o vom repetà quò seopul nostru nu este de arătã cum scrim și ne exprimãm noi, ci cum s' a exprimat Moysè și toti scriitoiții din Israel. Apoi pe lungò originalitate, și energia ar' lipsi de ne ammu exprimã alt fel. « Si ecèc bune fôrte » este cã și când ar' luã quinevã pe cititor sau pe ascultor de urechi și 'l ar dà cu capul de univers, și iar dice; ecèc tontule, ingrature quãt de bune sunt, ecèc quãt a provèdut Dumneșu în tôte, quãt tôte ascultã și se suppun legilor lui; numai tu, te ai luat dupò legile ômenilor que le numescu Drepturi, dreptate, que le împunu despoșii și le învèță avocații.

Terminând aquest capitol, adducem à mînte cititorului à însemnã quò è un capitol de creatiò que învedereadã cunoscințele lui Moysè în sciințele physique și geologice atãta în quãt se potu apropiã multu de tot que a descoperit sciinț' a pînò în dillele nôștre. Si Grecii și Romanii, și alte natii au vorbit în cosmogoniile lor despre creatiò; ànsè quãt de înapoi remân pe lungò Buffon, Cuvier și alții; unde Moysè singur aratã creatia dupò ordinea quea mai naturale, și în șese dille sau periòde, dupò cum nu 'l pòte denegã nici unul din intellepții moderni.

Cititorul mai pòte însemnã pentru cuvinte que vommu dà mai în urmã quò aqueast capitol fiind cu totul de creatiò este întregu un capitol Activ.

CAPU II.

1. Vers. « Si tot adornamentul lor *καὶ πᾶς ὁ κόσμος ἑστών.* » — Traductiile din texturile hebraice se exprimã și « tótã armata lor, și tôte armatele lor — Textul chaldean și *tot exercitul lor.* — Alții și tótã virtutea lor. » Causa este quò în Asia și între Hebrei mai virtos tãria cerului cu stellele împreunã o comparã cu o armatã de unde și Sabaoth, Domnul Puterilor, domnul armatelor. Septaginta se exprimã și *tot adornamentul lor*, adicò și tôte dependințele lor.

2. Vers. « Si completò Dumneșu în dîoa a șesea operele salle. » Vulgata și alte versiuni dicu « în dîoa a șeptea. » — Aqueasta nu è natural : în capetul dillei a șesea a câtat sã termine daqua în dîoa a șeptea a încelat, sau s'a reposat.

« Si încetò în dîoa a șeptea din operele salle quâte a făcut. » Dîoa a șeptea sau epocha sau periodul al șeptelea este aquesta dela Adam înquã de când începe historia Omului pînò în dillele nôștre; de atunci pînò astăzi nu se mai vede o creatiò nouă, și de aqueea Moysè se exprimã cu « încetò Dumneșu din operele salle. » Aqueasta este un period de binecuvèntare. — *κατέπαυσε* « încetò » nu sciu de que îl traducu unii prin se « odihni, se reposò; » par 'quò Dumneșu ar' fi atins de faticã sau de « ostenealã. »

6. Vers. Aquești verset se ține de quel de sus al 5-le; « si nu ploasse încă Dumneșu assupra pãmèntului — ci fontãnã resãriã din sinul pãmèntu-

lui. » Septaginta dice *din pământ*. Mulți traducuu vorba fântână prin *aburi, vapori, roa*. Noi ammu conservat expresiua quellor Sêpte deci, qua să fim fedeli textului, și aldoilea quò tot que resare sau sorge din pământ ca liquid, fiă în sirrôiu, fiă în picătura, fiă în aburi, tot sorgente sau fântână se numesce. Vorba fântână este un colectiv sau o personificatiô a aburilor; tot ânsê que este mai remereabil în aqwest verset, è quò Moysè n'a uitat de à adduce à minte quò la începutul creatiei nu putea ploa numai în dată pinò nu s'a recit pământul și nu s'au format gazurile necesare în abon-danță.

7. Vers. « Si sufflò în faç'a lui sufflare de viațã » Textul hebraicu se exprimă « în nârile lui, » alții în *buzele lui*. De aquí dată dogm'a salutară a nemuririi sufletului că parte din suffrarea sau spiritul lui Dumnezeu. Quâti martiri avù și aqueastă idee, și quât fu de persecutată în antichitate că o profanatiô a divinității! Socrate ênsusi bêu cicut'a între altele și pentru aqueastă doctrină. Ânsê și aqueastă idee își avù reactia ei dela quei que au stors și storeu âncò omenirea. Ni se facee fôrte lungă însemnarea, de ne vommu întinde mai deparle assupa aquestei reactii. Terminăm numai cu întrebarea: Sufletul Omului este o sufflare a lui Dumnezeu o scintieie o parte dintr'ênsul sau nu? Daqua este, que are a face cu dênsul sau que pôte în contra lui Diavolul? cum pôte lăssă Dumnezeu o parte dintr'ênsul pe mânã Diavolului? ânsê nu, voi strigati dela eresie; quôci Diavolul ve è mai necessariu de quât Dumnezeu qua să speriatî lumea cu dênsul; să luați moșile părintilor nostri, și obolul veduvei și orphanului dupò mórtea soçului și părinților sub cuvânt qua să le scăpați sufletul din mân'a Diavolului.

9. Vers. « Si lemnul Vietei în midlocul paradisului, cum și lemnul Sciinței Binelui și Reului. » Despre aqwest lemnu sau arbure vorbim mai pe largu în tractatul despre historia universale; aquí ne mărginim à arătã quò au fost doi arburi unul al Vietei sau al Nemuririi, și altul al Sciinței Binelui și Reului. Nu se cuvine à confundã pe unul cu altul. Din arburele Vietei, cum se vede mai la urmã verset 22, capu III, n'a appucat âncò à gustã Omul. Dela Adam pinò astăzi Omul nu trăiesce âncò, ci duce o mórte viiã.

12 vers. « Acolo este anthracele și pétr'a prasinã. » Traducătorii din hebraesce dicu: « escarboucle și pétr'a onyx. — Vulgata dice: *bdellium et lapis Onichymus* quare s'ar' cuvini a se scrie *onychimus*. Anthracele este dupò cum dicu unii o pétr'a strălucitoare de culôrea focului, cà rubinul și grenatul. Anthrax ânsê în grecesce este carbunele; și diamantul, de ori-que culôre và fi, este cum se scie un carbune. Noi credem darò, quò cu anthracele catã à înțellege petróle nestimate de ori-que culôre que se compun din gaz carbonicu, și lăssăm vorb'a întrégã hellenicã fărò a o atinge cu traductia. Prêtra « prasinã » mulți au tradus'o *verde* sau smeraldul, aquí ânsê catã à înțellege o pétr'a particularã que în nomenclatura de astadi se dice « prasã » sau prasinã. Mulți dicu quò ar fi perla sau mărăgaritul.

16. Vers. « Mâncã-vei spre nutrire. » Un hebraismu, il locu de poți mânca; cu tôte quò timpul futur din multe limbe antice și moderne se pôte analysã cu « poți, catã, se *cuvine* à facee à mânca etc. și de multe ori să ia de imperativu: *vei facee* în locu de « fã » când ordinul este mai blând, mai indulgent.

22 vers. « Si edificò Domnul Dumnezeu còst'a que luò din Adam în femece. » — Pinò aquí quei Sêpte deci que se vedu quò fînurò mult la doctrinele adevèrate alle lui Moysè, și la tradițiile nationale, se exprimã prin verbii: *creò, facu, formò plasmò*; când vin' ânsê la Femece, de o datã se înalță identificânduse cu ideea Creatorului. Pinò aquí furò create tôte ființele și dupò dênsele, s'a pus assupra lor Omul ca ultimul punt al unei pyramide; ânsê singur, isolat și rece contêmplator, străin la tôte. Pământul erã dejã populat materialemente de tóți generii, de tôte spetiile; tôte avèa legile lor pe quare avèa a le urmã nu prin sentiment ci prin instinct. Pământul ânsê erã desert de ori-que affectiô, de ori-que sentiment, de ori-que devotament. Queca que se dice *amor* în sensul seu adevèrat erã necunoscut. Si Dumnezeu amor este, și prin urmare Dumnezeu nu putea fi cunoscut. Lipsã dar o ființă quare să anime, să încâldească să înalțe aqel capu-d'operã al Creatorului, pe aqel omu que stã cà o statuã rece în mijlolul universului. Aquea ființă darò nu putea fi creatã, sau plasmată cà quelle lalte, aquea ființă que fu numitã *Ischa, Virago* (adicò trasă din Bârbat) *fù edificata*. Par' quò ar' fi vorb'a de un edificiu, de un templu ôre quare. Apoi de s'ar' fi exprimat Moysè dupò regulele cunoscute, prin « edificò Dumnezeu femece din còst'alui Adam. » Nu, ci « edificò Dumnul Dumnezeu còst'a que luasse din Adam în femece. » Par' quò ar' vedè quine và cum se înalță de sub mânã creatóre aquea còstã într' un templu viu. De aquí datã prim'a adorațiô, d'acíu primul sentiment que face din Omul material, pe Omul moral. Fărò femece, nici o tènețe și câldurã de Mamã, nici o viațã îndoitã de consôrte, nici un sentiment d'amor și de charitate prin quare se manifestã Dumnezeu în noi; nici un devotament. Si fărò aquestea cum s'ar' fi putut religiositate? Femece fu prim'a Biseriçã que edificò ênsusi Dumnezeu, și quare adorò Bârbatul. Nu fărò cuvânt Sântul Augustin, recunoscând în realitate ființă Magdalinei, recunósce ânsê și personagiul ei cà o figurã allegoricã que representã pe Biseriçã, decãdută din starea ei primitivã, repentitã, vèrsend myrl peste părțile quelle mai de jos, peste piciorole Representantului Omenirii, Filiiului Omului, peste aquei membri que representã popoul, de unde pinò aquí aquea Biseriçã, thèmaiã numai quellor potenți și mari și ungeã numai capetele lor; vine apoi cu perii sei (que însemneãă cugetările ideile que resar din capu), vine apoi cu aquei peri cu aquele idei salutarii à șterge și à accopori cà printr' un peplu (mântã) auriu sau de ebenu lucitor și odorifer, aquele piciorole, aqel popol que singur duce corpul social.

O Mamele consôrtille, și filiele nôstre, quât me simțu de fericie de quâte ori vine occasia à vorbi de voi, și quât fericirea mea se măresce și se înalță când quelle quâte dicu nu vinu dela mine în quât să semene o sistemã a mea, sau și o raticire ôre-quare; ci din nisece autorități atât de divine cà Moysè și Christu și Părinti Biserice. Dee'mi Dumnezeu la ôra dupò urmã a vietei melle fericirea și lacremele, și lumin'a que aflaiu în cuvântul *φωδότης* (edificò) que numai Biseriç'a Resãritului l' conservò intact pinò în dillele nôstre. Așã, voi sunteți Biserica quea viiã edificatã de ênsusi mâinile lui Dumnezeu, iar nu de mânã de omu; și *Aquea* que representã sexul vostru în ceruri este ênsuri Mater a Cuvântului, Mater a lui Dumnezeu. Fărò voi cuvântul spiritual și moral ar' fi fost necunoscut, fărò voi ênsusi cuvântul ma-

terial nu s'ar puté conservá la nici un popol; féro voi, limb'a noastră de astăzi n'ar mai fi fost în stare à ne arată originea; voi ați conservat tot que este din limb'a străbunilor, și bărbatii au intrudus tot que este străin și usurpator; și faró limbă n'am fi avut nici un drept de nationalitate în parte.

« Si edificó Domnul Dumnezeu cóst'a que luasse din Adam în Femea! » — Cautá la dēnsa, contemplá-o, primule (brutu) Mire, și devino din *ερωτός Α'θροπος*, (căutator în sus), devino din fēra, cu adevērat Omu; întregesce-te de unde erai jumătate, și exclamá : *εccē os din ósele, melle și carne din carnea mea!* — Os *ansē edificat* în Femea.

23. Vers. « Aquast'a se vâ numi Muliere, quóci din hărbabatul ei s'a luat. » Limb'a hebraică ajutá spre à exprimá aqueastă idee cum sã aibã un înțeles mai claru de quāt în atle limbe, quóci vorb'à que însemneadã hērbat *Isch* are un feminin al seu *Ischa* (bărbatã) sau cã cum ammu dicee *omu* « omã » precum se dicea în antichitate în latinesce *homo hemina* de unde și *femina*, sau *vir vira*, sau *vir vir-ago* (dusa din hărbat) de unde și *virgo virgine*.

24. Vers. « Pentru aqueast'a lăssa va Omul pe tatăl seu... » Un hebraismu în quare cã în multe limbe, timpul fiitor se ia în locu de present que aratá o eternã duratã : « lăssa-va » în locu de « lăssa în tot d'aua. »

— « Si vor fi amēndoi într'o singurã carne. » Aqueasta expressiō fu pînō acum arãtatã prin : « Si vor fi amēndoi un *trupu* » pēcãtōsã expressiō, și Dumnezeu sã ierte pe quel que a dis'ō antēu, și Dumnezeu sã ierte pe quei que o mai repetu! Sã lăssãm mai antēiu quō eis *σάρκα μίαν* nu vã sã dicã *σάρξ μία*, qua sã se pótã traducee în nesciinta un *trupu*; *ansē σάρξ* însemnând carne și dupó limb'a hebraică fōrte adēsseã individ, persōnã, înțelesul se schimbã cu totul : vor fi amēndoi într'un singur individ sau persōnã, este un'a cu : vor fi doē sufflete într'o singurã carnesau individ; quóci que sunt aquei amēndoi que pot locuî într'o singurã carne de quāt sufflete? Ansē-tot que este o errōre neiertatã è quō vorba *trupu* fiind slavonã și însemnând *cadaver*, « mortãciune » iar nu corpu; și lipsind prepositiã *ες intru*; *vor fi amēndoi un trupu*, va sã dicã : *ες* fi amēndō suffletele un cadaver, o mortaciune! Orthoxie este aqueast'a, sau quel pucin judecatã umanã. — Incai de ar' fi dis : și vor fi amēndoi într' un singur corpu qua sã fi fost errōrea numai de vocabular iar nu de minte și inimã umanã. Apoi de aqui unde ajungem cu errōrea quând cutedãm a dicee *trupul Domnului* la mystere și mai capitale?

— Terminãm aquest capitol observând quō unde quel antēiu è plin de vigōre de energie, adicã cu totul *Activ*, aqueast'a è plinu de repaos de deliciurile pardisului, de o blãndețe și domesticitate generale în tōte animale și ênsuși fērele que se trecu în revistã pe din aintea Omului. Vine apoi Femea que se înaltã cã un edificiu și dēstēptã sentimentele Omului à facee din ellu pe omul moral, a'l facee a exclamã : *εccē osu din ósele melle și carne din carnea mea!* Beatitudinea în fine a pruncilor, naivitatea, innocenț'a; și erã amēndoi nudți și nu se rusinã. Daqua ar' fi a ne exprimá în limb'a harmonici, în limbã musicel, pōte quineva dicee quō unde primul capitol este de un *ton major*, al doilea capitol este de un *ton minor*, tot è mōlle suav, delicios, sentimental. Cu un cuvēnt primul capitol este *Activ* și quel d'al doilea *Passiv*.

CAPU III.

1. Vers. « Iar șerpele erã quel mai intelligent... » Septaginta se exprimã prin *ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος* vulgata prin *et serpens erat callidior...* Alții que traducu din texturile hebraice, prin « șerpele erã quel mai fin... » sau « șerpele erã quel mai astutios (viclean) » Caus' a de'i se dau aqueste qualificãfii este quóci în antichitate dupó diverse locuri si împregiurãri șerpele erã symbolul și al astutiei, și al prefãcãtoarei, și al prudentēi, și al eternitatii. Aqiu vinu tōte a se personificã în aquest reptil.

7 vers. « Si li s'au deschis ochii la amēndoi și vedurō quō erã nudi... și cussurō frunđe de figu și și fãcurō loruși perizomata. » Nuditãtea în pruncie è innocențã; acum *ansē* dupó pēcãt devine rusinōsã și își facu cingãtōre... Septaginta dicee și își « cussurō, frunđe... » *ἐξέρασαν φύλλα...* alle versiuni se exprimã prin înșirarō, apropiarō, împletirō frunđe.

14 vers. « Pe peptu și pe pãntecetele teu *te vei tirri*, timpul fiitor în locu de imperativul *sã te tiresci*. Aqueasta o însemnãm aqiu și pentru alte împregiurãri, quând necesitateã, pentru lãmurire, ne vã nevoi à traducee din contra pe fiitor în imperativ.

15 vers. « Aquesta își vã ochi capul, și tu îi vei ochi cãlcãiul. » Antecedentul în feminin *τοῦ σερματος αὐτῆς* (semenț'a ei). Prin urmare pronumele *aquesta*, gramaticesce se cuvenia a fi *aqueasta*, reducēnduse la « semențã » sau la *ei* (la femea). Multe versiuni se exprimã în feminin, și mai virtos versiunile hebraice, que fugu de masculin qua nu cum vã sã deã mănusã quō aquella ar' fi Christu. *Ansē* quei sēpte deci erã Hebrei, și cu atãția anni înaintea lui Christu, și au respectat expressiunea mosaicã, sau pe cum erã adoptatã în timpul lor în Israel. Aqiu se face un sollicismu grammaticeal cu *αυτος, aquesta*, qua sã se facã o reparafiō o satisfactiō logicã, și qua sã deã mai multã vigōre textului; quóci vorbind de semenț'a Mulierei sau posteritateã ei, quine este aquel Erule din posteritateã femeii quare se expune la vinãtōre și la sterpireã fērelor, la tōt que este immond, și hidos contagios și vãmãtōr, de quāt Bãrbatul mai mult? Prin urmare *Aquesta* și nu *aqueasta*. Alte versiuni se exprimã prin vã strivi, șfãrimã sdrobi capul teu; Septaginta, se exprimã prin *αυτος σου τηρησει κεφαλην*. È mult mai naturale aqueastã expressiō : quóci cum se întēmpinã Omul cu șerpele, ellu la capul lui mai antēiu cautã a'l lovi, și șerpele la picior cautã spre a mușcã. E o stare de decisiō la amēndoi, cã la doi adversarii que se întēmpinã.

16 vers. « Spre bãrbatul teu *refugiul* teu, și ellu te va dominã *πρός τον ανδρα σου η αποστροφη σου...* » Dupó traductia vechiã în expressiã « la bãrbatul teu întōrcerea ta » vorb'a « întōrcere » è fōrte vaga și n'are nici un sens, quóci întōrcere nu numai quō è vorbã provincialã que în țerra romãna însemneadã mai mult *επιστροφή* de quāt *αποστροφή*, și mai mult se ține de un gergu de quāt de o limbã; dar în Moldov'a și airea n'are nici o însemnare de quāt a « tōrce » și a « întōrce. » Quine cunoșce limb'a hellenicã, sau quel pucin din quelle europene, scie quō *apostropha* nu însemneadã nici întōrceree nici înturnare, ci à cãutã în fața cuiuși și a i se adresã cã la adoa persōnã : în sensul în quare se ia aqiu în aquest verset, și dupó alte versiuni, mai mult însemneadã refugiu, protectiō, aspiratiō, applecãre, instinct, dorințã.

19. « Quóci țerrēnã esci și în țerrēnã vei reintrã. » Septaginta se exprimã *ετι γη ει...* Alte versiuni dicu : quō pulbere esci... Noi cã sã ne apropiem

de septagintata, nu putem dice « pământ, » pentru cuvântul quò însemnă *paviment*; țerrênă se apropiă mai mult de *terra*; *γῆ*; și aqueasta este și ideea naturală, și a scriitorului hebreu și a quellor Sêptedeci.

20 vers. Eva, în Septaginta se dice *Ἔβα* (Viață) în hebraesce se dice *Hava*, Eva; que are tot aquea însemnare de Viață. Noi cutedărôm a punne amên-doê numele, pentru quò numele Eva s'a adoptat o dată de Biserică. In capitolul precedent verset 23 vedem quò femeii i se dette nume de Ischa, Vira, Virago, sau virgine sau Muliere. Aqoi i se dă nume de Viață de Mater sau Mama. Aqueast'a făcù pe comentatori à 'și sparge capul și à scrie la pagini și la volume, spre à descoperi aquest misteru sau aqueastă contradicțiô dupò părerea unor'a. Nimicu ânsê mai simplu : tótă femeea este vergine, mirêsă și la urmă Mamă. Aqoi este esîrea din locul sau timpul inocenței. Consôrtea Omului sau a lui Adam peste puçin are à deveni Mater, à dă viață filliilor que se vor nasce dîntr'ênsa și aquestia filliilor lor în viitor pînò astăzi. Nici o contradicțiô nu è la nume daqua verginea devenind Mireasă, devine Mamă și mai târziu Bună sau Mósă. Pare-se quò Adam dă numele de Eva consôrteii salls quând vede quò è în pregioa de a deveni mamă.

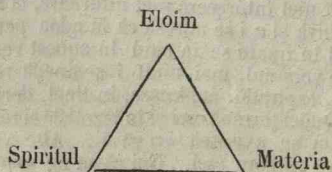
21 vers. « Tunică pellicee. *χιτῶνας δερματινούς*. Fiind quò originalul nu dice *δέρματος* » eră à ne depărt de aqueastă expressiô justă și concisă de diceam *tunică de pelle*.

22 vers. « Si disse Dumneșeu : éccè Adam de veni cã unul din noi... » Aqoi iar se lassă Moysè a fi întrevedut de trinitar, sau de polytheistu, (quare nu è de acceptat nici ênsuși de idolatri quărora le fu adversariu); Dicend cã *unul din noi*, nu dice cã *mine* și intellege mai multe persône. Quei que vor à sustine quò Moysè a fostu deist', dicu quò *noi* este un plural de majestate cum vorbescu suveranii; ânsê que facu lui *ca unul*; de eră plural de majestate eră să dică : « éccè Adam deveni cã noi » iar nu *cã unul din noi*.

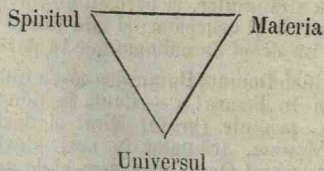
« Acum ânsê nu vâ mai întinde mân'a sa și vâ lua din lemmul vieței, și vâ mănăc și vâ trăi în eternu. » Aqoi è un misteru; se vede curat quò furò doi arburi, unul al Sciinței și altul al Vieței. Din arburele Sciinței mănecò Omul, din al Vieței ânsê nu appucă à gustă, quôci fu allungat din Paradis și Cherubimi și Sabia flăcărătore que se rotia înpregiurul paradisul, custodirò, și împediarò callea aquestui arbure. Stâm aqoi cu nota și trimittem pe cititor la tractatul de historia universale.

Cu terminarea aquestui capitol, și cu alte trei que urmeadă se învedereadă doctrinele lui Moysè și system'a lui despre divinitate despre Bine și despre Reu. Ammù vèdut quò în princip ellu adoptă Autoritatea Divina cã punt de plecarea, apoi Spiritul universal și Materia universale cã singurele principe din quare se creò lumea prin autoritatea și atot-putința divină. Asă Eloim, Spiritul și Materia formă prim'a lui trinitate absolută superiôra și activă în chipul armator :

Autoritatea
Activul
Pasivul, sau

Din maritagiul apoi aquestor doê universali principe, formă o altă trinitate inferiôră și passivă adicò

adicò Activul, Pasivul și Resultatul sau Effectul.

Aqueste doê trinități formă numărul șese sau quelle șese zile or periode alle creatiei que s'a produs prin concursul concordarea elementelor; terminul șepte sau quel de incetare, încheia gamm'a armoniei universale, în quare pretutindeni Dumneșeu è mulțumit exprimânduse la capetul fiă quâruiă period : « bine! bune forțe, » « și a vedut Dumneșeu quâte a ficut și éccè bune forțe. » Bunul dâr stă în armonie, în tot lucru de à fi la locul seu și la timpul seu;

Dela gamm'a armoniei universale și numărul șepte, număr bun, număr augustu, număr sacru și sânt. System'a mosaică trece precum se vâ vedè la 7 + 3 numerul 10 quare è numerul patriarhilor; apoi la gamm'a de gamme, de șepte ori quâte șepte, și la gamm'a a gamei îndecită de 70 de ori quâte șepte. Mai au apoi propheții eșiți din scôl'a lui o gammă de gamme îndoite adică o gammă de numerul 14 îmulțit cu 7, quare este numerul mysticu al lor, și despre quare se vâ vorbi la locul seu.

Acum precum avem aqueste doê mari, primitive, universale trinități, asemenea vedem quò universal în infinit se compune de trinități parțiali.

Activu — Passivu	Effectu
Suffletu — Corpu	Omu
Mire — Mireasă	Famillie
Lucrători — Materiale	Edificiu
Guvernu — Popolu	Statu sau Natiô
Maestru — Discepol	Scôlă sau doctrină
Căpitan — Soldați	Armată
Dreptu — Datoriă	Justitiă
Nutrimint — Stomachu	creștere materiale
Idee — Memoriă	Creștere spirituale

Ânsê dela prim'a și universal'a trinitate, în tôte quelle lalte trinități, tot activul este în aquella și timpu și passiv, adică nici un activ nu mai este

absolut. Căpitanul este activu către subalternii sei, passiv însă către Stat sau suveran. Bărbatul este activ către femeie, passiv însă către Părinții sau superiorii sei; Femeia este passivă către Bărbat, activă însă către familia sa și către toate animalele; și de aici un șiru infinit de trinități relative în quare fiă que termin e un termin de mijlocu que are un superior și un inferior, sau un anterior și un posterior. Fia-que tată are pe tatăl și pe filii sei; fiă que *azi* își are al șeu *ieri* și al șeu *măine*; fiă que maestru își are pe maestru și pe discipolii sei; ori-que punctu este un centru cu radele salle, și fiă-que punct compus este un cercu; și fiă quare cercu este egal unui triunghiusau unei trinități. Pinô când dar fiă quare termin stă la locul seu, la postulu seu în quăt să se conserve echilibrul între Activ și Passiv, pinô atunci existe aquea que se exprimă prin: « *éccé tôte bune forte* » adică Binele, harmonia.

Ammu vorbit de echilibru, și cată à ne mai întinde puçin: Binele sau harmonia nu există de quăt în echilibru între Activ și Passiv, adică unul să nu aibă pondere sau greutate mai mult de quăt altul, quôci fiă quare este cum ammu dis activu și passiv în aqueleși timpu, quôci unul este incomplect fără altul, quôci unul perfecționă întregesce pe quel al altu. Bărbatul è activu, și daqua își arrôgă exclusivamente pentru sine *dreptul* que este iarôși activu, și femeii că passivă îi împune *datoria*, iar ca passivă către dreptu, echilibrul se rumpe, despotismul è de o parte și sclavia de alta; unul devine persoană și altul lucru. — Quel que vorbesce fiind activu și quel que ascultă fiind passiv, de nu vor fi egali, de nu vor avé aqueleși drepturi și datorii, de nu vor sci și unul să vorbească și altul să asculte; și daqua quellu que ascultă i se ia *dreptul* de à vorbi și ellu și d' à fi și ellu în rëndul seu activu, harmonia nu è, dreptate nu è, bine nu è. Daqua soldatul que se suppone è condamnat à fi tot d' auna passiv și à nu avé speranță d' à deveni și ellu o dată activ sau căpitan, dreptate nu è, bine nu è, etc. Si iarôși daqua quel que ascultă, sau că elevu, sau că membru unei adunări, vâ voi și ellu à vorbi în aqueleși timpu cu quel que vorbesce, que ar' fi de o scôlă unde toți elevii ar' vorbi de o dată cu maestru? que ar' fi de o adunare unde toți membri ar' vorbi în aqueleși timpu? Așă Binele harmonia stă când fiă quare terminu al trinității se află la locul seu respectiv cu drepturile și datorile salle

Aqueast' a se vede în primul și activul capitol al Creatiei unde tôte sunt la locul lor, și « *bune forte*; » aqueasta iar se vede la al doilea capitol și passiv, unde tôte iar se află la locul lor și « *bune forte*; » Que se întâmplă însă în al treilea capitol? Quel mai de jos și mai passiv din animale, quel mai nepropriu de à attrage sympathia, firirôl Sêrpe se strecoră și reese spre à seduce sau a duce după sine pe Femeie; din passivul passivilor devine activu, și Femeia, că sedusă, devine passivă de unde eră activă către tôte animalele; apoi fiind passivă către Bărbat seduce și amagesce pe Bărbat și devine activă, și Bărbatul passiv. Aqii termenii își schimbă locul. Tristă casătorie è aquea unde Femeia è activă și Bărbatul passiv; stêrpă scôlă aquea unde elevii vorbescu și maestru tace; misereabile ostire aquea unde soldații commandă și capitanii se suppun. *Eccé* reul în schimbarea terminilor, *éccé* căderea în al treilea capitol unde se vede o trinitate, formată din reprezentantul tutulor Bărbaților sau Activilor ADAM, din reprezentanta tutulor femeilor sau passivilor EVA, și din tot que

è mai jos și mai repulsiv din tôte animale, *SÊRPELE*. *Eccé* înfinè doctrin' a trinitara a lui Moysè învederată și mai clară. Trei termeni primitivi ai primei trinități active, trei termeni iarô ai adoilea trinități passive; Numêrul șese, dille șese; apoi dioa sau termenul șapte încheierea gammei armoniei — Tote bune. Primul capitol activ, al doile capitol Passiv, al treile capitol în quare termenii trinității își schimbă locul, căderea, desharmonia, reul, eșirea din starea normale a Omenirii, a universului întregu, că Resultat.

Adică din Activu și Passiv, fiă-quare la locul seu, cu drepturile și datorile salle cum să forme echilibrul. ese un bun Effect sau resultat bun. — Din Activu și Passiv, que eșu din locurile sau posturile lor și rumpu echilibrul, ese un Effect sau un Resultat reu.

De ar' stă aqii lucrurile după cum ar' stă quel que are un bine o avere și perdându-o remâne numai scăpătat și curat; însă alta este à fi neavut, și à nu fi dator nimului nimicu, și alta de à începe à contractă debite și dela nulla à începe în nemărginit à dice: minus una, minus doè ect. Nu stette Omul numai la cădere, în faça Binelui perdut, ci începôr debitele, falimentul moral, ast fel cum se vâ vedé în capitolele următoare. Dela cădere sau scăpătare, începou pervertirea Omului, debitele falimentul universal, din reu în mai reu.

CAPU IV.

1. Vers. « Si născu pe Cain, și dișse: posse-dut' am omu prin Dumneđu. » Numele *Cain* însemnează possessor acquisiteor, proprietar. Moysè eră dintr' un popol exclusivamente păstor și prin urmare nomad, que aveà în horrôre popoliu que se stabiliă prin comune și cetăți, și occupă pământuri prin agricultură că proprietari. Cain sau possessor inspiră horrôre că lacom, cupid, străin la ori-que sentiment de ospitalitate și de omenire, que nu luerează nu trăiesce de quăt pentru sine. În adevêr quô lacomia sau cupiditatea de à grammădi și à strînge la averi è un păcăt-tulpină, din quare că nisce ramure nascu atâtea păcate, că invidia, assuprirea, răpirea și ênsuși omorul. Aqueastă gradațiô de păcate se vede în capitolul aquesta. Cain strînge, possede, apoi invidiă pe ênsuși fratele seu, apoi îl uccide; apoi face quâte a mai făcut dela dênsul pinô astăzi în următorii sei. În adevêr dicem quô cupiditatea è mamă a multor nelegiuiri; însă nu se cuvine à o atribui exclusivamente numai quellor stabiliți în comune și cetăți, și à luà starea pastorale că typu al vieței umane: cupiditatea și invidia, nascu aqueleși păcate în ori que stare sau condițiô a ômenilor, între stabiliți că și între nomadi, între avuți că și între scăpătați. Quăți au vrut à demonștră quô Cain însemnează exclusivamente *proprietar*, nu învederează de quăt o sistemă a lor; — proprietatea nu è în sine un reu, quôci și păstorul își are proprietățile salle în vite și altele; Cain putea fi păstor în locu de à fi agricultor, și daqua eră cupid, rapace, invidios, tót la aqueleși crime ajungea. Cain è o figură că și Abel de unde se desparte omenirea în doè mari ramure, în buni și rîi. Si s' a numit Cain, nu pentru quô possedeà pământ, ci pentru lacomia de à possede și queca que nu eră a lui. Cain însemnează mai mult queca que dicu Grecii *spheterist* însusitor, usurpator, cupid, avar, sgîreit; și în a devêr à se sgîrci este à strînge cu nesățiu, à possede cu ori-que prețu.

2 vers. « Si deveni Abel păstor de oi, iar Cain eră laborator de pământ. » — Moysè că un connă-

tionnal al unui popol păstor, vrând a face pe fructuosul Cain și mai delestabil, se exprimă astfel că și când ar' dice « Abel eră d' ai noștri, și Cain tot que urrîți voi mai mult. » — Abel sau Hebel însemnează viață existință vagă a popolilor nomadi. Dela vagu și van însemnează și vanitate. David se exprimă în psalmul 143, verset 5. « Adam se assemnă cu Abel. » — Adam însemnând omu sau oménirea, și Abel vanitate, viață vagă, versetul aqesta se traduce. « Omul vanității se assemnă, dillele lui că umbr'a trecu. »

5 vers. « Intristò aqueast'a pe Cain, și innegurò făc'a lui » *innegurò*, în textul hellenicu al quelor Sépte deci se arată prin *συνέπεσε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ*. — Ad litteram aqueasta expressiō nu s' ar' î înțelles în românece de ammu fi dîs : și concădă cu face sa, sau îi cađă făc'a. Aqiu însemnă quò s'a cruntat, posomorit, quò i s'a innegurat făc'a. Este o expressiō română que are analogiă cu quea grécă, însă devine fôrte burlescă la un styl serios și biblicu : adicò : *i s'a lasat nasul în jos ; i s'a lungit făc'a d' un cotu*. I. tre una și alt'a se pôte allege, că expressiō mai cuvișă, *i s'a lassat făc'a în jos* : însă după părerea noastră n'are energia quellei hellence de nu se vâ traduce prin *cruntat, innegurat*.

7 vers. *Οὐκ ἐάν ὀρθῶς προσενέγκῃς ὀρθῶς δὲ μὴ διελεῖς, ἡμαρτες ; ἡσύχασον πρὸς ἑσέ ἢ ἀποστροφῆ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ*. Aquest verset traducetōrii vechi ai Biblii nu ni 'l dau de quāt cum urmédă : « Au nu, de vei adduce drept, iar nu vei despărți drept, ai păcătuit? taci : la tine întocirea lui și tu îl vei stăpâni pe aquela. »

Aqueasta traducțiō nu se înțellege de nici un ciftor, pentru quò n'a înțelles' o, cum se vede, nici ênsuși traducetōrul ; și a avut cuvênt d'a n' o înțellege, quōci constructiōa hellenică și ênsuși quea hebraică este fôrte mysteriōsă qua sã nu dicem inspiratã quare è una cu nerevisatã sau neingrigitã. Quine este aquel *αὐτοῦ* sau *pe aquela* cum se exprimă traducetōrul român? Aqueastă întrebare 'și au facut' o mulți bărbați, de când appêru Biblia în lume. Părinții Bisericeii mărturisescu quò nu potu pricepe versetul aqesta ; Sântul Augustin dice : « Obscuritatea aqestor vorbe a produs o multitudine de interpelații, quōci nu se vede lămurit, pentru que s'a dîs aquesta lui Cain » (Ceta-tea lui Dumneđu, xv, 7).

Caus'a neintellegerii vine din verbul *ἡμαρτες* quò nefind pus sau în infinitiv, *ἡμαρτάνειν* sau analysat *συντέλεσες τὸ ἀμάρτημα* 'l au lasat qua în hebraesce. *ἡμαρτες* ai *pecatuit* în locu de ai *commis peccat*. În limbele primitive, fiind quam prunce, pronumele relative se reducu și la verbi. Aquel *αὐτοῦ* sau *aquell'a* este verbul *ἡμαρτες τὸ ἀμαρτάνειν τὸ ἀμάρτημα*. Pentru aquea Dumneđu urmédă : *ἡσύχασον*. Allinãte, stêmpêra'ti furia (iar nu *taci*) *πρὸς ἑσέ ἢ ἀποστροφῆ αὐτοῦ (τοῦ ἀμαρτάνειν)* quōci spre tine è ținta lui (a peccatului), adicò se ține după tine.

Că și când iar dice Dumneđu : vino 'ți în simțiri, vedî să nu mai commiti și altu peccat, quōci uite 'l, se ține după tine, *καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ (τοῦ ἀμαρτάνειν)* și tu cată sa 'l domini pe dênslu, (pe peccat). Pentru *ἄρξεις* quò se traduce în « cată să 'l domini » și nu în *il vei domină*, fia-quine scie quò în asemenea împregiurări timpul fiitor este imperativ.

Se mai pôte înțellege aqest passagiū și în chipul următor : reducênd pe *αὐτοῦ* că genitiv al lui *αὐτός* la Abel iar nu lui *αὐτός* (τὸ ἀμαρτάνειν) ; și exprimânduse : « Allinã-te, quò ellu Abel caută

la tine, în ochii tei : unde se duce Nenea se duce și ellu ; către tine è apostroph'a lui (a lui Abel) și tu vei fi mai marele lui. » Anse pe de o parte, numele Abel è pré de parte în sus cu quâte-vă linii, și reductiōa lui *αὐτοῦ* este fôrte forțatã, și pe de alt'a, de și înțellesul è plin de tinerete și înblânditor, nu ni se pare însă atât de providențial sau prevêdetor că quel que deteterom mai sus.

Deteterom mai multe păreri. Părerea însă que se pare mai justă este aquea que nu vâ află nici un defect autorului în aqest verset. De multe ori aquea que constituă qualițatele și sublimitatea unui bărbat mare, înaintea vulgului se par' nisce defecte. Nimicu nu ni se pare mai poeticu, mai sublim și mai înfioros de quāt aqueastă tacere a sujetului. Cain è amenințat de un spectru que n'are nume, și nici nu putea avê vre un nume pînò atunci. De nimicu nu se înfióra lumea într' o terróre religiōsă, că de amenințare unui desastru vecin que n'are nume : *vine! vine! ferivice!* și nimeni nu scie que vine.

Spre à facee și mai claru versetul aqesta, cată à explică și vorbele que precedu : « Au dórã daqua cu dreptate adduci și nu cu dreptate împărți (sau desparti) n'ai commis peccatul? » Aqiu è vorb'a quò Abel aducea la altar din primogenitele salle și din gressimile lor, adicò din queea que aveã mai bun ; adicò nu numai offeriã, dar faceã și quea mai bunã parte la altar. Cain offeriã, în adevêr, însă nu cu dreptate împărțiã, quōci nu adduceã din que aveã mai bun, și prin urmare prin cupiditate sau avaritiã peccatuiã. — Mai este și alt înțelles que vor sã dea unii. În ritul primitiv, nu erã în ordin un sacrificiū daqua victim'a offeritã nu erã tăiatã sau împărțitã sau despărțitã în bucăți după o prescriptiō ôre-quare. În antichitate riturile că și în dioa de astăzi își aveã regulele lor, și victim'a cătã sã fiã despărțitã în bucăți după rëndul querut, lucrul, cum se vede, que Cain nu faceã : în dreptate aduceã, iar nu în dreptate împărțiã sau despărțiã. Noi ammu preferit à traduce verbul *διελεῖς* în *imparti* iar nu desparti qua sã se póta lua în amêndò sensurile., adicò și al cupidității și al nedisciplinei. Vedî despre aqest rit și despărțirea victimelor și la capu XV.

13 vers. « Mai mare este caus'a mea (culp'a peccatului) în textul hellenicu este *αἰτία* questione, causã de unde și accusatiō. La începutul societăților, nu erã legi, nu erã judicatã ; dreptatea se făceã prin resbunare din parte quellui înteu venit que nu putea sufferi o nedreptate sau delit ôre-quare. Dreptatea și nedreptatea nu erã scrisã ; și pînò à fi qualificatã de nelegiure (quōci nu erã lege) se qualifică de (causa), sau *durere, remuscare*.

14 vers. « De me depărteți astăzi dela făc'a pământului » Se conveniã à se adaogi și *aquesta*, adicò pământului aquesta unde locuescu ; aqul *γῆ* însemnează nu terra întregă, ci țerrã, coprins. Quōci Cain fu depărtat de acolo și se dusse în altã parte tot aqul pe globul pământesc.

« Și vâ fi qua tot quel que me vâ află să mă ommóre. » Aqiu se vede durerea, remuscarea, și singur află cu calle qua judele lui, executorul lui, sã fiã quel înteu venit.

15 vers. « Iar Domnul Dumneđu disse lui : nu așã ; ci ori-quare vâ uccide pe Cain șapte resbunări vâ implini » *ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει*. Nu sciu de que mulți, între quari și vechii noștri traducetōri, tradussero aqest verset prin : « de șapte ori se vâ pedepsi quel que vâ ommori pe Cain » în locu de șapte resbunări vâ implini sau vâ desface. *παραλύω* vâ sã dică desfacu o datorie. Si aqiu nu

è sensul de à nu se pedepsi criminalul, ei dincontra quò se cuvine à fi pedepsit mai mult de quât ori-quare ; nu numai că ucigător de frate, și ci că un patriarhu, primul născut al lui Adam. Cain è o figură, un reprezentant, un capu al unei jumătăți din ommenire. Quând un omu de rând comite o crimă, își ia pedeps'a convenită și îi uită lumea; quând însă o persoană mare, que se cuvine à fi de exemplu, un patriarhu, un legitinor, un jude comite aqueași crimă, atunci opinia publică se desdémnă, se scôlă tóta în contra lui, și pedeps'a este din gură în gură și din generațiôntr' alt'a, pedeps'a è în nemărginit; atunci Dumneđu sau Ratia divină dice: Nu așa (băte); nu è de a juns o môrte, ci tot quel que vâ ucide pe Cain șapte resunări vâ desface sau vâ împlini — că și quând ar' dicea numai eu o viață sau eu o môrte nu te poți spêlă. Numerul șapte în hebraesce însemneadă că în fraçoesele *vingt*, că în românesce *sute și mii*; și Cain è pedepsit pinô în đioa de astăzi; quò Dumneđu a pus semnu assupr'a lui; este quel inferrat, qua să dicem așa, cu ênsasi mân'a lui Dumneđu.

16 vers. « Eși Cain dela față a lui Dumneđu și locul în țerr'a Naid spre resăritul Edenului. » κατέναντι 'Εδέν. *In față a sau în contra Edenului.* Ne amnu permis à o traduce spre resăritul Edenului, întâiu quôci așa și în adevêr vine situația; și adoilea quò esind dela față a lui Dumneđu, a cătatat à se duce acolo unde după expressia comună nu eră dreptate, nu eră Dumneđu, în părțile Indiilor unde pe quând seriă Moysè domniă theocrația quea mai monstruôsă, legile lui Manù (veđi tractatul de historia universală).

17 vers. « Si se pusse à edifica cetete. » Aquì Moysè se dă pe față arătând quò fondatorii de cetăți, de turnuri, de fortețe, de temnițe, împuratori de legi apêsștore și contra naturei, etc., etc. Sunt nisce Căni, sau descendenți ai aquestui. Aqueast'a vine tot din predilectia que aveă către popoli păstori, și din urr'a quea drêptă que aveă assupra Pharaonilor. Si apoi, pe aquei timpî, cetățile n'aveă nimicu de atrăgător: nedreptatea, violarea, selavia, și ênsusi mörtea de fame nu se vedeă de quât în cetăți. În sinul naturei lumea eră mai fericită, de se puteă refugia. — În aquest verset se vorbesce asemenea de femea lui Cain însă quine a fost? Biblia nu se pronunță în aqueasta și lassă à se înțelege. Tradițiile orientali dicu quò a fost suror gemine a lui Cain, arătând quò Eva nusceă tot gemeni, filiu și filiă spre à avé fiă-quare soție. Adaogu încă aqueste tradiții spuind și numele femeii lui Cain: După unele, aqueast'a se chiamă Azrun, după attele (quelle arabe) se chiamă Aclima sau Aclimia.

18 vers. « Si Maiel născu pe Matusalac. » Textul quellor Șapte deci dice Matusalac. Cutedarôm à dice Matusalac, luându-ne după nisce ediții antice, tot a quellor șapte deci, qua să nu se confunde aquest descendent al lui Cain cu bêtrânul Matusalac, descendentul lui Enos. În hebraesce pe unul îl numesce Metușael, și pe quel din urmă (pe bêtrânul) Metușelah.

21 vers. « Psalțiriul. » Aquest instrument, după cum prin tradiții se vede în mâinile lui David se assêmână mult cu harp'a. — Kithara, nu è aquea que se numesce astăzi cu numele aquestă, quare pentru sonul ei fu consacrată mai mult Venerii și amorului, Kythara modernă sau grécă cătă à se serie cu y, dela numele de Κίθαρα.

22 vers. « Iar Sellă născu pe Thobel. » Amnu pus în parenthese *Thobel-Cain*; pentru quò è mai

cunoscut sub aquest nume că inventător al lucrării metallelor.

23 vers. « Quò bărbat am ucis în împungerea (dată) mie, și june în vulnul (făcut mie). » Aquest passagiu este forțe obscur, atât pentru quò, după cum dicu unii, textul ar' semênă trunchiat și lipsesce quevâ or în aintea versetului, or în urmă, quât și pentru quò expressia sau constructia este quam defectuôsă. Ecce textul hellenicu al quellor Șeptedeci *ἀνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραύμα ἐμοῦ καὶ νεανίσκον εἰς μόλωπα ἐμοῦ.* Aqiu se vohesce de ommorul unui necunoscut, quare lassă à se înțelege quò ar' fi Cain. Apoi Thobel-Cain filiu lui Lamech inventasse lucrarea ferrului și aramei și prin urmare făcuse instrumente între altele și ucidetóre. Pare se quò tatăl seu a vrut spre cercare à se servi cu dênsele, și avu aqueastă împregiurare fatale, de spre quare semênă à se repentî și à se desculpă înaintea familiei sãlle. Quei que traducu după texturile hebraice, unii se exprimă ast fel: « Am ucis un june și de aquei plag'a mea. »

Altii :

« Ucidere-voiu un om, fiind eu vulnerat; și ênsuși un june fiind eu lovit' »

Însă aqueste traductii nu se arată a fi fedeli textului hebraicu quôci un'a are verbul ucidere în trecut *am ucis*; și alt'a în fiitor *ucidere-voiu*. Si pe de alta parte se depărteadă multu nu numai de versiunea quellor Șapte deci cum se vede mai sus, ci și de Vulgata que se exprimă cum urmêdă.

Occidi virum in vulnus meum, et adolescentulum in livorem meam.

Aqueastă versiune se apropiă de quea hellenică; însă *meum* în locu de *mihi* facee sensul și mai obscur: « am ucis bărbat în vulnul meu sau în ran'a mea. »

Mai vin traducetóri que nu se ținû de nici un textu și traducu liber, făcânduși phrasile după limb'a lor, că D. Saey; que se exprimă: « am ucis un omu vulnerându 'l, am ommorit un june cu o lovitură que 'i am dat.

Cităm și pe vechii traducetóri români :

« Bărbat am ommorit spre rană mie, și tēner spre vinătaie me. »

Aqueastă traductiō este din vorbă în vorbă, după cum fiă quine vede, că și a noastră după versiunea quellor Șapte deci. Noi numai traduem pe ei; cu *în*, și quei vechi cu *spre*; noi mai adăogim spre întelles parenthesile *data* și *facut*.

Que se conchide din tôte aquestea? Fiind quò se presuppune quò uccisul este Cain, și quò aquest'a aveă semnu dela Dumneđu spre à nu fi ucis; ci să fiă lassat à se pedepsi îndelungu, Lamelech se desculpă și după un întelles spre *rana mie* se întlege; 'l am ucis dar me bate cegetul; mi a remas o rană, 'l am ucis spre à nu puté a mai fi în pace; însă vinătaiea sau vinațela que caută sau que însemnêdă à fi tradusă cu *spre*? Așă creduròm quò în tôle limbele primitive verbiî sunt adesea exprimați prin substantivi verbiali, și vice versa substantiviî prin verbi; și așa eiς τραύμα ἐμοῦ însemneadă în împungerea sau vulnerarea făcută mie; quôci τραύμα de n'ar fi fost în locu de verbu, ἐμοῦ (mie) s'ar fi fost pus sau în ἐμοῦ sau în μου (mea) precum este expressia latină *meum*; Așă dar Lamech se desculpă dicend: 'l am ucis qua să me appêru, 'l am ucis în timpul sau pe quând ellu me atacă, ecce și împungerea, ecce și vulnul făcut mie sunt probe quò nu sunt culpabil.

Quelle lalte versiuni, afarô de Septaginta și de Vulgata n'au nici un sens, după părerea noastră.

24 vers. « Quò de șapte ori se resbună despre Cain, iar despe Lamech de șapte deci de ori quâte șapte. » Adică daqua Cain este culpabil în multu, Lamech este în nemărginit : unul a ucis pe frate seu ; altul pe străbunu seu. — Aqûi Lamech își arată repentina ; și Moysè arată tradițiile antice.

26 vers. « Aquest'a (Enos) sperò (începù) à invoa numele Domnului. » — Ammu adaos și vorb'a începù, în parenthese luându-ne și după alte versiuni, spre à luminà textul mai bine. Vorb'a sperò după Septaginta este mult mai inspirată că și când ar' dice aspirò, aveà applecarea sau vocatiò spre à deveni preot ; însè delà prim'a vedere nu è așà întellésă că începù, que nu are nici o calitate alta de quât quò è mai comună. A invocà numele Domnului nu însemnă simplu a l rugà sau a l chemà, quoci aquesta a făcut o și quei dinaintea lui, Adam, Abel, și ênsusi Cain în sacrificiurile lor, și apoi Seth tatăl lui Enos. Se vede quò pînò aqûi Dumneđu era învocat sau chemat prin numele de Eloim. Delà Enos se pare quò începù à se căută alt nume mai augustu, și sau aflò ellu, sau sperò or aspirò à aflà numele Domnului quare fu apoi Jehovah. În tôte, Septaginta ne pune mai bine pe calle, prin expressiile salle à aflà adeveratul întelles și scopu al Bibliei. Exprimându-se și aqûi prin ἔλπις (sperò), ne dă o lumină mai mult de quât quelle lalte que se exprimă prin începù.

Observăm la capêtul acestui capitol quò ellu este primul capitol dela quare incape viaț'a pervertită a omenirii. Delà creatiò tôte sunt positive, la cădere ajungu la null'a. De aqûi înainte începu negativele, adică debitele Omului, falimentul moral. Ca capul al patralea începe primul capitol de perversitate, de queca que se dice Reu. Cain è avar, individos, infine fraticucid ; întemeiadă cetăți ; cetățile se armă cu turnuri, cu temnițe, cu legi după dreptul iniquității. Descindinții lui Cain, unii începu à lucrà ferrul și aram'a, à fabricà arme ucigătoare, de unde începu firesce lupte, resbelle, sclavia ; alții inventă instrumente servitóre coruptiei, sfemeierii, desfătării că quelle musicali după părerea moralistilor mulți din timpii lui Moysè. În capitolul aquest'a nu se vedu de quât cupiditate, individiã, fraticucidere, iniquitate, omorul, desfrânarea, coruptia. Tot capitolul è un capitol Activ în quelle relle, în perversitate, progressând în negativ dela nulla în jos.

CAPU V.

1 vers. « .... În dioa în quare creò Dumneđu pe Adam ; — după imaginea sa l a creat ; masculu și femine 'i a creat pe densii. » Que mai în vederat quò è o mare stăruire la Moysè să intruducă aqueastă salutară doctrinã ; quò și aqûi repetă : « după imagina sa l a creat. » Că și când ar' dice : luați à minte, băgați în capu, nu vè mai lăssați à fi traciați că vite, și mai virtos nu vè degradăți voi ênsive mai jos și de quât vitele.

3 vers. « Iar Adam trăi doè sute și trei deci de anni, și născù după assemnarea sa și după imaginea sa, și îi dette numele de Seth. » — Vulgata dice 130 de anni, iar nu 230 ; și texturile hebraice assemenea dicu 130 anni. Aqueastă diferențã de 100 de anni se vede în Septaginta la quâte dece patriarchi. Aquesti anni ai Patriarhilor se explică mai întins în tractatul de historia universale que dăm ; acolo se convinge quinevã, quò după tradițiile antice alle popolilor Asiei, și după cal-

culul lui Moysè versiunea quellor Șapte deci este mai exactă și mai verã. Ne mărginim aqûi numai à dice, quò expressia « născù după assemnarea și imaginea sa » este spre à sustine doctrina sa nu numai în persón'a lui Adam, ci și la descendentii aquestuia după axiom'a mathematică *quella al treilea egali sau assemeni si între sine sunt egali sau assemeni*. Adam è după imaginea lui Dumneđu, Seth după imaginea lui Adam, Enos după imaginea lui Seth ; așà tarò Seth, Enos, etc., sunt după imaginea lui Dumneđu.

Mai este o observatiò : alte versiuni dicu : « Născù după assemnare și imaginea sa *filii*, pe quare îi numi Seth. » Septaginta nu adaoage *filii* dequât dice simplu (născù), și quea que a născut s'a numit Seth. Aqueastă părută ellipse, nu è o lipsã, ci o claritate ; quoci aqûi nu vã să arate quò un singur individ sau pruncu s'a numit Seth, ci familia întrăgă și ellu și soția lui ; de aqûi se învedereadã idea quò aquele dece patriarchate furò nu nisece singuri ômeni que trăia quâte opt și noè sute de anni, ci numele unei familii que durã atãtia anni pînò se stingea. Când dice quine-vã quò Bassarab a trăit atãtia seculi, nu intellege quò o singurã persónã a trăit atãt, ci aquea familie. Septaginta în tôte è mai verã mai salutarã, și mai puçin gymnosopistică sau superstițiosã. Quine studiã după dens'a aflà cu adevèrat adevèrul. O micã părută lipsã, dă o lume de idei.

4 vers. Vulgata și alte versiuni, în locu de 700 anni ; dicu 800 ; suta de anni que scad la început o adaoagu aqûi și prin urmare summ'a annilor vieței lui Adam vine tot la 930 anni.

6 vers. În locu de 205 anni alte versiuni dicu 105, adică tot diferențã de 100 anni. — Aqueleasi diferențe si la questalți patriarchi.

18 vers. — 162 anni ; alte versiuni tot 162 anni. — Vers. 19. Anni 800, quelle latte versiuni assemenea ; versiunea samariteana 785 anni. — Vers 20. Total după tôte versiunile 962. După samariteana 847.

22 vers. Iar Enoch plăcù lui Dumneđu... 200 de anni. — Vulgata se exprimă : « Amblò Enoch cu Dumneđu... 300 de anni. Alte versiuni se exprimă. Amblò Enoch, în callea lui Dumneđu... amblò în tém'a de Dumneđu... 300 anni. — Peste tot (vers. 23) 365 de anni. — Cum se vede Enoch ocupându-se cu alle cerului, fu tatăl Astronomiei și altor sciințe ; și anni lui se exprimă prin dillele annului de 365, fără aquea fractiune que formă visectul și diferenț'a de quâte vã secunde que dette stylului nuou 12 dille înainte. Aqueast'a fractiune nu era simțită de quei antici. (Veți în historia universale despre Enoch, și despre răpirea lui.)

Aqûi adaoim numai observând quò Enoch, reprezintă intelligenț'a, geniul que inventă sciințe, se ocupă cu cerul, că un patriarch extraordinar este al șeptelea patriarch. Numèrul șapte se însemneadã tot d'auna că un numer complect dintre quelle primare, numèrul gammei, numèrul armoniei.

Pare-se quò diferenț'a între Enoch, și Thot sau Hermes, sau și Atlas este aquea que se află între Theodor și Theodat și Deodat, și Bog-dan.

Adunând annii etăților la quare fiã quare patriarch născù pînò la Noe, avem după textul quellor Șapte deci, anni 2262 ; după Vulgata și hebraice 1636, după Samaritean'a 1307 anni dela Adam pînò la diluviu, adică :

SEPTAGINTA.

Adam născu pe Seth.....	la anul	230
Seth născu.....	—	205
Enos născu.....	—	190
Cainan născu.....	—	170
Maleleel născu.....	—	165
Iared născu.....	—	162
Fnoch născu.....	—	165
Mathusala născu.....	—	187
Lamech născu.....	—	188
Noe eră la deluviu de anni..		600
		2262

VULGATA ȘI HEBRAICA.

Adam născu pe Seth.....	la anul	130
Seth născu.....	—	105
Enos născu.....	—	90
Cainan născu.....	—	70
Maleleel născu.....	—	65
Iared născu.....	—	162
Enoch născu.....	—	65
Mathusala născu.....	—	187
Lamech născu.....	—	182
Noe eră la deluviu de anni..		600
		1656

Mai avem de observat la aquest capitol intrag quô dela un capêt la altul nu coprinde de quât genealogia descendentilor lui Seth, născut după imaginea și assemenarea lui Adam, que fu creat după imaginea și assemenarea lui Dumneđu; adică genealogia unei jumătăți a omenirii în quare se coprindeă omenii quei buni quei drepti. Nici o activitate însă nu se vede în acesti omeni de quât în al șeptele patriarch Enoch. Toți se vedu într' o inerția, într' o passivitate. In quelle d'ânteu trei capitole se vede trinitatea veră cu fiă quare terminu la locul sau la postul seu respectiv, și tôte sunt «bune forte.» Quât însă își schimbă locul și Passivul devine Activu, Resultatul este căderea, perderea binelui, scapătarea, null'a. Cum însă dela nulla înjos începe o altă trinitate, aqueastă nu există în schimbarea locului terminilor ei, ci într' o întregă perversitate; aquí Reul devine activu, și Binele passiv. Descendenții lui Cain, ucigători, tilhari organizați în bande se stabilescu în cetăți și domină cu dreptul quelai mai tare, cu dreptul brațelor armate și împilă tot que este debil și nu pôte nu are cu que se apêră. Impial, injustul è împilator, activu; si pietosul, justul, victimă passivu. In aceste două capitole dela cădere înquă se vede o dualitate perversă; în quare însă tot se distingu Reii la o parte și Bunii la alt'a, de și unii activi și alții passivi, de și unii împilatori și alții împilați. — Vommu vedé însă que resultat vâ eși în capitolul următor când aqueste două stirpe de omeni se vor amestecă unii cu alții; îmbunatăț -vor bunii pe quei rei, sau vor înrêutați quei rei pe quei buni? Vai! în quelle spirituali și morali nu se întemplă că în quelle materiali; ap'a când se amestecă spre exemplă cu hum'a, una perde pe jumătate din liquiditatea sa și alt'a din asprimea sa: una devine mai compactă și alta mai môle; stirpele când se amestecă sau se încrucisădă resultatul material din aquest amestec este ameliorarea stirpei; în spiritual însă și moral nu este tot așa: ci că și când s'ar amestecă quei pestiferi și quei sănătoși: nu se însănătoședă môlepsitul sau amalatul, ci sănătoșul se pestiferă; veninul nu și perde puterea de apucă à intră în rerunchii omului, ci omul perde viaț'a de a bêt veninul; virus, că ori que

alluat din quea mai mică particellă, fiă quât un atomu, invenină și corrumpe tot sângele Omului. Posteritatea lui Cain amestecată cu posteritatea lui Seth, vâ corrumpe tótă omenirea, și o vâ desfigură, nu va rămâne piñă la unu quare să mai fiă după imaginea și assemenarea lui Dumneđu. Aqueastă a arată Moysè se capitolul următor în capitolul al șesele, que se compune din două trinități, din quari una perversă.

Eccè dar că o închiere pe scurt system'a lui. In principe este trinarat, adică începe dela unitatea compusă, quœi unite simplă nu există în natură. A fi quinevă *unitar simplu*, este una cu à fi atheu, și Moysè numai atheu nu eră; eră darò trinitaru qua să pôta fi deistu. Unitatea lui sau principul de unde plăcă este triungiul cu quare se pôte măsură spațiul sau universul; apoi că un mathematicu que se ocupă de numeri, că Pythagora și alții, la densus numerii primari jôcă un mare rol. Fiă que arithmeticu scie que va să dică numeri primari adică 3, 5, 7, 9, 11, etc, și aquești sunt numerii de predilectiō ai lui Moysè: în 3 este trinitatea sau unitatea lui compusă; în capitolul 5 allega à pune genealogia posterității lui Seth; 7 formă gamm'a armoniei, daqua termenii sau notele sunt la locul lor; în a șepete di se reposită Dumneđu după que exclamă: «eccè bune forte» în a șepțate termin pune pe quel mai drept mai ingenios și mai extraordinar din Patriarchi; și iar daqua termenii nu sunt la locul lor, numerul șepete formă sau închieă gamm'a desarmoneiei, catastropha. Apoi numerul 3 fiind un numer august, numerul 7 un numer solemn și harmoniuc, 10 que se compune din aqueste două numere este un numer complet que formă și șurul Patriarhilor dela Adam piñă la Noe; și că numer complet formă system'a decimal. Nu se arrestă însă aquí. Numêrul 11 fiind iar un numer primar, precum 6 plus 1. formă o gammă, sau mai bine 7 plus una formă o octavă; assemenea 11 plus una sau 12 formă o gammă completă, sau 12 plus 1. formă o octavă completă. Quine cunôșce music'a sau legile armoniei scie quô cu șepete sonuri se pôte exprimă expressiō musicale, se pôte cântă; nu pôte însă ști și descinde că quel que posedă scar'a de 12 sonuri sau gamm'a întregă. De aquí darò eccè dodeced'a sau system'a dodecimal: Annu cu două spredece luni; Iacob cu doi spredece filii. Când are apoi à formă populu pe quare are a' numi popul alles al lui Dumneđu, îl compune din 12 semenții din gamm'a întregă. Olympul egyptean și grecu, vrënd a' l distruge face dodecad'a à discinde pe pământ în țêr'a promisă, în țêr'a Palestinei. Anșè 12 nu este de quât 3 immultit cu 4, sau patru trinități, que însumă numerul punturilor cardinali: Reseritul, Appusul, Miađă nopte și Miađă di; adică universul întregu è symbolisat în aqueste patru trinități.

CAPU VI.

2 vers. « Quô vedënd angellii lui, Dumneđu pe filiele omenilor quô eră frumoșe, își luarô lo-ruși femei din tôte quâte își allesserô. » — Aquest capitol ammu dis quô este al treilea termin al trinități perverse, este resultatul Reului activu amestecat cu Bunul passiv. *Angellii lui Dumneđu*, que după alte versiuni se dicu *filiu cerului*, și după cum se vede mai la valle în versetul 4 se dicu *filiu lui Dumneđu*, nu se pôte lua după nici o doctrină sau credință ad litteram farò à se scandalisă mintea fiă-quârnia omu. Angellii sau filii lui Dumneđu se pôtu lua, după un sens normal,

omenii quei buni, quei după imaginea și asemănarea lui Dumnezeu, posteritatea lui Seth; iar după un sens pervers, după care se divinisi sau se îndumnezeiescu ei însuși împilătorii sau tyrannii, aqestia singuri își arrôgă aqestă denumire. Aqei prin urmare nu se vede de quât maritagiul, amestecarea stirpelor. Bunii se amestecă cu quei rei. În material după cum se vă vedé vor avé advantage prin încrucisarea stirpelor, quôci devin giganti; în moral însă se vor corrumpe și perverti pinô la unul.

3 Vers. « Si disse Dumnezeu să nu remăie spiritul meu în omenii aqestia în eternu. » Multe versiuni, vôr să arate quô aqersta expressiô însemnă: « N'am să mă mai occupu de omenii aqestia; sau mintea mea nu vă mai fi occupându se de dênșii. » Septaginta se exprimă ast fel cum să satisfacă tôte părerile diverse; pentru quô adaoge: « Quôci ei carne sunt, » adicô s'au materializat cu totul, au devenit exclusivamente materialisti; unde è materialismul exclusiv, acolo Spiritul nu numai este negat, ci și disprețat; echilibrul acolo è ruptu între ambele prințipe, și rumperea echilibrului è una cu nedreptatea, iniquitatea, coruptia, într' un cuvânt, cu Reul și cu Minciunea. — Quând darô reul appucă de se face, și se înmulțesce, se întinde în aquella și timpu, Rația divină și ênsuși quea umană nu află nimic mai de salutaru de quât a'i scurtă durată. Que ar' fi de lume quând un impiu, un despotu, un Neron, un Caligula... ar' trăi cu secolii? quând un avar' ar' trăi cu sutele de anni spre à gramădi prin nelegiuiri, și n'ar' veni în locu filiu lui spre à risipi încai prin desfrenări, daqua nu prin faceri de bine? — « Să scurtăm dar viața a quellor corupti » dice Domnul. « Dillele lor vor fi de una sută doê deci de anni (quel multu). » Moysè arată aqei legile eterne allé lui Dumnezeu însă vorbind către omeni și mai virtos către omeni din timpii sei, qua să fiă înțelles, se exprimă omenesce, dând lui Dumnezeu expressii și passiuuni umane. Dumnezeu nu stă că omul spre a scurtă viața a altuia, ci și a pus legile salle que sunt nemutabili. Binele, Adevêrul, Dreptatea există în eternu, pentru quô sunt queea que este. Reul de o dată cu apariția sa pôrtă în sine germenel distructiei salle. Reul pere pentru quô este lips'a Binelui, adicô pentru quô este queea que nu există după ordinea naturale. Minciunea dispere, pentru quô è lips'a adevêrului, pentru quô de sine este queea que nu există; nedreptatea este condamnată à fi distrusă ênsuși prin sine; Corruptia pôrtă în sine germenii destructori acolo unde intră. Omul corrupt nu pôte dură sau trăi mult, ênsuși pentru cuvântul quô s'a coruptu, chiar și de ar' fi fost conceput în starea normale, și cu atât mai virtos de s'a conceput în corruptiô și corruptia a fost crescătorea lui. — Una sută doê deci de anni darô quel mult dillele lui. » Si perirea Reului cu totul stă în excesul Reului. — Pesta, holera și tôte rellele nu disparu quând sunt în stare endemică; prin imulțirea mortalității începe à scăde reul.

4 Vers. « Iar Giganti, eră pe pământ în dillele aquellea. » Intre toți popoliil anticii eră fôrte respândite tradițiile și credința despre Giganti, Titani, Typoni, etc., și pretutindeni eră considerați că nisce rebelli, apostafi ênsuși în contra Divinității. În Egyptu de unde eși Moysè cu populu hebreu, Giganti eră ênsuși în dogmele religiose. Primul rege sau Pharaon al Egyptului Osiris, după aquelle dogme, nu fu un rege, ci ênsuși Dumnezeu incarnat. Quei șapte deci de conspiratori, în capul quărora fu Typhon, și quari îl

ucciserô că pe un usurpator, cătarô à fi și ei spiritualizati de partea sacerdotale, după que o dată apotheosô pe Osiris. Așa Pharaon representă ênsuși autoritatea divină, și ori que conspirator sau protestator încontra abususilor aqestei autorități eră considerat că primii conspiratori sau giganti că filiu al Gigantiilor sau Demonilor. În Babylonia eră dejă de mult stabilite și în mare credit doctrinele Magilor, cu principul Binelui în Oromuz cu armatele salle de spirituri bune, și cu principul Reului în Ariman sau Satan cu armatele salle de spirituri relle.

Moysè că unul din protestatorii și conspiratorii în contra Pharaonismului nu putea fi partisan aquellor doctrine; quôci firesce printr' ênsele s' ar fi condamnat pe sine și populu su de apostat, de filii ai Gigantiilor ai Demonilor. Credința însă despre existința unor asemenea ființe fabuloase există. Moysè nu putea distruge și desființa tradițiile, și dice: « Iar Giganti, eră pe pământ în dille aquellea, » (alle coruptiei), în prețioa adicô a difuvului, iar nu din eternitate sau mai din ainte; că și quând ar' fi dis: înqat pentru giganti, nu'i denegu nici eu; quô există în adevêr în dillele aquellea; însă ia să vedem que eră dunnelor, și quari eră și sunt adevêrații giganti? Aqestia furô resultatul amestecării omenilor quellor buni cu quei rei; aqestia nu furô nici smei, nici spirituri, ci omeni rei, corupti, și êccô cum: « După que intrarô filii lui Dumnezeu la filiee omenilor, și le făcurô à nasce, aqueia eră giganti aquellu secul, omeni faimosi! »

Însă quine eră aquei filii ai lui Dumnezeu que intrarô la filiee omenilor? — După sensul normal eră omenii quei justi quei buni quei necorrupti, quei din posteritatea lui Seth, după figurele biblice. Que se întemplă însă quând quei sânetoși intră la quei pestiferati? După sensul normal nu se intellege aqei de quât amestecul stirpelor, și prin urmare aquei giganti nu eră de quât nisce curciture, nisce bastardi.

Iar după sensul pervers, se scie quô quei d'ânteu măciucari, săbietorii lăncari, arcari și securari, quei d'ânteu que începurô à se armă cu instrumente uccigătore eșite din lucrătorele lui Thubal-Cain, sau alle lui Vulcan, după figurele mythologice, queid'ânteu tilhari organizati, aqueia que singuri își arrogarô drepturi, și pentru queialți nu lăsarô de quât datorii, aqueia începurô à domina lumea, după que destronarô intelligent'a astuțioasă, adicô pe quei se numia sacerdoti. Aqestia din urmă quă să nu perdă primele lor drepturi și privilegii, cătarô à i recunôsce de domni și à deveni complici lor; începurô dar a i recunôsce de filii ai lui Dumnezeu de filii ai cerului, de angeli trimisi din ceru assupra pământului. Prim'a aristocrația la toți popoliil anticii trecu de filia a cerului. Așa se vêdu toți heroi Greciei Ereule, Theseu, Achile, etc., că filii de dei; așa Nestorii, Ulisii, etc., că omeni în relatiô cu divinitățile; așa toți Pharaonii descendenți în linie dreptă dela Osiris que nu eră nici mai mult nici mai puțin ci Dumnezeu impelitat. Aqesti descendenți ai lui Cain și pretinși filii ai lui Dumnezeu eră în credit pe attunci. Acum lumea numai crede în divinitatea lor, expressiile însă au remas în tot Orientele. Nu è un asiaticu, un Grecu și ênsuși un Român quând vorbesce despre asemenea omeni que se divinisi singuri și prin ai lor, quărora să nu le dică în batjocură quă sunt căduți cu zimbilul, cu cosul sau quine mai scie cu que din ceru. Moysè cu o singură trăsură îi satyrisă, îi pâlcesce, dicând

filii lui Dumneđu, divinitățile vóstre, o idolatri, intrară la filele ómenilor, și din alianța aceea ecéc-ve gigantií vostri, ómeni faimoși! lucrú mare! bastardií și scremete-le ómenirii, coruptia univarsale din aquest amestec.

Cà și când ar' dicea iar pe de altá parte: « Giganti în adéver erà în dillele aquelle; ánsé aqueia nu érà nici Titani, nici Typhoni, nici spirite relle sau accurate, nici demoni, nici curat o curciturá de ómeni: ecéc-ve demonii, ecéc-ve apostafii: tilcharii organisați, carneficii ómenirii apotheoșati, sugetorii popolilor, toți pharaonii páméntului, și toți servitorii lor, și toți căpitanií lor, și tóte armatele lor, și tot que ese dintr' énsii, și tot que se attinge de d énsii. Demon, Typhon, Titan, gigante, apostat este tot omul pervertit. Iar nu popoli que vor a se réintregi în drepturile lor de Omú.

Iaróși mai repetám: Moysé punne Binele și îl recunóșce în ordinea naturale a lucrurilor, după legile lui Dumneđu ast fel cum le a creat, și ast fel cum la capétul fiá quária dille sau periodu își arátá mulțumirea prin *bune fórté*. Reul după doctrinele lui nu există de quát în resturnarea ordinei naturali în deslocareu sau *scrintivea* fiá quáraia objet dela locul seu; Ellu reul nu 'l póte acúeítá cá un principu real, și positiv, cá á lips'a binelui cá un termin negativ. Doctrinele babyloniene, egyptene acceptá reule de positivu cá și binele; acceptá pe Satan cu armatele salle cá o ființă așa de positivá și existente cá și Dumneđu principul Binelui. După aceste doctrine, daqua principul Reului există în realitate și după ordinea naturale cá și principul Binelui, atunci cá tá à adoptá doé príncipe que din eternitate fiind în luptá sunt prin urmare egali, și unul și altul suverán; și prin urmare ar' puté quineva servi, faró temere după alegere, or unuia or altuia. Nu, Moysé nu póte dá Divinitații nici un rival, și daqua vorbesce de giganti de apostafii, apostafii nu sunt de quát énsii ómenii pervertiți, împilători, sugători de popoli, speculatorii cu suffletele ómenilor, cum și toți théocapeli la un locu que 'ia recunóscut de filii á cerului.

Ne vá dicea ánsé quineva: cu tóte aqueslea Biblia vorbesce de demoni de spirite accurate, etc. Așa Biblia vorbesce; ánsé Biblia nu é scrisá tótá de Moysé; și noi aquí de Moysé vorbim. Ellu nu recunóșce asemenea fabule, asemenea fictiuni. După d énsul Reul é lips'a Binelui; nu é termin positiv. Spiritul după d énsul é un termin positiv. Si á dicea quineva *spirit reu*, vá să dicá spirítu que nu există. Spiritul de natura sa este bun; și înceteadá de á mai fi spirit cá și Dumneđu în datá que vá fi reu. Biblia vorbesce în adéver de demoni, ánsé de când? Dela Solomon înquá; quóci aquestaia fi fu de mare necessitate à intruceade aqueastă doctriná spre, a'și stabili ereditatea thronului: ba se încercó áncó à intrucece și idolatria și queea que á început Solomon cu mare greutate, Judanii que s'au înturnat din servitúinea din Babylonia au respándit' o cá o credință în tóta Iudeea. Când apoi o credință, quát de rea să fiá, devine populará, atunci și énsuși quel que nu o professá, se serve adesea de nevoie de termenii ei spre á fi înțelles. Noi énsine n'ammu cređut și nici nu vom crede nici o datá în ființa demonilor, și cu tóte aqueslea în momente de desdemnu, le pronunțám numele; în momente de capriciuri poetice ammu făcut balade, ammu descris Căderea Demonilor. Demonii la noi există cá și Charon, cá și Cerber, cá și Pluton, nisee ființe fictive și imaginare; nu ánsé

qua să le împártim și credința. În acesti timpí de scepticism, de necredință generale, de un geru moral și univarsal, avem nevoie á ne încălđi inim'a, á ne aduná ori quátá credință de quare ammu fi capabili; și noi unti, márturisim quó ori quátá credință ammu puté aduná cá un tresaur în fundul inimii nóstre n'o putem consacrá de quát numai lui Dumneđu principul Binelui; tótá întregá de ammu consacrá-o Lui din preună cu fíia'á nóstrá și tot abia ammu fi demni de á ne numi filii Lui; ne cum să mai și împártim aquea credință în doé, și să credem quó există și un Satan adversariu al Divinitații! Lasafi în colo, Domnilor Theocapili! Credeți Dumnea-vóstrá quát veți voi quó există un Satan; lungitii córnelé și cod'a quát veți voi; și lasati-ne pe noi cu Dumneđu nostru atot potent, atot bun, și á tot present.

5 vers. « Védend ánsé *Domnul Dumneđu* quó s'au ímmulțit réutăfile ómenilor... » Pinó aquí texturile hebraice, unde é vorb'a de Dumneđu îl arátá prin numele *Eloim* Puterile sau Domnul al Puterilor. Aquí în versetul acesta și în altele urmátóre îl arátá prin tetragrammaton sau numele *Jehovah*. Septaginta îl traduce prin Domnul Dumneđu. Mulți commentatori își dau atátea párerí despre aqueasta. Noi nu ne putem ținne de quát de littera și de spirítul vorbei. Jehovah ínsesmedá *quel que este*, și quel que este vá să dicá Adevérul quóci numai queea que este sau există este adéver. Pinó aquí á fost vorb'a de cretíó, și de miscarea ómenirii înainte prin posteritatea lui Seth sau în apoi prin pervertirea posteritații lui Cain. Prin urmare, fiind quó, după cum ammu mai díis, la ori que creare la ori-que miscare este mai ántéiu de necessitate puterea, de aquea Dumneđu se arátá prin numele Eloim, Domnul Puterilor. — Aquí este vorb'a de relle, de réutăfile ómenilor, și reul fiind un termin negativ adicó queea que nu póte există după ordinea naturale a lucrurilor; aquí în datá appare *Quel que* în adéver *este*. Aquí Jehovah are á cugetá, á vorbi și á decide.

6 vers. « Íși addusse á minte Dumneđu quó á fost creat pe omu pe pámént, și cugetó. »

Ἐνεθυμήθη ὁ θεὸς ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διενοήθη.

Vulgata se exprimá prin :

Penituit eum quod hominem fecisset in terra et tactus dolore cordis intrinsecus.

Quam ast fel se exprimá și traducători d'a dreptul din hebraeace :

« Se repenți (se căi) Jehovah quó á fost făcut pe omu pre pámént și fu atins de durerea inimii în sine. »

Nici o expressió nu é mai demná de Moysé, și mai apropiată de proprietățile lui Dumneđu cá expressia versiunii queller Sépte deci. Toți queilali facu pe Dumneđu după imaginea Ómului dându'i repentire, durere de inimá și apoi urgie. Aquí este vorb'a despre *Quel que este*, despre Jehovah, de á cugetá despre quelle relle sau despre resturnarea ordinii naturale a lucrurilor; Septaginta dar se serve de verbii *ἐνεθυμήθη* și *διενοήθη* adicó își addusse á minte și cugetó.

7 vers. « Disse dar Domnul Dumneđu (Jehovah, quel que este) stinge-voiu de pe fac'a páméntului, etc — Aquí, cum și în multe alte locuri póte quinevá accusá pe Moysé quó dá lui Dumneđu pasiuni umane. Ánsé ori-quát ar' voi quinevá á se feri de asemenea expressii este cu neputință á scápá de d énsese quând se adresá vorbind către ómeni din timpíi lui Moysé. Énsuși în dillele nótre quând un scriitor voiesce qua doctrinele sau

ideile sã devia populare catã à vorbi pe întel-lesul popoului. Fondul însè si adevèrul aquestei expressii este quò vorbind *Quel que este*, arètându-se quel que existã în adevèr, tot que nu existã dispãre si se stinge. Ast fel quãnd appare lumin'a dispãre întunerecul; ast fel quãnd appare Adevèrul dispãre Minciuna. Aqul vorbesce si decide Jehovãh si tótã reutatea catã à se stinge si a dispãre.

8 vers. « Iar Noe aflò gratia în aintea Domnului Dumneùeu... » Cã si quãnd ar' dice tot que è bun just si adevèrat, devine mai vèdùt quãnd appare lumin'a, tot que è bun si adevèrat, nu pòte dispãre quãnd appare Adevèrul. Bunul în tot d'auna aflã gratia în aintea Quellui que este. Ansè cum numai Noe se aflò în tótã lumea necorrupt si perfect dupò cum se dice în versetul urmãtor?—Tot Omul se nasce cu schiteia divinã cu sufletul seu dela Dumneùeu. Crescerea, societatea împregiurãrele îl pervertu. Quãnd spiritul divin cã nisce schinteia qua sã dicem asã este repartit în aqueasi egalitate în tóte individele sau într'o natiò òre-quare, atunci fiã quare possede quãt i se cuvine spre a fi Omu în starea sa normale; iar d'qua prin pervertirea societãtii aquel spirit divin, aquele schinteie respãndite se retragu din fiã quare sau sunt repemise de fiã-quare, atunci Omul quel drept cu inim'a, de se mai aflã vre unul, din perfect devine si mai perfect la spectacolul general; queea que lipsesse la alții din devotament, se însarcinã ellu à o împlini; queea que s'ar' cuveni a le face cetãtèni cu toții, le face ellu singur; si

cu quãt lucrèdã cu atãta se îmbãrbatã; Schinteile respãndite alle Puterii alle Luminei, que se retragu dela alții, se radunã si se concentrà într'un singur individu. Fenomenul aquest'a s'a vèdùt în tot d'auna în societãtèle corrupte: d'allaturea cu vicierile quelle mari, se vedu individe de virtuti exemplare, de devotament la ori que sacrificiu. Si la catastrophele que ameninã societatea, ei singuri veghiadã, ei vedu si predicu de-sastrele que au se viã; si de nu sunt ascultãti, sau se lassã a beã cicut'a, sau se închidu într'o arcã òre quare pînò trece catastroph'a. Ast fel de òmeni în quare se concentrà schiteiele divine que singuri au mai mare valòre de Omu de quãt miliòne de individe, fiind în adevèr dupò imaginea lui Dumneùeu. Moysè ori unde aflã occasia favorabile se nevoiesce a i arãtã sau a i punne la numeral 8. În versetul al optulea dice quò Noe aflò gratiò în aintea lui Jehovah cã si quãnd ar' dice quò este de aqueeasi naturã a Jehovah. Quine cunòsce quel puçin alphabelul harmoniei, numirea si naturã netelor gammei, scie quò nota a opta este de aqueeasi naturã cu quea d'ântèiu.

În al optulea verset aflã Noe gratiã înaintea Quellui que este; pentru quò în adevèr Omul în quare se radunã cã într' un cãmìn tóte schinteiele divine que s'ar' cuveni à însuffleti o societate în trègã, Omul aquell'a a quãrui inimã devine cã un altar pe quare spiritul divin în flacãrã viaðã, Omul aquella è cu adevèrat cã o incarnatiò a Divinitãtii, sau a Adevèrului. Si Adevèrul înaintea Adevèrului aflã gratiã recunoscenduse unul în altul.

II.

NOA'H.

9 vers. « Aquesta sunt nascerile lui Noe. » Vorb'a *nasceri* în hellenica se aratã prin γενέσεις, *genesis*. Am lassat'ò tot dupò traducetia vechie *nasceri*; însè avem convictia quò nu însemneadã aquì nici *nasceri*, nici genealogie, nici famillii, nici fire, ci « întemplerã aventure » adicò quãte i s'au întemplat lui Noe, dupò cum se vede mai la valle. Sunt în limbele primitive adessea cã si în quea romãnã popularã, quãnd narrã queyã òmenii din popul si copii, si tot repetã: si *s'a facut*, si *afost*, cã si quãnd ar' dice *s'a întemplat*, aquestã însemnare are si γενέσεις aquì, adicò quelle que s'au întemplat lui Noe, quelle que i s'au fãcut.

14 Vers. « Fã'ți darò o arcã (Kivotu)... » Si vorb'a hebraicã si quea hellenicã Kivotu însemneadã queea que în romãnesce însemneadã vorb'a « racã arcã » que vine din latina *arca*. « Din lemne pãtrate. » Textul hellenicu dice ξύλων τετραγώνων. — Alte versiuni differã, quelle hebraice *dicu de lemne de gopher*, que tradus sau întelles de unii prin *cadros*, a dat idea de *quadrat τετράγωνον* alții din *cadros* au fãcut *cedru*, adicã lemne de *cedru*. Traducetia vechie romãna mai adaoge un adjectiv, si se exprimã prin: « Lemne neputredãtòre cu patru muchi. »

18 vers. « Stabili-voiu testamentul meu cu tine. » Multe versiuni dicu *pactul meu*, *alliança mea*; traducetia vechiã romãnã dice: *legãtur'a mea*. Textul hellenicu dice την διαθήκην μου Aqueastã vorbã mai adessea s'a tradus prin *testament*; ad litteram însè însemneadã queea que se pune,

sau se asèdã, un asèdòmènt între doè pãrți. Vorb'a hebraicã este justa aqueea que în latina se aratã prin *transactiò*. Adicò taiere sau despãrtire pe din doè. Quòci în antichitate, precum si la hebrei tóte pactele, tóte legãturele, tóte tractatele, qua sã fiã fìnite sau respectate erã însòçite de un sacrificiu; victim'a se tãia pe din doè, si pãrțile contractòre traceã printre despãrtitur'a victimei que se puneã apoi pe altar.

Terminãnd aquest capitol, adducem à minte citòrului, quò fiind capitolul al sèselea, este al treilea în cepènd dela cadere înquã sau dela nulla în jos; si quò aquì se închicã o trinitate perversã unde Renl ia locu de activu, Binele de passivu si Resultatul din amestentul aquestor doi termini este coruptiã generale, reul general quare prin excesul lui se aflã în preðioa de à peri.

Vommu vedè darò într'o asemenea gammã pervertitã quare este terminul sèpte.

CAPU VII.

Capitolul sèpte, terminul al sèptelea, *deluviul*, *moral* si *material*, o *catastrophã* universale. Aquì terminul sèpte nu è cã în prim'a gammã de ordinea naturala a lucrurilor, un termen de repaos, de armonie între Omu si animale, de beatitudine, de innocençã; ci un termen prin quare se închicã tóte dissonanțele, tótã deslocarea si desordinea lucrurilor, tótã desarmonia cu un cuvent.

4 vers. « Quòci dupò sèpte dille aduce-voiu eu

plôie assupra pământului... » Moysè nu lassă a'î scăpă nici o ocasiô, în quare, după system a sa, să nu puiă înainte numerul șapte, sau 3, sau 10, sau 12, după cum fiă-quare i se pare mai propriu la circumstanță.

6 vers. « Eră Noe atunci de anni șese sute, și diluviul fu assupra pământului. » — Prin urmare dela Adam pînă la Diluviu se numeră după Septaginta 2262 de anni; după hebraica și Vulgata 1656; iar după Samaritena 1307. (Veți nota la capu V, vers. 32.)

Numerii cu soçu că 2, 4, 6... la quei antici eră considerați că numeri fatali, și mai virtos 6, 66, 666... Moysè începe corruptia universale în capitolul 6, începe diluviul în următorul capitol dela versetul 6, și în anulul 600 al vieții lui Noe.

11 vers. « ... A lunei a doa, în dioa doe deci și șeptea; în quelle lalte versiuni, că hebraica și Vulgata se dice în dioa a șepțe-spre-dece. » — Aquest eveniment se punne quô s'a întemplat în timpul ploilor de tómnă, adică pe la capătul lui octombriu. Quei Șepțe deci începând anulul dela septembriu, după religia lui Moysè, dicend luna a doa întellegu octombriu, și dicend dioa doe deci și șeptea întellegu capătul lui octombriu. Quelle lalte versiuni cu dioa a șepțe-spre-dece întellegu mijlocul aquestei luni. Si unii și alții ansè se aplică către numerul tradițional șepțe que jôcă un mare rol în antichitate și mai virtos în Israel.

19 vers. « Iar apele dominau, dominau atăta assupra pământului, în quăt... » După textul helenic, din vorbă în vorbă traductia se conveniă a se face : « Iar ap'a domină forțe, forțe assupra pământului. » Aqueastă expressiô perde mult tãria în romãnesce, și spre a puté correspunde cu energia originalului, în locu de a repeti pe forte, repetirôm verbul *dominau*, și *apele* quare este mult mai biblicu.

CAPU VIII.

1 Vers. « Si își addusse Dumneđu în minte de Noe și de tôte ferele și de tôte firritórele que eră cu dënsul în arcă, și supradusse Dumneđu spirit peste pământ și încetô ap'a. » — Annu dis quô terminul optu al octavei sau al scarei harmonice este tot aquella cu quel d'ântëiu. În primul capitol, se vede Dumneđu creator, în al optulea capitol de unde începe altă gammă, Dumneđu è tot aquell'a que supraduce spirit assupra pământului, adducëndu'și à minte de Omu și de animale. Quăt pentru expressia « își addusse à minte » è o expressiô naivă a timpilor primitivi; nu se cuvine a fi luat după litteră ci după spirit, que vâ să arate bunătatea lui Dumneđu; își addusse à minte vâ să dică se îndolô, iertô și alte asemenea. Litter'a tot d'anna ucide, spiritul vivifică. Luânduse după litteră, n'ar'întellege quine vâ de quăt quô Dumneđu uită și își adduce à minte, și ar fi cu totul absurdu. Nu putem presupunne lui Moysè o asemenea absurditate que 'io impută unii din aqueia que caută cu luminare pretexte de critică și de dispute pedante. — Spre sciință în semnãm quô quelle lalte versiuni dau versetul aquest'a cum urmează « își addusse Dumneđu à minte de Noe și de tôte animalele și bestiile que eră cu dënsul... » Septuginta se exprimă mai întins.

4 Vers. « Si stette arc'a în lun'a a șeptea în a doê deci și șepțe di... » Totu numerul șepțe ori unde se pôte menționă. — Quelle lalte versiuni dicu iarô : « dioa a șeptea spre dece.

22 Vers. « În tôte dillele pământului sementă și seceritură, frigu și caldu, tómnă și primă veră,

di și nôpte... » Quând Dumneđu, se decide de à nu se mai urmă nici o catastrophă, Moysè nu află alți termini mai justici o asemenea decisiô, de quăt à stabili echilibrul între ambi termini ai antithesilor, di și nôpte, cald și frigu, etc. — Traductórii vechi români traducu vorbele *θερος και εαρ*, în *veră și primeveră* aqui, pe de o parte antithesile nu sunt bine puse, veră este în antithese cu iarna, și primă-veră cu tómnă, și pe de altă parte *θερος* nu însemnă atăt veră quăt timpul culesurilor, recoltei; și mai virtos quô împărțirea anulul în patru timpu nu se cunoșce în climate căldarose; doê stagiuni numai sunt cunoscute pe acolo : a semănăturilor și a culesului, a imuguriturii și a căderii frunzelor, pentru importanțalor sunt mai populare.

CAPU IX.

1 vers. « .... Cresceți și vè înmulțiți și împlețiți pământul și domni fiți assupra lui. » Binecunventarea se face aici că și la creatiô; pentru quô aveă à se formă o adoilea lume. Este de observat quô Vulgata și hebraica pharisiană, au tuns sau au ras expressia : « Domni fiți assupra lui. » — Dela stabilirea regalității, dela Saul, David și Solomon, se făcú distincțiô între domni și ômeni. La nisce ômeni că Noe și că filii lui que laboră pământul și plantă viiă, li se ia dreptul de a fi domni assupra pământului. David formô o dynastiă cu sateliții sei; Solomon vru à o stabili cu întroducere idolatriei și a doctrinei demonilor; Biblia cum o lăssasse Moysè nu le veni la scopul lor; și de aqui începurô sau à o lepêda de ar' puté, sau à o tunde, à o ciuguli, și à o peface pe ici și colo. Quei Șepțe deci o deteterô intactă.

3 vers. « ... Că legume de ierbe datu-le-am voê. » — Pînô aqui nu se vede permis Omului à mânca carne. În timpii primitivi, toți legiutorii punea pedepse grele pe quei que mânca vitele de labóre; legile primitive alle Romei, ajungu pînô à pedepsi cu mórtea pe quel que își mânca boul sau vac'e. Caus'a eră quô omul fiind mai selbaticu câtă à provedé legea spre a'l deprinde à conservă vit'a și à se folosi în sutit din labórea ei. După que ansè mai înaintarô societățile și sãlbaticul, sau vênatorul începù a deveni laborator, și à cunoșce folosul vitei, atunci să lăssô în voiea Omului și după interesele salle à usă și de vită că de legume. Astădi Săteanul scie ellu singur farô să viiă legea a l'împedica, quând este ellu nevoit de à își vinde sau à își mânca vit'a. Noe, după cum se vede representă pe Omul laborator și stabilit; și voiea i se dă de à aveă vitele că și legumele.

6 vers. « Quel que vërsă sânge de omu, în locu de sânge sângele lui se vâ versă. » După regulele grammaticali, « quel que vërsă » se conveniă à fi pus în genitiv sau dativ, adică « quellui que vërsă sânge... sângele lui se vâ versă; » ansè expressia nu eră să fiă atăt de energică, și ne departam de modul expressiei quellor Șepțe deci. Credem quô cu virgul'a pusă la mijlocu se împlinesce și o condiô și alt'a, luânduse construcția că elliptică adică : Quel que vërsă sânge (să ia à minte quô), în locu de sânge sângele lui se vâ versă. — Să venim ansè la legea talionului, la legea : ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, sânge pentru sânge. În aquei timpu eră singure necesarii asemenea legi spre à stabili dreptatea. Astădi Justiția nu mai e victimă qua să se arme de gladiul resbunării. Tãria Justiției è mai bine cunoscută astădi dela Christ în quã. Justiția umană din di în di se nevoiesce de se apropiă de Justiția divină, și querre à corrige iar nu

à resbună. Judele que cu sânge rece trimite la mörte pe un omu quare lui nu'ia făcut nici un reu, è de mii de ori mai crud și mai condannabil de quât quel que ommörä sau în apñinderea sân-gelui, sau dintr' o crescere, la quare nici Statul, nici societatea, și cu atât mai puçin judele nu a cugetat spre a' i dà. Uccidătorul è un filhar în adèver; judele ânșë și mai virtos legiuitorul que cu sânge rece îl condamnă la mörte, è o mons-ruositate.

7 vers. « Creșteți dar și vè îmmluțiți și împleți pământul; îmmluțiți-vè assupra pământului. » Nu este o binecuvântare a lui Dumneđu quare să nu coprinđă crescerea și îmmluțirea ómenilor și a animalelor, în quât să nu remăie nici o parte nici un colțu al pământului nelocuit și prin urmare necultivat. « Împleți pământul îmmluțitive assupra pământului » par' quò ar' fi scopul idea fixa a Divinității, și cu adevèrat nici o binecuvântare mai demnă de ființa creatóre și de fecunditatea *Spiri-tului Sânt*. Pinò acum abia a cincia parte a pământului este cultivată. Quine a împedicat aqueastă cultură sau îmmluțire a Omului? În adevèr quò nu Dumneđu que la tótă binecuvântarea: « cresceți și vè îmmluțiți » facee à i se auđi vocea divină, ci resbellele, morburile, epidemiile și epizootiile que vin dupò resbelle sau d'allătura resbellelor. — Quine împedică aqueastă îmmluțire, de quât aquei giganti que se dicu filii cerului, și toți gymnosofistii și theocapellii complicii aquestor'a.

10 vers. « Si cu ori-que sufflare viă... din quâte au eșit din arcă. » Quât se arată de mare și în adevèr divină condescenđința lui Dumneđu, que descinde nu numai pinò la Ómu ci pinò la ori-que animal spre à închicã pact, alianțã cu dènsul. aqueastă nu è de quât o lóvitură que Moysè dă în aquei timpî Theocratici que nu facee din Dumneđu de quât un suveran terribil, și orgolios și quare abia descindea spre à considerã pe principi și pe sacerdoți que se punea midlocitori între omu și Dumneđu.

11. vers. « Si nu vã mai fi diluviu de apă, etc. » Par' quò ar' mai fi fost și altele, quò Moysè se exprimã ast fel. Prin aqueastă expressiò Moysè se arată nici de eum mai jos de geologii timpilor nostri; și quând adaoge: « Spre à distruge tot pământul, » par quò ar' dicea quò tot nu, dar în parte pe allocurea se mai pòte.

13 vers. « Arcul meu puiu în nor și vã fi semnu de alianțã între mine și pământ. » Sublimitatea și majestatea unui asemenea sigilliu que pune Dumneđu spre à confirmã pactul seu este lörte secundurã pe lúngò veritatea que coprinde. De multe ori poeții sunt fôrte sublimi în fabelele lor cãntând nisce fictiuni. Curcubul treceã cã o divinitate la quei antici. Variopint'a Iride erã angelul Junonii: ânșë quine a mai vorbit sau a visat sau a întrevèđut quò curcubul este un semnu quò nu vã mai fi deluviu? Nici sciința modernã n'a atins aqueastă questiune. Cu tóte aquestea Geologii sunt toți în învoire à demonstrã quò pământul dela creația lui a cãutat à se reci de ajuns și prin urmare atmospera à fi de ajuns recoritã spre à putè se combinã gazurile spre à formã norii. Diluviile se facea prin vèrsarea mărilor que se rãpediã dela poluri unde se formã ploile, *rupènduse tóte sorgentile abyssului și cataractele cerului*, și veniã à înundã părțile tropicali. Quând ânșë dupò aquest diluviu a cãtat à se răci atmosfer'a și în părțile aquestea spre à se formã aburii sau norii, și prin urmare spre à avè unde à se reflectã

rađele sórelui spre à formã curcubul, atunci fu singurul semnu quò atmosfer'a nòstrã puteã ploã qua și la nord și quò tém'a de diluviu nu mai erã. Quând toți norii se grammãdescu numai la munte și ploã numai acolo, torrentele și înundațiile sunt mari; quând ânșë norii se repart într' o proporțiò egale peste o regiune întregã, și curcubul se pòte arată și la valle cã și la munte, atunci ploica devenind egale, înundațiile sunt fôrte nesimțite.

25 Vers. « Si disse: blestemat fiã Chanaan; fecior domesticu și vi fraților lui. »

Edițiile tóte hellenice date de Resãriteni dicu. Ἐπικατάρατος Χαναάν παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

Editia lui sixtu Quintu dupò quare, cum se vede tradusserò vechii traducetori români mutã punctul și dice:

Ἐπικατάρατος χαναάν παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

Nu è apoi nici o versiune sau traductiò quare vorbele *παῖς οἰκέτης* să nu le fi tradus prin vorbele *servu sclavu*.

Vulgata dice: *servus servorum erit fratribus suis*. Servul servilor *fratilor sei*. — Traducțiile din hebreesce adicò din *quelle* que au conservat secta phariseilor, dicu: *Sclavul sclavilor fratilor sei*. — Pinò și traducția vechiã română traduce vorb'a *οἰκέτης* prin slugã. N'avem la îndemână prima editiò typaritã în sinul României qua să scim daqua din capul locului s'a tradus așa sau daqua aquest dar de umanitate și de sciința limbei hellenice neveniã a dreptul din Petreburg.

Ammu vèđut cãrți serise de ênsuși Muscali, și doctrine împãrțite, vrènd à respãndi o credință quò popoli Slavi în general sunt descendenți ai lui Cham, și quò de aquea s'au đisu Selavi, Selavoni. Apoi tot aquele cãrți pe valorosii Sirbi, îi facu *servi*, Bulgarilor le dicu quò s'au numit *vulgari*, și alte asemenea, forțãnduse à demonstrã quò, o datã descendenți ai lui Cham, sunt din capul locului blestemați, condamnați de ênsuși tatãlor la servitudinea, la sclaviã, qua să nu se mai înceree à trãi și ei cã ómeni. Pòte-se pãgãnãtate mai cumplită sub masc'a unei orthodoxii? De unde bieții Slavi descendenți ai lui Cham, quând physionomia lor, datinele lor, historia ênsuși învedreadã quò sunt filii Nordului! Si ênsuși de ar' fi descendenții lui Cham, de unde au scos quò *παῖς*, copillu va să dicã *sclavu sau servu*? N'are limb'a hellenicã și Biserica Resãritului vorbe quare să arate serviudinea și sclaviã, quând vã înadins să o arate? n'are verbe cã *θεράπων δούλος*, etc.?

Vorb'a *παῖς* nu însemnã de quât fecior, copillu, și *οἰκέτης*, venind dela *οἶκος* domu sau casã domesticu adicã copillu din casã. — Sã lãssam litera, sã luam sensul. Dela un capet al Bibliei, pinò la regalitatea lui Solomon nu vedem de quât datine, moravuri, legi patriarchali unde fratele quel mai mare dupò mörtea tatãlui, sau aque'll'a que aveã binecuvântarea aquestuia, se încercã cu à conduce cã un capu familia sau sementia, quei lãlți n'avea dreptul de quât de copii, de feciori sau de filii ai casei. Quine iar din străini intrã sau se nãsecã în aquea casã cu condiții de à servi, intrã în datoriiile ascultãrii que aveau filii și frații; iar capul familiei, din preunã eu dreptul que aveã de à ordonã, contractã o datorie de à responde de viitorul quellui intrat spre servițiu în cas'a lui; de aquea nisce asemenea străini se numiã feciori și copii în casã, cã nisce copii de suffiet. Se în-tèmplã adesea să se și cumpere nisce asemenea feciori sau fete; ânșë sclaviã, serviudinea per-

petuă nu se cunoscă. Quel cumpărat serviă în adevăr; eră ânsă sigur de viitorul și de libertatea lui. Adesăa deveniă, qua și pînă în dioa de astăzi la Arabi și la Turci, ginere domnului seu. Moysē qua s'ă impiedice ori que abus al quellor que ar' fiine mai mult în servițiu pe quei cumpărați, legiuesce numai pe sēpte anni servițiu, și domnul seu nu 'l mai pōte fiinne, de quāt daqua aquel copillu sau fecior în casă nu vā quere singur à mai sedē pentru cuvinte de sympathie. — Noe darō, suppērat pe filiul seu Cham, îl condamnă de à nu fi capu, ci de à fi ascultător copil și ênsuși fratelui seu Iapheth. *παῖς οὐκέρως* fecior al casei, iar nu servu sau sclavu. Hebreii cā popol nomaduu s'au numit *Hebrei*, cā natiō în stat liber, *Israel* sau Israeliti, cā regalisti sub dynastia lui Iuda, *Judani* sau Iudei. Pînă au fostu Hebrei și Israeliti nu sciă que è sclavia, dupō que devenirō Judani, începurō à intruduce în Biblia lor vorba selay și servu, quēci voia a'și facee, printr'un drept ôrequare, illoți din Chananeeni. Quine nu scie quō, dela inovațiile procopsitului de Solomon, și alle filiului aquestua Roboam, Hebrei se desparțirō în doē Staturi: unul al lui Israel que nu lăssă inovații pāgāne, și altul al Judanilor de sub dynastia Iudei que prefacurō tōta Biblia qua s'ă legitime sclaviile, pāgātāțile și judānāriele tōte. Noi Resăritenii nu posedem Biblia Judanilor ci a Israelitor. Ori unde ne servim cu vorbele « copillu fecior, fētă în casa, ancillă, » nu facem de quāt à traducee vorbele *παῖς, παιδοσκη*, și à conservă ênsuși tradițiile romāne, unde nu a fost o casă de boier quare pe servitorii sei s'ă nui numescă feciori în casă, s'ă le crede viitorul și s'ă fāci boieri cā și pe dēnsii. Suntem anō de parte de à fi chrestini adeverați; ânsă Biblia și Evangeliile nicăiri nu s'au applicat nici s'au practicat mai bine de quāt pe pāmēntul sacru al Romāniei, în aqueastă țerră promisă, din quare s'au pus toți numiții profectori à stinge ori que remase din datinele patriarhali. Mult au s'ă dea cuvēt înaintea Posterității toți filii Periciumii que orbesce devenirō instrumentele aquestor'a.

CAPU X.

1 Vers. « Quelle următore sunt *nascerele* lui Noe. » Aquil în adevăr vorb'a γενέσεις nasceri însemneadă genealogie.

2 Vers. Descendēții lui Iapheth, dupō credințele historiciilor s'au întins în Asia mică și în părțile orientali alle Europei. Iovan sau Ion dette numele de Ioni sau de Ionieni Grecilor;

3 Vers. Hellenii este probabil de à se trage din numele Elisă sau Elis s'au Helis, de unde Hellas. Tharas are multă asemēnare cu Thacia sau Thrax.

5 Vers. « Din aquestia se segregarō (se limitarō, se confinarō se *granitșaro*) *insule* de nații. » Aquil vorb'a *insule* nu însemneadă un coprins māriginu cu apă, ci fiă-quare popol coprinđend un finut de locu, se mārigină într'ênsul prin confinele sau hotarele salle cā în nisece insule. Precum sunt insulele în mare, așă sunt lacurile în uscat, și așă signră și țerrele pe chartele geographice. Aqueastă expressiō de à numi coprinsurile popollor sau natiilor cu numele de insule, cu quāt è de antică și naturale cu atātă ni se pare de nuoă; è cu 'otul biblică și primitivă.

6 Vers. « *Misraim* » este numele biblicu que se dă Egyptului sau Egyptenilor cā descendenti ai lui Misraim. — Hellenii sau Grecii fieurō aqueastă țerră cunoscută subt numele de Egyptu.

7 Vers. Dadan are multă asemēnare cu Dardan.

8 Vers. « ..Nemrod sau Nembrod quare începū à fi *gigante* pe pāmēt. — » Iar începū măciucarii, sabietorii, lancării și arcarii; iar vor începu, cum vommu vedē, fortificații și turnuri și carcere, cu un cuvēt dreptul quellui armat. Vommu vedē cum tractă Moysē sau Dumneđu asemenea încercări.

9 Vers. « Aquesta fu gigante vēntōr înaintea Domnului Dumneđu. » Ne-a spus Moysē în capul VI vers 4 que sunt giganti.

Pe aquestia îi trage iar din Cham que batjocorī nuditatea tatălui seu. Pentru quō felul aquesta de giganti n'au nimicu de sacru. — Nici o castă nu și bajocoresce așă pārinții cā puil aquestia de viperă.

10 vers. « Si începutul regatului lui fu Babylon și Orech și Archad. » Fondō aquestul gigante Babylonia începēnd cu trei cetăți sau fortificații. Vom vedē mai la urmă și turnuril capu XI. Din aquea țerră sau școlă eși și Asur que edificē alte cetăți.

14 vers. Philistiimii sau Philistei, Phenicienii dupō aquest document sunt o colonie din Egyptu.

16 vers. Iebuseu, sau Iebusi este numele anticu al Ierusalemel.

21 vers. « ... Sem... quarele fū fratele lui Iapheth quellui mai mare... » Dupō aquest verset, și dupō tot capitolul cum se rēnduescu filii lui Noe, Iapheth sēmēnă filiul quel mai mare sau primogenitul. Nu scēm ânsă aquil daqua μετ'ονος quellui mai mare este equivalent cu πρωτοτόμιου primogenitului. Moysē are pe Sem de patriarch sau capu de unde se tragu Hebreii, și dupō tendințele salle ar' voi s'ă tragă originea natiiei salle din filiul que aveă drepturi mai mari. De aquea vorbesce de dēnsul mai la urmă qua s'ă aibă à vorbi quevă mai cu distinctiō cum se vede. Mult ne vine à crede quō Iapheth s'ă numit *mai mare* în material, adicō de corpu.

25 vers. « Numele unuia Phaleg (quēci în dil-lele lui s'au împărțit pāmēntul)... » Nu ammu aflat nicăiri aqueastă que vrem à dicce : asemēnarea numelui de Phaleg, Paleg, que în hebreesce se dice Peleg, și parenthesea que arată quō în dil-lele lui s'ă împărțit pāmēntul, mult ne face à crede quō aquesta fu capul Pelagilor sau Pelasgilor que s'au în tins în tōtă Grecia, Italia și âncō mai departe pînă la Daci și pōte și la Slavoni. Quēci n'are que cātă *βάδω, βάδα* pelasgu, pînă la *vodă voditza* slavon și *vader, vaser, wader* teuton, și pînă la *vodu* romānescu, și alte asemēnea vorbe, de prima necesitate.

32 vers. « ... Dupō familiile lor... » Aquil vorb'a γενέσεις s'ă tradus în familii.

CAPU XI.

1 vers. « Si eră peste tot pāmēntul o limbă sin'gură și o singură voce la toți. » Originalul hellenic și hebraicu se exprimă în metonymie prin « buză » în locu de « limbă. » Spre à vorbi ne servim cu buzele și cu limb'a, sau cu gur'a; nici una nu însemnēdă vorbă, ci cā nisece organe alle vorbirii s'ă luat unul drept altul la popolii anticu. Popolii moderni se servu mai virtos cu vorba *limba* spre à arătă cuvēntul pronunțat sau scris.

2 vers. « Si s'ă întēmplat la mișcareă ômenilor dela Resărituri... » Muntele Ararat unde a stat arc'a lui Noe și unde aquesta a descindut spre à locu este spre resărit. Immultinduse descendēții aquestua, de acolo se mișcarō spre a'și căută locuri de pāsciunea vitelor și locuirea lor. Primă cāmpia întinșă que aflarō fu a Senaarului.

3 vers. « ... Si le servi lor cērāmid'a drept pé-

tră, și de asfalt le fu huma. » Locul argilos din câmpia Senaarul le facilită spre inventarea și fabricarea cărămidei. Dicând quod aqueasta le servi drept pământ în vederea quod omeni mai nainte firesce edifică cu pêtre, luându-le d'ă dreptul dela natură; hum'a le fu drept asfalt adică drept ciment, sau queea que astăzi se face cu varul și aren'a, que este o inventio mai nouă, atunci se făcea cu asfalt, și în lips'a aquestuar cu humă sau lut cleios.

4 vers. « ... Si să ne facem nume mai nainte de a ne respândi pe fața pământului. » Spre a se respândi câtă a fi o înțelegere și decisiō deși luată mai din ainte de dēnșii. Caus'a firesce fu, quod imultinduse și acolo și ne mai încăpându i locul, se decisesserō a se respândi; însă spre a nu se rătăci, spre a avē un punct, un semnu de a se orienta despre locul de unde au plecat, câtă a facee un que spre a fi vedit și cunoscut de toți: se decisesserō darō a facee un turnu și quând se dice: « al quăruia capu sau creștet să fiă pînă la ceru, » intellegu să fiă forte naltu în quāt să l pōta vedē de ori unde se vor depărtă. Vedēnduse dar din tōte părțile pământului se intellegēa quod i se ducea pretutindeni numele sau renumirea. Aqū însă numele să ia și drept *semnu*, quōci numele nu ē de quāt un semnu după quare se cunōșce quevā: « să ne facem nume mai nainte de a ne respândi » însemnēdă: să ne facem un semnu qua să scim în cotrō ne ducem și unde să ne radunăm sau să ne retragem la nevoie.

6 vers. « Si dīsse Domnul: eccc... que s'au apucat să facă!... » Ori-unde este vorb'a de edificare de cetăți, de turnuri, și prin urmare de întăriri, de unde esu dreptul quellui mai tare, resbelle, măcellu, răpirea, captivitatea, servitudinea, sclavia, legile în favoarea quellor mai tari și în împilarea quellor debili, Dumneđu, după Moysē, nu se arată multumit. Dela corupția descendenților lui Cain proveni corupția și perversitatea generale și de aqū cā oconsequință diluviul, catastroph'a; dela corupția și perversitatea descendenților lui Cham, provine stabilirea regatului Babyloniei, cetatea și turnul Babel cu tot apparatus, equipagiul și consequențele lor. De aqū altă calamitate, altă catastrophă: confusia limbelor, neintellegera, și prin urmare discordia între omeni. În assemenea împregiurare, Dumneđu se exprimă prin Moysē: « Omenii aqueștia nu se vor arrestă aqū numai cu cetatea și turnul lor. Acum darō nu le vor lipsi pînă la un'a din quāte s'au apucat a facee; » vor naintă, după disa comună, din bute în bute. Pino aqū erā cunoscut numai egoismul individual, de aqū are a eși egoismul collectiv; pînă aqū crimele, de se comiteau, erau numai fapte isolate, individuali, într' o porportio forte mică sau cu de amēnuntul; de aqū nelegiurile, ucciderile au să fiă organizate și practicate pe o scară

mare. Uccidătorul, răpitorul se numia pînă aqū tilhar. De acum înainte quine va uccide mai mulți, aquell'a nu va mai fi nelegiuit, aquella se va numi herou. Tilhăria pe o scară mare are să ia nume de o divinitate, Resbel, Marte. Crudimea se va numi valōre. A uccide un omu erā pēcat; a uccide cu sutele și cu miile are de aqū înainte a fi o calitate, o virtute... Aqueștea tōte nu vor să dică Confusio sau Babel?

7 vers. « Veniți să descindem, dice Domnul, să turburăm acolo limb'a lor, qua fiă quare să numai înțelegă pe aproapele seu. » Pînă quānd ē Omul în starea naturei, tot lucru are numele seu. În cetate însă, legile, moravurile, religiile, fără a se schimbă limb'a, facurō a își schimbă numele, înțelesul. Du un copillu sau un omu simplu al naturei într' un câmpu unde ē lume multă sau o armată, și întrebă l: unde ē puterea, într' un omu singur sau în tot popolul sau armat'a adunată? Omul simplu și însuși copillu va respunde queea que vede, quod puterea adică este în quei mai mulți; omul que scie legile cetății și convențiile ei, va dicē quod puterea ē într' un singur omu. Copillu și omul simplu crede pe cetățeanul de nebu; cetățeanul consideră pe omeni simpli de prosti, innorați, neduși la Biserică. Intrebă pe omeni naturei que este mare, quod îți respund în dată arătânduți marele. Cetățeanul de multe ori, îți arată un piticu, un ghibeos și îți spune quod ē mare. Omul farō carte alta de quāt a naturei, farō religio alta de quāt queea que a inscriș Dumneđu în inim'a fiă quăruia vedēnd un bou, dicē quod ē bou; Egypteanul va dicē quod ē Dumneđu; Omul simplu va dicē cănelui căine, vitei vită; Indianul, cu quāt va trece de mai errudit cu atăta se va forță spre a te convinge quod aquel căine sau animal este însuși tatăseu sau moșeseu sau frateseu venit în lume sub aquea formă. Intrebă pe un păstor que n'a vedit nici o dată cetatea cu ochii: al cui ē copillu născut dintr'un țigan și o țigană sclavi unul la un domn și alt'a la altul? Păstorul îți va respunde quod copillu nu pōte fi de quāt al tatălui seu și al mamesei. Intrebă pe un doctor în legi: al cui ē țiganellu? quod ellu îți va respunde: al domnului que are pe mamă-sa de sclavă; quōci îți va adaogi cu un aer doctoral, după dreptul Roman: *a qui ē vacca, al aquelluia ē si vitellu!* Quel que îți respunde așa trece de omu instruit, de doctor; și simplu păstor de necivilizat, de innoant. Nu ē confusio de idei aqueasta în ori quare cetate, fiă aquel Babel anticu sau modernu? Prin cetăți, cu un cuvēt ajunge cā nici un lucru să nu mai aibă numele seu; și eccc confusia farō însuși a schimbă Limb'a. Tradițiile despre un turnu orequare, și diversele allegorii există pe timpul lui Moysē. Aquest legiuitur que voiesce a facee o reformă radicală și a rumpe cu trecutul, tradițiile que nu le pōte desfiță, le narră și le utiliză după doctrinele salle, după sistemele salle.

III.

LECH LECHA.

CAPU XII.

6 Vers. « ...Pînă la locul Sychem lîngō querul, stejarul înalt... » ἐπὶ τῆν ὄρῶν τῆν ὑψηλῶν.—δρῶ; va să dică querru, stejar; însă este întrebarea da-

qua acolo a fost un singur arbure, sau daqua erā o pădure de stejari sau un stejeret, quare cu mult mai mult atrage la sine spre adumbrare pe quei cu viața nomadă. Alte versiuni vorbescu de o

dumbravă, de o pădure în aqueasta valle a Sychemului; pe de altă parte adesea în limbă hellenică că și în alte limbe substantivii comuni se iau drept colectivi, stejarul se ia în loc de stejeret. Omul în locu de ómeni. De câte ori vommu mai vorbi de aquest arbure, ne vommu dà voie a'l numi stejeret în loc de stejar.

8 Vers. «...Si 'si stabili acolo tabernacolul...» Vorb'a cortu ajunse forte comună pentru un styl biblicu; și apoi în viaț'a patriarchale unde o semenție întregă însoția pe capetenia sa, stabilirea aquestei sementii eră cã o tabără, și vorb'a tabernacol este mult mai convenită de quãt cortu; adesea în locu de corturi ne vom servi de vorb'a *tinde*, quóci o tindă nu este de quãt o locuință que se întinde sau în câmpu sau din aintea casei.

13 Vers. « Si să trăască sufletul meu... » Mai tot d'anna în Bibliã vorb'a *sufflet* n'are altã însemnare de quãt *sufflare*, viață; în aquei timp'i n'aveau ómeni ideea de suflet sau de animã cã noi crestinii. De vommu luã vorb'a *sufflet* dupõ credințele și doctrinele nôstre, nisce asemenea expressii n'ar' avé nici o însemnare.

20 Vers. « Si dette ordin Pharaon ómenilor sei despre Abram spre à l scortã pinõ afarõ din tãrã, pe densus și pe femea lui și tóte alle lui, » cã și pe Lot din preunã cu densus. — Quelle 'l alte versiuni, Vulgata, hebraic'a, etc., nu coprind vorbele din urmã « și din preunã cu densus, » Sãptaginta și Samariteana adaogu καὶ ἅμα μετ' αὐτοῦ. Samariteana se asemnã în multe cu Septaginta. System'a însẽ pharisanã reprobã cã ereticã tot que erã dupõ spiritul primitiv și liberal al lui Moysẽ și prin urmare se întãritã și ênsuși assupra unor expressii neoffensive; numai pentru quõ dicea Samariteana și Septaginta, pentru aqueea ênsuși pharisei nu o adoptã. — Christ însẽ aflã multe mai bune și mai drepte la Samariteni de quãt la hypocriții de pharisei; și Biserica Resãritului se învoiesce asemenea la multe mai bine cu versiunea Samariteanã. — Prim'a traducțiõ romãnã, que este dupõ Septaginta, ommite cã și Vulgata și hebraica aquestu din urmã adaos « și pe Lot din preunã cu densus. » Causa este quõ se luõ dupõ ediția lui Sixtu-Quintu.

Terminãnd aquest capitol însemnãm quõ cu apariția lui Abram patriarchul și capul popolului hebreu înceteatã timp'i obscuro ai antichității, que la alți popoli antici se numescu timp'i heroici, timp'i fabuloși, și începe daqua nu historia quel puçin romanțul uman și historicu. Pinõ aqui într'o gamã completã de capitol adicõ în doespredece capitol, Moysẽ nu scrie de quãt tradițiile que erã dejã forte respãndite în orient și fõrte în credit. Fiã quare popol le narrã dupõ credințele salle și dupõ doctrinele salle religiõse sau politice. Moysẽ vrẽ să rumpã cu idolatria, cu pãgãnatatea, și prin urmare cu despotismul sau cu ãmpilarea quellui tare assupra quellui debil. Ellu nu puteã desființã tradițiile; întreprinse darõ à le narrã și à le scrie dupõ doctrinele salle dupõ system'a sa. Paradisul sau evul de aur, viaț'a inocentã de beatitudine a ómenilor, la început erã din gurã în gurã în tótã Asia și Africa; cãderea și caus'a cãderii erã narratã în mii de chipuri que se asemnã în fond, differiã însẽ în culõre dupõ doctrinele religiõse; se vorbiã quãnd de un șerpe, quãnd de un spirit reu, quãnd numai de tentația Femeii; se borbiã de un arbure al Sciinței quare quãnd erã meru, quãnd figu, quãnd un arbure al quãruia trunchiul coprindea remnul mineral, vegetal și animal, și cracele și ramurele se întindea în infinit coprindẽnd

fiã-quare cracã și ramurã un genere sau o spețiã din obijetele que se dicu de historia naturale. Se vorbiã de dece mari începõtori que au stat dela primul omu pinõ la diluviu, din quare al sãpte-lea a fost forte extraordinar pentru intelligința lui. Diluviul lãssase urme însemnate assupra pãmẽntului, și tradițiile despre densus erã multe și varii. Quei mai mulți popoli se învoia à crede și à sustinne quõ diluviul a fost universal; quõ un singur omu drept a scãpat cu trei filii ai sei. Pe atunci erã în credințele commune quõ divinitãțile erã în relații cu ómenii; quõ se mãritã cu aquestia. Pe lúngõ aquestea toți ómenii filosofitori sau spãmẽntãtori omenirii treceau de dei incarnati, filii și posteritatea lor, de filii de dei, de heroi, de semidei. Gigantii, Titanii de unii erã luați în nume de bine, la alții însemnã spirite relle, apoști (dupõ doctrinele fiã quãruia popol, fiã-quãruia parti). Apoi în Babylonia, unde se trãssesserõ o mare parte de Magi din părțile Indilor, în tótã Chaldea și între popoli circunvecini începuse à se întinde numele lui Brahma que erã în mare respect și adorațiõ în tot Orientele cã creatorul Lumii.

Moysẽ aveã à se luptã nunumai cu doctrinele pharaonice, vrẽnd à desbãrã popoul hebreu de aquele fabule din quare resultã umilirea și servitudinea Omului, ci ancõ și cu tóte doctrinele și tradițiile popolilor Asiei unde aveã sã trecã cu popoul seu; scãpẽnd de un reu, se ducea à dà peste altul. Ellu nu puteã desființã nici o tradițiõ; întreprinse cum ammu ãis à le recunõsce și à le dà altã direcțiã: à se servi cu idolatria spre à derãpẽnã idolatria.

Adam și Eva la popoli theocrați erã un ãeu și o dee. Unul erã un fel de Marte, de Adonis, și alt'a un fel de Venere.

La Chinedi que erã imperialisti erã un imperator și o imperatãsã cu quari Dumneãu erã în relații dese; la Babylonieni de systema regalității Adam și Eva erã un rege și o reginã.

La Egypteni, theocrați și regalisti, unde regele erã pontefice, sau unde ponteficele erã suveran, Adam și Eva erã Osiris și Iside, ênsuși Dumneãu, incarnat în rege. Cum puteã Moysẽ sã distrugã aqueste credințe, aqueste tradiții? Ellu nu puteã denegã quõ au existat primii strãbuni ai Omenirii; însẽ dupõ doctrinele lui egalitare, affirmã cãtre un popol nou și apoi lumii întregu quõ un singur Adam fu de unde ne tragem toți și o singurã Evã, que nu furõ nici dei, nici imperatori, nici regi, nici dumneãei-regi; ci ómeni cã noi, quari dupõ que perdurõ paradisul, se pusserõ à lucrã pãmẽntul și à pasee sau à cresce vite cã ori-que laborator, cã ori que pãstor.

Sãrpele la ellu nu è nici demon, nici vre un Priapu que vine à tentã pe biat'a femeii în flõrea junetei, ci un reptil cã toți șerpi, que își ia rol de activu și seduce pe mai marele seu, pe Femea, quare seduce apoi pe bãrbatul seu. Ecce primii ómeni, și cãderea lor, și condiția lor, narratã omenesce pe o doctrinã egalitarã și pe o systemã trinitarã.

Dela începutul pãmẽntului pinõ la diluviu, dupõ theocrația indianã, stetterõ dece *Marcharchi*, divinitãți mari, mai mari de quãt universul, que ajutorã finteii supreme spre a creã universul întregu și a'l distrugge quãnd nu 'i mai plãcũ; al sãpte-lea *Mãcharchu* que representã geniul, intelligința, erã mai extraordinar din tóti, avea legendele salle minuile salle. — Imperialismul în China, recunosceã quõ dela creatiõ pinõ la diluviu au stat dece *Ki* sau dynastii imperiali (a sãptelea fõrte ex-

traordinară), que singure eră în relații cu divinitatea dela quare se instruiă cum să guverne popoli, cum și toate științele și artele. Al decele imperator are trei filii pe Se, Ha și Yao. — În Babylonia eră recunoscut quod dela creații pînă la diluviu au fost stat dece regi (al șeptelea forte extraordinar), primul se numi Ioanes și quel d'al decelea Xissuthru. Aquestaia, un deu îi dette de scire quod se va face diluviu, și i se arătă cum să construe o navă în quare să intre ellu, și femea lui, și trei filii ai lui; nav' a nici mai mare nici mai mică de quāt arc'a lui Noe; impregiurările cu diluviul, corbul, columb'a, toate că și alle lui Noe; cu differință însă quō Xissuthru pînă a nu intră în navă, luō ordin de a scrie historia dela începutul lumii pînă la dēnsul și de a o depune într'un sul bine închis în Heliupole (cetatea Sorelui), cu differință iarō quō aqest'a mai luō în navă și pe un aurigă (sau vizitiu al seu) și quō la încetarea diluviului ardicō altar și sacrificiō divinității que se numale Terr'a sau Pământ, quare în fine 'a datiarō ospitalitate; cu differință încă quō după aqest sacrificiu, Xissuthru cu auriga al seu dispararō, și după o lungă căutare a fililor sei, aqestia audirō voce din ceru : Nu mai căutați pe tatăl vostru quō ẽ rãpit la ceruri, ci duceți ve în cetatea Heliupole, și desgroptați de acolo historia lumii și comunicați posterității. — Daqa apoi eră întreat vre un erudit babylonian : quare din dei a învãtat pe Xissuthru a construi nava? respundea : *Timpul* sau Saturnu; quōci Timpul a învãtat pe omeni toate artele. — Diluviul și historia lumii dela început, în Egyptu se narră mai tot închipul aqesta; însă toate personagele historice eră Pharaoni și ministri, sau căpitani ai curții. Omul extraordinar la dēnsii, omul de al șeptele termin, nu eră nici deu, nici imperator, nici rege; ci Ermes sau Thot, ministru al lui Pharaon. Se scie de toți quō Abram a ẽsit din Babylonia din coprinul Chaldeilor din preună cu tată seu Tharã. Prin urmare tradițiile lor nu putea să fiã de quāt babyloniene mai mult sau mai puțin aprõpe de doctrinele Chaldeilor. Aqestea s'au conservat între quei trei patriarchi și între quelle doẽ spre dece sementii alle filior lui Iacob pînă la Moysè, que crescut în Egypt sciã și tradițiile egyptene. Așã, după doctrinele lui egalitare, quei dece, Macharchi, imperatori, demidei, regi, și Pharaoni, devenirō nisce omeni cã toți omeni, que luã sap'a în mână și lucrã pãmântul sau își pãscã oile. — Al șeptele termen que representã geniul sau intelligent'ã după theocratia Indiilor, geniul, qua să fiã geniul, cãtã să fiã deu, Macharchu; după imperialismul divin al Chinei geniul nu putea fi geniul daqa nu era imperator, și favorit al cerului; După regalistii Babyloniiei, qua să aiba omul geniul, cãtã să fiã rege, pentru quō queea laltã lume erã verme, humã, plẽvã. — După Pharaonismu, Pharaon erã cãta cu Dumne-deu, și geniul, qua să fiã geniul, cãtã quel puçin să aibã onõrea d'a fi servitor lui Pharaon, daqa nu un ministru de dioa, încai cã Mercuriu sau Ermes al Grecilor, un ministru de nopte. Pînă nu îndosã quineva livreea lui Pharaon, nu putea avẽ nici geniul nici minte. — Moysè o tãio scurt, și disse aqella que s'a numit și a fost geniul, a fost un omu și un om que a trãit în classile quelle mai de jos; a fost de folos quellor mai debili și mai nepriceputi, a pus pe omeni în relații cu cerul; quō geniul adeverat ese din popol que ẽ necorruptu; quō geniul și talentul adeverat nu e superbu, nu împilãtor, nu arrogant; ci se conformã cu toate classile și cu toate etãțile, și mai virtos cu scãpãtãții și

cu copii, cu tot que ẽ mai debil, și quō în fine, de natur'a sa fiind cerescu, după que își lassã folõsele pe pãmẽnt, de natura sa. se rãpesc sau se înalță iar la cerurii. Ecce Enoch al lui Moysè.

Sã venim la Brahma que ẽ în mare credit veneratiō și adoratiō în tot Orientele. Si se întinsesse din Idii prin Chaldei și în Babylonia. Brahma sau Abrama; Brahma sau Abraham erã deul deilor, Creatorul universului. De și fãrõ începutu, imaginația sau *Maia* îi dã un început la manifestarea lui. Ellu atunci nu apparũ singur, ci în dualitate cu o altã ființă de aqeeasã naturã cu dēnsul, însă în femine; aqeastã fi fũ și suror, și filia și consõrte, de o ființă cu dēnsul și nedespãrțitã. Aqeastã ființă fictivã și monstruõsã cu patru capete, que a fost creat patru Adami sau omeni, pe unul 'l a fost scos din capu și il facũ brahman sau preotu, pe altul din braçe și 'l facũ oștean sau nobil; pe altul din cõpsã, și 'l facũ comerciant sau marțafõiu, pe altul din talpe și 'l facũ popol. — Omenii în urma cãtã să aibã meseria, drepturile, onorile sau datoriile și laborile primului lor strãbun; quine nu credeã și nu lucrã și nu sufferiã după asemenea fabule fãcute de Brahmani și mãciucari, erã atheu, ereticu, bun de ars în focu. Moysè, qua sã dea o loviturã și aqestei monstruõsitãti que erã vecinã cu terrã unde aspirã a stabili popolul allegerii salle, dette mai înainte tulpinei de unde se trageã popolul hebreu, numele quel mai adorabil în pãrțile aquellea : din Brahma sau Abrama facũ Abram; din Brahma sau Abraham facũ Abraham. Patriarchul Hebreilor prin aqeast'a se onorã cu un nume august, divin; monstruõsitatea însă fabulõsã a Indiilor cãtã a începe a deveni omu. — Brahma iar, ammu dis quod avã o consõrte sau soã que îi erã și filia și suror în aquellași timpu și pe quare o cheimã Sarrha-Suaty. Dette și Moysè lui Abraham de soçie pe ẽnsuși surora aqestuia, quãria îi dette nume mai înainte de Sara și apoi de Sarrha. Filia nu parteã sã 'i o facũ în aquellași timpu, quō mirosiã a fabulã, și după doctrinele lui, incestul ar fi fost prẽ mare. Scopul lui fu a indocinã pe omeni și a'i face a crede quō Abraham și Sarrha-Suaty nu erã dei deilor, creatorii universului, ci un Abraham și o Sarrhã, începãtorii sau tulpina Israeliților. — Cu demonstrațiile nõstre noi nu voim a deduce quō Abram sau Abraham a fost asemenea un personagiu fictivu de și uman; însă schimbarea numelui se vede adessa nu numai în Bibliã, ci în toate pãrțile Orientelui. Jacob se numescã apoi Israel; Abraham, mai nainte se numiã Abram, și mai nainte de aqeast'a vã fi avut alt nume. Moysè onorã un personagiu real cu numele aqesta qua sã destrõne suveranitatea divinã a personagiului fictivu.

Ecce dar pe scurt que face Moysè : Fabulã monstruõsã a Indiilor, romanțul miraculos și imperial al Chinei, fabula Pharaonicã și împilãtõre a Egyptului, fabula elegantã allegoricã și progresivã a fracțiunei liberale din Egyptu, que fu mai la urmã transplantata în Grecia, cu un cuvẽnt timpi numiții divini, miraculoși și heroici, la Moysè devin un romanțu historicu, egalitaru, umanitaru, liberator și adaptat pe datinele și moravurile patriarhali. Apoi quãt pentru system'a cum își narrã romanțul, toate se narrã cã de un unitaru, que avũ mintea sãntõsã d'a nu cãutã unitatea simplã que nu existã de quãt cã nimicu, ci unitatea compusã quare este trinitatea, sau triumhiul din quare se compune toatã ființa dela atom pînã la universu și pînã la ființa suprema și eternã.

Apoi din trinitate în trinitate își face versetele, capitolele, gamele normale și gamele perverse, dodecadele și ênsuși decadele din doe numere primare și auguste 3 + 7.

Noi nu întindem pe Moysè spre a l'adaptà după doctrinele noastre; din contra la multe suntem forte de parte de doctrinele lui pentru quò de ammu fi fost exclusivamente mosaisti, n'aveam de que mai fi chrestini, și ômeni din al XIX lea secul. Lumea a înaintat multu cu Christianismul; și nu putem rămânè înapoi cu 4000 de anni. De ar' fi doctrinele lui o veritate absolută, veritatea ar' fi la quei que nu recunosc de quât numai legile lui (farò de le practica cu tôte aquestea). Noi cum ammu dis nu întindem pe Moysè ci arătăm quare furò doctrinele lui și system'a lui. — Quând spre exemplu vorbesce quinevã despre Dante sau despre modul cum fu compusã Comedia lui divinã, spune quò aqueastă operã o împãrți în trei cãrți. Infernul, Purgatoriul și Paradisul; fiã quare carte o împãrți în 33 de cânturi sau capitole, fiã quare capitol în 33 de stanțe sau terța-rima; și fiã quare stanțã o facù de 3 versuri; cu aqueastă nu inventã quinevã system'a compunerii lui Dante, ci arată cum este; și quine nu crede, deschide cartea, numerã cãrțile, capitolele, stanțele, versurile și se convinge singuru.

Assemenea și în aqueastă împregiurare noi spunem quò în primul verset cu quare debutã Moysè în Genese se vede trinitate: Eloim, Ceru și Terra, quò dela Creațiò pînò la Cãdere se vedu trei capitole, dela Cãdere pînò la Diluviu alte trei; quò la Cãdere se vedu trei personnage Adam, Eva, Sèrpele; quò Adam avù trei Filii Cain, Abel, Seth, din quaru unul pervers și altul victimã; quò Noe avù trei Filii Sem, Cham, și Iaphet din quaru unul pervers, farò à fi unul din quei buni victimã, ci quel reu fu bestemat spre à fi passiv cãtre quei buni (pentru quò de aqul se începea o creatiò noua, o lume nouã, o erã nouã, un progres); quò trei furò angeli que representã Divinitatea quare se aratã lui Abraham; quò trei furò patriarchi începători ai lui Israel: Abraham, Isac, și Iacob. — Apoi mai arătăm quò după șese ðille de creatiò quând tôte erã la locul lor și bune forte, al șeptelea termin fu de repaos, de beatitudine; quò în șese capitole de descreatiò, al șeptelea capitol sau termin fu de catastrophã; quò în șirul patriarchilor de stirpea bunã al șeptelea patriarch fu unul din ômenii que nu moru nici după mörte. — Apoi mai arătăm quò din doe numere primare și auguste 3 și 7 făcënduse 10, dece sunt patriarhii que închieiã un period al timpilor numiți divini, și quò în dece capitole închieiã genealogiile dela Adam pînò la descendenții lui Noe, que cãtã à închieiã timpii fabuloși pe quare ellu îi narrã historicamente sau omenesec. — Apoi mai arătăm quò dece patriarchi cu trei filii ai lui Noe închieiã numeral 13 cã o gammã mare și întregã; quò doi spre dece filii ai lui Iacob cu tatã lor închieiã numeral 13 din altã gammã mai sus, din quare are sã êsã un popol model, cu doe spredece semenții que formã o natiò; și quò după aqueastă systemã dodecimale quare este quae mai complectã, pentru cuvinte forte mathematice (quœci este divisibile prin mai mulți numeri) are sã se suie la o altã gammã cu doi-spredece discipoli, și cu un Domnu sau Mesia dela quare are sã încèpã o lume mai noua, o erã mai nouã.

Si cu aqueste trei gamele întregi și complecte, par' quò ar' voi à întregi și complectã historia lunei, sau legile physice și mechaniche sau machi-

n'a quae mare, orgul universal que coprinde scãrile armoniei universali, a tot que è întregu și « bine forte. »

Noi darò nu le inventãm aquestea; n'ammu făcut noi Biblia; noi narrãm, spunem que este într'ênsã, pe que systemã este scrisã și continuatã, și quine nu crede deschidã-o și vedã.

Numerii și cantitãțile nu numai în lumea anticã, ci și în quae modernã au jucat un rol forte important; și au format din sciintele quelle mai positive; cu differințã ânsè quò în antichitate sciintele, fiind pe de o parte la începutul lor și pe de alta forte restrinse numai în cercul inițiaților sau al preoților, totul într'ensele erã mysticu și abusus mysticismului ajunse adesea pînò la cabalisticã. Noi astãdi ne-ammu scãpat în sciintè de mysticismu și cu atãt mai virtos de cabalã, și proprietãțile numerilor se invetã în ori-que arithmetica. Departe de a facee mystere dintr'ensele și âncò și mai departe de a devinã viitorul printr'ensele, ne folosim de ver'a lor cunoscințã.

Aquesta è Moysè, și astfel cunoscëndu l, vommu avè chieea prin quare sã l'pricepem mai bine. Quel mai progressivu omu din timpul seu, quel mai profund legiuitor și cunoscëtòr de inim'a Omului si aprefuitor de demnitatea lui. Crescut ânsè în școlã sacerdotalã a Egyptului n'a putut scãpã de à nu avè o tenturã ôre-quare theoreticã sau sacerdotalã, atãt în scopol quãt și în midlòcele lui.

Spre exemplu Arburele Sciintei, de unde puteã a l' narrã cã pe queialti mythi într'un scopu progressivu, cã Budistii și Chinesii, l'a lãssat după system'a gelosã a obscurantismului indian și egyptean, și êccè cum: Mythul arburelui Sciintei fiind respãndit în tot Resãritul, castele sacerdotale alle Indiei, și apoi ale Egyptulu și altor coprinsuri făcurò monopol asupra Sciintei și 'si o apropiarò cã un dreptu al lor. Primul dintre sacerdotii Egyptului, que cutedò à descoperi și quellor l' alți ômeni din adevèrurile Sciintei fu condamnat la mörte de casta sacerdotalã, și sufferi un atroce și îndelungat martyriu. Aquesta apoi după fabulele allegorice alle Greciei devini Prometheus, que, pentru quò à cutedat à furã focul din ceru și a instrui și luminã cu densus pe ômeni, fu condamnat în eternitate à fi legat pe o stâncã și în eternitate à i se ròde rerunchii de un vultur. Arburele Sciintei erã prohibitu popolului de à se atinge de densus; în dogmele indiane, sacerdotii făcusserò de se crede quò rãdëcinele lui se affundã pînò în infernu, quò de acolo își tragu sucul lor, și quò quine gustã din fructele lui móre. — Prim'ã protestatiò que fu în Indii în contra aquestei dogme, și quare se încerò de à facee Sciinta popularã, fu a lui Budã que nu întãrdiò de à fi persecutat și ellu și discipolii și adeptii lui, que cu toții se refugiarò din India, pe la ginte barbare și mai virtos în părțile Chinei, unde își predicarò noele doctrine mai liberale. Aquesta, spre à facee sciintã popularã, sau iertatã la tot omul, întòrserò arburele alt fel, și asigurarò pe toți adeptii lor, quò rãdëcinele lui se întind în sus pînò la ceruri, quò de acolo își tragu sucul lor, quò ramurele i descind cã radele sòrelui pe pãmènt și quò quine gustã din fructele lui, assòbre și ressufflã viațã eternã. Aqueastă doctrinã apoi fu persecutatã de catholicismul de pe attunci indian și pharaonicu cã eresie, cã doctrinã însinõtòre și tentatòre, veninòsã cã veninul șerpelui; și êccè mythul Sèrpelui, pentru quei que își arrogã pe attunci numele de drept-credincios, sau de selavi și inoranți de bunã voie. Moysè cu arburele lui prin urmare mi-

rôse de departe tin'a și urdorele de quare se întinase în scôllele invidioase alle sacerdotilor Egiptului. Precum a resturnat toți mythii, putea resturnă și pe aquesta în folosul omenirii; ânsê cum se vede aveâ încă nevoie că secretele sciinței să fiă numai în partea unoror privilegiați ôre-quari, spre â conduce prin'tenșele popoul că prin nise miracole.

Moyșe este veru și eternu numai acolo unde în timpul seu ardicò stindardul Verității și al progresului; quâți au ramas sub stindardul aquella sunt înapoi cu patru mii de anni. Propheții Judeei, purtarò aquest stindard și îl dussero mai nainte; Christ îl ardicò și mai sus, și devantò seculii cu dênșul, sârind peste 40 și 50 de seculi mai în viitor. Christ nu se tinu că alții în parallel cu seculul seu; desvêli adevèruri que peste o mie și doê de anni abiă le vor putea înțelege ômenii; quôci în adevèr Nuoul Testament încò pinò astâdi nu este nici descifrat. Qua sa 'l priceapă ômenii, cată mai ântîiu a 'l descriffă; și qua sa 'l practice, cată mai ântîiu a 'l pricepe. — Legile romane din timpii lui Romulu și Numă, prescriă qua ori quine își injughă și își mânâcă vit'a de labore cu môrte să fiă pedeșpit. Pe quât există aqua lege scrisă, eră semnu quò tot se călcă; de quând ânsê se inscrișse în inimele sâtenilor, în interesele lor, în deprinderilelor, înquât bouleanul și brandușa sa 'i fiă că un copillu, că un ajutor, și môrtea juncanului și juniceii să o plângă că môrtea unui membru al familiei, de atunci legea, devenind practică, încetò de a mai fi scrisă. — Donne! quât suntem încò departe de aquei timpii quând Evangelie le talle vor fi scrise în inimile ômenilor, în dativele și deprinderilelor, și quât de departe îti fu avêntul străbătând secolii înainte și plântându'ți stindardul Charitații, iertării quellor que nevoiescu și ne facu reul, divinisării Pâinei și Vinului que se producu cu sudôrea și sângele Laboratorului, stindardul baptesmei prin Spiritul Adevèrului que este Spiritul Sciințelor, cu un cuvênt stindardul Salvării, Mântuirii, que este ver'a perfect'a și în-treita Libertate a corpului, a sufletului și a inimei!

Vedî aceste idei nepricepute încò, neînțeleșe nici ênsuși de seculul XIX, quând ômenii își caută libertatea acolo unde nu este, în sclavia în-tellectuale și morale și în întreit'a prin urmare sclavie corporale; aqueste idei nu le-afliăm în Moyșe que închide calea quare duce la arburele Sciinței, cu sabii flacarătore, unde Christu, vine și ne unge pe toți de suverani și preoți și ne trece prin baptesma sau spălarea Spiritului Adevèrului.

Suntem siguri quò toți que se mai speculă cu inoranța ômenilor, or pentru quò ei au ramas, că inoranți, filii ai întunerecului, or pentru quò singuri vor să fiă chieile que deschid porțile sciinței, suntem siguri quò vor strigă la eresiă, vrênd să appere pe Moyșe și acolo unde nu se pôte apperă singur. — Pentru aquea le dicem numai o vorbă: Daqua, Domnilor, vreți să tineți pinò la un'a la quâte dice Moyșe, și daqua totu que dice ellu este adevèrul absolut, și daqua acolo unde a stat ellu a stat și Timpul și Progresul tot de o dată, atunci n'aveți de que să mai fiți chrestini, si chrestini din al XIX-lea secul, îmbracișati cu toții mosaismul întregu, deveniți cu toții Judani sau Hebrei, sau faceti și mai bine, fiți sinceri că Mahomet, que dice; nu ve dau altă lege, altă credință alt ritu, altu Dumneđu, de quât legea, credința, ritul, Dumneđu lui Abraham.

CAPU XIII.

8 vers. «.... Quôci ômeni frați suntem noi.» — Aquî qua și în multe locuri vorb'a *frati, frate*, însemnă consânge, connat (rudă) quând se ia în locu de nepot și unchiu, quând în locu de veri; și quând în locu de connationali sau de appropie nostru, cum dicem și în românesce: *frate, frator*, și la quei que nu ne sunt consânge.

10 vers. «Că și Paradisul lui Dumneđu.» — Aquî nu è o comparațiò quare să se ia ad litteram; ci spre â arătă superioritatea qualitàii locului quò eră adică adăpat și frumos că o gradină din quelle mai desfătătoare. Si în românesce este expressia quând voim â arătă quò un locu, o câmpie è frumôsă, dicem: Raiu și nu alt quevâ, frumos că în Raiu. — Se scie iar quò vorb'a paradis însemnă grădină. Pe de altă parte vorb'a *Dumneđu* se pune la mulți substantivi și adjectivi qua să arate mărime, calitate înaltă, excellent, eminate; precum și în românesce quând se dice Omul lui Dumneđu nu se înțelege ad litteram că o possessiò, ci quò è un omu bunu și bunătatea fi è în mare gradu, așa paradisul lui Dumneđu, vâ să dică o grădină, mare, cultivată bine, deliciôsă, mannică, o gradină que n'are semene. Tot după cuvêntul aquesta, de multe ori în hebreesce *spiritul lui Dumneđu* însemnă un spirit nalt, excellent, un geniu mare.

12 vers. «... Iar Lot locu într' o cetate din quelle circonvecine și își asședò tabernacolul în Sodome...» — Cu aqueast'a se înțelege quò averile sau vilele salle le aveâ în pregiur, iar locuința sa sau quea que dicem quartierul general 'l aveâ în Sodome. Vorb'a Sodoma o punem tot d'aua în plural qua să fim conformi quât putem mai mult cu versiunea quellor Șapte deci.

14 vers. «.... Către rêsariturii și *Mare*.» — Vorb'a *mare* este în locu de *appus*. De multe ori în Bibliă punțurile cardinali se numescu după obiectele que sunt în partea locului; și în românesce Nordul se dice *la Munte*, și Miadă (și *la Balta*, pre cum și vânturile: Munteanul și Băltăretul.

15 vers. «.... Dâl' voiți șie și posterității talle.» — Aquî și ori unde airea se vâ vedè vorb'a *posteritate*, se dă de scire quò în original este vorb'a «semență.» Ammu depărtat pe quât s'a putut aqueastă vorb'a, pentru cuvinte quò astâdi lumea nu se mai exprimă ast fel, s'au schimbat și *legile* și moravurile. Cu tôte quò aqueastă vorbă pusă în singular commun qua să arate collectivul, adică vorb'a semență în singular să însemne descidenți, strănepoții, posteritate în infinit, este că și Israel să însemne o națiò, că și diò să însemne un period de secolii.

CAPU XIV.

1 vers. «... Si Thalgal rege de nati.» — In Orient de multe ori se vedu nu numai astâdi ci din quea mai naltă antichitate assemenea titluri pompòse: Assemenea denumiri se vedu și în Homer adesea; ênsusi numele Agamemnon vâ să dică duce de nati dela ἄγω (ducu, ducă). Assemenea este și numele qualificatif Agisilau (duce de popoli). De multe ori luă aquest titlu pentru quò în adevèr și eră capu sau suveran la mai multe nații; de mai multe ori ânsê și 'l dă ênsuși pentru quò nu aveâ nimicu în faptă. Quâți și astâdi au nise titluri que în turcesce se dicu *nâfelè*: *sophologiotate, pansophologiotate, Santissime, illustrissime, excellentissime*. etc..., acolo unde sapiența, santitate, lumina lipsesce cu totul.

6 vers. «... Pinò la terebinthul Pharan.»

Vulgata dice pinò la câmpia Pharan; traducțiile din hebreesce dicu pinò la El-Paran că un nume propriu. Despre Chorrhenii, sau Horrhenii or Horrhei, de quasi se vorbește în aquest verset, dicu unii quò ar' fi fostu aquea stirpe de Ethiopieni que se numia Troglodyti

40 vers. « Fugirò regele Sodomelor și regele Gomorrhiei, și (mulți) cădurò acolo. » — Adoagim vorb'a *multi*; quoci almintrelea se întellege quò aesti doi regi cădurò acolo; unde mai la valle la versetul 17 vedem quò regele Sodomelor iar appare. Daqua dar vommu sterge vorb'a *multi*, catà să dăm verbului cădurò nu însemnarea lui naturale, ci figurată, adicò perdurò bătaia, se înfrânescò, quoci de ar' fi cădüt prinși sau morți în adevèr, n'ar' fi avut cum să mai se arate.

41 vers. « Luarò căllerimea tótă... și se retraserò. » La aquest verset iar adöagim vorb'a (vingetorii). Textul hellenicu se exprimă prin *ελαβον την ιππον πασαν*. Aqul è timpul à mai arată quò vorb'a *δρως* dela capu XIII, vers. 48, nu însemnădă stejar ci stejăret; pentru quò și aqul vorb'a *η ιππος* sau *την ιππον* nu însemnădă *epa* ci cullărimea sau armentele, hergeliile. De s'ar' traduce din littera în littera *ελαβον την ιππον πασαν* s'ar' dicce luarò *ep'a* tótă. Quelle lalte versiuni nu facu nici o mensiune despre cai sau căllărime, ci numai despre provisii și altele.

43 vers. « Iar unul din quei scăpați, venind înscintò lui Abraham *peregrinul* (alte versiuni dicu *hebreul*, textul hellenicu dicce *περατηρ* callëtörului că un străin sau peregrin que erà) « que locuia în querretul lui Mambra Amorreul. » Însemnăm aqul quò Gomorrhă, se dice în hebreesce *Amorrhă*, și prin urmare Amorrhœu sau Amorrhœan vă să dică Gomorrhœan. — Cu tôte quò prin Amorrhœeni se intellegă toți Chanancenii în genere.

44 vers. « Erà preotu al lui Dumneđu quellui Prè-inaltu (Melchisedec). » Dupò quare ritu sau religiò ? A lui Moysè încò nu există. Abraham încò nu erà nici mosaist, nici christian, nici musulman, și cu tôte aqueste, tóte te religiile aquestea îl iau de model, și îl arată de plăcut lui Dumneđu, și apoi un rege chananean ministru al lui Dumneđu? (Veđi tractatul despre historia univirsale). Religia è un'a în toți timpii și în tôte locurile că și Sciin'ta; tótă sciin'ta ânsè își are începutul sau légènul seu. Que ar' fi de medici daqua s'ar' înțestă întru à sci numai quâte scià Ippocrate ? que ar' fi de mathematici, quând ar' starui întru à sci numai quâte scià Pythagora și discepolii aquestua ?

20 vers. « (Iar Abram) dette aquestua decimă din tôte (quâte luasse). » Aqul adöagim sujetul Abraham, pentru quò este adoagit în tôte versiunile, și ênsuși în traductia vechiă remănă; în originalul ânsè quellor Sèpte-deci nu se află, și fiind quò regele și preotu Melchisedec este sujetul quare vorbește, dupò Septaginta se întellege quò Melchisedec dette decimă lui Abram, iar nu aquest'a aquellua. Se vede quò quelle lalte versiuni adoasserò într'adins numele Abram, qua să nu se facă scandal și învètu reu că un rege și preot să dea decimă unui particular laicu că Abram que nu erà nici preot, nici rege, nici încai principe sau vr'un baron ôre-quare. Noi ammu pus numele Abram în parentheses qua să se scie quò în original nu există, și (quâte luasse) iar în parentheses, quò nici aquesta nu există în original.

CAPU XV.

1 vers. *Μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐγενήθη ῥήμα Κυρίου* « Dupò cuvintele aqueste se făcù cuvèntul Dumnului. » Tradusseròm vorb'a *ῥήματα* (cuvinte, vorbe) prin evenimente, întèmplări, pentru quò aqueast'a și însemneadă. Adesea în Bibliă vorb'a *ῥήματα* (cuvinte) însemneadă quelle que s'au đis, quelle despre quare vorbiròm, și prin urmare evenimentente întèmplări; pentru quò în capitolul precedent nu è vorb'a de cuvinte ci de quâte s'au întèmplat între quei noș regi, cum și lui Abram și lui Lot, etc.

2 vers. « ...Eu moru fărò à lăssà nici un filiu, iar filiu domesticiei melle Masec, aquest'a è Damascu al lui Eliezer. » *ὁ δὲ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενεῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιεζερ*. Aqul sunt dupò unii numai doè personnage adică Masec domestic'a, și Eliezer que erà Damascu sau din Damascu adicò damaschorean. Neîntellegerea în hellinesce este quò numele hebraice și străine, quelle mai multe sunt nedeclinabile și nu se scie de que casu sunt. Aqul, *Δαμασκὸς Ἐλιεζερ*, daqua amèndoè sunt de casu numinativ, amèndoè arată un singur personnage, adicò Damaschoreanul Eliezer; daqua *Δαμασκὸς* este numitiv, dupò cum și este, și *Ἐλιεζερ* este în genetiv (al lui Eliezer), atunci sunt doè personage, adicò Damascu (filiul) lui Eliezer, și prin urmare esu trei personage : Masec domestic'a, unul; Damascu filiu, altul; și Eliezer tatăl lui Damascu și prin urmare bărbatul domesticiei, al treilea. Versiunea quellor Sèpte deci, avènd numele Eliezer nedeclinabil, se lăssă à fi întellessă în amèndoè modurile. Noi consulând și alte versiuni que fiă-quare differă într'un chipu sau într'altul, și sciind din quelle que urmeadă în capitolul XXIV quò întendentul sau quel mai mare peste ómenii lui Abraham erà Eliezer que fu trimis spre à luà femee lui Isaac, suntem mòi convinși quò Eliezer catà să fiă bărbatul domesticiei iar nu filiu, și quò filiu aquestor doi, despre quari se vorbece catà să fiă altul, și prin urmare luăm pe Damascu că nume propriu al filiuului, iar nu că nume național al lui Eliezer. Intrebăm iarò daqua în timpul lui Abram cetatea Dumescu există qua să pótă vre un omu à se supranumi Damaschorean sau qua vorb'a *Δαμασκος* să însemnede locuitor din Damascu? — Vorb'a *οἰκογενεῖς* ad litteram însemneadă născut născută în casă, nu aflaròm altă vorbă singură mai propriă de quăt domestică dela *domu, casa*. Multe versiuni o arată cu vorb'a întendent epistat al casei; ânsè în Septaginta se pune în feminin *τῆς οἰκογενεῦς* adicò al domesticiei, sau al născutei în casă.

3 vers. « Si adoasse Abram : fiind quò mie nu mi ai dat filii, quel născut în cas'a mea vă mosteni. » Ecce quò drepturi sau cu que conditii erà în aquei limpi patriarchali și ênsuși astădi între Arabi și Turci domesticii, feciorii în casă, sau filii domesticilor que se născèu în casă, și pe quari versiunile păgâne îi traducu prin vorbele *slavi, servi*; Ei aveau dreptu de à mosteni pe patron, devenia ginerii și nurorile lor, consòrții lor; și daqua nu devenia pentru împregurări mai legali și mai legitime nici una dintr'aquestea, patronul aveà o datorie de à le creà viitorul, de à iscòtte, cum se dice pinò în đioa de astădi, *ciraci*.

10 Vers. « I le luò (Abram) tôte aquestea (adicò junicea, capr'a, berbecule, turtarell'a și columb'a) și le despărți sau tăio pe din jumèttate, și le puse făcă în făcă între dênsele; iar passerile nu le despărți. » — Aqul se arată ôre-cum ritul sau ceremonia cum se făcea sacrificiurile și mai virtòs

quelle de alianțe, de pacturi, de tractate. Cum se vede animalele patrupede se tăia pe din două sau în bucăți. passerile nu se tăia, se allegeă însă, da-qua eră vorb'a de tractat de egal la egal, sau passeri egali sau mai de aqueași natură că aqul turtrellă și columbă; un'a reprezentă o parte contractantă și alta alt'a. Pîntre jumătățile animalelor tăiate trecea ambele părți contractante, de unde și la încheierea de pacte, de tractate vorb'a *trans-actio*; *trans-ago*, *treccere prin*, sau prin miqlocu. Vit'a se tăia în părți egali qua să arate quô quăt drept este d'o parte atăta și de queealaltă. Dumne-deu aqul condescinde la tractă egal da egal cu Omul.

41 vers. « Așa passeri venirô și se pusserô peste corpurile, peste jumătățile (vitelor tăiate) și sonședû și Abram din preună cu dênsele. » — Multe traducții cum și quea vechiă română vorb'a *δρπεζ* o traducû *passerile*, par' quô ar' fi fost *τὰ δρπεζ*. Dicend *passerile*, și nu *passeri*, se întellege quô ar' fi fost passerile despre quare s'a vorbit, turtterell'a adicô și columb'a. Aqul însă e vorb'a de alte passeri, și atunci esu doă înțelesuri quând se adaoge : « și conședû și Abram din preună cu dênsele. » Adicô un înțelles este quô la vite tăiate se adună passeri rapaci, și Abram se pusse peste aquelele jumătăți qua să le appere; altu înțelles iarô ese, quô fiind vorb'a de un pactu sau de o transactiô, Dumne-deu, că spirit, fu reprezentat prin passeri que veni à se pune peste jumătăți, și Abram, că altă parte contractanta, conședû și ellu.

42 vers. « Iar către appusul sôrelui, extase cădû peste Abram și eecê, etc... » — Nu se cuvine à uită quô quelle dise pînô aqul în unspredece versete precedenti, sunt vedute în visu, și acum la appusul sôrelui se vede quô e deșteptu Abram și cade extase peste dênslu. Quôci de nu s'ar' înfellege așa, tôte quelle dise pînô aqul sunt înaintea appusului sôrelui, și cum i s'ar' fi dis d'ioa aievea, daqua nu eră în vis, în versetul al 5 lea, să numere stellele cerului, de le pôte numără ?

43 vers. « .... Cunoscend vei cunosce. » Styl biblicu, quare nu se ține numai de o manieră naivă și primitivă, că și auzind vei auzi, vedend vedî și alte asemenea, ci are și un înțelles particular și în adins. Daqua asemenea expressii ar' fi numai nisce hebraismi, ammu vedê pretutindeni Verbii exprimați tot așa fel; însă mai de multe ori autorii hebrei se exprimă în modul aquest'a numai quând verbului vor să dea mai multă putere. *Cunoscend vei cunosce*, nu va să dică numai à cunosce simplu, ci à luă bine à minte, à considereră lucru de tôte părți, sa'ti deschîdi mințile; precum și *auzind vei auzi* vâ sa dică să 'fi deschîdi bine urechile, și să țî minte, iar nu pe o urechie să 'fi între și pe alt'a să 'fi eșă.

46 vers. « ... Quô încă nu s'au împlinit peca-tele Amorrhilor; adicô Amanancenilor, a quaror'a țerră eră promisă descîndenților lui Abram. »

49 vers. « (Si pe Eveni.) » Ensuși Septaginta pune aquest nume de popoli în parenthese; caus'a pôte fi quô în quelle 'lalte versiuni nu se află, și după system'a lui Moysê cătă să fiă ori dece popoli, ori doi-spre-dece, și cu Eveni să facu unspredece. Se pune dar în parenthese.

CAPU XVI.

3 vers. « Si luând Sara, femea lui Abram pe Agar Egyptean'a domestic'a, sa, *dupo dece anni* de quând locuî Abram în țerr'a Chanaan, o dette lui Abram de femea. » — Ammu arătat în que con-

diții se află quei que se dicea copii și fete în casă cum și ênsuși quei cumpêrati pe arginți, nu numai în timpii quei mai antici, ci și pînô astăzi în părțile Asiei. Ocasia vine aqul spre à desvoltă și mai întins aqueste datine sau legi patriarchali. Tôtă femea quând se mărită, adducea cu sine la bărbat și o altă fêtă sau mai multe că copile în casă spre serviciu, și către quare patrôn'a mirêsa contractă că o datorie de mamă spre à provede despre virtorul ei. Pe de altă parte eră un fel de mesură luată de mai nainte de părinții miresei. Legea prescria quô daqua o femea nu vâ nasce filii în curs de dece anni dela maritagiul ei, bărbatul eră în dreptu de à o lăssă. Așa la întemplare de sterpitate, qua să aibă femea parte la moștenirea bărbatului că mamă de copii, se provede de mai nainte d'ă avé o ancillă sau fêtă în casă, și după dece anni de sterpitate să o pôta offeri bărbatului. Așa pe de o parte bărbatul nu mai aveă cuvênt qua să se desparță de dênsa; pe de alt'a, daqua ancill'a deveniă mamă, copillul ei eră considerat că ênsuși copillul patrônei; quôci aqueast'a fiind că mamă ancillei, eră că bună copillului și prin urmare familia eră în armoniă. Ecce dar condiția aquellor que prefăcătorii Biblicii îi traducû în nume de *scavi* și de *slave*. Un asemenea exemplu și mai desvoltat vommu vedê și în cassatoria lui Iacob. — Sara dar, cum se exprimă textul. după dece anni de sterpitate sau de quând se află în țerr'a Chanaan, offeri lui Abram pe Agar ancill'a sa qua să i dea moștenitor.

6 vers. « Disse Abram către Sarr'a : eecê ancill'a înaintea ta este; fâ cu dênsa cum plăcut țîi vâ fi. Attunci Sara începû à o amări, și aqueasta fugi dela fac'a ei. » — Aquest verset învederêdă și mai bine quâte disserôm mai sus. Daqua Patrôn'a se consideră că o mamă către copill'a ei adoptivă, aqueast'a prin urmare aveă datoriile de respect și de ascultare que se cuvine à avé o filiă. Filii que își dispreță părinții e reprobat de tôte moralele. Abram că omu drept nu putea dă o rivală femeii salle, putea însă acceptă offert'a ei al quăria scopu eră averea de filii pe o calle legale și afarô de ori-que discordiă. Agar dar, filia insolente și nerecunoscătoare fu lăssată în discreșsia patrônei sau mamei salle adoptive.

12 vers. « Aquest'a vâ fi omu feroce... » ὄπιος ἔσται ἄγριος ἄνθρωπος. Traducătorii vechi români traducû vorb'a ἄγριος prin lucrător de pământ que n'a fost nici de cum nici de caracterul nici de felul vieței lui Ismael; cu o asemenea expressiô nu face quinevâ de quăt à arătă ne adevêrată prevederea angelului, idee que n'a putut trece prin mintea lui Moysê. ἄγριος vine de ἄγρος campu și οἶκος casă, adicô omu que trăiesce de parte de lume; tot dela ἄγρος vine și ἄγριος sălbaticu que nu trăiesce în lume. Aqueastă vorbă are mai multe însemnări în hellenică : *rusticu*, *grosolan*, *salbaticu*, *feros*, *feroce* și apoi se pôte luă și că sătean. Nici o expressiô nu ni s'a părut mai justă pentru caracterul lui Ismael și al descîndenților lui că qualificativul *feroce*, sau *feros*.

CAPU XVII.

5 vers. « Si nu te vei mai numi Abram, ci Abraham vâ fi numele teu. » — În Orient și ênsuși în Occident din quea mai naltă antichitate, numele ômenilor se dă că nisce adjectivi qualificativi, după împregiurări dela nascere, precum și la noi să dă nume de Albui, Negru, Sôre, Măineca, etc. În viaț'a sociale apoi, adesca se schimbă numele, sau drept o recumpensă dela cetate, că Vi-

tejescul, Movilă, sau spre pedepsă, că Tunsul Rasul, Dracu, Trepelus; sau spre batjocură, că Cîrnul, Ciungul. Dela feodalitate înquă se adaoge la nume și quâte un *de, won,* etc. Moysè dette nume de Abram quellui que eră să fiă începutul, Hebreilor spre a'l onnoră cu quel mai august nume que eră pe atunci în Orient; quând ânsè Dumne-deu îi promitte quô are să devîi tată, și prin urmare patriarcul unui forte numeros popul, atunci spre onore mai mare, îi dă un nume prin quare îl indentifică cu ênsusi Abraham sa Brahma, numindu'l Abraham. — Tot aqueeasi onore la versetul 15 face și femeii aqestuia, quare fiindu'i și suror, din Sara devine Sarrha, că ênsusi Sarrha-Suaty consôrtae, filia și suror'a lui Brahma.

11 vers. « Si vè veți circontăia carnea acrobystiei vòstre... » Traducția vechiă româna nîci de cum nu correspunde la operatia circoncisiei sau tăierii în pregiur prin « și veți tăia în pregiur marginea trupului vostru. » Aqui nu è vorbă nîci de margine nîci de *trupu*, daqua i se vâ dă întelles de corpu iar nu de cadaver, queea que în adevér în-

semneadă. Apoi și de ar' fi traducția or ad litteram or prin periphrase, ori-quât de exactă « marginea trupului » nu este de quât un'a din aquelle disgratiæ expressii que tot d'aua arată o limbă într' o stare de glossă sau de gergu. περιτομήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν. Dupô limb'a cultă romană vorba ἀκροβυστία se pôte traduce pe românece în : prepuțiu sau prepuț. Pentru bunacuvîintă ânsè preferîrôm vorba hellenică.

14 vers. « Si necircontăiatul mascule, quare nu și vâ tăia carnea acrobystiei salle în dioa a opt'a, stinge-se-va sufletul aquelluia în generele seu. » — Pruncul de optu dille nu pôte fi culpabil de neînnerea unei legi pe quare ellu nu o cunôsce nîci nu o pôte execută. Dupô litteră aqueastă lege ar' fi nedreptă de n'ammu luă spiritul ei. Scopul legii este de à nu remănè nîci un Israelit necircontăiat, și de aqueea punne pècat mare, și sperîă părintii despre viitorul pruncului. — Cu *stingese-va sufletul lui*, multî întellegu quô necircontăiatul vâ fi blestemat de à nu avè posteritate adicî de à i se stinge *numcle*.

IV.

VAIERA.

CAPU XVIII.

2 Vers. « Si êccè trei bărbați... » Si apoi în versetul 3 que urmèdă Abraham dice : « Dòmne » în locu de « Dòmnilor. » Aqui iarôsi vede quinevâ *doctrin'a* unității compuse din trei principe. Dupô quelle que urmèdă în tot capitulul aqesta învederat se cunôsce quô Moysè arată quô aqueastă visită que avù Abraham fu ênsusi a lui Dumne-deu reprezentat prin trei bărbați.

Cu aqueastă visită de trei bărbați se învedereadă iar quô Moysè vrënd à distruge tradițiile idolatre le aplică la ômeni. Brahma, dupô credîntele indiene, assemenea avu o visită de trei personaje în tabernacolul seu. Si Moysè dupô que dette numele de Abraham capului Israelitilor, îi dă și aquea visită de trei bărbați, qua să învederede quô aqueia pe quare păgânii îi consideră de Dumne-dei Hebrei, îi consideră de ômeni. Si quô Dumne-deul quel adevèrat este numai *Quel que este*; și fiind quô simplu absolut nu există, unitatea lui divină este compusă de trei. De ar' fi dis quô *Quel que este* ar' fi simplu, ar' fi fost că cum ar' dice « Quel que nu există. »

6 Vers. « ... Si fă subcineritii... και ποιησον ἔχθρας. » Aqestă vorbă s'a tradus în parenthese prin *azyme*, cum se află și în traducția vechiă; ânsè vorb'a *azyme* este vorbă hellenică, și de ar' fi vîit quei Septe deci à întellege *azyme*, ar' fi pus ênsusi vorb'a aqesta, iar nu ἔχθρας. Azymă, que vâ să dică farô-dospire, este aquea pâine sau furtă que n'are aluat. Aqui se vede quô è vorb'a de pâine sau de o turtă que se êce în cenușă ferbinte că la toți popoli nomadi que nu au eu dènsii cup-tóre, de este dospitã sau nedospitã painea, nu è întrebare aqul, qua s'o determinăm prin vorb'a *azyme*, ci dicem că și quei Septe deci « subcineritii » adicî queea que se êce sub cenere sau cenușă, fiă dospit, fiă nedospit.

8 Vers. « Si luò apoi smântâna și lapte și vitellul que a fost friptu... » Originulul hellenicu

dice θούρον que în genere se traduce prin vorb'a *untu*. Unde în sine nu este de quât queea que se trage din lapte, quare este smântân'a que apoi modificată devine, aqueea que dicem *untu* prospêt. Nici Moysè, nici quei Septe-deci nu credem să fi întelles unt cu vorb'a θούρον; quôci din quea mai naltă antichitate în orient nu se servă de quât cu untul topit, que crudu este forte neplăcut la mâncare, și nîci nu este de stylul ospetării cămpestre și a vieții nomade. Apoi dupô datinele Israelitilor nu eră iertat à se amestecă cîrnile (cum se vede aqul vitellul) cu lăpturi; și untul cu vitel nu se putea învol la un assemenea de august ospetu, afarô numai de nu se vâ fi mâncat untul separat, și atunci se coveniă à adaogi și vorb'a « prospêt » que nu există în original. Tot simțul comun pricepe quô aqui è vorb'a de smântână iar nu de unt.

20 Vers. « ...Strigare Sodomei și Gomorrhei se înmulți... » Vorb'a *strigare* însemneadă clamóre, acușă; aqui nu è vorb'a quô Sodomele și Gomorrha sau locuitorii lor strigă, ci quô țipetele, acușățile despre crimele sau pècatele lor se înmulțisserô.

27 Vers. « Si respundènd Abraham disse : Acum începutu à vorbi către Domnul meu... » — De aqui se începe o cră nuoă despre cunoscîn'a de Dumne-deu. Pinô aqul Divinitatea eră cređută în tot que è tare, potent, și ênsuși terribil că elementele. Bunetatea, justitia blândă, misericordiôsă, iertatóre nu eră attributele lui Dumne-deu. Ênsuși dupô Mythul Căderii, que nu 'l a inventat Moysè, ci 'l a aflat în tot Resaritul narrat și reprezentat în mii de moduri unul de quât altul mai straniu și mai necuvenit Divinității, ênsuși dupô aquel mythu que Moysè îl mai omenece sau îl mai divinîsă, Dumne-deu se vede neîmpăcabil în decisiile salle. Abraham veđu pinô aqui pe Dumne-deu promittător că ori que ființă avută que possede universul și pôte dă cu mâini pline, îl veđu quô în-

chieiă alianță cu densus și va să afirme pactul pintr'un semnu sau un sigiliu que se numesce circunciō. Ratiă umană que vorbesce sau cugetă prin Abraham, par' quō s'ar fi indoit pinō aqui quō vorbesce cu Dumneđu; cum audi ânsē quō pentru cinci deci de ômeni justî Dumneđu iartă o cetate sau o națiō într'egă, sau vorbind nefigurat, quō daqua într'o cetate într'o assemblee que representă o națiō se află iinci deci de ômeni justî aquea cetate, aquea națiō nu pere; (câ cum ammu dice noi acum quō, daqua în *divanul ad hoc* s'ar' fi aflat cinci deci de ômeni que n'ar' fi tras fiă-quare spuza pe turta sa, quōci fiă-quare quând vorbiă de prințu străin își aveă candidatul seu pămēntean sau phanariot sau phanariotisat, nația română 'și ar' fi pus temelilele unui viitor ferice); quând Abraham în fine aude quō se pōte mântui un popol daqua are cinci deci de ômeni integri, atunci, par' ar quō începe à resufflă și exclamă: acum vedu și eu quō vorbescu în adevěr cu Dumneđu, cū Dumnul meu, acum în adevěr recunōsce o asemenea ființă de Domnu al seu. Aqueastă justă exclamatiō, vedem quō mai nici un traducător n'a observat' o și nu 'i a dat aqel ton que fiă quare dă expresiei sâlle quând se convinge cu quine are d'ă facee: câ și quând ar' dicee: hei! vedi asă, acum începuu à vorbi cu Domnul neu; pinō aqui eu nu vedeam de quāt tot lucruri que me făcea à me îndoi. Fiind darō quō se convinge în adevěr quō vorbesce cu un adevērat Dumneđu cērcă și mai departe și îl vedem pinō unde se întinde în versetele următore.

31 Vers. « Mai disse Abraham: fiind quō am à vorbi cu Domnul meu (și nu cu altul), iar daqua se vor află doē deci? (de justî). — Mai disse Domnul, nu o voiu perde pentru aquei doē deci. » — Aqei è vorb'a de Divinitate, dice Abraham, și fiind quō mē adresu către dēns'a, o întrebu quō doē deci de ômeni întregi potu mântui un popol? și Dumneđu afirmă, quō nu se perde un Stat (pentru quō cetate însemneadă și Stat) quând are doē deci de bărbați integri. Apoi în versetul următor descinde și pinō la dece. Si în adevēr mult potu facee unei nații decee bărbați cu mințile întregi, cu inim'a necorruptă, cu un cuvēnt dreptî în starea normale, que passă în ainte pe calea drēptă și nu se abatu, nu schiōpētă, nu cadu nici în drēpt'a nici în stângă. Capitolul aquesta este fōrte remarcabil și pentru durerea lui Abraham despre semenii sei pe quari voiesce a'î scăpă, și pentru misericordia lui Dumneđu, vorbind în styl figurat; tot ânsē que è mai remarcabil este quō Moysē narrād aqueastea, și aqei își învedereadă cunoseință sa de legile eterne alle lui Dumneđu, și de puterea que are ființă assupra neființei: un punct de lumină lumineadă tōtă cas'a și face să dispară tot întunerecul que domină într'ēnsa, Binele activu è în stare à facee să dispară tot reul. Un singur drept, de este în capul unui Stat; è în stare à forma viitorul unui nații și à amelioră miliōne de individe. Cetatea è scăpată, focal Sodomei și Ghomorrei nu cade pe dēnsa. — Moysē ne arată aqueasta doctrină, narrându-o dupō system'a sa trinitară și decimal: începe dela 50, și scade mai antēiu de doē ori quâte 5, adicō 10, și apoi de 3 ori quâte dece.

CAPU XIX.

1 vers. « Venirō dar quei doi angeli în Sodome către seră... » — Ammu dis quō à fi unitar simplist este una cu à căută unitatea în nulla, în quea que nu existe, și quō Moysē câ unitar, qua

să nu cadă în atheismu, plēcă dela unitatea trinitară: — Eloim, Spiritul și Materia. Nu este à se îndoi quō visit'a que avū Abraham în capitolul precedent, Moysē o arată câ visită ēnsuși a quellui Eternu Dumneđu și îl representă prin trei bărbați. Acum quând este vorb'a de à fi cercetate Sodomele și Gomorra, se vedu numai doi. Pentru que Moysē face à dispărē unul, și mai virtos quel mai considerabil din ei, dupō cum se vede în versetul umător 13? — Pentru quō dupō doctrinele și system'a lui 'aquella representă Autoritatea divină, și questi 'alti Doi, Spiritul și Materia, eră Activul și Passivul, singure principe alle Creatiei și Distructiei. La Creatiō, Spiritul Domnului se purtă preste Ape (materia primară dupō expresiile de atunci) și acum în pređia distructiei a doē cetăți se vedu tot aqueste doē universali și divine Principe câ singure proprie de à producee o catastropha: Materia que are à se apprinde și Spiritul que are à o apprinde.

2 vers. « ... Iar ei disserō nu, ci vommu rămânē în plateă. » În părțile căldurōse alle Asiei și Africei, din quea mai 'naltă antichitate și pinō astăzi, callētorii mai voioși mânu sau dormu în câmpu sub ceru, și prin cetăți în piețele publice, de quāt à se mārğini prin case. — Aqei Moysē dându o notițiō despre deprinderile locali, par' quō ar' arată quō ôspeții divini mai într'alle sâlle se află quând se află și petrecu în într'egă natură. Si în adevēr nimicu nu è mai hidos și mai tristu à vedē de quai acolo unde a profanat mân'a Omului pervertit, dicēnd quō face o locuință, o cetate. Aquesti ôspeți par' quō s'ar' retragge și de ēnsuși locuința lui Lot, que se numiă quel dreptu.

3 vers. « ... Dându-le de bēut și făcēndu-le *azyme*, și mncārō. » Aqueastă traducțiō, mārțurisim târdiu quō nu è nici ad litteram nici dupō întelles din quelle mai bine exprimate. « Dându-le ôspețu sau pinudule mas'a. Ecce originalul hellenicu. καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς πτότον καὶ ἄζυμους; ἐπέφεν αὐτοῖς, καὶ ἐφαγον. Adicō, și facu lor ôspețu (bēatură sau masă) și *azyme* le cōpse, și mncārō. — Este de observat quō aqei originalul se exprimă, vorbind de pâini, cu vorb'a *azyme* unde în capitolul precedent verset 6, are vorb'a ἐπιχουρίας; și de aquea n'ammu cutedat acolo à o traducee câ quei vechi prin *azyme*, ci prin *subcineritiu*.

5 vers. « ... Unde sunt bărbații que au intrat la tine în nōptea aqueasta? Scōtte'i afarō spre à *ne impună cu dēnsi*. » Qua să fimu fideli expresiei și întellesului originalului ἵνα συγγενόμεθα αὐτοῖς, tradusserōm din vorbă în vorbă. Alte versiuni ânsē sunt mult mai candidē în expresiō quând se exprimă: « Unde sunt străinii que au intrat la tine în nōptea aqueasta? Scōtte'i à farō; quōci voim a'î cunōsce. » — Cu aqueastă expresiō hypocrisia phariseilor arată ôre-quare elengantă de styl și de bună-cuviință, ânsē nu pōte scăpă de efectele desastrose que tot d'anna adducee dupō sine aquest viciu, mormēnt al moralei, spoit pe din din afarō; quōci vrēnd à plēcē ochilor sau urechii nu 'i au à minte quō degradă Divinitatea pinō la quea mai nesufferită injustiă. Quând Sodomenii s'ar' fi exprimat și ar' fi lucrat ast fel unde le-ar' fi fost neleguirea proverbiale, quea mai monstruōsă? Que mai natural și mai legal într'o cetate quând vinu nisce străini necunoscuți la unul câ Lotu que și ellu eră străin, de à vōi pāmēntenii sau autoritatea locale à se informă despre dēnsii și à dicee: « Scōtte'i afară, quōci voim a'î cunōsce? » Bine urechiea è curtenită cu aqueastă expresiō sau cu aquest întelles; ânsē atunci unde

este dreptatea lui Dumnezeu, să voiască à orbî nisce asemenea ômeni și apoi a' i distrugge pînă la unul cu cetăție lor cu tot? Quei Sêpte deci, cã tot d'aun'a mai bibliici. pãlesc și aqvi viciul chie-mãndu 'l pe numele seu hidos. Sublimul și verul nu stã tot d'aua în queea que are o formã plãcutã și un sonu dulce, quoci atunci veritatea ar stã în Minciune que è atãt de variã și însunuitoare. Nu, Sodomenii erã queea que erã, și vorbiã și luera dupò natura lor pervertitã; și faptele lor devenirò ênsuși accusatorii și destructorii lor. Catã sã fiã pãliti cu numele lor qua sã potã fi condamnați. Aqvi și la tôte impregiurările cã aqueasta îi apucã ruzinea pe Pharisei, que inghit Cãmil'a și strecurã ființarul. Nelegiurile quelle mai neau-dite n'au horròre d'a le commite; și aqvi quãnd è vorb'a de Sodomeni cã și dënsii îi apucã candòria de fete mari. — Nu, iaròși o mai repetãm, viciurile catã sã fi pãlite cu numele lor proprii. Omenirea dela Cãdere trecù prin sãlbatãcie, barbariã și civilisatiò, și fiã-quare din aqueste fasi își are semnele salle, pëcatele salle, pe quare se cunòsce sau cu quare este inferratã. Barbaria se cunòsce dupò polygamiã, de une cã o consequințã esu haremele sau inchisiòra Femeii, și apoi nelegiuirea în contr'a naturei cã a Sodomelòr. Unde se vedu aqueste semne sau pëcate, Omul è filiu unei selave, quare îi è primul instructor, Omul è sclavu, soçietatea è barbarã; și viațã barbarã nu è viațã. Sodomele și Gomorrha neapërat peru prin faptele lor.

8 vers. « .... Am doè filie... usați cu dënsle... numai bărbaților aquestor'a nu veți facee nimicu de nedreptu pentru, quò au intrat sub acoperemêntul grindelòr melle. » Adessea în Bibliã se dã exemple de un asemenea devotament și appërare cu viațã și cu ênsuși que are quinevã mai seumpu a aquelluia que a intrat o datã cã óspe subt acoperemêntul casei unui Asiaticu. Ospitalitatea la aqesti popoli primitivi, încò pînò în òia de astãzi è respectatã cu aqueași cãldurã. Un Arabu, un Turcu ênsuși, mai voies se lassã pe sine și copilli sei à muri sau à fi umiliți, de quãt pe óspele seu, pe quare, de 'l ar' aflã cã strãin în calle, n'ar' avè nici un scrupul de à 'l despuia sau d'à 'l uccide. Pentru întinarea ospitalitãții în anti-chitate se scularò toți popoli Greciei que aveau aquellași datine cu Asiatici, și se bãturò dece anni, pînò resbunarò Troineilor. Din quãte attribute sau supranume se dã Divinitãti que erã la dënsii reprezentãtã prin Jupiter sau Jòie, *ospitaliarul* erã quel mai august. Apoi unui omu cã Lot, i se pare mai monstros și mai în contra naturei, d'a vedè nisce juri în prad'a desfrênãrii locuitorilor Sodomelòr, de quãt d'a și abandonã filiele în plãcerea lor. Un'a è naturale, queea laltã è în contra naturei. — Intre quelle lalte în aquest verset este de insemnat expressia pe atãt de sublimã și attingëtore de suflet pe quãt este de simplã și primitivã, expressia, unde Lotu pune piciorul și strigã: *acoperemêntul grindelòr melle*. Alte versiuni și traducții au trecut cu vederea aqueastã frumusețe și o exprimã prin *umbra acoperemêntului meu, acoperemêntul casei melle, pin sub umbra culminis mei* și alte asemenea. Quãnd quei Sêpte deci se exprimã prin *ὁπὸ τῆν σκέπην τῶν δοκῶν μου*, te facu à te înfiorã de un orgoliu sãnt la forțã expressiilor primitive. Unii ômeni credurò quò mai patricienedã sau mai boiereseu pe Lotu de 'l vor appërà d'a pronunțã numele de *grinde*, farò à pricepe quò expressia mosaicã ar' mai înãltã de

quãte vã grade nu numai pe un suveran ci și ênsuși pe un ðeu.

13 Vers. « ... Pentru quò se înãltò strigarea aquestor'a în contra Domnului și ne trimesse *Domnul* spre à desfințã cetatea. » — Cu aqueast'a se învedereãdã queea que ðisseròm în not'a versetului 1. quò aqueste doè personage alle trinitãții que appãrusse la Abraham, sunt mai secuudare pe lúngò Aquella que il numescu elle ênsuși Domnul que representã Autoritatea în primara unitate absolutã și compusã.

14 Vers. « Eși atunci Lotu, și vorbi cãtre gineri sei que au fostu luat (alte) filie ale lui... » τοὺς ἐληφóτας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ. » Alte versiuni și traducții spre à corrige errorele sau contradicția pãrutã, traducu pe *ἐληφóτας* prin *que erã sã ia* pe filiele lui, iã, nu prin « que luasserò. » În adevèr quò ar' fi o contradicțiò, quoci Lot în versetul 8 dice: « am doè filie que n'au cunoscut de bãrbat... » și aqvi filiele salle se vedu mãritate, daqua ginerii sei le-au fost luat și nu erã qua sã le iã. Nu credem qua quei Sêpte deci sã fi cãdùt într'o asemenea contradicțiò în quare n'ar' putè cãdè nici un copillu, ci daqua Lot aveã mai mult de quãt doè filie, din quare pe unele le mãritasse, cum puteã alt fel à se exprimã textul de quãt prin: « ginerii sei que au fost luat filiele lui » ãnsè quari filie? firesce quò nu quelle doè nemãritate încò. Toți sciu quò limb'a hellenicã este fòrte concisã și quea hebraica, cã mai vechiã, și mai concisã, și un cititor sau ascultãtor que a audit o datã quò Lot aveã doè filie neatinse de bãrbat, nu pòte înfellege, quãnd è vorba de gineri quò au fost luat tot pe aquelle filie; contradicția nu vine dela scriitor, ci dela cititorul que citece farò à ratiònã sau à judicã. Aqvi scriitorul a vrut sã arate quò Lot a avut mai multe filie; și traducend pe *ἐληφóτας* prin « que erã sã ia », n'ammu facee de quãt à dicee queea n'a vrut sã dicã autorul. Limbele moderne querrènd ãnsè mai multã claritate, noi farò à desfigurã textul, mai adaosseròm în parenthese si vorba *alte*.

17 Vers. « ... Salvènd salvã sufletul teu, si sã nu mai cauti în apoi nici sã stai în tótã circonvecinãtatea; la munte scapã-te, qua nu cumvã sã fi luat în preunã. » Quãnd o cetate sau o soçietate se corrumpe pînò în gradul aquestor doè cetãți în quãt nu mai è sucu de viațã sociale într'êns'a nici speranțã de viitor; dreptul sau omul integru que se retrage dintr'o asemenea cetate, nu se cuvine sã mai aibã nici un regret de traiul que a fost avut în midlocul unei asemenea soçietãți; a mai cãutã în apoi cu ochii sau cu inim'a este cã și quãnd ar' perde din integritatea sa, cã și quãnd ar' mai dori viatã aqueea. Quine ese o datã din Sodome și Gomorrha, de mai caute ãnapoi, stanã de sare în adevèr se facee, dupò cum se fãcù femeea lui Lotu. Nimicu nu è mai aspru și mai rece cã impetireia inimii, quãnd ajunge à mai regretã o viațã perversã și corruptã. Nu, și pulbera de pe cãlfëminte sã și scature quinevã quãnd ese din Sodome. La munte, la muntele Domnului quãti mai sunteți Romãni allergãți spre à vè mântui. Regiunile quelle mai 'nalte de quãt lo cul urdoriilor Cabalei, intrigelor, Calomniei, Confusiei și pervertirii ori-quãrii ideii, vè pòte mântui. — ãnsè sã ascultãm și versetele urmatòre.

18, 19 și 20 Vers. « Disse și Lotu cãtre dënsii: — Rogu-me, Dòmne, fiind quò feciorul teu aflò gratiã înainteã ta, și ai mãrit justifiã que faci cu mine spre à trãi sufletul meu, uite quò nu me potu refugiiã la munte... — ecèc cetatea aqueasta

apropo este... și este mică; acolo voui pute scăpa; — nu e așa quò e mică?... »

Că ómeni cu neputințele și deprinderile nòstre nu putem de o dată ne sui la munte, la aquelle regiuni 'nalte. Sunt nisce cetăți modeste, nisce societăți, nisce comune forte mice que se numescu sate, și locuitorii lor que se numescu opincă, nu e așa quò sunt mici? Acolo însè e speranță de salvare, și Lotu trage acolo pînò să pòtă ajunge la munte. Acolo este încă sucu de viață, speranță de viitor. Acolo s'a conservat limb'a și datinele strabune, acolo è Materia nobile și necorruptă quăria Spiritul fi pòte dà ori que formă; și Dumneđu, que este reprezentat aquí prin aqueasta universale diada: Spiritul și Materia, respunde lui Lot :

21 Vers. « ...Eccè quò 'ti am căutat în fața ta și approbu vorb'a aqueast'a, de ánu distruge ceata de quare vorbiși. » Textul hellenic se exprimă și mai divinu dîcînd. « ἰδοὺ θεόμυστα σου τὸ πρόσωπον καὶ ἐπὶ τὸ ῥήματι τούτῳ » « eccè quò 'ti am admirat fața și (me extasiatu) la vorb'a aqueast'a. Respunsul è așa de divin în quăt nu s'ar' fi înțeles de nu 'l traduceam mai după langagiul uman, prin « 'ti am căutat în fața ta, și am aprobat vorb'a aqueastă. În adevèr quând potu eși din inim'a unui omu nisce expresii que facu à se desarmă justiția divină și à se roși, Dumneđu nu pòte de quăt à admiră creatur'a sa, și à se complăcé într'îns'a că un adevèrat Tată que tresare de bucurie quând vede quò îl întrece fiulul seu.

Așa, bunilor Români, quăți ați mai remas, cu toți la sate, la opincă pînò să ajugem la munte; quăți sunteți proprietari înscriși-ve de conlocuitori, de concetățeni ai sătenilor que sunt părinții, frații și nutritorii vostri, și quari singuri au remas în starea necorruptă și normale. Așa, părinții vostri; quoci nu este un boier adevèrat a quăruia tulpină sau origine să nu'i fi fost opinc'a. Popa Stoica Farcăsanul, Michaiu Bravul, Purecele de Moșoroiu și Movilă, pescarul de Rareșu, affumatul de Radu, opincarul de Nestor, toți din opincă au eșit și au onorat și țerra și numele lor. Boierii numai din Fanaru, *Precepții* veneticii și străini, Iscusiș'a dela hagialicul Byzantului modernu, aqueia singuri adusserò focul Sodomelor peste noi.

30 vers. « Eși apoi Lot (și) din Segor (din aquea cetatea mică) și quelle doè filie alle lui cu dînsul; quoci se temeà de à locuì în Segor, și se refugiu în speluncă... » — Aqueastă figur'a biblică que pasă crescînd că și corruptia ómenilor dela Cain pînò la diluviu, representă quò daquă, și femeea lui Lot deveni colonă de sare mai uitându-se în apoi; daquă și în micul Segor nu se mai pòte află refugiu; daquă și la sate nu mai è nici o speranță nici un sucu de viață morale sau adevèrat sociale; atunci nu mai è de traiu de quăt spelunc'a, în locul singurătății unde locuescu ferele. — Ansè qua să arate corruptia generale corruptia que în adevèr adduce focul Sodomelor, autorul biblic; nici acolo nu lassă refugiu sau consoliatiò dreptului ênsuși în sinul familiei, al filiilor salle, innocente încă, fatalemente è condamnat à bé amarul pînò în fund : Bietele copille commat nelegiurina nu din corruptiò, ci dia nesciință, din orbire, credu quò s'a perdut lumea !

Sunt mulți din critici que qualifică Biblia de carte immorală pentru assemenea monstruosități, și impută lui Moysè nisce assemenea narrații, dîcînd, spre exemplu, quò s'ar' fi cuvenit à se arrestă aquí cu Sodomele și Gomorrha sa. Ansè que putea facee tradițiilor que existè în Orient' între po-

polii que nici nu seiu quò existe Biblia? Moabiții și Amoniții treceà din quea mai 'nalță antichitate între popoliu Asiei, cà nisce descendenți ai unor filii ai unei înșociri incestuòse. Ellu a aflat, cum ammu mai dis, tradițiile tóte que le relată în prima carte a Geneșii, și nu face de quăt à le schimbà directia theocratică și idolatră, și à le dirige pe o calle umană, spre o cetate sau lume nuoă guvernată prin legile naturèi; ellu, cum ammu mai dis nu pută distruge tradițiile que le aflò, ci le utilisò narrându-le după doctrinele salle și după systema sa. Si apoi, după aqueaste doctrine de clementă divină, câtă să arate quò nu remăsese pînò la unul în aquea societate de corruptiò generale, qua să nu pòtă scăpa aquelle cetăți. Ellu după doctrinele salle prepară mai din ainte pe cititor prin întrebările que Abraham face lui Dumneđu, și la quare i se respunde quò nu se perde un popol daqua are 50 de barbati întregi, sau 45, sau 30, sau 20, sau quel puçin 10. Pentru que se arrestă Abraham la dece? Antèiu quò după system'a decimale a lui Moysè, dece este primar'a decadă, que nu se mai pòte împucină fără à deveni o fractiune; și adoilea quò Abraham interesându-se la familiia lui Lot pe quare să nevoià să o mântue, descindù pînò la numărul dece que formă cum se vede membrii familiei lui Lot; adicò aquea cu femeea și filiele lui nemaritate, patru, alte trei filie cu bărbații lor sèse. Un popol quând are dece sufflete întegre se mântue; și Dumneđu affirmă quò nu pere. Quând trei gineri ai lui Lot cu femeile lor își ridu de dînsul și preferă à remânè în tin'a și urdorile trecute; quând de pe drum femeea lui începe à regretà Sodomele și caută cu dor în apoi, împetrinduse cà sarea; quând și în comun'a quea mai mică nu mai è de sedut, și se refugiu în spelunc'a fèrelor, și quând înfine singurele doè filie que fi mai remân, sunt firece fetele Mamei lor, surorile surorilor lor, crescute și deprinsè în cetatea Pecatului; atunci, nu distruge Dumneđu societatea aquea, ci ea singur'a se ucide, și dispare, ne mai remânînd în urm'a ei de quăt suvenire neleguirilor ei. — Moysè este fòrtè logicu în consequințele lui, și severitatea lui este nepărtinitòre cà ênsuși legile Naturèi que nu le pòte nimeni călcă nepedepsit.

Cu occasia aquestui capitol și cu tabellul mysticu que înfăcișeadă, câtă să arătăm quò apocalypsilile mosaice nu sunt cà allegoriile Fabulelor hellenice, egyptene și alle altor popoli. La ellu precum și în tot Testamentul nouu, personagele nu sunt fictive; cetățile și locurile despre quare vorbesce nu sunt chimerice sau imaginare, ci tot este historicu și destinat à representà o figur'a. Sodomele și Gomorrha sunt acolo la fața locului și le arată situația; Noe și descindeții lu pînò la Nemrod, Abraham, Lotu, Isaac și Iacob, nu sunt divinități nici personage inventate, ci ómeni în carne și în òse, quărur le descrie datinele, viața, moruvurile ast fel cum vede quinevã pe descendenții lor pînò în dioa de astăzi. Fiã-quăruia însè Moysè îi dà uu rol, o missiune spre à representà o figur'a mare și eternă. Sodomele și Gomorrha lui le vede quinevã pînò în dioa de astăzi și pînò vã fi lumea încă pervertită, în tóte cetățile que cadu și se stingu prin corruptia lor, în Tyru și în Cartagine, în Athene și în Roma, în Byzantiu și în Venetia, și mai târziu în Paris și în Londra, în Stambul și în Viena.

CAPU XX.

7 vers. « ... Quò prophet este ellu... » Vorbei prophet îi vommu dà definiția la locul ei. Aqi ne mărginim à diŃce quò în Israel propheti aveà nume de *vedetori* adicò ómeni que vedea lucrurile asà cum sunt, iar nu cum le desfigurà și le dislocà alții. În limb'a hellenică iarò *προφήτης* prophet, nu însemnădă prooroc sau prevedetor, ci predicator. Aqi despre Abraham que pentru prim'a și ultim'a óră se numesce prophet' vorb'a nu însemnădă de quăt omu drepl și integru, omu bun la Dumneđu.

12 vers. « Si apoi în adevër și suror îmi este din tată, iar nu și din mamă; mi se făcù dar mie soŃie. » — Moysè cu tóte quò în legile salle nu iartă asemenea căsătorii, que pinò la dènsul se făcã; ànsè pe de o parte ellu descrie moravarile și dactinele ast fel cum erà, și pe de alt'a è bucuros de aqueast'a, cum ammu đisu, qua să făcã din Abraham și Sarrha nisce ómeni pre cum și erà, și să distrugã cu dènsii credințele despre Brahma și Sarrha-Suaty.

CAPU XXI.

7 vers. « Si adaoșse (Sarrha) quine vã dà de scire lui Abraham quò alleptã pruncu (la sînul seu) Sarrha? quoci (eccè) la betrànețe nãscutu. » Alte versiuni ni se par' quò aratã mai pe întelles versetul aquest'a, exprimânduse prin: « quine ar' fi putut diŃce lui Abraham quò Sarrha la betrànețe vã àllãptã pruncu?... » Adicò quine ar' fi cređut un'a cã aqueast'a? Aqueasta este adevèrat'a expressiò de mirare și de bucurie la o asemenea ocasiò quãnd o femea nasce pentru prim'a órã la etate de 90 de anni.

9 vers. « Vedend' ànsè Sarra pe fiiliu Egyptenei Agar .. *jucãnduse* (batjocorindu'si) cu Isaac fiiliu seu. » Textul hellenicu diŃce *παίζοντα* aquestã vorbã, și ènsuși de vã fi din începutul ei nealinsã, și ènsuși de n'ar' fi vre un fragment al vorbei *ἐμπαιζοντα*, adicò *batjocorind*, tot nu ne vine à crede quò quei Septedeci au vrut à înŃelege cu dènsa *jucãnduse*; quoci atunci și Sarrha și Abraham ar' fi fost neiertabili de crudime, à allungã în desert și în vocea întèmplãrii pe un copillu cu mam'a lui, numai pentru quò s'a jucat cu alt copill quare îi erà frate din tatã. — Aqi se vede Sarrha fòrte atacatã în fiiliu seu, que a putut fi sau bătut sau batjocorit de Ismael. Aqi è mai mult de quăt jocu de copii, è limbuție de femei, intenții de hereditate exprimate prin gur'a copiilor que dicu adesea quãte audu. Infine, și daqua quei Séptedeci au scris *παίζοντα* și nu *ἐμπαιζοντα*, quel puçin *παίζειν* aqi catã à însemnã a glumi (și a glumi fòrte gros) iar nu a se jucã.

14 vers. Dupò alte versiuni pãinile și vasul cu apă au fost puse pe umeri și copillul fu dat de mână mamesei, quoci erà dejã copillendru cã de 16, 17 anni. Noi ammu urmat textului hellenicu, și mai virtos quò aratã o datinã locale: Egyptenele cã și Ottentótele luã copillii la spinare sau pe umeri.

15 vers. « ... Si aruncò copillul subt un arbure (brad) Septaginta numai șpeificã urbuarele cu numele de *ἐλάτης*, pin sau bradu; quelle lalte versiuni nu'i aratã șpeția.

22 Vers. « ... Abimelech înșoçit de Ochozath, nymphogolul seu, și de Picol archicãpitunul puterii salle... » Alte versiuni nu vorbescu de Ochozath, ci numai de Picol. — Iar traducetorii vechi români traducu vorb'a nymphogogu, prin *quare tuasse pe nuroru sa* (de femege). Nym-

phogogu din vorbã în vorbã vã să diŃcã ducetor sau duce de nymphè, sau de fete. Pe ori unde este polygamiã, la principi, regi, și persòne avute catã să fiã quãte un fonctionar custode al femeilor; ellu ține chieele gyneceului, și daqua nu è famen, catã să fiã persón'a quea mai de credință domnului seu. Nymphogogu în antichitate se diŃcea queca que astãdi la Turci se dice Kislar-agã, que è o traduciò ad litteram din vorb'a hellenicã, sau hellenicã este o traduciò din assiriacã și arab'a. *Kis, νόμφη, ἀγορός* agã, *ἀγω* în hellenicã însemnãdã a duce.

28, 29 și 30 Vers. Aqi se vorbesce de șepte gnelle que Abraham le puse d'o parte spre à le dà à nume lui Abimelech cã un semnu de jurãmènt sacru și de credință prin quare adevèrdã quò puțl despre quare è vorb'a este de dènsul sãpat. Numèrul șepte erà cã tot d'auna la Hebrei un numèr august, și la juraminte sau la cuvènt d'onóre nu se puteã aduce înaintè altã probã de adevèrul quellor dise mai demnã de cređut cã numèrul șepte. — Pe lúngò aquestea în limb'a hebraicã numerul *șepte* are aquelleși consòne cã și verbul *jurare*.

33 Vers. « Si plantò Abraham arãturã lúngò puțl Jurãmèntului și invocò acolo numele Domnului (quare este) Dumneđu Eternu (Iehovah). Vede-se quò în aquelle locuri și în aquei timpì erà un articol fòrte nouu și fòrte important credința într'un singur Dumneđu eternu, pãrinte și singurul Domnu al Omului. Abraham pretutini deni è propagator al aquestei doctrine que se sculã încontra theocratiei și idolatriei. Pretutindenì ardicã altar și invocã numele lui Iehovah. — « A plantã araturã » mulți o explicã quò plantația a fost de arburi, și a făcut acolo o dumbravã sau o pãdure, que pe aquei timpì serviã cã un templu la altar: pãdurele și munții erã sacri.

CAPU XXII.

1 Vers. « Si a fost dupò aquestea que se disserò, quò Dumneđu vru à încercã pe Abraham și diŃse cãtre dènsul... » Originalul hellenicu se exprimã prin *μετὰ τὰ ῥήματα ταύτα*. Vechia traduciò romanã se exprimã iarò; « și au fost dupò dupò cuvintele aquestea... » — Aqi ànsè vorb'a *ῥήματα* nu însemnãdã cuvinte sau vorbe, ci este un hebraismu que însemnãdã fòrte adesea evenimente, întèmplãri, sau dupò cum ne apropiãm noi și de una și de alta prin expressia « dupò aquestea que se diŃserò » adicò dupò evenimentele que se narrarò.

2 Pinò la 19 Vers. Nu este questiune de quăt de decizia lui Abraham de à sacrificã pe unicul seu fiiliu în onórea și adorația lui Dumneđu. Abraham, cum ammu đis, è un personnagiu historicu și nu fictivu, pe quare Moysè îl face de capu sau tulpinã a Hebreilor, și pe quare Arabii îl au asemenea de primul lor strãbun. Moysè vã să înrãdècine în populu Israelit credința și devotamentul cãtre unu Dumneđu eternu, și îi dà de exèptul pe strãbunul seu Abraham, que nu crupò înaintea lui Dumneđu nici pe filiu seu unicu și dilect. Quăt ànsè è de voies Moysè quò cu Abraham prin quare inspirã pietatea și devotamentul în Israel, tot cu aquest Abraham distruge ori unde astã legendele și mythii lui Brahma. Si aquestei divinitãți fictive i s'au întèmplã nisce asemenea impregiurãri, cu o altã divinitate indianã. În divinitãțile Indiilor sunt unele que spre à arãtã affectiò și devotament cãtre altele, își tãii singure de mii de ori capul, și îl ducu plocon,

CAPU XXIII.

1 Vers. « Fu atunci viața Sarrhei de ani un'a sută douăzeci și șapte : anii vitei Sarrhei. » ἐγένετο δὲ ἡ ζωὴ Σάρρας ἑκατὸν ἑξοκί ἐπιτά, ἔτη ζωῆς Σάρρας. — Nu scim pentru que la unii li se par' farô nici un sens nisce assemenea repetiții în adins. Să lăsăm naivitatea stylului, ci aquí è o idee a autorului biblicu. Despre nici o femeie nu' se spun anii vitei; despre Sarrha însă, pe quare o facee prim'a străbuna a unui popul alles, pe quare o onôră quô a vorbit cu Dumneđu, nu numai quô se ocupă a' i spune anii, quând eră la ora mórții « una sută douăzeci și șapte, » ci adaoge în adins, « anii vitei Sarrhei, » că și quând ar dicce : aqueasta se sciă de mai nainte, atât eră ea destinată à trăi. Eră o credință populară quô ômenii curioși și drepti își cunoșteau singuri anii vitei lor ; și qua să onôre Moysè pe strabun'a sa puindu-o în numărul aquellor'a, adaoge : « anii vitei Sarrhei. »

11 Vers. παρ' ἐμοί γενού, κύριε. — Fă-te înquă spre mine (sau lângă mine) dómne. Ancô o occasiô à arată quô în stylul naïv, simplu și sublimu tot de o dată, atât biblicu quât și homerîcu, traducțiile din vorbă în vorbă adesea sunt cu mult mai juste și mai expressive la noi. Unde è românismul și hebraismul tot de o dată în expressia : « lângă mine fi, dómne ? » Alții traducou equeastă expressiô prin *Non, seigneur, écoutez-moi* ; alții prin : *Non, non, seigneur, cela ne sera pas ainsi*.

CAPU XXIV.

2 Vers. « Si disse Abraham quellui mai vechiu fecior al casei salte, quellui que eră mai mare peste toti ai sei : « Punne mân'a ta sub còps'a mea. » Numele aquestui fecior nu se arată aquí, ci după cum se vede după părerea multora, și după cum pôte quinevã tragge din capitolul XV vers 2, par-se à fi Eliezer. — Tot însă que este mai de însemnat în versetul aquest'a este form'a cum se făcea în aquei timpî jurămintele quelle mai solemnele. Abraham învitat pe Eliezer à punne mân'a sub còps'a lui qua sa' l jure pe Dumnul Dumneđu quel Pré-inaltu. Nici un membru al corpului uman nu află mai sacru și prin quare se manifestă minunea lui Dumneđu de quât parțile genitáli. În adevêr quô aquí è tot miraculul creatiei fecundității și propagării tutulor ființelor. Popolii antici și primitivi vedend aqueastă minune, nu puturô de quât à divinișã puterea que se manifestă prin aqueste parți, nu numai în ômeni și animale, ci și în florile tutulor plantelor. În nunt'a și fecunditatea naturei întregi puneau ei manifestia Divinității, prin « tată » sau *genitor* popolii pietosi numiã pe Dumneđu. Amorul fu o divinitate la Păgâni, și St-Pavel dicce : Dumneđu Agape (Dragoste) este. — Venere eră o divinitate nu numai la Greci ci în tot Orientele. În tot Egyptul quând prin hierogliphe se arată o divinitate făcea un omu, însă qua să arate quô este un deũ și nu un muritor, îi dă un sceptru în mână que nu eră altul de quât symbolul paternității și fecundității, adică membru quel mai sacru al Ômului. — În Teragrammaton ênsuși prin quare se invocă Dumneđu quel Eternu, pe quare Moysè îl numesce Jehovah, se coprindeã vorbele El-Ea, sau articolul masculin și feminin que prin hieroglife se arată prin părțile genitáli alle ambelor sexe.

Apoi Moysè dă din aquei timpî, cu aquelleși respecte și credințe despre quelle cu adeverat respectabili și divine ; eră filiu de Hebreu, adică cu tradiții abramiene, que nu eră de quât babylo-

nienie sau mai bine Chaldeene, și crescut în Egyptu. Pretutindeni în aqueastă carte a Geneșii îl vede quinevã quô nu arată pe Dumneđu ca creator, de quât tot bine cuvântând și ômeni și animale de à cresce și à se înmulți ; prim'a ocupațiô a Divinității nu è de quât à interveni la ori-que nuntă de allesi ; ellu deschide pântecile quelle sterpe ; crescerea și înmulțirea è tot obiectul lui aquí jos. Femea stêrpa după credințele biblice è o femeie que are oprobriu, blestem assupra sa ; femeia fecundă este o femeie binecuvântată. Pe doi filii ai lui Iuda, îi uccide Dumneđu (în cap. XXXVIII, v. 7-11.) numai pentru quô nu facu amorul după legile naturali Sodomele și Gomorra le arde cu focu și le confundă numai pentru quô calcă legile naturei. — Nimicu nu eră mai sacru din membrii Ômului că membri genitáli. Dumneđu quând încheiã alianță cu Abraham, pactul que face, drept sigiliul, se întaresee prin circontărirea acrobystiei (vedi cap. XVII, vers. 10 și 13). Pe aquest membru se arată quô se pusse semnul de alianță între Omu și Dumneđu, quôci printr'ensul și Omul devine Creator. — Abraham darô quând voi à jură pe feciorul seu credincios în numele lui Dumneđu, acolo îi dicce să și puia mân'a, qua și quând iar dicce, vedi aquí se manifestă da Creator quel Eternu.

Quine făcú din membrii quei mai sacri ai Ômului nisce membri rușinoși și disprețaiți ? — Moysè ? Propheții ? Christu que singur se dusse la nuntă și o binecuvântô ? Dumneđu ênsuși da Creator que îi creô la locul lor și le dette, dela Omu înô la flóre, funcțiunea lor ? — Nu, ci de trei ori blestemaiți de gymnosophisti ai Indilor, aquei sophisti despuiați și nebuni, quari pervertind tôte, le plesnirô prin capu à punne sanlitatea în tot que este în contra naturei, adică în contra legilor lui Dumneđu : în traiul despuiat, desculț și desmățat ; în mâncare de rădăcine și ênsuși în nemâncare, în chinuirea și disprețul carnei sau a corpului, în locuirea prin scorbure, spelunce și vizunii că ferele, în disprețul quel mai după urmă către sexul femeii pe quare o edificô Dumneđu ca un templu, în qualificarea ci de un vas spurcat și de tentațiô a Diavolului, în condamnarea și ucciderea pasiunilor que sunt necessarii că vaporul que miscă aqueastă machină umană, frct' un cuvânt în resturnarea ordinii naturei sau a legilor lui Dumneđu, în pervertirea cu totul a Ômului.

Aquestia se intrudusserô și în Christianismu, în religia quea mai pură și mai divină que în prima ei fase a Apostolilor nu sufferiã nimicu d'alle păgânilor, nici ênsuși d'alle Grecilor, necum d'alle Indienilor și Persanilor. Apostolii quei mai considerabili erau însurați, și instituirô nunt'a că și Preotia una din quelle șapte mystere. Gymnosophistii pervertirô lumea, și o făcurô à crede sanlitatea acolo unde eră blestemul lui Dumneđu : în hypocrisiã și minciune. Quine, însă i a numit gymnosophisti, quôci ei în locurile lor treceã de ômeni curioși și sâniși ? Aquei theocapeli dintre Greci, quând se pusserô a' i imitã în quelle din afarô spre à amăgi că și densii lumea. Viciul è asã de hidos în quât singur nu si suffere imaginea. Vicioșii unii pe alții se *poroclescu*. Grecii adoptând system'a acestor ômeni pervertiți que se numiã curioși și intellegți, îi numirô în dată sophisti și despuiați și de vestminte și de cunoștințe, și si arrogarô întellepciunea și curioșia pentru sinele. Abandonarô întellepciunea lui Platon și morala pură și facile a lui Christ, quô nu le aducea nici un folos, și începurô à stôrce, à perverti și întunecã lumea cu

system'a que o luarö dela dascalii lor quei nuoi, que îi adduse în starea de servitudine și de deservare a Indienilor. Dicënd änsë Grecii, înțelegem partea aquea que veni mai äntëiu à speculã cu Christianismul cã cu o nuoã doctrinã que se întindea așã de rãpede prin frumusețea adevurilor ei. — Romanii nu se lãssãrö mai pe jos, ba îi și întrecurö, dupö que stãtuserö persecutãnd și supliciind cu martyriul pe primii Chrestini, și dupö que aqueștia se îmmulțirö în tóte părțile imperiului. Atunci cu toții își disserö : doctrin'a nuoã ne ia tóte privilégele, catã sã uimim, sã întuncãm, sã pervertim lumea spre a o puté din nuou dominã. Avea de exemplu Indiile și pe Pharaoni ; sub mascã Christianismului introduserö doctrinele și systemele indiane și pharaonice : Paganismul din nuou, minus eleganțã și allegoriile idolatriei lui Homer și Virgiliu. Gymnosophistii se impuserö cã model Omenirii. Luptã de aqũ și rebel asupra corpului apröpelul ; quöci doctrinele lor de nuoã sanitate erã numai pentru quei que îi ascultã și îi credea ; ei änsë avea și au curã de à nu executã nici unul din preceptele lor.

Ne ammu depãrtat de punctul nostru de plecare, de cöpsa moșului și patriarhului Abraham pe quare ellu puue pe feciorul seu à jurã în numele lui Dumneđu al Cerului și al Terrei. Ammu vrut sã arãtim quö în aquei timp, aquește părți genitãli, de parte de à fi dispretate, din contra, dupö tóte cuvintele erã quelle mai sacre. — Cu aqueast'a änsë nu credem quö ar' puté quinea în ne taxã de voi adicö sã ne încercãm à mai înturnã lumea inapoi, și à începe à ne jurã și noi cã moșu Abraham. Alții timp, alți ömeni, alte cime, alte costume și alte deprinderi. Pentru aquele religii și credințe simple și primitive erã fôrte la locul lor aquele datine, și Moysë nu face de quãt a le narrã, și noi, farö dënsul, nu le ammu fi cunoscut. — Scopul nostru n'a fost, atãt de a combatte pe gymnosophisti que întrã cã o disgressiö în aqueasta notițiö, quãt de à apperã Biblia încontra quellor que o accusã cã o carte immoralã, pentru nisce descripții cã aqueasta. Nu è Biblia immoralã, ci mintea și morãvurile acusãtorilor sunt pervertite de dogmele gymnosophistilor.

40 Vers. « ... Callëtöri cãtre Mesopotamia în cetatea Nachor. » Aqũ è o erröre typographicã ; se cuvine à se îndreptã prin *cetatea lui Nachor*, adicö cetatea unde locuia Nachor. — Este de însemnat quö denumirea *Mesopotamia* coprinsã în versiunea quellör Septe deci este dupö limb'a hellenicã și dupö Geographia din timpii Ptolemeilor. Pe quãnd scriã Moysë și mai vîrtos pe timpii lui Abraham nici nu existã limb'a hellenicã, qua sã aibã aqel coprins numele hellenicu que însemnã *coprinsul din mijlocul riurilor*. Moysë dã aquestui coprins numele de Aram Naharaim,

45 Vers. Rebecca este un nume präfcüt spre à puté intrã în limb'a hellenicã. Grecii au schimbat multe nume asiatice adaptãndu-le pe limb'a lor. Pe hebreesce femeia lui Isaac s'a numit *Ribca* sau *Ripca* sau și *Ripha*.

48 Vers. « ... Si în datã își așșöb hydria pe braçu : ad litteram își lãssö înjos (καθεϊλε) hydria.

33 Vers. « ... Si detterö paie și fënãturã cãmilelor. » Aqueastã expressiö se puteã dã prin *detterö demãncare cãmilelor* ; änsë, precum ammu dis, noi pe de o parte voim à presentã cititorului pe quãt se pöte mai fidel textul, și al doilea quö ne-ammu propus prin aqueastã primã carte a Bi-

blicii, à facilitã pe quãt se pöte junilor preöfi studiul limbei hellenice.

35 Vers. « ... Datu'i a (Dumneđu) oi, și viței, și argint, și aur, și feciori (argati), și fete (argate), și cãmile și asini. » Prin aqueastã enumerare de averi, se arãtã în que stã averea vieței nomade sau patriarhali. Tot que este de viaț'a stabile nu se menționã aqũ, nu se vorbesce adicö de case, de moșii, de cai și alte asemenea. Oilele, asinii cãmilele, etc., se ținu de viaț'a nomadã ; iar în quãt pentru aur și argint, se vede quö Abraham făcö și commerciu, que întrö în öre-quare parte în viaț'a pãstorilor que își vënd lãn'a oilor, laptele brãnz'a, etc., și quari vëndënd unele, potu cumperã atelele spre a le revinde în locurile unde se duc.

44 Vers. « ... Fiã aqueast'a femeia pe quare a destinãtö Domnul pentru servitorul seu Isaac. » Aqũ vorba *ἡτοίμασε* n'am tradusö cã în versetul 14 prin *preparat*. Caus'a este quö ammu vrut à dã o idee de credințele hebraice sau asiatice que tind mult spre fatalismu sau destinãtã, sau spre queea que se dice quö este scris Omului. Aqũ Eliezer vã sã arate quö Isaac catã sã aibã pe scris'a sau destinãt'a sa pe quare aveã à luã de femeie. De aquea dar în versetul 14 vorb'a *ἡτοίμασε* ammu tradusö dupö credințele nöstre prin *ai preparat*, și în versetul aquesta prin *destinãtö*, qua sã avem occasia à vorbi de aqueasta. — Si apoi în hebraesce se servö cu verbul correspundãtor la *destinare*.

48 Vers. Dela versetul 37 pînö aqũ nu vede quine-va de quãt o repetițiö mai din vorbã în vorbã din quelle que s'au mai dis. Aqueast'a se vede adessea în Moysë, și în Homer, și nu se ține de stylul aquestor autori, ci de langagiul naivu altuturilor popolilor primitivi : pînö în dioa de astãdi un satean și un copillu tot așã narrã, repetinduse mai din vorbã în vorbã. Stylul aquest'a, la locul lui sau la sujetul seu convenabil, cu atãta adessea è mai sublim, cu quãt è mai simplu și mai înmerit.

53 Vers. « Scoțënd apoi feciorul vase de argint și vase de aur, și vestiminte, dette Rebecchei, mai dette și daruri fratelui ei și mame-sei. » Pe aquei timp se contractã cãsãtoriile între strãbunii Arabilor și Hebreilor cã și în dioa de astãdi. Filiele n'adduceau la bãrbat nici o avere sau dote ; din contra crã cã și cumpãrate dela pärinții lor ; elle nu veniã în cas'a bãrbatului de quãt cu öre-quare ancille sau fete în casã, cã o precauțiö, cum ammu dis la întemplantare de sterpitate. Vedem aqũ vase de aur, și de argint daruri fratelui și mamei, vestiminte, etc., din partea ginerelei, și nimic din partea miresei. Mai târziu vedem pe Iaboh, cã neavut, quö serve quãte șapte anni pentru fiã quare mirësã.

Este vorb'a de vestiminte, și nu se cuvine à uitã quö între aqueșta nu putea lipsi theristru sau velul sau queea que pe la noi se dice *zovonul* miresei. Despre aquest theristru se vorbesce în versetul urmãtor 65.

Mai este de însemnat, quö în tötã vorb'a de cãsãtorie, prä puçin se vorbesce despre tatãl fetei Bathuel ; rolul quel mai însemnãtor îl are Laban fratele ei. Ellu allergã la fontãnã spre à cunöșce pe Eliezer și a'l invitã à casã, ellu se amesticã mai mult în vorbã, lui i se facu daruri și mamei fetei ; frații și mama fetei propun sã mai mearã copill'a vre ö dece dille, etc. Caus'a este quö pe oriunde este în lege și în datine polygamia, fratele mai mare și din aqueaști mama al miresei ia ro-

lul tatălui. Pentru cuvinte de à nu înterită gelosia quellor lalte femei și filici, tatăl ia un rol mai secundar.

59 Vers. « Trimissero pe Rebecca și averile ei... » Alte versiuni adaogu și pe *crescatorca ei*.

60 Vers. « Si binecuvântarō pe Rebecca dicend... devino în mii de myriade... » Nu numai Hebrei, ci mai tōți popolii din quea mai 'naltă antichitate pînō și la noi chrestinii, nu aftarō altă binecuvântare mai conformă cu legile și voica lui Dumneđu de quāt aqueca que se dice miresei de către părinți și preot: « Fiă fertil pântecetele tēu, immulțesc te » aquí se adaoge pentru hyperbole și solemnitate în *mii de myriade*. Eccē mysterul nuntei. Unde è mysterul și santitatea gymnosophililor ? la ei este blestemul sterpității, la ei este arburele que nu dă fructe, bun de tăiat și de aruncat în focu.

62 Vers. « Iar Isaac callētoriā prin desert spre puțul Vederii; ansē ellu locuā în partea de amiađă dl. » Dupō alte versiuni se vede quō Isaac veniā dela o cālētorie que făcuse.

65 Vers. « .... Ea attunci luō therisiru, și se accoperi. » Vorb'a theristru è verb'a hellenică dela *θέρος* (vēră), și insemnădă velul que pun femeile vēr'a spre à nu se negri de sōre sau suppēră de vēnt. Aquest vel ansē erā mai mult un vestmēt que accopere femeile asiatice pînō jos, è cā zevonul miresei, sau mai bine qua să dăm o idee exactă, velul que luō Rebecca nu erā theristru grecu, quāt *iasmacul* arabu; velul que erā și este în onōrea feței femeii și mai virtos a miresei.

67 Vers. « Intrō apoi Isaac în cas'a mamei salle și luō pe Rebecca... » Aquí nu se vede figurând Abraham, precum la începutul acestui capitol nu se vede figurând Isaac. Cum se pare Isaac lipsiā de à casā quānd trimisse tatāseu pe Eliezer cā peitor; și acum la înturnarea lui Isaac, și la ajungerea Rebecchei, lipsiā Abraham de à casā.

CAPU XXV.

9 Vers. « Il îngroparō Isaac și Ismael filii sei... » — Abraham avū mai multī filii, dupō cum se vede în versetele precedente, dela Chettura și alte con-

cubine. — Unii dicu quō Chettura este tot Agar; alții affimră quō singurele concubine alle lui Abraham furō Agar și Chettura. — Avū, dicu, mai multī filii, ansē Moysē dă mai multă preferință lui Ismael dupō Isaac. Aquest'a se arată în immormētarea lui Abraham; genealogia aquestui a o dă în doē tot spredece semenții spre à facee un corp întregu. Aqueast'a o face Moysē, pe de o parte quō Ismael fu primogenitul lui Abraham și quō se circumciză cā primul dintre filii sei în cas'a aquestui; pe de alt'a pare-se quō Moysē voiesce à întreține relațiile între descendentii lui Isaac și ai lui Ismael. Aquelleași interese se vedu și în Mahometh. Primul ia cu binele pe Arabi spre a'i assimilā în doctrinele salle; secundul, Mahometh, în Coran ia cu binele pe Hebrei spre ai converti la doctrin'a sa cā o continuatiō a doctrinelor mosaice și christiane. Este ansē de mirare spiritul propheticu sau prevederea lui Moysē que predestinā aceste doē ramure spre a jucā un mare rol în historia libertăților humane; din hebraismu sau din descendentii lui Isaacu eși Christianismul, din arabismu sau din descendentii lui Ismael eși Islamismul, doē mari și potente protestații încontra pharaonismului, dreptului roman și dreptului feudal. Nu scim, Moysē avū aqueca pătrundere de minte de à studiā aceste doē stirpe și à întrevédē viitorul lor, sau predilectia lui unită cu o voință tare și influetōre, insinud la aquesti popoli nisce credințe și nisce sperante atāt de tari în quāt unii cu sacrificiul vieții lor le propagarō, și alții cu sângele lor venirō à le executā și à le confirmā. — Petru al Rusiei voi assemenea à facee un testamēt. și prin programu sa à insinud Rūșilor credința de à luā Constantinopole și à le deschide callea către Orient. Quine pōte inspirā credința Romānilor quō ei sunt predestinați à jucā un mare rol în Orient, și quō provedința în adins 'i a pus pe marginea Dunării?... »

16 Vers. « Aquestia sunt filii lui Ismael și aquestea numele lor în tabernacolele lor, etc » Pînō astădi Arabii trăiescu în semenții în tabernacule lor' dupō numele patriarchului sau încetpetorului aquelei semenții.

VI. (1)

TOLADOTH.

19 Vers. « Iar familiile lui Isaac... » prin *familiū* s'a tradusvorb'a cu multe insemnări γενεαι. Aquí ansē se pōte luā și drept întemplări evenimente.

21 Vers. Se rugō ansē Isaac despre Rebecca, femeea sa... » Pare-se quō Isaac, își amā soția și nu se invoā cu polygamia qua să și ia altă femeie sau să accepte în patul seu pe ancilla Rebecchei. Se mărăginesce în rugă către Dumneđu spre à deschide pântecetele dilectei salle consōrte.

22 Vers. « Iar copillii săltā în pântecetele ei... » — Dupō alte versiuni verb'a *εσπίτων* (săltā) se arată prin se bâtea, se desbâtea Feții tot d'aun'a săltā în pântece, și mamele o au aquest'a de natural, aquí Rebecca pare-se quō simțiā nu o săltare, ci un fel de luptă în pântecetele seu, și de aqueca excla-

mă: « daqua astfel are să mi se întemple, pentru que mie aqueasta? » adicō daqua am à nasce doi inemici în locu de frați, pentru que mai concepuia? Textul hebraicu dice, pentru que mai sunt pe lume? adicō mai bine nu m'asu fi născut. « Se dusse apoi à se oraculā dela Domnul. » — Alergarea la oracole è din quea mai 'naltă antichitate, și è natural la omu: la ori-que nu 'și pōte singurdă cuvēt, alergă à se consultā dela quel pe quare il crede mai sciut sau mai încercat. Aqueastă nevoie face à se nasce pe de o parte ambiția quellor consultați de à li se împlini responsurile, și pe de altă apoi, aqueast'a nasce cupiditatea spre a se speculā cu credulitatea omenilor, de unde eși mai apoi ciarlatanismul oracolelor.

27 Vers. « Esau erā omu cu sciință întru à vână, și cămpestru; iar Iacob erā omu simplu (neprofăcut) și locuitor (tot) à casā. » Moysē se vede pretutindeni dând preferință vieții pastorale și as-

(1) Prin errōre partea V sub titlu de *'Hai-Sarā* que începe dela cap. XXIII, v. 4, s'a uitat à se insemnā.

suprind 6re-cum quelle lalte viete. Pers6nele lui de predilecti6 le facee ocupându-se cu viața aqueast'a și pe quelle que are à le recomandàr6u le facee lucrătore de pământ și v6nătore. Cu t6te acestea Jacob al lui nu pr6 fu omu aș6 de simplu și nepref6cut cum voiesce à ni 'l arătã. — Il vommm ved6 6nsuși dup6 descrierea lui Moys6.

31 Vers. « Iar Jacob disse cãtre Esau : vinde-mi dreptul teu de primogeniturã. » — Aqul s'a strecurat o mare err6re typographicã, în locu de Jacob, s'a trecut în textul Isaac — Simplu și nepref6cutul Jacob sci6u à propunne fratelui seu, v6d6ndu 'l stãtut și flamând, a 'l vinde dreptul de primogeniturã, și omul que trece de aspru și v6nãtor, Esau își dette dreptul seu fratelui quellui mai micu pe quãte-vã înbucãture de linte și de pâine.

CAPU XXVI.

4 Vers. Aqul se vorbesce de Abimelech, quare, dup6 cum dicu mulți comentatori și D. Cahen nu puteã fi quel din timpul lui Abraham, ci fiulul aquestuia, adãg6nd qu6 în anticãa Palestinã sau în Pelistim sau Phylisteim domnir6 mai mulți Abimelechi. Aquest nume erã cã Pharaon que și 'l luã toti regii Egyptului, cã Ptolemeu, cã Cesar.

7 Vers. « Si ellu disse qu6 suror imi este... » Mulți se mirã pentru que aqueastã prefaccere și la Abraham și la Isaac de à dicee qu6 femeea sa fi 6 suror, numai pentru témã de a fi uceis. Quãnd 6ns6 vã observã quinevã legile și datinele aquellor timp6 și aquellor popoli, lucru se pare pr6 firescu. Nu erã iertat nimului d'ã se attinge de femea cu bãrbat, unde femeea liberã sau nemãritatã puteã sã fiã luatã de ori-quine, far6 à fi în respundere, sau far6 à av6 obstacole. Prin urmare o femea frum6sã în locu strãin, de se dã de femea quellui que o protegiã, nu faceã de quãt à mãri obstacolele quellor que ar' fi dorit à o possede, și prin urmare ar' fi fãcut à se urdi comploturi assupra vietei bãrbatului ci ; Așã, pîn6 sã se mai oriente și sã se cunosçã în locul strãin, se dã de suror, și ast fel, de si se expune à pe sine la atacce galante, app6rã 6ns6 viața bãrbatului ei. 6ns6 pe quãt pe de o parte junimea sau puterea erã violentã și ajungeã pîn6 la ucideri ; pe atãt pe de altã, 6menii maturi și ai legii se temeã de à se attinge de femeea cu bãrbat, faptã que se vede 6nsuși în Abimelech, în verseturile urmãt6re.

10 Vers. « Si ai fi addns assupra noãtrã nesciințã. » Adic6 p6cat mare. Nesciințã erã un'a cu întunerecul, scințã un'a cu lumina. Se vede qu6 Abimelech erã din popoli aquiea que nu credeã qu6 scințã erã p6cat de m6rte, ci din contra qu6 nescințã erã perde individe și popoli.

12 Vers. « Sem6no apoi Isaac... și afl6... însutit de queea que sem6nasse. » Originalul hellenicu dice *σπέρμα*. Traducția vechiã romãnã dice *orzul* ; 6ns6 *σπέρμα* în hellenese, de și însemn6dã orz, adesea însemn6dã în general grãunte, grãne, sem6nțã. Aqul nu 6 vorb'a în spetial de orz, ci de bucate si de aquea noi traducem vorb'a *σπέρμα*, prin *aquea que semenasse*.

14 Vers. « ... Si alle laborãrii pãm6ntului multe. » Dup6 versetul aquest'a și al 12-lea se vede qu6 aceste sem6nți pãstorali se occupã unde se aședã și de laborarea pãm6ntului, și din doi filii ai lui Isaac, fire-se qu6 Esau erã laborator, cã omu cãmpestru.

16 Vers. « Iar Abimelech veni .. cu Ochozath, nymphagolul seu și cu Phicol archicãpitanul puterii sãlle. » Dup6 aquest verset aquest Abimelech sem6nã tot quel que a venit și la Abraham, pen-

tru qu6 se vedu tot aquelleași personnage cu d6nsul. Alte versiuni numescu pe Ochozath A'houzath quare este tot aquell'a, qu6ci numai vocalele se schimbã, și pe Phicol, Picol (aquea și modificati6). Or qu6 Abimelech erã forte vechiu în ðille și mai trãl și dup6 Abraham, or, daqua aquest'a este filiul seu, atunci Ochozath și Phicol nu sunt nume proprii, ci nume de functiuni, unul însemnãnd nymphagol și altul archicãpitan, pe quare quei șepte deci le și traducu, și qu6 prin urmare, daqua Abimelech erã filiul, se vede qu6 erã datin'a la assemenea împregiurãri de pãcte de alianțã regele sã fiã însoçit de aquesti doi mari și de credințã functionari, nymphagolul și archicãpitanul.

28 Vers. « Iar ei respuuser6, v6d6nd ammu vedut qu6 Domnul erã cu sine. » — Observãm qu6 mai de multe ori quãnd textul hellenicu se exprimã prin vorb'a *Κόριος* Domnul cu littera inițiale mare, înțellege aquea que textul hebraicu exprimã prin Jehovah. Este dar de addus într'adins à minte qu6 nu numai semenția lui Abraham sau Hebrei recunosç6 pe unul Dumnedeu, ci și mulți alți popoli circonvecini din țerr'a Chanaan. Abimelech erã Phylisteu sau Phylistiim ; și se exprimã prin *ved6nd ammu vedut*, adic6 cu încredințare suntem convinsi.

32 Vers. « ... Il înscințar6 despre puțul que fãcusser6 ei, dic6nd nu aflar6m apã. » Prin err6re s'a trecut verbul aflar6m în present dic6nd nu aflãm. Tot 6ns6 que este mai de observat 6 qu6 quelle lalte versiuni dicu din contra, qu6 ar' fi ðis feciorii ; aflar6m apã.

CAPU XXVII.

3 Vers. « ... Ia 'ți alle talle, pharetr'a și areul... » *λάβε τὸ σπῆδος σου, τὴν τε φάρετραν καὶ τὸ τόξον. Σπῆδος* în hellenic'a însemn6dã mai adesea vas, adesea 6ns6 și instrument, armã. Este o vorbã popularã romãnã iar așã de expresivã și genericã adic6 *di-chisul* ; este 6ns6 forte familiarã și de stylul burlescu. Ammu tradus'o prin *alle talle*, quare în datã se explica prin *pharetra* și *areul*. Ammu lãsat vorb'a *faretra* sau mai bine *pharetrã*, qu6ci este adoptatã și de latina. Vorb'a cunoscutã în popol este *tolba*, vorbã ungureascã. Dositheu mitropolitul Moldovei în traducția Psaltiriei sãlle, vorb'a *pharetrã* sau *tolbã* o numescu pretutindenii *curcura* ; dela carquois p6te.

20 Vers. *τὸ τοῦτο ὁ ταχὺ εὖρες, ὃ τέκνον; ὃ δὲ εἶπεν ὅτι παρέδωκε Κύριος,* ect. Traducția vechiã romãnã dã aqueste phrasi în chipul urmãtor : « Que este aqueast'a que ai aflat așã de curr6nd, o filiule ? iar ellu au ðis : que a dat Domnul... » Traducția ar' fi fost justã daqua *ὅτι* ar' fi f6st în textu ὃ, *τι* qua sã fiã tradus cu *que* sau cu *queea que*. De aquea dar ni se pare qu6 Isaac n'a întreat que lucru sau que v6nat este aquell'a que a aflat ; ci qu6 întrebarea lui este : cum de a venit așã de curr6nd. Prin urmare, cutedar6m à traduce prin : acum fu aqueasta qu6 așã de curr6nd ai aflat ? Iar ellu respunse : « *pentru quo* sau *quo* a dat Domnul... » Or dup6 un modu, or dup6 altul, Jacob nu erã așã de simplu și nepref6cut.

27 Vers. « ... Ecc6 mrosul filiiului meu cã mros de țerrinã plinã binecuv6ntatã de Domnul. » — Cum se vede Esau, din caus'a neîncred6rii sau neînvoirii cu femeile sãlle, vestmintele quelle mai bune le ținea la mamã sa, și cã omu de cãmpu, punea între d6nsele flori spre mros și disse : mros de țerrinã *plina*, adic6 que are tot felul de plante și sem6nãture, țerrinã înfloritã. — Si aqul se vede precaufia que s'a luat, spre a amãgi pe b6trãnul

tată nedreptăţind pe frate. — Despre pellile iedilor cu quarî şi a înfăşurat brăcele şi gütul se înţelege simplitatea şi mai judaică.

36 Vers. « ... de adoa oră cu aqueast'a mă supplantô » jocu de vorbă, că cum ar' dice: m'a pus sub plantă sau talp'a piciorului : Este înnemerită aquí vorb'a populară turcească şi de styl burlescu me pingeli.

Tot capitolul aquest'a face pe cititor à se revoltă asupra nedreptăţii que Jacob, influenţat de mamă sa, se lassă à face fratelui seu; şi nimicu nu è mai attingelor de quăt expressia durerii şi disperăţiei lui Esau quând dice tatălui seu : « binecuvëntă me, deh, şi pe mine, o părintele meu » şi apoi îl întrăbă : « nu 'ti mai remasse vre o binecuvëntare, părinte? » — Si apoi iar îl mai întrăbă : « nu cumvâ numai o binecuvëntare ai tu, părinte? bine cuvëntă me şi pe mine. » I se rumpe inim'a cui-vă; şi un omu aşă de bun că Isaac, un părinte că dënsul è dur că pétr'a, si arată quò numai o binecuvëntare are. Aqueast'a nu è natural şi mai virtos quând binecuvëntarea nu costă nimicu, şi quând este à se dà unui filiu que nu è culpabil în nimicu. Moysè aquí nu arată pe Isaac sau pe ori-que părinte, ci systema sa. Exclusiviu în viaş'a pastorală, vrënd à demonstră quò Hebreii sè tragu din Isaacu păstorul, vâ să dea aquestuaia tôte drepturile de primogenitură; exclusiviu apoi într' un fel de systemă sau coterie, tot que este dupò system'a lui è bun, şi de ar' avé defecte : tot que nu è păstor sau tată de Hebreu este reu şi n'are nici un drept. Sub system'a lui descrie pe quel mai bun tată de neimmuiat, şi pe Jacob, que prin quâte-va imbucătore de linte şterse primogenitur'a fratelui, que se lassă à face tôte quâte mamă sa îi dice, şi se travesti în vestimitele fratelui seu, àşi înfăşurâ brăcele în pelli, àşi schimbâ vocea, à innemeri la ori-que întrebare respunsul, pe asemenea frate îl face simplu neprefăcut, dilectu al lui Dumneđu şi tot în conversătió cu Dumneđu şi cu angelii. Moysè fu un bărbat mare, şi pôte nimeni că noi nu 'l a arăt atăt de mare; însè exclusivitatea îl strică; de aquea şi quând veni graţia se disse quò trecu umbr'a legii. Din Hebrei ênsuşi furò primii apostoli, que îi reprobarò multe. que rusperò jugul exclusivităţii şi chiamarò la aquelleaşi adevăruri şi pe circontiaţi şi pe necircontiaţi şi Helleni şi Barbari. — D. Cahen Israelit, în notele sãlle que face în ediţia sa a Bibliei, vorbind de Jacob, quând face pe fratese de nevoie a'şi vinde dreptul primogenitureri, se exprimă cum urmeadă. « O asemenea propoziţió, într'o asemenea circumstanţă, făcută de un frate mai micu, nu se invoiesce nici de cum cu morala popolilor Europei. » — Si mai la valle : « Consiliul de à amăgi pe tată seu (si de à nedreptăţi pe frate seu, adaogim noi) vine dela mamă sa, queea que face fapta lui Jacob nu mai puşin defaimabile, însè mai scusabile. » Noi dicem quò de n'ar' fi avut inim'a applicată către asemenea fapte, ar' fi putut dice cu respect mame sei : frate mai mare îmi este şi filiu teu este.

Noi însè, quare recunoscem ori-unde Moysè è mare şi întrece pe toţi legiutorii, dicem quò nu strică nici Jacob, nici Rebecca şi cu atăt mai puşin Isaac, ci strică Moysè que putea şi erà în mână lui să descriă pe fiă-quare dupò cum merită; pe tată că pe un bun tată şi pe mama şi pe frate asemenea de buni, şi să'i arate că nisee tipi de lealitate. Nisee asemenea exemple făcuro pe Hebrei să fiă elastici la ori-que prefăcătoare, şi să li se pară

quò tot cu Dumneđu vorbescu quând amăgescu şi quò tot Dumneđu îi ajută quând pingelescu că Jacob. Arabii que nu avurò nisee asemenea exemple au fost în tot d'a un'a şi sunt mai leali.

Nu ne-ammu fi întârdiat atăta assupra aquestei noţii, daqua Jacob n'ar' fi servit de exemplu şi la mulţi chrestini que vor să facă pe Dumneđu complice la tôte nelegiuririle lor, exprimându-se quò Dumneđu 'i a lumină să vorbescă aşă, Dumneđu 'i a ajutat să facă almintrelea şi să'şi facă o stare, din quare apoi a mia parte o dà la vre o biserică, şi se crede quit cu păcatul şi cu Dumneđu şi cu lumea. Nu, aqueasta se chiamă hypocrisie, pharisaismu; şi Christ nimicu n'a fulgerat că pe hypocriţii de cărturari şi Pharisei. Nu è nimicu d'amestecú între Christianismu şi Pharisaismu.

Însè pentru quò criticăm eată să şi justificăm; şi nimeni n'a justificat că noi pe Moysè, nici nu 'l a admirat, pre cum îl vommu admiră şi de aquí în ainte în observaţiile nostre. — De este dar à justifică pe Jacob este quò a fost, să dicem, influenţat de mamă sa. Aqueasta iarò de erà mai rece cătra Esau, pôte să fi venit din defectul que au unii părinţi de à face distincţii între filii şi de à le însufflă gelosiă; aquí însè se pare quò lucru vine din muieri; Rebecca fiind de naţió Chaldeeă şi Abraham şi Isaacu, Esau îşi luò doè femeii Chananeene que nu avèa nici dătimele, nici deprinderile părinţilor lui, şi de aquí veni discordia şi apoi recirea. Aqueast'a însè nu justifică de ajuns pe Moysè : un învăţator eată să ia bine à minte la preceptele que dà unui copillu şi un legiutor que îşi propune à dà educaţia unui popol întregu que va influă în tot viitorul lui, are să fiă cu mult mai luător à minte la exemplele que dà. Nisee exemple că al lui Jacob, făcú qua popoul lui să scóţă mai mulţi pharisei de quăti propheti, şi pe pharisei să 'i immuldască în partea sacerdotale a Chrestinilor. Nimeni că aquest'a parte nu è mai des cu Evangeliile în mână; şi cu tôte aquestea, puşini imitarò pe Christu şi pe Apostoli şi mai toţi nu luarò de model de quăt pe Pharisei.

CAPU XXVIII.

3 Vers. « Si vei fi capu în synagogele natiilor. » καὶ ἕσθαι εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν. — Synagogă è vorbă hellenica; và să dică adunare la un locu, assemblee. Vine dela prepositia συν con sau cum şi ἕγω ducere. Si în adevăr synagogele în Israel, nu erà de quăt adunările communali unde bētrânii se consultă despre alle Patriei sau alle communiei. Despre aqueast'a se vâ vorbi la locul seu în constituţia sau légile lui Moysè. Traducătorii vechi români conservă întregu hellenismul hebraicu dicënd : « şi vei fi intru adunări de neamuri. » Însè nu sè înţelege textul bine de nu se vâ adaoge vorb'a capu încai în parentheses. — Traducătorii din hebraic'a se exprimă prin « şi vei deveni o assemblee o adunare de popoli.

5 Vers. « ... Rebecchei, mamei lui Jacob şi lui Esau. » Commentatorii observă quò Jacob, de şi frate mai micu, se pune înaintea lui Esau primogenitului, şi dicu quò aqueast'a vine din predilecţia Rebecchei. Noi credem mai mult quò vine din system'a lui Moysè, quoci ellu è autorul que narră, şi erà în voia lui de a punne fiă-que nume la locul seu; însè din sy temă, pentru quò Jacob erà tulpin'a Israelitilor, pretutindenii vâ să 'i dea întâietatea.

VII.

VAIETSE.

10 Vers. Dela aquest verset începe partea VII.

17 Vers. « ... Nu è alt'a de quât cas'a lui Dumneđu, și aqueast'a pôrt'a cerului. » — Din quea mai 'naltă antichitate ómenii își imaginăro, după cum li se părea la vedere, cerul că o boltă, și de aquea în quelle mai multe limbe s'a numit « boltă : » coelum (ceru) vine de *κοιλον* (botă, boltitură). Așa locuința lui Dumneđu 'și o imagină dincolo de aqueastă boltitura azureă, și quô la trimitterea solilor, nuițiilor sau angelilor divini, eră un locu pe unde se deschidea și se închidea porțile aquestei universalii boltiture. Credința despre port'a sau porțele cerului eră răspândită și forte papulară între toți popoli de ori-que religiô ar' fi fost; și pinô astăzi Românii credu quô sunt dille când se deschide cerul. — Pe lângă aquestea nu eră popul quare să nu fi asigurât quô dintr'ensul s'au aflat ómeni alleși sau privilegiați quari au veđut aievea sau în vis deschidêduse cerul. Moysè dă lui Iacob privilegiul aquest'a, ânsè, fiind mai raționabil de quât ómenii din timpul seu, se mărginesce à onorà pe străbunul seu numai cu visul.

18 Vers. « ... Si o înaltô drept colónnă (*στάλη, stelă*) și versô oliu peste crestetul ei. » Datin'a de à unge sau à consecrâ cu oliu se vede quô eră și mai antică, daqua Iacob sciù à facee un'a cà aqueast'a în onôrea sau santificarea aquelei petre sau colónne. Anșè în Bibliă, aquí pentru prim'a ôră se vorbesce de aqueast'a ceremonie a ungerii.

19 Vers. « ... Si chieimô Iacob numele locului aquestua cas'a lui Dumneđu » pe hebraesce se dicea *Beth-El*. — Cetatea Beth-El que însemnêdă cas'a lui Dumneđu deveni mai târziu, pe timpul Judicătorilor, locul unde Israeliti se adună spre rugă. Când mai înquă se înălțô în Ierusalem templu, atunci aquest'a devinî locu de rugă și adorațiô generale.

22 Vers. « ... Si din tôte quâte imi vei dă (Dóme) în decimă le voi redecimă ție. » *και πάτων ὡν ἐάν μοι ᾄψῃ, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτὰ σοι.* — Traducătorii quei vechi se mulțumescu cu à dicee numai « și din tôte quâte vei dă mie a țieca voi adducee ție. » Ideea este tot aquea; stylul ânsè se schimbă și cu dênslu în preună nu numai culôrea locale, ci și nuanța de datorie : Aquí nu è vorb'a de addus, quôci se pôte duce sau adducee un lûeru și la o personă quăria nu'i suntem datorii queea que adducem. Aquí è vorb'a : quô Dumneđu îi vâ dă; și ellu vâ redă în apoi din alle lui Dumneđu ênsuși. Aqueast'a însemnêdă în hellenica prepositiô *ἀπό* și aqueast'a în românesce *re*, adicô înapoi queea que *este dator*. — Este âncô de observat sau de întrebât quô decim'a parte-fôst'a instituită din timpul lui Iacob, sau Moysè, pentru quô își propunea à o stabili, voiă a 'și preparâ pe Hebrei arătând quô și străbunul lor dette decimă.

CAPU XXIX.

1 Vers. « ... Sculânduse Iacob își urmô drumul spre țerra Resăriturilor, » *ἐξάρσας Ἰακωβ τοῦ πόδας ἐπορεύθη εἰς γῆν ἁνατολῶν.* Din vorbâ în

vorbâ : în locu de *sculânduse*, este *ardicând Iacob picioarele*. — *γῆν ἁνατολῶν* (țerr'a Resăriturilor) după hebraic'a vine în țerr'a Orientalilor, sau din vorbâ în vorbâ în țerra filiilor Resăritului.

5 Vers. « ... Laban filiul lui Nachor... » S'a vêdut și s'a observat dejă quô ori unde è vorbâ de un nume propriu se adaoge și numele tatălui seu și adesea și al mamesei, și al cui frate este; Aqueast'a este din quea mai 'naltă antichitate de à se adaogi pe lângô numele filiilor și al părinților, când spre onôre, când spre distinctiô, qua sâ nu se confunde cu un alt nume asemenea. Aqueast'a și pinô astăzi se vede prin satele mai multor popoli, și la Români ênsusi, dicênd Stan al lui Sôre, sau daqua n'are tată, Stan al Mariei, etc. Când ânsè vrea în antichitate a onorà pe quinevâ și mai mult, îl supranumiă cu numele bunului sau străbunului, quâ sâ arate quô nu è o familie sau o casă de ieri d'alaltă ieri. Așe se dicea, Heraclidii, Atridii, Pelidii, etc., în Grecia. Așe se dicu în Italia numele propriii în plural iar nu în singular, Tancredi. Rosini, în locu de Tancredo, Rosino, qua sâ arate quô furô mai multe generații cu aquest nume. Așe aquí Laban que eră filiul lui Bathuel, se dice filiul lui Nachor, al bunului seu spre onorare. Așe quâ sâ onôre pe Iisus îl chieimă adesea quei que îi querea ajutorul : Filiule al lui David.

9 Vers. « Rachel filia aquestua. » Ra'hel în hebraica însemnêdă 'gnellă sau oiță. De multe ori se dă nume copiilor în antichitate după ôre quare animale, sau din allegerea părinților sau pentru caracterul copiilor, Așe se vedu : Leon, Aslan, Rachel, Agnès, Agnița, Columbu, etc. Se vedu nume și după plante, Călin, Violla, Carophyllo, Anthița, Flôrea, Rosa, Triantaphylu, etc.

12 Vers. « ... Si spusse Iacob Rachelei quô frate al tatălui seu este... » Aquí *frate* cà de multe ori în hebraesce se ia drept consănge (rudă). Vorb'a *frate* și în alte limbe și în românesce se dă și unui conațional farô a fi din aqueeasi familiă, și ênsusi unui străin de altă națiô, spre à arătâ pe aproapele.

13 Vers. « ... Spusse lui Laban tôte cuvintele pentru quare venisse. » *και διηγήσατο τῷ Λάβαν πάτας τῶς λόγους τοῦτους.* Ammu dis quô *ἔρηξα* și *λόγος* după stylul biblicu însemnêdă și eveniment, aventură. Aquí după aquest sens se cuviniă à se traducee : *spusse lui Laban tote aventurile, sau nevoile salle*. Qua sâ lăssăm ânsè vorb'a *λόγους* tradussă în *cuvinte*, a câtât à adăogi : *pentru quare venisse*, quôci, de traduceam ad litteram prin *tote cuvintele aquestea*, nu se mai întlegeă. Aquesta è un hebraismu que nu se lăssă à se traducee.

17 Vers. « Frumôsă la statură și bellă la față. » De multe ori cititorul vâ vedé aqueste doi ajectivi *frumos* și *bellu*, și i se vâ părea quô sunt synonyme sau quô însemnêdă tot aquea. Aquí ânsè vâ sâ arate quô Rachel pentru față ei eră bellă, și apoi statur'a, cărnile, tôte eră în proportiô și în bune forme, adicô formose sau frumose. Pôte o femeie sâ fiă bellă la față și sâ nu fiă formôsă; se

póte iar să aibă forme fórte exemplare și să nu fiă bellă.

18 Vers. « Dilese... » se póte dicea că și *allesse*. Dilegere vă să dică à amă cu preferință. Un părinte amă pe toți copii, și póte să aibă pe unul diles sau dilect. Aqi e vorb'a de polygamiă, și un bărbat având mai multe femei, póte avé pe una dilesă.

23 și 24 Vers. Constructia este așa de inversă în aceste două versete în quăt daquă se traduceă vorbele în rëndul cum sunt aședate în hellenic'a, nu s'ar fi arătã natural în romănesce. Faró à prefacee nici o vorbă, le-ammu schimbãt numai locul: éccu cum este rindul lor în textu :

« 23. Si se faci sérã, și luând pe Lia filia sa, o intruduse la Iacob. *Si intrò la dènsa Iacob.*

« 24. Dette încò Laban Lici, filiei sãlle pe Zelp'hã domestic'a lui spre à 'i fi fétã (în casã), și quând se faciù diò, éccò Lia (în locul Rachelei) ! »

Noi nu faciuròm, de quăt à stramutã vorlele *Iacob intrò la femeea sa* din versetul 23, și le pusserom într'un rënd mai natural în versetul 24, la locul lor.

28 Vers. « Făcù Iacob așa, împlini quelle d'așeptele (șeptemân'a) aquesteia » (adicò Lici); îi dette apoi Laban și pe Rachel filia sa de femece. » *Συντέλεσον τὰ ἑβδομα ταύτης... ἐποίησεν Ἰακωβ οὕτως, καὶ ἀντιπλήρωσε τὰ ἑβδομα ταύτης.* — Reu s'a înteldec de traducetori vechi vorb'a *ἑβδομα*, traducendù-o șepte anni. Aqi nu è vorb'a qua să mai serve șepte anni și apoi să 'i dea și pe Rachel, ci să împlinească șepte dille dupò datinele nutei hebraice cu prim'a mirésã Lia, și apoi îi vã dà în datã și pe Rachel, pentru quare vã servi apoi alti șepte anni; adicò 'io dà acum înainte, quòci are credință în ellu. Aqueast'a se învedereadã și din versetul 30 unde dice: și intrò Iacob la Rachel, și o dillesse, etc. și mai servi lui Laban încò alti șepte anni. — *ἑβδομα* nu vã sădicã în hellenic'a șepte anni, ci quelle d'așeptelea, sau șeptemân'a la impregiurarea de aquil. — Apoi sciut este quò la Hebrei din antichitate și pînò astãgi la quei ce mai tînu datinele vechie, nunt'a tîne șepte dille, în quare se bucurã mirele și mirésã, și se potu apoi dice în adevêr căsătoriji. Laban nu vrea mai bine de quăt să 'și vedã ambele filie măritate, și se asigurã mai întâiu de quea mai urtã, pe quare n'o puteã dà pe prețul pe quare à dat pe Rachel. Frumusetea Rachelei a dotat sau a măritat și pe Lia. Laban bine dice despre datinele locului lui. Ellu erã Babylonian, cãde origine chaldeu. — Erodotu dice quò în Babylonia, la serbãtori alle annului toți pãrinții își aduceau filiele la unsbor, serbãtòre tînutale. Aeolo quelle frumose erã cumpèrat dela pãrinți de petiòri, pe întrecute, quine dà mai mult, pînò quând veniã rëndul aquellor'a din fete pentru quare junii nu dà nimicu. Așã magistrații locului din summele que se adunã dupò prețul quellor frumose dotã pe quelle urte și așa se măritã tóte. Laban în locu de bani ia dela Iacob 14 anni de servitiu, și pentru Lia nu ar' fi luat nici un annu. Așã prețul Rachelei măritã și pe Lia.

29 Vers. « Mai dette Laban Rachelei pe Bal à... de ai fi fétã (în casã)... » Aqi învederat se cunòsce quâte ammu dis în nota dela Cap. XVI, vers. 1 și 6 quò fetele la măritat adducea la bărbat și ancille fète în casã a quãror destinatã se vede în versetele urmãtòre. Lia aduce pe Zelp'hã și Rachel pe Ballã.

32 Vers. Dela aquest verset începu nascerile filiilor lui Iacob despre quari se observã pentru toți quò fiã-quare ia un nume dupò òre quare circumstanțe dela nasceri. În aceste nume cum și în altele se vedu rădècinele multor vorbe hellenice și

alle limbelor moderne : asfel se vede Issa-har (*Ἰσάρις*) *Dan* (dar) slavon, *Gad* (godere).

25 Vers. « ... me voiu mărturisi Domnului și de aqueast'a chiemò numele lui, Iuda... » În hebraesce se dice că și 'i turcesce sau arăbesce *Iehudã*. — *Iehud* vã să dicã, à se confesã, à se mărturisi.

CAPU XXX.

1 Vers. « ... Dã 'mi copii, iar de nu, eu voiu muri. » Aqi timpul fiitor este în locu de present, adicò moru sau surt mórtați, sau și voiu muri. Femeea farò copii erã consideratã ca mórta.

13 Vers. « Attunci Rachel ãisse lui Iacob : éccò fét'a mea din casã Ballã; intrã la dènsa și ea vã nasce pe genuchii mei, qua să 'mi am și eu copii dintr'ènsa. » — Se vede dar condiția aquestor fete ; elle devin membri ai familiei, elle sunt considerate ca filie alle patrònei, și filii dintr'ensele, cã nepoti, devin filii ai Patrònei. Unde le è sclavia sau țigãnia dreptului roman a Dlor Pharisei que traducu numele *παῖς* și *παιδοσση* în sclavu și sclavã? Ast'a è sclavia lui Agar que devine Mamã unui Patriarch cã Ismael; aqueasta è sclavia Ballai și Zelphei que devin mame de patriarhi în Israel; și astã este sclavia tutolor quellor de condiția lor, copille scãpètate, orphane póte, que le iau cu dènsese quelle avute la maritagiu lor cã fete de sufflet.

14 Vers. « Dã 'mi și mic din mandragorele filiului teu. »

15 Vers. « ... nu așa, ci dórmi ellu cu tine în nóptea aqueast'a în locul mandragorelor filiului têu. » — În versetul 14 unde se dice. *mere de mandragora* *μηλα μανδραγόρου*, credem quò se întellege fructe de mandragorã sau de mandragoru. În hellenic'a vorb'a este cum se vede în neutru (mandragoru). Ammu lãssat'ò în feminin (mandragorã) qua să conservãm form'a que îi detterò traducetorii vechi, și apoi așa și è cunoscutã aqueastã plantã în multe părți alle Romãniei pe unde meșteresele ghicitòre sau preotesse indiene dau aqueasta buriana cã bunã d'ã facee copii cu dèns'a. Aqueastã plantã în textul hebraicu se numesce *dudaim*. Unii dicu quò ar' fi planta numitã *Rhameus Lotus*. În florile și rădècinele aquestei plante se aflã nisce asemènãri cu òre-quare părți alle corpului uman; și de aquil póte quò fi caus'a de à se crede quò ar' fi avènd nisce virtuți de à dà fecunditatea femeilor sterpe. — Vorb'a *dudaim* sau mandragorã se mai aflã și în Cântarea cântãrilor cap. VII, v. 13 « Mandragorele respãndirò miros. »

23 Vers. « Luat'a d'assupra mea Dunmedeu meu opprobriu. » Originalul dice *δνειδος*. Traducția vechie, dice *ocara*, que în țigãnesce vã să dicã ènsuși aqueea que n'ar fi voit à dicce Rachel. — Femeea stèrpã se considera cã mórta, și quò un blestem este assupa ei. Erã o mare durere în familiã de à purtã un asemenea blestem. Rachel se vede usuratã de aquea rușine sau opprobriu prin fructul que simte în pãntecele ei.

30 Vers « ... De cum calcò piciorul meu la tine. » *ἐπὶ τῷ ποδὶ μου*. Traducția vechiã dice: « cu intrareu mea. » Limb'a romãna este așa de avutã în phrași și expresii de timpji primitivi, înquăt adesea tradectiile ad litteram din Bibliã și din Homeru devin quelle mai juste, mai întellose și mai energice.

32 Vers. Vorb'a *disalbu* traduce queea que în hellenic'a se dice *διάλευκον* adicò albu închis, nu bine albu. Traducția vechiã dice *albu*, par' quò ar' fi fost în original *λευκόν*.

37 Vers. « .. Vèrgã styriacina verde, și de nucu și de platan. » Alte tradectii dicu vèrgã de pleo-

pu, de nucu și de castan; altele în locu de *nucu* pun mygdal.

Se observă quô Iacob făcû și aqui quam tot după cum ficusse cu fratele seu Esau; quel puçin, daqua eră tot d'auna tot cu dreptatea și adevêrul în gură, câtă să lasse oile în starea naturale à concepe și à nasce cum se vâ întemplă. — Mai la valle în capitolul următor îl vommu auđi quô tot Dumneđu și angelii îl învêță să faciă d'alde aquestea. În adevêr quô și soeru seu nu eră vre o pômă de alles, și la artă oppusse și Iacob artă; ânsê în que are d'â mestecă pe Dumneđu în cabalele și luptele ômenilor de generele aquesta?

CAPU XXXI.

7 Vers. « ... Si 'mi schimbò salariul meu de dece *mnale*..., Borba *μνῶν* s'a luat de mulți în locu de *ἀρνῶν* și s'a tradus în 'gnei sau miei. Alta este *ἀρνός ἀρνῶν* *agnus* gellu, și alta, *μῶ μνῶν* que este o monetă.

38, 39, 40, 41 Vers. Aqueste patru versete sunt model de eloquință naturale. La queea que Omul are dreptate și lassă à vorbi dreptatea sa, ori quât de simplu și neinstruit să fiă, întrepepe toți avocații. Quând vorbesce Dreptatea în Omu, vorbesce ênsuși Dumneđu, iar nu quând se descôrță vergele și quând se suie țapi și berbecii pe oi și pe capre. Bine quô aquele vergele potu să fiă nisce jonglerii și descântecce que n'adduc nu nici un effect și prin urmare forte innocente; dar que au d'amestec Dumneđu și angelii cu dênsele?

În versetul 41 iar se adduce înainte vorb'a *mnale* καὶ παρελόγησεν τὸν μισθὸν μου δέξα μνῶν. Traducția vechiă se exprimă prin: « și 'mi ai schimbat simbria cu dece miei. » N'a fost vorb'a nicăiri de dece sau de doș deci de 'gnei sau de capre. Quine citește aqueste doș capitole vede condițiile. Iacob nu se plânge de aquest'a, ci quô soeru seu 'i a schimbat simbria în felurimi sau în dece chipuri sau prețuri que le arata prin *mnale*; aquest'a dice mai nainte și către femeile lui: ta-tăl vostru quând una quând alta schimbă, quând varii, quând albe etc. Astădi la asemenia, împregiurări, se exprimă ômeni prin a schimbat bandiera, a schimbat culórea, a schimbat căciula... etc. atunci se dicea schimbă mnaoa, adică moneta sau

prețul, schimba tocmear'a. — Pare-se vorbele *μῶ* și *ἀρνῶ* quô, și de nu sânt de aqueși radicină sau origine, au ânsê aquești assemênare cã *pecus* cu *pecunia* și starea *pecuniara*. Aquest'a ânsê n'ar' seusa pe un traducător din latinesce să confunde monetele cu oile.

44 Vers. « Vino dar să facem un testament eu și tu... » A qui vorb'a testament să ia mai mult în locu de învoire, pactu alianță; ânsê pentru quô è învoirea între soeru și ginere sau filii, învoirea è cã queea que dicem astădi testament sau legătură prin quare lassă părinții la filii averea. — În alte împregiurări ânsê are însemnare curata de pactu învoire.

48 Vers. « Si 'l a numit Laban *Tumulul marturiei*, iar Iacob 'l a numit *Tumulul marturiscesce* Pare-se quô, unul Chaldeu, și altul Hebreu, finec fiă-quare la expresiile idiomei sau dialectului seu. Cã și cum ar' vorbi doi Români din doș diverse provinci, și unul ar' dice: stăi *pe locu* și altul ar' dice: stăi *locului*.

53 Vers. Din aquest verset se vede quô tumulul și colônna que înălțarò furò un fel de hotare nu numai materiali, ci și morali tot de o dată, înaintea quărora iau pe Dumneđu de martur de à nu trece peste dênsele cu rea cugetare unul către altul. Laban pînă în urmă se pôrtă cã un bun părinte și unde vorbesce despre filiele salle și le recomandă è admirabil de ținerete paternă, dicend: « de vei unii filiele melle, de vei lui alte femei peste filiele melle, veđi nimeni cu noi (aqui) este. Dumneđu è martur între mine și tine. »

56 Vers. Κατεβόησε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ — își sârutò filii, traducuu unii, cã și quând ar' fi fost simplu ἐβόησε. Prepositia κατά însemneđă mult mult, cu ardóre; noi tradusseròm prin « sârutò de despărțire. »

CAPU XXXII.

2 Vers. « ... și chemò numele locului aquele-luia Castre. » În hebreesce *Ma'hanaim* însemneđă ambele câmpamente sau tabere, adicò una que vêdusse Iacob și alt'a, a lui ênsuși. Noi ammu ținut textual hellenicu: în primul verset vorb'a è în singular *παρεβόλη* aqui è în plural *παρεβόλαι* câmpamente, castre, tabere.

VIII.

VAISCHLA'H.

3 Vers. Dela aquest verset începe partea VIII.

10 Vers. « ... Quôci în baculul (toiagul) meu trecuu Iordanul aquesta; iar acum despărțim'am în doș turme. » Vă să arate quô a plecat din cas'a paternă neavut numai cu toiagul și acum è cu doș turme sau campamente. După alții nu face allusió la starea lui de mai nainte și la quea presentă, ci la situația gravă în quare se află, quô adicò quând se despărți de soeru seu și trecú Iordanul averea lui, vitele lui, ômenii lui formă o singură tabară, o singură turmă și un singur păstor sau toiagu; și acum de fric'a fratelui seu eecò 'l despărțit în doș tabere.

20 vers. « ... Eecò și feciorul teu Iacob face și ellu după noi » παρεβόησεν ὅπισθεν ἡμῶν. Mai toți româniszii sunt âncò în starea biblică, de 'i vommu sci află și conservă.

24, 25, 26, 27, 28 vers. « ... Ci Israel numele teu vâ fi; quôci invins'ai cu Dumneđu și cu ômenii tare (vei fi). » — Aqueastă luptă que se vede în aqueste cinci versete nu è d'a se îndoi quô Moysè voiesce s'o arate de o luptă între Dumneđu și Iacob, în quare aquest'a din urmă fu vingetor.

Doctrinelle antichității își avê fiă-quare allegoriele salle, figurele salle. Una din figurele quelle mai mari și quelle mai însemnătore este aquest'a a luptei Omului cu Dumneđu. Aqueastă luptă în fiă quare religiò eră arătată după system'a ei după tendințele ei mai mult și mai puçin liberali, mai mult și mai puçin materiali sau spirituali. Unele arătă aqueastă luptă între Dumneđu și între nisce Giganti sau Titani, ômeni extraordinari, d'o putere și mărime colosale, quari, cã apostafi cătreq uel atot Potent, nu întârziarò d'â fi fui-

gerați învinși și stinși cu totul. — Altele vedând quô lupt'a nu mai încetă, făcūrō din aquești Titani nise ființe spirituali nemuritoare, que nu se putea desființa și quari în necontentin dă aqueastă luptă Divinității. De aqui doș principe, unul că altul nemuritor, unul că altul neînvinș. Alții că Hellenii puid în luptă doș principe pe Saturnu că deū mai vechiu și pe Joie că revolutionar, în locu d'a Invinge Autoritatea Saturnu, învinse Revoluția Joie, și din Revoluțiō făcūrō Divinitate supremă și suveran'a lumei. Grecii progressarō prin aqueastă credință. — Moysē vru à dă o lovitură și aquestei tradiții sau mai bine à o narră pe scurt după system'a sa și mai liberale, și contrarii ori-quarii idolatrii, ori-quarii puteri, afarō de Puterea Pute-rilor que eră Dumneđeu lui, potent, creator, și uman, părinte și Domnu. Lupt'a nu o denegō; ânsē cum o arată? Ia Divinitatea ast fel cum își făcea lumea o idee despre dēnsa: Nu eră popul, nu eră doctrină philosophică or religiōsă quare să nu facă din elementele Naturei sau o singură divinitate sau atatea divinități quate și agentii Naturei. Natur'a cu un cuvēnt eră Dumneđeu; și Natur'a își ayea legile salle că și pinō astăđi pe quare ni meni nu le călcă nepedeșit. Omul spre exemplu, după legile naturei, ē mai greu de quāt ap'a, și pe apă nu se pōte pune farō à cadē à fund, ânsē tot înnotă; este âncō și mai greu de quāt aerul, și după o înălțime nu se pōte abandonă aerului farō à sederipă pinō în fund cu totul strivit. — Omul albu appare, omul quel mai intelligent, și de aqui în ainte din progres în progres o luptă necontentină încontra elementelor spre à le suppone voitei lui, cugetărilor, scopurilor lui. Prin invențiile lui devine domnu al mării și o strabate în lōte părțile pentru necessitățile lui, pentru scopurile lui; fură fulgerul din cer și îl applēcă Ia atatea arte și făcilități... Fia-quare artă, fia-quare meseria, fia-quare sciință, fia-quare idee, cu luptă și cu sudori se conquistō. Prin urmare Gigantele lui Moysē, Titanul lui, Prometheul lui, înfine Diavolul lui, fu ênsuși Omul; ânsē nu că apostat que voiesce à scalladă cerul, nu că adversariu que voiesce à destronă Divinitatea, nu că Joie ființă fictivă cu Saturnu, ci că Omu în nevoile salle. În repausul dar, și nôpțea secunilor de nesciință, Dumneđeu vine la dēnsul și îl provocă la luptă drēptă; își sumete și Omul mânecele, și nu se lasă, se luptă o nôpțe întrēgă fărō à sci cu quine se luptă; quōci se luptă cu nevoile salle, cu bătaiea de capu pentru mâine, cu preocuparea de sōrt'a și viitorul copiilor; se luptă, nu se lassă: i se dislocă membrii și cōps'a, sciōpētă... Înfine ânsē trîntecese, ține tēpēn, pune genuchii pe peptu că un Theseu que lerassă Centaurul; se appropriă de diō, peru errorile unei nôpți de seculi de nesciință; Divinitatea Natură, sau și Domnul Naturei gōfăie subț brațele nervōse alle travalliuului-Omu și strigă lassă-me! demitte me să me ducu. — Nu; quine esci? — Nu te lassu pinō nu mē vei binecuvēn'ă, pinō nu vei recunōsce quō te-am învinș, quōci nu sunt eu provocatorul, și quō lupt'a mea a fost onestă, cuviosă, drēptă.

— Cum 'ți e numele? Întrēbă Necunoscutul.

— Iacob, respunde Omul.

— Israel vă fi de acum numele teu, quōci ai învinș cu Dumneđeu, și cu Omenii tare vei fi; adicō Omu cu Omu vă fi solidar din aqueastă doctrină, nici un omu nu vă mai fi debil și prada altuia, sau prin dreptul Puterii sau prin dreptul Astuției; omenii nu te vor aservi, Omule; Omenii nu te vor amăgi, Omule; s'a făcut diōa acum. În-

vins'ai cu Dumneđeu și cu Omenii tare vei fi.

Que Dumneđeu ē aquest'a que nu fulgeră pe quel que ți dă luptă și îl si învinge? Que Dumneđeu ē aquest'a que se bucură mai mult de quāt un tată quând vede quō 'l întrece filiul seu? Vedei aquest Dumneđeu nu eră cunoscut la Păgani; aquest Dumneđeu nu ē recunoscut nici aquellor din quei que se diēu chrestini și se oppunn în calcea progressului, și își facu un Dumneđeu gelos, invidios, terribil, vindicativ, spre à și justifică nelegiurile lor. Arama lor vor s'ō trēcă de aur și stirgă la eresia, ori unde appare pētra Lydiei și omenii quari vor s'ă frece cu nasul de dēnsă și s'ă le esă aram'a: Pe aquest Dumneđeu Moysē îl întredvī pentru prima ôră, iar Christ veni à ni 'l arată în carne și în ôse. Aquē ē puterea, aquē ē geniul lui Moysē de à resturnă toți mythii pagănetății și à facee dintr'ênsii nise figure atât de salutarii, și atât de progressive. Dumneđeu se lassă à fi învinș de Omu; și impiul, ereticul, atheul antineu que cutedă à cugetă numai un'a că aqueasta, devine pietos, drept-credincios, quând crede și proclamă în gur'a mare dogm'a aquesta; și quând accusă de mincinos, neadeverat, fabulos pe ori-que Dumneđeu altul que fulgeră la Giganți, que se bate cu Titanii, și quare nu pōte învinge Demonii.

Iacob aquē ē o figură, ânsē în locu de à reprezentă pe Omu în genere, omenirea întrēgă, reprezentă un singur popul, marginit într'un comprins fôrte micu, sgircit că avarul pe tesausul seu, neapropiabil, necomunicativ, necapabil de à pncepe un assemenea Dumneđeu, și orgolios de à avē de străbun o fiinta că Iacob dē o virtute atât de problematică cum îl vedūrōm în capitolele precedente. Moysē se cuvēniă sau a'si prepară heroul de predilectiō pentru o assemenea luptă print'o viață exemplară și print'o inimă leale, sau, daqua 'l a descris o dată ast fel, s'ă fi scos pe arenă, un alt prode quare s'ă fi reprezentat omenirea în trēgă que de atatea mii de anni de întuncreu se luptă încontra Quellui que își complace à se vedē învinș de creatur'a sa.

Vedei aqui se vede spiritul de părtinire, spiritul de partit que face din legea lui Moysē umbr'a Legii. Apoi după systemele de atunci de à 'si arrogă sciință numai o castă fôrte mică de omeni și de à o ținne ascunsă dela popul, după systemele de à condamnă la mōrte pe ori-quinē gustă din fructul arburelui Sciinței, aqueastă luptă de atăția mii de anni, reprezentată într'o nôpțe a quaria fia quare secundă ē un secol de sudori, de turmente și de martiriu, fia que mișcare, luptă, victoriă și disfată ē conquist'a unei Sciinței, iar campania întrēgă, calcea întrēgă a Progressului uman pinō astăđi; aqueasta luptă la la quăria narrații nu ajunge cursurile întregi alle tutulor sciințelor, spre à o desvoltă pe întregu; Moysē o narră în cinci versete, și atât de accoperit, atât de mysticu în quāt nici după patru mii de anni nu 'l pōte quine vă desciffră bine. Că Hebreu își allege pe un Iacob de model, și că educat de sapienții Egyptului nu se pōte desbără de mysticismu.

30 Vers. « Si chiamō Iacob numele locului aquelluia. *Forma lui Dumneđeu*, quōci disse vedut' am pe Dumneđeu făcā în făcā și s'a salvat sufletul meu. » Form'a sau imaginea lui Dumneđeu pe hebraesce se dice *Penuel*; și prin urmare Penuel fu chiamat numele aquellui locu. — Pe de altă parte și în antichitate și în dillele nôstre âncō s'a cređut quō nimeni nu pōte vedē divinitatea fărō à muri; prin urmare ori quând quineva vedeă sau aievea sau în vis ôre-quare ființe que se puteă

numi ceresci, o avea că un semnu reu și se asteptă la mórte. Mai virtos pe patul malatiei și al frigurilor, daqua amalatul dicea quò vede óre quare fințe imagine, ethereene, angeli, divinități, toți ai casei se asteptă la mórte. — A vedé daró pe Dumneđu sau un angel și à mai trăi după aqueast'a, erà o mare minune, un mare privilegiu. Toți sciu quò și în hebreesce și în alte limbe pe atunci *sufflet* nu însemnà alta de quát sufflare, viață. Așà daró è o exclamațió de bucurie, de recunoștință, de grațiá, à exclamà quinevã: vedut' am pe Dumneđu și mi s'a salvat viața, adicó și mai trăiescu încă.

31 Vers. Si îi resăriá sórele când trecuse Forma lui Dumneđu. » *Ἀνέτειλε δὲ αὐτῷ ὁ ἥλιος ἡνθια παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ.* După tóte regulele și după verbul *παρῆλθε* que nu se aratá prin *διέβη* textul helenicu ne dă à înțelege quò sugetul sau persóna verbului *trecusse*, este, Forma lui Dumneđu, adicó quò aqueastă formá trecuse sau dispáru când resáriá lui Iacob sórele. — După alte versiuni însé înțellege este alt fel. Cu *Form'a lui Dumneđu* se înțellege numele locului aquell'a unde se luptó Iacob, adicó locul numit Penuel, și prin urmare sugetul verbului *trecuse* este Iacob. Așà după aquest înțelles alții se exprimă astfel: « Resáriá sórele lui Iacob, când aqueasta trecuse dincolo de Penuel » adicó de locul aquella. Textul helenicu însé nu se lassá nici decun à fi înțelles ast fel. De ar' fi fost cum ammu dis verbul *διέβη* și nu *παρῆλθε*, se puteá luá și ast fel.

CAPU XXXIII.

1 și 2 Vers. Iacob cum vede pe frate seu, își împarte copii și femeile ast fel cum quei mai amați sã fiá mai puțin expuși: își pune ancillele mai ántéiu, apoi pe Lia, și apoi pe Rachel cu Ioseph quei mai din urmá.

9 Vers. « Esau atunci disse: sunt și pe la mine multe, fratele, meu; fiá fie alle talle. » *Ἔστι μοι πολλὰ ἀδελφῶν Ἔστω σοι τὰ σα.* Quát è de naiv și grav tot de o datá aquest respuns de language primitive! Limb'a română perde de se và traducce aqueasta expressió cum se exprimá cãrturarii și nu cum se exprimá popoul, quát devine de sãlciú sau nesãratá phrasea de se và dice: am și eu multe, frate.

10 Vers. « Iar Iacob disse: nu deh... » *Ἐπεὶ δὲ Ἰακωβ, μὴ δὴ... —* Aquí se vede nu numai expressia primitivá, ci și tém'a unui omu că Iacob, când la fiá—que mișcare a fratelui seu nu scia încă que se prepuiá. Când se traduce din limb'a hellenicá nisce asemenea phrasi că quelle que citaróm și alte multe homerice vede quinevã quò limb'a română è cu mult mai hellenicá în geniul seu de quát gréc'a vorbitóre.

12, 13, 14, 15 Vers. In aqueste patru versuri se aratá codirea și tém'a lui Iacob: la ori—que i se propune, îi è fricã sã nu afle o cursá. Nici drumul nu va sã fiá din preunã cu frate-seu, nici ómenii aquestui nu i voiesce à i avé de seortá; face tot cum sã se vedá scãpat cu binisorul de densul, și cum sã se assure quò aquest'a nu ține rancóre. Omul que nu avú témá d'a se luptá o nópte întrégá cu Dumneđu, è codard, fricos d'a se vedé facá în faça cu aquell'a quãruia scie quò i a făcut réu. Quát è de tare puterea Conștiinței sau a remușcării pentru quel que mai are în sine aqueastá voce a lui Dumneđu! Aqueastá frieá a lui Iacob, face pe Omu à se mai împacă cu densul. Tot mai è speranță de omul que are conștiință, quãruí îi è fricá de pécatele que a făcut.

18 vers. « Veni apoi Iacob la Salem, cetate a Sichimilor. » De quâte ori ammu întâmpinat cetatea Salem nu ne-ammu arrestat spre à aratá quò aquesta este însuși Ierusalem cu numele seu anticu que se dicea și Solema.

CAPU XXXIV.

Tot que se cuvine à însemnã la începutul aquestui capitol este quò evenimentele que se aratá aquí nu se întâmplaró în datá după venirea lui Iacob în părțile aquellea. Quóci Iacob servind 20 anni la Laban, în al șeptelea s'a însurat, și Symeon și Levi, al doilea și al treilea filii nu putea avea la venirea lor acolo de quát dela 9 pînó la 11 anni quel mult.

20 vers. « Veni dar Emmor și Sychem filiiu aquestui la pórtã cetãtii lor și vorbi către bãrbãții cetãtii... » — În antichitate, cum se vede, locul de adunare și de consiliu al cetãtenilor erà la pórtile cetãtii; quóci acolo erà și locul unde popoul se puteá aduná mai mult, unii intrând și alții esind după alle lor. Homeru aratá quò Troienii țineau consiliu apprópe de pórt'a Sceei.

25 vers. « ... Symeon și Levi luaró sabia... și uccisseró ori—que mascule... » — Se înțellege quò aquesti doi filii ai lui Iacob și frați ai Dinei, intraró în cetate cá capi ai ómenilor dela turme que luaró cu densii; quóci al mintrele, ori—quát de amalați sã fi fost locuitorii unei cetãti întregii, numai doi ómeni singuri nu i ar' fi putut exterminá și luá tóte femeile captive, și depradá și luá cu sine averile. Se înțellege quò se formó mai ántéiu o bandá quãrii aquesti doi frați furó capi.

Aqueastá faptá nu face onóre aquestor doi filii ai lui Iacob, și o recunoșce și tatál lor. — S'a putut apoi circonvecinii, în locu de à se desdemná și à se sculá cu toții spre à reshuná aquest dolu sau violenție, cum dice și Moysé, în locu de à se întorritá dicu, à se cuprinde de fricã și à nu se luá după quei que commisseró o asemenea faptá de bandiți; pe Dumneđu însé que arc de a l' amestecá la midlocu la o asemenea faptá și d'a l' punne în capitolul urmátor quò Ellu însuși respândi fric'a și terróre peste cetãțile din pregiur (capu XXXV, vers. 5.), afaró numai daqua cu *frica lui Dumneđu*, nu se înțellege o fricã mare.

Partea singurá quea buná a aquestui capitol este gradul puntului d'onóre al lui Symeon și Levi que îi împinge și pînó la un asemenea heroismu de nelegiure. Respunsul lor scurt către tatál lor îi desculpá óre—cum în aintea quellui quãruí onórerea familiei îi è mai seumpá de quát ori—que. « Dar que? au cá către o meretrice sã se pórté cu suror'a nóstrá? »

CAPU XXXV.

2 Vers. « Disse dar Iacob casei salle. » — Adesea în Bibliá, cá și în díllele nóstre, *casa* însemnã familiá, și dynastiá când è vorbá de domnitori: casa lui Iacob, casa lui David... — « Ardicãți deii strãini. » După alte versiuni: *errorile*, rãlãcirile strãine. Aquí se vede quò se aflá în cas'a lui sau resturi din Teraphimii que luasse Rachel dela tatá seu din Messopotamia, sau póte și quevã idoli que s'au fost deprádat cu alte objete din cetatea Sichimilor.

4 vers. « Toți ai casei detteró lui Iacob deii strãini... și cerceii din urechile lor. » — Se vede quò cerceii representá quevã imagini idolatrice și pentru aqueast'a furó considerãti între objetele idolatriei, quóci altfel cerceii simpli nu erã proscrisi în ritual patriarchal. — Despre *terebinthul* unde

fură îngropate aqweste obiecte, alte versiuni dicu *stejar*.

8 Vers. « Pe aquel timpu muri Debbora crescătorea Rebecchei... » Se scie quô Rebecca eră mamă lui Iacob, și aqueastă crescătorea a ei, n'a putut veni aqul din Mesopotamia, de quât o dată cu Rebecca și cu Eliezer. La nota capului XXIV, vers. 59, ammu însemnat despre aqueasta. Aqul adăogim quô fetele quând se mărită adducea la bărbat între alte ancille și pe crescătorea lor (daqua trăia aqueasta) și eră respectată că o sócră de către bărbat, și că o Bună de copii. Prob'a se vede în respectul que avă Iacob de dēnsa, și în ceremonia cu quare o immortmētō, dând și arburelui sub quare o îngropō, numele de *querrul Dolui* în commemoratja aquestei femei, pentru quare fu în doliu tōtă cas'a. Pare-se quô aquest respect și onōre să dă mai mult unei crescătorea de mamă de quāt consōrtei. Atât femea că mamă eră de sacra.

14 Vers. « Si ardicō Iacob colōnă... și stropi peste dēnsa libațiō și versō peste dēns'a oliu. » — « Nu se vėdu în religia sau cultul primitiv al patriarhilor de quāt sacrificiuri, offrande, decimă, rugă, urări, libații (stropiri de vin) și ungeri. Pe nicăiri nu se vorbesce nici de templuri, nici de serbători, nici de alte solemnități, » dice D. Cahen.

CAPU XXXVI.

3 Vers. « Si pe Basemath, filia lui Ismael, surora lui Nabaioth. » — În capitolul XXVIII, vers. 9. Aqueasta filiă a lui Ismael are nume de Maeleth. Si din tōte versiunile, Samariteana numai conservă aquellasi nume dat la început. — Esau numinduse și Edom. Aqul se vede prima alianțā între Ismaeliti și Edomiti.

12. Vers. « .... Amalec... » Hebreii detestă pe Amaleciți, și între altele le impută quō sunt descendenții lui Amalec filiu unei concubine.

15 Vers. « Aquestia sunt Ducii filiului lui Esau... » Vorb'a *duce* sau *ducă* que în hellenic'a se arată prin *ἡγεμών*. Tot dela *ἡγεμόν*, în hebraesce sau pe aquei timpu se dicea *Aluf* singular, *Alufim* plural que însemnă *οἰκογενετάρχης* adicō capu de familiă. Apoi mai târziu quând Hebreii se constituirō în Stat, *Aluf* însemnă mai mare peste una mie. (Cartea Judilor capu VI, vers. 15.) La Idumeeni *Aluf* eră numele domnitorului sau capului guvernului.

24 Vers. « ... Onan, aquesta este și Onas quare aflō pe *Iamin* în desert... » Multe și varii păreri sunt assupra vorbeii sau numelui *Iamin*. Unii dicu quō ar' fi o plantă, alții quō ar' fi nisce lacuri sau balte în desert. Traducătorii din hebraesce, dicu quō sunt catirii que eră necunoscuți încă, și quō aqueastă alianțā sau maritagiū între cai și asini, în desert s'a făcut pentru prim'a oră, de unde eșirō catirii și fi aflō Onas : — Alții vor să affirme quō *Iamin* însemnă omeni tari que inspiră terrorea.

— În textul hellenicu al quellor Sėpte deci exprimānduse prin *τὸν Ἰακωβ*, articolul *τὸν* pare mai mult quō ar' arătă vre un omu ore-quare sau vre o speciă umană. —

31 Vers. « Si aquestia (quei următori) sunt regii que au domnit în Edom mai nainte de a domni vre un rege în Israel. » — Mai târziu numele de *Aluf dūca* sau *duce* fu schimbat în *Melech, rege*. — Mulți dicu quō aquest capitol n'ar' fi scris de Moysē, pentru cuvintele din urm alle aquestui verset, unde dice : Regii que au domnit în Edom, *mai nainte de a domni vre un rege în Israel.* » Pe quând scriă sau există Moysē nu eră regi în Israel. Primul rege fu Saul, quare fu cu mult mai târziu, și Moysē (dicu aquesti commentatori). Cum putea scrie historia în viitor ? historia este a trecutului. — Noi nu suntem de părerea aquestora ; ci dicem quô Moysē își aveă și ellu, daqua nu mai mult, că totu omul, aspirațiile salle pentru nația sa, scopul seu, și pōte și temerile salle. Un autor român din dillele nōstre ar' putē scrie historia Romāniei, și venind la Michaiu Bravul să dică : « Aquest'a domni assupra Valachiei Transylvāniei și Moldaviei mai nainte de a fi aqueste părți alle Romāniei unite. » Si daquă dupō mai mulți sau mai pușini anni, aqueastă aspiratiō s'ar realiză quând autorul que a exprimat'o numai există, fir'ar' ore de cuvintă venind nisce critici mai la urmă să dică quō o asemenea expressiō nu pōte fi eșitā din gur'a sau din pēn'a ęnsuși a autorului que a scriș'o în aspiratia sa ? — Sau iarō, daqua, tot aquel autor sau altul, venind la Domniū phanarioți, și enumerāndu'i, ar' dice : « Aquestia sunt domniū străini, que domnirō în Romānia mai nainte, de a domni în aqueast'a străinii Europei. » Drept ar' fi, dupō realizarea aquestei temeri, qua un criticu sau commentator să dică quō aquestă expressiō n'a putut eși din gur'a unui scriitor din dillele nōstre ?

33 Vers. « Murind Balac (primul rege), în locul lui domni Iobab, filiul lui Zarā din Bosorrha. » — Aqul se vedu optu regi, unul dupō altul domnind farō a fi filiul predecesorului seu rege. Aquesti domnitori luă autoritatea supremă, nu că un drept de moștenire dela părinți, ci din mân'a nației que fi allegă.

40, 41, 42, 43 Vers. În aqueste rei versete se vedu numai unspredece duci sau capi eșiți din cas'a sau familiia lui Esau. Cas'a lui Ismael dă doispredece capi, și cu Patriarchul lor trei-spredece. Cas'a lui Iacob dă asemenea doispredece capi de sementii și cu ellu trei-spredece. Dupō system'a dodecemale și complectă a lui Moysē cătă a se vedē asemenea doispredece duci sau *Alufim*, eșiți din cas'a lui Esau sau Edom. Aqueast'a ne face a crede quō sau din coppiā în coppiā, s'a trecut cu vederea vre unul, sau quō Moysē vrēnd a privilegiā mai mult pe Ismael și pe Iacob, în adins nu complectă dodecada casei lui Edom, qua să arate quō fi lipsesce quevā.

IX.

VAIESCHEB.

CAPU XXXVII.

1 Vers. Dela aquest verset incepe partea IX.

2 Vers. *Αὐτὰὶ δὲ αἱ γενεαὶς Ἰακωβ*. Aqul vorb'a *γενεαίς*, nă-quare vede quō nu însemnădă nici

nasceri, nici faceri, nici familii, nici genealogii, ci curat aventure, întâmplări, quelle que adicō se întâmplă lui Iacob de aqul înainte.

— « Joseph eră pascēnd din preună cu frații sei

oile, fiind june din preună în filii Ballei și filii Zelphei.» — Unii vor să explice de que Ioseph eră cu filii acinlelor și nu cu filii Liei, și vor à probă quò filii concubinelor nu eră așa de stimați cã filii femeilor legitime, și quò aqestia aveà un rol secundar de instructori sau de servitori pe lângă Ioseph. Noi nu suntem de părerea aqueasta, ci ni se pare mai natural și din quelle precedenti și din quelle que urmeadă, quò între Lia și Rachel fiind o rivalitate, quò filii Liei fiind șese și de un caracter violent și puțin scrupulos, cum s'au vedut în cetatea Sichimilor și către Ballà, și cum se vor vedè mai târziu; quò Ioseph și Beniamin remând orphani de mamă, firesce se lipià mai mult de filii Ballei și Zelphei que și ei eră luați în picior de quei șese pretentioși la dreptul de moștenire și de à commandà. Iacob vedeà firesce și purtarea și gelosia fiiloror sei din Lia, și amând pe Ioseph îi încredință mai mult fraților victime sau passivi.

— « Recriminò încă Ioseph cu imputări grelle pe frații sei. » Aqueastă închieere vine și mai mult à ne înțări în părerea noastră, quò adicò Ioseph se plânse amar la tatăl seu de frații sei, cã și cum s'ar' fi temut de viață, și prin urmare se adoaie în versetul următor: « Iar Iacob dilegeà pe Ioseph dintre toți filii sei. »

— Multe versiuni schimbă cu totul capetul aquestui verset 2, dicend quò nu Ioseph, ci frații sei accusarò pe aquesta la tatal lor. Intre quei de părerea aqueasta sunt și vechii traducători Români, caus'a este quò traduc. după cum s'a învederat, după ediția lui Sixtu Quintu: Textul aquestei ediții are verbul în plural *κατήνεγκαν*, unde edițiile adevèrat resaritate dicu *κατήνεγκε*.

Editia lui Alde coprinde: *κατήνεγκαν ψόγον πονηρόν πρὸς Ἰσραὴλ πατέρα αὐτῶν.*

Iar editia lui Aquilla și Symmachu dice: *καὶ ἤνεγκεν Ἰωσήφ τὸν ψόγον αὐτῶν πονηρὸν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ*, adicò: « Si aduceà Ioseph pir'a lor quea rea către tatăl seu. — Noi avuròm înainte textul ediției typărită în Athene sub prevegghierea Synodului de acolo. Aquele text se exprimă: *κατήνεγκε* (addusse iar nu addusserò cã sus) *δὲ ψόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν.* Si după aquesta tradusseròm cum se vede în textul nostru.

În fine or după o părere or după alt'a, frații nu eră în concordià cu Ioseph, și daqa aquest'a trăia mai mult cu filii Ballei și Zelphei eră quò se învoia mai bine cu aquesta, iar nu quò pentru quò aquesta eră mai disprețati de tatăl lor.

3 Vers. « Si îi făcù o tunică de mai multe culori. » Felul aquest'a de stofe după dis'a multor'a nu eră balfățat sau floratà sau vergățà în mai multe culori, ci urdită și țesută din fire de mai multe culori în quăt culorile firelor se amestecà una în alta. Din queste stofe se faceà tunice, și eră forte considerate între Orientali. Homeru vorbesce adesea de felul aquest'a de tunice. De aquea și noi nu l' disserom « haină pestrîță » ci tunică de mai multe culori, și mai jos, *variopinta*.

10 Vers. « ... Au dorò venind vommu veni eu și mam'a ta, și frații tei à ne închinà ție pe *pamènt*? » — Toți sciu quò Rachel mama sa nu trăia pe quând spunea Ioseph visul aquesta, și prin urmare unii accusà pe Moysè quò n'are justetă în aqueastă narrațiò, quând pune în gur'a lui Iacob vorbele *mam'a ta*. Din contra noi vedem queea mai mare justetă, și încò un fel de satyră paternă din partea lui Iacob. Aquesta cum se vede de toți mustrò pe fiulul seu, și îi disse: que è visul aquesta? Que vrei să arăți de ni l' spui?

Unspre dece stelle, bine; vrei să arăți unspredece frați? Cu sòrele apoi vrei să înțelegi pe mine, tatăl teu; și cu lun'a pe mama ta? și cu aqueasta vã s'ar' arate absurditatea visului, cã și quând 'iar dice: apoi mama ta è mortă, prostule! Si de aquea se exprimă prin: « A ne închinà ție pe *pamènt* » vorb'a *pamènt* nu e pusă învan, qua și quând 'iar dice quò pe lumea aqueasta nu se mai pòte. — Unii traducue expressia pe *pamènt* prin *pino la pamènt*. N'are quineva sã mai dică nimica quellor que *ἐπὶ τῶν γῆν* sau *ἐπὶ τῆς γῆς* vor s'ò înțellégă ast fel.

17 Vers. « Omul pe quare întrebă Ioseph despre frații sei îi responde: s'au ardicat de aquil (din Sychem adicò), quòci 'iam audit dicend: sã ne dudem în Dothaim. » — Părerea unor'a este justă quând dicu quò aquesta lăssarò locul aquell'a, nu atata pentru lips'a pasciunei, quãt spre à se departà de locul unde commissesserò depradarea și măcelul; le eră temă sã nu întempine resbunători.

25 Vers. « Sêdurò apoi sã *manànce pâine*. » — Vommu aflà adesea expressia aqueasta și dãm de scire quò în Bibliã cã și pinò în dioa de astăzi între popoli Orientali à *manànce pâine* vã sã dică simplu à *màncà*, à sedè la masă. În turcesce și în gréc'a vorbitòre, și ênsuși quând mănâncă quine vã la quea mai splendida masă, dice: am sêdut sã mănâncu *pâine*.

28 Vers. « Si cum trecea pe acolo ómenii Madianiți (adicò comercianți, scòsserò și vèndurò pe Ioseph Ismaeliților... » *Καὶ παρεμπορεύοντο οἱ ἄνθρωποι οἱ Μωδιωνῆται, οἱ ἔμποροι.* — Commentatòrii se confundă cu aqueste nume de popoli. În versetul 25 se dice quò trecea pe acolo Ismaeliți cu cămile. Aquì se dice quò trecea Madianiți, și quò frații îi vèndurò Ismaeliților, și apoi în versetul 30 quò Madianiții îi vèndurò la Petrephrè. De aquì apoi esind din textu, commentatòrii imaginàrò patru și cinci vèndări alle lui Ioseph, trecendul' din mână în mână. Nu iau à minte ânse quò quei Sèpte deci au trei articole o' unul după altul qua s'ar' arate de trei ori cu degetul, qua sã dicu așa, que eră Madianiții. Aquesta eră în adevèr o națiò cã și Grecii, ânse pentru quò faceà commerciu, ajunsesserò à fi synonymi cu comercianții. — Mămularilor quând trecu prin satele Olteniei și Bănatului, fiã de ori-que națiò vor fi, li se dicu, *au venit Grecii*. Prin Transylvania li se dicu: *au venit Armenii*, și chiar d'ar' fi Români sau Unguri de națiò. Așa textul quellor Sèpte deci dice quò venià nisce Ismaeliți, dar cum se vedurò quò eră comercianți le mai dice și *Madianiții* οἱ ἔμποροι quei comercianți, sau comercianții; în hellenic'a nu è nevoie sã mai puia și pe *adico* cum îl pusseròm noi în parentheses, quând se adoaie de atâtea ori articolul *οἱ*. Aquesta dar eră ênsuși aquei Ismaeliți que appropinduse se vedurò quò eră Madianiți, sau cum s'ar' exprimà Românii astăzi Greci sau Armeni (de meserie) comercianți. Aquesta dar cumpèrarò și vèndurò pe Ioseph; cã nisce Madianiți sau comercianți que eră ei acolo.

29 Vers. « ... Si neafând pe Ioseph acolo își rupse vestmintele. » Pinò în dioa de astăzi popoli în Orient, quând vor sã arate o durere-mare, un doliu neconsolabil își rumpu vestmintele și își smulgu pèrul legend.

34 Vers. « Își rupse vestmintele Iacob, și pusse saccu peste midlocul seu. » Quea que se dice *saccu* sau *sac* în hebraica și quare s'a luat în lóte limbele, este un vestmènt de lână que se puneà cã un brâu în piegiurul midlocului sau renichilor spre semnu de doliu. În hebraesce se scrie *שׂוּ*,

adico *qs*, sau *sq* citit dela stânga spre drept'a și fiind quô vocalea *a* se sub-intellege prin urmare saq. Despre *q* nu mai e îndoială quô e litter'a hebraică *ק* scrisă dela stâng'a spre drept'a; littera *w* este originea de unde slavonii și alții luarô pe *s* adicô *u*. Se scie quô litterele hellenilor Cadmu le addusse mai ântein în Grecia în numer de 17 din Phenicia que erà în țerra Phelistiim sau Palestineim sau Palestina. Aqeste șapte spredece littere întorse dela drept'a spre stâng'a, și imaginându-le nu în starea de astâdi typographică și caligraphică, ci după cum se vedu pe inscripțiile antichissime, esu litterele syriace, hebraice, pheniciene.

35 Vers. « ...descinde-voiu către filiiu meu lugend în *iadu*. » Anticii și mai virtos Hebreii nu întellegeau cu *iadu* *ζώνη*; quca aque întellegem noi modernii. Iadul erà locuința morților în genere, qucea laltă lume, și ênsuși mormântul.

36 Vers. « ...la Petephre spadontele, archimagirul lui Pharaon. » — Vedeți not'a la capitolul XXXIX vers. 1. Aqul arătăm numai quô *spadonte* vâ să dică, spânu, fanem.

CAPU XXXVIII.

2 Vers. « Si vèdù acolo Iuda pe filia unui Chananean... » — Mulți traducu numele Chananean prin verb'a negucător; și ni se pare quô nu sunt în erôrre. Se scie quô Phenicienii sau Chaneneenii furô quel mai faimos popol commerciant pe mare, cã și Cartago, Venetia, Englitter'a. Chananean erà synonym cu negucător. Quând Zacharia în cap. XIV v. 21 vâ să dică: « și nu vor mai fi negucători » dice: « și nu vor mai fi Chananeeni. »

9 și 10 Vers. Pentru necuviosia que comisse Annan filiiu Iudei dice Moysè quô Dumnedeu îl pedepsi cu mórtea. De ar' fi Moysè în ðillele nôstre, ar' încredință sau ar' probà quô ori-quine contract' au asemenea viciu cã al lui Annan, nu are lungă viață, i se tẽmpesce mintea, devine paralyticu, își perde și mințile. E un viciu în contra legilor sau ordinii naturei que nimeni nu le pôte călca nepedepisit. Expressia figurată a lui Moysè este lorte justă que se pôte applica sau dicee nu numai în aquei timp de inoranță, ci astâdi în aintea quellor mai celebri medici și philosophi.

Evenimentele din capitolul aquest'a sunt cã un episod quare câtă à se allătur unde vâ; nu se cuvine ânsè à se întellege quô s'au întemplat după vèndarea lui Ioseph; quôci dela aqueasta împregiurare pinô la venirea fraților lui în Egypt, nu trecu mai mult de quat 22 de anni; și în aquest timpu n'avea quând să se întemple aqueste evenimentete: à se însurà adicô Iuda, à facee trei feciori, à însurà pe quel mare, à muri, à însurà pe quel d'ailoilea, à muri și aquest'a, și la mórtea aquestua quel d'altreilea fiind micu să aștepte pinô se vâ facee mare; aqueste evenimentete câtă à se petrece quel puçin în 35 de anni. Cată dar à presuppune însurarea Iudei mai nainte de vèndarea lui Ioseph; și de aqueea capitolul începe cu expressia vagă: « Post'au în timpul aquell'a sau în ðillele aquellea. »

17 Vers. « ...Iar ea adaoșse de imi vei dâ arrabonă... » Verb'a aqueasta este hebraică, și a intrat cã multe altele, cã și litterele în limb'a hellenică *ἀρραβών*, și în quea franceasă *arrhes*.

— « Iar Iuda disse: scôteți-o dar afarô și ardă-se. » — Adulteriele femei se ardea pe timpul aquell'a după que mai ânteu le lapidă sau le ucidea cu pêtre. Mai la urmă Hebreii devenirô mai iertători; se mulțumirô numai intru à le ucide

cu pêtre, și a nu le mai arde mórte; d'ar' fi fost încai să le ardă de vii, altă vorbă. — Veni Christu și disse: quine din voi nu e adulteriu să ia pêtre'a și să dea s'o uccidă... O șterserô cărturarii și pharisei cu toți hypocriții împreună.

Aqui e vorb'a ânsè quô socrul aveà o mare autoritate assupra nurorii veduve și puteà à o condamnă la mórte. — Mulți din quari vor' à justificà pe Iuda despre aqueasta crudime, dicu quô Thamar nuro-rusa ar' fi fost filia de Mare-Preot sau de archiereu, și quô după lege filiele de archierei se ardea cã adulterie, și quô prin urmare legea o condamnă, iar nu socru seu Iuda.

Aquestea credem quô sunt vorbe; Iuda erà Iudă, quel quare nu mai voia după legea de atunci să dea pe filiiu seu quel micu Selom după aqueastă femece și voia à se scâpă de densa. Ânsè quând e vorb'a de partit și de systemă, ori-que facu ai nostri tôte sunt bune și după lege, și apoi pinô unde se întindeà aqueea que se dicea adulteriu. Biata veduvă fu trimisă la cas'a tatălui seu să aștepte pinô que cumnatu seu quel mai micu se vâ facee mare; și atunci socru-seu sã o țiià iar cu vorb'a quôci nici cã cum nu cugetă să i dea pe al treilea filiu, și ea ori-que erôrre ar' fi commis, tot de femece cu bărat se considerà, adulterii adicã bună de ars în focu.

25 Vers. « Ea ânsè pe quând o ducea la rugu (s'o ardă), ea nu denunțô pe condamnătorul seu, ci îi trimisse arrabon'a, cã și quând iar fi dis: cunôșce semnele aquestea. Preferi să fiã arsă și să nu denunțe. — Aqueea nu erà Iudă, erà Femece. »

— O Christu al meu și al Părintilor nostri, de quâte Tu ai mântuit lumea și o vei mai mântui âncô, cu întinderea mâinilor talle pe Cruce! Numai Tu ai simțit mărimea de suflet aquestei femei, batjocură a trei frați și a socrului ei, și pentru densa iertăși tôte adulteriele, tôte Magdalinele, și deificasi Femea precum a edificat'o cereseul Teu Părinte.

29, 30 Vers. Phares și Zarà aquestia acum sunt și filii și nepoți ai lui Iuda, quôci ellu către nuro-rusa, după lege ține locul lui Selom filiiului seu. Din aqueastă casa atât de legitimă și faimosă se trage allesul rege David, que își desmosteni filii legitimi, usurpô dreptul allegerii, și făcù regalitatea ereditară pe numele nothului seu; facù din Palestina, o Iudee, o moșie a lui.

CAPU XXXIX.

1 Vers. « Ioseph fuisse dus în Egyptu, și îi cumpërassè Petephre Eunuchul lui Pharaon, archimagiral... » Spadon sau spadonte, eunuch și famen sunt synonyme. Ori-unde a fost polygamia specie aqueasta de ființe sau de ômeni au avut tot creditul domnului lor și prin urmare și onorile mai mult de quat queilalți ômeni ai curții. Erà ânsè eunuchi cu fapt'a actuali, și eunuchi titulari, adicô cu rangul și cu onorile eunuchilor, fără à perde facultățile virili. Aqueștia se însurà aveà femei și copii cã toți ômenii. Prin urmare *eunuch* sau famen în Egyptu ajunsesse un titlu que însemnă favorit, credincios al lui Pharaon, dintre quari erà unul și Petephre que se vede însurat cã și queilalți semeni ai sei; și câtă să fiã un credincios cã un archimagir que erà. — Archimagir vâ să dică mai marele bucătarilor. — Multe meserii que se vèdu astâdi publice cã pânar, macellar, etc., în antichitate se făcè în fiã-quare casă, cã și în dioa de astâdi în multe părți alle Resaritului și ênsuși pe la noi prin sate. Pâinea se face în casă. Quine face bucate aquella tajă și vitele și passerele

adiçö bucătarul casei aquella este și macellarul casei. Petephre darö cä archibucătar erä și archimăcellar; și la o curte cä a lui Pharon cä que macellu cäta sä fiä pe tötä dioa, și quäți subalterni cäta sä aibä sub ordinele salle Petephre! De aqui darö Măcellarul macellarilor cä un carnefice sau făcötör de carne que erä, aveä și funcțiunea terribile de executor publicu; și ömenii lui erä aqueea que astädi dıcem gıde, caläu, hengher, carnefice; și prin urmare ellu erä mai marele tutulor închisorilor sau temnițelor, tutulor cetățuelor de arres-tați. Toți criminalii de Stat pe män'a lui se dă. Funcțiunea aqueast'a toți despoții o dau la ömenii de credință; ecce dar pentru que Petephre archimagirul se onorä cu tillu de eunuch sau de spa-donte.

2 Vers. « ... de aqueea (Ioseph) erä bärbat que prosperä *άνηρ επιτυχάνων*. Aqueastă vorbä traduceătorii vechi romäni o aratä prin bärbat *que ghicä*. Ioseph in adevär explicä visele, nu se dă änsë de ghicitor, și nici textul nu 'l aratä de *μάντης* sau *μαντεύων*; *επιτυχάνω* vă sä dicä İmi ese cu bine la que appucä, ajung la scopul que 'mi am propus; aqui vă sä dicä cä cum ammu dıcece noi *omu cu norocu*.

6 Vers. « Bellu la facä și frumos la vedere » este cä și in alte locuri, adicö statur'a peste tot fi erä proporționatä, cu forme bune, formösä sau frumösä și faça pe lüngö aquestea fi erä bellä.

9 Vers. « Un'a cä aqueasta » din vorbä in vorbä dupö textu *euvéntul aquesta, vorb'a aqueast'a* τὸ πῆμα τούτο.

14 Vers. « Vëdüt'ati? » Dupö textu este « vedeți » farö interrogativu. Ne-ammu permis ä fi mai român aqui quöci aquest românismu « vëdüt'ati? » este mai applicabil la töte Petephöicele, que esu curate cä argintul.

« — Si tipaiu cu voce mare; și tipaiu quät me finü gur'a, erä mai natural ä dıcece; änsë pré mult ne depärtam de textu.

CAPU XL.

2 Vers. « Si se mänö Pharon pe ambi sei *eunu-chi*. » Pe archicupar și pe archipäinar. Aquesta cä töte curțile erä öficieri ai palatului cä marele Pacharnicu și marele Căminar la noi. Se vede dar

quö eunuch se ia mai mult cä un tillu d'onöre — Pe archicupar traducția vechiä romanä İl face mai mare pestë pacharnici, pe cum si funcțiunea aquestua o numesce mai la valle vers 13, cum si airea *boierie*. Aqueste denumiri sunt förte moderne și n'au in sine culörea locale; este cä și quänd am dıcece lui Pharaon vodä, și marelui sacerdote mitropolitä.

8 Vers. « ... Au dorö nu prin Dumnedeu explicația (viselor) este? » (disse Ioseph). — Ünii dıcu, İntre quarı este și D. Cahen, quö Ioseph vorbesce aqui in sensul sau dupö credințele Egyptenilor que credeä quö numai öre-quare divinitäti putea sä explice visele. Pöte fi și asä; änsë Ioseph vedem quö se exprimä curat pe hebraesce, și dıce *Dumnedeu*, iar nu « divinitäțile. » Par' quö Hebreii nu credeä tot ast fel, quö Dumnedeu adicö se amestică și la explicația viselor cä la töte.

9, 10 Vers. « ... In visul meu erä o viä — iar in viä erä trei vițe. » Dupö alte versiuni și traducții se vede in chipul urmötör: « in visul meu erä o viță sau o talpinä de viță, — iar in viță erä trei cörde sau ramure. » Aqueast'a ni se pare quö è și ideea mai naturale quöci que viä este aqueea numai cu trei vițe sau radçine? Cu töte quö visele sunt caprisiöse și nu se cuvıne ä le luä quınevä cä realitatea. De aqueea și noi tradusseröm nu dupö İntelles, ci din vorbä in vorbä.

12 Vers. « Si luaiu strugurele și İl storseiu in cupä și dıdeiu cup'a... » Egyptenii se dıce quö nu bea vin mai nainte de regele Psammeticu, cä și Machometanii; făcä änsë un fel de *sorbet* sau must din struguri storsi que se bea in datä.

14 Vers. « Änsë addu'ti ä minte prin tine ensu'ti. » Traducția vechiä dıce *pentru tine lui dıä* *σενυτοδ*. Aqui credem quö Ioseph vă sä dicä archicuparului : cugetä la starea de arästă in quare și tu ensu'ti ai fost, și 'ti addö ä minte de mine, prin tine ensu'ti, prin quäte ai päfit și tu adicö.

16 Vers. « Trei canistre de chondrite. » *τρία κανά χονδριτών*. Chondrite erä un fel de päine, se İntellege de făina quea mai ablä. Noi credem quö ar' fi queea que se dıce *colaci*.

23 Vers. « Nu 'și addusse änsë ä minte archicuparul de Ioseph... » — Ingratitudinea ömenilor de curte è cum se vede de o förte 'naltä antichitate » dıce D. Cahen.

X.

MIKKETZ.

CAPU XLI.

1 Vers. « Si se päseçä in Ache. » Ammu conservat numele din textu *Άχη*, que și hellenii 'l au luat dela Egypteni sau din naturä. Este o vorbä hellenicä *Άχος* que è o prescurtare din *Άχος* (durere). Änsë vorb'a nöstra *ache* s'ar fi cuvenit ä se serie in hellenicä *Άχος* sau *Άχη*. In limb'a egyptenä sau coptä insemnädä apä sau baltä, locuri puldöse sau queea que se dıce *mocirla*. Asä sunt câmpiile vecine Nilului quänd aquest'a İși exundä apele — *Acha* apoi este o expresiö sau o exclamațiö naturalä in tot omul quänd se vërsä apä peste dënsul. De aqui aqueastă vorbä trecü din terrä in terrä și din limbä in limbä. In Grecia pärtile paludöse sau apöse se dısserö *Άχαια*; in Italia, h devenind q sau ch, deveni *acqua*. In Ro-

mânia q sau e devenind p. cä *pectus peptu, octo optu, coctus coptu*, deveni *apa*. Lässaröm dar vorb'a *ache* și pentru originalitatea ei și pentru culörea locale cuvenitä la marginile Nilului.

In aquest vis se vedu vacce și riul; visul este förte local. Vaccele esu din riul, pentru quö tötä abundan'ta in Egyptu din Nil ese, și tötä fametea iar din ellu provıne quänd nu exundä. Vacca iarö erä un animal sacru, divin cä și Boul. Boul Apis representä ensuși divinitatea Egyptului. Vacca erä asemenea representația Naturei-dive. De unde luarö și Grecii și Romanii pe Io.

14 Vers. Egyptenii İși rädeau și barb'a și përl capului. Barb'a puteä cresce numai la închisöre. Acum rasserö pe Ioseph spre semnu de libertate și cä pe unul que erä ä se presentä la Pharaon.

23 Vers. « Apoi alle șapte spice uscățive, » λεπτοί, subțiri. Se putea încă dice și secățive cum se dice *secara*.

34 Vers. «... Si să cincuiască (să ia din cinci una) din toate produsele. Traducția vechiă dice : și să *stringa*, că și cum ar' fi fostu în original quel puțin απομειψάτωσαν. Verbul hellenicu este απομειψάτωσαν πέρπος, vâ să dică al cincilea.

42 Vers. « Circumpuse innellu în mân'a lui. » — Semnu de autoritate suverană.

« Stola de bysson sau de byssu. » Vestmânt de adornare. Byssul este un în foarte finu și subțire, sau o specie de bambacu que îl tragiau că matasea sau că firul arachnei dintr'un conchiliu. Traducătorii vechi dicu roșie; în limb'a arabă anse însemnă albă sau cândore, albă, candid, de unde și *candidat*, quel que eră revestit cu aquea mantă de byssu. Pare-se quô aqueastă ceremonie fu de candidatură, quôci Ioseph fu revestit mai înainte de a se realiză visul după cum il explicô ellu.

— « Collană aureă. » În Egyptu preoții purtă collane sau lanțuri că și statuete deilor. Între Divinitățile Greciei, adduse quelle mai multe din Egyptu, Joie se dicea quô purtă collană aureă pe quare eră înșirate și suspendute lumile.

43 Vers. «... Si proclamô în aintea lui caduceatorul. » Unii dicu quô aqueastă strigă : « în genuchie cu toții la pământ! » Alții quô fiă quare din popul strigă : « Eccô-mă în genuchi ! » Alții quô il numiă, părinte cu căldură. Onkelos dice : « quô acclamatorul strigă către popul titlu que i s'a fost dat, titlu adică de *Părinte* al regelui. Aqueastă a o dice Ioseph sigur către frații sei Capu XLV, vers. 8.

44 Vers. «... Nimeni nu vâ ridică mân'a sa. » Nimeni adică nu vâ întreprinde nimic farô voiea ta.

45 Vers. « Psonthon-phanech. » În hebraică, Tsaphanath-Panea'h. După Vulgata însemnă *Salvatorul lumii*. — Onkelos dice quô însemnă *omu quaruia quelle ascunse sunt descoperite*. După vorb'a din urmă *phanech*, pare-se mai justă aqueastă din urmă însemnare. După rădăcin'a *Pha* de unde și *Pha-raon*, de unde și φάω φως (lumină) hellenică, pare-se quô *Phanech* ar' semăna dăttător la lumină. — Pôte asemenea *Phanech* să aiba doă rădăcini *Pha-φως* (lumina) și *Neith* o divinitate egypteană, Isis din Sais, o specie de Minervă (vedi tractatul de historia universale).

46 Vers. « Ioseph eră de 30 de anni când stette înaintea lui Pharaon. » Vâ să dică quô de 13 anni se află ellu în Egyptu.

54 Vers. «... Si în totă țerr'a Egyptului (nu) eră pâine. » Textul hellenicu are pe *nu* în parentheses, quôci quelle lalte versiuni nu îl au, exprimânduse : « Si în totă țerra Egyptului eră pâine. »

CAPU XLII.

1 Vers. «... Que ve mai uitați unul la altul? » ενα τι εδουμῆτε, pentru que ve *leneviti*, dicce traducția vechiă, și este mai mult ad litteram de quât a noastră, cu toate quô εδουμῆσθαι nu vâ să dică curat *me lenevescu*, ci a avé sufletul, inim'a môleșită că un omu que nu scie de que să s'appuce și se uita sau unul la altul sau în ceru și în pământ, cum se dicce. Ni s'a părut mai românească expressia que detterôm, farô a esî cu toate aquestea din textu.

11 Vers. «... Păcefici suntem... » După expressiile din dioc de astăzi însemnă : ômenii onesti suntem. În timpri primitivi însê ômenii nu-

mă mai mult lucrurile după efecte de quât după cause. Quine eră omu al păcii aquea eră om de omenie; onôrea, virtutea, curioșia, omenia stă întru a se purtă ast fel cum să fiă bine pace. — Pe de altă parte, fiind qualificăți de spioni que presupune un resbel, ei oppuserô în ainte pacea.

15 Vers. «... Pe sănătatea lui Pharaon ! » — Unii vrând a disculpă pe Ioseph de viciul que au ômenii curții și adulatorii, dicu quô ellu se jură aqul că toși Hebrei que dicu *zeu* ! Si alte asemenea cum dicu quei de altă religii cu quari conlocuescu, quâ să nu se jure nici o dată după legea lor, Adaog aquestia, quô în quelle dece commande alle lui Moysé se dice : « Nu vei luă numele Domnului Dumedeuului țeu în deșert. » Si quô prin urmare Ioseph quâ să nu se jure pe Dumedeu, se jură pe Pharaon. Aqueastă a ni se pare un anachronismu, quôci decalogul nu există în dillele lui Ioseph. Moysé, cum descrie multe datine, descrie și aquest'a arătând quare eră formul'a jurământului quellui mai mare pe aquei timpi în Egypt. Quine se jură pe numele suveranului eră condamnat la môrte, de nu și împliniă jurământul; și Ioseph vru să arate quô face quel mai mare jurământ; și apoi nu ammu fi în adevăr quând ne ammu imagină quô Ioseph în 13 anni nu învâțasse cum se trăiesce pe lângă quei mari; și vommu vedé și în capitolele următoare. — Aqul cum și în versetul următor nu vede quine vâ de quât un commissar de politie que se jură pe numele Măriei sâlle lui Vodă, quô differință quô nu mai adaoge și « să și îngrope nevasta și copii. »

23 Vers. «... Quôci aveă între dênșii un interpret. » — Se vede dar quô limb'a egypteană nu eră tot una, cum dicu unii, cu limb'a chananeană sau pheniciană que se vorbiă și de Hebrei sau quel puțin pe quare o scia Hebreii, că locuitori acolo. De ar' fi fost limb'a pheniciană un'a cu quea egypteană, Hebreii n'ar' fi avut nevoie de un interpret, quôci ei scia limb'a țerrei de unde veniă.

38 Vers. «... Iar fameta eră tare pe pământ. » — În quelle lalte versiuni, Vulgata și hebraica, spre exemplu, aqueastă phrase în locu să închiee versetul 38 al capitolului XLII, face primul verset al capitolului următor XLIII. Traducătorii vechi Români făcuro tot asemenea : Caus a este ediția que avurô înainte.

CAPU XLIII.

30 Vers. « Si disse : Punęti înainte pâini. » Adică : serviți, dați bucate.

31 Vers. «... Pentru quô abominațiô este Egyptenilor (ori quare păstor de oi). » Si ori quare străin : « Herodotu dice, Carlea II, v. 41, « Nu se află Egyptean sau Egypteană quare să pôttă sărută vre un Grecu, nici a se servi de cutitul lui, sau de frigarea lui, sau de ôla or căldarea lui; nici a gustă din animalul que ar' fi fost tăiat cu cutitul unui Grecu. » Tot Herodotu dice quô Egyptenii nu mănăcă cu străinii de ori-que nașio. Apoi după o fatalitate comună, sclavul împilatul, quând se vede liber, face și ellu că domnul, că împilătorul sen. Hebreii sau Moysé, de n'ar' fi vedut pe Egypteni făcând așa, nu ar' fi făcut și ei asemenea. Nici o nașio nu è mai ne comunicativă că dênșii; ba și întrecu pe Egypteni în superstițiile lor.

35 Vers. επιον δὲ καὶ ἐμυθίζονσαν μετ' αὐτοῦ. Mulți traducou : « Beurô și se îmbătarô, quôci în adevăr și aqueastă însemnă ἐμυθίζονσαν Traducătorii vechi români avurô bunul simțu d'a traduce prin *beurô* și se *ospetaro*. Farô aqueastă

traducţiō mǎrturissim quō și noi ammu fi dis dupō textu se imbetaro. Textul are cu adevǎrat verbul μεθυστικοι sau μεθύομαι; ǎnsē catǎ al' inellege cǎ si vechii nostri traducători dupō caracterul și condiția și circumstanțele in quare se aflǎ com-mesenii. In impregiurarea de acum nu se pōte in-tellege imbetare.

CAPU XLIV.

2 Vers. « Puneți apoi cup'a mea de argint. » καὶ τὸ κόνδυ μου τὸ ἀργυροῦν. Vorb'a hellenicǎ condy este o cupǎ mare, este aqueea que in fran-cēsǎ se dice gobelet.

5 Vers. « ... Prin auguriu augurǎ. » — Ammu arǎtat quō in hebraica aqueste repeții alle aquel-leia si idei in doē moduri, audind aude prin augu-riu augura, etc., sunt qua sǎ dea un grad mai nalt puterii verbului : aqvi vǎ sǎ dicǎ : augurǎ sau

devinǎ tot, nu i scapǎ nimica. Vorba a devinǎ a ghici, in hellenica se arǎtǎ prin οἰωνίζεσθαι, dela οἰωνός; passere. Auguriu dupō passerii își facea com-binǎrile lor. Moysē ǎnsē se serve cu o vorbǎ locale egypteanǎ. Toți ǎnblǎnditorii sau fermecătorii de serpi se diceǎ sapienti in Egiptu, și pretindea a fi și devinatori. De aqvi in hebraica serpe și farmece se arǎtǎ cu aqueeasi vorbǎ.

8 Vers. Argumentul aqvi este, quō daqna sum-me mai mari și insemnǎtore n'ammu putut ține assupra nōstrǎ și le addusserōm in apoi, cum am-mu fi capabili de ǎ furǎ o cupǎ?

13 Vers. « ... Si se returnarō in cetate. » In quare cetate? nu se dice ǎ nume. — Dupō tōte proba-bilitǎțile ǎnsē se vede a fi capitalea, quōci dupō cum se arǎtǎ mai la valle, și residinț'a lui Pharaon erǎ acolo. Pōte dar sǎ fiǎ cetatea Tanis sau Sais.

XI.

VAIIGASCH.

18 pinō la 34 Vers. Quǎt de ințellēptǎ Ț natur'a l nimeni cǎ dēnsa nu invēțǎ și omu și animale spre a eși mai rǎpede sau mai inmerit din nevoie. Christu dice : « quǎnd ve ducu la judecǎți, nu ve preparați que aveți ǎ responde, quō acolo ve in-vēțǎ Tatǎl vostru cerescu que veți avē ǎ dicce. » In adevēr, par'quō vede quinevǎ pe Iuda cum se apropiǎ și quǎt curagiu fi dǎ aqvi innocent'a, de și probele furului strigǎ assupra lor. Nimicu mai simplu și mai naiyu, și mai eloquent tot de o datǎ de quǎt, in locu de ǎ se justificǎ, începe ǎ narrǎ historia venirii lor și situația lor și a fatǎlui lor. Quel mai deprins avocat n'ar fi sciut ǎ se appērǎ și a se insinuǎ astfel.

20 Vers. αὐτὸς δὲ μόνος ὑπελείφθη τῇ μητρὶ αὐτοῦ. — Aqvi credem quō vorb'a μητρὶ pusǎ in dativ in locu de genetiuvul grecu que este și ablativ μητρὸς, daqna nu Ț o errōre de typar, este un solicismu al Hebreilor traducători ; quōci nu erǎ natural ǎ se dicce, quǎnd mama sa murisse, « ellu singur remasse mamei salle, ci ellu singur remasse dela mama sa. »

27 Vers. « Quō doi 'mi a nǎscut femeea mea. » Ammu pus și vorba filii in parenthese; mǎrtusi-sim ǎnsē quō phrasea perde mult, cu assemenea lǎmuriri sau incǎrcǎture. — Pentru que ǎnsē Ia-cob dice femeea mea, și nu un'a din femeile melle, sau sǎ fi dis : doi 'mi a nǎscut Rachel? — Pinō la cǎruntete nu uitǎ omul amǎgirea și nu iartǎ so-crului seu. Ellu pe Rachel a diles'o, pentru dēns'a a servit șapte anni, și pentru dēnsa mai servit ǎncō alți șapte; ellu pe dēnsa pinō la mōrte o numia femeea mea sau soție.

29 Vers. « ... Veți imbrǎnci bētrǎnețele melle... in iadu. » — Adicē in mōrmēt.

33 Vers. « ... Iar copillul sǎ se ducǎ cu fratii sei. » In tot capitolul aquesta unde se vorbesce de Beniamin i se dice tot copillu. Dupō expressia textului παιδίου conservarōm inadins și noi aquea-stǎ vorbǎ naturale la toți ōmenii de condiția pas-torale și cǎmpēstrǎ. Unul din frǎții mai mari vor-besce cǎ și quǎnd ar' fi tatǎl flǎcǎiandrului și cum sǎ nui dicǎ copillu in aqvel timpi, quǎnd și pinō astǎdi așǎ vorbescu pǎstorii de quel mai june al famillicii, quǎru i fi dicu beatul, beat'a. — Benia-

min ǎnsē erǎ și insuratat cum se vede in capitolul XLVI vers 21, quōci fuisse nǎscut quēvǎ mai nainte de vinderea lui Ioseph ; și aquesta se aflǎ dejǎ de 13 anni in Egiptu.

CAPU XLV.

7 Vers. « Si Ț ve nutri in lips'a quea mare. » καὶ ἐκθρέψαι ὑμῶν κατάλειψιν μεγάλην. Unii traducu aqueastǎ expressiō prin ; și Ț nutri restul vostru quel mare, adicō : remǎșița vōstrǎ que Ț numerosǎ. Vechii traducători romǎni se exprimǎ prin : sǎ hranescu voē (cǎ și quǎnd ar' fi ὑμῖν) ro-mǎșițǎ mare. » Noi credem quō vorb'a κατάλειψιν nu este in regim direct, ci ellipticǎ, și i se subintel-lege prepositia κατὰ, adicō κατὰ κατάλειψιν μεγάλην, sau mai bine quō din copiere in alta κατὰ ἔλλειψιν μεγάλην, deveni κατάλειψιν μεγάλην; adicō Ț ve nutri, sustinne in lips'a vōstrǎ quea mare, iar nu Ț ve hrǎni remēșiț'a. — De ammu fi fost ǎnsē si-guri de pǎrerea nōstrǎ n'ammu mai fi adaos aqvi o assemuea insemnare.

8 Vers. « Quare mē facū cǎ tatǎ lui Pharaon. » — Aqvi se vede titlu que avū Ioseph, și quare il proclamǎ strigătorii publici. — « Cǎ tǎta » erǎ se vede un titlu que insemnǎ consiliar, senator sau bētrǎnu cǎ și Patres sau patricii la Roma.

24 Vers. « Si nu vē certati pe calle. » Din capul locului stirpea aqueasta fu aqueea que se dice τὸ φιλοτάραχον γένος. Ioseph fi sciǎ quine sunt și le disse nu ve certati pe calle. — Unii vor sǎ traducǎ : nu aveți bǎtaie de inimǎ, avēnd cu voi lucruri scumpe acum ; fiți in pace, quōci callea Ț sigurǎ.

CAPU XLVI.

7 Vers. « ... Si filiee lui... » Iacob avū numai pe Dina; aqvi dicēnd filie, se crede quō se intel-lege nurori.

15 Vers. « ... Trei deci și trei. » Numerǎnd in-dividele susarǎtate, esu numai 32, adicǎ Ruben cu filii lui 5; Symeon idem 7, Levi idem 4; Iuda cu filii și nepoții, 6; Issachar cu filii, 5; Zabulon idem 4; Dina 1, peste tot 32. Se vede quō Dina avū și ea un copillu quare se tace pentru rușine.

29 Vers. « Injugǎnd Ioseph carrele... » Ζεύξας Ἴωσηφ τὰ ἄρματα. Mulți traducu : inhamǎnd in locu

de *injugând*. Carrele mai înteu nu se înhamă ci caii, adolea quò pe aquei timpu nu erà hamuri, ci aquelle simple și clasice necesarii la cai și la carru sau la « armă » que erà carrul cu doă rôte, se dicea jugu, de unde și jugan, jugănit, adicò bun de pus la jugu.

« — Si plânse plânse forțe mult. Dupò original este și plânse cu plânsset mai mult. »

CAPU XLVII.

2 Vers. « ... Dintre frații sei cinci bărbați... » Dicu unii quò s'au luat cinci în adins, quoci numărul aquesta erà sacru la Egypteni din caus'a a cinci mari Divinități que aveă (noi scim quò avé trei, s'apoi iar trei, s'apoi iar doé triade quare peste tot facea 12), însé fiă; din caus'a aqueasta se vedu cinci porții date la masa lui Beniamin, cinci rënduri de vestiminte; și din cinci una, partea lui Pharaon din produce.

7 Vers. « ... și binecuvëntò Iacob pe Pharaon. » — Unii dicu *salutò*. Noi traduseròm dupò text vorb'a εὐλόγησε. Si în adevër suveranii mai mult sunt binecuvëntați de quăt salutați cu expressiile « să traiesci Măria ta! » vivat! etc.

11 Vers. « ... In coprusul Ramessè... » Provincia în quare se asedò Iacob cu filii sei erà aquea que se numiă tērra Ghessen a Arabiei a quăria situațiò nu è ancò decisă, și quare dupò unii se dice quò ar fi fost între Egyptul de jos și Marea Roșie sau Arabia. Ramessè erà o cetate a aquestei provinții que dà aquellasi nume și finutulul pe quare erà situat. Hebreii lucrară la o cetate Ramessè Dupò unii se dice quò fu ênsuși aqueast'a spre a o mai înfrumusețà, dupò alții, se dice quò ar fi lucrat spre a edificà o altă cetate nuoă cu aquesta și nume.

Mulți Pharaoni domirò în Egypt cu numele de Ramesses. Se scie quò *Ra* sau *Re* la Egypteni erà Sòrele, și messes. Dupò desciffrările hieroglyphelor de D. Champollion *messes* însemnând filiu, produsut sau que vine, provine sau sorge din quevã, Ra-messes quam vine synonymu cu Helio-dor. Sau Helio-gon, sau Helio-genit, adicò din Sòrenăscut, sau al Sòrelui filiu. Unii dicu quò aqueste nume sunt emphatice; se pòte, în originea lor; dupò que însé devin populare, sunt și elle, cà Sòre la noi; cà Heliodor, Theophilu, Philotheu, Theodoru, Dorotheu, etc., la Greci; cà Bogdan, Dragoslavu, etc., la Slavoni. Pentru que să acuse quenevã numai pe Asiatici de nume și titluri emphatice, quând nu è nume grecu pinò la Nicolau și Nicephor quare să nu fiă emphaticissimu.

12 Vers. « ... Dupò *corpuri* » Noi pusseròm în parenthese *individe*. Alții dicu quò însemnədə familii că corpu de armatã, corpu de individe.

14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 Vers. Quând se uitã quenevã la constituțiã lui Radu Negru, la împărțirea țerei în 12 Județe, nu vede, cum amnu dis ainea mai pe largu, de quăt un amesticu din datinele romane cu legiurile mosaice. Multe bune imitarò străbunii nostri din Bibliã quari dispărurò cu totul unele, și se pervertirò altele la appărerea Regulamentului și punerea lui în lucrare. Quâte însé imitarò din quelle relle, aquellea în tot d'aura se întestarò spre à le conservã. Toți Români dela descălciatòre erà proprietari *mosteni*, și de quâte ori din causa resbellelor și invasiilor Tătarilor și altor ginte proveniã famete, atunci unii din Chrestini eșiã cu Biblia înainte, și quecea que facu Ioseph pe numele și comptul lui

Pharaon, ei le faceã pe numele și comptul seu fiã quare în parte: pe quâte vã banițe de bucate cumpèrà pãmènturi întregi din preunã cu familia que le posedã, și ast fel în mai puçin de un secol ajunserò întru à desposede și a asservi, cà *Rumani*, jumelate din locuitorii și appèrătorii țerei, Citind quenevã aqueste optu versete, nu vede de quăt quecea que se reproduse în țerlele nôstre, nici cu dreptul intelligenței și talentului lui Ioseph, și cu atãta mai puçin prin dreptul sabiei sau conquestei. — Fiind însé quò ne veni înainte vorbele intelligenței și talent, vommu vorbi la locul lor mai pe largu în capetul aquestei cãrți. Aquí ne măriginim à arătã quò quecea que sémënë quenevã aquea și culege la timpul seu; și unele seminețe din natur a lor dându și fructul mai târziu, mai târziu cullegu mostenitorii fructele quellor seminate sau plantate de pãrinți. Terminãm aqueastã însemnare citând pe D. Cahen, Israelit de națiò, în quare sentimentul justiției dominã mai mult de quăt amorul propriu național; êccè cum se exprimã despre Ioseph :

« Ioseph își pusse tótã capacitatea și talentul întru à asservi tērr'a pe quare o administrã și o dette în servitudinea despotului seu : dupò doi secolu un alt despot veni à înturnã cu aqueasi monetã descendentilor lui Ioseph și ai fraților lui, a'i reducece în quea mai dupò urmã servitudine. »

Si fiind quò pècatul este originariu, de a avé de model typu cà Ioseph și d'a se glorificã cu dènșii, nici quând furò liberați de Moysè, nu puturò pinò înfine trãi fără despoti; se ficurò adoratori quellor que le usurparò libertățile; pinò astăzi nu devin de quăt instrumentele împilatorilor lumii.

21 Vers. « Si popolul îl asservi în stare de feciori (argati) *κατεδουλεύσατο* dela marginele confinelor Egyptului pinò la margini. » — Quelle lalte versiuni cà hebraic'a și Vulgata se sfortã à accoperi aqueastã infamiã a unei autorități cà a lui Ioseph que le stã de typu, și se exprimã prin : « Quăt pentru popol, îl strãmutò prin cetății dela o margine la alt'a a Egyptului. »

Quei Sèpte deci numescu tôte lucrurile pe numele lor.

23 Vers. Preoții Egyptului pretindeau quò au aquea dotațiò sau parte din dreptul divin, adicò în linie dreptã dela pagãna de Iside, iar nu dela Pharaon.

25 Vers. « Iar ei (Egyptenii, popoul asservit) disserò salvatu-ne-ai pre noi, aflaròm grațiã înaintea Domnului nostru, și vommu fi argații lui Pharaon. » — Tot așã se vedu și prin înscrișurile que dà sătenii români la mâna quãror de fame se vindeã sclavi. « Dãmu aquest înscriș la mâna Dumnealui Jupãn Cutare precum să se cie, quò fiind quò s'a *milostivit* și ne a dat atãtea banițe de grãu, sau de meu si n'am perit de fame; noi și copii nostri și tot neamul nostru de *vecie* ne vindem *Români* (citesce sclavi, servi) Dumnealui și neamului Dumnealui, qua să fiã dovada quò ne-a mântuit viaț'a nôstra... »

27 Vers. *καὶ ἐκκληρονομήσαν ἐπ' αὐτῆς*. « Si mostenirò assupra lui. » Traducțiã vechia dice : « Si lau mostenit pe dènsul (pe pãmènt). Aquí va să arate quò nu numai se stabilirò, ci și remasserò și începurò à mosteni filii pe pãrinți în generații assupra aquestui pãmènt. »

XII.

VAI'HI.

28 Vers. Dela quest verset începe a doa spre-decea parte a Genesii.

CAPU XLVIII.

6 Vers. «... Pe numele fraților lor se vor numi în sortile aquellor'a.» εν τοις ἐκείνων κληροῖς. Κληρος vâ să dică sorte, parte de unde si cleronomiă, moștenire. La împărțirea de pământuri este vorb'a lot que è analogă cu vorb'a κληρος. Aqi se pôte traduce și prin : Moștenirile aquellor'a. Mulți traducu în sortile lor, în mostenirile lor. Noi pusserăm aquellora, pentru quô ἐκείνων este în text, iar nu αὐτῶν; adicô în moștenirile nu alle lor, ci alle fraților lor.

7 Vers. Aqi pare a se scusa Iacob despre Rachel de que a îngropat'o în drum și n'a dus'o à o depunne în momântul părintescu.

20 Vers. «... Facă-te Dumneđu ca pe Ephraim și că pe Mannassê...» — Aquestă formulă de binecuvântare este încô în us din partea tatălui, în familiile hebrece.

22 Vers. « Iar eu dau tie Sichimă allêsă... » — ἐγὼ δὲ δίδωμι σοι Σιχιμα ἐξαιρετον. Vorb'a *Sichima* nu è hellenică și în quelle lalte versiuni nu există; tôte se exprimă prin *parte alleasa*. Părerile comentatorilor despre Sichimă se despart : unii dicu quô ar' fi locul și cetatea Sichimilor que depradară Symeon și Levi resbunându'și despre suror'a lor Dina, și quare mai târđiu, după conquist'a Palestinei, cădû în partea semenției lui Ioseph sau a lui Ephraim fillului aqestuia; alții dicend quô *schim* însemnând în behraica spaliă sau umere, partea que avû mai târđiu Mannassê în țerr'a promisă se află pe ambele margini alle Iordanului adicô la drepta și la stângă, și aqeste doê părți eră asmenate cu doê spalle alle Statului. — Anșê tot que se înțellege și mai puçin este heroismul sau proderia que arată bietul betrânul păstor prin vorbele : « Que an luat'o din mâinile Amorrheilor în dreptul *sabiei melle și a arcuii*. »

D. Cahen cită pe unii que făcurô o parafraze a aqestui verset, spre à scusa pôte pe Iacob de aqeastă debolețe de à trece și de herou, ecêc aqea parafraze :

« Iar eu îți dau o parte mai mult de quât fraților tei : vestmentul lui Adam, que antêea dată moșul meu Abraham l' a luat din mâinile impiului Nemrod, și l' a dat lui Isaac tatălui meu, quare îl dette lui Esau; și eu îl luau din mâinile fratelui meu Esau, nu prin sabiă, nu prin arcu, ci prin meritul meu, și prin faptele melle quelle bune. » — De va fi aqeastă adeverată, cu faptele bune nu pôte înțellege de quât a ferbe linte, și à se immunușă cu pelile ieșilor.

CAPU XLIX.

2 Vers. «... Audiți filii lui Iacob audiți pe Israel tatăl vostru. » — Herder numesce capitolul aqest' a *Testament al lui Iacob*. Sêmênă în adevêr ast fel. Dar quine l' a făcut? La capêtul aqestui capitol ne vommu occupă în trecêd de aqeastă întrebare.

3 și 4 Vers. « Răpditu-te-ai că ap'a colcând; să nu te svapori. » — Prin aqeste doê versete Iacob își

arată cuvintele pentru que a fost luat dreptul de primogenitură dela Ruben și l' a dat unuia din filii lui Ioseph. Ii aducece à minte de întinarea patului paternu, de aqua impetuositate orbă que rar se vede și la animale, și de aqeeea comparația se face cu o apă sau torrent que se răpede farô judicată farô simțire : « Răpeditu-te-ai că ap'a... » Si apoi adaoqe : apa dispare colcând și desaburându-se; veđi darô să nu te svapori colcând : μη ἐκέρσης. Tatăl aqi, imputând filiului, pare quô s'ar' teme sau s'ar' reține de a l' blestemă; din contra facee urări să nu pêră semenția lui după cum ar' merită.

5 Vers. «... Comisserô iniquitate din (ênsăși) a lor proiectare. » — Iacob face allusiô la deprăderea cetății Sichimelor din caus'a Dinei, și le impută încô fapt'a, reimpingênd ori-que respunsabilitate d'assupra sa; quôci, după que arată quô din ênsăși alor proiectare sau precugetare comisserô aqeastă nelegiuire, adaoqe :

6 Vers. « In consilul lor să nu viiă sufletul meu, și în congregația lor să nu aibă nimicu d'amesticu ficiații mei. » — Verbiî « să nu viiă și să nu aibă » sunt în fiitor qua să arate quô nu numai atunci n'a încuviințat fapt'a lor, ci nici pe viitor nu se cuvine a fi considerat quô a cunoscut ellu aqeastă faptă sau quô a provocat'o. — Că părinte anșê blestemă furôrea și mânia lor, iar nu persôn'a lor, cum se vede în versetul următor.

7 Vers. « Blestemată furôrea lor quô pertinace (fu) și mânia lor quô dură fu; împărți-vou pe dênșii în Iacob și vou respândi pe dênșii în Israel. » — Semențiile lui Symeon și Levi furô în adevêr respândite în țerr'a promisă : pământurile semenției lui Symeon eră că nisce insule în mijlocul pământurilor Semenției lui Iuda; iar semenția lui Levi că levitică sau sacerdotale posedă 48 de cetăți respândite între quelle lalte semenții.

8 Vers. In aqest verset este vorb'a de séménția din quare eși mai înquă David. Aqestia i se dă laud'a, puterea și subordonația. Emblem'a puterii și regalității eră Leul, și adaoqe :

9 Vers. « Puiu de leu Iuda, etc. » Adicô filii puterii.

10 Vers. « Nu vâ lipsi principe din Iuda... pînô vâ veni quăruia s'a încredințat (s'a depus). » — După unele ediții, între quarî și a lui Sixtu Quintu, textul hellenicu este τὰ ἀποκείμενα αὐτῶ; și după aqest'a se vede quô se luarô vechii traducători Români și dicu : *Pino vor veni quelle gatite lui*. Iar după altele adicô quoa din Athene, după quare traducem noi, este ὁ ἀπόκειται (quel) quărui s'a încredințat sau s'a depus.

Nici o expressiô din Bibliă nu avû atâția comentatori în atâtea și varii întellose. Yolume se pot adună din comentariile aqestei expressii, și cu quât se adună mai multe, cu atâtea întellessul devine mai obscur. Pare-se quô quel que a scris capitolul aqest'a, cu aqest verset a voit a facee că tôte pythonisele antince, que avêu un interes ôre-quare, și se exprimă ast fel cum să se pôtă dă întellessul ori-quare va voi quinevă, sau quare să pôtă fi întors după un interes ôre-quare.

Fiăt-quine dar din următori întinde și explică aqest verset după doctrinele salle religioase și politice, după aspirațiile salle și după interesele salle particulare, sau alle unui popol sau alle unui partit. Onkelos și Talmudistii pretind quô aquí este vorb'a de Mesia. In hebraic'a : *aquella quaruina s'a depus* este exprimată prin vorba *Schilo*, și după explicația que dă Rașebban. *Schilo* este un locu așa de aproape de Sicheim în quăt adesea se ia unul drept altul (veđi Jisus al lui Navi cap. XXIV). Din istoria se scie quô la Sicheim se adunô popolul Judan spre a încoronă pe Roboam filiu lui Solomon. Se scie iar quô subt aqest'a, popolul Israel se despărți în doê regate unul de doê semenții subt dynastia lui Iuda și altul compus pe dece semenții conservô numele de Israel. Așa, după aqestă explicație sceptorul sau corôna eră una dată dynastiei lui David din semenția lui Iuda, și de aquí se despărți. După dênsul dar se înțelege : « Nu vâ lipsi principe din Iuda... pînô vâ veni Schilo sau Sicheim. » Adicô evenimentul din locul aqest'a que desparte dece semenții de subt dynastia aqueasta. Tôte aqeste explicații ânse au nn înțelles numai de se vâ dà lui Iacob darul sau talentul propheției sau mai bine al devinării. Spre a dà lui Iacob și numele de prophet sau de prevedôtor pe lângu aquell'a de patriarhu, adaogu toți dicënd quô Omul la ultimele ore alle vieței are mințile mai luminate și adesea possede o a doa vedre que descifră în viitor. — Despre commentariile Chrestinilor din diverse epoche și din diverse confesiuni nu mai vorbim : fiă-quare întinde după cum îi vine mai bine înțellesul aqestei expressii ne mai respectând nici rația umană, nici logic'a evenimentelors'ua a istoriei. Quând vommu termină notele aqestui capitol, vommu adaogi și noi queea que ne putem pricepe.

11 Vers. Aqest verset este consacrat tot semenției lui Iuda. După que îi dà laud'a, puterea suveranitate, voiesce apoi să arate fericirea sau evul de aur que vâ fi în timpii aqestei dynastii. Numai here și mâncare vâ fi atunci; și animalele cã cursierul și asinul vor fi așa de blânde și ducili în quăt vor putê stâ legate și de vlastarul vieți, farô a fugi și farô ași întinde botul să rum-pă și elle vre o frunđă doê. Tabellul este fôrte frumos și naivu, demnù de seculul de aur; ânse nu s'a prê putut aplică nici sub David nici sub Solomon, și cu atâta mai puçin sub Roboam.

13, 14, 15 Vers. Zabulon de și este mai micu de quăt Issachar, trece înainte aqestuia, se vede pentru cuvântul quô făcându-se neguțător, trece înainte opincarului de laborator de pământ, după cum îl condamnă textul hebraicu, que expressia : « deveni bărbat agricultor *εργαζομενος* » ; o arată prin : *Il s'est voué à la corvée du travailleur* : « Se dette cu totul sub cobilă, angaria sau iobăgia travaliului. » Phariseilor începuse a le querre inim'a a avê și ei cã toți păgânii iloți și ômeni suppuși la *corvée*, și fiind quô tot cu dreptatea și cu fric'a lui Dumnezeu eră în sîn, tôte quâte făcea și doria, mai înteu voia à le legitimă. Corveea dar sau iobăgia o pun în gur'a lui Iacob que singur predestină pe fiinul seu la jugul aqest'a ; și fiind quô Phariseii își făcea interesele cu speculatoarii, pun și pe Zabulon înainte lui Issachar.

16 Vers. Nu se scie modul allegerii sau mai bine relațiile federale alle semențiilor lui Israel pe timpul Jucătorilor. Dela stabilirea regalității, suveranul eră Judele suprem. In timpul de allegerii, în epoca Jucătorilor sau a democrației, se

vede, cum dice D. Cahen quô fiă quare semenția sau ținut quând îi venia rëndul, avea dreptul de a dà din sinul seu pe candidații que avea à se allegere de jucători sau de Jude suprem. Venind dar la Dan se dice în versetul aqesta : « Dan vâ jucă popolul seu cã și o semenția în Israel. » adicô cã o semenție que este în Israel și ea cu drepturile salle.

17 Vers. Semenția lui Dan fu stabilită în loturile salle de pământ către nordul Palestinei cã un ținut de frontieră, și prin urmare putea servi cã veghielôre a frontierelor. Cã potecară dar sau plăiașă o assêmênă cu șerpele exprimându-se : « Fiă Dan șerpe în calle stând în cărrare, mușcând călcăiul callului și cădê-vâ căllărețul înapoi. » Mulți ânse dicu quô aqeastă semenția contractând datinele și învețurile Beduinilor arabi, se puneă în drumu și atacă pe calțători tihăresce, și de aqueea Iacob în nemulțumirea sa de aqeastă prevedere se exprimă în versetul următor :

18 Vers. « Mântuirea Domnului (sunt) așteptând ! » Cã și quând ar dice : scapă-me, scapă-i, Dômne, de aqeastă rușine.

19 Vers. *Γὰρ, πειρατήριον πειρατεύσει αὐτόν, αὐτός δε πειρατεύσει αὐτόν κατὰ πόδας.* — Mulți luarô vorb'a πειρατήριον drept πειρασμός și πειρατέω în locu de πειράω, și prin urmare le tradusserô prin tentațiô (ispită) și tentare (ispitire). — Așa este și traducția latină :

Tentatio tentabit eum, et ipse tentabit eum secus pedes.

Semenția lui Gad fiind situată pe marginea stângă a Iordanului eră expusă la invasiile de Barbari vecini, quărôr și ea le înturnă înapoi cu aqueeași măsură, și cu quevâ mai presus.

27 Vers. « Benjamin lupu rapace... » Se dice quô Beniaminii furô nisce oșteni fôrte miserabili, la reshel codaci, și în pace răpitori, sau quô autorul aqestei poesii îi satirisă ast-fel.

Aqeste prevederi sau predicții se potu lua quô s'au împlinit, daqua Iacob singur își făcù aqest testament în tótă puterea poesiei și a propheției pe patul morții, cã un om a quărôii minte se lumineă și pôte vedê peste atâția secolii de viitor, și nu în viitorul providențial que depinde de legile eterne alte naturei, ci în viitorul condițional que depinde de voica liberă a ômenilor, după locuri și circunstanțe (vedi în Impresiile unui proscris, capitolul despre Viitor).

Aquí ânse și după styl și după impregiurări, aqest capitol se vede quô è o poesie de un talent distins, și de o penă pãrinitôre que voiesce a legitimă regalitatea în dynastia lui Iuda. Poesia è fôrte înaltă și demnă de harp'a lui David, nu è ânse nici de talentul lui Iacob, nici de system'a liberara și democratică a lui Moysè. Ellu de ar' fi voit a stabili principi și regi în Israel n'avêa de quăt à dice Hebreilor que esia cã și Tsiganii din Egypt : « Aqeste dice Domnul : allegetive vêtasi sau principi sau regi, quô bietii sclavi ar' fi fost mai răpedi de quăt Românii que se puserô ași quere tôte dibianniile străine și tôte Ballele Dracului qua să viia să le stôrcă banii spre dotarea golanilor de principei, căduți cu cosul din ceru, numai bunii d'ă batjocori filele Românilor și nici o dată d'a le lua de consorti ; Hebreii, dicu, pe quarii îi mănăcă spinarea mai rêu de quăt pe Românii, ar' fi alles nu pe Iuda ci și pe Dracul de rege. Anse Moysè cum descindù din munte disse : Aqeste dice Domnul : allegetive vêt dintre dece, și dintre suta și dintre mie quô să ve jucice, să ve administre și să vê commande.

Poesia que vedurôm pusă în gura lui Iacob, è

făcută cu mult mai în urmă și de cât Moysé și de cât iudicatori, și de cât Saul. De ar' vorbi istoria de vre un poet cu talent din timpul lui David, ammu fi cutedat à dicce quô este făcută de aquell'a qua sâ flate pe aquest usurpator al libertăților ellectorali, legitimându'i apostasia încotra legilor lui Moysé : fiind dar quô nu cunoseam alt poet, cunoseam stylum psalmilor și dicem quô este a Majestății Salle regale David I, que vrea să fiă rege hereditar, basându-se pe un inventat testament al lui Iacob, și muscând în dreapta și în stânga semențiile que i se oppuneau la aqueasta. Si când facee quine-va o prophesă, nu mai nainte de întemplări, ci după împlinirea evenimentelor, când că un Byron facee quineva prophesăile lui Dante, Dante vorbind prin contimporanul nostru Byron spune pînă la una quâte s'au întemplat dela densusul pînă în dillele nôstre. In poesia sa, Byron este un prophet que nu pôte și nici nu se vede à fi Dante în Comedia divină.

CAPU L.

2 Vers. « ... Feciorilor sei immormentători.. și immormentără immormentătorii pe Israel. » Aqûi cu *immormentare* nu se cuvine a înțelege *ingopare*, ci prepararea mortului după datinele egyptene și hebraice pe atunci. Ioseph eră un magnat al Egyptului și cas'a lui câtă a fi servită cu tot decorul que eră și la queilați funcționari înalți. Intre alți servitori, aquesia aveă și medici sau balsamători que prepară cadavrele spre immormentare. Herodotu și Diodoru vorbescu despre meseria acestor immormentători sau balsamători. — Mai la urmă după Moysé Israelii și Arabii erădură cu tot dreptul că o insultă mortului de a' mai spuțeca și al balsamă și sără în timpu de patru deci de dille și de à finne pe mort șepțe deci de dille neingropat. Apoi și costul îmbalsămării se suia pînă la un talent de argint adică pînă la 16 mii lei românesci de astăzi. Chrestinii mai târziu între quari se întinse dogm'a nemurii sufletului avurô și de mai puțină importanță de à conservă restarile mortali.

Pentru quei que s'ar scandalisă dicend quô immormentători nu însemneacă balsamători sau reducători în mumii cadavrelor umane, citească verșele următoare unde, se dice quô 40 - de dille tină durat'a aquelei ceremonii que se dice immormentare, apoi 30 de dille alle doliului, peste tot 70, și apoi după aqueast'a ardicarô mortul à 'l duce și à 'l îngropă în tērr'a Chanaam. Un cadaver ne balsamât nu pôte duce 70 de dille, și apoi daqua *immormentare* însemnă pe atunci îngropare sau punere în morment, que ar' fi semănat à mai desmormentă și a mai duce pe Iacob în altă tērră.

4 Vers. In aquest verset Ioseph se rogă de dynasti spre a midloci pentru densusul la Pharaon și a' i quere voie. Pentru que nu se duce singur à quere aquea voie? Pentru quô în dillele doliului, și femeile și bărbaii se încingea peste midlocul corpului, își descoperiă și își bateă pepturile; femeile mai virtos își punca tină pe capu și peste față își descoperiă stururile și străbătea cetatea înșoțite de consângi, tipând și batându'și pepturile. Ioseph darô nu se putē prezentă la curte în vestiminte de doliu (4). Si pôte quô vor fi fost, și ôre quare regule, querte de facultatea sanitară, de a nu eși consângii mortului din casă mai nainte de timpul doliului sau de 70 de dille. — Fîind însă quô aquest timpu trecusse când propunne Ioseph,

se vede quô consângii mortului tot mai purtă doliul pînă se îngropă înadever mortul.

10 Vers. « ... O lamentațiō funerară mare și validă forte. » — Plâsete neapērat, țipele, bătăi în pept, și alte asemenea quare după 70 de dille de doliu și de fatică, se faceă mai adesea prin femeie plătite.

36 Vers. « Muri Ioseph de anni una sută dece și il immormentără și il pusserô în urnă în Egyptu. » — Aqûi asemenea cu *immormentare* se cuvine à se înțelege îmbalsamare, și urna să remăiă urnă iar nu morment, quoci *ἐν τῇ σοφῷ* se coprinde în original iar nu *ἐν τάφῳ*.

Cu terminarea notelor aquestei cărții adăogim quâte-va observatii și despre Ioseph, după que cititorii vedurô viața și faptele aquestu omu. Ammu vedut pînă aqûi multe figure biblice că Abel și Cain, că Enoch și Noe cu filii sei, că Abraham cu visitățiile que avu, că figura Sodomelor și Gomorrhei și altele. Moysé venid la Iacob, face că o tulpină que dă doș-spredece ramure sau filii ai quărora strănepoți au să dea doș spredece semenții din quare se vâ compune corpul sau arburele nației Israel. Fiă-quare filii reprezentă o facultate ôre-quare a aquestu corpul social și fiă quărui a se dă o misiune à împlini. Nu è d'a se îndoi quô prin Ioseph încă din junetea aquestui Moysé vâ să arate intelligența, talentul între filii lui Iacob.

Pentru timpii que alte nații îi numescu fabuloși, heroici sau divini, Moysé reprezentă intelligența geniu prin al șepțelele patriarch Enoch. Dela diluviu înquă de când eși Nemrodi, turnuri și cetăți că a lui Babel, regi că Pharaonii, înțelepți că sacerdoții Indiilor și ai Egyptului, intelligența, de nu eră un privilegiu al sacerdoților, de eră adică profană, avu altă sôrte, sau de a fi tirită prin tină, sau de a fi servitôre curților de totă speția de Pharaoni. Mythul despre rolul que fu condamnată Intelligența de à jucă eră de mult respândit în Orient, și în fiă-quare popul eră personificată în quate un personagiu fictiviu mai mult sau mai puțin hidos mai mult sau mai puțin frumos. Ansē quare eră în limbele orientali, quel puțin arabă, syriacă, hebreă, pheniciană, din quare apoi luarô și hellenica și latina multe vorbe, quare eră dicu simbolul sau vorb'a scrisă prin quare se arată Intelligența, Sciinta? — Consônele S P. Vocalile se scie quô nu se scriă și se citiă după dialecte și climate, din s p cu vocala o, se face *sop*, *soph-os*, *soph-ia*, cu vocale a se face *sap-ere sap-ientia*. Când vrurô à personifică *sophia* sau *sapientia* într'un om extraordinar, pățit și persecutat, adică *sophia* allungată din palate și din casale avutilor, batjocorită de cetățeni, refugiafă în clasele quelle mai de jos, și dată prin tină, poplii Asiei mici, și pôte și mai toți orientalii atribuirô unui singur personagiu tôte fabulele morali, și la numele aquesta, după idiomele locali adaossero la s-p vocalile E, și o și făcurô *Esop*. Aquestă fu vëndut din mână în mână, persecutat de femeea domnului seu, făcător de anecdote, dând adevărul și morala sau sapientă prin modurile quelle mai accoperite, prin fabule de mult'a temere que Adevărul și Morala și Sapientă aveă d'ă se arată înaintea ômenilor. Esopu, în quare se vede consônele s-p sau simbolul sapientiei, reprezentă intelligența laică batjocorită din timpul măciucarilor de giganți și al unei systeme de sacerdoți que arrogându'și pentru sinele sapientă, persecută pe a aquellor'a que ei numiă pro-

(1) Vedi Herodotu, Cartea II, 85.

phani. — Moysè aflò mythul aquesta, și fiind quò intrà sau voia să intre într'o erà nouă, când sapienț'a mundană doria să nu mai fiă batjocorită, nici hidosă că quea reprezentată prin semenii lui Esopu, haspiră sau aerisă mai înteu consóna *p*, făcându-o *ph*, și făcend symbolul *S-ph*, face numele filiului lui Iacob que aveà à representà sapienț'a **IOSEPH**. Adicò Sapienț'a înalțată din gunciu și din tină, Sapienț'a dusă în regiunile de sus, pinò în palatul lui Pharaon. *Ioseph, Jusuph, Iosiph, Joseph, Jusepe*, cã Esopu fu vëndut și trecut din mână în mână, cã Esopu avù d'a împărți cu femea Domnului seu; ânse cã sapienț'a de o erà nouă, de regiunile înalte, pe cum i se eterisă numele din *p* devenind *ph*, assemenea, i se înfrumusetedă fac'a, numai è hydos și ghiebos cã Esop, qua să fiă batjocorit de dóm'n'a lui, ci atât de june și de bellu în quãt să i se scurgea ochii dupò dènsul la tóte Petephróicele din lume. — Transiția ânse este grea dela o erà vechiã la all'a nouă: ar' fi în contrã naturei să dea quineva o figură cã un model de perfectiò întréga. Patriarhii n'au perfectiile propheților; Homeru sau poetul qua să nu mendice, catã a'și afirná lyr'a sa ușele potentatilor; Ioseph, qua să nu fiă umilit cã Esop, catã a deveni consiliarul la quelle relle unui Pharaon. Intelligenț'a Esop, devenind intelligenț'a Ioseph, în metamorphosea sa catã să mai aibă quevã d'al lumii antice. Form'a? — Nu; quoci devine frumósã; ci persecuțiile, pãțirea, de unde fórte des o dose mare de astuțã, de adulațiò, de artã d'a se prefacce și d'a amãgi; quoci: « Iau deii jumëtate din virtutea bãrbatului, o di numai da-qua aquesta a fost sclav în viațã i, » se exprimã Homer, que învèto quòt acolo unde învètasce și Moysè. Ioseph al lui Moysè nu è un typu de ver'a Sophia sau Sapienț'a. Cu explicatia viselor, cu consiliuri în favórea despoților, Sapienț'a, daqua nu erã preteasã, putea ajunge în regiunile de sus și la putere. Ajunge óre astãdi sau póte ajunge prin midlòce mai oneste?

Terminând quelle despre cartea àntèea a lui Moysè, mai adògim quò dupò system'a dodecimale a aquesta, citorul a câtat à observã quò totul aquestor 50 de capitole alle Genesii se îm-

pãrtirò în doè spre dece pãrți, fia-quare avènd un nume particular, adicò.

I. Dela capul I, verset 4, pinò la capul VI, vers. 9, partea numitã *Bereshith* (creatiò sau faccere);

II. Dela capul VI verset 9, pinò la cap. XII, vers. 4, partea numitã *Noa'h* (Noe).

III. Dela Capul XII, vers. 4, pinò la capu XVIII, verset 4, partea numitã *Lech Lecha* (Du-mi-te) adicò queea que în hellenic'a se dice Μετοικεσία ('Αβραάμ) Stramutarea lui Abraham que începe cu εζελε, esi din tèrr'a ta.

IV. Dela capul XVIII vers. 4, pinò la cap. XXIII, vers. 4, partea numitã *Vaiera* (Visiunea) sau arătarea lui Dumneșeu.

V. Dela capul XXIII, vers. 4, pinò la capu XXV, vers. 49, partea numitã: *Hai Sarà*, (Viaț'a Sarrhei).

VI. Dela capul XXV, vers. 49, pinò la capu XXVIII, vers. 10, partea numitã: *Toladoth* (genealogie).

VII. Dela capul XXVIII, vers. 10, pinò la capu XXXII, vers 3, partea *Vaietsè* (cãlătoria sau mutarea).

VIII. Dela capul XXXII, vers. 3, pinò la capu XXXVII, vers. 4, partea: *Vaiishla'h* (Trimisse sau trimitterea solilor).

IX. Dela capul XXXVII, vers. 4, pinò la capu XLI, vers. 4, partea: *Vaiesheb* (Locuia sau Locuirea lui Iacob).

X. Dela capul XLI, vers. 4, pinò la capu XLIV, vers. 18, partea: *Mikkets* (Visele).

XI. Dela capul XLIV, vers. 18, pinò la capu XLVII, vers. 28, partea: *Vaiigash* (Appropiãndu-se sau apropierea).

XII. Dela capul XLVII, vers. 28, pinò la capu L, vers. 26, sau pinò la capètu Genesii partea: *Vai'hi* (Trã, sau Viaț'a lui Iacob în Egyptu).

Este de însemnat àncò quò numirile aquestor pãrți sau despãrtiri se dau mai mult dupò vorb'a cu quare începe aquea parte. Aqueastã denumire este naturale la toți popoli, când se dau numele de o datã și spontaneu unei serieri, iar nu dupò materia sau conținutul ei, lucru que vine mai târziu dupò o eugetare: Ast fel se dieu: Cântecul: *icea 'n valle*, cântecul: *Nani; nani, Oltule, Oltule*, etc.

A DOA CARTE A LUI MOYSE.

I.

EXODU.

Vorba exodu, însemnând eșire, nu aratã numai eșirea materialemente a popoului hebreu din Egyptu, ci și eșirea dintr'o societate pharonicã paganã, și despoticã, într'o societate moșaicã, umanã și liberalã; eșirea din sclavie la libertate, din lumea vechiã și superstitiòsã într'o lume, nouã și drept credètoare.

Cartea àntèu coprinde toare, cum s'a vèdut de 50 capitole, numer întregu dupò system'a cincimale și decimale adicò 5 înmulțit cu 10, fu des-

pãrtitã în doè spredece pãrți. — Cartea adoa coprinde numai 40 de capitole și pare quò în adins nu e împãrtitã de quãt în unspredece pãrți din quare prim'a dela cap. I, vers. 1, pinò la cap. VI, vers. 2, se distinge mai virtos cu numele de *Exodu*, sau mai a nume: *Aquestea* (sunt) numele.

4 Vers. « ... Iar Ioseph erã în Egyptu. » Aqueastã din urmã phrase lipsesce în quelle lalte versiuni cã Vulgata și Hebraica.

8 Vers. « Adveni apoi peste Egyptu altu rege

quare nu cunoscă pe Ioseph. » Expressia un *altu* rege de unii se înțelege un successor a lui Pharaon din aceeași dynastiă sau familia que domnia în Egypt în timpul lui Ioseph; de alții se înțelege un rege străin, din altă dynastiă. Vorb'a *adveni* în textul hellenic este exprimată prin ἀνέστη (se sculò). Preferăm verbul *adveni* spre a se pute lău în amândou înțelesele, că și ἀνέστη. — Manethon spune quò în aceeași epochă s'a întemplat invasia popolilor păstori în Egyptu que înthronarò pe unul dintre dènșii că rege, à nune Salathis. — « Que nu cunoscă pe Ioseph » unii vor să înțelegă nu de persóna lui Ioseph ci de pactul sau condițiile que Ioseph făcuse cu Pharaon, sau de privilegiile que aquel Pharaon didesse Hebreilor; vor adicò să înțelegă aquea que se înțelege quând diuce quineva nu cunosc, adicò, nu voiú să știu, nu recunosc.

9 Vers. « Aquest'a disse către nația sa. » Inceputul acestui verset par' quò ar' afirmă părerea quellor que cu *alt rege* înțelegu *rege străin*, quòci se putea diuce, de erà din dynastia vechiă pământeană: *disse către Egypteni*, unde *disse către nația sa* pare quò ar' arătă un alt element. Si apoi după datinele și absolutismul Pharaonic, regele nu se consultă cu popoul. Aqueastă datină erà mai alles între popoli păstori sau Arabi în aquel timp. Invederat se arată quò a diuce sau a se consultă cu nația sa, erà un regimu cu totul nouu pentru regii Egyptului. — Se mai pòte invederă și din quelle que urmeadă în vers. 10.

10 Vers. « ... Si quând ni se v' întemplă resbel, să se mai adage și aquestia pe lîngă inemicii nostri... » După Manethon popoul păstor sau Arab ocupă coprinsul Delta, și Egypteni se retrasererò în Thebaide. Așa conquistatorii Arabi, se temeau quò daqua pământeni Egypteni le vor da resbel, Hebrei că sypathici Egyptenilor que le didesserò privelege, vor face causă comună cu aquestia, sau spre a învinge pe străini, sau spre a eși și a'și câtă refugiu în altă țerră.

11 Vers. « ... Si edificarò cetăți întărite... » πόλεις ὀχυράς. Alte versiuni că Vulgata și hebraic'a dicu cetăți de provissii, cetăți spre a servi de magazii. — Tot aqueste versiuni nu vorbescu de quăt de cetățile Pithon și Ramessè, farò a face nici o mențiune de cetatea On sau Heliupole.

12 Vers. « ... Si horròre aveau Egyptenii de filii lui Israel.

13 Vers. Si împilă Egyptenii pe filii lui Israel cu forța. » — De v' plecà quinev' dela punctul quò *alt rege* însemneadă *rege străin*, quâte se dicu mai la valle quò *Egyptenii* împilă pe filii lui Israel, ar' semenă o absurditate sau o contradicțiò de se vor imagină tòte întemplările, narrate dela versetul 8 pinò le vers. 22, într' aquellăși annu sau aqueași generatiò. Sensul adevèrat însè este quò dela mórtea lui Ioseph sau dela advenirea aquellui rege que se dice *altu* sau străin și pinò la împilarea și immulțirea Hebreilor a câtat să trecă mai multe generații spre a se *immulti* aquestia. Așa prin urmare, caus'a sau historia Hebreilor în Egypt, că venetici stabiliți acolo, câtă a se înțelege că a Tsiganilor veniți în România că popo! nomad și liber la început. Servitudinea Tsiganilor nu dată de quăt dela Domnii sau beii străini ai Phanarului que începurò a'și dotă filiele cu aquesti străini que erà ai Statului sau ai patriei că loti filii Patriei. Regii străini sau Arabi ai Egyptului asservirò dar pe Hebrei; însè mai târziu elementul arab, assimilându se elementul pământean sau egyptean, că și Phanarioții cu boierii români, detterò și Egyptenilor drepturile Arabilor de a tractă pe Hebrei că pe nisec Iloți precum beii Phanarioți detterò boierilor români dreptul de a possede Tsigani, spre a legitimă possessia que își făcuserò sau mai bine spre a'și avé complici la aqueastă possessiò monstruosă. De aquì darò urrà, horròre a Egyptenilor curciți cu Arabii assupra Hebreilor, că horròrea, scirb'a, execrația și mán'a de ferru a boierilor phanariotisați sau ciocoiți assupra svènturatiilor Tsigani. Aqueastă urra n'a existat mai nainte la început, quò Românii de ar' fi urit pe Tsigani nu iar fi lăsat à se stabili în țerrele lor. Urr'a se apprinse în urmă după asservire; quòci sunt exemple de a iertă quicev' tyrantul sau carneficelului seu; nici o dată însè n'a iertat tyrantul sau carneficele victimei salle; pentru quò tot que è victimă de ar' fi iertată nu s'ar' mai diuce victimă. Pinò quând sunt lupi, aquestia nu 'și pot iertă oile: urra lupilor încontra oilor este neimpăcată; și blândetea oilor în etern este neoffensivă. Așa victim'a iartă carneficelului, carneficele însè nu iartă victimei. Urrà dar a Egyptenilor assupra Hebreilor.

15 Vers. « ... Mai adoesse regele Egyptenilor către moșele Hebreilor... » — Unii dicu *catre moșele hebrece*. Textul hellenic al quellor Sépte deci se exprimă μαζίας Ἑβραίων (Hebreilor), quòci se înțelege quò aquestea de nații erà Egyptene și moșia pe Hebrece. Daqua moșele elle ênșusi ar' fi fost hebrece, pe de o parte Pharaon nu le-ar fi încredințat aquest secret, și pe de alt'a este întrebare: aveau Iloții sau Tsiganii de Hebrei dreptul de a exercită meserii că Medicina și Mamică?

19 Vers. « Iar moșele respunserò: Nu că murierile Egyptului sunt Hebrece, quò elle nascu pinò să n'apuce à intră la dênsele moșele... » — Natural, fòrte rar se vedu moșe pe la bietele Tsigane, rar assemenea se vedu moșe pe la Românele reduce în servitudinea travaliului. Esu din casă îngreuiate spre lucru câmpului și vinu în apoi cu copillul în pólă, și adoadi începu lucru da capo. Aqueasta este nu numai starea Omenirii primitive și naturale que este și a animalelor, ci starea mai virtos a servitudinii que din Omul social și liber face din nouu un omu sâlbaticu assemènat Bestiei.

20 Vers. « Dumneđu făcea bine moșelor; iar popoul se immulția și se întăria fòrte. » — Este de observat quò ori-unde este pericolul mai mare, acolo natur'a își pune puterile spre conservare. Omul în starea normale nu desvòltă atâtea puteri că la impregiurări de pericol, de inecare spre exemplu, de incendiu, de invasia ori-quârui inemicu material sau moral. Assemenea ori-que animal este tare, gras și prin urmare nu è amenințat de mórte, nu è atât de productiv că animalul debil și malativ. Găin'a grasă, vac'a grasă nu concepe facil; femeea ferice și grasă adesea câtă à se suppone la un regim de a'și perde ore cum puterile spre a pute concepe. — Pământul uscățiu în adevèr este sterpu, quând însè se îngrășă pré multu devine assemenea sterpu. Tòte familiile, tòte clasile de ómeni avuți și ferici nu se immulțescu atâtă că familiile, că clasile neavute și disgratiute. Aqueastă observatiò este așa de vechiă și fapta atât de invariabile în tot timpul și în tot locul, în quăt la tòte națiile a ajuns de proverb, quò unde è sârăcie acolo și copii mulți. Sârăcia și amarurile amenință pe mama cu mórtea, și copii que ar pute nasce în 15 și 20 de anni de fericie fi nasce în dece și opt anni de neavere și amaruri que aduc malatiile și mórtea. Natur'a è amenințată cu neaverea și disgratiile și își pune puterile spre a împlini în puçini anni, pinò nu vine mórtea, queea

que ar' fi putut face în mai mulți ani de stare normale. Ensuși în viața patriarhală, concubinele se vedu mai fertili de cât patrónale. Popolii sclavi se înmulțesc după legile eterne ale lui Dumnezeu, și qua să nu pără pentru quô viața le este amenințată de toate părțile, și qua înmulținduse mai presus de tyrannii lor, să pôta scăpa de jugul servitudinii. — Sclavii în Rusia se înmulțesc mai răpede de cât boierii; în Irlanda popolul se înmulțesc mai răpede de cât în Anglittera; în Turcia creștinii se înmulțesc mai răpede de cât Turcii — Atunci dar vin nisece economi politici că și Malthus que consiliă pe quei avuși sau privelegiați de a ucide pe proletari când vedu quô trecu de un număr ôre-quare. Aqueast'a face și Pharaon, (personificația biblică a tutulor despoților, a tutulor privelegiaților) se înțelege mai înteu cu moșele a accide pe ascuns toți pruncii masculi, apoi vedând quô nu reese cu astutia, se serve cu forța.

22 Vers. « Atunci Pharaon dette ordin la tot popolul seu dîcînd : ori que masculine se vâ nasce Hebreilor aruncați 'l în riu. »

Mai este de observat, și învederat se cunoșce quô aceste mesure nu se luor nici se continuor de un singur rege și într'o singură generație, ci furor observate că o sistemă între mai mulți successori ai primului rege que asservi pe Hebrei. Quel quare pusse pe Hebrei sub jugul travaliului de Hoși fu unul, quel quare vedu quô Hebrei se înmulțesc în servitudine a câtă să fiă altul după quâte-vă generații, quôci înmulțirea însemnătoare și formidabilă nu se face de o dată; quel quare s'a înțeles cu moșele a câtă să fiă altul, și quel quare vedu iar quô se înmulțesc Hebrei în etate de bărbați n'a putut fi regele de ieri nici d'altă ieri, — Executia pruncilor cu aruncarea în riu a câtă daro veni mai târziu. « Servitudinea populațiilor, dice D. Cahen, nu se pôte mantine de cât prin crime constituite în sistemă legale. » — Queea que pînă ieri eră un păcat, astăzi devine o lege. Nimeni nu pôte querre mila cu forța quôci e un păcat, o nelegiure. Astă milă însă să ia în multe împregiurări cu forța. Vedî milele Panteleimonului; vedî milele que părinții nostri detterô călugorilor dela Sântul munte și de aiea; astăzi se pretind a deveni lege. Assemenea clac'a, que fu o charitate creștină, deveni o datorie impusă, o lege; crimă păcătul se legitimô.

CAPU II.

4 Vers. « Eră ôre-quine din semenția lui Levi que luasse pe una din filiele lui Levi și o aveă (de femeie). » — Originalul hellenic dice numai και ἔσχεν αὐτὴν (și o aveă sau o posedea). Cum se numiă aquest *ore-quine* se vede în cap. VI, vers. 20. Bărbatul eră Amram și femeea Iochabed veră sa sau filia fratelui tatălui seu.

2 Vers. « ... Ἰδόντες... ἐσκίπασαν... » Vedând quô eră frumos, îl ascuseror... » Alte versiuni reducu aquest participiu cu verbul lui la mamă, și le punu în singular, dicu adicô *il ascuuse*. Septăginta vâ să înțellégă quô toți ai casei avurô cură de a l' ascunde iar nu numai mam'a. Traducția vechiă română se exprimă vagu și nedeterminat după modul d'a arată și singularul și pluralul prin *au*, dîcînd : 'l *au ascuns*.

3 Vers. « ... Un sicriu micu de papură și îl unse bine (sau peste tot) cu asfaltopissă. » — Vorbele *sicriu micu de papură* în textul hellenic se arată cu o singură vorbă θύρον que după alte

ediții se scrie θύρον *thiba* sau *theba* vorbă hebraică que în adevăr însemneadă panerellu de papură. — Vorbă asfaltopissă în traducția vechiă română se arată prin « smolă cleiosă » după traducțiile hebraice se arată prin : « argil și smolă » după altele prin : bitumine și smolă — Vorbă κατέχευε que însemneadă *unse bine sau peste tot sau multu*, mulți o traduc cu și vechii traducători români numai prin *unse simplu*.

5 Vers. « ... Vedând (pharaóna) sicriul în paldude... » în textu que se exprimă prin ἰδούσα *vedând* în feminin că cum ammu dice vedând, nu e nevoie d'a se adăogi *Pharaóna* sau *principesa*. Noi adăogîrîm în parenthese spre a arată person'a sau sujectul quare vedu și trimise. Ammu dis iarô pharaónă și nu principesă, în farôrea culorii locali; ar' fi fost un anachronismu de ne-ammu fi exprimat prin termini de mediul evu. *Principe* sau *archont* în antichitate nu însemnă filiu de suveran sau un titlu feudal, ci capul unui popol sau al unei multitudini sau al unei semenții; ast fel sunt astăzi în Asia ciorbagii, și beii, cum și pe la noi pîrcalabii și vătășii de Tsigani. Principe, Archont în origine însemnădă capu, căpetenie, mai mare sau bașu. Staroștii de corporații sunt assemenea principii sau bași în totă Asia, *Terzi-pasha*, *Yorgangibasha*, vâ să dîcă principele sau mai marele croitorilor, plăpămarilor, etc.

6 Vers. « ... Compătîmî filia lui Pharaon... »

— Joseph Flaviu dice quô aqueastă pharaónă se numiă Termuthis. Philon adaoge quô filia lui Pharaon fiind măritată și neavend copii, dorîă să aibă unul și mai virtos un beiat; adoptô daro pe aquest copillu. Mulți dintre quei que se dicu philosophi, adaogu quô pharaónă fiind nemăritată și făcînd prin scăpătare un copillu, jucô aqueastă comedîă! — Noi dicem însă quô cunosced decretul tatălui seu que proscriă la mörte pruncii Hebreilor, că o mamă adevărată n'ar' fi făcut de cât a expune la mörte pe filiu seu propriu, quând mai la valle dice : « Din copii Hebreilor este aquesta. » A riscă o mamă întru a dice aqueast'a și a expune copillul seu que nu eugetô d'al omiori, este în contra naturei, și prin urmare o absurditate a acuelor numiți philosophi. — Historia nu este inventia, ci narrația evenimentelor; și queinevă nu pôte în adevăr narră de cât queea que a vedut sau auđit, și queea que pôte află din documente dela scriitorii contemporani sau din monumente de totă specie, din quare apoi pôte tragge consequințe după logic'a evenimentelor, locurilor, timpilor și legilor naturei. Pe que document se pot basă quei que dicu quô Moysă a fost filiu din flori al unei Pharaone? Pe quare scriitor contemporan? A inventă iară un romanču, se quere și mai mult logică și adevăruri naturali; și quare mamă este aqueea que voinď a si conservă filiu, 'l ar' expune singură la mörte puiindu'l în categoria pruncilor proscrisi? Merită numele de philosophia o assemenea judecată sau ratiunare? Acolo însă din disgrăția unde un nume se aude mult, acolo nu e fapt'a. Acolo unde auđi mai des vorb'a adevăr acolo e minciunea, unde se aude dorința de intellegințe sau de sciință, *philosophia*, acolo e mai multă dorință de sisteme adicô de neadevăruri, — pentru quô adevărul unul este și nu pôte fi în diverse moduri sau sisteme; — acolo unde se declamă patriotismul sau naționalitatea, acolo să n'astepti nici un bine pentru națio; acolo unde tot de santitate se vorbesce, acolo să te astepti la speculația cu quelle sante. Adevărul între altele este fôrte sigur de sine și fôrte modest, qua să nu

dicem superb de a'ti assurdi urechile; ellu își tace numele; alții îl recunosc.

10 Vers. « Crescend copillu îl addusse la filia lui Pharapn, și deveni ei că filiu. » Il adoptă adică că filiu, cum dicem, de suflet. Prin umare căto a fi educat la curte că filiu unei filie de rege, și fiind quō instructor și totă sapiența eră un privilegiu al sacerdotilor, din aquestia furō profesorii și instructorii junelui Hebreu. Moysē fu darō inițiat în tōte mysterele Sciinței de attunci, și în alegoriile religiōse. Cosmogonia Egiptenilor atribuită lui Hermes se resimte mult în capitolele Creației legiitorului hebreu; legile, datinele ceremoniile egiptene se resimt assemenea în legile și ceremoniile mosaice. Vommu avē occasia de aquí înainte în multe rēnduri d'a faceo comparatiō între unele și altele. Aquí vommu recitā un fragment după *Pimander* al cosmogoniei lui Hermes Trismegistul sau Thoth.

« Aveam subț ochii mei un mare spectacol! Totul deveni de o dată lumină așa de dulce așa de suavă în quāt mē împlea de deliciuri. (Aqueastă lumină eră *Pimuri*, Spiritul universal que voiă a se manifesta prin creatiō.) Puțin și în dată se respândi o umbră desă, neguroasă, și aqueastă umbră deveni o natură umidă, mișcată printr'un neexprimabil uet. Aburi și iar aburi fără măsură, fără margini se respândia din preună cu uetul aquest'a, și din aquest uet se audi o voce que eu cugetaiu quō este vocea liminei Piromi (1). — Din aqueastă voce a luminii eși Verbul creat. — Si Verbul se purtă peste aquea natură umidă, o încăldiă spre a o fecunda; așa din rerunchii aquelei grămadă nemărginite și apōse pe quare Verbul (Cneph) o transformă într'o spheră nemărginită că un ou (2) universal que Verbul îl ținea în gură sa (în cuvēntul seu) în dată începū a se revers a un focu subțire, și a se sui în quelle mai nalte regiuni alle cerului. — Un aer ușor, suppus la sufflarea spiritului se întrepuse în aqueleasi timpu în regiunea intermediară între focu și apă. — Ansē pământul și apă eră așa de amestecate în quāt fața uscatului nu se arată nici într'o parte. — Attunci Verbul spiritual que se purtă assupra lor despărți o dată dintre useat și dintre apă. — Deul Minte (quare este Spiritul Piromi) din preună cu Verbul seu (quare este Fta) produsse pe quel al alt Mens sau Minte (quare este Phre) al treilea Demiurg (creator). Aquest din urmă Deu-focu, aqueastă divinitate-spirit creō apoi șapte rectori que încing în cercurile lor lumea simțibile a quărnia dispozițiō este queea que se dice Destin (sau Natură). — Deul demiurg și Verbul procedurō apoi la Creațiō. — Din elemente sau puteri inferiōre furō create animalele que n'au rațiō: Aerul produsse passerele, și apă pescii; pământul produsse animalele que avē în intrul seu: patru-pedele, reptilele, fērele și vitele domestice. — Deul Tată creō apoi pe Omu după a sa asemănare.»

În aquest tabel vede quineva Eloimii lui Moysē, principule Trinității lui și alle Creației. Moysē nu făcū de quāt a le desvoltă și a le narrā subț o for-

(1) Piromi înseamnă spiritul universal suffletul lumii. Queea que înțelegem noi cu spiritual sânt aquea în limba egiptēna se traduce cu Piromi. Aquí este numai o traductiō de vorbe ca *duh*, *spirit* *Esprit* *pneuma* etc. — Așa este și Cneph, vorbul que se naste dela Santul Spirit.

(2) Ou e vorba sau expresiō primitiv, filosofică și poetică que ținea locul în locu de *sphera*.

mă mai simplă și curățită de formele cosmogonice alle idolatriei. Să venim la numele legiitorului Hebreilor.

« Supranumii numele lui, Moysē, quōci din apă 'l am luat. » — Vorb'a sau numele aquest'a după nici o orthographiă nu ne pōte dā aqueastă definițiō *din apa luat sau mântuit*, de quāt numai după aqueea stabilită de quei Sēpte-deci, scriindu'l în hellenica *Μωϋσῆς*; numai după aqueastă orthographiă vorb'a egipteană sau coptă *mou* sau *moō* representată prin littere grece *μωω* sau *μω* însemnând *apa* și *yse* sau *υσης* mântuit, *Μω-υσης* face a însemnă *din apa mântuit*. Vin alții a'l trage de din rădēcina *mo* de unde *molle miuit* în multe limbe moderne. În herbrace *Moshē*, nu se pōte derivă, de quāt cu mari greutăți și violări grammaticali, din rădēcini que nu se concordă cu explicația textului; caus'a este quō pharaon'a fiind egiptēnă, dette numele copillului după limb'a ei și aqueast'a sciindu-o quei Sēpte-deci, luarō a minte a fixă în limb'a hellenică o orthographiă adaptată pe limb'a pământeană coptă. — Sunt unii că Aben-Esra que pretind quō vorb'a sau numele Moysē este un'a cu Menēs. Noi nu putem adoptă părerea aqueasta, quōci nu e conformă cu explicația textului *mântuit din apa*. Fiind ansē quō veni occasia d'a vorbi de Menēs, se scie quō aquesta trece d'un rege și legiitor al Egiptului. Que însemneadă ansē *Menes*? Littera *m* în multe limbe fu symbolul lui *me*, *mine*, *moi*, *μῆ* sau *μένα* în mai multe limbe adică symbolul Omului: *M*, însemnădă *Omu*. Littera *n* sau *v* sau *γ* fu sybolul geniului, minții de unde: *nosco*, *cunosc*, *γινώσκω*, *νοῦς*, *geniu* etc. Prin urmare *NM* fu symbolul în mai multe limbe de Geniu-Om sau de *Omu* cu *geniu*, de *omu* *intelleptu*. Vocalile se punea după clime și idiome. De vommu punne la *NM* vocalile *a* *u* și vommu citi vorb'a că în antichitate dela drēpt'a spre stâng'a, ese vorba sau numele *Manū* legiitorul Indiilor. și *Man* legiitorul sau Ńeul antinca al Germanilor; de vommu citi dela stâng'a spre drēpt'a, ese numele *Numā* legiitorul Romanilor. Iar daqua după alte idiome vommu întrepunne vocalile *e*, *e*, ese numele *Menes*, legiitorul Egiptenilor; de vommu face pe *e* după limba hellenică *η*, și i vommu dā finalul *ος*, ese numele *Μηνος*, legiitorul din Creta. Din *M-n* ese asseena *Mens*, *Minte*, cum și numele *MiNerva* adică dea sau suverana symbolului *Mn*. Aquest symbol darō fu spre a arătă sau desemnă pe toți bărbații intellepti și mai virtose pe dătătorii de legi. Vorb'a *Moysē*, logicamente este un *Mn*; grammatiquement ansē după etymologiă ne face a ne depărtă de explicația textului. Tot que putem dicee este quō Moysē adică quel mântuit din apă, deveni apoi în bărbăția sa un legiitor adică un *Mn*, que se pōte citi și *Manū*, și *Man*, și *Menēs*, și *Menos*, și *Numa*, și cum vā mai voi quinevā. Si după aqueastă deductiō, nu numai lui Moysē se potu dā aqueste attribute sau embleme, ci și lui *Lycurg*, și lui *Solon*, și lui *Mahomet*, și la toți legiitorii; a dicee ansē quō Moysē este una cu *Menes* este o neconsequință nu numai historică, ci și ęnsus grammaticele que nu o potu committe nici copii de primele clase de începători.

11 Vers. « Se întemplō în aquele dille multe... » Hebraismu spre a arătă; după un timpu îndelungat și nedeterminat.

12 Vers. « ... Cum ai ucis pe Egipteanul ieri... » — Alte versiuni, între quari și ediția română dela Petreburg nu copriind vorb'a *ieri*. Sep-

taginta ansë în quelle mai consciințioase ediții ca quelle din Mosca, și Athene coprinde vorba $\chi\theta\epsilon\zeta$.

18 Vers. « Se întornarø elle la tãtal lor Iothor... » Multe versiuni, între quari și traducția vechiã romãnã, dupø que pe preotul din Madiam, tãtal acestor șapte fete îl numescu mai sus Iothor Iithro, și Iethro, aqul îl numescu *Raguel* sau *Reuel*. Ediția quellor șapte deci dupø Sixtu Quint, dupø quare s'au luat vechii traducãtori romãni face asemenea. Nu mai edițiile que purced d'a dreptul dela Biserica Resãritului sunt consecuinti și soerul lui Moysè îl aratã aqul cu numele de Iothor. Este ansë de însemnat quø în alte locuri numele soerului lui Moysè se aratã de *Hobab*, cum spre exemplul Cartea Numerilor cap. X, vers. 29. « Si disse Moysè cãtre Hobab madianitul, soerul lui Moysè și fiilul lui Raguel. »

Cum în Cartea Judilor cap. IV, vers. 44. « ... Dela fiili lui Iobab, soerul lui Moysè. »

Din acestea dar se inchiee quø soerul lui Moysè se numiã pe numele seu propriu Hobab sau Iobab, și quø tãtal acestuia numindu-se Raguel, purtã adesea și numele tãtalui seu dupø cum e datin'ã la în multe locuri din toți timpii. Iothor ansë pentru que se numi? Unii dicu quø Iothor nu e nume propriu ci de profesiø de demnitate, însemnãnd amicu al lui Dumneøeu cã Philotheu, și quø acesta fi erã cã titlu de preot sau ministru al lui Dumneøeu. — Sunt nisce stravanții que nu sciu alt fel a'și da cuvënt despre aceste trei nume, de quãt, farø a se întemeiã pe nici o notiune istoricã, spun dela sinele quø Moysè a avut trei soeri.

19 Vers. « ... Un omu Egyptean... » De îl desemnã fetele cu aquest qualificativ, se vede quø și costumul și phisonomia și linguagiul lui Moysè erã de Egyptean. Nu e dar mirare qua legile și datinele egyptene sã influie mult în legile lui Moysè.

21 Vers. « ... quare dette pe Sephora filia sa de femee lui Moysè. » — Numele Sephora sau Tsi-pora este nume hebraicu que însemneadã *passere* cã Pãuna, Petalù, etc. Preotul din Madiam cu fetele lui darø erã hebreu sau vorbiã un dialectu d'al limbei hebrece. Moysè este desemnat de Egyptean dupø linguagiul lui. — Este de mulți întrebare Iothor cã preotu dupø quare religiø sau cult erã preotu? Daqua dar erã hebreu, sau din Chananeeni cã regele Abimelech și alții, nu è îndoiãlã quø erã preot dupø ritul abramian sau dupø ordinul lui Melchisedech.

CAPU III.

1 Vers. In versetul acesta tôte versiunile se invoiescu à desemnã pe soerul lui Moysè cu numele de Iothor. — « Si veni pe muntele lui Dumneøeu, Choreb. » — De se numesce *muntele lui Dumneøeu* este sau prin anticipatiø sau pentru însemnãtatea mãrimii ori înãlțimii lui. Ammu arãtat quø de multe ori în hebraica ori que lucru eminent se dice al lui Dumneøeu, cã la noi: *Omul lui Dumneøeu, omul Dracului, risul Dracului*, ect.

3 Vers. Disse dar Moysè: « Appropriindu-mø voui vedè aqueastã mare vedere; que pøte fi quø nu se consumã rugul? » — De aqul în ainte se începe o erã noã. Pinø aqul în timpii fabuloși, divini sau heroici, Dumneøeu erã recunoscut în Puteri, în Elemente, în tot que erã tare și terribil. Eloim, Puterile, și ênsuși quãnd de bãrbați alleși erã chiebat sau invocat, prin numele Jehovah se aratã ømenilor mai mult materialemente cã la Abraham în trei bãrbați que se puteã attinge pipã, și cu quari se puteã conversã faça în faça. În theocratia anticã que începuse à se exprimã prin

symboluri și embleme, la unii figurele erã mai monstruoase și la alții devenisserø mai umane. Idolatria fu øre-cum un progres, în comparatiø cu theocratia anticã. Adicø Theocratia privilegiati-lor deveni mai antøiu o idolatria theocraticã cã în Egyptu, o idolatriã purã cã în Grecia, Roma și airea; dela Moysè, cum se vede are sã deviã o theocratia democraticã, egalitarã, purificatã de ori-que symbol, de ori-que imagine.

Moysè, cã Hebreu cu tradițiile pãrinților sei, cã unul que avø midløcele d'a se instrui în Egyptu și d'a intrã în tôte mysterele Sciinței, cã filiu dintr'o stirpe împilatã, cã filiu al Durerii și pradã a Persecuției ancø dela nascerea, și prin urmare cã omul Sciinței, al Pãirii și al Experinței, dotat de un geniu mare și d'o imaginațiø fecundã, cum și de o energie și stãruire din quelle mai nefatigabili, aflãnduse acum în exil în midlocul desertului fòrte propiitu la meditații, quãnd începø a medita și a se întrebã: que este Dumneøeu? și cum ømeni terminarø à cadè în idolatriã, luãnd emblemele sau imaginile dreptu ênsuși Dumneøei? Atunci în ideile salle și alle seculului seu de pantheismu, a cãtãt a'și dice: Dumneøeu è pretutindeni, Dumneøeu è în tôte, iar nu quø tôte sunt Dumneøei sau Dumneøeu. Aqueast'a au fost dis'o și alții înaintea lui, și reprezentãnd Divinitatea prin luminã, ori-que corpu luminãtor al cerului erã imaginea lui Dumneøeu, localisatã mai virtos în søre. Splendørea ansë a astrelor și multitudinea lor, și mai virtos a Sòrelui ficu pe ømeni a uitã originalul pe lúngø imagine, și a ìmmulti originalul în alãtea personaje quãte și astrele, adicø a cadè tot de o datã și în idolatriã și în polytheiã. Lumina nu è o emblema sau imagine disgratiatã a Divinitãții; ansë tot este materiale, quøci lumineadã ochii, arde și consumã; este ansë o altã luminã cu totul spirituale que lumineadã mintea, que în locu de a arde și d'a consumã, din contra, vivificã și fecundã în nemãrginit. In aceste meditații darø își disse: Dumneøeu fiind în tôte, existã dela quelle mai splendide și mai desmøsurate corpurì ceresci pinø în insectul și plant'a quea mai umile; prin ellu tôte viadã, se mișcã, fecundã. Quãnd se convinsø quø și Furnica și Rugul și ênsuși quel mai umil fir de erbã prin Dumneøeu se concepu, crescu și vertuescu dupø natura sau legile lor, atuncu nimic nu mai natural de quãt quø pe ori-que ar' fi pus ochii, ar' fi veøut esind o luminã un adevèr quare iar fi dis « și aqul sunt, și aqul me manifestu. » La rugu se uitø Moysè, și din rugu fòrte fresce resãri pentru mintea lui în meditații o luminã que nu ardeã, nu consumã, ci vivificã rugul, și luminã cã nici o datã nu cã sørele corpu meditatorului, ci mintea acestuia. Quãnd darø Rugul și Furnic'a ajungu a deveni și elle imaginea lui Dumneøeu, nici o datã nu mai uitã quinevã originalul pe lúngø imagine, cum ajunsesserø à uitã ømenii pe Dumneøeu pe lúngø astre și søre. Ecèc Dumneøeu adevèrat își disse ellu, și omnipresent, quel que pretutindeni este și tôte le ìmplinesce; ecèc Dumneøeu de quare recunoscøndu'l ømenii nu mai pot cadè în idolatriã, quøci nimeni avènd rugul înainte nu vã putè a 'l luã Drept Dumneøeu. Nimitu nu è mai adevèrat cã aqueast'a: quø adicø lumin'a nemateriale que luminã ast fel mintea lui Moysè, în adevèr fu o luminã divinã que aveã de aqul înainte a fi sã-clia minții unei lumi noøe.

Aqueastã idee sau doctrinã, Moysè o punne fòrte natural în Exodu, iar dupø systema sa, în Capitolul III, vers. 3. Exodu iarø, va sã dicã Eșire, și

fiind quô în Bibliă tot individul, totă fapt'a materiale reprezentă cum amnu dis și o idee intelectuală și morale, cartea Eșirii nu coprinde, cum amnu mai dis, numai eșirea materialmente a popolui hebreu din Egiptu sau din servitudine, ci și eșirea intelectuală dintr'o lume vechiă într'altă noă, eșirea din idolatria theocratică, în theocrația democratică, eșirea din materialismul quel mai grosiar și despoticu într'un spiritualismu nu luptător materialismului ci bine-voitor Materiei. De aici în ainte în aqueastă Eșire sau lume noă, Dumnețeu lui Moysè sau al Omului are să fiă mai adesea reprezentat prin *Lumina Mintii*. Que în versetul al doilea este numită *Angelul* sau trimisul lui Dumnețeu.

4 Vers. « Cum vëdù Domnul quô se apropiă să vëdă, il cheimò pe dënsul Domnul din miđlocul rugului, dicënd : Moysè, Moysè!... » — Mai sus în versetul 2 se vorbi de un angel, și aici è vorb'a de ênsuși Dumnețeu. Pôte se un scriitor, ori-quăt de ordinar, a uită atât de rãpede queea que disse cu quâte-va linii mai sus? Aqi è o sistemă sau o doctrină în adins. Adesea în Moysè se vede aqueastă schimbare, dicënd tot aqueleiași persoane și angel și Domnul. În împregiurarea aqueast'a voiesce mai cu din adinsul să arate quô aquest angel al lui Dumnețeu que se dice Minteia Omului, sau lumin'a Minții que vorbesce în intru Omului este ênsuși Dumnețeu que se manifestă în noi. — Să vedem cum vorbesce aqueastă Minte aquestu Dumnețeu în asemenea împregiurări Omului quând are să trecă un popol dintr'o lume vechiă în alt'a noă.

5 Vers « Iar (Domnul) îi disse : Nu te apropiă aqi ; deslégă călțëmintele dela picioarele talle, quôci locul în quare stai pe dënsul pãmënt sânt este. »

Quine erà Moysè que se apropiă de aquea Lumină? Fliu de Hebreu în servitinea lui Pharaon, un filiu de sclavu crescut la curte, deprins în tôte cu lumea quea vechiă, cu mărimea și vanitățile ei. Corruptia, violența curții se vede în uciderea Egypteanului ; — puii de sclavi, mai adesea prin assassinate, prin ucideri credu quô vor ajunge la libertate. Ansè în fundul exilului și al desertului, în etatea quea mai matură a inițiatului o dată în mysterele Sciintei, peru erorile junelui sclavu, que a fost îndosat livrea lui Pharaon. Lumina-Minte, Dumnețeu ênsuși îi dice : « Qua să te apropii de locul aquesta de lumin'a que îți arată pe Dumnețeu în rugu că și în sôre, cată mai înteu a te desbracă și desberă de Omul vechiu, de Omul trecutului, a te desculță și de ênsuși călțëmintele fostului omu de curte ; quôci și pulberea que se ia pe picioare dela pragurile palatelor, și pulberea ênsuși spurcă și profană locurile quelle cu adevêrat sante. Quă să poți fi luminat și condus de aqueastă lumină, qua să poți purcede dela dënsa că dela un principu, cată a te desface cu totul de alle trecutului. » Ecè cum vorbesce Dumnețeu în Omu, Dumnețeu quel nuou que se arată în miđlocul și în pregiurul Rugului. Si tot asemenea a vorbit și vã vorbi în tot d'aua tutulor quellor que s'au determinat a face o reformă radicale. Pentru que ansè la aqueastă lepădare de trecut, nu se exprimă Moysè sau Minteia lui sau ênsuși Dumnețeu cum ne exprimăm noi în explicațiile que facem? pentru que adicò nu dice, desbracă-te de vestmintele talle, despôit-te de Omul trecut, ci deslégă călțëmintele dela picioarele talle? Deslegarea călțëmintelor erà nu numai o arătare de a lepădă que erà pe sine, ci și o

demonstratiò de respectul quel mai profund. Aqi se ia partea investemțării quea mai propriă qua să arate, și lepădarea de trecut și respectul către locul quel sânt, către locul de unde începe o eră noă. Farò aquest respect, farò aquest devotament nu putem intră în callea que duce dela servitudine la libertate. S'au vedut adesea pe baricadele Parisului ômeni în bluse bătënduse că nisce lei ; și dupò triumph, luând locul quellui mai din urmă diregțor, cur'a quea d'ânteu le-a fost de a și face un vestiment de cameră (robe de chambre) înflorat și îmnotat, un jețu, și de a face pe quei que veniă à le vorbi să astepte în antecameră. — Nu puile de sclav, și pînò la încălțëminte cată să lepedi, daqua voiesci à ajunge la vera Libertate ; cu respect și cu credință să le apropii de lumea quea noă. Lasă-ți călțëmintele în apoi quând vrei să te apropii de sanctuariul Libertății.

6, 7, 8, 9, 10 Vers. — Moysè, vede o flacară que lumineadă și vivifică, iar nu arde și consummă. Aquelel adevêr que ese din radecin'a rugului pînò la extremitatea quellor mai mici rãmurelle din prim'a lui germinare pînò la stingerea lui că plantă, aquel angel que îi dice : Aqi è Dumnețeu, desfă-te de omul trecut și apropiă-te cu respect, aquel angel-Mens sau Minte din versetul 2, una cu ênsuși Dumnețeu în versetele 4 și 5, aque-la dar îi vorbesce quâte se coprinde în versetele 6 pînò la 11. Nimicu mai natural mai veru și tot de o dată și poeticu. Moysè cunosceă nu numai situația fraților sei în Egiptu, ci și părțile vulnerabili alle systemei guvernului pharaonic. — Un guvern despoticu nu se pôte ține farò superstiții și idolatriă de un fel sau de altul ; apoi, ênsuși aqueastă superstițiò que la început sëmënëă a l'ajută și a l' sustine, aqueast'a ênsuși pînò în fine devine caus'a căderii lui. — Lui Moysè nu i mai lipsiă spre a putè liberă pe frații sei de quăt o decisio nestramutată pînò în ultim'a oră. Aqueasta nu se pôte quere dela omul de curte, dela quel învêtat în desfătări și în tôte bunurile vieței opulente. Daqua popolul hebreu în genere sclavu și împilat, și tot ținne de quelle trecute, și singur è conservator qua să nu și conserve de quăt și servitinea și bătăile, cum să nu fiă conservator quel crescut în plăceri și în avuții la curte, și pus de a se bacurà de tôte bunurile privilegiaților? Aquea decisio nu putea veni lui Moysè de quăt dupò nisce lungi încercări, și pôte și dintr'o disperatiò de a mai reveni la starea din ainte. Joseph Flaviu narră în Judaicele salle quò Ethiopienii bătusserò ostirile egyptene și amenință cetatea Memphis. Atunci în spaim'a generale, Thermutis filia lui Pharaon și mam'a adoptivă a lui Moysè propune pe aquesta la tatăl seu spre a l' dà command'a armatei. Moysè învinse pe inemici, li allungò pînò în capitalea lor și închieò un tractat umilitor pentru aquestia și fôrte folositor Egyptenilor. Ansè în locu de recunoscință din partea pharaonistilor, Moysè nu attrase assupră și de quăt invidia curtesanilor și a preoților, și de aqi urr'a generale prin calomnia unora și altora.

O asemenea încercare este un'a de aquelea que în viața Omului face o prefacere totale. — Omul adesea prin tentafii mari se curățesce. — De aqi înainte, fôrte firesce, durere mai mare pentru frații sei, și urră assupra împilătorilor, pînò la resbunare : ochiu pentru ochiu...

Fostul general triumfător, disgrățiat dela curte din caus'a împilătorilor privilegiați nu putea de quăt la ori que act de împilare și de nedreptate à

se aprinde de minie pînă întru a'și perde și simfiriile. Dă și uccide pe armăsul, pe exactorul que bătea și înjură pe Hebreul împilat sub greutatea travaliului, forșându' la lucră și mai mult.

Aqueastă tentațio fu și mai mare spre a'și dice: eu nu mai pot face causă comună cu quei între quaru m'am crescut.

Ochii lui nu mai fură de aqui înainte de quăt spre connaționali sei; însă quare nu pută fi desillusionarea și decepția lui vrei adoa dî, un Hebreu ănsuși îi disse: que! vrei să me uccidi și pe mine că pe Egypteanul de ieri?

Aqueas'ta fu quea din urmă tentațio que îl nevoi pentru tot d'ana a abandonă curtea unde nu mai putea trăi, quoci de acolo îl căută să l'ommore.

Eccē cum vin decisiile quelle mari la ămeni: prin mari și fôrte mari tentații și decepții.

Aqueastă decisiō ănsē pînă aquí nu fu de quăt spre a abandonă traiul de curte, și a fugi spre a'și scăpă viaț'a.

În etate de patru deci de anni de atunci que ăcorrespund cu etatea năstră de 25 anni astădî, juțele Hebreu, putem dice, trecu în părțile de resărit a Mării Roșii, în țerra Madiam aprăpe de muntele Sină. Aquí în pace, de parte de lumea coruptă, în mijlocului desertului preăblându' și sciințele salle din copillărie, și meditațiile salle de o etate matoră, — quoci sēdū în Madiam alți patru deci de anni — Moysē pe lūngō cunoscinț'a geografică a situației quellor din pregiuru Mării Roșii și a desertului munților Choreb și Sină, se împlea de un entusiasm și de quea mai după urmă decisiō spre a încercă de a mântui pe frații sei și d'a crea dintr'ănsi un popol nou. Singurăteata și observația necentenită a naturii au cătat a l'punne adesea în extasi, que făcură dintr'ănsul un sapient, un poetu instruit, adică un creator; imaginația lui în mijlocul desertului deveni fecundă și creatore. Moysē darō se cuvine a fi considerat că omu instruit și dotat cu tôte sciințele și cunoscințele sculei seu; că persecutat și decis cu ori que mijlocu spre a liberă populu seu, că locuitor în solitudinea desertului atăția anni quăți locuise și în Egypt, că cunosctōr de superstiția Egyptenilor și ănsuși a Hebreilor, deprinși întru a personifică ori-que idee ori-que adevăr, și apoi că un geniu dotat de quea mai viă imaginațio poetică în mijlocul desertului; eccē caus'a pentru quare ellu cătă să dea o figură fiă-quăruia din adevărurile salle, și fiind quō figurele idolatrice nu se cuvenia nici doctrinelor salle quellor nuoe, nici tradițiilor Hebreilor către quaru avea a se adressă, personificațiile lui n'au figure, Dumneșul lui n'are nici o formă determinată, pentru quō fiind în tot și în tôte, se pôte imagina în tôte formele dela sōrē pînă la queea după urmă stella, dela Omu pînă la quel după urmă insect, dela cedrii Libanului pînă la Rugu și pînă la ultimul fir de ărbă. Dumneșul lui se manifestă în tôte, ănsē prin mîntea omului que scie a sefolosi din lumin'a și adevărul que ese din mijlocul rugului. Aquea lumină que nu ă de quăt mîntea Omului, și quare quând ă angelul lui Dumneșu quând Dumneșu ănsuși, eccē cum o exprimă mult mai târziu Mahomet după tradițiile locuitorilor aquellor locuri.

« Audit'ai tu historia lui Moysē? — Ellu își disse vedēnd rugul: Eccē focul divin; d'ășu putē me împărtăși cu o scintillă que singură m'ar' însufleși și m'ar' conduce! »

Aquea schintillă este mîntea Omului que îl conduce în tōtă viaț'a; ănsē nu mîntea făconată prin scōle după doctrine umane și diverse, nu mîntea

făconată în mijlocul familliilor unei societăți decădute sau pervertite, abătute din legile naturii, ci mîntea que o are Omul d'a dreptul dela Dumneșu din nascere, conservată intactă și nefaconată, curațită în fine în mijlocul unei izolări laborioșe, la întēmplare de a fi fost făconată alt fel; aquea mîntea, angelul lui Dumneșu și Dumneșu ănsuși eccē cum vorbesce lui Moysē:

« 6. Eu sunt Domnul Dumneșu lui Abraham, Dumneșul lui Isaac, și Dumneșul lui Iacob. » (Dumneșul adică que condusse pe începătorii unui popol que are a deveni un popol Model) (1).

« 7. Vedēnd, veduii amarurile popolului meu în Egyptu, și audiui strigare lor despre quei que îi împilă în servitudinea travaliului; quoci cunosctui durerea lor.

« 8. Si descindui spre a'i liberă din mîinile Egyptenilor și a'i duce afară din pămēntul aquella, în pămēnt bun și mult, în pămēnt din quare decurge lapte și miere...

« 9. Si acum eccē strigarea filiilor lui Israel vine către mine, și eu vedui împilarea cu quare Egyptenii amărescu pe deșii.

« 10. Vină dar acum, te voi trimite către Pharaon regele Egyptului și vei retrage populu meu, pe filii lui Israel din Egyptu. »

A și închipui quine-vă quō Moysē cu ideile salle, cu sciințele salle și după doctrinele salle que se depărtă cu totul de doctrinele materialismului idolatrilor, quō ar' fi putut cădea în contradicția absurdă de a dă lui Dumneșu voce materiale, a vorbi că ămeni prin sunetul voci que cade în simfiri, este că și quând l'ar' degradă din demnitatea sa de legiuitor rațional și profund, și de un încercat cu o misiune cu adevărat divină. Moysē se exprimă că poet către ămeni que nu pot înțellege alt fel ideile abstracte de quăt după que li le personifică quinevă. Căversația que arătă Moysē quō avu cu Dumneșu atăt aquí quăt și ori unde airea este ănsuși aquea que singură cu mîntea lui își dicea în tăcere că tot omul, nu prin voce umană, ci prin voce interioară și cu totul spirituale. Queea que se consultă Moysē cu mîntea sa în mijlocul desertului după o viață laborioasă și experimentată de 80 de anni, după o cunosctință exactă și a popolului seu, și a împilătorilor aquestuia, și a locurilor pe unde avea a conduce aquel popol; queea que îi dice aquea mîntea în intimitate și în tăcere în mijlocul cugetorilor și meditațiilor salle, aquea este angelul lui Dumneșu, aquea vocea lui Dumneșu, aquea ănsuși Dumneșu manifestat Omului. Astfel se sustine, și Biblia și Christianismul spre a putē fi că adevăruri eterne, alt fel, de vommu personifică după litteră adevărurile, cădem într'un materialism și devenim ridiculi și necreduți cu quăt vommu voi a le sustine mai mult. Mosaismul și Christianismul n'au avut alți inemici mai periculoși, de quăt pe amicii sei nebuni și deprinși în vechia idolatriă. Nici o dată că acum într'o epochă de necredință generale, Biblia n'a avut atăta nevoie de a fi înțelēsă, nu după litteră ci după spirit, după ănsuși queea que a putut crede și judică un bărbat că Moysē que scuturasse de pe sine

(1) Apoi după expressia tradițională: « în sinurile lui Abraham, lui Isaac și lui Iacob, » însemnând universal întregu, possessia și moștenirea quellor drepti în viltor într'o lume perfectă, Dumneșul lui Abraham, lui Isaac și lui Iacob însemnează Dumneșul tutulor ămenilor nepervertiți que ă mîntea umană que vine d'a dreptul dela Dumneșu.

tot que eră păgân, idolatru și superstitios. — Nu personificați, nu localisați pe Dumnețu, o credințioșilor, quô attunci nu ve faceți de quât un Dumnețu al voștru que nu există și quare pôte avé început și capăt că tôte lucrurile materiali.

8 Vers. « ... In pământ din quare decurge lapte și miere. » Pământul Egyptului, produceă în adevăr grâne; ânsé locuri de păsciunea vitelor nu putea offeri de quât forțe departe de inundățiile Nilului; Plantația și cultur'a arbirilor află asemenea mari dificultăți în locurile aquele. Laptele și miera nu provin de quât dela vite și albine, quărur unor'a li se cuvine păsciunea érbei și altora florile câmpului și alle arburilor. In pământul Chanaan eră de tôte; Hebreii acolo putea cresce și vite, și albine, și laptele și miera putea curge din tôte părțile. Hebreii că popul păstor, de un asemenea pământ aveă nevoie, un asemenea pământ putea căută și stăruu cu mari nevoi spre a'l conquistă. Nimeni nu se strămată spre a'și expune viaț'a pentru un pământ que nu surride la nevoie și la speranțele lui.

11 Vers. Și disse Moysé către Dumnețu : quine sunt eu qua să mă duc la Pharaon regele Egyptului și qua să retragu pe filii lui Israel din Egypt? »

Aquí după o decisiō tare, Omul își trebă puterile salle, mijlocele salle : quine sunt eu și să pot facee un'a qua aqueasta? que mijloce am?

12 Vers. « Disse dar. . » Quine disse? Se tace sujetul, și aquí este mysterul, aquí majestatea sujetului, aquí subtilitatea stylului. Quine disse? Moysé? Minteă lui? Dumnețu însuși? Si que disse? — *Quo voui fi cu tine*, și aqueasta este semnul quô eu te trimitu; » — Mulți și însuși noi după quei Sêpte deci pun punctuația cum se vede în textu : « quô voui fi cu tine. Si aqueasta este semnul quô eu te trimitu (adicō) quând vei retrage populul meu din Egyptu, să adorați pe Dumnețu în muntele aquest'a. » A arată quô semnul sau prob'a stă întru a adora mai târziu pe munte, sensul devine obscur și quam nelogicu; a dicee ânsé quô semnul sau prob'a quô Dumnețu îl trimite stă întru : quô Dumnețu vâ fi cu densus, adicō quô mintea sanțtōsă n'î vâ abandonă și quô pînă în fine vâ învinge prin tôte nevoile, sensul devine nu numai înțelles, ci și forțe logicu. Logic'a primului sens nu vine de quât după o cugetare forțe îndelungă que nu pôte veni fiă quărnia, adicō, de vâ cugetă quô nimeni nu adoră errōrea, minciunea și disfat'a, nimeni nu serbatorédă memoria dillelor de disgratiō și de doliu general, ci quelle de triumf; quând dar voi veți ajunge pînă întru a adora sau a ve felicită în aquest munte, attunci firesee quô veți fi vîngători, și firesee vâ fi semnul quô o minte sanțtōsă a prestat în tôte, a commandat și a addus victoria; semnul quô eu mintea supremă te am trimis și am fost eu tine este quô veți triumfă.

13 Vers. « ... Si le voui dicee : Dumnețu părinților voștri mă trimisse către voi; iar ei de me vor întrebă : quare este numele lui? que să le dieu (attunci eu)? »

Aqueasta este o întrebare que firesee cătă a'și facee un bărbat că Moysé que cunosceă pe Hebrei în que stare ajunsesserō. Ei ajunsesserō că și Tsiganii în dillele nōstre que pe unde se stabilirō adoptarō religia populului între quare vietuescu. Quei din Turcia devenirō Musulmani, quei din părțile nōstre orthodoxi, quei din Transylvania catholici și Lutherani și orthodoxi după popoli între quari se află, în quât li se și applicō ridi-

culul quô Biserica lor a fost de casu. Hebrei, într'o servitudine de atătea generați, utassarō pe Dumnețu părinților lor, și adoptassarō quei mai mulți credințele egyptene. In Egyptu ori-que deū, ori-que deă în creditu își avea numele seu. Dumnețu que Moysé își propunea a veni să le annunțe eră un nouu Dumnețu pentru dēnșii sau pentru quei mai mulți dintre dēnșii, daqua se presupune quô ei îl vor întrebă : quare este numele lui? Prin urmare, Moysé se întrebă que nume să dea aquestui nouu Dumnețu, și face că Pavel sau mai bine Pavel făcū că dēnsul quând se dusse spre a annunț Athenienilor pe Dumnețu seu : ia unul din templele que vede în Athene și quare eră închinat *Quellui Necunoscut Dumnețu*, și le dice : aqueasta este Dumnețu pe quare vē annunțu. — Quare dar este numele Dumnețului que Moysé după doctrinele salle și după scopurile salle voiă să spunne populul Hebreu idolatru dejă în quea mai mare parte?

14 Vers. « Dumnețu disse către Moysé : Eu sunt ENSUL, și adaoșe : așă vei dicee către filii lui Israel : *QUEL QUE ESTE MĂ TRIMISSE CĂTRE VOI.* »

Aqueastă demnumire sau definițiō nu eră nouă pentru Hebrei deprinși în credințele egyptene, că și Dumnețu Necunoscut în mijlocul Athenienilor. Pe templu Isidii dintr'o antichitate forțe înaltă se află inscripția : *Eu sunt queea que a fost, este și va fi.* Din quâte vedusse și audisse Moysé niei un'a nu se conformă cu doctrinele salle și cu aptitudinea populului hebreu atăt din tradiți quât și din credințele lui mai noue, că aqueastă inscripțiō ENSUL, sau *QUEL QUE A FOST ESTE SI VA FI* este numele lui Dumnețu adevărat, aqueasta este și Adevărul, quōci numai queea que există este ființă în adevăr, quea que nu există este Nimicu, minciune. — In hebraica *ENSUL* sau *Ē* se arată prin vorba **יהוה**; și aqueastă vorbă arată și presente și fitorul, adicō și *יהו* și *יהוה*, și *quel que este și quel que va fi*; prin urmare vorb'a hebraică se apropiă și mai mult de inscripția de pe templu Isidii cunoscută dejă de Hebrei. — Pe lângă aqueaste Egyptenii avea un nume al Divinității sacru que nu se pronunță de gurele profane, nume quadrilitter tetragammu compus din patru littere că El-Ea, que coprindea Existinț'a întrégă în mascule și în femine în Activ și Passiv, că *Amon* sau *Amen* și *Ihton*, de unde pôte și *Ehehiē* que scris în littere hebraice **יהיה** face asemenea un tetragammu sau un patrolitter. Aquest nume al Divinității se află numai aquí în Bibliă; gură de omu între Hebrei nu 'l pronunță. Sopher Hamiv'har și Vater, după citația Dlui Cahen, dieu quô *Ehehiē* este numele lui Dumnețu numai quând se numesce Ellu însuși. Ounklous il serie sau îl face a se pronunță cu litterele europene *Eheid* farō a'l traducee, D. Chaen urmează asemenea, și adaoșe : « nu cutedu a'l serie aquí cu litterele vulgare, după cum mi s'a querut spre a nu întărită supărearea correligionarilor mei. »

15 Vers. In aquest verset Moysé se repetă, și se explică pe înțellesul Hebreilor que nu puteau pricepe sensul metaphysicu. Așă pe înțellesul lor adaoșe : « Domnul Dumnețu părinților voștri, Dumnețu lui Abraham, Dumnețu lui Isaac, și Dumnețu lui Iacob mă trimisse către voi; aquest'a este numele lui. » Că și quând ar' fi dis : ENSUL este tot un'a cu Dumnețu părinților voștri; că și cum a dis Pavel : Necunoscutul voștru est tot una cu Dumnețu que vē annunțu.

16 Vers. « Ducēdu-te addună pe quei mai vechi ai fililor lui Israel... » Textul hellenic dice : *συνάγαγε τὴν γερουσίαν.* Aqueastă vorbă este una cu

senatul latin și cu « bêtrâimea » cum ammu dicea noi. Prin una nu se conservă culorea locale, prin alt'a, terminul este foarte defăimător : terminația în *ime* este cea în *ame* italiană și că quea în *aille* franceză ; *calicime*, *tsiganime*, *boierime*, *multime*, *soldatime* sunt nisece termeni batjocoritori că și *canaille*, *anticaille*, *prêtaille*.

Tot ânsê que este mai de însemnat è quô Dumneđu que se adressă la mîntea lui Moysê. fi dice să adune pe quei mai vechi din filii lui Israel și lor să le vorbească ; quôci dintre ei numai mai conservă tradițiile și datinele străbune ; juinea devenisse mîi idolatră între idolatri, după cum în dillele nôstre ea strigă democrația între porocliții democrați și ea sberă după un idol quând idolatria deveni modă. Junimea è bună de acțiô 'iar nu de a fi consultată. Ea are necesitate de plumb adesea, quôci pene are prê multe, și quei bêtrâni au prê de ajuns plumb que fi trage la pămênt și au necesitate de pene. Moysê se adressô către betrâni spre a le mai ardică plumbul.

20 Vers. « Intiđend măn'a batte-voiu pe Egypteni prin tôte miraculoase melle que voiu facee întru ei... » — Este de însemnat quô numai versiunea quellor Sépte deci coprine verb'a *θαυμασιος* sau *θαύματα* miraculoase, iar nu *miracule*, *minunile*, *prodigele* etc. Tôte quâte a facut Dumneđu, dela univers pinô la atom, cum și legile nemutabili prin quare tôte se mișcî și viadă și se propagă, sunt minunile quelle mai mari que nu le pôte pricepe sau coprine mîntea umană. Un mecanistu quând face o machină cã orologiul spre exemplu, nu è mare quând machin'a se desregulă mai mult sau mai puțin, quând acum merge în ainte, acum în apoi, acum stă, ci quând necontentit ține aqueeasi regulă. Minunile prin urmare alle lui Dumneđu stău în necontentit'a regulă a naturei, iar nu în desordonarea legilor eterne. Prin urmare verb'a *miraculoase* sau *mirabili* este singurul termin convenit unei mînți sănătose în assemenea împregiurări. Aqueastă verbă adesea în Bibliă se arată și prin terminul *semne*, que și mai mult se depărteadă de vocabularul sau numenclatur'a idolatrilor și superstițișilor.

21 Vers. « ... Quând ânsê veți eși, nu vê veți depărtă deșerti.

22 Vers. « Ci vâ quere (fiă-quire) muliere dela vecin'a și collocitorea sa vase de argint și de aur, și vestimite, que le veți punne pe filii și pe filiele vóstre, și veți prêdă (ast fel) pe Egypteni. »

Nicăiri cã aqiu nu se învederădă Moysê în pasagele de natur'a acestuiei verset, quô queea que înfellege ellu cu vocea sau dissele lui Dumneđu este ênsuși mîntea sa que 'ia dat'o Dumneđu. Da-qua nisece assemenea passages s'ar în fellege din verbă în verbă după litteră, atunci n'ar avê quinevã de quât à aruncă scrisele lui Moysê din mână cã quelle mai impii și mai immorali que au existat. Cum se pôte Dumneđu în persônă să commande unui omu prădarea averilor altuia sau cu forța sau cu astuția ? Invederat dar se vede quô un bărbat cunoscôr de Dumneđu cã Moysê, în tot capitolul acesta și în quelle assemenea acestuia nu arată de quât planul seu, programma sa que își făcî spre a întreprinde fapt'a quea mare ; nu arată de quât quelle que se întrebă întru sine pe sineși și li respunde mîntea sa. Situația lui Moysê, cã legiuitor, difere cu totul de a quellor laltii ; Lycurgu, Solon, Numa. etc., erã domni la sinele, și aveau tôte midlôcele de ași întruduce sau d'ași împune legile și d'a ajunge la scopul lor ; Moysê ânsê vine singur în Egyptu după o lipsă

de 40 anni, mîi nenoscot între ai sei ; are a combatte singur și încontra puterii lui Pharaon și în contra cerbiciei popoului hebreu. Cu que putea ellu strămută un popol în desert și a'l susține, daqua fi lipsiã tôte midlôcele materiali ? Așã mîntea lui îi dice cã ori-quărui omu în assemenea împregiurări, quô fi este iertat întru a depradă pe inamicul seu împilator în atatea generații, daqua nu pôte cu forța și de făcă, incai pe ascuns și cu amăgirea. Popolul hebreu prin împrumutarea aqueelor vase, nu luă dela Egypteni de quât mai puțin și de a mia parte din quâte acestia le luasserô de mai mult de doi seculi de împilare în materiă și în travalliu. Aqiu erã o luptă, și precum inamicul pradă, assemenea e nevoitã d'a pradă și queea laltă parte, și cu atata mai virtos quând se află în nisece assemenea de grelle împregiurări, quând omul n'are de nici unele. A adoptă quô mîntea lui Moysê 'ia dictat de nevoie nisece assemenea precepte este și logicu și moral, cu quât mai mult este după alle omenirii în nevoiele salle ; iar a crede quô ênsuși Dumneđu în persônă pôte dă nisece assemenea precepte, este a avê credință quea mai absurdă, quea mai minciunôsă, și a voi să discredite și pe Moysê și Biblia lui cã nici un adversariu declarat și de făcă. Aqueasta ânsê din disgrafiă au facut și facu Hébreii pinô în dioa de astăđi, cum și foarte mulți din Chrestini.

CAPU IV.

1, 2, 3 și 4 Vers. În aqueste patru versete Moysê se întrebă cum vâ conduce ellu aquel popol și cum vâ face să fiã credute de dênslu ? Prin symboluri dar și prin figurele metaphorei representă cugetarea aqueasta în modul următor :

« Iar daqua nu mê vor crede, și nu vor ascultă de vocea mea... que voiu dicee lor ? »

« Iar Domnul îi disse (adicô vocea internă a mînții) que este aquest'a din mîna ta ? »

« Bacul (toiagu sau vergă) respuse ellu. — Aruncă 'l pe pămênt fi disse. — Si il aruncô pe pămênt, și bacul deveni șerpe. — Si fugi Moysê de dênslu.

« Attunci Domnul Dumneđu disse către Moysê : tinde mîna ta și appucă 'l de coddă. Intiđend dar măn'a, il appucô de coddă, și deveni (iarôși) bacul în mîna lui. »

În tot timpul și în tot locul, bacul, *verg'a* sau sceplul furô symbolul commandei, dirigătoriei și a'l îndreptării.

Hei ! își disse : dar daqua nu me vor ascultă ? — Aruncă command'a din mână. își disse într'un moment de codire, și vedu în dată quô verga conducetóre deveni șerpe, vedu în dată quô lăssanduse môle, ne mai stăruind a ținne command'a cu aqueași forță, decisii și energie, quô cum îi vâ cãdê din măn'a symbolul dirigerii și dreptății quellei mai severe, nu vâ avê de quât a se speria și à fugi din aintea șerpelui. Ast fel mai târziu perî Spartacu și Mazaniello, ast fel toți reformatorii que nu sciurô commandă, sau quari aruncarô în momente de codire bacul commandei. Nu, Moysê nu erã de aquei ômeni, ci de aqueia que în dillele nôstre quând vedu quô nu se mai pot servi cu baionnetta, appucă pusca de țevă și sfarmă capete și ôse cu patul puscei ; Moysê appucô șerpele de coddă și deveni, cã din natură lui, tot bacul de commandă cum erã. — Credă quine vâ voi și batjocorească pe Dumneđu assemenându'l cu quel mai din urmă din încântători, sau prestidigitatori din toți seculii. Frumusetea și adevêrurile Bibliiei nu stau în narrația, luată ad litte-

ram, unor asemenea figure și metaphore, ci în allegoria lor, în justetea parabolilor. Omul que în adevăr se simte quô are dela Dumnețeu o misiune a împlini nu aruncă vèrg'a commandei din mână, quô înadavèr se preface în șerpe, în balaur; nu și pune mâinile în sinu la împregiurări grele, quô devin mai albe și mai debile de quât alle leprosului, după cum se arată în versetele 6 și 7. La asemenea întâmplare de împușinare de inimă omul decis spre à sări peste tôte obstacolele cată à reveni la de unde a început, à punne din nouu mâna în sin, și nu spre a o ținne încrușată, ci spre a o punne pe inimă a o simți cum bate și a o scôte afară în culôrea ei naturale.—Vorb'a *mâna* în styl și metaphorele biblice însemnă *putere*, cum dicem și în românesce: «Nu stă în mâna mea» adică nu stă în puterea mea. Așă darô Moysè se mai întrebă: dar daqua nu mē vor crede și nu mē vor ascultă? — Lassă-te, Române, să te mănânce lupul *da gata*: punéți mâinile în sin! —Nu, ci de le-ai pus, de 'ți s'a împușinat puterea, pune 'ți din nouu mâna pe inimă și vei relua puteri nuoe; și de nu vei fi ascultat iarô:

9 Vers. «... Vei luă (attunci) din ap'a riului și vei versă afară pe uscat, și vă fi ap'a que vei luă din riu sânge assupra uscatului.»

Pînô acolo cată să 'ți fiă decizia... Nu è de ajuns ap'a riului spre a spêlă și curăți popoliul din servitudine; aquea apă cată să devîă sânge assupra uscatului; numai prin spêlarea sângelui se mântuie popoli; sângele martirilor numai au sanctificat și întărit tôte causele quelle mari. Aqueast'a o arată și a făcut'o Moysè; aqueasta a făcut'o Christ întindênd mâinele pe Cruce, aqueasta au făcut'o apoi Martyrii în trei sute de anni.

Decizia pînô la quea din urmă cercare se luô; se mai întrebă însè Moysè cum va învinge și quea mai grea din difficultăți sau cum se va armă cu quea mai mare din puteri, cu puterea adică a cuvântului? Eră gingavu bietul omu, greu la gură și la limbă, sau pôte quô prin sine symbolisă mutismul tutulor popoliilor sclavi. Lupt'a și greutatea aqueasta se arată în versetele 10, 11, 12 și 13 pînô când în versetul 14 se învingu tôte difficultățile, arătându-se învingerea prin aprinderea urgiei lui Dumnețeu, prin indignația minții Omului bărbat în asemenea nevoi.

«Si aprindênduse de urgie Domnul assupra lui Moysè disse: Au nu ecêc Aaron fratele tēu levitul? Sciu quô vorbind și vorbi ellu ție...»

16 Vers. «Si ellu și vorbi în locul teu populu-lui, și ellu și fi ție drept gură, și tu vei fi lui quelle către Dumnețeu.» (Adică capul, mintea)

Si pînô acolo ajunge decizia omului în quare întră cu adevêrat Dumnețeu în quât mai departe se exprimă: «Moysè, tu vei deveni Dumnețeu lui Pharaon, și Aaron va fi prophetul teu.»

Îmbărbătêdă-te, Popole împilat, n'aruncă baculul din mână, nu abdică la suveranitatea ta, nu 'ți punne mâinile în sinu înaintea noivoi, fă în quelle după urmă qua ap'a din riu să devîă sânge pe uscatu; desnôda 'ți limb'a que nu pôte arată și demonstră drepturile que ai, și vei vedé cum tremurâ despotul în aintea ta; vei vedé cum devii Dumnețeu tutulor Pharaonilor, și cum levitul ênsuși, fratele teu de aqueși nații și condițio, de unde eră servitorul și adulatorul lor, și deveni prophetul teu.

17 Vers. «Si baculul aquest'a que s'a prefăcut în șerpe, luă 'l vei în mână ta și vei face printr'ênsul *semnele*.» — Moysè êșind din Egypt, face tot

que pôte spre a eși tot de o dată și din lumea vechiă și păgână și a intră într'o lume nouă și umană. Cu doctrinele sãlle politice religiôse și morali, își schimbă pe quât se pôte și linguagiul. Quea que la păgânii superstitioși și inoranți eră miracule, minuni, prodige, pentru quô numai sacerdotii cunosceă secretul lor, pentru ellu, que le cunosceă și mai bine, eră numai nisce *semne*, symboluri, embleme, sau nisce mișcôce numai, prin quare să pôtă ajunge la scopul seu. Aqueste semne de diverse moduri, de natur'a lor eră în adevêr admirabili că și serierea, că și tilegraghul electric etc. din țillele nôstre și cu quât într'ensele coprindeă mystere și înțellose mari, cu atâta eră mai extraordinare mai admirabili, sau θαυμασια, pînô când la următori, perdêndu-le înțellessul, furô considerate și numite *minuni, miracole* că o reacțio către idolatriă.

19 Vers. » După țillele aquellea *multe*. » Iarôși hebraismu, adică în delungate numeroșe. Moysè când a eșit din Egyptu eră de 40 de anni, acum când se retórna este de 80. Nisce căruntețe încô tari pe atunci ajungea pînô la 120 de anni que correspundeă cu 80 din țillele nôstre. Prin urmare un omu de 80 de anni de atunci correspundeă la putere cu unul de 54 de anni aproape din timpii nôstri.

21 Vers. «Disse apoi Dumnețeu către Moysè: Ducêndu-te și returnându-te în Egyptu vedî qua tôte semnele que dideiu în mâinile talle să le faci înaintea lui Pharaon; iar eu voi înăspri inim'a lui și nu va lăssă popolul à eși.»

Mulți din commentatori, vedênd pe de o parte quô Dumnețeu voiesce a liberă popolul Israel, și pe de alta quô tot Dumnețeu invirtoșădă sau năspresce inim'a lui Pharaon spre a nu lăssă pe Hebrei à eși, vor să învoiască aqueastă părută contradicțio cu quea que se numesce liber arbitru sau voie liberă, dicênd quô Dumnețeu dând voiea liberă Omului, Pharaon eră liber să voiască sau nu a liberă pe Hebrei, și quô prin urmare, de se oppunea Pharaon, venîă din voiea liberă que purcede tot dela Dumnețeu.

În ast fel de nevoi și difficultăți cadu toți quâți iau Biblia după literă și dau lui Dumnețeu figură mâini, barbă, gură și voce materiali, umane. Poetului îi este iertat de a personifică ast fel ideile, și ênsuși oratorului când voiesce à face parabolice spre înțellessul auditoriului; quât însè parabol'a și allegoria să ia ad litteram, atunci, în locu de înțelles, de pricepere, nu ese de quât confusio și inoranță mai grôșă de quât inoranță a innocente și primitivă.

Daqua angelul lui Dumnețeu, daqua Dumnețeu ênsuși, que vorbesce dumnețesce și nematerialu cu Omul, este mintea lui, atunci quâte dice lui Moysè Dumnețeu sunt quelle que ellu ênsuși prin mintea sa pussesse la calle, și le prescriessee printr'o programmă à face după ajungerea sa în Egyptu: prin urmare acum pe drum își dice sau mintea sa îi dice: am să facu și călă să facu tôte semnele, tôte emblemele unul după altul cum mi le-am tras în programmă; am să impresionedă imaginația și pricepera tutulor que me vor ascultă, planul este bun; însè que faci lui Pharaon? Ellu că toți Pharaonii nu vor să scie de semne nici de cuvinte, nici de drept pici de dreptate. Despoții de când è lumea n'au dat de bună voie dreptate sau libertate, daqua nu 'și au smuls'o popoliul, farô voiea Despotului. Quine însè a învirtoșat sau a înasprit inim'a tutulor Pharaonilor, în quât nu vor să asculte de cuvênt și nu vor să priceapă de

semne? După doctrinele lui Moysè tot Dumnezeu le-a dat și lor minte pricepere, voie, și precum poporul își caută interesul și folosul seu, asemenea și Pharaonii își caută interesele și foloșele lor; precum oia cată ărbă, asemenea și lupii caută pradă.—Cunoscint' a însă despre Dumnezeu crescū și mai mult prin Christianismu și doctrinele filosofici morali și religiōse sunt cu mult mai naintate în dillele nōstre. Dumnezeu ē tot aquella de nemărginit, de mare, de puternic, de drept și de bun; omul însă în antichitate eră mai mărginit cu mintea. Omul ē o parte și Dumnezeu este Totul, Ensul. Partea nu pōte cuprinde sau *percepe* totul; Totul însă cuprinde sau *percepe* partea. Cu cât darō mintea Omului în antichitate eră mai strinsă, mai mărginită, cu atăta nu putea încăpē intr'ens'a de cât un Dumnezeu fōrte micu; cu cât însă s'a mai întins sau s'a mai lărgit mintea Omului cu atăta Dumnezeu que 'și imagină sau îl coprinde ea este mai mare. Hebreii avurō și au un Dumnezeu que putea fi coprins sau perceput de mintea lui Moysè; Noi Chrestinii avem un Dumnezeu pe quare ni 'l arată însuși Christu Fiiliu seu. Dumnezeu Tată que înfrăcesce pe Despotu cu Sclavu, que nu înăspresce, ci îmblândesce sau face infine a tremurā inim'a Pharaonilor.

22 Vers. « ... Filiiu primogenit al meu este Israel. » (dice Domnul). Expressiō pe de o parte încuragietōre către Hebrei, însufflându-le un orgoliu național, și pe de alt'a, din punctul de vedere al lui Moysè poporul hebreu fu quel întēiu que recunoscu și adorō pe Dumnezeu, numinduse filiu al lui Dumnezeu; alți popoli filii, de se vor mai immulți, aqueia nu sunt primogeniți, după aqueastă doctrinā.

23 Vers. « ... Iar daqua nu ai voit a'l lăssā (în locu de nu vei voi), vedī darō quō eu voiucide pe filiu teu quel întēiu născut. » — Aqū ē o amenințare, în quare intră asemenea și legea tatiōnului: ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, filiu primogenit pentru filiu primogenit. Ansē pe cum poporul hebreu se personificā în Israel, asemenea în aqueastă împregiurare Egyptianii cā despoși toți, cā nisce Ianicari ai aquellor timpī, se personificā în Pharaon, și cu *quel întēiu născut al teu* intellege pe toți filii primogeniți ai Egyptianilor.

24, 25 și 26 Vers. « În aqueste versete nu se invoiescu differentile versiuni, și caus'a este quō ori unde se vorbesce prin simboluri și metaphore, expressiile fiind scurte și răpedi, devin fōrte neînțelese. Aqū curat se vede quō filiu lui Moysè nu eră circantăier, și caus'a eră quō la unii popoli cā Hebrei circantăierea se făcea a opt'a di; și la alții mai târđiu, precum la Arabii, la 13 anni. Așā, sau din caus'a drumului, qua sā nu suferē copillul, sau pōte quō după datinele popoului madianit din quare eră Sefhora unde copii se circantăia mai târđiu, copillul a fost remas necircantăiat. A se duce dar la Hebrei și a predicā în numele lui Dumnezeu cu un copil necircantăiat eră și mai greu de cât a predicā la Chrestinii astădi un omu que nu scie sau nu voiesce a'și face cruce. — Moysè trăgēnd la ospētariu pe drum, după unii se dice quō ar' fi cădūt amatat (textul nu o dice) și quō malatia se numesce aqū cā trimis sau angel al lui Dumnezeu que voia să ommōre pe Moysè. Femeea cā mai superstiōsă, atribui, după aqueastă părere, aqueastă malatie la neîngrijirea que au fost avut de a circantăia copillul, și nu întârđiō de a face aqueastă operatiō cu que i se întēplō mai la îndemână, cu o pētrā

tăiōsă. Se pōte însă înțelege și mai natural în modul următor. În ospētariu, cā la tōte casele de calltōri, se vā fi întēplat quēvā Hebrei, que vedēnd copillul necircantăiat, mustrarō pe Moysè pînō cu amenințarea de a 'l uccide după datinele lor. Femeea dar, spre a'și mântui bărbatul și spre a rumpe cert'a, nu întârđiō de a face singurā operația circancisiei, și o aruncō la piciōrele lui; textul nu arată alle cui piciōre, alle lui Moysè sau alle omului necunoscut. Ori-dupō quare întēplare dar, sau a malației, sau a Omului, după credințele și stylul biblicu, și una și altul putea fi arătați prir: trimisul sau angelul lui Dumnezeu, que îi făcū a nu intrā în Egyptu în midlocul Hebreilor cu un copil necircantăiat, și a rīsca ast fel d'a perde tot.

Acum darō ēccē diferința :

Dupō Septaginta :

« 24. Se întēplō pe calle quō în diversoriu (ospētariu) îl întēpînō angelul lui Dumnezeu (malatia sau Omul) și cercā s'ā 'l ommōre.

« 25. Luând atuncī Sefhor'a o pētrā tăiōsă, circantăiō acrobystia filiiului seu și cadū la piciōrele lui, și disse : *stette sângele circancisiei copillului.* »

Dupō Vulgata, în locu de *stette sângele circancisiei copillului* se dice : « *tu îmi esci soțu de sânge.* »

Dupō Hebraica :

« 24. Se întēplō pe calle într'un ospētariu quō Domnul (quel Eternu) întēpînō (pe Moysè) și voi a 'l uccide.

« 25. Tsipor'a luō o pētrā tăiōsă și tăiō prepūtiul filiiului seu, îl pusse la piciōrele lui, și disse tu îmi esci un soțu de sânge. »

Dupō un intelles : « cadū la piciōrele lui, și disse stette sângele circancisiei copillului » păr' quō mai mult ar' fi fost amatat Moysè și qua s'ā 'l astēpere și s'ā 'l consōle, femeea cadū la piciōrele lui, și îi disse nu te mai frēmētā cu mintea, alināte, quō a stat sângele.

Dupō quel al alt intelles, par' quō ar' fi fost o neîntelegere între Moysè și Sefhora; par' quō aqueast'a nu ar' fi voit după datinele popoului ei a circantăia așā de timpuriu copillul, și quō Moysè eră suppērat cu mintea que representā pe Domnul; mintea sau Domnul nu 'l lăssā s'ā se misce mai nainte spre Egyptu, și quō în fine femeea consimți, și în durerea sa se exprimō : O! quāt m'ai costat! sau quāt te-am amat! tu îmi esci un soțu de sânge, sau quāt de erudu ai fost de m'ai forțat a expunne atāta un copillu încă fraged la durerile immulțite alle drumului!

29 Vers. « ... Si făcū semnele în ainea popoului. » — Mulți cum ammu mai dis, cu *semne* întelegu neîncetāt *minuni*. Ansē Moysè lipsiā de 40 de anni din Egyptu și erā mǎi cā străin între Hebrei; apoi veni să arate quō are o misiune a împlini dela Dumnezeu. În tot timpul și în tot locul, omēni cu misiuni catā s'ā aibā nisce semne spre a se cunosce, sau scrisori de creanță, sau, de nu, se suppun la ôre-quare examen de omēni competenți. Hebreii cā o societate separatā între Egyptiani erā cā și societățile secrete din dillele nōstre, que au ôre-quare semne după quare se cunoscu Moysè și Aaron catā s'ā făcā aquelle semne înaintea quellor mai vechi și mai competenți dintre Hebrei spre a fi cređuți întēiu quō sunt dintre ai lor, și a doilea quō întrecu pe toți la gradul puterii de sciință și de cuvēnt, spre a putē apoi a'j crede cā nisce trimiși dela Dumnezeu; quōci ori

que missiune mare, importantă, 'naltă, în stylul biblicu se dice missiunea lui Dumneđen. Semnele prin urmare se quereă; și aqwestea cătă să invedere quō hărbății sunt inițiați în tōte sciințele sacre și occulte.

Un professor sau un elevu pe atunci al unei sciinte eră un preot sau un închinat unei divinități ôre-quare. Spre exemplu, cunosciințele physice și chimice se înveță în templu sōrelui numai la quei inițiați.

Cum pōte quinevă și astădi dicee quō este spre exemplu professor sau elevu de physică și de chimică, de nu vā sci que este electricitatea și cum se pōte aqueast'a utiliză?

Dice quinevă quō are ô missiune sau quō scie a facee un telegraph electricu, cată să facă să dea semne sau probe quō scie quel puțin mai nainte de tōte, que este electricitatea. Astădi prin examen dă quineva semne quō scie cutare sciință; atunci prin examen sau semne dă probe quō este preotul sau trimisul cutăria deū. Fite que omu nu puteă fi cređut de trimis de Dumneđen; cătă să facă semnele querute.

CAPU V.

2 Vers. « Iar Pharaon disse quine è Domnul de à quărui voce am să ascult. » — Alte versiuni, între quare și ediția lui Sixtu Quint după quare tradusserō quei vechi ai nostri, nu copriind vorb'a Domnul, de quāt numai dicu: « Quine este de al quărui glas să ascult eu? Se dire de unii quō într'a dins lipsese vorba *Domnul* sau *Jehovah*, qua să nu se puia în gur'a lui Pharaon. De ar' fi fost o asmenea decisiō sau systemă, nu s'ar vedē din contra în alte locuri și ênsuși în versetel aquest'a mai la valle, unde adaoqe Pharaon. « Nu cunosce pe Domnul, și pe Israel nu' voiū demitte. »

3 Vers. « ... Dumneđen Hebreilor ne chieimō, și prin urmare ne vommu ducee calle de trei dille în desert spre a sacrifică Domnului Dumneđenului nostru, qua nu cum-vă să ni se întemple mōrte sau ucideere. » — După aquest verset se adduce dă minte la mulți sau se destēptă ideea de a deduce quō din popoul hebreu nu se află în Egyptu că colonie de quāt numai filii și strănepoții lui Iacob numit Israel. Aquest popol există mai din ainte ancō, dela Heber, și apoi tōți descendenții din filii lui Abraham lui Lot și lui Esau nu putea fi de quāt tot Hebrei. Așă de aqueea Moysē și Aaron dicu: Dumneđen Hebreilor *ne chieimō* sau *ne invitō* προσκαλεσε după quei Sēpte deci; iar după alte versiuni se dice se manifestō noē. — « Qua nu cum-vă să ni se întemple mōrte sau ucideere. » După alte versiuni « qua nu cum-vă să ne bată cu pesta (cium'a) sau cu sabia. » După legea lui Moysē și după tōți prophēții, Dumneđen n'are nevoie de ruqele ômenilor și de sacrificiurile lor (vedē Isaia, Cap. I, vers. 11, pînō 18.) aqueasta eră numai o pretențiō a deilor păgāni sau un interes al sacerdotilor aquestor'a. În Mosaismu, daqua sunt instituite ruga și sacrificiul și tōte solemnitățile sunt numai penru binele ômenilor spre a'i moralisă. Moysē este nevoit aqui de a vorbi către Pharaon în linguagiul aquestui păgān și după credințele pagāne, dicēndu'i: cătă să ne ducem acolo unde este Dumneđen nostru spre a'i sacrifică, quōci alt fel ne ucidee. Aquesta eră un îndoit argument que avea trecere pe de o parte la păgāni și prin quare pe de alt'a Moysē își ascundeă adevēratul scopu, localisānd pe Dumneđen.

5 Vers. « După aqwestea disse Pharaon (întru sine). Unii daogu sau intellegu în parenthese (cătē consiliul seu) Textul nu arătă către quine a đis Caus'a aquestui adaoș este quō nu eră natural să đică către Moysē și Aaron quāte mai disse.

6 Vers. « ... Impilătorilor (sau exactorilor și scribilor)... — Impilătorii sau epistaii, armășei, zapcii eră dintre ciocoi de Egypteni; scribii ânșē sau logofeții, cum le dicee traducția vechiă eră dintre Hebrei. Aqwestia din urmă sunt cast'a intermediari între privilegiat și impilat sau desmoștenit. Prin ei tot d'aua impilătorii își facu interesele. Quānd sunt țerrele în starea normale, privilegiații prin pęcălabi, juraiți și dorobanți que esu din popol își comitu exactiile; quānd vin străini, aquestia prin privelegiații pămēnteni commit tōte nelegiurile. Ei sunt că cōda securi luatā din pădure, que armă mai cu țarie mână tăietorului în contra pădurii. — Astădi Hebrei, n'au nicăiri inemici și impilătorii mai mari de quāt pe bancherii hebrei. Aqwestia facu causă comună cu impilătorii lor. Scribii și Phar'sei se aratā mai amici Cesarului de quāt Pilatu ênsuși.

14 Vers. « Si scribiu popoului filior lui Israel que eră puși assupra lor furō flagellați de către prefectii lui Pharaon, dicēnd: penru que nu împlinrōți summele de cērămidăria și astădi că ieri și alaltă ieri?

Aqueast'a è dar artă fōrte vechiă: quānd *zapciul* intră în sat, se pune mai întēu cu bicul pe pęcălabu și pe juraiți, de multe ori și pe dorobanți qua să pōta apoi răpăi mai cu furōre biecele pe spatele sâtenilor. De quānd è lumea puie de viperă tot viteru au devenit. Si tot natur'a aquea au avut; niei o dată n'au produs miere că albin'a.

Bătaica flagellarea scribilor ar' fi fost numai o crumide spre a se îmmulte erudimēte pe popol; aveă ânșē un scopu și mai infernal, spre a discreditā adicō pe Moysē și Aaron. Popolul în genere este erudul și blānd, și prin urmare mlădios, mai virtos quānd îi vorbesci de binele și de drepturile lui; reacția se face prin scribi, prin logofeți, prin pęcălabi, prin juraiți, și quānd vine de mai de parte, prin Cărturari și Pharisei. Ascultați que dicu scribii către Moysē și Aaron, qua să audă popoul.

21. Vers. « ... Cautē Dumneđen assupra vōstră și să ve judice, quōci execrabile făcurōți odorea nōstră în aintea lui Pharaon și în aintea servitorilor lui, dānd sabie în mânăile lui spre a ne ucide. » — Cu *sabia* intellegu pretextu. — Bieții logofeți, bieții dorobanți, bieții ciocoiasi! Eră tōți bine pînō nu venirō Moysē și Aaron să mai invente quāte rugē și sacrificiuri tōte, și quāte libertăți și mântuiri dela *munca*. Acum să vedă dela Dumneđen, quō din causă lui Moysē și Aaron nu mai miros că mai nainte, ei și ei manācă la biece și popoului i s'a îndoit și întreit *munc'a*. Ecce reacția pharaonică cum să face în tōți timpii. Este altă carte mai eternă de quāt Testamentul vechiu și nouu?

Din aqueste symptome de reacțiō vin nisce descuragiări și dureri profunde și quellor mai întreprindători bărbăți. Moysē alēgă la Dumneđen seu după cum se vede în versetele următoare 22 și 23, ânșē în locu de a'și abandonā scopul, cuteadă și mai mult.

Moysē nu eră din ômenii aqueia quări după distat'a dela 48 să plece capul spre a servi sub regimul proconsolilor, să recunoscă Baltalmanul, nici din aqueia quari ș'a'i pęcăambele penele și

ajutării pe stradele tinose alle Chiutaiei, sau să și facă lachei și salone regali în mijlocul Londrei numinduse Altețe și Excellence democratice contractând datorii naționali. Nu, Moysè eră din aquei omeni que cu quāt obstaculele le sunt mai mari cu atāta se mai mărescu; cu quāt adversarii le sunt mai potenți și mai numeroși cu atāta se întărescu și mai mult; cu quāt mijlōcele le lipsescu cu atāta din nimicu sciu a creā. Mintea, Dumneđu lui Moysè fi dice: Bine!... Pharaon vā să te ucidă prin ęnsuși ai tei? vei vedē que voui facee lui Pharaon.

CAPU VI.

1 Vers. « Si disse Domnul către Moysè: acum vei vedē que voui facee lui Pharaon; quōci prin

mână tare vā demitte pe dęnsii și prin braçu înalt ii vā scōtte pe ei din țerr'a lui. » — Moysè, nu se mai uită la reacția operată în popol, la codirea și tēm'a anor svęnturați; nu se occupă d'a scōtte șerpelle cu mân'a altuia din grōpă; nu expunne pe alții, qua să stea ellu d'o parte spre a se arată numai la plăcinte; nu, ci se duce singur numai cu baculul seu în mână și întră în nasul lui Pharaon, punne în lucrare cum se vā vedē tōte flagellele cimei: insectele destructōre, epidemiile, epizootiile, tempestele, tōte devin ministrii vointei și decisiei lui; nu se arată nici un fenomen al cimei și să nu scie ellu à se folosi de dęnsul. Ap'a în fine din riu devine sänge pe uscat; toți primogeniții Egyptului dela puiu de Pharaon pînō la puiu de morăresă sunt abandonāți în furōrea angelului destructor.

II.

VAERA.

2 Vers. — De aquí începe partea adoa a Exodului numită *Vaeră*.

3 Vers. « Mē arătaiu în adevēr lui Abraham, și lui Isaac și lui Iacob, ci numele meu (quare este) *Domnul*, nu 'l am făcut cunoscut lor. » — Quāte ammu dis mai sus se învederăđă aquí. Cunoscința despre Dumneđu face un progres în periodul aquesta. Cu ęsirea din Egyptu, din lumea vechiă, din lumea păgāna, Divinitatea nu mai are formă nu mai are figură dupō cum 'și o imagină lumea antică, Dumneđu nu mai ę localizat, ci omnipresent quarele pretundenți este și tōte le implinesce, Dumneđu este ENSUL ὁ Θεός. *Quel que este*. Aquest nume nu 'l scia lumea antică, nici ęnsuși Abraham, Isaac și Iacob. — Numele hebraicu Jehovah, și Ehebē, în hellenese s'a tradus prin Κύριος Domnul; cauza este quō quei Sępte deci fiind Hebrei, și din Hebrei cum se vedu quei mai orthodoxi și mai nationalisti, nu puturō scrie numele nepronunțabil al lui Dumneđu cu litterele profane alle Păgānilor, đisserō dar Κύριος.

Mulți își batu capul spre a împacă sau a regulă aqueastă părută contradicțiō. Numele Jehovah se vede în mai multe părți figurând în Genese cum spre exempl la Seth și airea și aquí se dice quō acum se face cunoscut pentru prim'a oră; în adevēr se pare contradicțiō, daqua quiveva nu observă natur'a începutului ideilor. Sunt epoche și periōde quānd o idee ia începutul dela nisce cugețatori de elită, și lumea nu le cunōce sau nu pōte încă a le cunōce. Spre exemplu uniunea Romānilor dată de mult în inimile unor Romāni, ęnsē prē puçini; acum ęnsē deveni populară prin generalisarea ei. Cu tōte aquesta, nu ę încă de quāt numai o aspirațiō. Realisarea ei vā fi quānd vā deveni o faptă, quānd se vā înscrie într'un pact. Numele dar Jehovah sau ENSUL, sau *Quel que a fost, este, si vā fi*, dată pōte de o dată cu Omul în inimile sau mințile de elită. Dela Moysè ęnsē se recunoscu într'o condicā de lege; dela dęnsul începū a avē altare de față și solemnități publice, de aquí începū a fi adorat oficialmente.

8 Vers. « Si vē voui dă țerr'a peste quare întinseu mân'a mea spre a o dă lui Abraham... » — Aqueastă expressiō este nu numai un hebraism,

ci și o formulă din quea mai 'naltă antichitate la toți popoli de a facee un jurământ. Aquí Moysè arată Hebreilor spre a'i convinge, quō Dumneđu a întins mân'a și a jurat lui Abraham, Isaac și Iacob spre a dă lor și posterității lor țerr'a Chanaan. Nu este acum pentru prima și ultima oră quānd nu numai Moysè, ci și quei mai rationalisti philosophi din dillele nōstre dau lui Dumneđu expressii umane spre a fi înțeleși de popol. Atunci lumea nu vorbiă, nu scriă de quāt prin metaphore; și mai virtos un styl poeticu sau propheticu quere și mai mult asemenea figure. Daqua scopul fia-quăruia orator este de a impresionā și a convinge, quine nu scie quō personificațiile, figurele allegoriei și metaphorei facu quelle mai mari impressii. De adducu apoi mai târziu quelle mai mari errorii, luāndu-se ad litteram, aqueastă vine din interesul systematicu al speculatorilor.

9 Vers. « Vorbi dar Moysè asemenea către filii lui Israel; ęnsē nu ascultărō la Moysè din *impuninare de suflet*, și din operele quelle dure. » — Expressia *impuninare de suflet* este o traducțiō a vorbei textuale ὀλεθροφυχία. Nu se quine ęnsē a fi înțellēs în locu de mișelie, lipsă de curagiu, *lăcheté*, ci în adevēr *impuninare a sufletului* sau a resu flării, quānd adicō nu mai pōte quinevā nici să mai resuffe de travalliu, și de o viață stătută. Aquesta este înțellul hebraicu și aqueasta au vrut a înțellege quei Sępte deci cu verb'a ὀλεθροφυχία. În adevēr quāt ę de justu tabellul aquesta: nu'i mai vine bietului popol, quānd angariile îl ęnechiă sub greutatea lor, nici a ascultă, nici a audē de ori-que promissii iar facee quinevā în numele lui Dumneđu.

12 Vers. « Quōci greu la cuvânt sunt eu. » — Adicō limb'a sau gur'a 'mi ę legată, sunt greu la vorbă. Ad litteram în hebreesce Moysè se exprimă: « Necircontăiat sunt la limbă sau la buze. » Assemenea expressii se vedu adecsea în Bibliā: « Necircontăiat la inimă » (adicō cu inim'a tenace, dură); « necircontăiat la urechi sau la audu » (greu și neapropiat de a ascultă de cuvânt). Necirconcisia eră considerată la Hebrei că o pedicā, că o fatalitate. Astefel dicem noi Romāni adecsea *nemyruit, nebotizat, nebotizat cu ap'a tōta*.

SCANDALUL SAU PEDICA.

I.

Nº 22 al *Telegrafului Român* din 29 Maiu trecut ne întrerupe pentru un moment din ocupațiile noastre.

Lăssăm Biblicele qua să appărăm Biblia; lăssăm pe scepticii și volairistii trecutului și ai epochii noastre în contra quărora appărăm Religia, și ne întorcem către pseudo-othodoxi, unde pericolul este mai mare.

Mă adressu și vorbescu către contemporanii mei, quari, unii m' au vëdut june, o mare parte, bărbat, și toți în annii quei mai maturi, și înaintea quărora faptele melle sunt de față.

Tótă viața, de cum am deschis ochii în lume, mi'a fost o luptă continuă.

Ancó dela annul al șese spredecea al vieței melle dela 1818 pinó la 1820, n'am făcut din preună cu conscolarii mei, din quari mulți trăiescu ancó, că DD T. Paladi și J. Mănescul de quát a ne luptă în contra phanariotismului que ne înecasse limb'a și ne usurpasse drepturile; și provocatorii nu eram noi. — Impilă și batjocorâ tare Phanarioții! vedeti' acum în Iasi,

Dela 1822 atacuri, lovituro și mai dureróse începuiu a luá nu dela străini ci dela ai nostri.

Succedënd repostatului G. Lazar în ruinele dela St. Sava, întreprinseu din preună cu unul din condiscipolii mei, repostatul Daniel Thomescul a traducece methodul lancasterian, și a formá tablete pentru primele șese luni de începatori.

Prim'a fóia que eși pe tãrrëmul României, cu litterele alphabetului simplificate, și reduse ást fel cum cu timpul a redeveni în adevër *romane*, fu însciințarea que detteróm prin typographia dela Mavrogene.

Născuți chrestini orthodoxi din părinți orthodoxi și a quărór pietate a fost exemplară, furóm qualificați pentru aqueastă însciințare de abătuți din orthodoxiã.

« Cum să se mai serie, strigá accusatorii nostri numele *Ω*, daqua și lipsi din alphabet *omega*?

Cum să se mai abrevieđe numele IS. Chr. daqua và lipsi *perispomene*?

Cum póte o limbă de ómeni procopsiți să remáiă faró lungul *eta*? Cum póte remâne limb'a furó indoitele ksa, psa și ștea? și alte asemenea.

Si din aquestea tóte, și de ar' fi fost errori alle nóstre de junete, făceau accusatorii nostri bëtărâni capete de dogme, și din methodul lancasterian *cuibul Dracului*.

Nam fost eu provocatorul aquestei lupte; am sufferit dela 1822 pinó la 1827.

Prob'a este grammatic'a mea typarită la Sibii în aquel annu, sau mai bine precuvëntarea grammaticiei. — Pinó aquí n'am scris nimicu, n'am respuns nimicu la atacurile grave que mi se făcã.

Urletele și vociferatiile furó necontentite peste cinci ani, și tăcerea mea din quelle mai mutë. In

locu d'a 'mi perde timpul în polemice, tăceam și făceam.

Peste cinci anni că un proseris îmi dam lectiile melle în St Sava, făceam grammatic'a, sau mai bine scoteam din miđlocul chaosului glossicu elementele limbai;

Traduceam mathematicele lui Francœur, compuneam sau compilam geographii, și cursuri de styl;

Traduceam din poesiele lui Lamartine din operele lui Byron, arti poetică a lui Boileau;

Si më dilectam în rugă din preună cu pruncii. Pinó astăzi existá rug'a dimeneței a pruncilor compusă în ruinele din St. Sava.

Pe quând alți firri de quate patru cai, incongiurati de servitori, și cufundați în pufuri de satrapi, strigá la eresie încontra unui biet june que n'aveá nici unde a și facece lectiile,

Eu compuneam și cântam din preună cu pruncii ingenuchiat înaintea Dumneđeului Părintilor mei:

Cântarea Dimeneței
Din buzi nevinovate
Cui altui se curvine,
Puternice Părinte,
De quát tie a dà?

.....
Din slav'a strămoșască
De ammu cădut, ne' naltă,
De ammu uitat unirea
Que 'i întâriã 'ntru tóte,
Acum ne fă uniti.

Să scim qu'avem dreptate,
Să scim que, quine suntem
S'asã să nu se uite
O națiõ mărítã
Que-ammu fost și que-ammu fi noi.

Si depunënd că o offrandã semințele que semënam în aquea primăvërã a nationalitații nóstre, adagiam:

P'aqueste saduri humili
Recoritóre plóie
De adevër să pice,
Sã creșcã să dea rodul,
Sã fim prë fericiți.

Sufferind martiriul deriderii peste cinci anni, nu mai putuiu tăce, pentru quó nu mai erã causã a mea de aquí înainte, ci a Natiunii, și më determinai a appërã caus'a communa cu tótã vigórea.

Typãriu grammatic'a, și cu precuvëntarea ei ammuțiu tóte gurele pagãnilor de pseudocredinciosi. Aquea precuvëntare este probã quó n'am fost eu provocatorul.

Gurele pagãnilor de hypocriți ammuțiró; și limb'a romãna își luó avëntul. Quei amăgiți de către inemicii mei îmi deveniró caldi partisani de unde erã ferbinții mei adversarii și persecutori.

Astăzi țerra întregă, școalele cancellariile jurnalele toate, circularele arhiepiscopali, *Predicatorul* și ănsuși *Telegraphul român*, scriu cu othographia înscințării despre methodul lancasterian și a aquellei grammatice.

Țerra întregă, trei generatii de atunci fură crescute că puii sub aripele unei cloșe în auel cuibu que fu calificat de cuibu Dracului.

Trei generații de atunci în unul și aquellasi cuibu, că puii păsserellei que cască gur'a în aer și ciripă către cer, strigară neîncetat către adevăratul Dumneđu :

Din gloria străbună
De ammu cădut, ne 'nalță,
De ammu uitat unirea
Que 'i întăriă 'ntru toate
Acum ne fă uniți.

Bine se vede quô lumea nu stă locului, quôci merge cu timpul, și progresul atuncia vă stă quând vă stă și timpul.

România litterariă nu stette locului cu quâte diceam eu dela 1822 pînă la 1827.

Slava începă a deveni gloriă, *cinstea* aspiră a deveni onore, *sadurile* deveniră plante și plantații, *rodurile* deveniră fructe; *jupănul, cocorul* că și kyr egalisănduse, deveniră domni; și pentru quô limb'a română este foarte pudică, *sfinția* cătă să deviiă mai currënd sau mai târziu, santitate, precum *popa* deveni preot.

Incepënd *Curierul Român*, prim'a fôie publică que appără de quând există România, la 1828 Martiu 25, *Curierul român* cu đioa Bunei annuntiațiuni, dette nuvela quea bună, și limb'a română inaugurô o eră nuoă.

Altă luptă ănsă se începă, lupt'a speudolitteralilor, și mulțumită lui Dumneđu, provocatorul nu fiu eu.

Prob'a este *Curierul Român* : foile lui stau de față dela 1828 pînă la 1836. N'a fost începert în carrier'a litterară quare să nu afe colônnele lui deschise, ospitaliare și amicali.

Sublimu, mediocru, copilărescu, tot eră bun pentru *Curierul Român* que încuragiă pe toți.

Aur, argint, aramă, ferru, lemnu, pētră, cērămidă, var, lutu, paie ănsuși, tot eră bun pentru edificiu litterar și național que se prepară.

Junii litteratori — de vor tăcē ei, nu tace consciința lor, și Dumneđu o scie — junii litteratori ață tēscurile typographiei melle deschise, orele melle împărțite lor.

Typographia mea deveniă, din đl în đl, a lor, precum foile melle publice devenisserô, în bucuria și onôrea mea, proprietatea Românilor.

De cum a început *Curierul român*, callea que luô fu, după cum și posteritatea o vă putē vedē, callea que ducea la regenerarea și cultur'a limbei, ajungând încetul cu încetul la sorgintea sau originea ei *romana*.

Scopul meu nu fu de quāt a punne o liniă de de demarcatiô între Romanismul amenințat de môte politică și între Slavonismul que îl assăriă din đl în đl mai mult.

Lupt'a se urđi și mai tenace și mai prelungită în contra mea.

Românii quăror le appēram limb'a și prin urmare naționalitatea nu me pricepea atāt pe quāt me simțirô dela primul pas quei que de un secol precugetă spre ai asservi.

Lupt'a fu lungă și inegale și ilegale în aquella și timp. Inemiciei mei occulti eră mulți și tari și dă din întuneresciu prin mâini române. Quôci din

Români ănsuși se seularô asupra mea combatënd Romanismul și appērând Slavonismul.

Cu quāt mi se immulțiă adversarii, cu atāt mi se împucină amicii și cu atāt mi se adaogiă curagiul.

Adversarii mei potenti și ascunsi vrea să dea din întunericu pe la spate, lovindu-me prin Dragani și Voini, și Shainoi, și eu luam loviturile tot în peptu.

Quôci quelle mai multe scrise assupră 'mi eră satyre anonyme, pamflete pseudonyme, calomnii infame; și eu respundeam în numele meu.

Si n'am respuns în dată; tăcerea mea dată dela 1828 pînă la 36 și pot dicee pînă la 1838. De aquî înainte mărturisesc quô tōtă lovitur'a am întors' o amar înapoi, tōta datoria am întors' o cu capete și interes.

Port ăncô cicatricele vulnelor que luiau; și vor fi semne la posteritate quô le-am luat tot în peptu, tot d'a dreptul în numele meu, în onôrea mea, în inima mea, în sufletul meu ănsuși, appērându'i ființa naționale prin liberarea limbei.

Vulnele ănsă que am întors adversariilor, nu vor mai fi cicatrice d'onôre, ci stigmate. Am inferat fărô distincțiô dela colôși pînă la vermi înfritori.

Singur, pot dicee. în mijlocul atător mulți și varii și ascunsi inemici, lupta mea fu mai mult fapte de quāt polemice.

Pînă quând adversarii mei da ă farô o panfletă sau o fasciculă de diatribe, eu dam un volum de materii litterarie, sciincifice, morali și politice, și nazionali.

Martur este *Curierul Român* de doă deci de anni, *Curierul de Ambe sexe* în șese periode, atatea volume de traducții, atatea alte inedit, poesii nazionali și religiôse, traductia lui Erodot, lui Dante și quâte furô suspendute prin evenimentele dela 1848.

Relația despre formarea teatrului național, sacrificiurile melle în bani, în timpu în lecții gratis din școala philarmonică;

Traducțiile melle în partea dramatică, Mahomet, Amphitruon, corrigerea și typarirea altor traductii: prin quari măi tot Moliere se făcu cunoscut Românilor și quari formarô începutul unui repertoriu al teatrului național;

Luptele que avuiu a sufferi și din partea guvernului, și din partea invidioșilor;

Deschiderea teascurilor melle la prima typarire a lui Homeru, și la consciințioșele traductii alle dlui Aristia;

Se vor narră pe largu de elevei școlei philarmonice, de D. Aristia, de mulți din traducătorii primelor opere dramatice, cum și de D. I. Russet.

Al cui a remas câmpul? al quellor în favorea Slavonismului sau în a aquellor puçini que se luptă pentru Romanismu?

Popii începurô a se proțli cu toții și a nu măi serie popesce; litterații împinserô radicalismul măi departe și de quāt mine; junimea tōtă și bărbaii actuali nu vor să mai audă de *slave* și de *cinsti străine*.

Litterele străbune luarô dreptu de cetate în ănsuși școalele stabilite prin Kisselef, și subt ănsul gospodăratul și heilikul lui Stirbeiu.

II.

Dela 1848 închidându-mi-se arena litterariă cu închiderea *Curierului Român*, fiu aruncat în aren'a politică.

Devisa mea fu :

« Urrëscu Tyrania — Mi e frică de Anarchie. »

Incontra Tyraniei que abhorram proclamau libertatea prin pace.

« Pace voel libertate voel »

Incontra Anarchiei, oppusseiu ordinea.

« Respectu la persónne, respect la proprietate. »

In contra nedreptății, și violaticei, oppusseiu justiția sau echilibrul între condiții.

« Nedreptu este quei mai pușini a împilă pe quei mai multi ;

« Violent ânșe este qua quei mai mulți să impile pe quei mai pușini. »

Una eră abus de intelligință și alta abus de forță.

Prin aqeste principe, spre a derăpăna și Tyrania și anarhia, me sculaiu incontra Protectoratulu exclusiv al Rusșiei.

Quoci dela dënsul venia și despotismul și anarhia, dela dënsul și împilarea nepedepsită a Româno-phanariotilor, și *Zaverel* hyspăntesci și Brăilene, și ênsui programmele incendiare și communiste din 1848.

Așă strigaiu, și strigaiu cu singur : jos protectoratul abusiivu al Rusșiei, și chemaiu de arbitru pe Franța, Englitera și Germania din preuna cu Turcia.

Proclamația din Islaz din 9 Iuniu 1848 este martur.

Ânsë agentii Tyraniei și cu filii Anarchiei sau ai Pericunii făcurô causă comună și atreia di după ajungerea mea în Bucareșci, me arrestarô spre a me ucide din preună cu DD. Tell și Maghierul, que lepădasserô programmele anarchiei, și făcusserô causă comună spre a combatte Tyrania și a sustinse ordinea, respectând persónnele și proprietățile.

Popolul ne mântui; pentru quô popolul doriă libertatea și detestă că și noi anarhia; pentru quô popolul fusșese victimă și a Rumano-phanariotilor și a *Zaverelor*.

De aqoi în ainte o luptă continuă și din partea Despoșilor și din partea anarchiștilor sau a turburatorilor din meserie; pentru quô aqeste doë margini tot d'una s'apropiă și își dau mân'a:

Arrestarea la Petroșița, persecuția încă din țără, dilem'a cu arderea regulamentului, vociferățiile que me urmărô în Transilvania, și în Paris; Calomniile din Constantinopole și din Brusa;

Comitele democratice și sociali que făcea atăta reu causei române pe quăt moderația și legitimitatea Românilor nu le putusse încă facee nici un bine.

Marturi sunt din Români din Paris și din Brusa, marturi mai mari sunt faptele quô doi anni am tăcut la tôte calomniile pînă quând vedeam quô nu mai eu sunt ținta de lovire.

Martură este tăcerea mea pentru quô memoriile melle nu le publicaiu de quăt lu 1851, și fôrte trunchiate.

Quând ânșë vedui quô răul que mi se face în parte este puțin pe lungô reul que se face în genere Națiunii.

Quând vedui din preună cu 'alți Români quô suveranii aveau într'odă să fiă chemați de a decide sôrtea unor popoli că ai nostri; și quô a se formă Români în comitele *democratice* și *sociali*, și după aqel tărrem a querre dela monarhi drepturile Românilor, eră nu numai imprudent, ci una cu a face *trebele* inamicilor naționalității noastre;

Atunci eram dator a nu mai tăce scrisel melle în francosesce au prioritatea lor; elle lu-

minarô Europ'a, quô Remâni la 48 nu furô nici democratice, nici sociali, nici rebeli încontra Turciei, nici îndolenti sau nepăsători despre legitimele lor; și quô Români, depărta de a fi rebeli nu furô de quăt conservatori.

Aquelle scrieri arătarô que è Protectoratul Czarului, que a fost mișcarea română dela 48; și quare și unde eră speranța Românilor.

Quăți vă Români mai neavuți de quăt mine din Brusa contribuirô o parte pentru typariia aquellor scrieri destinate a se împărți gratis;

Si în Typographia din Paris a Dlui Preve se scie quăt am dat eu singur din pâinea exilului; și de quâte ori îmi lipsiă pâinea, luminarea și focul pe patul frigurilor, spre a reuși a facee lumină în lumea officiale.

Mai târziu capăcitiți 'nalte și pene franceze renumite tractarô adeverat a causă a Românilor și cu talent și cu reușita mai mare; scrierile melle servirô ânșe de base tutolor scriitorilor spre a demonștră Europei quô Romanii n'au fost rebeli, nici democrați descreețați după cum îi presentă *la Revue des Deux-Mondes, l'Assemblée Nationale* și alte Jurnalne întemeiându se comitețele democratice și sociali alle inemicilor și calomniatorilor mei.

Circularerele ministrului quellor din afarô al Franței, alle Dlui Drouyn de Lhuiss que la 49 și 50 nu voiă să ne asculte, la 53, mai nainte de declararea resbellului eră pline de phrasi și de principe întregi copiate din memoriile melle date la cabinetele Franței și al Engliterii și typarate în memoriurile generali din 1851.

Historia Dlui Elias Regnault unde vorbeșce de ômenii dela 48 că DD. Maghieru, Tell, preotii Sapeca și Ion, nu facee de quăt o copia din cuvânt în cuvânt după ritrasele que am dat eu.

Resbellul nu se făcô, și pacea nu se închieô de quăt pe principele proclamate de Români prin vocea mea, prin pëna mea și prin perderile și sufflirințele melle mai mult de quăt alle tutolor;

Pacea nu se închieô de quăt prin annullarea tractatelor Rusșiei cu Turcia (tractate que fusșesserô în disprețul drepturilor Românilor), prin annullarea protectoratului exclusiv al Rusșiei și înființarea protectoratului colectiv al Europei întregi, prin invoirea de a consultă dorințele Românilor.

Intr'o luptă que ținu dela 1848 pînă la 1856; al cui a remas tărremul? al falsilor democrați și socialiști, sau al unui popul întregu que fără o sici nici que va să dică Democrația și Socialismul, strigô trei luni de facă și opt anni astupat: Tractatele lui Mircea, lui Vlad V, lui Bogdan și lui Petru Rareșu?

Timpul de a culege fructele victoriei unei lupte și unui martiriu de opt anni a doi popoli întregi veni din preună cu anul 1856.

Că o sentinellă avanțată pusă de a dă de scire la apropiarea inemicului, quând în 1856 strigaiu: Quine è colô? Descarcătorele pusecelor nu venirô din față din partea inemicului:

Sute de pusce se descărcarô din apoi dela quei que se dicea quô sunt puși în veghie că si mine.

Loviturele que luaiu nu furô în pept din partea inemicului, ci în apoi dela pseudopatrioși, que dă să mă ucidă pentru que să dau de scire quô inemicul vine pe ascuns.

Inemicii seculari incepurô a trecce de amici în câmpul Românilor que și petreceă în bucuriele unei păci mai rece de quăt pecea momenturilor.

Lovit de môrte de pusce române, nu încetain a strigă: Conservatorul eră vocea astupată și fără

nume a quellui lovit de ai sei, și cădut în mâna inamicilor că prisoner.

A murit Heliade! strigă fostii mei adeversarii de pe arena litterară și politică; A murit Heliade! începură a strigă și ȋnșuși amicii mei.

Heliade nu eră mort; ci asemenea unei femei răpite și închisse în vre o monăstire pentru amorul seu legitimu, arruncă de când în când peste muri quâte o scrisóre, que n'ajunge sau ajunge fôrte desfigurată la obiectul dilect al inimii salle.

Heliade nu eră mort, pentru quò omul nu móre de mórte morale și politică, de quât numai quând se ucide singur.

La 1850 scriam Românilor din Paris, și Româniile mē aveau de adevăratul lor avocat.

« V'am predicat doē deci de anni uniunea cu Turcii, nu pentru quò se numescu Turci (sau pentru quò au purtat cialmă și acumă fere, așa este în originalul român que pe francoesese nu se putea traduce)

« Ci petru quò aqueastă uniune este legale (înaintea Europei officiali); pentru quò ȋ basata pe tractate;

« Pentru quò Turcii au aqueași inemici;

« Pentru quò Turcii potu și au dreptul și datoria de a vē appără (Românilor);

« Pentru quò voi puteți a'i sustinne fără prejudiciu (sau perdere a drepturilor vóstre);

« Pentru quò sustinerea vóstră le dă o forță morale, o forță politică;

« Anșe daqua Turcii ar deveni inemicii vostri, daqua ar' începe a cugetă spre a desființă existința vóstră nationale, de ar' deveni complici ai Czaului (nu 'mi trecea prin minte quò vor deveni complici ai Kaiserului); atunci n'ășu mai fi Român, invitându-ve spre a amă pe inemicii vostri. » (Către Români Impresii și Suveneri alle unui Proscrier, pagina iij).

Quând după articolul dat în *Lig'a Popolilor* anul 1850 luna lui Iuniu, în quare se prevedea rebellul que eră să fiă nevoita Europa a dă Russiei și prin urmare simțiam quò se apropiă or'a quând Uniunia ambelor țerre vā avé a deveni o questiune europeana, atunci în Memoriurile tyările la Paris 1851 ecē cum imi exprimam temerile melle de adeverații și quei mai periculoși inemici ai Uniunii.

« Spre a reuni mai multe părți într'un singur corpu se quere nisce midloce, nisce legăminte proprie spre aquest scopu.

« Quare este nodul capabil de unī pe Napolitani cu Piemotesi, și cu midlocul Italiei, și de a'i face o natiō?

« Gergul ore que se vorbesce în fiă-quare populațiō, sau limb'a unitară a lui Dante, a lui Ariosto, a lui Tasso, etc., adoptată în tôte scótele, în tôte cancellariile, în tôte theatrele?

« Religia ore que îi unese eu Tudesii catholici, sau drepturile publice, libertățile la quarī aspiră tot Italianul dela Miadă nôpte pînă la Miadă di?

« Quare este nodul que vā puté facee din tôte elementele teutonice o Germaniā mare și unită?

« Differintile gerguri ore din regiunea Sassilor, din Ducatul Austriei, dialectele dela Nord, Kaiserul Austriei, Regele Prussiei, și atăți alți regiōri, sau Gœthe, Schiller, limb'a aquestor'a que deveni limb'a unitară, limb'a rațiunii?

« Quând întreprinseiu d'a predică uniunea Românicī, primele'mi occupatii furō d'a formă o limb'a unitară compusă din elementele tutulor provințielor Românicī, curățiți de tôte absurditățile eterogene și de crescăturlele parasite, descurcătă că din

lincoluri de slovele străine, que o addusserō a nu mai fi cunoscută nici sfrăinilor nici Românilor, și înfăcișată înfine Europei în propriile salle littere romane;

« Accusătorii mei imi dau luptă dela 1830; și în aqueastă luptă nu facu de quāt a appără vorbele slavilor și slovele lor, disformitațile străine que în natiā în stare de popoli diseminați, și limb'a în stare de gerguri proprie de a inspiră risul și batjocur'a unei provinție de altă, și d'a perpetuă desbinarea între dēnsle (1).

« Accusătorii mei, scriu ȋnșuși și în aquest moment în midlocul Parisului cu slove russesci.

« Quând este vorb'a de adeveratele legăminte que potu reuni elementele României, accusătorii mei nu facu de quāt a se oppune la ori-que midlocu de uniune;

« Ei combat limb'a unitară;

« Ei facu causă comună cu quei que vor să facă pesăteni locatarii și prin urmare străini în patria lor;

« Ei se află în alianțe și în relații directe sau indirecte cu partiele romanophanariote que se concentără în partitul propriu russu (și astăzi austriacu). »

« Si quând este d'a justifică calomniile manifestului lui Nesselrode, d'a secundă intrigele tenebrose (que una declamă și alta cugetă), atunci ei începu a declamă queea que n'a profesat nici o dată; ei se facu unioniști și împingu jūnimea a compromite caus'a dela 1848, caus'a spontaneă a popoului.

« Nu, Domnilor phanariōți și ciocoi, Natiā nu ve recunose dreptul d'a luā inițiativa quând e vorb'a d'a vorbi în numele ei.

« Părinții vostri au rempins, despretuit, persecutat și combătut pe prophetii și apostolii României; « Voi ați persecutat și combatat pe discipolii aquestora; ați batjocorit memoria și mormintele scriitorilor nostri, combătând idea lor de o limbă unitară.

« Părinții vostri s'au încercat d'a înnece embryonul României încă dela a lui concepere, a'l sugrumă din sinul ȋnșuși que il purtă :

« Acum or'a naserii lui se apropiă, și voi luarōți inițiativa d'a 'lsmulge din rērunchii patriei mai înainte d'a se nasce, d'a facee dintr'ȋnsul o stirpătură, d'a 'l arătă lumii fără nici un princip de viață;

« Quōci voi ați desecat sinul mamei salle; 'iați smuls tot eu que se putea nutri, tot eu que putea a se cresce, tot eu que 'și puté facee educația.

« Nu, scriți, după cum ve sunt și gusturile și messeria, scriți în țerră spre a ve vinde sau a vēndă în arendă moșiile, după dispositiile regulamentare, spre a ve vinde mai din ainte țigani, (pînă quând nu vor începe a se liberă)

« Si a ve trimitte bani spre a ve înțolă în midlocul Parisului și Londrei cu mant'a patriotismului și a democratiei.

« Să ve trimittă bani spre a punne a se turnă înadis la Paris slove russesci cu quare să tyariți romănesce, midlocu în adevere demnu de voi, cu quare veți puté constitui o Românie, numai bună de dat spre înghițire Slavonici.

« Quei que se declară a ve urmă sunt or semenii vostri or sclavii vostri, sclavi de aqueia que nu potu fără stămpân. » (Mémoires... 1851, pagina 404 și 405).

(1) Intemeiați pe aqueastă scólă, strigă diplomatici turci și austriaci quò nu este possibile uniunea ambelor principate, pentru quò dialectele lor sunt diverse.

Aqueste sunt scrise par' quò ar' fi vèdute în dia de astăzi. Temerile melle se realisarò pentru quò vedeam quine avea să ia inițiativa uniunii: nu Paulii Iorgovici, nu P. Maiori, nu Cichindeli, nu Shincai, nu Lazari, nu discipolii acestor'a, ci filii persecutorilor ideelor lor quellor mari, apostolii și apperătorii Slavismului, agenții secreți ai Austriei.

Spunne'mi que cãllëudă ai, și eu să'ți spuiu que vei păfi pe drumu.

Tot în aqelle Memoriuri, quând quel din urmă din quei intrați în Turcia me determinaiu la 1851 a me internă în Chio lûngò copii mei, intrând cu aquea carte în mână, scriam către Români și Turci professia mea de credință.

Citească-o Români întrëgă, și acum me vor pricepe și mai bine; citească epistolele melle scrise în românește și le vor pricepe acum și mai bine.

Cadru aquestei relațiuni nu me iartă de quăt à traducece din fraçoserce quâte-va numai din quâte diceam în aqelle memoriuri :

« Daqua scopul miscării (dela 1848) a fost de a desvelli intrigele Russiei, și d'a demonstră Europei quò Români nu eră așă de Russophilii (dupò cum Russia făcea a crede Europ'a);

« Daqua scopul miscării a fost numai de asigură existința natiunii, proclamând și propagând principe quari mai currënd sau mai târziu își vor dà rezultatele lor și vor mântui nationalitatea română;

« Miscarea atunci nu este perdută, ci din contra, noi în disfată ênsuși ne vedem triumful;

« Quoci este de a ajuns quò Români au dat semn de viață (și airea dîcu quò dând semne de viață s'au depărtat de excesele deplorabili din alte țerre);

« Este de ajuns quò ei au demonstrat quò își cunoscu inemicii, quò sciu a și reclamă drepturile, a respectă ordinea și a dejucă intrigele din afarò.

« Români făcurò a înapoiă sau a se trage Russia în apoi eu un secul întregu, și êccè triumful. (Pag. 396.) »

Si mai sus pag. 389 și 390 în memoriul dat la cabinetul Marei Britanie în 10 Noembri 1850 :

« Moldo-valachia pusă o dată în appărare despre invasiile unui vecin que nu pre este așă de serupulos, și protegiat în autonomia sa, ar' încetă d'a mai fi Russiei că o pradă atât de facile, și n'ar' mai fi expusă d'a deveni câmpul de bataie al resbellului latent al Russiei în contra Turciei.

« Ansè aqueastă protecțiò (collectivă a Europei) n'ar' fi de quăt iar o stare de împilare noă, de n'ar' avè de scopu à ajunge la soluția definitivă a încurcătorelor actuali; daqua adicò (aqueastă noă protecțiò) n'ar' face a se respectă tractatele que există între Moldo-valachia și Turcia, după vechile drepturi și datine alle acestor doè țerre, qua după autonomia lor, elle singure prin liberă discussiò să se ocupe de legi proprie à multumì tôte interesele, à asigură fericirea țerei, și à dà Europei tôte garanțiile dorite. »

Nimeni n'a profitat din aqueste însemnări, nici Europa vîngëtore, nici Români pentru quari în quea mai mare parte s'a făcut resbellul. Russia ansè și Austria scieurò să adduceă lucrurile cum încurcătur'a despre quare vorbeseu să deviiă și mai mare, și Români să fiă violatî că nici o dată în autonomia și drepturile lor.

Iar în quăt pentru Turci quăròr atunci tótă România le eră amică, êccè cum me exprimam :

« Quăt pentru sentimentele melle către Turci,

nu pot fi atele de quăt aquelele que vor avè și Turcii către România;

« Voiescu Turci să fiă amici Românilor? voi u fi și eu amicul lor. Voiescu ansè a violă drepturile Românilor? Sunt dator din preună cu tot Românilul quel bun a apperà drepturile nôstre. »

Si mai la valle în aqueași pagine.

« Daqua Turcii mi ar dicea: Pentru quò te dici vassal credincios al Inaltei Porți (în gur'a lor puin vorba *Vassal*); pentru quò noi am dat asil copiilor tei, că și altor Români, (că și străinilor Unguri, Italiani, Poloni dicu mai sus);

« Taci quând vei vedè quò noi violăm autonomia țerei vòstre; ajută-ne spre à facee dintr' ênsa o provițiò turceasca sau un pašalik; —

« Attunci le așu respunde: Copii mei sunt în mâinile vòstre; întrebați'i daqua pot u acceptă în moștenire desonórea tatălui lor.

« Êccè-me viu și eu (în mâinile vòstre) lûngò copii mei, și eu toții vè vommu arătă quò scim cu toții muri. » (Pag. 405.)

Si mai la valle :

« Incepu narrația miscării române prin *Proclamatia constituțională*; și o termin prin demonstrația quò drepturile nôstre au fost violate.

« Caut dar a află assupra cui cade și se appesă responsabilitatea despre călcarea drepturilor nôstre; și me declaru în contra *ori-quarui* inemicu al patriei melle.

« Si inemicii quei mai fatali și quei mai execrabili sunt elevii scólei phanariote, apperătorii Slavonismului, altoit în Românisimu. » (Pag. 406, 8 Iuniu 1851.)

Aquestea ansè sunt numai vorbe, numai declarații; lumea astéptă noi.

Quâte am vorbit dela 1832 pinò la 1848, quând a venit timpul de fapte, am sacrificat viitorul a unei copii și am remas și eu și ei mai pe drumuri de quăt toți.

În peptul nimului de quăt al meu s'au pus dece pușce alle soldaților lui Solomon. Trăiesce Solomon și pôte mărturisii;

Pe mine m'au trimis la Turgoviște spre a fi arrestat la Petroșita; în tóte listele de proscritii numele meu figură mai sus de al tutolor că capul unui tilhar în punt'a unei țepe.

Quând eră vorb'a de recompense—nu materialii quò de aquelele nu s'au scris nicăiri, ci morali — numele meu eră în codă, sau nici de cum.

În străinatate eu veghiam cu dillele și cu noptile, și în doi ani quăt sêduia în Paris nici Lufru, nici Pantheonul nici Grădina Plantelor n'am vedut cu ochii, que mi se întunecă scriind și copiind de quâte dece ori quâte se typărirò, qua să se pôta facee lumină despre alle țerrelor nôstre.

Tótă paginea costă timpu, spese, și spesele se făcea din pâinea amară que îmi lipsiă și aquea. Obolul nu 'mi lipsiă pentru typographyă; îmi lipsiă ansè pentru quelle mai necessari, din quare nimicu nu 'mi amară suffletul atât quăt lips'a hărției și a luminării;

Attunci sêdeam în al treilea planu sau étagiu; acum a dat Dumnedeu de m'am mai înalțat, typărind Biblia: acum sêdu în al cincilea, *au-dessus de Ventresol*, quare pe românește curat va să dică în al șeptelea. — Români din Paris sunt marturi de aqueastă înălțare.

Este natural: cu quăt naintăm cu anii, cu atâtă mai mult ne apropiem către ceru.

Quând în fine veni timpul lucrării despre quâte am dis dela 1848 pinò la 1854; și quând fui *trimis*—nu m'am dus eu de bună voie, quoci vedeam

comedia resbellului și prevedeam rezultatele lui, — când fui *trimis* la Shumla, în locu, de a facee că alții, de a lua graduri și titluri, me pusseiu a mi facee ochi que nu eră nici de cum de cumetă cu Austria.

Din mijlocul quartierului general din Shumla, descoperiam misiunea Majorului austriacu Tom, și dam memoriuri pentru uniunea principatorilor.

Memoriul meu din 10 Maiu 1856 dat în Shumla către Inalta Portă prin mareșalul Omer Pașă nu   vorbe, ci faptă;

Si faptă cu atăta mai mare și mai cutedtore, cu quat qu  eram considerat că un impegat al Turciei atunci, și sciam qu  Austria devenisse aliat  a ei cu prețu de   nu utilis  în nimic pe Rom ni, cu prețu de a allung  pe toți Rom nii din Shumla.

Am reușit infine pin  a despl ce at ta Austriei în quat s  quer  formal expulsia mea din nuou din Patri .

Si qu nd Omer Pașă, que me trimisese cu o misiune speciala la Constantinopole, me rechie-m  să me întornu mai eurr nd, și Reshid paș  c  ministru quellor din afară imi disse formal qu  nu mă mai pot întur  în țerr  la quartierul general, qu ci se *oppune Austria*;

Eu îi respunseiu asemenea de formal în mijlocul preseanței ministerului :

« Sunt guverne și pers nne qu ror   dator quinev  a le ambițion  favoarea și stim'a ;

« Sunt guverne și pers ne pe quare quinev  este dator a le *menagi * ;

« Sunt  ns  guverne și pers ne qu ror este dator tot omul onestu a nu le ambițion  de quat urr'a și persecuția.

« N'am lucrat și nu voi lucr  în viața mea de quat pentru onorea de av  guverne că al Austriei inemice de m rte. »

Qu nd tractatul din Paris se f ceea, și printr'  nsul se dă dreptu Turciei de a convoc  ea reprezentanții ambelor T rre în *Divan ad hoc*, și apoi de a le *octroyă costitutia*;

Pe qu nd cerșetorii de Domniate, inemicii ascunși ai Uniunii și creaturele lor și satelii lor orb  mințile Rom nilor spre a nu ved  pericolul, și pr -inalt  tractatul din Paris;

Eu din mijlocul Turcilor scriam c tre Jurnalisti Europei și către Ramani d ndu-le de scire, încă din 30 Maiu 1856 (quate scriam încă din 54 și 55 se vor ved  și aquellea o dată la lumin ) scriam c  quelle urm tore și mai tari de quat acestea.

« Nu ne propuneti (diceam c tre cabinete și mai virtos Russiei) nu ne propuneti o uniune illegale, nepossibile, *sophistica*, absurd , cu scopu de a distrugre uniunea naturele și legitimă... »

Pentru qu  cum diceam mai sus :

« Nici o dată ambele Principate n'au fost at t de desunite (și cum am dis pretutindeni at t de violat în drepturile lor) că acum de qu nd li s'a aruncat în ainte acestu meru al Disordiei que il numescu *uniune*. »

Quine nu voi  *adeverata uniune*, și mai virtos eu que am visat'o, am invocat'o, am c ntat'o în t ta viața mea; însă pentru qu  vedeam mineiunea pe buzele tutulor que luaseră inițiativ'a aquestei idei salutarie, spre a o int rce în folosul seu particular f i quare și în perderea n str  generale, m  seulam că nimeni altul încontra pseudo-uniunii.

Si qu nd vedeam qu  Turcia am gita de inemicii ei mortali, începea a da semne qu  din su-

zeran  v  să devii suverană în puterea  nsuși a tractatului din Paris, adaogiam :

« Spre a se facee guvernul turcu suveran al Moldo-valachiei cat  mai  nteu s  aibă o sabi  mai t ietore de quat a lui Bajazet și a lui Mahomet II, și a se  nturn  cu patru seculi înapoi. »

Si airea : în 1854, decem 7.

« Qua să transforme în pashalikuri ambele Principate, ar' fi nevoie a închipui pe Turcia cu patru seculi în poi, și o Moldo-valachi  locuit  de Greci și de Slavoni (que se l ssar  atunci   se domin ).

« Aqueste do  țerre sunt locuite de cinci milioane de Rom ni que șii cunosc historia Patriei, și mai mult de quat t te își au sentimentul și conseint' a despre drepturile lor. » (Scrișore c tre jurnalul *la Presse* publicată în scrierea Dlui Russo, pag. 154).

Qu nd în fine temerile melle se realisar , și firmanul veni să convoc  Divanurile *ad hoc*, qu nd do  țerre întrege abdicar  la dreptul lor de autonomiă recunosc nd :

Tractutul din Paris,

Convocarea Adunărilor prin Firman,

Si denumirea de *Divan ad hoc* Adunărilor generali;

Eu dam *Conservatorul* din mijlocul Turcilor.

Articolii :

Convocarea Divanurilor *ad hoc* ;

Turcii și Rom nii,

Innovați  attentatori  Drepturilor Moldo-valachiei,

Firmanul!!

Progresul vine de sus în jos ;

Boeria,

Proletariatul  n Rom nia,

Catholicismul  n Rom nia,

Naționalitatea în desnaționalizare,

Hydra Phanariota, și

Conservatorul c  Rom n,

Sunt probe de ajuns în ainta generațiunii de acum și la posteritate pin  v  exist  Rom nia, și  nsuși la străini, spre a  nveder  quine din adversarii mei și din mine avea mai scumpe și mai sacre drepturile Patriei? — quine se expunea la noue persecuții? ei que se ducea a multumi comisariilor de spre venirea lor spre a le b tjocori speranțele, puiudu'i a'și rumpe singuri tractatele pe quari se bas  drepturile lor, sau eu quare scriam :

« Mințile Rom nilor au fost duse dup  visul quel frumos al uniunii, și nimeni n'a voit nici să mai auz  qu  Autonomia în quare a stat viața naționalitate în pericol.

« Nimeni n'a vrut să citeas  tractatul din Paris que condamn  pe Rom ni să nu mai existe c  Nați  autonomă »

« Ast fel qu nd vor   t i  m inile sau picioarele cui v ,  i offeri mai  nteu narcotice que îl addormu, sau spirițuri que    nb t , spre a nu mai simți operațiile que v  av  să suferi.

« D rme bietul condamnat, sau chiuie vis nd fericirile t te, și qu nd se desteapt .. m inile, picioarele  i sunt dej  și îngropate. » (Cons. pag. 39 și 40.)

Si mai departe unde exortu mamele, surorile și fiilele n stre,   facee elle  nc i o demonstrați  printr'un doliu general, daqua h rbații se vor decide a recunosce firmanul și tot que le r pescce autonomia și t te aquelle drepturi de suveranitate a Patriei ; adagu :

« Demonstrația v str , o angeli custodi dela nascere pin  la morm nt, v   nveder  încă o dată

quò femeile au luat inițiativa la tóte faptele quelle mari...

« Daqua toți strigă să se crucifice să se crucifice România! daqua filii ei au devenit instrumentele crucificatorilor ei;

« Daqua Caimacamii, vai! vor jucă rólul lui Erod și lui Pilat, (și Boierii al Phariseilor);

« Atunci abandonat'au Discepotii pe Domnul; iar Femeile nu s'au deslipit de densusul;

« Veniți voi în doliul vostru a stă de de parte înaintea Crucii pe quare se întinde Patria de șese *carnefici*; quò tot voi purtătóre de myr veți fi quari veți anunță învierea României. »

Intr'un cuvânt *Conservatorul* întregu dela un capet la altul este o neîntrerupta protestațiō încontra violării drepturilor Patriei;

Protestațiō violentă, propriă de a'mi facee mii și mii de inemici potenți; propriă de a'mi închide pentru tot d'ana porțile Patriei și a muri de parte de copii mei abandonatți în ultim'a neavere.

Facil este a trece quine-va de patriot daqua quând Rusul este tare strigă: să traiscă Rusul! daqua quând vine neamțul: să traiscă neamțul! daqua quând învinge Napoleon: să traiscă Napoleon! daqua quând vin șese commissari: să traiscă commissarii!

Anevoie este însă, quând Czarul è în putere și strivesce și popoli și regi, să 'l declari în fața lui Dumușeu și a lumii de queea que a fost, și să 'i spui quò jumetatea aquestui secul va contemplă căderea lui.

Anevoie este quând baionettele Austriei ocupând terrelle și puinduse în posițiō de a dicta politica Europei, să spui quò n'ai trăit și nu traisceti de quât spre a avé onórea de à fi persecutat de cabinetele că al Austriei;

Anevoie este quând doș țerre esu cu cunune, cu flori și cu cântări în aintea a șese commissari, tu să i numesci cu un an și jumetate mai nainte după rolul lor que înadevăr au jucat.

Florie, cununele, cântările, balurile, mesele, adducu, domniate, portofoliuri, kyvernisele, nume bun de patrioți, cu un cuvânt onóre si glorie de pe saltea;

Protestațiile melle n'adducu de quât persecutii nuoe, exiliuri, neavere, și mai mult de quât tóte mii și mii de inemici, și prin urmare, nume reu, trume calomniate. — Ducă-se și numele; numai Patria fiă fericie.

Unde însă è fericirea ei? unde sperantele ei?

Quând mai în urmă se querú dela emigratți a suscrie un înscris îndatoritor către Turcia de quâte ilegilitimități tóte, daqua voiescu să reintre în țerră, alții l au suscriis, recunoscând cu aqueasta Turciei drepturi que n'a fost avut; alți n'au voit a'l suscrie în onórea lor, eu cutedaiu și mai de parte;

Eu scriseiu M. Salle Caimacamului actual.

« Quò în puterea tractatului între Mahomet II și Vlad V articolul 11, unde dice:

« Înalta Pórtă nu 'și va arrogă nici o dată dreptul nici d'a chemat în Turcia, nici de a ținne « cu forța în Statele salle nici un suppus al Ro- « mâniei sub nici un pretextu; »

« Nu potu recunoșce dreptul Înaltei Porți nici de a me ținne cu forța în Statele salle, nici de a'mi dà ea voie de a reintră în Patria mea, și mai virtos de a 'mi quere condiții înscris pentru aqueasta. »

Quând infine, spre a facee pe Români à căde în cursă, se dette voie tutulor emigrațiilor de a reintră în țerră qua cu densusii mai târđiu să póta accusă decisia *Divanurilor ad hoc*.

Alții nu întârđiarō d'a dà de mâni și de piciores în cursă și d'a compromitte cu ființa lor expresia dorințelor generali que avèa mai multe speranțe de reușită de eră pronunțată de ómeni que s'au poroclit ai ordinii.

Alții, dieu, nu întârđiarō d'a committe aqueastă imprudintă, quare fi împăca cu tóte cabinetele de rea credință.

Eu me expuseiu din nouo la nevoile drumului, străinătii, neaverii, persecuțiilor, și veniui în Paris și în Londra spre a țipări *micul dossier* relativu la Principatele Danubiene și coprinđetor:

De memoriul dat la Shumla în 1854 Maiu 10;

De articolul din *Conservator Turcii și României*;

Si de professia mea de credință:

Quâte am fost đis cu un annu în aintea pe ascuns Românilor în limb'a lor, m'am dus a le spune Europei întregu, împărtășindu-le în franțosecesce:

Cabinelelor diverse,

Membrilor parlamentelor englese,

Tutulor jurnalistilor din diverse țerre,

Si ómenilor de Stat și de littere quellor mai renumiți.

Pe quând alții recunosea firmanul, eu điceam Europei întregu:

« Înalta Pórtă pentru *peskeskul* annual que i se dà se îndatoreadă a respecta drepturile suverane alle ambelor Principate în tótă plenitudinea lor,

« Integritatea terrioriului lor,

« A le ajuta în contra invasiilor străine, etc.

« Făcutu-o-a?

« — Invasiile Tătărilor, pashilor rebeli, alle Rusilor și Austrienilor;

« Imposiția Beilor phrnarioți;

« Bucovina și Bassarabia smulse dela Moldavia;

« Protectoratul Russiei;

« Regulamentul poroclit organicu;

« Convenția din Baltaliman;

« Ocupatia russă din 48 și din 53.

« Impilarea actuale a Austrienilor;

« Vinu (cu tóte) a accusă pe Turci înaintea lumii întregu și a însusi consciinței lor. —

« Ardical'ammu noi vocea quând vorb'a peșkes fu tradusă în *tribut*?

« Inecat'ammu noi vre o dată de a solda aquest *tribut* annual, de a 'l înđeci și a 'l însuți însusi?

« Lipsit'ammu noi vre o dată dela implinirea condițiilor tractatelor nóstre pină la una? —

« Si pentru quò ammu închis ochii la quelle trecute;

« Pentru quò nu ne ammu offerit la 1820, la 1840, și la 1848 întru a facee causă comună cu eteriile grecoslave;

« Pentru quò ammu învederat lumii întregu quò suntem singurul elementu sympathicu guvernului ottoman;

« Pentru quò ammu imprumutat Europei întregu politic'a nóstră din 48, singura politică que veni acum în urmă spre a scăpă Turcia din pericolu eminent în quare se află;

« Pentru aqueasta Sultanul își imagină quò adaoge quevã la gloria sa, consimțind a convocã adunările nóstre generali și *octroyndu-ne* constitutia în dispreful credinței promise de glorioșii soi străbuni?... »

Pentru que însă atata stăruință d'a ținne una dela 1854 pino la 1858, și d'a me sculã că nimeni altul

Încontra politicei fatali a Turcilor, unde pînă aqul din preună cu mai tótă România nu le-am fost de quăt amici?

Pentru quô din capul locului, încă dela 1848, 49, și 50 am dis quô :

« Eu predicu unirea cu Turcii nu pentru quô se numescu Turci, și pentru quô au purtat o dată cialmă și acuma fesu, ci pentru quô au aquellași inemicu ca noi, etc., etc.

« Iar daqua Turcii ar deveni inemicii Românilor, de ar' cugetă a desființă existința lor nationale, de ar' deveni complici Czarului sau Kaiserului... atunci n'asu mai fi Român de asu invită pe Români spre a'i amă. »

Sî alte assemena quâte se cită în pagina 68 și 69 și despre quare am dis quô atunci eră numai vorbe numai declamații, daqua venind împregiurări fatali nu le asu învederă prin fapte.

Sî făcendu'mi datoria către Români, atâția anni, n'am încetat de a'mi o facee și către Turci, aratându-le cursele que le întind inemicii communi, spre a' i facee a se sinuceide prin violarea drepturilor nôstre.

Quari furô inemicii mei în luptele litterară și politică?

Pedantii, Dragani, Voini, Shainoi, descreectii toți; Slavonistii, quei que se sforță a demonștră quô suntem Daci, qua să se sforțe apoi și mai mult spre a demonștră quô Dacii au fost Slavi;

Ciocoi de adeverați din tote classile, Phanarioții și phanariotistii, agentii moscoviți toți și austriaci, Czarismul și Kaiserismul.

Turcii vënduți Austriei, spre a vinde pe Români și pe Turci tot de o dată.

Toți quăți în Franța desonorarô România și în Romania pe Franța;

Ciarlatanii în alle religiunii, — voltairistii, scepticii : theocapili, d'o parte și atheii de alta;

Quei îmbetrâniți în relle, quei que debutarô în și mai relle;

Sugeterii Patriei în pace, despuietorii ei quând ea devine theatrul resbellelor; demagogii și anarchistii, paralyzatorii și incurcătorii drepturilor în timpul de speranțe și de regenerare.

Omuleți, farô disciplină în copillărie, desfrênați în junete, stătuti și ozioși în bărbăția; intriganți calomniatori, în maturitate;

Omuleți que o parte din viață n'au făcut nimicu, și queealaltă parte au petrecut o făcend la nimicuri.

Omuleți que n'au avut nimicu de sacru, nici dascălii que iau invățat,

Nici părinții que 'iau făcut,

Nici părinții que 'iau crescut;

Urdorile, lepr'a, cium'a morale a Natiunii, Filii Corruptiei, ai Periciunii, și ai Pecatului,

Cavalleri de industriă, jucători de cărți, spadassini, ucigători.

Terra îi scie pe toți și îi arată degitul.

În fine o lume întregă de vëndători de corpuri și de sufflete umane, mulți, potenti, organisați în bande și privilegiați.

Hei bine! que mai frumos și mai recomadabil de quăt d'ave quineva assemena innemici. — Si ênsusi de s'ar împlê tot pământul României de assemena fiinte și de s'ar offeri tot typarul Europei spre a le declară de ômeni onesti, de patrioți, și, que este mai de mirare, și de instruiți și litterați; eu farô a le invidiă sau dorî triumful, m'asu stimă ferice de urr'a, de calomniile și de persecuția lor generale.

Multumită lui Dumnezeu ânsê quô țerr'a nu sunt ei, și vorbele și scrisese lor sunt numai calomni.

Terra este compusă de millioane de adeverați Români, toți victime că și mine; și aqestia me cunoscu și pe mine și pe dênșii.

Viiă unul, presente-se și dică'mi :

« Eu nu sunt nici Muscal nici muscălescu,

« Nici Neamtu nici nemtescu,

« Nici phanariot nici phanariotizat,

« Nici ciocoiu, nici ciocoiescu,

« Nici cavaler de industria, nici jucător de cărți, nici spadassin, nici ucigător;

« Nici Bigot, nici necredător,

« Nici theocapil nici atheu,

« Nici despotu nici anarchistu,

« Nici pedant nici Sarsailă,

« Nici slavonistu nici dăcistu,

« Ci Roman adeverat din moși din strămosi,

« Patriot cu fapte și cu probă,

« N'am trăit nici din sudôrea altuia nici că parasitul altuia.

« Omu onestu, pietos, instruit, etc.

(Si de aqestia are Patria în tôte condițiile filiiilor sei); viiă 'mi și adage 'mi :

« Si cu tôte aqestea, Rădulescule Heliade, te urrescu că toți străini și parasiti și sugători și speculatorii țerreii, și urra mea este basată pe cuvinte, și legitimă. »

Viiă infine toți inemicii mei și dică'mi :

« Tôte quâte ne însiri nu sunt fapte, ci invenții. Spunne-le altora, iar nu Româniilor. »

Firesce quô asu tăce : ânsê disa, afirmarea tuturor tot nu m'ar' facee a'mi perde memoria și consciința faptelor melle.

Si daqua astădi toți le ar' denegă, elle ânsê stau de facă și le vâ judecă posteritatea.

Nimeni n'a cunoscut quăt am servit fratilor mei Români că Muscali și Nemți. Persecuțiile lor împăcate sunt quelle mai convigătoare probe.

Quâte am făcut în carriera litterară, ci singuri le simfiă quô cu atâta eră mai politice cu quăt eră mai litterare.

Tôtă littera eră o semênța de naționalitate, și tótă vorb'a româna appëria că un spectru înaintea tacticei moscovite de mai mult de un secul.

Si qua să mă întornu iar la carriera littera în quelle que avea a resumă și pe quea politică.

Elaborarea istoriei universale que nu astêptă de quăt miđlôcele typaririi;

Traducția Bibliei prin a tâtea spese și sudori și veghieri în comparați cu tôte versiunile, și punnera ei sub typar în nisce timpî asă de critici, și asvirlindu-me cu dênșia în focul a trei propagande mari;

Biblicele infine que sunt o elaborare întreită de a Bibliei.

Aqestea sunt fapte în carriera litterară; — și ia-roși :

Aquestea sunt faptele pe aren'a politică.

Voiu pute cadé, aquí ânsé pe locu că un martyr, în mijlocul arenei, iar nu că un fugar. Stindardul meu è tot aquell'a sub quare m'am luptat și assupra pretentioșilor descereati și assupra Turcilor violatori, și assupra quellor que 'și au facut un jocu cu speranțele a doi popoli lasându'i victime.

Vulnele melle furô profunde, și cu dênsele în față și tot în față nu 'mi este rușine a me presentă contimporanilor mei și Posterității.

Nimeni nu se presentă invulnerabil la luptă; quine este egoist stă a casă în tôte mulțumirile salle; quine ese la luptă cată a se așteptă nu la cofete, ci la plumbu, nu la hommage, ci la loviri de sabia și de lance dela inemici.

Si cu quăt adversarii mei loviro și lovescu mai turbați și din que în que mai immulțiți, cu atăta este semnu quô 'mi am făcut datoria cum săi doră fôrte amar.

Assărit de tôte părțile și din affarô și din întru, incongiurat de mii și de mii, toți solidari între sine, toți potenții, armele nu le am dat nimului, stindardul nu 'l am abandonat. Cu ellu înbraçe voiu pute muri, cu capul pe dênsul în fășii din quari de nici una nu am lăssat a se attinge inemicul.

M'am retras, nu abandonând câmpul, ci profitând de o apparută trevă spre a 'mi restaură puterile desecate.

Intrând alții în anenă, presimțiu trădare dela unî, împacinare de sufflet dela alții, indifferință totale dela quei mai mulți. Situația deveni din que în que mai critica. Inemicii eră domni pe terrēm.

Uniunea fu calomniată, judecată, comdamnată, mai 'nainte de a se nasce, sau în riscu de a se punne în locul ei un pruncu bastard, frunctul unui amor adulteriu și monstros.

III.

Perdënd ast fel tôte illusiile, vëdënd tôte speranțele Românilor decădute, și prin urmare nationalitatea nôstră în pericol, alergaiu, că părinții nostri la mijlôcele și la nodurile uniunii quellei adeverate, la limbă și la Religiô.

Alegaiu la traducția Bibliiei în limb'a de astăzi și a viitorului României.

Forțele melle devenirô și mai tari și decisia mea inebranlabile quând descoperiu quô noi Români, filii ai Bisericei Resăritului n'avem de mai mult de doi seculi de quăt Biblia dată din Vatican.

Nu me așteptam ânsé în ultimele melle dille a mă vedé împins farô voiea mea într'o luptă religioasă que mi se prepară în întunerecu, călcând că tilhării suffletul meu.

Si attacul nu 'mi veni din partea eterodoxilor, ci dela ênsuși orthodoxi quărora credeam quô le

facu un servițiu nu numai prin descoperirea mea, ci și prin veghierile melle și sacrificiul ultimului obol.

Nu sunt eu provocatul nici acum, mulțumită lui Dumnezeu! Lovirea începé de peste Carpați prin Telegraphul numit *Român*.

Pinô a nu începe lupt'a, îmi vor iertă cititorii a le spunne pe scurt historia, de unde și cum Telegraphul Român se răpedi cu atăta turbare în nisce accusații asă de grêle assupra'mi și printr'o diatribă din quelle mai triviali.

De multu, încă dela 1836 făcussem o programmă spre a elaboră nisce poesii legate ast fel între sine cum în patru volume să facă un tot.

Primul volum să coprindă și să se întitule *Biblicele*

Adoilea volum, *Evangelicele*

Al treilea, *Patria* sau Omul social, și

Al patrulea, *Omul individual*.

Iar întregul acestor patru volume să facă o singură poemă compusă din mai multe și numită *Umanitatea*.

Parte din Biblice face și *Caderea Dracilor* publicată încă dela în 1838.

Parte din *Evangelice* este *Cutremurul* și alte poesii asemenea.

Parte din *Patria*, este o nôpte pe Ruinele Tirgovistei, că prelude, Mircea, Duelul Buzescului cu Hanul Tătarilor, Sburatorul și ênsuși Michaida, de nu m'ar fi arrestat decretul prin quare aquest herou me convinsé quô supusse pe Români la servitutea feudale și alte asemenea.

Parte din omul idividual este *Seraphimul* și *Cherubimul* și altele cum și *Visul*, din quare Omul se destêptă la marginile mormântului.

Aqueste poesii de și s'ar fi vëdut quô sunt profane, și quô drumul lor eră să trecă, cum au și trecut quelle typărite, prin censurele politice, ânsé fiă-quare nu le-a putut judecă de quăt că de un autor chreștin și filiu al Bisericei Resăritului.

Prin nascerea și crescerea mea, prin ocupațiile melle litterare, que nu aflau materiă despre limbă de quăt în cărțile Bisericei que singure aveam, și mai virtos din caus'a sujetelor que că poetu am fost alles, studiul meu de predilecțiô n'a fostu de quăt Vechiul și Nuoul Testament.

Si n'a fost scriere a mea quare să nu fiă sau inspirată sau întypărită ôre unde de ideile biblice și evangelice.

Mai târziu în exiliul meu, în Chio, ocupându-mă întru a elaboră un curs de historia universale, fiă que omu competent cunosce quô documentul quel mai anticu pentru historia este Biblia.

Seriind historia, studiind Biblia acum, nu că poetu, ci că historicu, îmi făcuiu multe însemnări archeologice, historice, philosophice, morali, politice, litterare, și ênsuși religiose, în multe locuri din verset în verset și adesea ênsusi din vorbă în vorbă, assupra Bibliiei.

Aqueasta eră o elaborare în parte cu totul profană că și poeziile melle que le abandonassem, că și historia universale que o continuam; nu eră ânsé destinate a se typări de quăt fôrte târziu sau pôte după môrtea mea.

Pentru cuvintele que dicu în precuvântare quô mă facurô a traduce Biblia, aflându-me din împregiurări la Paris începuii typărirea Bibliiei.

Ânsé nu târziu apară scrierea din urmă a Dlui Proudhon que se scôlă încontra Religiei și își face atăția proselyți nu numai în Franc'a, ci în tôte părțile lumii.

Attunci creștuiu de datoriă a me determină spre

a ypări și notițiile melle numite *Biblice*, cu scopul de a învedera, de se pôte, rătacirea Autorului Frances; — Pentru quô din punctul meu de vedere o consideru că o rătăcire, cu tótă considerația que am pentru tatentul seu, și stim'a pentru caracterul seu.

Differința opiniilor și a dogmelor nu împugină stim'a personale, daqua omul este onestu. Sântul Basiliu eră conscolar și amicu cu Libaniu que nu eră creștin.

Eu cu Biblicele melle nu me adresu la creștători spre a'i convinge, quôci ei n'au nevoie de convicții, ci către necredători, către materialisti și sceptici, către ómeni ai sciinței, que își au linguagiul lor, argumentele lor, și către quari se cuvine a vorbi în limb'a lor și a'i appucă dela fortele sau debilul lor.

Apostolul Pavel ênsuși, altu linguagiù aveà quând vorbià cu chrestinii și altul quând vorbià cu idolatrii spre a'i adduce la credință.

Astădi ênsuși un preotu ôre-quare, ori quât de orthodoxu, ori-quât de cuvios ar'fi, quând face pe professor și este pe terrêmul, nu al religiunii, ci al geographiei, nu dice pe cathedră că în Biserică quô a putut să stea sórele spre a întârziã diao, ci pământul;

Nu pôte dice: « Quel que întemeieđi pământul peste ape » ci după cum pôte demonstrã sciința. — Quôci Biblia vorbesce în lingagiul propheticu și poeticu, și geographul în lingagiul sciințificu. —

Si cu tôte aqesteã n'ici o biserică nu l'pôte acusa de ereticu sau abătut din dogmele Religiiunii.

Biblicele melle nu sunt o carte religioasă, ci profană destinată a trece prin censurele politice.

În Franța la typărire au trecut prin formele stabile prin legile locali que astădi sunt sórte severe, în România la intrarea lor vor trece prin censur'a politice locale.

Cu tótă ânsê condiția lor de profane, fiã-quine le vã putê vedê quô nu sânt destinate de quât spre apărarea Bisericii Resăritului nu numai în contra altor dogme, ci mai virtos în contra scepticilor, necredințioșilor, atheilor.

Si cu aqestia din urmã vorbescu firesee în limba lor, și mẽ servu de argumentele lor; quôci nu eu armele orthodoxiei se lassã învinge aqestia, ci eu armele lor ênsuși.

Biblia pusă sub typar, mai din ainte cum a eșit prima carte a Genesisi, n'am întârziat a dã de scrie Pré sfinților lor Părintilor Metropoliti al Ungro-Valachiei și al Moldaviei mai 'nainte de ajungerea cărților în țerrã.

În epistolele melle le arãtu caus'a que m'a făcut a întreprinde aqestã traducție si typărire.

În precuventarea Bibliocor mẽ întinđu și mai mult despre motivele que m'au îndemnat a luã o sarcinã atât de grea sub tôte raporturile.

Ori quât ânsê ar' fi de binecuvântatã caus'a, și ori quât de cuvioasă ar' fi, adaogu ânsê în epistolele melle către Prea-sfinții doi Kyriarchi:

« Tótã turm'a își are pört'a sa și tóta cas'a ușa sa; și fiã-quare este dator să între pe pörtã și pe ușa, daqua voiesce a nu fi prepus de furu.

« Pört'a Orthodoxiei, Pré sfințite Stapâne, prin quare potu întrã cu Biblia în mână între Români este ambele nostre Mame Metropoliu din Bucaresci și din Iași.

« La Pré sfinția Vóstrã dar mẽ adresu și vê queru binecuvântarea, etc. »

Cãtre aqesti doi Pré sfințiti kyriarchi mẽ adresu prin epistole, fãrã a le trimite nici un exemplaru din cartea atãtica a Biblii, pentru quô avea a ajunge tôte 3,000 de exemplare în țerrã și a se punne sub dispoziția Pré sfinților lor, și a censurei politice.

Datoria 'mi a fost de a le dã de scire plecat eu o lunã înainte, de ajungerea cărților.

Considerând ânsê între kyriarchiele orthodoxe și Episcopia română din Sibii, nu lipsiuu d'a trimite capului ei spre semnu de stimã un exemplaru din prima carte a Biblii.

Făcuiu âncô și mai multu: că unei părți Bisericesci, că unui confesor, îi trimesseiu și prim'a jumătate de cõllã din Biblice, carte profanã nepublicatã âncô, că semnu de stimã și mai mare, de venerație și de confidință.

Aqesta este historia traducțiunii Biblii, și a typării ei, aqesta a *Biblicelor* que este o carte cu totul profanã, aqesta a purtării melle către Pré sfinții doi kyriarchi și către Domnul Baron Shaguna que 'lam creșut de archiereu și de bãrbat que 'și simle 'nãlțimea demnității sale.

Quare fu ânsê purtarea sa către mine?

Liber de a aprobã sau nu frunctul sudorilor melle; ânsê că archiereu nu erã liber d'a divulgã nimic a fãrô din queea que quineva îi trimite în cofidință onorându l.

Erã dator, de nu 'ia plăcut fapt'a mea, a 'mi dã de scire, după cum îi comandã religia, à me luã în parte, adicã a 'mi scrie (fiind absent) și a 'mi dã părerile și consiliile salle;

Si a'mi scrie âncô și de a doilea și de a treilea și attunci apoi să mẽ facã cunoscut Ecclesiei spre a judicã ea.

Domnia sa, lepêdãnduse de Episcopia sa, a lucrat, că quã mai după urmã din Baroni, quôci aqestia de și n'au făcut profesiõ de religiositate, legile ânsê lealității nu i lassã a comite un asemenea abus de confidință, devenind sycophanti; afarô numai daqua mai înainte d'a fi Baroni, n'au fost de quãt agenți provocatori — quô attunci, Lupul își mutã pèrul, nu ânsê și învêțul. —

Si degradãnduse din demnitea sa bisericească, se mai degradã pînõ la quea mai condannabile din rellé credințe: confundã înadins traducția Biblii, pe quare o declaru de « sacrã » și quô nu suffere în corpul seu nici note nici commentarie (pag. 1 colõna 2) o confundã, dicu, în adins cu queea laltã operã în adevêr profanã que âncô nu vêduse lumin'a.

În una pot să fiu în erróre sau de opinii diverse de alle bigotilor d'o parte și d'alle atheilor de alta, n'au ânsê a me judicã de quãt legile politice;

În Bibliã ânsê este traducția quea mai fedelã; nu potu fi judecat de quãt daqua dau originalul quel adevêrat al Mamei noastre Biserice, și daqua exprimã ideile cu adevêrat coprine în original.

Despre limbã ânsê în quare o traduceu n'am să fiu judicat; quôci Biblia s'a tradus în tôte limbele și în tôte dialectele.

Acum doș sute de anni fu iertat d'a se traducea într'un vergu incult âncô și necapabil d'a arãlã adeveratele idei; și acum să nu fiã iertat d'a se traduce într'o limbã cultã și capabile d'a representã ori-que verset, ori-que vorbã și ênsuși d'a dã cuvênt de ori-que syllabã a originalului, mai bine de quãt franceea și alte surori?

În tôte limbele Europei s'a tradus Biblia, și cu tôte aqesteã traducțiile vechi nu sunt considerate de neatinsse: în fiã quare epochã se retraduce din nou după înaintarea limbii.

Quare sunt aquei păgani que cuteadă a înjosi Religia, și a batjocori orthodoxia pînă acolo într-a o mîrgînă în questioni de limbă, și susținînd expressile quelle mai hulitoare, a sustinut vorbele quelle mai materiali și eterodoxe?

Să vedem acum quari sunt culpele pentru quari mi se facu acușările?

Nu intru încă în arenă religioasă; să mi se ferte a mai stă puțin pe quea litterară.

Telegraphul nu me mai scote din Editorul parisian, din omu adică que așa fi înbuibat cu idei franceze.

Ansă cu de am avut inemici în viața mea, au fost o mare parte din aqueia que ne venia, după cum diceam, din *hagiaticul* Parisului.

Nimeni că mine din scriitorii români n'a combătut modele, și moravurile que în Paris le au numai studenții pînă sunt prin școlă, și cu quare ai nostri înbetrăniă, înbetrăniind în quelle rellé: lic n-ă studentilor parisiani, minus instrucția studenților parisiani.

Nimeni că mine dintre Români în *Impressiile* și *suvenirile unui Proscris* nu arală ușurința Franceșilor, vanitatea lor, politică a guvernelor lor pe quare să nu se întemeie quinevă.

Nimeni că mine în comparațiile que facu nu arată virtutele primitive ale României și vicurile civilizației franceze.

Quând ansă viiu la bărbății lor de elită, la martirii Francei pentru ori que idee de progres, la heroismul lor, la stindardul lor que se înfige tot d'auna devanțînd seculi;

La devotementul lor pentru Egalitate quăria sacrifică și Libertatea, la moravurile lor, la activitatea lor, la gustul lor în arte și industriă, la științele lor de quare să pôtă în adăverase foloși junii studiosi;

Atunci nimeni iar qua mine nu 'ia descris Românilor mai cu admirație. Coconășii nostri franceși sau mai bine polițonași imi deveniră inemici, și adevărații Francezi imi deveniră amici pentru scrierile melle.

Doă generații de Români se perdură în Franța, plecând din patriă neromâniți și fară conducători; Prima quea eșită dela 1815 din școlă fanariotă se desfrînd: iar quei que din aqueastă generație învățară quate quevă, pe lîngă phanariotismu adaosseră și machiavelismu.

Acum frate pe frate se persecută: cabalele Phanarului și alle Borgiilor sciu a le mînu în mai mare rîutate și în mai puțină capacitate.

Adoa generație, plecînd din țerră fară nici o învătătură classică, nesciind nici romănesce nici încaî hellenese că quei d'ântău, se descreeră cu totul, asvirilită din brațele desfrînării în alle politice; din piața Sorbonei făcuseră un cuibu de Rodinismu. Nimicu nu învățară, afară d'a încurcă tôte d'a turbură tôte, și d'a întrece pe Rodini în calomnii și rîutate.

Quei din prima și adoa generație au putut sci de tôte, numai romănesce nu sciu; au putut deveni tôte și ênsui cavaleri de industriă, numai Români nu vor deveni nici o dată.

Sunt în adevăr exceptii în aqueste doă generații; ansă exceptiile nu facu de quăt a afirmă regula.

A treia ansă generație și actuală, — și mulțumită Domnului quô din aqueasta sunt mulți astăzi la Paris, — plecând Români buni din țerră lor, se vor înturna și cu bunele Franceșilor, și vor deveni Români și mai buni.

Nu în coconășii din primă generație, începînd

dela 1815, nu în drescreerății politici din piața Sorbonei, nu în intrigele și cabalele din Bucuresci, nu în peșitorii de Domnie que alte votă în țerră și alte cerșescu și intrigă la Paris, învățară Franceșii a stimă și a amă pe Români, ci în junii studiosi de astăzi que veniră în Paris dela 1850 înqua que făcură și facu onore și Patriei lor și Francei, demonstrînd quô nu corrompe junimea qui o umanisă, și o facee a'și amă și onoră Patria.

Îi plîngu ansă quô au a deveni victime și martiri quellor din generațiile prima și adoa, que vor fi în capul lucrurilor. Să 'i ferescă Dumneđu de luptele și sufferințele melle!

În summă ansă în Franța, nici în locurile quelle mai pęcătoșe, nici în templele lui Bacchu și alle Veneri, nu se aude lingagul și expressile cuviosului *Telegraphu* și quare risul Baronilor face a resună în templele lui Dumneđu.

Eccé despre Editorul Parisian.

Apoi, sycophantele meu, precum amestecă pe Baronul cu arhierul (par' quô systemele s'ar amestecă și topi că metalele la un locu), amestecă și stylul biblicu și chreștin cu stylul și lingagiul theologicu.

Și vrînd să ne arate quô scie vorbi 'nalt, dice quô nu cunșce gradele *aqueelui Parnas* quare biblicistul parisian le-ar' fi trecut; și asigură quô studiele theologice nu le am făcut.

Ansă quând am arătat eu vre o dată quô m'am cocotat pe Parnas, acolo unde *bar-onu*, quând voiescu potu svola căllare și pe trestie? sau quând am ambiționat eu să me suiu pe unde n'au âmblat, cum se dicee, neam de neamul meu?

Să ferească Dumneđu pe tot Romănul și pe tot chreștinul să trecă prin aquele grade de minciuni și de fabule, despre quare *Telegraphul* imi quere patentă.

Ansă *Telegraphul* theologu vă să vorbescă allegoricu, uitînd quô apocalypciiei cursieri nu se potu pasee la un locu cu păgănul de Pegas.

Eu quăt cartă am învețat am învețat'o aqul pe păment, în țerră mea, dela dascal chreștini orthodoxi; limbă hellenică am învețat'o dela helleni că Neophytu, Genadiu, Vardalachu.

Și quând am început a pricepe quate quevă este de quând m'am determinat a uită tôte quate am învețat dela ômeni și a judică cu mintea que fiă que omu o are da dreptul dela Dumneđu.

Și fiind quô înaintea lui Dumneđu și a Bisericei ne aflăm, vorbind științe și litteratură, eată a mărturisă fiă quare quô nimicu nu scim, și eu unul mă dau de quel mai umil dintre toți Români; pentru quô

« Intellectia lumii aquesta nebulnic s'a socotit la Dumneđu. »

Și quô

« Quine adaoge știință, adaoge durere. »

Ansă quare gergu sau jargon este aquesta quând un theologu vorbesce de thelogiă și întrebă que grade alle Parnasului le-a trecut quinevă?

Nu numai în vorbă ei și în pictură ar' fi o profanație pe aquellași tabel să puă quineva columbele Venirii d'alătorea cu cumbă lui Noe, și eu alăt mai puțin cu quea que odinoră se pusse peste Măntulorul lumii, în apele Iordanului.

Libanul nu pôte stă d'alătorea cu Parnasul, nici Golgotha cu Olympus: pe unul Divinitatea întinde mîinile și se crucifică pentru măntuirea omenirii, pe altul idolii se ospeșă bînd nectarul desfătării și complotînd a întră la femeile ômenilor.

Apoi thelogia uu este o știință că mathematicele și altele qua să o pôtă studiă quinevă în Sta-

tele Austriei; și unde arhierul se « iscălesce » adică se pângăresce Baron, acolo nu pré miröse a theologia orthodoxă.

Theologia orthodoxă se învătă în cărțile Bisericei Resăritului « Cercetați Scripturile și veți afla viața eternă » — și airea « căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide. » *Telegraphul* ânse nu se ocupă de aqwestea, ci appără Biblia din Vaticanu, și combate pe qnea cu adevărat resăriteană.

Theologia orthodoxă se învătă astăzi în Athene, unde dascalii la quare am învețat eu furō primii dascali și regeneratori ai Greciei; nici unul baron și toți cu virtuțile cutedu a dicce demne d'alle chrestinilor primitivi.

Incepe apoi Domnul baron a face a jucă *Telegraphul* și se miră de vorbe că *Genese, sacra, tera, congregatio, edificare, etc.*

Despe aqweste mirări spre a le întempină îmi dau cuvintele melle în cartea profană, în *Biblice*; și nu mai ingreuim și aqui pe cititor.

Ci dicem quō coconul Jurdan sau *Badaranul bioerit*, să să facă și ellu que facu nobilii, să învețe que învătă nobili.

Professorul îi dice atunci quō nobilii adevărați învătă bun'a cuviință și se nevoiescu întru a și perfecționa *moralul*.

Ellu dice quō *morarul* lui dela moră este un morar perfect.

Professorul îi dice quō nobilii cultivă *litterele*.

Ellu dice, aveam o dată a face cu *litrele*; acum nici nu voiu să mai auđu de dênsele, quō sunt boier.

Professorul se nevoiesce a i spunne quō litterele se impart în consône și în *vocale*.

Ellu dice : ba să mă ierși, eu sciu mai bine : *ocalele* se impartu în *litre*.

Voiesci darō îi adaoge professorul philologia, paleologia, ontologia, geologia, etc.?

Nu l nu! strigă bietul coconul Jurdan, să me fe-rească Dumneđu! nu voiescu nici o *olōga* nici o *ologia*.

Astfel se miră theologul nostru de termeni quei mai universali ai Theologiei, astfel fuge că Dracul de thémie și se cutremură de qnea mai orthodoxă vorbă că *genese*; și alegară la qnea mai materialistă denumire că *Faccere*.

Si ascultați cum se miră și cum raționă :

« Quare Român trăisce cu omenia sa și nu è s-ate- litudinal al nimului (că *Telegraphul* adică : ânse de modestia se face și nu se pune pe sine de exem- plu) și are cuget a rămâne credincios al *Bisericii* (citiți Bisericeii) și neamului seu, aquella se va *scandalisi* (citiți scandalisă) de ediția aqueasta și din privința limbei... »

Que idee ânse își pôte quimeva face de un theo- logu que-nu scie nici o grammatică? Pôte-se un grammaticu să scrie *Bisericii* și nu *Bisericeii*? Veđi în asemenea typi se strică limb'a Bisericeii, iar nu în împlinirea vorbelor.

Que logică sau quare credință arată quinevã către neamul și limb'a sa quând nici nu scie quō pe românesc se dice *scandalisare* și nu *scandalisire*? și quând vorbe că *firmament, terra* și altele dice quō nu sunt românesci, că și quând Grecii ar dicce quō vorbele limbei lui Platon nu sunt gre- cesci?

Ânsé în adevăr « Tôte sunt curate quellor curați, iar quellor necurați și necredincioși nimicu nu este curat. »

Aqweste acușații sunt așa de copillăresci și farō temeiu în quāt nu meritã a ne întinde nici quāt ne explicãm. Erã de ajuns la bărbați compe-

tenti à citã acușația; quō într'ensã se aflã respun- sul nostru quel mai victorios.

Iar în quāt pentru edificō *Domnul Dumneđu cōsta, que luasse dela Adam, în femeie*, și pentru altele que se attingu de dogme,

Acceptu lupt'a pentru quō este vorb'a, nu de cincii millióne, ci de unspre deuce millióne de Ro- mâni.

Si fiind quō terrémul numai è litterar or politi- cu, căciull'a mai întéiu jos! și în genuchie, Ioanne.

În genuchie! înaintea Dumneđuului părinților nostri, înaintea Marei și Orthodoxei Biserice a Re- săritului.

Jos umilit pinō la pământ și cu capul în pulbere. Ecce textul quellor Sêpte deci insufflați de Dum- neđu, cu dênslu în mână me present.

Καὶ ὁμοδομησε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα.

N'am făcut eu originalul; eu nu facu de quāt a traduce, și datoria mea este de a traduce credin- cios sau de se pôte ad litteram : *ομοδομῆν* nu va să dicã *faccere*, ci *edificare*. Ecce ad litteram.

Quāt pentru întellesul la quare nici *Telegraphul* și nici toți Baronii n'au avut vre o dată timpu d'a se ocupa, pe lângō quate se dicu în notițiile melle, ecce que se observã în capitoalele Creațiunii :

1º Faccerea lumii din nimicu : de a țicce adică și a se face; și aqwest'a se dice *ποίησις*, creațiō, și drept verbu se vede pretutindeni *ποιεῖν* create; și de mai multe ori *faccere*. Lumea s'a creat quând è vorb'a de crearea elementelor, a cerului și a pământului, că astre și systeme.

2º Iar quând este vorb'a de a face din quelle create și d'a dà forme, quând e vorb'a de plante, de animale și de Omu, aqwestea s'au creat și sau *plasmate* în aquellași timpu. Aqwest doi verbi se vedu în Septaginta despre fiintele organice.

3º Quânt vine ânse Moysē, și dupō dênslu quei Sêpte deci la faccerea sau crearea Mulierii, aqui nu se vedu verbii nici *create* nici *plasmare*, ci verbul *edificare ομοδομῆν*.

Sē arată cu aquasta quō Femea nu s'a făcut că ori- que femine a quellor lalte animale; ea nu e că Tigresa către Tigru, nici că Mița către Cotoiu, nici că Gălinele către Cocoșu;

Cu apparitia Femeii appărū familia, casa, so- cietatea, amorul conjugul, maternu și paternu, adorația, religiositatea; de aqui dar dela *οἶκος* (casă) *οικοδομῶ* a face casã, a se casători, a edificã, a erige edificiu.

Aqwestã dogmã pôte să fiã qualificată de so- phisme și combătută de pagãni, de materialisti, de sceptici, de philosophi de diverse systeme, nu ânse de chrestini orthodoxi. Un arhieru chrestin, sculându-se assupa ei, este mai mult de quāt un parabat,

Quel que pretinde a corrige textul quellor Sêpte deci și a dicce *a facut* Dumneđu cōst'a și nu a *edificat cōsta în Muliere*, aquella nu e omu, și nici nu meritã d'a se numi omu;

Aquella è o mostruositate que insultã Divini- tatea dela mama que l a născut pinō la adevē- rata MATER a Dumneđuului nostru.

Jos la pământ gurã profana și pagãnã! affintã ochii la Golgothã, veđi pe Femeie dela Mater a mamelor și a lui Dumneđu pinō la Magdalina, veđi-le la piciorele Crucii! — Încãldesc-te de focul lor, attingete la durerea lor, simte un moment quate simte și ênsusi qnea mai svânturatã și qnea mai dupō urmã din mame; și te vei evan- gelisã și te vei convinge quō Femea nu e *facuta* că vasele olarului.

A! disgrătiatul frate! de que nu potu a'ți comunica o lacrămă încai din torrentul que îmi înecă inima, și îmi întunecă ochii, luminându-mi mintea în momentele, nu de durere ci de fericire que îmi adduceu lovirele tale!

De que n'a putut să te atingă lacrămele melle în quare seriam aquea notițiã în Biblice despre verbul *οὐδὸμυστὴν*!

Nu ânsă din disgrătiã, ci dupò que judici și dogmatisi atât de material, începi o diatribã, în quare n'ai avut nici ênsuși respectul de sineți.

Doë colónne întregi consacrà *Telegraphul* quã sã susțiã quò se cuvine a dicea *Sânta Biblia*. D'ar' vorbi ânsă cu anii, eu nu pot adoptã de quãt termenii Bisericeii Resăritului și pe aqueia a' i traduceu. *ἱερός* este *sacru*, și *ἅγιος* *sânt*.

De are cuvinte cã *eterodoxu*, noi nu putem a' i împunne pe alle nôstre de orthodoxu. Iar de vorbesce cã filiul al Bisericeii Resăritului, se amăgesce amar.

Biseric'a a recunoscut quò quelle pînò la Măntuitorul lumii, fiã ênsusi dela Moysè, n'au fost de quãt *umbr'a Legii*.

Παρήλθεν ἡ σκιά τοῦ νόμου τῆς Χάριτος ἐλθούσης.

« Trecut 'au umbra Legii, venind Grația. »

Cum se pòte darò umbr'a Legii sã fiã așã de sântã cã Grația sau cã Legea ênsăși?

Eu nu sunt innovator, ci adduceu limb'a la adeverata ei expresiò orthodoxã : eu nu sunt inventãtor, ci arãtu conașionalilor mei quelle coprinse în originalele Bisericeii.

Mai adoge apoi quò m'încurcã într'o dilemã din quare nu me sciu descurecã; quòci Biblia fiind sacrã, și Evangeliile sãnte, cum potu eu à le punne în aqueeși carte? Singur dice aqueasta. Nici eu, și nici ênsuși archierei și patriarhii n'au dreptul d'a punne asemenea objete alt fel de quea dupò cum le-a pus Biserica o datã.

Ea a dis Scripturelor vechiului Testament *sacre* și Evangeliilor *sãnte*; și aqueste doë Testamente se potu typari și într'o singurã carte, și în cărți separate dupò cum se vede și în alte ediții orthodoxe, și în quea din Athene din 1843.

Quelle sacre cu quelle sãnte pot tot d'auna stã la un locu; ba și ênsuși quelle profane potu a se apropiã de quelle sãnte; quòci aquestea din natur'a lor nu se profanã nici o datã.

Daqua dice quinevã quò mâna nu cugetã, ci capul sau mintea cugetã, pentru aquea mâinile nu se cuvine a fi în aquellasi corpu unde è și capul?

Daqua dice quinevã quò Biblia în întregu eu sãnte și eu historicã la un locu se qualificã de sacrã, pentru aquea nu pòte ôre coprinde pe quelle exclusivamente sãnte precum corpul coprinde și capu și mâini și tôte membrele lui?

Telegraphul adauge apoi quò eu me scandalisu de casãtoria lui Abraham și de alte asemenea. Ferescã Dumneđu!

Ci dicu numai quò aquellea nici Moysè nu le dã de sãnte, și quò nu sunt de imitat în datinele Christinilor, și quò nu sunt cã Evangeliile de sãnte.

Unde și cum erã sacrificiurile pe atunci, și unde și cum sunt sacrificiurile dela Evangelie în quoa? Erã aquellea așã de candidã cã aquestea?

Se pòte dã Testamentul vechiuu dint'r un capu pînò la altul în mâinile pruncilor și verginilor cã Evangeliile?

Conchidem darò quò a dicea quinevã simplu *Biblia*, nu pécãtuiesce întru nimicu; pentru quò în adevèr și Bibliã este, adicã *Carte* prin excellentã.

Dicënd *Biblia*, arãtãm o familiaritate respectuòsã precum se dice adesea Măntuitorului lumii numai simplu : Ius Christus, farò a adageu nici un ajectiv.

A dicea *Biblia sacra* este a aratã un respectu la quare primul în simplicitate n'a luat a minte;

A dicea ânsã în genere : *sânta Biblia*, nu este expresiò adoptatã ancò de Biserica Resăritului, ci a unor traducători români de acum doë sutè de anni quând dupò lipsele limbei au fãcut și ei que au putut mai bine.

Sânta Bibliã, la *Sainte Bible* mai dicu ancò și Francesii, pentru cuvinte alle lor que nu sunt alle nôstre; și cu tôte quò *Telegraphul* nu m'ei mai scòtte din *Editor Parisian*, ânsè tot n'am imitat de a dicea la *Sainte Bible*.

A dicea ânsè, quò Grecii dicu *Βεβια* dupò cum bararisã *Telegraphul* este o eresie que nu s'a comis în limbã hellenicã de nici un orthodox.

Si apoi ori-quãt de instruit, de cuvios și de consciințios ar' fi un traducător, nici o datã ânsè nu pòte face o autoritate de original.

Nimeni cã mine, de quând s'a tradus Biblia, nu 'și aratã atâtã recunoscința pentru quei vechi traducători români, binecuvântând veghierile lor.

Una ânsè este a 'și aratã quinevã respectul și recunoscința sa, și alta pe lângò aquestã recunoscința, a le dã și qualițãti que n'au avut.

Dumneđu scie quãt îmi este de scumpã și veneratã memoria tatãlui meu; ânsè nici o datã nu potu dice quò tatãl meu a sciu chinevesce sau hellenesce, daqua în adevèr îmi este scumpã memoria lui; quòci mintu lui, mint lui Dumneđu înaintea quãruia se aflã.

Assemenea nu pot dicea nici de vechii traducători quò au sciu bine hellenesce daqua au tradus *ἔβουλον* prin *facere* *ἠκολούθησε* prin *a facut*, și *ἐπλάσσε* prin *a zidit*, *συναγαγὼς* prin *adunãri*, și *μυῖα* prin oiță sau *'gnella*, și *ἱερός* prin *sfânt*, și *ἄρχων* prin *boier* și *pretoriu* prin *divan*!

Nici quò au sciu slavonesce nici quãt nu sciu eu, daqua au tradus *σῶμα* prin *trupu* (que însemneadã morticinã) și *πόλεμος* prin *resboiu* (que însemneadã tilhãrie).

Aqueia au fãcut quãt au putut și mulțumitã lor quò avem dela dènsii un început de limbã din quelle mai bune; un început ânsè, iar nu culmea unde o vã putè duce posteritatea.

Unde natural au avut ei lipse, suntem datori a împlini noi; și unde avem și noi lipsele nôstre, vã fi datore a împlini posteritatea, daqua în adevèr le vã fi scumpã suvenirea nôstrã, precum noi venerãm pe a vechilor traducători.

Întrebați pe un părinte que începe o faptã mare : doresce ellu qua la întẽplare de mórte filii lui sã lasse, sub cuvènt de respect, lucrul numai început, și sã nu deplineascã și sã perfectione queea que a început tatãl?

Ascultați acum cunoscințe exacte despre națiile Europei și despre limbete antice și nuòe.

Telegraphul dice quò Francesii de aquea dicu *genèse* : pentru quò prè puçini cite-cu Biblia!

Si quò *γένεσις* în limbã hellenicã însemnând *creatiò* de aquea pe romãnesce s'a dis *facere*!!

Pòte-se Omul degradã pînò acolo întru a ratiònã cu atâtã arroganță așã de superficial?

Dar între Francesii s'a tradus biblia putem dicea mai în fiã quare generațiò, dupò limba epochiei. Limb'a sau phrasile le schimbã quare de quare mai bine, și fiind catholici, încuviințeadã tôte versiunile și le studiiã.

Nu mai edițiile que eşirò de vre optu anni în quã

potu formă sute și sute de mii de exemplare. Preoții franceși toți știu latinesce, și Biblia în francezoce tradusă după toate versiunile este numai pentru laici sau mireni que nu știu latinesce.

Apoi γένεσις să însemne de exclusivamente creație! sau când însemnă, fire, nascere, generație, genealogia, familia, eveniment sau întâmplare să se traducă prin neam!

Apoi când *Genese* este titlu nu al primelor două capete, ci al unei cărți întrege de 50 de capitole să pretindă a se dice *Facere*, când *Facerea* sau mai bine creația se coprinde numai în primele două capete!

Apoi qua să convingă pe orthodoxi un creștin orthodoxu aduce înainte că autorități pe Germani și mai virtos pe Luther!!

Ansă de când vre o dată Luther pôte servi de autoritate în Biserica Resăritului? Ellu își are autoritatea lui la locul lui.

Apoi în favoarea adică a priceperii sau a intellegerii, *Telegraphul* se scôlă asupra vorbelor que dice quô sunt *neintellese*.

Pe totă ziua în limbele de astăzi se creadă vorbe nuoc sau pentru idei nuoe, sau pentru ceea que se dicu culori locali, sau pentru exactitatea istorică.

D. Cahen în traducția Bibliei salle în limba franceșă mai în tot versetul are quâte o vorbă doê que nu există în dictionarul limbei franceze, vorbe hebraice qua să arate cum se dicea pe timpii aqueia obiectele despre quari tractă Biblia;

Si cu toate acestea Franței nu dicu quô le strică sau le schimbă limba, ci din contra laudă traducția că una que arată mai exact textul hebraicu; și quine citește aquea traducție, cu totă multitudinea de vorbe nuoe, pricepe mai bine de quât după traducțiile quelle pînă acum.

Vorb'a necunoscută nu aduce nici o dată obscuritate înțelesului, pentru quô quel que nu o pricepe, întreba și află quevã mai mult que n'a știut pînă acum.

Obscuritatea vine din neaverea sau lips'a vorbor, din reoa traducție, din disprețul logiceii și syntaxii, din punnerea unei vorbe în locu de alta.

Que pricepe quinevã daqua vede oiță sau 'gnellã în locu de moneta *mna*? Quând nu scie que este *mna*, întreba quinevã și află quô erã o monetã anticã: iar quând vede vorb'a 'gnellã, atunci în adevêr pricepe una în locu de alta sau nu pricepe nimic.

Apoi quare este aquella quare, în ori-que limbã ar' fi scrisã Biblia, să pôte dice: nu mai am nevoie de nici o explicație, quô acum pricepu tot.

Sute și mii de volume s'au scris spre explicația Bibliei și încă se vor mai scrie; și quine are dorință a pricepe bine, catã a studiã anni îndelungați, lucru que se vede quô n'a pré făcut sycophantele meu.

Daqua traducția mea nu se pôte pricepe de quei que nu știu carte sau de quei que știu numai quãt a dat Dumneșeu, întrebu eu pe ori-quare instruit pôte pricepe verselul 7 din cap. IV, al *Facerii* quellor vechii traducători?

« Au nu, de vei aduce dreptu iar nu vei despărți dreptu, ai păcatuit? Taci; la tine întorcerea lui și tu vei stăpâni pe aquella. »

În versetul aquest'ã toate vorbele sunt înțelese, dar quine pricepe quevã, de nu va alergã la original sau la traducție din alte limbe culte?

Scripturile, sau Religia este tot aquea, și dogmele nu se atting întru nimic daqua unul dice

Θεός altul *Deus*, altul *Deu*, altul *Dio*, altul *Dieu*, altul *Dumneșeu*, altul *Bog*, altul *Got*;

Daqua unul dice πνεύμα, altul *Spiritus*, altul *Spirito*, altul *Spiritu*, altul *Esprit*, altul *Duh* altul *geist*. Fia-quare se exprimã sau în limba sau în gergul națiunii salle sau în limba sa parteicularã.

Nu este însă tot aquea, și dogmele se prefacu și Dumneșeu se batjocoresce, daqua în locu de ἀρχὴ se dice exclusivament *inceput*;

Daqua în locu de σώμα se dice trupu (mortăcinã) Daqua în locu de πόλεμος *resboiu* (tilhãrie).

Daqua în locu de ἀκροδότησι se dice a *facut*, daqua în locu de γένεσις se dice *facere*, în locu de ἡμέρα μία se dice ziua înainte.

Daqua în locu de πῦρ (fecior) se traduce *robu* sau sclavu, daqua în locu de μελεχ ζρχων sau princepe, se traduce din sistemã *Moloch*.

Daqua unele vorbe se scot și altele se adaogu din sistemã; daqua versete lipsescu cu totul, și daqua capete întregi și versete se restórnã și se schimbã dela locul lor. Veđi aqui este eresia, aqui călcarea dogmelor.

Aquestea despre limbã, unde amestecã și dogme *Telegraphul*, și se sforță a face crime de religió.

Sã venim însă a nume și la dogme.

Me accusã, nu însă în Bibliã quoci acolo nu facu de quãt a traduce *fedel*, ci în jumetatea de fôie a Biblicelor que nu sunt încă publicate, și quare în adevêr este o carte profanã luatã numai din punctul de vedere sciințificu, istoricu moral și politicu unde autorițitãle Bisericeii n'au a se amestecã, ci cesur'a politicã.

Me accusã de argumentele que iau spre a invederã nu credincioșilor, ci scepticilor, și eterodoxilor quô Moysè pretutindeni este trinitar, iar nu deistu sau unitar cum îl pretind alții.

Materialistii, scepticii, eterodoxii nu vor să asculte de argumentele credincioșilor; ei queru demonstrații sciințifice.

Quând më adresu dar la aqestia îi întrebu cu historia în mână

Unde a fost crescut și învețat carte Moysè în copillãria și junetea lui?

Nici un scepticu nici un atheu que cunoște historia nu pôte denegã quô Moysè a fost crescut în Egyptu și după doctrinele philosophice alle Egyptului.

Cã istoricu, scepticul sau și însuși deistul fiã Hebreu fiã Musulman, nu pôte denegã quô în Egyptu doctrinele tôte erã basate pe trinitate, și quô din patru trinități formã *decad'ã*.

De va denegã quinevã quô Egyptenii, Indienii, și însuși Grecii erã în principiu trinitari, arată quô nu cunoște historia.

Așã scepticul, Hebreu, Musulmanul instruit catã a mărturisit quô Moysè a fost trinitar.

Cãtre aqestia dar me exprim u termenii: Autoritatea divinã, Activul și Pasivul, de unde începõ doctrinele egyptiene, pheniciene și grece. sau Dumneșeu, Spiritul universal și Materia universalã, quoci aqueasta erã prima trinitate a doctrinelor egyptene și quô aquești trei termini se aflã însuși în primul verset al capului înainte: al primei carți a lui Moysè.

Dumneșeu sau Eloim Cerul și Terra.

Articolul despre quô Moysè a fost trinitar nu este terminat în pagina 8 a Biblicelor; se urmeață mult în a 9-a, și se repetã cu totã occasia în toate notițiile melle.

Vorbînd cu geologii de astăzi, le demonstreu în limb'a lor quô Moysè avea quelle mai înalte cunoștințe geologice.

Vorbind cu scepticii, cu deistii, cu unitari, arăt în limb'a lor quò Moysè n'a fost unitar, și quò numeral lui de predilecțiō se vede tot d'auna numeralul trei.

Trei filii nasce Adam ;

Trei filii nasce Noe ;

În trei capitole arată creatia, așședarea Omului în Paradis și căderea lui.

Trei patriarhi sunt incepatori națiunii Israelite : Abraham, Isaac și Iacob.

Si apoi quând vine la dogmă de religiō, quând este a vorbi către quei credincioși, fiă chrestini, fiă Hebrei, fiă Turci aqueia în legea lor, Moysè prin trei persōne sau angeli arată quò Dumneđu vișitō pe Abraham, quò Dumneđuul lui Trei în fețe este.

Bine, să începă a strigă Rabinii, sau Turcii la eresie, quând eu demonstru nu chrestinilor, quò ei credu, ei eterodoxilor quò Moysè a fost trinitar, și quò a credut divinitatea în trei fețe ; să strige Hebrei, Turcii, deistii toți asupra mea, nu è mirare ; ci un chrestin și archiereu să se scōle asupra acesteia demonstrațiuni și s'o numească ghicitură !!

Credești-me quò daqua jucătorul *Telegraphului* n'ar' fi cunoscut de o rēutate neauđită, de o inimă nēgra, și d'o îngōnfare satanică, n'ar' putē quineva dicē de quāt quò a înnebunit.

Telegraphul se cuvenia să aștepte publicarea întrēgă a cărții melle, și apoi după plăcere să o critice, iar nu să facă un abus de confidintă, a critică totul după o jumetate de cōllă și apoi și citațiile salle în adins și cu rea credință să le trunchie.

A trunchie a parte din paragraphe sau și din phrasi este că și quând ar' judicā quinevā pe David de atheu daqua se exprīmă ;

« Dis 'au quel nebul întru inim'a sa : nu este Dumneđu. »

Pōte tăia *Telegraphul* prima parte a acesteia expressiuni și a dicē numai : « Nu este Dumneđu. » Si apoi a striga la eresie ! Că o machinā, o *Telegraphie*, o poți facee și aqueast'a ;

O poți facee, după cum ai făcut și cu quelle prin quāte me exprimū eu : ansē lumea te vā judicā ; quò nu este nici orbă, nici surdă, nici atāt de tōntă după cum o crede quel que te facee a jucā.

Telegraphul într'o pietate monstruōsa și particulară a sa, strigă quò credința chrestinească se degradă pînă la o ghicitură unde dicu eu (în *Biblice nota bene*) quò Moysè a adoptat în principu Autoritatea divina ca punt de plecare,

Apoi de unde voia *Telegraphul* să începă Moysè, daqua nu dela Dumneđu, cum dicē și *Theologul*

« *Ex θεού τε ἀρχεσθαι καὶ εἰς θεόν ἀνακρίβεσθαι.* »

« Dela Dumneđu a începe și la Dumneđu a se reposa. »

N'am făcut eu Biblia, iar o repetu, și pentru que se scandalisă *Telegraphul* quò Moysè începe cartea *Genesisii* dela Dumneđu ?

Vorbă și exclamațiō și bocire de chrestin este aqueasta ? Inspirațiō de archiereu este aqueasta ?

S'apoi strigă quò plānge și se tânguesce Biserica lui Christos.

În adevēr quò plānge și se tânguesce, ansē nu pentru quò Moysè începe dela Dumneđu și quò este trinitar ;

Nu pentru quò Biblia è sacră, nu pentru quò *γενεσις* se dice *genesis*, queea que în adevēr și este, nu pentru quò cōst'a lui Adam se edifică în femece ;

Nu pentru quò limb'a romană se cultivă și aspiră, după dreptul seu de primogenitură să se punne mai sus de surorile salle, crescutu eu la pletele orto-

doxieii, nu pentru quò Biblia se traduce mai exact după original, iar nu după ediția din Vatican ;

Nu pentru quò mulți Romāni se ducū în Franc'a spre luā cunoscințele que nu le află în patria lor ;

Ci cu totul pentru alte cuvinte que le vom arătā mai la valle.

Cuvēntul quel mai mare que punne înainte *Telegraphul* este canonul 64 al *Soborului VI* que dicē quò nu se cuvine mireanului să pornească cuvēnt în publicu sau să învețe însușindu'și dregătoriă dăscălească, etc., etc.

Ansē unde este cuvēntul în publicu de dregătoriă dăscălească într'o simplă traduciō que facu din vorbă în vorbă a *Bibliei Bisericei Resăritului* que n'au avut'o Romānii pînă acum ?

În *Biblice*, va să dică ? — Aqueasta ansē o dicē cu rea credință, pentre quò este o altă scriere cu totul profană, pe terrēm historicu și sciințificu că și historia universalē, sau că și poeziile din quare am elaborat și publicat multe, farō a fi qualificat quò am călcat canōnele Bisericei.

De înțelegē însuși traductia *Bibliei* quò nu se cuvenia a o întreprinde un mirean ; eu nu mē întindū spre a explicā spiritul sau scopul adevērat al aquellui canon, ci vēdu quò la din traduciōile vechi nu numai alle *Bibliei* ci și a altor cărți bisericesci au lucrat fōrte mulți mireni, precum *Greceanul* și alții.

Si apoi traductia este un que mechanicu. La edificarea unei bisericē lucrādā mireni, și adesea și Hebrei. Spre învēlire, la lucrarea și poleirea tēmplei, la zugrăvire nu se chiamă archierei, daqua nu sciu aquelle arte, ci artisti competenți, fiă-de ori-que doctrinā sau religiō.

Quând s'a întreat vre o dată de que mâini sunt făcute vasele quelle mai sacre alle Bisericei, sau Pâinea și Vinul que se prefacu în corpul și sângēle Mântuitorului ?

Asemenea la traduciō nu se chiamă archierei și preoți, daqua nu sciu limb'a din quare și în quare se traduce.

Eu în adevēr n'am fostu chiamat de nimeni, vorbind despre ômeni, ci de circumstanțele quelle grele, și mai virtos vedēnd quò generația în quare m'am crescut eu este în declinul seu, și mai n'au mai remas din hellenistii condiscepoli ai mei.

Dumneđu scie quând țērra noastră vā mai avē hellenisti că *Phylaretu*, că *Grigoriu*, că *Hilarion* și alții ; și prin urmare fiind chiamat de datorita mea de vocația mea, creștū quò sunt chiamat de voceea lui Dumneđu, quāria mē suppuiu pînă la martiriū.

Să venim ansē și la canonul 64, nu qua sa 'l explicām, quoci nu 'e de competența noastră, ci qua să ne întrebām quine 'l au făcut, și în quare epochă 'l au făcut ?

Aquei bărbați nu erā nici *Telegraphi* nici de quei que facu a jucā telegrafii. În sciințe și în alle Bisericei erā mai luminători de quāt candelēle și făcliele dintr'ēnsa și de ar' fi fost cu mille ;

În cuvioși, virtute și santitate devenirō exemple și cu dreptul luarō nume de Părinți ai Bisericei ;

În desinteresare veniā pînă la abnegațiō : queea que posedā și queea que scia nu pregetā a o împărți cu mâini pline : « În dar ammu luat, își dicē, în dar să dăm. »

Si pe quând ei erā ast fel ; mireni în aquea epochă nu scia nici carte, și quāți scia, erā mai multu dintre idolatri.

Cum darō putea ei lăssā sau pe idolatri sau pe

quei nesciitori a face pe dascăli în publicu des-
sre alle Bisericei?

Lassă vre o dată Societatea bine organizată de a
face pe medicu quel que nu cunoște medicina? și
daqua societatea este gelosă despre viața corporale
a membrilor sei, Mama Biserică câtă să fiă și mai
gelosă și mai cu preveghiere despre quei que se
presentă că medici sau doctori de sufflete.

Aquea Biserică dară când eră vorbă de a alle-
ge și a sacră preoți și archierei, chiamă Basilii,
Ioanni, Grigorii, și semeni aquestora; iar când
este vorba de a traduce, din hellenese, nu vâ
chiamă nici o dată pe quei que nu cunosc aquee-
stă limbă, ci pe quei que au studiat'o.

Unul din medicii generației trecute în Bucuresci
adressându-se către unul que eși odată cu legea sau
cu morala în ainte și quare mai tot d'aua quam
călcasse legea, îl muștră dicându-i: « cum la tôte
blestemat și mișel, și numai la aqueasta omu de
omenie? »

Acum la traductia Bibliei Resăritului îl appucô
dorul de santale canone pe jucător de *Telegraphu*;
și când se *iscălesce* Baron, și când vinde Biblia
appuseană pe 90 de swanzigi, și când face quate
Transylvania tóta scie, atunci nici lege, nici Dum-
nedu.

Unde sunt virtutile, unde cunoscintele theolo-
gice alle *Telegraphului* în ainta quăruia *γένησις*
cu *facere* este tot una, și *facerea* în aquellași grad
cu *edificarea*, înaintea quăruia Omul este una
cu boii și cu cotoii, și Femea un'a cu vacel și cu
pisicile?

Unde este veghierea și preveghierea aquellor
Sânti Părinți de a se instrui spre a scii que vorbescu
și de a nu lassă să vorbeasca quei necompetenți?
unde este la *Telegraphu* aquea veghiere și preve-
ghiere qua să cutede a invocă canonul 64 al Syn-
nodului VI?

În grăbnicia ôre la cuvinte și mai virtos la dia-
tribe și la calomnii? — în căutarea de a fi mai in-
telleptu și de quât Moysē que a dis *edificô* în locu
de *au facut*?

În inoranța que arată și despre limbă?

În reoa credință de a confundă o scriere profa-
nă cu alt'a sacră?

În abusus de confidință de a se degradă din
confessor în tina sycophantului?

În nepăsarea quô noi orthodoxii avurôm Bi-
blia dela Vatican?

În îngonfarea quellui farô delege în pécatele
salle, în inoranța sa?

În apostasia către adevărata Biblia a Bisericei
Resăritului?

În retyparirea din nuou a Bibliei din Vatican;
și în vinderea ei pe 90 de swanzigi?

Pe ast fel de creature le pâlcesc și le apostrophă
în adevêr Psalmistul când dice:

« Pentru que povestesci dreptățile melle și asse-
démentul meu de lege prin gur'a ta? »

Ammu repetat de multe ori expressia: « *Biblia din
Vatican*; și acum câtă să dicem și ultima vorbă:
Biblia Unitilor ».

Sunt dator ânse a demonstră quô nu vorbescu
de pe târrêm superstios de desbinare, nu dintr'o
inimă în quare se încuibă sau pôte fi apropiat
fanatismul. Mulțumită Domnului quô în epoch'a
noștra Tolerența domină și straluce în tótă splen-
dorea sa.

Nimeni că mine dela 1822 pînă astăzi și în
vorbă și în atâtea și atâtea scrieri, n'a repetat atât
de des din preună cu reposatul întru fericire Dem-
itru Cichindeal. « Unit sau neunit, una suntem

noi toți Români, aqueeși origine, aqueeși limbă
și aquellași Dumnedu avem. »

Aqui nu è vorbă de ritu que fiă quare e dator
a îl ținne astfel cum îl are dela părintii sei, ci de
regulă, de ordine, de disciplină.

Chrestinateaua este dela începutul ei și una
vâ fi că și Adevêrul.

Ansê, după cum mărturisesce și *Telegraphul*,
« precum un Stat politicu nu pôte sustă farô orga-
nismu stabil, assemenea nici Biserica că un Stat
spiritual nu pôte sustă farô organismu stabil »

Organismul ei dară, qua să nu póta ajunge la
usurpăliu din sus, și la anarhia din jos, fu de a
se încredință (iar nu despărți sau desbină) Bise-
rica în mai multe Kyriarchie;

Si se stabilirô cinci Patriarchate: al Constanti-
nopolii, al Romei, al Ierusalemiei, al Alexandriei
și al Antiochiei.

Fiă quare patriarchatu încredințô iarô turme
de Metropoli și de Episcopii, și auestea avurô
dreptul prin capii lor de a sacră preoți, de a admi-
nistră alle Bisericei, de a păstori cu un cuvânt
turm'a sa.

Quate cinci Patriarchate ânse cu Metropoliele
și Episcopiele lor o singură Chrestinatate, o singură
Biserică formau, Biserică universale.

Καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία.

Pentru ordine dar, pentru regulă și disciplină,
nu fu iertat unui Patriarchu a se amestecă în pă-
storia altuia, nu fu iertat nici unui Episcopu a se
amestecă în Episcopia altuia, nici oilor cuvântătore
a cunoște de altă voce de quât de a păstorului
seu fiă-quare;

Pentru quô usurpare este de vine desordinea
dela Păstori din sus, și anarhia de vine dela oile
cuvântătore din jos.

Așă dară după aqueastă organizațiô, à luà noi
quei de Biserica Resăritului Biblia, sau Myrul
sau quea mai mică commadă dela Roma este o
anomală; și eu din punctul auesta consider fact'a.

Quine ne a dat Biblia dela Vatican? De ne a
dat'o Papa, este o usurpare în drepturile Patriar-
chatului nostru, în drepturile Archiepiscopielor
noștre. Iar de au luat'o Părinții nostri, au commis
un actu de anarhia.

Si în auestu cas cum au luat'o Părinții nostri?
Din simplitate, din nesciința? — De trei ori Dum-
nedu să i ierte că și pe noi! Ne-au făcut de o parte
un bine mare cu conservarea limbei și nationali-
tății, farô a scii pe de alt'a quô committeau o de-
ordine în contra organizării generali a Bisericei.

De au luat'o ânse din sciință, cu tot respectul și
recunoscința que le sunt dator că la nisce părin-
ți, au commis ânse mare pécăt în sinul ordinii
ecclesiastice; și atunci de sute și de miu de ori
Dumnedu să i iertel quoci au nevoie de mari ruge
spre iertarea pécatorilor lor.

Despre auestea *Telegraphul*, que dice quô nu
e satelitul nimului, nu strigă quô s'au călcat ca-
nónele; îl appucă credința și respectul către canone
când è vorb'a de a se dà Românilor adevărata lor
Bibliă, si d'a se dà mai virtos mâi pe prețul quât
ține.

Îl appucă respectul către canone când îi res-
tornă quinevă mas'a de trafic, și nu l mai lassă
a vinde Biblia pe 90 de swanzigi.

Cu tot spiritul de propagandă que s'a vedut în
tot d'aua în systema catholică; cu tot cuvântul
que ar avé de a se sculă assupra descoperii și în-
treprinderii melle; ânse vedeți quô catholicii tacu;
quô frații nostri Români uniți cu Româ tacu,
quoci au consciința disciplinei;

Quōci simtu și prețuescu bine-facerile Tolerenței;

Quōci le este rușine d'a facee în al noșpredecilea secol quâte se faceau în mediul evu.

Durerea mea nu este quō o accusatiō sau o calomniā mai multu se adaoqe pe lūngō quâte am sufferit dela 1822 pînō acum;—vā trece și aqueasta cā și quelle lalte, mai vīrtos quānd n'am sã mai trăiescu quāt am trăit, și mōrtea ne vā astupã gur'a la tofi.

Durerea mea este pentru rușinea que se face Națiunii române, rușine que n'a mai pãfit pînō acum, și de quare ridu străinii, și pe quare Români nu o meritã, quōci le vine din partea unei curciture.

Durerea mea este pentru rușinea que se facee orthodoxiei întrege, quōci ridu quei de alte mǎrturisiri de orthodoxia întregã.

Durerea mea este quō *Telegraphul* se dice Român, și din quei din Transylvania que erã frații mei de predilectiō;

Quō quel que face a jucã *Telegraphul* este un archiev în episcopîia română que se scōlã în contra Bibliei Bisericei Resãritului și a dogmetor ei, și dã drept Grecilor și Slavilor a se îndoi de pietatea exemplarã a Românilor que dotarō sãntele locuri;

Nu este ânșe nici un amar quare sã n'aibã o parte quāt de micã de dulce;

Si daqua tōtã diatriba *Telegraphului* este o amaritudine pentru tot Românul și mai vīrtos pentru mine, are ânșe și dulcele seu, și partea sa quæ bunã și salutarã.

Tot adevêrul que coprinde este unde dice quō Biblia a cãdut în nisece mâini *nesfintite și profane*.

Fōrte adevêrat; și datu' mi s'a mie boldul Satanai qua sã me loveascã peste façã spre a nu mē mândri.

Ânsë, quine este aqel turbat de sfintie qua sã viiã a mușcã mâinile melle? quine aqel îndrãcîit de curãtie qua sã viiã a rãpi sufletul meu?

Arate-se, quō eu înaintea Bisericei Resãritului întrega cu tōtã umilinț'a me dau de quel mai profan și necurat.

Așã, o Dumnețeu! Parinților mei! în mâini nesfintite și profane cã alle melle a cãdut Bibliã. Tu cunosci, dupō cum divinul Ieronymu dicea, urdorile sufletului meu, tu singur poți a le spelã și curãti.

De este în adevêr vocea Ta quare mē chie mō spre a luã aqueastã sarcinã, fã a se implini fapt'a mea și a fi binevenitã în midlocul Clerului și a fraților mei Români.

De se vor sculã asupra mea pretutindenii pecatetele Inoranței, Cupiditãții și Apostasiei, pecatele Rãpirii și urgia lui Pharaon tōtã; dã 'mi pe lūngō zelu și puterea de a sufferi ori-que persecutiō, de a înfruntã ori-que tentațiō.

Quōci tu mântui și Omeni și animale;

Tu din Pescari faci Apostoli ai Tei;

Tu curãțesci și reintregesci pe Prostituatã;

Tu deslegi limb'a lui Moysë și faci dintr'ensul Dumnețeu lui Pharaon!

Iar dăqua, Dumnețeu, nu este vocea Ta quare mē chie mō, de am ascultat sau m'am suppusu boldurilor Vanitãții sau Cupiditãții;

Callea Ta asta este cã și Adevêrul, și cãllile que duc a la dēnsã nenumêrate, multe și varii; stinge zelul que este în sufletul meu;

Si binecuvēntatã mãna que mē lovesce, bine-

cuvēntat braçul que mē abatte din callea strãmbã și me duce în callea Ta.

În genuchie am început lupta, în genuchie cu fac'a în pulbere o terminu. Fã-me a me sculã sau cu blãndețea Columbului sau cu înțelepciunea Sêrpelui.

O datã a farō din arena religiōsã, sã mi se dea voie spre a remãne omu cu bunele și rellele melle pentru quō me simțu a me sculã și blãnd cã Columb și înțeleptu cã sêrpele.

Pecatul adescea în Biblie se aratã prin vorb'a, *innoranția*, pentru quō inoranț'a este întunerecu și pecatul iarōși întunerecu.

Grelle dar peate sunt pe jucãtorul de Telegraphi: Inoranț'a, cupiditatea și Apostasia de rene-gat.

Si êccē cause mari pentru quare plãnge și se tânguesce Biserica lui Christos.

Piciorul a ajuns sã fiã capu;

Quel que dice quō învața n'a cunoscut nici o datã blãndețea;

Inchinãtorul Vițelului de aur, pretinde a fi ministru lui Dumnețeu.

Quel que vinde și cumpêrã la ușele Casei lui Dumnețeu, întinde o mână sacrilège pe altar, facēnd dintr'ensul o masã de trafic;u;

Lupul cu un cuvēnt pretinde a fi Pãstor.

Aquestea furō luptele melle dela 1818 pînō astadi și se continuã și se vor continuã ânçō.

Luptã lūngã litterarã, în quare n'aviu de inemici de quãt despotismul din sus al Pedanților que sciã în adevêr alle tor, și anarchia inoranților que, neinvețând nimicu, vreau sã trecã de autori — Slavonismul se serviã cu amēndoe aqueste extremitãti.

Luptã politicã în quare începuiu cu « Urrescu Tyrania — 'Mi e friçã de Anarchiã. » Si în quare n'aviu de inemici de quãt pe Impilãtori de nații și de individe de o parte, și pe turburãtorii din meserie de alta: Iar ocupația străinilor se justificã și de chie marea onora și de descerearea altora. Ne încetat fuii între focul cãlcãtorilor drepturilor Patriei, și între al paralyzatorilor drepturilor Patriei.

Lupt'a religiōsã se vã desemnã tot asemenea: d'o parte vōiu avē despotismul Theocapililor (precurpeți de Dumnețeu) pharisei și carturari hypocriți, și de alta anarchia scepticilor, voltairistilor și atheilor.

Aqueste doē margini tot d'auna se attingu; și, de și sēmēnã a fi contrarie, ânșe pînō în fine se iartã una pe alta și își dau mãna.

Quând în Biblicele melle mē adresu cãtre Proudhon que este astãdi dat în judicatã pentru quō se scōlã asupra Religiunii;

Quând fi demonstru quō Religia este refugiul și mântuirea popolilor, termin: « ânșe Proudhon, Despoți, Carturari, și Pharisei pe tine te vor iertã, iar pe mine nici o datã. »

O Dumnețeu! ânșe quine sunt eu pe lūngō Unul Filiul Teu și Mântuitorul lumii? Iertat 'au Phariseii lui Baraba, ci nu iertarō Quellui que venisse a'i mântul.

Fiã voia Ta! Daquã tilharilor se iartã și Filiului Teu nu; cu Crucea lui în preunã vōiu muri, quōci își vã adduce a minte și de mine quând vã veni întru împêrãția Sa.

I. HELIADE. R.

Paris, 1858 Iunie 25. S. v.

P. S. — N'am mu respuns la citațiile que se aduc de Telegraphu, unde dice : « que te faci păstor, ôie fiind ? que te appuci a kirmul oștiri, fiind rënduit între ostași ? »

O ôie în adevăr nu pôte deveni păstor, și eu că ôie cuvântătoare n'am recunoscut de păstori de cât pe Kyriarchii nostri.

Iar că simplu și suppus soldat al Bisericei Resăritului, m'am luptat și me voi lupta pentru densusă și încontra theocapililor și în contra atheilor ;

Si la întemplare de a căde commandantul, quel mai cutedător îi ia provisoriu locul spre a nu se perde bătaia ;

Si la întemplare iară de a trece commandantul la inemicu, fmi facu datoria că ori que bun soldat de a descărca într'ensul, și sunt fericite daqua plumbul meu îl ajunge și îl oboră că pe un tradător.

Păstorul dar se cuvine a nu fi lupu.

Si commandantul spiritual să nu trecă sub stindardul quellui lalt câmpu.

Quel que apperă Biblia din Vatican și condamna pe a Bisericei Resăritului nu este commandant al meu.

Insemnare.

Am dis, am affirmat și am repetat' o de atâtea ori quô noi Românii filii ai Bisericei Resăritului avem de mai mult de doi seculi Biblia dela Vaticanu.

Ansê que probe am dat ?

Quôci lumea română n'are timpu de a confronțã adevăratul original al quellor Sêpte deci cu traducția română, cu Vulgata, și cu editia lui Sixtu Quint.

Vommu dà ansê probele quelle mai convingătoare în puține cuvinte și proprie d'à încredințã și pe Românii que nu știu hellenesce și pe Grecii que nu știu romănesce.

Invităm pe fiă-quare à luã Biblia în mână, a deschide la puținele locuri que arătăm și fără nici o cercetare alta a se uitã numai.

GENESE.

Capul XIII, după originalul Bisericei Resăritului coprinde 18 versete,

După traducția vechiă română iar 19.

Capul XV după originalul Resăritului are 20 versete,

După editia din Roma are 21 versete,

După traducția quea vechiă română iar 21.

După Vulgata iar 21.

Capul XXXI, după originalul Resăritului are 56 de versete,

După Vulgata catholică are numai 55,

După traducția vechiă română iar 55,

După editia din Vatican iar 55.

Capul XLIII, după originalul Resăritului coprinde 33 de versete,

După Vulgata 34,

După editia din Vatican iar 34,

După traducția vechiă română iar 34.

EXODU.

La capu II, verset 18, numele socrului lui Moysê, după originulul Bibliei resăritene se dice Iothor.

După Vulgata, și editia lui Sixtu Quint și traducția vechiă română se dice Raguel.

Aquestea sunt forțe de ajuns probe spre a învederã dela prim'a vedere indentitatea Bibliei que avuròm pînă acum cu quea typărită la Roma pentru dișii Greci uniți.

Apoi în capitolul XXXVI al Exodului dela versetul 8 unde începe punerea în lucrare a Cortului Mărturie și descrierea lui, originalul Bisericei Resăritului nu mai are versete pînă la capul XL, și descrierea o începe dela stolele sau vestmintele lui Aaron.

Vulgata restornă cu totul ordinea aqueasta.

Editia din Vatican este prefăcută asemenea.

Traducția vechiă română se ia tot după aquestea.

— Pentru prefacerea ansê a versetelor, a vorbelor și prin urmare a dogmelor este de cercetarea quellor que cunosc limb'a hellenică, de nu vor pregetă a comparã originalul cu traducția vechiă și cu Bibliele din Vatican.

Diferențele le arătă în însemnările melle, pe quare Telegraphul le numesce *sophisme*. Quând se vor publicã, Românii orthodoxi se vor convinge de le adduceu un serviciu sau le sunt de vêtămăre.

De o quam dată recităm aqul nota que facem la Exodu capu XXXVI vers. 8 pînă la capu XL.

« 8 Verset. Dela versetul aquesta începe mân'a pe lucru, execuția Tabernaculului que avea a simbolisã pe Dumnezeu, pe Israel și Legea.

« Quei Sêpte-deci credincioși tradițiilor mosaice, avend, după expressia versetului 2 « sciinț'a în inimă » cunoscend adicó cu pietate, nationalismu și adorațió emblem'a Tabernaculului, ne dau Biblia ast fel cum le au dat' o părinții lor.

« De aqul, dela vers. 8, începe cum disseròm execuția și prin urmare descriția definitivă a Tabernaculului ; și nici o întrerumpere nu se vede : tôte se fînu un'a de alta că o catenă : nici un verset nu mai desparte descriția pînă la capătul capitolului XXXIX.

« Quelle lalte versiuni ansê că Hebraic'a, sau mai bine Judaic'a, că Vulgata și că editia din Vatican, după quare traducșio vechii nostri, continuã despărțind prin versete capitolele 36, 37, 38 și 39.

« Si unde quei Septedeci începu descriția sau execuția dela stolele sau vestmintele sacre alle lui Aaron și alle filiilor aquestua, Judaic'a și Vulgata restornă ordinea symbolurilor și începu dela *paretare*, cum le dicu vechii nostri traducători.

« Commentarii de diverse rituri află, (după părerea sau sistem'a lor) o anomaliã în textul quellor Sêpte-deci, și n'attribuescu aqueastă neregularitate de cât la nevoirea (cum dicu ei) que existã între diferențiile versiuni și între a quellor Sêpte-deci, quari, vedend aqueast'a, furô nevoiți d'a renunția la despărțirea prin versete.

« Noi nu luaròm a traduce de cât versiunea

quellor Sêpte deci ast fel cum a adoptat'o și a conservat'o Biserica Resăritului.

« Incepem dela stolele lui Aaron și alle filiilor aqestuia, și ne stimăm ferici quô nu vedem nici o irregularitate în lips'a versetelor și în ordinea descrierii obitelor.

« Cu tôte aqestea, ne împunem o datoriă, nu de a ne justifica — (quôci nu suntem de quât un simplu traducător) — nu iar de a justifica sau d'a appêra queea que Biserica n'ôstra a recunoscut (quôci ea n'are nici o nevoie de justificajia n'ôstră).

« Ci de a demonstra errôrea în quare din sistemă au cădut quelle 'alte versiuni, propiindu'și a despărți queea que de sine a fost una și nedespărțită.

« Quel quare n'a sciut încă quô în Bibliă tôte sunt emblematică, quô tot obiectul material representă altul intelectual și moral, și quô Biblia se exprimă mai mult prin fapte de quât prin vorbe, acum se va convinge de adevêrul aqesta prin quâte vommu cutejă să explicăm aqei.

« Tabernaculul fu un pavillon destinat de a representă : DIVINITATEA, *Israel* și *Legea*.

« Tabernaculul eră destinat a facea pe fiă-quare *Israel* să 'și vedă existința tării și fericirea în existința colectivă a lui *Israel*, mântuit de Dumnezeu din servitute, întărit și appêrat de Dumnezeu, și unit între sine prin *Lege*.

« Dumnezeu este unul și nedespărțit.

« *Israel* eră chemat a deveni iarôși unul și nedespărțit; nici condiții, nici classi; ci doê spredece semenții esite din doê spredece frați, toți esiti din aquellași țată *Iacob*.

« *Legea* prin urmare cătă să fiă una și nedespărțită, una pentru toți cetățenii țerei promise, farô distincțiō de classi.

« Prin urmare symbolul quare avea a representă aqeste trei idei que se resumă într'una quare eră Dumnezeu, symbolul, dicu al aqestor trei idei cătă să fiă unul și ne despărțit, și nu putea sufferi nici o despărțire prin versete.

« Pelungô aqestea la capu XXVI verset 6, unde vorbesce Dumnezeu lui Moysê, prescriindu-i cum să facă Tabernaculul, forte lămuritu se exprimă : καὶ ἔσται ἡ σκηνὴ μία, și va fi tabernacul unul, adică va fi astfel cum s'forme un întregu nedespărțit. Quine cunosce limb'a hellenică înfellege que însemneadă în phrasea aqesta *μία*.

« Tôte obiectele dintr'ensul eră că membrele unui aquelluiasi corpu.

« Stolele lui Aaron se tinu de aqesta; în Aaron și în stolelele lui sunt representate quelle doê spredece semenții alle lui *Israel*. — Atriul sau curtea încongiură Tabernaculul; — aqest'a coprinde tôte quelle dintr'ensul : arc'a sau kivotul mărturiei, propiatiurii, catapetasm'a. — masa cu vasele ei — candelabru — altarul thēmērierii, — altarul holocaustelor, — spēlatoriul. — Aulee și cortine, pelli, etc., — cu un cuvânt, lemne, aramă, argint, aur, în, lână, bysson, colônne, basi, capitelle, copec, arce, tinđetorie, pari, culmi, pinô la ultimul cuiu, tôte formă un tot que se numesce Tabernacul, symbolul unității lui Dumnezeu, unității Națiunii, unității Legii que eră depusă în arcă.

« Si ecêc caus'a pentru quare quei Septedeci n'attingu aqeastă unitate, și ne o dă astfel cum o au fost luat în moștenire dela străbunii lor, și aqestia dela Moysê.

« Quei Septedeci nu eră străini, ci adevêrați *Israelii* și cunoscei mai bine de quât ori-quine doctrinele și instituțiile lui Moysê.

« Quelle alte versiuni, nu se mulțumirô numai cu despărțirea prin versete a aqestor patru capitole, ci incepu descripția dela auleele sau păretare.

« Quei Sêpte deci incepu dela Omul representat prin Preotu. — Pentru quô societatea quea noă avea a deveni un regal sacerdoțiu, destinată mai târđiu a luă dela mare pinô la micu ungerea (1). —

« Si aqest preot colectiv eră representat prin archipreotu, symbolizat prin stolele salle (quôci gradul fiă-quăruia funcționar publicu prin nimicu mai bine nu se cunôșce dela prim'a vedere quât prin uniformă sau stolă).

« În tot d'aun'a quând s'au înălțat un templu au cătat ômenii mai currênd sau mai târđiu a căde în idolatriă, pentru quô cu templu se localisă Divinitatea.

« Tabernaculul fiind portativ, mai deveni un symbol quô Dumnezeu nu se pôte localisă, și quô Dumnezeu este pretutindeni.

« Si aqest symbol compus începênd dela Omul colectiv, representat în raționalul sau peptarul lui Aaron, ne face a vedé quô obiectul principal în aqeastă descripțiō emblematică este Omul;

« Quô Omul este obiectul quel mai considerat din tabernacul, fiind o viă imagine a lui Dumnezeu.

« Prin urmare autorul Pentateucului a cătat să începă descripția Tabernaculului, nu dela păretare, ci dela stolele lui Aaron que representă pe *Israel*.

« De aqei dar se învederêdă quô o versiune arată o idee și altê versiuni altă idee; un symbol ne face a cugetă una, și altu symbol alta.

« Tabernaculul descris prin quei Septedeci în lingajul symbolicu, prin nedespărțirea adică cu versete ne arată quô Dumnezeu este unul și nedespărțit, quô *Israel* este unul și nedespărțit, quô *Legea* este una și nedespărțită.

« Fiind portativ ne arată quô Dumnezeu este pretutindeni și quô nu se cuvine a'l localisă.

« Si prin începerea dela stolele lui Aaron ne arată quô daqua se erige un tabernacul sau un templu, Omul este obiectul quel mai considerat, că un templu viu a quăruia inimă este atlarul unde Dumnezeu își complace de a fi adorat aqei jos pre pământ.

« Ecêc symbolul Tabernaculului descris în Biblia quellor Sêptedeci sau a *Israel*itelor.

« Cum ansê este descris în Biblia *Judaistilor*, și în *Vulgata*?

« Despărțit prin versete, începênd dela păretare, și Omul nefigurând de quât că un obiect secundar.

« Dumnezeu prin urmare despărțit de *Israel*, *Israel* despărțit în sine, omul despărțit de aproapele seu :

« Fiă-quare cu numele seu și cu numerul seu, că fiă-quare verset cu numerul seu.

« Ecêc dar pentru que doê semenții *Judaiste* nu avurô scrupul de a se despărți mai târđiu de quelle dece *israelite*.

« Ecêc pentru que *Hebreii* que devenirô partisans ai unei dynastie, que devenirô voiu să dicu *Judaisti*, se despărțirô prin interese private, devenind mai întâiu instrumentele regilor pământeni, și apoi alle *Babylonienilor*, *Alexandrilor*, *Ptolemeilor*, *Cesarilor*.

(1) « Si ne făcù pe noi împêrați și preoți lui Dumnezeu și Tatalui seu. » (Ioann. Apoc. cap. I, v. 6.)

« Pină când aujunseră a deveni cu totul Judani, despărțiți și respândiți în toate țărilele.

« Omul tinde tot d'auna către queea que crede; și toți Israeliiți, de ar' fi ascultat de a nu cunoște alt Domnu de cât pe Dumneđu, de ar' fi conservat legea lui Moysé ast fel cum le-a dat'o, daqua symbolul credinței lor ar' fi continuat de a fi *Uniunea*, una și nedespărțită, ei firesce nu s'ar' fi despărțit în iudaisti;

« Si la evenimentul Christianismului, que nu fu de cât o continuațiō și o împlinire a Legii, ei toți ar' fi urmat că și Apostolii și atâția alții mii și mii de Israeliiți lui J.-Chr. adoptând Nuoul Testament că o complinire quellui Vechiu.

« Ci își alleseră altu symbol de credință sau mai bine nu luară nici de cum a minte la symbolul Uniunii, quōci îl făcūr în bucați prin versete și 'l resturnarō începēnd dela păretare, iar nu dela Omu.

« Nația que n'are Uniunea de symbol și quare dispreț pe Omu sau individualitatea personale și colectivă, aquea cătă pină înfine a deveni lucru altuia.

« Tabernaculul fu înălțat în mijlocul câmpului că un pavillon că un stindard que representă pe Iehovah, pe Israel și Legea în unite.

« Mai târziu când se împerechiarō în partite, unul făcū qua aquest stindard să aibă de devisă, cum ne exprimăm în dille noastre: « *Uniunea face puterea* » după cum apucasserō dela străbuni.

« Iar quel al altu partit al Iudaistilor allesse devis' a tutulor phariseilor antici și moderni: *Divide et impera* » adică, desbină și domină.

« Apoi mai târziu când din sinul Palestinei, elita adevăraților conservatori ai doctrinelor lui Moysé urmō Mântuitorului și Apostolilor lui, și se allesse din societatea coruptă, eși adică din Omul quel Vechiu spre a rennoi umanitatea întrēgă, aqueața appărū în primitiva Ecclesiă chrestină cu Biblia sa, cu stindardul seu unitariu, cu aspirațiile salle la unitatea universale, cu devotamentul seu pină la martiriu către aquest symbol.

« Așa primii chrestini atâția seculi nu formau de cât o singură Ecclesiă, symbol al noiei societăți ecumenice.

« Si lăssarō posterității Biblia ast fel cum o luarō dela Apostoli, și aquea dela părintii și străbunii lor, iar nu cum o prefăcuserō Iudaistii deveniți Pharisei și persecutori ai Mântuitorului și ai Apostolilor.

« Tabernaculul fu respectat ast fel cum îl luasserō, intact și nedivisibil.

« Biserica Resăritului îl conservō asemenea nedivisibil, și cu toate quō fu încredințată la mai mulți Patriarhi, Archiepiscopi, Episcopi și Synode, însă una și nedespărțită remasse.

« Roma, despărținduse, adoptō versiunea numită Vulgata que desparte tabernaculul prin versete și începe dela păretare, și în quare Omul nu este de cât un objet secundar:

« Roma luō apoi de devisă, recunoscută și adoptată de toți machiavelistii diplomați moderni:

« *Divide et impera.* »

« Daqua Rom'a ar' fi ținut de sacru și de sânt symbolul uniunii, sau daqua symbolul credinței salle ar' fi fostu uniunea, firesce quō n'ar' fi preferit versiunea Vulgata înaintea versiunii quellor Săptedecei.

« Omul, iar o repet, tot d'auna tinde către queea que crede, și symbolul credinței Romei fu tabernaculul împărțit și subțimpărțit.

« Si aqueața fu o mare causă pentru quare nu avū nici un scrupul de a sacrifică uniunea la ambițiō și de a se despărți mai întēu de Biserica Resăritului; și apoi ardēnd, fulgerând prin anatheme, afurisând în toate părțile, ajunse pină la a fi despărțită însuși în sinul seu în Catholicismu, Luteranismu, Calvinismu, etc.

« Protestantismul apoi luând Biblia iudaistilor drept adevărata Bibliă a Israeliiților sau drept adevăratul original, adoptō că un temeiu versiunea prefăcută de Pharisei.

« Protestantismul nu luō a minte la symbolul unității Tabernaculului; și neavēnd de symbol al credinței uniunea, Biserica anglicană ajunse pină întru a fi despărțită în atâtea biserice separate și independente quâte sunt și parochie.

« Tabernaculul dar fiind un symbol, după quei Săpte decei representă *uniunea*,

« După quelle lalte versiuni, representă *desbinarea*.

« Să venim la Biserica Resăritului:

« Pină când noi Românii avem o Metropoliă în Bucuresci și alta în Iasi, aqueața este un symbol sau un semnu quō credință fiă-quăruia Domniat este una și nedespărțită.

« Pină când iarō în aqueste doē Metropole se vėdu tot aquelleși cărți bisericesci și se aude tot limba română, aqueața este un symbol sau un semnu quō naționalitatea română este un'a și nedespărțită.

« Si pină când ambele metropole conservă aquelleși ritu, aquelleși tradiții și aquelleși cărți cu alle quellor patru patriarchate alle Resăritului și cu alle quellor doē synode al Greciei și al Rusiei, aqueața este un symbol sau un semnu quō Biserica Resăritului este una și nedespărțită.

« Anse vai! cată a marturisit quō mai mult de doi seculi noi unspredece millioane de Români, fără scirea noastră, n'aveam aquelași Carte fundamentale, aquelași Bibliă cu Biserica Resăritului!

« Daqua Românii avea Biblia Resăritului, și de li s'ar' fi arătat, de li s'ar' fi spus quō Tabernaculul, symbolul Religiei lor este nedespărțit, și quō uniunea face forța, nici o dinioră nu s'ar' fi desbinat între denșii, consimțind o mare parte a se deslipi de Biserica Resăritului;

« Daqua uniunea ar' fi fost symbolul pavillonului român, nu ar' fi fost așa de facil străinilor de a'i împărți și subțimpărți după cum se află astăzi, că și Italianii.

« Departe de mine phanatismul; eu nu vorbescu de cât că unul que explică symbolurile; și quel que arată quō Tabernaculul simbolisă *uniunea*, este forte de parte de *desbinare*.

« Traducēnd Biblia que singură ne pōte unī și înfrăți pe toți Românii, cu densa me present în mijlocul lor. »

Aquestea și asemenea acestor'a sunt însemnările que facu în *Biblice*, quare fiă-quine pōte vedē quō nu'mi sunt inspirate din Franc'a după cum vā să arate *Telegraphul*, ne mai scoțēndume din *Editorul parisan*;

Pentru quō Francesii, o parte sunt partizani ai Vulgatei, și quea mai mare parte sceptici și necredători. În Franc'a pōte învătă quinevă de toate, afarō de a deveni appētor al Bisericii Resăritului.

De sunt orthodoxe sau nu însemnările que'mi le facu la tot pasul, studiând Biblia, lassu a le adoptă, sau a le critică quei que se consideră quō credu mai bine și mai drept de cât mine.

La întēplare de a me rătaci și eu că omu, Na-

tia română în parte și orthodoxia în genere vor fi îndulgenți, quoci de n'asu fi avut zelul que m'a devorât, asu fi tăcut și eu ca alții, și quel que tace nu riscă de a vorbi strămb.

De sunt adică în erróre, zelul m'a addus într' ănsa.

Iar în quât pentru Bibliă, iar o mai repet, nu este a mea; eu o dau cum o aflu în Biserica Resăritului, și aqueastă nu pôte sufferi critică dela Christinii orthodoxi.

Tot ănsă que suntem siguri este quô pînô acum ammu avut Biblia din Vatican și eu me present Românilor cu traducția fedele a Bibliei adeverate a Biserice Resăritului.

Farô a combatte pe queea que avurôm pînô acum, (quoci a devenit o proprietate a istoriei limbei și litteraturei române); farô a combatte traducția Bibliei iudaice que Societatea Biblică din Londra se prepară a comunica Românilor, (quoci și aqueasta vâ servi de comparațiô quellor studiosi);

Dicem ănsă, quô precum a fost și este liber în tolerență a que distinge pe Români de a circulă Bibliele eterodoxilor, cu atâta vâ fi și mai liber de a află ospitalitate între dănsii Biblia Biserice Resăritului de quare tinu ei.

Ar' fi o anomaliă din quelle mai neauđite de a ne dicee orthoxi, și, combatând Biblia Orthodoxilor, de a sustine cu atâta turbare și fanatismu pe a quellor de alte mărturisiri.

În precuventarea que facu la început *Biblicele* dicu :

« Un Matheiu Basarab fu primul que evangelisô pe Români prin Vechiul și Nuoul Testament.

« Noi n'avem puterea lui spre à sustinne că densul fapt'a noastră încontra machinațiilor străine; o punem dar sub patronagiul quellor que au domnit și domnescu în România în numele Românilor.

« Sub patronagiul Sturzilor și unui singur Ghică;

« Sub patronegiul Bibescului și lui Stirbeiu;

« Si mai virtos sub patronagiul și binecuvăntarea ambilor Metropoliti și a cinci Episcopi Români, alleși de Națiô și singurii reprezentanți ai adeveratei orthodoxie, suppunem productul îndelungelor nôstre veghieri.

« Să nu erédă ănsă quô în neputință noastră ne adressăm la Măriile și Pré-șfintiele lor, precum primii traducători s'au adresat la thesaurele lui Matheiu Basarab și la nationalismul aqueștiua;

« Are Natia și putere și miđlôce de a și typari și respândi Biblia cu aqueeași ușuritate că și societatea Biblică din Londra;

« Tot que îi rugăm, și tot patronagiul que le querrem este de a și feri că de focu numele de a'l punne d'alătura cu al aquellor que s'ar încercă à împedica o faptă atât de nationale, atât de orthodoxă, și atât de unitară. » (Pag. XI și XII. 1858. Martiu, 23.)

Nu fără cuvânt ne adreassam către aqueste persône - presimțiam noi quelle que aveau a veni depeste Carpați și de aerea; și invitam pe ai nostri de a și feri că de focu numele de a și 'l punne d'alătura cu Iscarioții que sub mant'a orthodoxiei aveau a dă sărutarea Iudei Mamei nôstre Biserice.

Nația Româna n'a avut nimicu mai scumpu că Nationalitatea și Religia que appărându-le, le conservarô atâția seculi și prin atâtea nevoi și persecuții.

Nationalitatea stă în limba unitară, și în litterele române; și nu este astăzi nici un Român quare să voiasca a fi jumătate român și jumătate slavu.

Religia lor se întemeiă pe Biblia Biserice Resăritului; și nu este iar nici un Român quare să voiască a fi jumătate orthodoxu și jumătate papistașu.

Aquî stă, Romanilor, nationalitatea vóstră și Religia vóstră : în Biblia que v'o adduc delă Biserica Resăritului. — Quine este *Român* și *orthodoxu* vâ sei a și appără nationalitatea și Religia.

Mai dicu iarô în precuventare : Natia și religia noastră se află între trei propagande.

Înainte catholicismului și protestantismului oppuiu Biblia quellor șapte deci : în aintea Slavonismului oppuiu că o liniă de demarcatia limb'a și litterele adeverat romane.

Cu Slavii suntem frați în religiô, ci vrem să remanem Români; catre quelle lalte religii ammu fostu și suntem quei mai tolerenți; vrem, ănsă să remanem orthodoxi una cu Marea Biserică a Resăritului.

Atheia ănsă că și anarchia este o calamitate din quelle mai mari într'o societate, și încontra necredincioșilor oppuiu *Biblicele*; și ast fel me aruncu de bună voie între patru focuri. Terrémul în assemenea lupte remâne tot d'auna al aquellor que sunt cu Adevêrul; și martyriul ănsuși este adevêratul triumfu.

Prin Biblia quellor Șapte deci, Români vor sei à distinge și a prețui aurul din quelle lalte metalle.

Prin traducția que le dau vor află quô în adevêr au avut și au o limbă mai presus de surorile ei, și quô ei formă în adevêr o națiô.

Iar prin *Biblice* vor află miđlôce cum să și pótă aperă și Religia și Nationalitatea încontra înemiecilor din a farô și din intru.

Încontra și a eterodoxilor și a atheilor;

Încontra și a usurpatorilor și anarchistilor.

Ănsă audu și o afurisire, nu asupra mea, ci asupra Bibliei ănsuși.

« Osândescu și *afurisescu* cartea aqueasta! » strigă ôre-quine de dincolo de Carpați.

Quine este aquest profanator, aquest apostat încontra Religiei, și Iudă al Românilor? aquest afurisor de quelle sante?

Un baron Shiaguna que are, după aqueastă faptă, și cutedarea satanică de a se *iscali* archiereu!

Al cui archiereu, daqua o dată afurisesce singura carte fondametale a Biserice Resăritului que pînô acum n'ammu avut'o?

Un hulitor, un renegat n'are drept d'a afurisi, și un credincios cu atâta mai puțin nu se pôte resculă încontra temeului Credinței salle.

Prin urmare protestu în contra circulei que vêđuiu acum în urmă, dată din Sibii sub. No 518. Maieu 24, și *iscalita* Baron Adreiu Shiaguna.

Si protestatia o voiu facee formal.

Dela vederea aquestei circulare diabolice que imi veni acum în urmă nu mai am nimicu cu redactorii Telegraphului, și îi rogu să mă ierte.

Quâte am dis despre Telegraphu, tôte pînô la una remân pe fața Baronului Shiaguna.

Anathema cade pe capul lui; Archiereu orthodoxu nu mai este din đioa în quare a cutedat a afurisi Bibliă.

J. HELIADE.

Paris, 1858 Juliu 20.

IN AINTE SI TOT 'NAINTE.

« Peste aspidă și basiliscu vei încăllică și vei călcă peste Leu și peste Balaur. »

Trecurom pedică, să ne urmăim Biblicele : să venim la Moysē în față cu Pharaon și cu scribii, cu sophistii și încântătorii Egyptului.

20 Vers. « Si luō Ambram pe Iochabeeth filia fratelui tatălui seu de femece șie'si... » Judaica dice pe mătūșă sa sau tantă sa în locu de véră sa, sau de filia fratelui tatălui seu. În legile lui Moysē nu este iertat a luā quinevā pe moșă sa sau nepōtă sa de femece, nici pe unchiu seu sau nepotu seu de bărbat. Quei Sēptedecei conservând legile lui Moysē, lassă textul anticu neprēfacut. Ammu dis quō versiunea hebraică este a Judanilor, și Septaginta a Israelitilor. Dela regi înquā quari sunt capii fractiunii Judanilor, se vede quō mulți începurō a și luā mătusele și mai vīrtos nepōtele de femei, și qua să 'și legitime nelegiuirea, făcūrō și aqueastă prefaccere în textu qua să arate quō Moysē ēnsuși eși dintr'o asemenea incestuōsă căstorie.

Tot în aquest verset se coprinde : « quare nāscū pe Moysē, și pe Aaron, și pe *Mariam suror'a lor.* » Hebraica și Vulgata nu coprinde pe *Mariam surora lor.* Septaginta numai și Samariteana conservă întrēgă familia tatălui lui Moysē.

20 și 27 Vers. « Aquesta este Aaron și Moysē. » Este vechiă datină la quei antici que se vede și în Homeru, à se intrerumpe din narrațiō spre a arătā genealogia heroilor lor, pe quāt se vā putē mai de parte și în liniā drēptā.

30 Vers. « ... Ecce eu, greu la vorbă sunt, și cum me vā ascultā Pharaon? » Nimicu nu impēdicā pe Moysē cā defectul la vorbă; de trei ori, numai de aqueast'a se plānge; quelle 'latte tōte îi sunt possibili și i se paru nimicu. Atāt ē de mare și necessariā puterea cuvēntului. Ansē que dice și Dumneđu într'o inimā decisā de a sārī peste tōte difficultāțile? Dice în adevēr tot aqueea que disse mai tārdu și Christu către discipolii lui Ioan : « spu-neți quō muții vorbescu, surdii audu, orbii vėdu, quō ēnsuși mortii inviadā. Ecce que dice Dumneđu lui Moysē în capitulul urmātōr :

CAPU VII.

1 Vers. « ... Ecce, datu-te-am pe tine Dumneđu lui Pharaon, și Aaron fratele teu vā fi tie prophet. » — Moysē începe codirele sa cu ecce; și Dumneđu îi aratā que ē *ecca* al lui : Dumneđuul lui Pharaon are a deveni.—Curagiū, impilatule, și vei vedē cum cadu toți Pharaonii în genuchi.

3 Vers. « ... Si voiū înmulți semnele melle și *emblememe* melle în țerra Egyptului. » (Dice Domnul). În originalul hellenicu în locu de *prodige* sau *minuni* nu se dice *θαύματα*, ci *τέρατα* adicō extraordinare, lucruri rare și spāimāntatōre cā monstrurile, cā sphingile que nu se pot explicā, prin urmare *emblememe*.

4 Vers. « ... Punne-voiū dar *mān'a mea* assupr'a Egyptului... » Adicō *puterea*.

8 Vers. « Si disse Domnul către Moysē și Aaron *dicend*... » Ammu dis quō ē un grad mai sus al verbului quānd lūngō dēnsul i se mai adaoe participiul sau un substantiv de aqueeasi rădēcinā *audind aude, cu cercetare cercetō*, etc. La verbul *dicere* ansē participiul *dicend* se ia mai mult în locu de *adicō*, sau de *quelle urmatōre*. « Disse Domnul... *dicend*. » în locu de : disse Domnul *quelle urmatōre*, sau adicō.

9 Vers. « ... Dați noē semnu sau imblemă... » În

locu de minime tot *τέρας* se află în original. În hebraică se dice semne și demonstratii. Aqi Pharaon quere a se convinge după datinele de atunci quō Moysē și Aaron sciu și ei cartea tōtā cā toți sacerdoții, medicii, și încântătorii Egyptului, qua să pōtā fi missionarii sau trimiși vre unui deū. Semnul dar și demonstrația quea d'antēiu se vā face prin bacul, symbolul comāndei sau al diregătoriei. Aruncat din mână, se vā prefacce iar în sērpe, în Balaur.

11. Vers. « Convocō atunci Pharaon pe sophistii Egyptului și pe fārmecătorii (venefici) și făcūrō încântătorii Egyptenilor cu fārmecelle lōr assemea. »

Invēderat se aratā quō după datinele de atunci aqueastă întrecere nu erā de quāt queea que în timpii nostri se numesce concurs. Ansē que erā aquei sophisti, fērmecători și încântători alle quārōr denumiri noi le tradusserōm după (Septaginta (σοφισταί, φαρμακοί și επαιδοί)? Quei que traducu din hebraica, numesce pe sophisti *sapientii* sau intellecti cum fi numesce și vechii traducētōri romāni; fārmecētorilor le dicu *magi* (culōre mai mult chaldei și babilonianii de quāt egypteani) iar încântătorilor le dicu *hieroglyphisti* sau *hierophanti*. Terminul din urmă, de și are culōrea locale, nu correspunde cu fapta încāntecelor și descāntecelor. Hieroglyphisti erā aqueea que se ocupā cu hieroglyphelē sau cum ammu dice cārturarii sau scribii Egyptului. Aqi ē vorb'a de quei que pronunțā fōrte inecet nisce vorbe secrete prin quare se credea quō se operā minuni cā prin descāntece. Aqueste vorbe pronunțānduse în ore-quare psalmodiā sau cā recitativele musicali, adicō cāntānduse, se disserō încāntece și descāntece, și quei de aqueastă profesiō încāntători și descāntători. Tot assemea, āncō mai din ainte le disserō și Hellenii επαιδοί și επωδοί.

Un cuvēnt ansē și mai mare este quō music'a în adevēr aduce în extase, entusiasmu și răpescē sufletul omului; și din tōte instrumentele nici unul nu e mai potent și mai magicu, qua să dicu așā, cā vocea umanā. Ori-que este atāt de potent în quāt s'ā răpēcō sufletul omului, s'ā 'l puā în extase, s'ā înblāndescā lei și fēre, nu fārō cuvēnt s'ā dis încāntāmēt. Adesea o cāntuturā a cuivā schimbā tōtā despositiā omului și 'l restōrnā din starea normale. Prin urmare, tot que adduce și întrecē ēnsuși effectul cāntării se dice *incāntēmēt* și lucrarea, *incāntare*, iar quel que o face, încāntātōr.

Sophistilor, a le dicce sapienti sau sapientilor sophisti, este tot aquea analogiā cā și quānd într'o luptā sau rivalitate de doctori ar' dicce quinevā ciarlatanilor medici, și medicilor ciarlatani. Aquesti ōmeni que professā sciintele occulte erā fōrte în credit în timpul Pharaonilor în Egyptu și în țerra lor; de către connationalii lor nu se numiā sophisti ci sophi, adicō sapienti intellecti. Aqueastă denumire de sophisti nu li se dette de quāt de quei Septe decei que fiind de partit contrariu, aflā occasia spreai pāli cu vorb'a hellenicā σοφισται que este una cu ciarlatan în alle sapientei.

Quāt pentru fārmecători que nu este de quāt o traductiō din vorb'a hellenicā φαρμακοί, φαρμακεί, φαρμακευται, și quari în latina fū tradusā prin venefici (făcētōri de venine), aquestia nu erā de quāt queea que dicem astăzi medici și spiçeri tot de o datā.

Aquestia eră cultivatori ai sciintelor physice că Physica și Chimia și altor sciinte occulte, coprinse tôte în Kabbalâ și în Magiâ.

Astronomia confundată în Astrologiâ avea asemenea cultivatorii sei.

Prin urmare scribii sau cărturarii, Alchimisti și Astrologii facea trei specialități, și un preot sau un medic cu atât eră mai instruit și mai considerat cu cât eră mai vârsat în quelle mai multe. Cunoscători ai sciintelor occulte sau ascunse, ei cunoscea virtutea și proprietățile plantelor și elementelor prin quare se serviă în arta que se numiă thaumaturgiâ, ânsă spre a facea mai mare effect înaintea vulgului sau profanilor, cum le dicea ei, mai însoăiă și ôre-quare invocăii, exorcisimi mai adesea în versuri și cântăți preofesce; de unde apoi predomină denumirea de încântatori și descântători que eră în mare credit în aquei timpi. Aqueste vorbe que ținu de ôre-quare doctrine, credințe și religii, scadu si elle quând cadu doctrinele de quare ținu. Astfel Astaroth, Bel, Baal, etc., de unde eră nisce divinități, deveniră după alte religii mai noă nisce diavoli. Vorb'a *Demon* de unde însemnă angel, deu la Helleni, la Chrestini nu însemnă de quăt diavol. Astfel, eminentissimi și santissimi încântători sau sacerdoții ai Egyptului, astăđi trecu de ciarlatani cu totă sapiența lor de pe atunci.

Ânsă nu se cuvine a uită quô daqua Egyptul ajunsese într'un grad ôre-quare de sciintă și de civilizați, aestia representă tötă intelligența egypteană, că unii din aestia au fost instructorii și educătorii lui Moysé; aestia aveă tot creditul și venerația la curte, aestia dă oracoli, că nisce midlociori între ômeni și divinitățile cu quasi dicea quô eră în relatiu (și cu divinități nu facea de quăt a personifică sciințele que cultivă). Aquestia cu un cuvânt compunea facultatea sacra de pe atunci.

Moysé cu Aaron se presentă la Pharaon că nisce trimisi din partea lui Dumnezeu, că și cum astăđi s'ar presentă quinevă înaintea unui despot cu o asemenea misiune. Que ar face despotul de vâ voi să se pôrte după legi, și după forme? Iar dă încercetarea unei facultăți ast fel făcū și Pharaon: convocă pe toți sapienții, medicii (aquestia eră *οι φαρμακοι*) și încântătorii (aquestia eră sacerdoții sau preotii), și dette pe Moysé și pe Aron în cercetarea lor, pentru quô le dissesse: nu vâ cunoscu, nu cunoscu quine ẽ Domnul; dați-ne ânsă semne după quare să ve cunoscem.

Asă în aqueastă adunare de ômeni competenți, Moysé și Aron începură a și dă sau a și facee semnele după quare să pôta arătă quô nu numai eră în relatiu cu Divinitatea sau cu sciințele occulte sau sacre (după considerația de atunci), ci âncô întreaca într'u tôte mai presus pe aquei înțelepți și hierofhanți.

În aquest concurs se vede o mare observare a formelor. Pharaon nu cutădă nimic pînă nu vâ decide adunarea de competenți. — Paraphrastul Ben Ouziel spune și numele a doi din aestia; pe unul dice quô îl chiemă *Ianis* și pe altul *Iambriis*.

12 Vers. « Si își aruncă fiă-quare baculul seu, și deveniră (baculii) balauri; baculul ânsă al lui Aaron înghiți baculii aquellora. » — Aqul se vede superioritatea sciinței lui Moysé și Aaron. Sapienții Egyptului sciă a și prefacē șerpii în baculi, și baculii în șerpi, după cum sciu toți jonglorii Egypteni pînă în dioa de astăđi a facee as-

semenea jocuri. Nu se asteptă ânsă la semnul sau emblem'a que aveau a le arătă Aaron și Moysé. În sciințele occulte aquest semnu fu queea que astăđi se dice un *coup de maitre*. Aquestu semnu arată nu numai sciința de a âmbli cu șerpii mai naintată, ci și emblem'a superiorității sau mai bine a Adeverului în față cu minciunile. Adeverul ẽ unul, Miciunea e variă; și quând appare Adeverul tôte micuniile peru. Un singur bacul (symbolul diregătoriei) prefacut în șerpe (symbolul aqul al sapienței și al prudentei) înghite și face a disparé errorile și minciunile și ciarlataneriile atât de numeroșe și de variate. Synodul pharaonic fu confudat; și firesce inim'a lui Pharaon se învirtoșô, adicô se îndrăci, cum se dice astăđi, de rușinea la semnul sau emblem'a que se înfăciô.

Să venim la historia șerpelui. Se citeșce în scrierile asupra Egyptului quô în părțile locului este o vipera numita *haje*, que are proprietatea nu numai de a se îmblândi de quei que cunoscu art'a aqueasta, ci âncô și de a facee că și câinele și omni'a o mulțime de jocuri și întorsături forte minunate. Aquest șerpe își schimbă culorea, se înțepe nesce, se prefacē mort, și ast fel după ôre-quare preparații serve în mâna maestrului că un baston, și stă ast fel pînă quând aesta, după un secret al seu aruncându l pe pământ, bastonul redevine în dată șerpe: Bonaparte a voit să assiste la asemenea operații de încântăminte de șerpi, ânsă n'a avut timpu. Geoffroi Saint-Hilaire încredințată quô a vâdut cu ochii sei, și attestă reușita.

Aqueste sciințe sau arte occulte între quei que le cunoscea în timpii Pharaonilor eră că nisce midlocē prin quare apoi într'un grad mai nalt își compunea formulele sau emblemele lor. Una este a sci o limbă sau vocabularul unei limbe, și alt'a din vorbele aquellei limbe a avé talentul întru a facee phrasile quelle mai ingenioșe și sublime; una este a cunosce physica, chimia și mecanica, și alta a se servi cu aquesta spre a facee telegraphul heletricu, machinele cu vapor și alte asemenea; una eră d'a sci să făcă șerpele baston și bastonul șerpe, și alta de a compuné prin aqueste symboluri o phrase: quare însemnă: « Adeverul facee a dispăré Minciunile: autoritatea sau diregătoriile vôstre sunt înghițite de a mea. » — Daqua faptele hierofhanților sau încântătorilor eră nisce minuni, a lui Moysé câtă să fiă considerată că minunea minunilor.

20 Vers. « ... Si ardicându și Aaron baculul, bătū ap'a din riu înaintea lui Pharaon și a servitorilor aquestia, și prefacū tötă ap'a din riu în sânge. »

Callătorii spun quô Ninul quând începe a creșce și a se turburâ, ia o culóre roște că a sângelui. — Aben Esra dice quô regele Egyptului avea datină a eși dimineața la timpul de inundația Nilului spre a observă quăt a crescut ap'a.

Aqul darô nu este de însemnat semnul aquesta que eră un phenomén cunoscut Egyptenilor, quôci, după cum se vede în versetul 22, și încântătorii Egyptului făcurô asemenea, ci lingagiul emblematicu sau semnul que face Aaron în aintea lui Pharaon, arătându quô de nu vâ demitte cu binele popoul hebreu, are a se facee o revoluțiô, un carnagiu mare, faptă quare s'a și întemplat pînă în quelle după urmă.

Astel numai se sustine Biblia în părțile ei thaumaturgice; de le va luă ânsă quinevă după quei cu credința desartă, nu face de quăt a dă mânasă criticilor că Voltaire și alții, și, que ẽ și mai reu,

a ajunge în pînă fine à o discredită cu totul cãdënd în quea mai absurdă și grosiară din idolatrie, și în quea mai impiă dintre batjocurile de Dumneđu.

22 Vers. « ... Si deveni dură inim'a lui Pharaon și nu ascultă de dēnsii... »

Să 'și închipuică quinevã o asemenea împregiurare quă se întēplã înaintea unui despotu din ori-quele timpu; quă se duce quineva și îi dicee : de nu vei dã cutare drepturi, de nu vei liberã cutare classe de ômeni. are să se facã o revolutiô mare, și sãngele vã înundã pãmēntul; que ar' facee sau que ar' dicee aquel despotu sau Pharaon? Firesce quô inima lui ar deveni mai dură de quãt înainte, și ar' începe à închide, a exilã și a ucide. Pharaon que fu susținut prin superstitiô, devine codace iarôși din cauza superstitiiei, se arrestã numai întru a dicee : nu.

CAPU VIII.

Tôte versiunile terminã capitolul VII cu vers. 25. Hebraica se întinde pînã la v. 29. Adicô mai ia alte patru versete din capitolul VIII quare în aqueastă versiune începe v. 1, dela v. 5 al quellor 'I alte versiuni.

7 Vers. « ... Si addusserô brôscele peste tot pãmēntul Egyptului. »

Evenimentul aquesta se întēplô dupô ferberea sau înundația rîului quare cum se dicee în cap. VII v. 25 tînũ șēpte zile. Este tradițiô vechiã și se relatã de toți scriitorii quô dupô que se tragu apele Nilului, mocirl'a procreadã o multime variã de vermi, brôsce și ênsuși o speciã de șoreci, etc. Aquestea furô așã de naturali în pãrțile locului quôci fãcūrô și încãntatorii Egyptului asemenea. — Moysē și Aaron nu fãcūrô mai mult de quãt a amenințã pe Pharaon cu semnul aquest'a. Minunea quea mare nu sunt brôscele que sunt naturali în Egypt în asemenea împregiurãri, ci curagiul și strãruința a unui singur omu, întru a întrã ne încetat în nasul unui despotu și a profitã de ori-quele ocasiô, a se exprimã prin embleme sau semne atãt de colosali și a adduce pe despotu pînô întru a se pãli și a se rugã de iertare. Brôscele murirô și furô adunate clãi, clãi, și se împuți pãmēntul. Inima ansê lui Pharaon remasse tot durã cã alle tutulor Pharaonilor în asemenea împregiurãri; ei nu se decid currēnd la liberãri și reforme. Precum ansê aqueasta este în natur'a sau logic'a Pharaonilor, asemenea în natur'a sau logic'a evenimentelor este quã dupô o broscãriã atãt de multã mórta și împuțitã, sã viiã și alte calamitãți, cã muscele, țintãrii, cnipii, etc., și pînô mai la urmã și mórte sau pestã. Aqueste plage se succedurô una dupô alta dupô ordinea naturale; și Moysē se exprimã prin, tôte, simbolisã prin tôte, amenințã prin tôte. Pharaon se speria, promitea pînô que trecea real, și apoi iar ardicã capul, dupô cum se vedu speciã aquesta de fiinte la tôte împregiurãrile asemenea. Se ascund, se facu tēcã de pamēnt, promittu tôte, quãnd îi mai vede quineva pe unde vã; și dupô que trece real, atunci strigã quô are sã puia nu sciu quãte ocã de plumb la sfîrcul pilelor și quã au sã inbrace cõda girbaciului cu pelle de Romãn.

Pharaon acum nu mai voiesce sã asculte nici quãnd încãntatorii lui îl assigurã dicēnd : « degitul lui Dumneđu este aquesta. » (Vers 19.) La asemenea împregiurãri ajungu mulți din speciã aqueasta de fiinte pe quarì Sãnt Ioan Baptistul îi numesce pui de viperã, de facu causã comunã cu ômenii populului, vedēnd quô nu li se mai trecu încãntecelē și descãntecē; și strigã quô degitul

lui Dumneđu este aquest'a, sperãnd qua din egumeni sã ajungã metropoliți; ansê Pharaon are ancô inim'a tot durã și încãntatorii remãn tot theocapili.

24 Vers. « ... Musca cãinelui... » În originalul hellenicu se dice *μυσκα*. Quelle lalte versiuni traducou vorb'a hebraicã prin : un amestecu de musce sau de insecte veninose » cã scarabei, scorpri și alte asemenea. Unii ajungu à intellege cu aqueastă vorba și lupi.

25 Vers. « ... Sacrificãți Domnului Dumneđu-lui vostru în tērr'a (aqueasta). » Adicô farô a ve mai duce în desert.

26 Vers. « Iar Moysē disse : nu è cu putințã a se facee așã; quôci abominațiile Egyptenilor vommu sacrificã Domnului Dumneđuului nostru; și de vommu sacrificã abominațiile Egyptenilor înaintea lor, cu petre vommu fi ucisii. »

Moysē erã tare nu numai în decisiô și energiã ci și în argumente : în puține cuvinte fãcea pe Pharaon sã stea locului, și sã n'aibã que mai dicce. Despotul se teme sã nu se ducã pentru tot d'auna Hebrei din Egyptu, și vrea sã taiã pretextul sacrificãrii. Bine, daqua è vorb'a de sacrificiu, sacrificati și aqul; que aveți a cãtã în desert? — Hei, Pharaone! ansê que sã sacrificem : Tauri? boi? Aquestia sunt Boul Apis, deul vostru. Berbeci, 'gnei? Aquestia sunt deul vostru Amon. — Tsapi? Aquestia sunt Satyrri vostri, Spiritul sãnt al vostru que fecundã universul. — Animale que venerã sau animale de quare se temu Egyptenii sã sacrificem? Vedî darô quô vommu sacrificã abominațiile adicô quelle que adducu horrôre Egyptenilor. — Calle de trei zile ne vommu duce în desert și vommu sacrificã Dumneđuului nostru.

Nimicu nu è mai îndemãnatu și mai legitimu de quãt de a 'naintã pe callea progresului pe cãrrareã legii, de a quere reforme cu legea în mână, și în numele legii a derãpanã legea oppressiva sau abusus legii; quôci așã è natur'a nedreptãții de a se desființã prin sine ênsãși. Nu rumpe, nu batjocorì tractatul, ci în numele tractatului aratã neglegiurea împilãtorului. Aquestea sunt primele și naturale argumente. Daqua nu sunt valabili, dãqua pînô infine despotul nu se înduplecã; rîul atunci devine sãnge de nevoie, din logic'a evenimentelor; daqua ansê ai puterea convenitã, daqua poți cã Moysē sculã de o datã peste doê milliõne de ômeni în picidre; quôci mãrimea stã în reușitã. Moysē fu mare pentru quô reuși, și qua sã reeșã procedu cu methodu și fãcũ tot lucrul la timpul lui.

CAPU IX.

În aquest capitol, dela vers. 1 pînô la 12, plagele se succed naturalemente dupô quelle aratate în capitolul trecut : Dupô îndundarea rîului brôscele, dupô împuțirea aquestor'a, vermi și muscele; Dupô aquestea, ulcere, vesici în ômeni și animale; mórte în animale și în ômeni. Aqueste s'au întēplat nu numai atunci, ci întot d'auna în clima Egyptului.

De aqul în ainte pînô la capetul aquestui capitolu advine plag'a grãndinii quea mai extraordinarã din tôte; quôci ploile, nivea și grãndinea sunt mãi necunoscutē în pãrțile aquele. Volney dice quô abiã la cinci deci de anni o datã cade grãndine în Egyptu. Herodotu aratã cã o raritate quô în timpul lui Psammenitu (pela annul 525 în aintea erei nôstre) a ploat. — Pharaon de nici o plagã nu s'a speriat cã de aqueasta, și dice cãtre Moysē și Aaron :

« Pēcãtuit' am acum; Domnul este dreptu, iar eu și popoul meu impiu.

« Rugați-vă dar către Domnul să înceteze d'a se mai face *vocile* lui Dumnezeu și grândine și focu; și voiu demitte pe voi... »

Nu è necesitate a arată quò prin vorba *voci* în

timpu de plóie se înțelege *tunetele* și prin focu fulgerile. Nimicu mai poeticu de quãt *vocile Domnului* peste munți și în văile munților.

III.

BO.

CAPU X.

Dela vers. 1. începe partea a treia a Exodului numită *BO (du-te)*. Cu aqueastă vorbă începe capitolul în hebraica, que în hellenic'a s'a tradus prin *επεισε* intrã.

În capitolul aquest'a se succed plagele locustelor și a întunerecului. Ne vommu mărgini aquí numai în nisce observațiuni litterarie.

8 Vers. « ... Quine ânsș și quine sunt quei que se vor duce? » întrebã Pharaon; quôci nu voiesce a se duce toți; stãrucesce a ținne femeile, copiii și vitele, spre a forță pe bărbați a se returnã în apoi după sacrificiu.

9 Vers. « Mai este întrebare? » respunde Moysè. Cu junii și cu bêtãrni nostri ne vommu duce, cu filii și cu fiicile nôstre, cu oile și cu boii nostri; quôci *serbatóre Domnului nostru este*. »

Moysè i se oppune iaróși cu legea. Din tóte națiunile, după cum dice și Herodot, Egypteni furó quei d'ântéu que stabiliró solemnități, procesii și sêrbãtori unde se ducea cu toții, bărbați, femei și copiii spre a se apropiã de divinitãțile lor. Moysè dar dicce sêrbãtóre Domnului nostru este. Cum se pôte sêrbãtóre și sã se ducã numai bărbații? și cum se pôte apoi a cãllétori calle de trei ðille, a stã spre a sacrificã, și a ne înturna și sã n'avem vitele cu noi? Que vommu sacrificã acolo? que vommu mânca pe drum? quine vã cãutã de vitele nôstre lãssãndu-le aquí?

13 Vers. « ... Si Domnul supradusse vânt austru... » — Vânt contrariu crivétului dela rêsãrit; ânsș precum crivétului se ðice adesea vântul dela Nord, asemenea Austrului se ðice vânt dela miad'a ði. Aquesta è vântul que în părțile locului se numesce *simun* și *samun*.

14 Vers. « ... Locustã... » Styl biblicu, personificația locustelor; *locusta* în colectiv în locu de *locuste*.

19 Vers. « Si schimbò Domnul dela Mare vânt, și ardicò locust'a și o împinse în marea roșie... » Cu Mare simplu se înțelege Mediteranea, quôci aqueea în adevèr erã cunoscutã pe atunci de Mare veritabile, de Mare mare. Quelle l'alte arãtate prin Roșie, Mòrtã erã considerate cã nisce lacuri, sau Mări cu nume distinse. Prin urmare vântul que se schimbò fu dela Nord-Vest și împinse locustele cãtre Sud-Est.

23 Vers. « ... Si nu vedea nimeni pe fratele seu, și nu se sculò nimeni din patul seu trei ðille... » Acest întunerecu îl atribuescu mulți la ophtalgia sau durerea de ochi que se ocasionò din suf-flarea vânturilor, și mai virtos a samunului. Siroco este un vânt așã de caldu și înecãtor în quãt și prin Neapol quãnd bate din Africa, ómenii cadu la patu și ðicu : sunt amalat de Siroco.

25 Vers. « Disse și Moysè : ânsș și tu vei dà noè holocauste și sacrificiuri que avem sã facem Domnului Dumneleului nostru. »

Pharaon se învoi înfine a'i demitte cu toții, ânsș sã le rețã vitele. Moysè îi respunse : apoi holocaustele și sacrificiurile? Catã dar sã ne dai

holocaustele și sacrificiurile, adicò vitele cu quari avem a face aqueastea.

CAPU XI.

1 Vers. « A fost ðis darò Domnul... » Quãte se vedu ðise în versetele 1, 2 și 3, se vedurò ðise mai din ainte, și de aquea mai toți consciințioșii traducetóri se învoiescu a traduce verbul *ðis* nu în perfectul *disse* ci în peste-perfectul *a fost ðis*, lãssãnd a se înțelege aqueste trei versete cã o repetitió în parenthese, și a reveni la narrațiò prin versetul 4.

3 Vers. « ... Si omul Moysè mare deveni fòrte înaintea Egyptenilor, și înaintea lui Pharaon și a servitorilor aquestuiã, și în *ochii popoului întregu*. » Nici ênsuși versiunea quellor Sêpte-ðeci, de și hellenicã nu se exprimã ó *ανθρ Μωυσης* (bãrbatul Moysè) ci ó *αυθροπος Μωυσης* (Omul Moysè), atãt vorba *omu* aquí în împregiurarea aqueasta este mai expresivã. Sublimul cu atãta è mai sublimu cu quãt adesea este exprimat prin vorbele quelle mai simple și mai triviali. Quãnd ómenii ajungu la o mare popularitate în quãt tóte opiniunile se ocupã de ðensii în bine sau în rêu, lãudãndu'i sau criticãndu'i, cu quãt momentele devin mai supreme cu atãt însuși qualificația umilitóre que provine dela inemici, devine o qualificațiò de gloriã. Adversarii quãnd vor pe bãrbatul popular cunoscut de toți a l'umili, adesea îl aratã qua pe un omu necunoscut, obscur, și ðicu *un Omu*, un *òre-quine a nume Moysè* sau *cutare*. Așã disserò și Cãrturarii și Pharisei de Christu : un Omu, un Nazarean, etc. Omul fu batjocorit, flagellat; ânsș nimicu nu înfiórã de sublimitate cã expressia lui Pilat quãnd adduce afarò pe Iesus în ainta popoului și accusãtorilor și ðice : *ecce Omul!* — Assemenea și aquí *omul Moysè*, adicò quell'a pe quare Pharaon și servitorii aquestuiã îl disprețã cã pe un obscur, deveni fòrte popular și reductabil la curte. Ast fel mai târziu, și Bestia, Nebunul, Brutul dela curtea lui Tarquiniu, deveni o Bestiã, un Brutu de quare se spãimãntarò toți consortii Tarquiniilor. — Este de însemnat fòrte expressia din urmã : și în *ochii popoului întregu*, adicò la Hebrei. Quãt este de tristã și desperãtore aqueastă fatalitate. Toți popolii sclavi, și pervertiți în servitute, gemu în adevèr, blestemã și urrescu pe împilãtorii lor; nu respectã ânsș nici nu amã pe vitorii lor de bine, pe quei que își pun viața pentru mãntuirea lor, daqua aqueștia n'au consideratiò la curte. Christu de ar' fi trecut de filiu vre unui Phariseu și nu de al lemnarului Joseph din Nazareth, sau de ar' fi attras nu sympathi'a indifferente a lui Pilat ci considerația aquestuiã, sau de iar fi însufflat témã, Christu n'ar fi avut atãția persecutori ênsuși în popol; Socrate de ar' fi trãit cã Platon, și ar' fi offerit popoului spectacolul luxului și salónelor aquestuiã, n'ar fi avut atãția inemici ênsuși în popol. Thudor Vladimirescul avè 16 mii de Panduri, și o putere mai mare din tóte, puterea cu quare se armasse ðicènd quò *sã strivè capul serpilor de ciocci*. Aqueste vorbe sunã în inimele populațiilor que îl urmã; ânsș dintr'o

fatalitate de o dată cu Omul pe pământ, Thuđor n'avea respectul Baniilor, Vornicilor și Logofetilor șhanariotisați que stă retrași la Belvedere. Thuđor eră numai *sluger* și în capu nu purtă de quăt o căciulă negră, și pe spate o ghibă scurtă. Popolul n'ascultă pe popa în opince. Que să dăcem de aquest sentiment? este un vițiu al omului sau una din quelle mai mari și providențiale virtuți ale inimei lui? E o virtute mare în adevăr, daqua è un vițiu, quoci și vițiu are virtutea sa. Nimeni nu se peria de vițiu că Vițiu însuși quând își vede imaginea în alt individ. Verginea Mama Domnului nostru nu urrasce pe păcătoșe, ci compătămesce cu densesle și quere iertarea lor. O păcătoșă pe alta nu se suffere, un fur pe altul nu se suffere, un ciarlatan pe altul asemenea. Din tôte păcatele sau vițierile quel mai mare este sinuciderea physică și morale. Sclavi'a este o sinucidere în popolul que o suffere : popolul sclavu è un popol decăduť, degradat ; sclavu pe sclavu nu se suffere că ozios pe ozios, că mișel pe mișel, și ori unde își vede figura sa, semnele salle, nu le pôte sufferi, nu le pôte respectă. În aquest desdemnu popular se arată ênsuși demnitatea omului primitivă. Sunt amalăt? dice popolul, am nevoie de medicu. Sunt mișel și codard? am nevoie de quel cu inimă și cu brațu spre a mă scôte din nevoi; sunt sclavu? am nevoie de bărbatul liber spre a me mântui; nu te desprivelegiă, Thuđore, ci caută spre a privelegiă din preună cu tine tot popolul ; nu te desmoșteni, ci caută de a facee tot popolul moștean; nu căde la patu, medice, ci caută a me însănătoși. Nu te încanalliă, reformatorele, ci caută de a facee bărbați, ômeni, cetățeni. Instinctul popolilor căduťi de a nu considera pe semenii lor, sau pe quei que se assimilă cu densesi, mai virtos quând vor a'i conduce, cu quăt è mai anticu și mai general în tot timpul și în tot locul, cu atăta se cuvine a atrage luarea noastră a minte că o faptă, că un que natural și providențial, și în locu de a l' critica și a l' combatte, caută a ne instrui și lumină dela densusul că dela o voce divină. Popolul nu scie a se exprimă, și cu quăt è mai degradat cu atăta, că și la bestia, rația lui sémnă cu instinctul. Instinctul aquest'a în locu de a fi o fatalitate, este o voce que ne dice : nu descinde în tin'a populară de quăt spre a întinde mân'a și a atrage, a sui pînă la tine popolul. Popolul te voiesce de o putere cu Pharaon, o Moysè, qua să erédă qu'il poți mântui; fă-te dar tare înaintea Egyptianilor și înaintea lui Pharaon, și a servitorilor acestuia, și atunci vei fi tare și în ochii popolului Hebreu întregu.

Credem qu' fiă-quine ne pricepe qu' noi aquî nu appărăm de quăt instinctul popolilor sclavi sau scăpătați; noi nu facem apologi'a de quăt a unei virtuți populare que de mulți a fost considerată că un vițiu, că o orbire sau ingratitudine. Que se attinge însă de Pharaoni, aqueștia și au luat pretutîndeni partea lor dela noi; și queea que se attinge de ômenii de ôre-quare condițio que de bună voie s'au închinat abnegațiunii și vieței simple, aqueia își au meritul lor, virtutea lor, și aquellor'a nu se cuvine a li se impută pentru que din mărime și din opulență descindur' de bună voie în viața obscură, cumpătată, și pôte pînă la neavere și martiriu. Unii că aqueștia de aqueea au descindut, pentru qu' ênsiși n'au avut pretenția de a conduce popoli. Quăt însă le intră ună că aqueștia în capu, să nu mai accuse popolul de ingratitudine, daqua aqueștia, safiu de streneț, de opince, de căleăie crăpate, de viață desordonată, nu suffere a fi condus de unul quare îi sé-

mănă. Bețivul n'ascultă de cumpătare de quăt dela omul tréz și cumpătăt; Magdalena nu pôte ascultă de o Mesalină ci dela un Christu spre a abandonă viața trecută. Sclavul și debilul nu crede qu' un alt sclavu și debil fi vă pôte rumpe fêrele și detună jugul. Mărimea quea adevărată nu è o sarcină popolului, și cu quăt devine mai mare cu atăta ellu, popolul, devine un Atlas spre a o purtă pe spatele salle; și cu quăt aqueastă mărime devine mai desmăsurată cu atăta, de nu o mai pôte supportă popolul, plin de bucuriă se lassă a se strivi sub densus'a, superb de a servi de temelliă unui colos așa de mare.

Ansè precum mișelul nu suffere mișeli'a, și p'ortă, voios de sudorile salle, pe quel cu inimă mare que vine a l' conduce, asemenea devine tigru din mâța trecută, quând aqueștia îl trădă. Caporalul din Corsica fu înălțat la consulat și la imperiul de 36 de millione de Francesi pînă quând aqueștia sciu să fiă mare și a impunne și populației și Pharaonilor, pînă quând adic' se feri de a se încanalliă sau cu anarhi'a sau cu pharaonismul. Una è impuținare și è disprețată, alta trădare și è pe-depsită. Caporalul terribil anarhiei și Pharaonilor, deveni imperator; imperatorul încuscrit cu Pharaon, fu abandonat spre a muri pe o stâncă aridă și uscată. Mare te quere popolul, o Moysè, nu însă și complice lui Pharaon; batte cu baculul pe spatele popolului, qu' te suffere cu mulțumire, pînă quând scii cu aquel bacul a înneacă pe Pharaon în marea Roșie.

5 Vers. « ... Dela Primogenitul lui Pharaon que stă pe thron pînă la primogenitul servit'orei dela m'oră... » Morile la Egypteni și în quea mai naltă antichitate nu eră învêrtite de quăt de brațele Omului. Cu mult mai târziu se utilis' puterea apei spre a liberă brațele, precum în gillele n'ostre vaporul liber'ò milli'one de brațe. La m'oră dar attunci nu se puneă spre a lucră sau a învêrti de quăt ilotul, sclavul, quel căduť sub dreptul quellui mai tare. Prin urmare cu primogenitul m'orăresei se înțelege primogenitul ilotei, sclavei. Tot que eră lucru, averea alțuia, ca Vita și Sclavul, în stylul Biblicu se dice puil sau filiul mame sei, iar nu al Tată lui seu : precum puil asinei în locu de asinul, filiul m'orăresei în locu de sclavu. Singur Redemptorul desmoștenit'ilor se numi Filiul Omului, în locu de Omul, qua să facă ênsuși dup' aquest styl un contrast expressiei *Filiului Femeii*, sau M'orăresei, sau sclavei. Turcul și toti asiaticul, pînă quând are harem se condamnă singur de a fi *filiul sclavei*, que è cu mult mai umil' de quăt *filiul sclavului*. De ar' fi înțelles bine Mahomet stylul și expressiunile Biblicie pe quare o respectă fôrte mult, ar' fi preferit mai bine a facee din Musulmani filii de sclavi de quăt filii de sclave. Filiul sclavului vine timpul de se liberă, însă filii sclavei din liber ajunge pînă infine sclavu. Mare myster este Femea! Ea este primul instructor al pruncului, ea primul desteptător al junelui, ea consortăea bărbătului, ea consolatórea și susținerea căruntului Tată, ea faci'a moribondului, și quând instructorul, desteptătorul, consortăea, consolatorul, faci'a infine è întunerecu, sclavi'a incarnată, que mai è omul? — Mamele n'ostre, Femeile ne-au conservat limbă și datinele străbune. O! de ne-ar fi conservat și virtuțile Scipionilor și Cincinaților? Cum să nu devia terr'orea la myriade de Persi numai trei sute de spartani, quând aqueștia nu se mișcă d'a casă în contra inemicului de quăt luând scutul sau pavăsa din mâna mamei, soției, surorii, amantei și aquește le dicea sau *vingetor* sau *mort*?

Filiul, bărbatul, fratele, amantul que nu putea să învingă câtă să scie să moră qua să nu adducă durere Mamei și consorței sale.

Que n'ar fi făcut Românele astăzi când ar' fi știut a înfruntă pe toți quăți s'au dus a se închină unui firman și serbători nîse commissari que nu veniră de quăt spre a batjocori speranțele Românilor în numele domnilor lor?

8 Vers. « Si vor descinde către mine toți feciorii tei aqestia, și se vor închină mie dîcînd : esi tu și tot popolul teu pe quare tu conduci; și după aqueast' a voui esl. — Eși apoi Moysè dela Pharaon cu minie. » După aqest verset se vede quò Moysè vorbesce înaintea lui Pharaon, unde la început dela versetul 4 nu se arată daqua începe a vorbi popolului sau lui Pharaon. De aquí commentorii închieiă quò ar' fi trunchiat capitolul aqesta mai virtos quò se vede prè micu, și quò ar' lipsi que-vă versete din tr'ensul prin quari s'ar' fi arătat intrarea din noua a lui Moysè la Pharaon. — Cu feciorii tei, firesce quò se înțelege aquí servitorii tei, popolul teu. — Traducătorii vechi români în locu de *vor descinde* κατεβήσαν traducu prin *vor strigă*, par' quò ar' fi fost κατεβόησαν.

Este de însemnat quò pînă aquí nu se simți minia lui Moysè în aîntea lui Pharaon; pînă aquí nu eră de quăt un avocat que appëră caus'a popolului naintea despotului și căuta a îmblândi și convinge pe aqest'a. Acum însă se află în pređioa acțiunii, în pređioa de a pefacee în adevăr ap'a din riu în sînge. Pe quând arătă unde turburate alle Nilului, nu făcë de quăt a arătă semnele, a anunță prin embleme que are să pală tyranul; acum tot primogenitul are să pēră; acum la nopte măn'a exterminatorului se v'armă. Appērătorul dreptului publicu acum è armat, se simte tare și ese cu minie dela Pharaon.

9 Vers. « ... Qua să înmulțescu semnele și portentele melle... τα σημεῖα μου καὶ τὰ τέρατά μου. Nicăiri nu se vede vorba θύρακτα qua să fi avut dreptu Hebrei la urmă și Chrestinii mai la urmă a le luă dreptu minuni. Aqellea eră faptele și vorbele păgânilor; în lumea nouă luă o altă direcțiō și alte numiri. Minunile lui Dumneđu stau în legile eterne și nemutabili alle naturēi; Dumneđu prin Moysè, sau Moysè prin Dumneđu nu face de quātu semne, și fapte portente, extraordinare, miraculoșe, θαυμασία și τέρατα. Vorba τέρας în limba hellenică nu însemnă minune ci un que mixtu, compus, că monstruositățile, că sphyngea și altele, un que symbolicu și enygmaticu quare querre o deslegare. Dumneđu și a făcut o dată minunile la creațiō și dură pînă astăzi. Tot que se mai operă prin omēni nu sunt, după doctrinele lui Moysè și alle ori-quăruī omu rational și bine credător, de quăt miraculoșe între păgâni ciarlatani que voiă să trēcă cu jongleriele lor de făcători de minuni. Moysè proscrisse și profess'ia aqestora și linguagiul lor. Reacțiā păgânătății iar addusse înapoi și restabili și profess'ia și linguagiul, și vocabularul lor. Toți theocapilii și victimele aqestora făcură din σημεῖα și τέρατα minuni, prodige, miracle, etc.

CAPU XII.

Quelle din capitolul aqesta sunt primul precept sau prim'a și singur'a lege que se dă în pămîntul Egyptului, quelle l'alte se dau de pe Sină, din tabernacol și din câmp'ia Moab.

2 Vers. « Luna aqueast'a început lunelor voē, prim'a este între lunele annului. » Hebreii în atătea generațiuni în Egyptu adoptasseră și cultul și

calendarul Egyptenilor. Annul aqestora eră solaru și începea la equinoștiul de tōmnă în lun'a lui Septembrie. Moysè v'ă să începă annul din contra dela equinoștiul de primă-vēră din lun'a în quare au a serbă liberarea sau eșirea din Egyptu, și de aqueasta dîce : « lun'a aqueasta început lunelor voē » adică începutul annului. În v'elul însă predomînd, și Hebrei conservară datinele Egyptene; începutul annului îl au tot la septembrie și pascele îl au numai că început religios. Asemenea făcură și Chrestinii, deprînși sub dominarea Romanilor a începe annul dela lun'a lui Ianu sau dela Ianuariu, lăssară Pascele, serbarea Invierii și a liberării Omului că o serbare religioșă. În tot d'auna serbătorile instituite în numele libertății, de n'au fost desființate, fură învălitate cu v'elul mysticismului qua să nu se mai cunoșcă.

3 Vers. « ... Quâte o oie după casele de familii, fiă-quare quâte o oie de casă. » Vorb'a oie se ia în locu de queea que dîcem capu de vită, și apoi mai la valle arătă que să fiă aquea oie, adică un gnellu mascule sau un iedu. — De se dîce case de familii, și apoi iar se adaoge quâte o oie de casa, aqesta este o repetițiō que se vede adesea în Bibliă la tōte commandele, quând sunt mai imperative, spre a lămuri mai bine sau a atrage atențiā.

6 Vers. « ... Si îl vor înjunghiă tōtă multitudinea synagogei filiilor lui Israel către sēră. » După limbele moderne mai regulat grammaticalmente, v'ă înjunghiă multitudinea se dîce, iar nu vor înjungiă; în limba hebraică quând sujectul este collectiv, că popol, oște, multitudine, omnire, etc., verbul se pune în plural; aqueast'a conservându se în Septaginta încontra regulelor limbei hellenice, am respectat'o și noi; și spre sciință se arătă cititorului. Vorba synagogă cum ammu mai đis însemneadă adunare, assemblee, iar în sensul ser constituțional se ia drept societate. — Expressia : catre sēră în alte versiuni, mai virtos în hebraică se arată prin : între ambele sere, — commentorii dîcu quò între ambele sere însemneadă între appusul sōrelui, și între capătul crepuscului. Alții, vor să explicē după Arabi que conservă datinele abrahamiene, quând sōrele declină ast fel cum la noi se dîce tōcă sau kindie, Arabii dîcu sēră mica și quând appune sōrele sēră mare, și prin urmare între aqeste doē sere, nu însemnă de quăt mai simplu cum se exprimă septaginta πρὸς ἑσπέρων (căt're sēră).

8 Vers. « ... Si azyme peste picride să mănânce. » Vorba picride, Vulgata a tradus' o prin lactucis agrestibus, lăptuce selbatice; vechii traducători români se depărteadă și mai mult dîcînd salata. Gramaticalmente salata va să dîcă sarata, iar după deprinderea comună ore-quare erbe, cu oțetu, sare și oliu. Textul nu voiesce să arate nici una din aqestea, ci curat picride adică legume amare simple ca păpădiă și altele asemenea. Aqeastă eră o datină egypteană : în Egypt se mănă mult ierbele astrengente, pretîndînd quò sunt preservative în contra umidității aerului.

12 și 13 Vers. Prin aqeste doē versete se arătă în fine semnul prin quare aveă a începe revoluțiā. Hebrei eră peste tot pînă la doē millioē și jumătate, dintre quari peste doē sute de miī eră în stare d'a purtă arme. Difficultatea nu eră de quăt pînă a face a se decide popolul sclavu spre resculare, și pînă a l'organisă pe ascuns prin bētrâniū sei. Acum Moysè eră tare, și în pređioa mișcării eși plin de minie dela Pharaon. Momentul venisse de a pefacee nu cu semnul, nu prin

embleme, ci în realitate cu fața, ap'a din riu în sânge assupra uscatului. Quei determinați la lăa armele aveă singuri ordinul unde să se adune și que aveă să facă spre a respândi terrôrea între Egypteni și curagiul între Hebrei. Tot primogenitul egyptean aveă să fiă trecut pe sub sabiă spre resbunare sau represallii despre împilarea lui Israel qualificat de primogenit al lui Dumneșeu. Spre a nu se commite ansê vre o errôre și în contra Hebreilor, aqestia luasserô ordin de a fi toți pe picior, a și prepară merindele de drum, a înjunghia quâte un 'gnellu de casă, adicê a nu plecâ flămândi pe drumu și cu sângele 'gnellului să înseme ușele caselor, spre a fi respectate de exterminatorii sau răsbunătorii que aveau a străbatte cetatea de tôte părțile. Aqueastă programmă pe de o parte se cuveniă a se facee cunoscută la tot popoul Israel, pe de altă secretul se cuveniă a fi ținut; cum se pôte ansê ținne un secret pînô în ultim'a oră între doê milliône și jumătate de popol? Nimicu mai prudent, mai politicu, mai încuragiator, mai poeticu, și mai divin tot de o dată, de quât stylul prin quare Moysê își dă programm'a sa. Cată să dicem șî divin, quôci daqua este Divinitate, și se amestecă în voea liberă a ômenilor, nicăiri nu è mai manifestată, mai de față, de quât în sentimentul de Dreptate, în decisiunile quelle mari alle popolilor, spre a scutura jugul sclaviei, și a trăi liberi cã ômeni după imaginea lui Dumneșeu. Ori-quine ia armele în mână în asemenea momente este trimisul, angelul lui Dumneșeu. Moysê vorbeșce mysticu, apocalypticu nu numai spre a impresionă popoul după datinele de atunci, ci și spre a nu se compromitte trădânduise secretul; vorbeșce dar în numele lui Dumneșeu după tôte drepturile.

« Trece-voiu în nôptea aqueasta prin pământul Egyptului, și voiu batte ori-que primogenit, dela omu pînô la vită, și între toți dei Egyptenilor, facee-voiu resbunare; quô eu sunt Domnul.

« Si vâ și voi sângele drept semnu pe casele în quare voi locuiți, și voiu vedê sângele și voiu acoperi pe voi și nu vâ fi între voi plagă de a peri.»

22 Vers. « Luați apoi quâte un mănuchi de hyssopu... » O ierba sau plantă aromatică cã bu-suiocul. Dintr'ênsa se faceă mănuchii sau buchietele que se întingea în apă și apoi stropia spre spălare sau curățire sântă, după cum la noi se facee agiasmarea. In cartea Regilor se vede: « Solomon cunosceă (tôte plantele) dela cedru pînô la hyssopu, » în Psalmi: « Stropi-me-vei cu hyssopu și mai presus de quât nivea mē voiu albi. » Psal. 5 vers. 8. Aqi sunt instruiți Hebrei în que chipu cu un pêmêtuf de hyssopu să 'și ungă ușele cu sânge.—Vorb'a *postii* que în hellenica se dicee stathmi, correspunde cu stâlpii ușei, sau și cu pragul de sus și de jos. Cu un cuvânt sunt quelle patru lemne în quare se încadră uș'a, de aquea se dicu *postes* sau *postii*.

24 Vers. « Si veți ținne cuvântul aquesta cã lege eternă ție ênsu'ți și fiilor ței în secoli. » După regulele grammaticali se cuveniă a dicee *voe* și *fiilor vostri*; ansê schimbarea persônelor se vede adesea în stylul biblicu.

25 Vers. « După cum a vorbit..., » în locu de după cum a promis.

29 Vers. « ... Bătù Domnul dela Primogenitul lui Pharaon pînô la primogenitul captivei... » La distrucția Sodomelor și Gomorrhei se dicee quô pentru dece ômeni integri se mântue o societate; acum pîntru un împiu despotu cã Pharaon se sa-

crifică myriade de innocenți. Primul casu este pîntru societățile corupte quô se potu regeneră prin dece ômeni integri, după cum se regenerô lumea romană și pagână numai prin doi-spre-dece apostoli. În statul Pharaonic este casu de resbellu, de revoluțiô. Pentru capriciul unu despotu se uccidu în resbelle sute de mii de innocenți; pîntru despotismul unu Pharaon se uccidu toți quâți pot deveni instrumente ôrbe alle împilării, se uccidu dar din tôte casele, toți quei mai mari, toți quâți potu să ia armele spre a sustinne pe tyran. Vorb'a primogenitu, de se vâ luă ad litteram, nu se cuvina a o întinde pînô în ultima consequință fără exceptiô. În tôte casa primogenitul eră moștenitorul casei, for'a casei, de eră părintii cărunți. În fiă-quare despărțire a cetății, Hebrei cunosceă pe primogeniții vecinilorlor; aqueia furô proscrisi cã quei mai tari; apoi de și se află dintre aqestia copii încô, pe unde eră cunoscuți și se află, nu furô cruțați spre a punne consternația în familii, spre a paralisa pînô și speranțele inemicului. Scopul ansê principal al aquestei commade nu fu de quât dela primul semnal în tôte părțile cetății a se uccide tot que è valid și vâ putê formă o putere. Spre a înălță ansê stylul se serve cu numele de primogenit cã mai convenabil după tôte condițiunile, și alle luptei și alle resbunării, și alle datinelor que impresionă mintea în asemenea împrejurări.

30 și 31 Vers. După aqueste doê versete se înțellege quô revolt'a încô nu se declarô pe față, ucciderea primogeniților nu se făcu în luptă deschisă, ci pe ascuns fiă-quare conspirator își făcu bisonia spre a se respândi o terrôre religiôsă ôre cum. Pretutindeni cădeă morți fără a se cunosce mân'a quare lovesce. De aquea clamôrea fu mare cum dicee textul; și Pharaon, într'o spaimă religiôsă, chiemô pe Moysê și Aaron, și Egyptenii cu toții querreau a eși Hebrei quât mai currênd. Precum Pharaon cređu a batte sau a paralysă pe Moysê prin ênsuși scribii Hebreilor, asemenea și aquesta paralysô pe Pharaon prin ênsuși clamôrea și querrerile suppușilor lui: ochiu pîntru ochiu, dinte pîntru dinte.

35 Vers. « Iar filii lui Israel făcurô după cum commandase Moysê, quôci querrusserô dela Egypteni vase de aur și de argint, și vestiminte. » — Unii după semnificația verbilor *querrere*, *imprumutare* que în hebreesce înseamnă șî luare cu for'a, a și appropriă, a smulge,—vor să înțellegă quô aqueastă deprădare nu se commise cu rea credință sau cu amăgirea de imprumut, ci de față după cum se întemplă la asemenea împrejurări qua puterea armată să puiă o taxă pe cetățeni, și să queră de față bani și provisii, sau în lipsă argint și aur, în vase sau alte objete. În adevăr aqueastă părere este și mai naturale și mai desculpătore la fapt'a lui Moysê, daqua textul dicee quô Hebrei numai bărbați pedestri validi eră la sêse sute de mii preparați. Imprumutul que pôte facee un asemenea număr de ômeni preparați și quari surprind pe inemicu nepreparat, se execută și mai răpede de quât eleimosina que querru nisce cavaleri de drumurile mari prin Spania și airea, que își accață căciula la drum de ramura vre unui arbure și se dau în lature după quâte un alt arbure cu pușca întinsă, strigând către callêtor: « aibi pietate, Domnule, și binevoiesce a aruncă în căciulă que te vâ lumină Dumneșeu. » Passă de nu fii generos sau de a nu împrumută la o asemenea eloquință que își rumpe inima. Si daqua se întemplă să fii vre un creștin mai

tare de inimă, și nu dai tot ce ai pe tine dela prim'a rugare umilită, atunci iar ți se mai întinde léva puseci drept în frunte, și din preună cu *krík* al cocoșului auzi : « aibi bunătate, Exellentissime și mult grațieșe dómne, de punne tot ce ai pe Măria ta... »

Daquă un biet diavol singur și are o asemenea eloquință când se vede armat din dosul unui arbure, pentru que să nu aibă un popol de două milioane și jumătate que nu mai pedestri validi armași possede la 600 de mii, și când acestu popol aveă a face cu despotii săi quărur le didesse însutit și imiiti? Imprumul se vâ fi făcut; însê un imprum spontaneu que în tóte părțile și în tóte casele tot de o dată făcù peste tot nisce 'gnelli din tigri de despoti : mai grația naturale dela Dumneđu que imblândesce de o dată inimele nelegiuitorilor nu mai è pe pământ de quăt în asemenea împregiurări.

36 Vers. « Si Domnul dette grația popului său înaintea Egiptenilor que îi imprumutară... » Mai minune de quăt aqueasta nici quò se mai póte. Quare popol împilat nu më crede, cerce să facă cum făcúro Hebrei. Querră că densii încai imprumul drepturile salle rãpite, și vâ vedé cum vâ dà Domnul grația.

37 Vers. « Se ardicarò filii lui Israel din Ramessedé către Sochoth la șése sute de mii de bărbați pedestri, afarò de căpuirea lor. » — Sochoth însemneadă tinde, corturi; Locul aquesta se numi fórte natural astfel, pentru quò acolo pentru prim'a óră se campantarò. — Šése sute de mii de bărbați, presuppuinduse quâte cinci membri de familiă sau bărbat compun un popol dela două milioane cinci sute de mii pinò la 3 milliòne sufflete. Aquestia din preună cu vitele lor, cămille, oi, asini etc., și cu amestecătur'a de străini que îi urmò, câtă a coprinde mai multu de o legă pătrată în campament, și o colónnă fórte prelungită în drumu. Prin urmare quâte greutăți spre a mișcă, conduce și nutri o asemenea multitudine, însuși prin locuri locuite. Moysè erà nevoit a'i conduce prin desert. — Este de observat însê quò în Genese cap. XLVI, vers. 27, se aratà quò suffletele casei lui Iacob que venirò cu densul în Egiptu furò 75, afarò de femei și copii, suppuind quâte cinci individe de familiă unul cu altul facu 375; mai adăogind alți vre 150 de argați cu densii facu 525. Aquestia inchipuindu'i a se îndoi că toți popoli împilați la fiă quare 40 de anni quel mult, în quăți secolu potu ajunge la numèr de două milliòne și jumătate? Calculul aquesta il vommu face mai la valle.

38 Vers. « Si amestecătură multă ascindù din preună cu densii. » Intr' un guvern despoticu că al Pharaonilor nu erà numai Hebreii împilați și desmosteniți, ci ori-quare que nu putea fi din castele privilegiate; prin urmare când elementul quel mai mare de desmosteniți se ardică spre a se rentregi în drepturile salle de omu, tot împilatul de ori-que națiò face causă comună cu densul. Cu Hebreii darò o mare amestecătură de elemente străine se unirò și trecúr dincelo din sclaviã la libertate : prin marea Roșie însê, aqueasta nu se cuvine ao uită.

40 Vers. « Iar peregrinarea filiilor lui Israel quăt au peregrinat în pământul Egiptului și în pământul Chanaan, ei și pãrinții lor, anni patru sute trei-deci. » Ediția lui Sixtu Quint și traducția vechiã română nu coprinde expressia *ei și pãrinții lor*. Versiunea hebraicã pe lungò aqueastă lipsă nu coprinde nici expressia *în pământul Cha-*

naan; se mărginesce numai a dicce : « Iar peregrinarea filiilor lui Israel în pământul Egiptului, anni patru sute trei-deci. » Diferința în aceste versiuni, credem quò nu vine de quăt din două cuvinte : primul quò în Genese, capu XV, vers. 13, Dumneđu dicce lui Abraham quò strănepotii aquestua vor fi umiliți și împilați 400 de anni în țerră străinã, și daqua aquești 430 anni se vor computãnu dela Ioseph, ci dela Abraham, se cuvine a sustrage din aquestia 215 anni, adicò 25 dela mutarea lui Abraham pinò la nascerea lui Isaac; dela nascerea aquestua pinò la a lui Iacob alți 60; și apoi etatea lui Iacob de 130 quând s'a colonisat în Egiptu. Prin urmare trăgând 215 din 430 rămãnu numai 215 anni ai locuinței Hebreilor în Egipt, quari demint predicerea que s'a făcut lui Abraham. Al doilea cuvânt este quò în 215 anni este cu neputință un numèr de 75 familii que se pot sui quel mult pinò la 525 sufflete à se immulți pinò la două milliòne cinci sute de mii. Abiã de vommu imaginã în doirea populațiunii la fiã-quare 20 de anni. se póte attinge numèrul de 2,150,400 sufflete în 240 de anni. Așã dar éccè caus'a pentru que alte versiuni numèrã nu dela Abraham, ci dela intrarea lui Iacob în Egiptu 430 de anni.

42 Vers. « Procustodiã este (în onóra) Domnului... » Vorba *προκυστιὰ* que corresponde dupò expressia din dillele nòstre cu *avant-gardia*, o tradusseròm ad litteram prin *procustodia* și mai la valle mai pe întellesul comun prin *pre-veghiere*, adicò veghiere înainte, que mai adessa astăzi se ia de veghiere-assupra. În sèra àntiã firesce nu fu de quăt procustodiã sau *avant-gardiã* în campament spre veghierea nopții, que spre a se face cu mai mare luare àminte sau religiositate se consacrà în onóra Domnului. În quăt însê pentru aniversarele apoi în comemorația aquestei nopți de libertate, se póte dicce *pre-veghiere* quoci è numai o ceremoniã comemorativã.

43 Vers. « ... nici un alienigen nu vâ mânca din tr'ensul (din pasce). » Aliegen *ἀλλογενής* *ἀλλότριος*, quel de altã națiò.

45 Vers. « Strãinul veneticu, și mercenariul nu vâ mânca dintr'ensul. » Pascele erã serbãtoare națiònale în comemorațiò despre quãnd tot individul nu mândé de quăt pe picior, quând un popol întregu erà în picioru spre a și scuturã jugul și a și reconquistã libertatea. Prin urmare strãinul și mercenariul nu vâ fi demnu să mánãnce pascele. Spargeți fèrrele, sclavule, qua să fi demnu de a intrã în sanctuariul Libertãții Libertãților que este Domnul; Mercenariul n'are nimicu d'amesticu cu pascele Domnului; Libertatea nu se lassã în bracele soldaților, mercenariilor (plãtitori). Strãinii iar que nu facu causã comunã cu noi în luptã despre drepturi, n'au que câtã spre a mânca pascele Domnului din preună cu noi.

46. Vers... « să nu lãssați din cãrnipe a doa di; nu veți scòtte din casã afarã din cãrni, și osu nu veți sfãrmã dintr'ensul. » — Pascele este reprezentat prin 'gnellul nemaculat. Omul adevèratei libertãți nu sperã la Domniã, nu la vètãșie, nu la portofoliuri, nu la plãcinte, ci nemaculat se offerã spre jungiere. Attunci se simbolisã Libertatea prin 'gnellu nemaculat, dela Christu inquã prin cruce, prin symbolul quellei mai atroce și mai neomenòse morfi. Quând ai să mánãnci pascele, o popole împilat, să nu mai lași nimicu pe a doa di : ori-que ai să faci să termini de o dată într' o nópte, qua să nu póta luã mèsure Pharaon. Afarò să nu resuffle nimicu din casa ta; mánãncã

cu ai tei tot que îți ofere 'gnellul înjunghiat, aquea libertate divină supra-umană que se sacrifică pentru alții, identifică-te cu ființa ei, între ea în tine și prefacă-te din servu în omu liber; os ânsă nu vei sfărma dintr'ens'a, quôci pinô există sceletru ei, corpul Națiunii și al Statului întregu este, fã ori quât de stors prin tribulațiuni și exactii. Corpul Națiunii din ênsuși cenușele sãlle se realtã spre nuoã viațã. Osele sunt temeul fiã-quãruia corpu. Le-ai sfãrmat, o Israel, quând mai în urmã deveniși Judan. — Pascele nu 'l mai mâncași de aquî înainte în preunã în aquellași câmpu, sub aquellași stindard. Dece semenții într'o parte și doê în alta. N'ai ascultat queea que se dice :

47 Vers. « Tôtã synagog'a filiilor lui Israel vã face aqueasta. »

CAPU XIII.

4 Vers. « Quôci astãdi eșiți voi în lun'a quellor nuoe (spice). » Vechii traducători români traducu în luna quellor nuoe ἐν μηνί των νέων prin lun'a quea d'ântëiu. Primã-vér'ade toți fu consideratã cã înnoirea naturei, de aqueea dar timpul equinoctiului de primã-vérã se dice lun'a quellor nuoe. Noi adaoșerãm în parenthese și (spice) luându-ne dupô alte versiuni, nu quô dórã se înțelege exclusivamente numai spice nuoe, ci pentru quô din tôte plantele nutritóre grãul representã pe tôte; în părțile locului spicele nuoe și tôte pãrgele apparu în lun'a lui Martiu; și apoi de nu se adãogã nimicu în parenthese, înțellesul ar' fi devenit de tot obscur în modul de a se exprimã în ðillele nôstre. În Hebraic'a se exprimã prin în lun'a lui Abib.

9 Vers. « Si vã fi ție semnu pe mân'a ta și memorial înaintea ochilor tãi... quôci în mânã tare te exdusse Domnul Dumneđu din Egyptu. » Pinô quând scriptur'a sau scrierea deveni mai popularã spre a însemnã ômenii faptele și datele, nimicu nu erã mai popular și mai înțelles cã semnele, cã symbolurile, cã emblemele que sunt limb'a primitivã a ômenilor. De aquî dar colône, monamente, semne pe dênsele în diverse moduri spre a aducee la minte la posteritate fapte însemnãtore. Cu mânã tare fu liberat Israel din servitutea Egyptului? pe mânã dar sã se însemne de ori-que Israelit, qua sã aibã suvenirea tot d'auna înaintea ochilor. Mulți în ðioa de astãdi numescu limbagiul emblematicu limbagiul mysticu; facu ânsã cã și

posteritatea nôstrã quând dupô trei și patru miș de anni, avend alt modu de a se exprimã, și ne mai pricepënd pe al nostru, ne ar' numi mysticisti. Noi ne exprimãm cum ne înțelege lumea în ðillele nôstre, și quei vechi se exprimã assemenea cum îi înțelegeã contimporanii lor. Vorbesce unui mut, quô nu te înțelege; fã'i ânsã semne quô esci înțelles. Scrie o scrisóre unei asiaticë ênsuși în limba ei, quô nu o pôte citi, de n'a învêtat carte, trimite'i ânsã un buchet de flori emblematicu quô te înțelege. Trimite'i o rosã și o viorellã sau pensée peste o frunđã doê de iederã, quô în data te pricepe quô îi ðici : « amã și nu uitã pe quel que móre acolo unde se lipesce. »

Pentru asiaticu nu e mysticu și problematicu de quât liguagiul de astãdi al Europei; queea que noi dicem clar și pe fațã, pentru ellu este obscur și plin de mystere și queea que pentru dênsul este clarissimu, noê ni se pare mysticu; și începem a criticã pe Moysè, pe Christu, și pe toți legiutorii anticì. De quât a ne perde timpul spre a'i criticã, mai bine ne ammu consacrã și mai puține veghieri spre a'i pricepe și a'i înțelege, daqua ne arrogãm singuri numele de instruiți și de reformatori ai lumii. Jos cu mysticismul strigãm, ânsã unde ammu ajunge quând și quei que nu sciu carte și nu ne pot pricepe ar' strigã : jos cu scirța scirța de cãrturari? Ei nu ne numescu mysticisti pentru quô nu potu sã ne citiascã, ci din contra sã nevoiesc întru a învêta a citi și a scrie. Pentru que dar și noi sã nu ne nevoim a învêta a citi și înțelege linguagiul quellor vechi?

12 Vers. « Tot que deschide matricea » însemeadã ântëiu nãscut.

13, 14, 15 vers. Invederat se vedê quô quelle prescise în aqueste trei versete spre a se face consacrãnd Domnului tot quel ântëiu nãscut dela omu pinô la vitã, sunt semne de suvenire pentru primogeniții Egyptenilor que furô ucisii cã un semnal la rescutare. Aqueasta erã cartea que aveã sã trecã prin ceremonie și din gurã în gurã și din tatã la filiu în generațiele fiitoare, și semnul de pe mânã aveã sã le fiã neîncetat înaintea ochilor.

16 Vers. « Si vã fi spre semnu pe mân'a ta neclintitu înaintea ochilor tãi. » Aquest semnu în hebraic'a se dice *totaphoth*, que n'are rãdëcinã în limba hebraicã și quare dupô vorb'a *photh* sêmënëã egypteanã, que pôte quô însemeadã *luminarea* învederarea sau a trecutului sau perpetuã, adicô memorial, suvenire.

IV.

BESHLACH.

Dela versetul aquest'a 17 începe partea a treia a Exodului, *Beshlach* însemeadã *demittere*. Cu aqueastã vorbã începe vers. 17. « Quând demisse Pharaon, etc. »

17 Vers. Pinô aquî Moysè nu se occupã de quât cum sã mântuã popoul din mâinile lui Pharaon; de aquî înainte începu planurile strategice despre cum sã conquiste pãmântul Palestinei. Minte Omului prin quare se manifestã Dumneđu, și mai virtos mintea unui omu que în tótã viațã sa se occupò spre a se lumina cu sciințele necesarie, are sã jõe un mare rol despre cum vã avê a deprinde la ordine, la disciplinã, la ver'a viațã de omu liber și la art'a resbellului pe un popul asser-

vit. Aquî darô cu quât mintea se desbate mai multu și aflã, cu atãt putem dicce quô Dumneđu intrã mai multu într'ensul și îi vorbesce prin voce nemateriale, quare è singurã mintea.

La 1849 un Ungur înțelept îmi ðisse : Bine, Români s'au sculat și querru România mare dela toți vecinii lor. Aquesta e un sentiment onorabil și patrioticu que tot popoul catã sã 'l aibã : ânsã numai pentru quô Români querru, credeți Dumneavóstrã quô queialți sunt dispuși sã ðicã *poftim!* numai pentru quô unii din Dumneavóstrã și au pus veste à la Robespierre, alții pene în cãciulã; numai pentru quô Domnia ta 'ți ai pus mantã albã; numai pentru quô quei din Blaju au fãcut listã și

și au împărțit moșiile altora pe hârtie, numai pentru quô în adunări vre o quățî-va Români dela piața Sorbonei, vin à 'și punne charta Europei pe masă, și quâte unul scôte quâte o sabiă de sub redengotă, și cu dênsa tragge sau sfîșie pe chartă confinele României, numai pentru aquea Ungurii n'au de quăt să strige și ei bravo! ecôc locurile sunt alle vóstre, noi n'avem de quăt să ne luăm catrafusele. Nu; ci dîcem : patrioticu vê și sentimentul, simțîți queea que simțim și noi și tot popoul; ci veniți de luai daqua puteți. Tótă palm'a de pămênt o veți luă cu sânge, și tótă palm'a o vommu apêră cu sânge. Ansê unde vê sunt generalii, officerii de geniu, armele, tunurile, fabricele în quare să fabricați aquestea și materialele și maestri prin quari se fabrică? Asemenea și încô și mai bine se întrebô Moysê cum eși din Egyptu. Bine eu voi să iau Palestina. Popolul iarôși nu voiesce mai bine pentru quô 'iam spus quô curge lapte și miere dintr'ênsa. Ansê Palestinienii que sunt nisce popoli nu de sclavi pînô ieri, ci de bărbați industrioși, deprinși la rebel și la disciplină, que vor dîce? Dîce-vor ôre : Bine ați venit sănêtoși ; bine quô v'a venit în minte să ne luați pămênturile, quô noi n'avem de quăt să ne sculăm și să fugim încotrô ne vor duce ochii. Nu vor să facă nici să dîcă așa Palestienii aqueia, ci ne vor așteptă sau ne vor eși înainte cu coiful în capu, cu lancea în pumnu, cu paveđa la braçu și cu areul întins. Nu è dar d'a se duce dreptu acolo cu un popul que abîă ese din servitudine și n'are de nici unele. Drumul nu este lungu din Egyptu pînô în Palestin'a ; ansê cată să cotim, cată să tragem în desert pînô que vor muri quei que au vêdut și simțit vèrg'a și flagellul servitudinii, pînô que vommu prepară o lume nuoă cu sciință de lôte, căpuită de tôte, și cu decisiă a conquistă în adever quele que și va sci a speră ; pentru quô a speră nepossibilul este o calitate numai a nebulului și a sclavului. Omul liber este omul integru, și bărbatul integru nu speră de quăt queea que se pôte, și nu așteptă realisarea de quăt la timpul, la ôra cuvenită dupô legile naturali. — Quând darô omul cugetă și lucreadă ast fel, cu adeverat Dumneđu vorbesce într'ênsul, și reușit'a este sigură.

« Iar quând demisse Pharaon popoul, nu 'l condusse Dumneđu pe callea pămêntului Philistiim, quô apprópe eră. Quôci disse Dumneđu : să nu cumvă vèdênd rebel popoul, să 'i pară rêu, și să se retôrne în Egyptu. » Pe sclavu, pe puil de sclavu, să nu'l duci înaintea rebellului de o dată, quô îi pare rêu de servitudine și iar se întôrna în apoi în Egyptu, adicô la jugu.

18 Vers. « Si încongiurô Dumneđu popoul (abătêndu'l) pe callea quaca din desert spre marea Rosie. »

19 Vers. « ... se castramentarô în Othom. » Atât vocale nu eră considerate drept semne sau symboluri alle ideilor, ci consônele, quô quei que traducu din hebreesc dîcu Etham în quare se vèdu aquelleași consône. Othom darô sau Etham fu a treia stațiă a eșirii fililor lui Israel ; prim'a adicô la Ramessè que fu puntul lor de întêlnire din tôte părțile Egyptului ; a doilea la Sochoth unde întinserô pentru prim'a ôră tindele și se castramentarô, și a treilea în Othom.

21 Vers. « Iar Dumneđu precedea înaintea lor, dîoa în colônă de nor spre a le arătă callea, iar nôptea în colônă de focu spre a lumină lor. »

De va luă quine-vă pe Dumneđu ca o ființă materiale, și va cădê în materialismu și idolatriă, dându'î tôte attributele și formele materiei, n'avem

să dîcem nimicu către nisce asemenea ființe : ei ne vor taxă pôte între împii, și noi avem tot cuvêntul de a 'i arătă cu degitul de idolatri și de batjocoritori ai Divinității. Noi ne adressăm către quei adeverat drept credinciosi. Dela Exodu, dela Eșirea din lumea păgână, Dumneđu lui Moysê nu mai are armă cunoscută, ellu nu se mai manifestă omului de quăt prin aquel angel que se numesce *Minte*; quâte mintea spune unui omu înfelleptu și integru, i le spune ênsuși Dumneđu ; prin minte ellu ne conduce pe căile quelle mai bune ; priu minte ne scapă de tôte nevoile, prin minte ne adduce la rezultatele quelle mai salutare, prin minte ne face a invență tôte quelle de folos. Colônă de fum și de focu a fost necesariă nu numai lui Moysê, ci ori-quor conducêtor de popul sau de o armată prin miđlocul aquellui desert. Moysê prin mintea sa se servî de dênsa că de un stindard quare să pôtă fi vèdut dîoa și nôptea de tot popoul ; și probă este quô aquea colônă eră condusă de ômeni que cunoscea locurile, este queea que dîce Moysê ênsuși către Hobab sau Iothor socrul seu, sacerdotele din Madiam :

« Nu ne lăssă, ci fi noê de căllêudă, pentru quô tu cunosci locurile unde avem a ne castramentă în desert. Te vommu recompensă mai târziu de quâte vei face pentru noi. »

« Noli nos relinquere : tu enim noscis in quibus locis per desertum castra ponere debeamus et eris ductor noster. Cumque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus dabimus tibi (Numeri. cap. X. Vers. 31, 33). »

Ne place în asemenea împregiurări a cită cu mai mare satisfaciô pe adversarii nostri : nu cităm aquî de quăt pe Vulgata.

Așa aquea colônă sau or-que semnu eră purtate și conduse de ômeni cunosctóri ai locului, și ori-quine că Hobab și alții veniă spre a ajută pe Moysê și popoul, eră considerati că nisce trimiși (angeli) ai lui Dumneđu. Aqueastă expresiô se conservă pînô în dîoa de astădi între Israelii, Chrestini și Musulmani, quând se dîce cui-vă : « Dumneđu te a trimis, angel al lui Dumneđu ai fost pentru mine. »

Să vedem acum que eră aquea colônă quare eră purtată și condusă că un stindard în ochii tutulor de ômeni cunosctóri că Hobab.

Să ascultăm și alți scriitori antichi și moderni dupô que auđirôm pe Moysê ênsuși cum se exprimă către socru seu.

Quint Curciu, vorbind de expediția lui Alexandru quel Mare în părțile locului dîce :

« Quând Alexandru voia a'și ardică campamentul și a luă din nuou drumul, mai întêiu trompeta da semnalul departului ; ansê pentru quô sonul mai adesea nu putea domină multitudine, dîsse să puia d'assupra tindei salle un arburesau catart nalt que se vedea din tôte părțile (în armată) și quare puteă ținne un semnal. Din aquesta dîoa eșia fum, și nôptea focu (cartea V, cap. 7). »

D. Salvador, în histori'a sa despre instituțiunile lui Moysê, venind la Exodu dîce :

« Hebreii fără întârziere străbăturô un coprins întrerupt de munți, avênd în ainea lor, spre a conduce pe toți și spre a nu se rătăci nimeni dintr'ênșii, un focu mare din materii resinose, que nôptea dà o flacără fôrte viă, și dîoa o fume-gare fôrte constrinsă. Arabii pînô astădi se servu

cu asemenea căllăudători. Alexandru quel Mare făcū asemenea.»

D. Dubois-Ayné vorbește asemenea despre colôn'n'a de focu în Memorialele salle, precum și Vater.

CAPU XIV.

2 Vers. « ... Înaintea șesului între Magdol și între mare în aintea Beelsephonului... » Vorba ἐπιπέλας que am tradus'o *șesului* în alte versiuni că hebraic'a este că un nume propriu al locului, dîcînd în aintea *Pi-hâhirothului*, nume que s' ar' fi dat acuelui șesu, și quare ar' însemnă că cum ammu dîce astădi *câmpul Libertății*; pentru quô, dîce Răschi, Hebreii acolo se vedurô liberi. — Beelsephon este una cu Baal-Tsephon. Unii dîcu quô Tsephin este una cu Typhon. Se scie quô Typhon la Egypteni-fu revoluționarul în contra lui Osiris. Dela Baal-Typhon darô que eră închinat deului Typhon sau deului apostaiților sau revoluționarilor, se pusse Moysè nu spre a se alia cu Pharaon, ci spre a vedè de acolo pe descindecenții lui Osiris, sau mai bine dreptul numit divin înecat cu callu cu căllărețu în Marea-Roșiă. — Moysè, pe cum se vede, n' avea nici cugete nici gusturi că alle lui Solomon, que făcū din Typhon un Satan. Ellu, Moysè, n' avea nici de cum în horrôre pe Typhon que se resculô în contra primului Pharaon și Dumneđu al Egyptului, Osiris. Pentru Ceropre que eși din Egyptu că și Moysè, primul revoluționar Joie sau Jupiter deveni Divinitatea Divinităților. Pentru Moysè fără a deveni o divinitate, fi numai un confrate de predilecțiô; pentru quô și ellu ênsuși Moysè deveni un Typhon adicô un revoluționar, un înecatôr de Pharaoni. Typhon ucisise pe Osiris; Moysè înecô pe strănepotul aquestuiă. Mai târziu, Solomon, vedînd quô nu pôte domni după legea lui Moysè și prin ajutorul Dumneđuului aquestuiă que mântuia popoli din servitudine, inventô sau întruduse dogm'a sau credința în Satan. Aqueastă ficțiune îl susținū și mai susținne pe toți următorii și imitatorii aquestuiă. Spunne-le aquestorn'a adevêrul aquesta, spunne-le quô Satan nu se află în legea mosaică, și quô è o minciune mai păgână de quăt à lui Pluton, quô îndată se îndrăcescu de religiozitate și sbiară quô le derăpeni religia; firesce quô le derăpeni religia, pe a lor ânsè, iar nu pe a noastră, pe aquellor que tótă credința quătă avem o închinăm adevêratului Dumneđu que mântuia popoli din servitudine și face filii ai sei pe toți quei que înnecă și stingu Pharaonii.

4 Vers. « ... Si mă voiū glorifică întru Pharaon... » Adessee se vede aqueastă expressiô în Bibliă. După ideile orientailor, resbunarea assupra inemicului este aqueea que se dîce gloria. Hellenii iar în credințele lor dîcea : resbunarea sau vendict'a este nutrimentul deilor.

5 Vers. « ... Si se schimbô inim'a lui Pharaon și a servitorilor lui assupra popolului, și disserô : que făcurôm de ammu demis pe filii lui Israel spre a nu ne mai servi? »

Așa se întemplă tot d'anna în revoluțiile quelle mari : după o terrôre panică que coprînde pe toți Pharaonii pînă la quel din urmă din servitorii lor, de o dată înaltă capul, și se miră singuri, cum fu aqueasta de se spăimântarô ei de nisece despuiati și desculti de sclavi? que făcurô ei de se lăssaro să le scape din mână atăția iloți que nu trăia dequăt spre a le procură tôte plăcerile?

7 Vers. « Luô șese sute de carre allese și tótă căllăreimea Egyptenilor, și tristați peste toți. »

Joseph Flaviu dîce 600 carre, 50 mii căllăreți și 200 de mii pedestri : Vorb'a *tristati* que de vechii traducători se arată prin *capetenii*, desemnă o dregătorie locale. Quei ai doilea după Pharaon se dîcea *distati* adicô ai doilea ședători, și aquestia eră ministri, generali peste corpuri de oștire; quei de rangul al treilea sau ai treilea după Pharaon se dîcea *tristati* adicô ai treilea ședători; și aquestia eră guvernatorii de ținuturi și conducători de divisiuni de oștire că regimentele din ăillele nôstre.

8 Vers. « ... Iar filii lui Israel eșiau cu mână înaltă. » Mulți traduceu expressia cu *mână înaltă* prin : *capul descoperit, cu fruntea în sus*. Tôte expressiunile aquestea ânsè în styl biblicu însemneadă *de față, publicamente, cu putere mai presus de a inemicului*.

10 Vers. « ... Si ardicânduși filii lui Israel ochii, vedurô, și êccé Egyptenii se castramentaserô din dosul lor. » După versiunea hebraică : « êccé Egyptenii se castramentaserô... » Se arată prin : « Si êccé Egyptul (sau Misraim) veniă în urma lor. » Expressia este mult mai expressivă sau hyperbolică; arată cu adevêrat terrôrea Israeliiților, quărur li se părū quô Egyptul cu totul îi urmăresce. De aquí urmeadă apoi și imputările și strigările lor :

11 Vers. « Au quô nu se află mormênturi în pământul Egyptului, quô ne adduseși afarô spre a ne ucide în desert?... »

12. Au nu 'ți ammu dis : lassă-ne à servi Egyptenilor de quăt à muri în desertul aquesta? »

Eternă strigare a tutolor sclavilor, quând quineva se încercă spre a'i liberă. — Quând la 1848 Guvernul provisoriu din Bucuresci credū a se tragge către munți, după que fu abandonat de doê companii de soldați que îl însoția, un Ispas Farcașu, fost zapciu sau exactor, adunô Tsiganii din fabrica dela Băleni și o mare adunătură din Tirgoviste, eși înaintea membrilor guvernului cu vr'o optu sute de ômeni asemenea aquestor Hebrei pe quari Moysè îi trăgea afarô din servitudine.

« Quine sunteți voi strigă svinturații Tsigani și pui de viperă din Tirgoviste dinpreună cu dînsii, quine sunteți voi să vè faceți mai mari de quăt Dumneđu și să voiți à *slobozi* pe Tsigani? Dumneđu a lăssat să fiă Tsiganul robu, și Românul opincar și clăcașu, și boierul, boieru. » Si alte asemenea. Din aquestea tragu unii sau din sistemă sau din resbunare și inchieiă quô nu se cuvîne a *avé pietate de sclavu și de împilat*, ci să 'l lași în queea que singur voiesce să remăia. Nu, daqua suntem chrestini, să lăssăm pe sufletul păgânilor nisece asemenea doctrine, și să dîcem din preună cu Christu : iartă-le lor, Părinte, quô nu sciu que facu. Nu se cuvîne ânsè a uită quô Mântuitorul lumii s'a rugat pentru popol que strigă spre a 'l crucifică, iar nu și pentru Cărturarii și Pharisei; pentru aquecia repelă ne încetă; vai voê!

15 Vers. « Disse atunci Domnul către Moysè : que strigi către mine? vorbește filiilor lui Israel să reinjuge spre drumu. » — Mulți dîcu quô aquí lipsescu quâte va phrasi; pentru quô aqueastă apostrophă presuppune quô Moysè s'ar fi rugat sau ar' fi strigat către Dumneđu, și despre aqueastă rugă nu se face mențiune. Noi credem quô nu este lipsă în textu, ci o tăcere în adins a autorului. Rugă, în astfel de impregiurări grele și decisive de se întemplă a se face, nu pôte *avé* locu de quăt în fundul inimei și în tăcere. A se rugă de față, înaintea unui

popol consternat, n'ar' arătă quinevă de cât o lipsă de curagiu. Quea mai înaltă din ruge în asemenea împrejurări este credința sau încrederea que are bărbatul în fapt'a sa quea mare; este a dicea popoului: « curagiu, înbărbătați-vă, stați și vedeți mântuirea... quoci după cum vedurōți astăzi pe Egypteni, mai mult nu'i veți mai vedé. »

Nu e nevoie să strige omul cu gur'a qua să 'l audă Dumneđu; și la decizia lui Moysé internă, totu aquea voce internă îi respunde: que strigi către mine? adică que mai stai pe cugete și cu mâinile în sin; nu ẽ timpul de stat; inemicul vine; și fililor lui Israel să reinjuge spre drum; ardică 'ți campamentul d'aquí.

16. « Ia baculul tãu și întinde 'ți mâna peste mare și o despiciã, și între filii lui Israel în mijlocul Mării cã pe uscat. » Tot d'auna obiectele se reflectã în sujet, și vice-versa sujetul în obiecte. Emblemele biblice aratã adesea adevãrul aquesta. Undele mării representã sau reflectã de minune turburarea anarchiei populare: ia 'ți daró baculul și despiciã undele, și fã să trecã popoul prin mijlocul mării pericolului și anarchiei cã pe uscat; nu lãssã baculul, nu lãssã command'a din mână în asemenea împrejurări.

19 Vers. « Atunci angelul Domnului, que cãlãuduã înaintea castror fililor lui Israel, se promișcò, și se pusse a cãllòtori în urm'a lor. Se promișcò asemenea și colón'a de focu de dinaintea lor și stette în urm'a lor. » Colón'a prin urmare se vede quò nu se mișcã singurã, ci unde se duceã aqel angel acolo se duceã și dèns'a. Este întrebare însé que erã aqel angel sau aqel trimis? De o vommu luã ad litteram, iar nu cum ammu arãtat quò se dice și în ðillele nòstre, atunci que nevoie mai avèa Moysé de ómeni cã Hobab?

21 Vers. « ... Si împinse Domnul marea tótã nôptea prin vânt austru violent... » Vântul *νοτοσ* în latin'a, și de vechii traducători români se traduce prin austru quare este vântul despre miadã și adesea, iar nu quel despre apus, quoci aquella în stylul biblicu sau după situația Palestinei se dice vântul despre mare. Que este de mirare însé ẽ quò alte versiuni cã hebraic'a dicu *vânt dela rarisar*. Si de ar' fi fost vântul dela rãsarit, ar' fi addus marea drept peste Hebrei que stã spre apus pe marginea mării.

22, 23 Vers. În aqueste doé versete cum și în quelle urmãtore se descrie trecerea în adevãr miraculòsã a Hebreilor prin Marea Roșie și înneccarea lui Pharaon. Tot miraculul sau minunea que se vede aquí este legea eternã a lui Dumneđu prin quare se face fluxul și refluxul mãrilor. Toți cãlãtòrii que au âmblat și s'au înbãreat pe mări sciu quò acolo unde erã mare și de unde plecã navele în mare plinã, quând la periodul seu se trage marea, batellele remãnu pe uscat și ómenii âmblã ea pe uscat și trecu dincolo unde marea ẽ strimptã cã o limbã. Limba quea mai din capetã a Mării rōșii neinccetat are aquest flux și reflux. Ori-quãfi s'au dus pe acolo, — și astãzi s'au dus și se ducu fòrte mulți — au vèdut și vèdu fenomenul aquesta cã și pe airea, la Óstanda, la Pasul de calé, etc. Generalul Bonaparte quând s'a dus la Egypt erã sã pațã cã Pharaon. Sã ascultãm pe Martin în historia despre expediția francesã în Egyptu, tom. 1 pag. 276:

« Bonaparte în expediția sa de Suez, erã sã pațã cã Pharaon. Se dussesse spre a vedé fòntãnea numite alle lui Moysé, situate în partea orientale a Mării Roșie, trei lege departe de Suez. Caravan'a trecusse plagea cu piciorul, însé quând se returnò

în apoi la Suez, fluxul începuse à se suì, și fiind quò còst'a mării este fòrte bassã în fundul golfului, undele erã p'aquí sã înghițã pe generalul-cãpitan (pe Bonaparte) quând unul dintre cãllèudi, vèdendu 'l în pericol, îl luò pe umeri și 'l trasse fòrte ràpede afarò. »

Miracolul este mare în legile eterne alle lui Dumneđu atãt despre fluxul și refluxul mãrilor quãt și despre tóte quãte a creat Ellu. De vommu veni însé la ómeni și mai virtos la Moysé, talentul lui, capacitatea lui, intelligența lui erã quò prin sciințele salle ajunsesse a cunoșce multe din legile naturei, și prin geniul lui sau Mintea (que ellu cu dreptu cuvèntul o numesce manifestatia lui Dumneđu, angelul lui Dumneđu și adesea Dumneđu însuși) ellu scia nu numai sã facã semne sau embleme cum sã vorbescã nu la urechile ci la ochii popoului, deprins a înțellege mai mult prin fapt'a de quãt prin vorbe, scieã nu numai a simbolisã evenimentele, ci și a se folosi dintr'ensele. Fluxul și refluxul a existat și existã de quând lumea. Ansé quine a sciut cã dènsul a se folosi cã legiutor și general? Numai un capu sau o minte cã a lui a putut sã studia natur'a și locurile atãția anni, sã utilise la timpu fi-quare eveniment și phenomen, sã tragã la timpu popoul din Egyptu, sã 'l puia a facee doé stațiuni, sã 'l abatã de a nu se ducee d'a dreptul din mână a Egyptenilor sã cađã în a Chananeilor, sã 'l adducã înaintea mării în momentul quând erã sã se opere refluxul, sã mèsore timpul și sã rënduiscã popoul în colónne cum sã pòtã trece totu pinò la timpul fluxului. Aquest fluxu și reflux il scia și Pharaon; fi lipsiã însé mintea strategicã, fi lipsiã sciința mathematicor, fi lipsiã sciința duratei refluxului, și unde nu e sciința nu e adevãr, nu ẽ Dumneđu; Pharaon cã un orbu a cãtat sã dea un spectacol de vèndicã popoului liberat, și sã devia un symbol, o emblemã eternã tutolor popolor, quò Pharaon catã sã morã în marea sau undele durerilor prin quari au trecut popoli; quò de nu se vã înneccã Pharaon nu mai ẽ mântuire pentru dènșii; symbol, emblemã, semnu, cum vã voi quineva sã dicã quò popoliã sã nu se lasse a se conduce de quei que facu pactu, alianțã, cuscrenie cu Pharaonii. O que minune mare! și Domnul Prudhon și alții de quãt a dà în capu Religioniu sau Bisericeii cum dice Dumnealui, quare ne conservò aqueste semne cu adevãrãt divine, mai bine ar' dà în capu quellor que se alliãdã cu Pharaonii. De quãt s'ar punne a descreditã Testamentele Vechiu și Nou, singurele documente după quare popoliã își pot querre mostenirea lor, mai bine ar' dà în capetele Theocapeliilor que detterò un înțeltes atãt de pãgãn quellor mai divine din scripture, intellesul que face din Dumneđu quel mai miserabil' din jonglori, și din Moysé un adevãrãt impostor. Nu, Moysé n' a fost un impostor, ci prosti și idioti suntem noi que nu vom a învèșã limb'a semnelor, limb'a emblemelor, que fu limb'a primitivã a ómenilor, și fiind quò nu învèșãm, se scie quò limbele, sciințele, artele, n'au alți inemici mai fatali de quãt pe aqueia que nu le cunoscu.

24 Vers. « Fost'au în veghia dimineței... » La Hebrei, nôptea se împãrtã, în locu de ore, în trei veghie sau veghieri, sau gardie.

30 Vers. « ... și vèdu Israel pe Egypteni morți pe marginele mării. » Quând o datã se âmflò marea și accoperì pe Egypteni, firesce quò și începù apoi a 'i saltã în sus și a 'i scòtore morți la margine. — După expressia însé biblicã se cuvenia a se dice și vèdu Israel Egyptul mort pe marginea mării.

31 Vers. « Si vèdù Israel mâna quea mare... » adică puterea quea mare. Fiă-quine vede și simte quò puterea, deș' este mai pe înțelesul din dillele nôstre, personificată ânsè sau simbolisată prin *mâna*, face mai mare impressiò sau effectu; popoli primitivi așa pricepea mai bine. Quea que dicem noi mysticismu pentru ei erà mai pe față: vorba *putere* este cu mult mai abstractă de quât *mâna*; așa este și *invidia* în comparațiò cu *ochiu-reu*; așa critic'a cu limbă rea, *limba de sérpe*; așa blândețea simbolisată prin *'gnellu*; așa rapacitatea prin *lupu*, așa vicieni'a prin *vulpe*, etc.

CAPU XV.

Citind quinevã od'a aqueasta sau hymnul de grafiã, se întrebã cum fu improvisată, și cum atât de râpede fu împãrțită între cântãtore, întonată și învățată, în quât de o dată să fiã cântată în choru după distrucțiã lui Pharaon?

Aqueastă poesiã este un monument que și mai învederat ne arată geniul prevèdător sau preparator al lui Moysè. Quine vã citi nu peste patru mii de anni, ci ênsuși în timpul nostru histori'are generațiunii Românilor, și inaugurațiã ei la Islaz, se vã întrebã: quând avù timpul de a învățã sau cum improvisò un preot simplu de țerrã rug'a que făcu pentru mântuirea popoului Român în dată după sanctificarea apei? Firesce quò aquea rugã erã făcutã mai din ainte cã o parte a unei programme trase de mai înainte, și dată preotului âncò din prediciã mișcãrii spre a o învățã și a o pronunțã la or'a venitã. Quine după mai mulți anni își vã imaginã un preot simplu de țerrã, își vã dicce queea que cu mai tare cuvènt putem dicce noi despre instrucțiã Hebreilor, și despre ne-capacitatea lor de a produce o poesiã din quelle mai sublime și mai politice. Od'a a fost compusã mai din ainte cã și rug'a preotului dela Islaz. De vommu crede altfel, cãdem în superstițiuni sau încredințe, în neadevèr, que nu mai sunt de seculul nostru și nici ênsusi d' al lui Moysè, quând vedem quò popoului lui tôte quâte le vedea le luã în quea mai mare parte după ordinea naturale. Acum darò vine o altã întrebare, a quãria deslegare ne vã învederã quò Moysè își aveã itinerariul dejã tras mai din ainte. Daqua poesi'a fu preparatã mai din ainte, cum de sciã Moysè quò Pharaon se vã innecã în marea Roșiã, și mulțumesc mai din ainte lui Dumneđeu despre mântuirea lui Israel și despre distrucțiã lui Pharaon cu callu cu cãllèrețu în preunã? — Nu este nici un căpitan mare que conduce un popol sau o armată quare să nu'si facã planul despre mișcãrile que vã avè să facã, despre tactic'a que vã luã spre a'și mascã planul, și despre cursele que vã avè să întindã inemicului. Quând planul este ingenios și natural, quând execuțiã lui se operã cu prudentã și la timp, reușita a fost tot d'auna sigurã. Moysè âncò de quând își trãgeã planul erã în situațiã unui statuar sau pictor que âncò pînã a nu'si luã în mână daltași a lovì marmur'a, sau penellul spre a atinge tell'a, își avea în ainta ochilor idealul que îi surride la de perfecțiò, și în entusiasmul seu cã un extasiat exclamã:

« Sã cântãm Domnului quoci prin victoriã s'a glorificat.

« Callu și cãllèrețu deripatu în mare.

« Ajutor, scutul meu deveni de mântuire.

« Infiòrese còrdele arpei cã perii capului meu, revibre cã palpitele inimei melle.

« Svòlre sonurile ei peste aripele sufletului meu;

« Din rërunchi, din fundul inimei ese numele Jehovah!

« Harpa, timbanelle resunã și repetã în Israel: Iah!

« Ellu este Dumneđeu meu; și voui glorificã pe dènsul.

« Ellu Dumneđeu talãlui meu; și 'l voui prè-înãlã.

« Jehovah Domnul que sfarmã resbelle, Eternul è numele lui.

« Carrele lui Pharaon și puterea lui projeptatule-a în mare.

« Cãllèreți de frunte, și tristați superbi, innecatu-i-ân marea Roșie.

« Cu pontul fi accoperi și appusserò în fund cã o pètrã.

« Drèpt'a ta, Dòmne, se glorificò în fortitudine,

« Drèpt'a ta, Dòmne, frânse inemicul,

« Si în multul gloriei talle constrivit' ai adversarii.

« Rãpedit' ai urg'i a ta și îi devorò cã pãiele.

« La sulfarea minciie nãrilor talle despãrțitus' au apele.

« Inchiegatu s' au cã pãretele undele, și s' au inchiegat fundurile abuzului.

« Allungã-voiu, ajunge-voiu și voui împãrți pradele, dis' a inemicul.

« Resbunã-voiu sufletul meu, tragge-voiu gladiul meu, și mân'a mea vã distrugge.

« Ci trimis'ai spiritul tãu Dòmne, și marea 'ia și accoperit.

« Cã plumbul appusserò în apele vehemenți.

« Quare între dei è cã tine, o Dòmne? quine assemenea ție?

« Glorificat în quelle sãnte, mirabil în glorificare, tu singur făcètorul prodigelor.

« Intins' ai a ta drèptã și 'i a inghițit pãmèntul.

« Condu's ai în justiți'a ta popolul aquesta;

« Salvatu 'l ai pe dènsul și 'l ai chiebat cu a ta putere în repaosul santitàii talle.

« Audit' au gintile și s' au spãmèntat: Dureri coprinserò pe locuitorii Philistiimului;

« Rãpede se secularò ducii Edomului;

« Cutremur coprinse pe principii lui Moab;

« Topitu-s' au cu toții quei que locuiescu în Chanaan.

« Cađã assuprà-le fricã și tremur din fortitudinea braçului tãu;

« Impetrescã-se pînò vã trece popoul tãu aquesta, o Dòmne!

« Popolul tãu aquesta pînò vã trece, qu'al tãu este, Eterne!

« Intraddu'i, o Potente, și plantã pe dènsii în muntele ereditãii talle.

« In locul que ai preparat locuinței talle, o Eterne;

« Sanctuariu, o Dòmne, edificat de mâinile talle.

« Domnul împèrãtesce în seculi, și peste eternitate,

« Domnul peste eternitate, și *anco*!

« Callu și cãllèrețu al lui Pharaon intrat-au în mare,

« Carrele și puterea lui tótã;

« Rãpedit' au peste dènsii Domnul undele lacomi;

« Ca plumbul appusse și nu se mai vèdù Pharaon.

« Viu este Domnul! cã pe uscat Israel trecù prin miđlocul Mării.

« Să cântăm Domnului quô prin victoriă se glorificò! »

Aqueasta sau mai bine de quăt aqueasta fu od'a que Moysè cu mult mai 'nainte în delirul veghierilor, meditațiilor și aspirațiilor salle intonă glorificând pe Domnul que constrivesce Pharaon și salvă popoli din servitudine, chiamându-i în muntele santității salle.

Asfel cu doi anni înainte de evenimentele grandiose dela 48, sufletul meu doriă și prevedea căderea Idolilor pământesci, și cântă Domnului din preună cu filele României:

Tresări-va l' al têu nume pământul
Gintile tôte querre-vor viață,
Si d'a ta gloriă tremă-vor regii.
Din cenușă i săltă-va România,
Că-a aquillei noi-se-vor a ei cunețe;
Si 'n vestmēt candid, bellā radiôsă,
Eși-va 'nainte 'ți ca o mirēsă.
A ei splendidă, a ei candellă d'aur
Vêrsă-va lumin'a que dă viață,
Si va încinge virginală i frunte
Cu-aureola que Geniul pòrtă.

De mă înțelegeți, Românilor, cu atâta mai virtos acum puteți înțelege pe Moysè que se exprimă cu mult mai bine și cu mult mai divin de quăt mine. Si daqua puteți lua după litteră figurele poetice que vi le presentu; daqua credeți quô Dumneđu stă d'o parte sau vine că un Monarchu, și quô toți români în preună se prefacu prin tr'o minune într'o vergine cum v'o descriu; luați tot asemenea după litteră și pe Moysè, quând că poetu și prophet, se 'nalță mai presus de historicu și de legiutor.

Alta este partea historică și philosophică a Bibliei și alta quea Poetică.

« Daqua trecerea Rinului, dice D. Salvador, vâ fi după cum o descriă poeții contemporani, unde ar' mai fi adevêrul historicu. Poesi'a nu constată de quăt fapt'a. » Si noi adăogimu; daqua historicul și legiutorul și ênsuși ducele căpitan ar' fi numai prosă uscată, unde ar' mai fi concepția, sufletul istoriei, și fructele legilor, și enthusiasmul que produce la heroi? Gestul, căutătur'a, starea pe callu, vântularea penelor coifului, și a mantei unui căpitan, incurarea cursierului, sunt o poesii tăcută que vorbesce ochilor și însuffleșce o armată întrégă. Si quând poetul le descrie, personificând riurile, arburii, florile, aerul munții, dând simțire și voce ênsuși petrelor, marturii de față ênsuși recunosc adevêrul și mai bine, cuviosul devine și mai cuvios, heroul devine și mai herou, adevêratul philosophu raționă cu o mai mare putere... Numai speculatorul de ômeni și de Dumneđu le ia după litteră, și numai omul pervertit se lassă a deveni instrumentul și victim'a acestor speculatori credênd orbesce ficțiunilor și personificațiilor.

Ammu dis quô aqueastă odă a lui Moysè fu nu numai o poesii din quelle mai sublime, ci și un resort din quelle mai politice, demnu de quel mai profund cunoscêtor de inim'a omului.

Moysè quod ese din Egyptu, nu cutedă în dată à expunne un popol ne deprins la resbelle înaintea popolilor bellicosî ai Palestinei, și se întornă înapoi nu numai spre a mai întârziă pe Hebrei prin desert, ci și spre a întinde o cursă lui Pharaon. Moysè nu dice popoului seu: înainte fraților spre a lua Palestin'a în punta lancei și a sabiei, ci lassă să adviă evenimentele după cum le

preparasse; lassă a se coprinde mai înteu de terróre aquel popol timidu și servil; a l' facee să trecă consternat prin marea Roșie; lassă qua Pharaon. orbit de furóre și de turbarea de a și resbună, a da în cursă, a se innecă pînă la unul înaintea unui popol que se credea perdut dejă; și quând în locul disperațiunii, că fulgerul bucuri'a spontaneă străbate în tot campamentul, quând inimele și suffletele tutulor nu află cuvinte spre a exprima queea que vèdusser și queea que se petreceă într'ênsii, atunci de o dată chorul începe:

« Să cântăm Domnului, quôci prin victoriă se glorificò! »

Quare herou nu devine un deu, și quare codace nu devine un herou la auđu de o dată unei asemenea cântări, după un spectacul atăt de impozant și terribil.

Apoi după que prin figurele quelle mai poetice exaltă inimele tutulor prin descriția spectaculului que fiă-quare avu înainte, după poesi'a quea mai sublimă despre quelle trecute, êccē și politic'a quea mai profundă despre viitor:

« Audi'tau gintele, și s'au spăimântat; Dureri coprinsêro pe locuitorii Philistiimului;
« Răpede se scularô ducii Edomului;
« Cutremur coprinsêro pe principii lui Moab;
« Topitu-s'au cu toții quei que locuiescu în Chanaan... »

Si morții înviađa, qua să ne exprimăm poeticamente, și petrele începu a se mișcă în nisce asemenea împregiurări la auđu unor asemenea ințonații. De aqueea poesi'a s'a numit *cântare* și ênsuși quând nu se cântă, quôci cu adevêrat încântă pe ômeni și din codace face un herou, pe bêtrănu îl rejună, pe paralyticu îl împle de vigóre. Unde sunt acum toți quei din Philistiim, toți quei din Chanaan, să viă a se mësura cu quelle umbre de ômeni que, trecuți prin marea Roșie, devenirô de o dată lei la sunetul timbanelor, la carmenii prophetului.

Nu è de mirare quând peste puțin vommu vedê pe Moabitul bellicos cãdênd subit o turmă de Hebrei conduși de Iisus-Navè. Eccē partea politică.

Ammu fi avut a dice multe și din puntul vederii litterariu despre aqueastă poesii; ne temem d'a nu deveni reci. Fapta se înțelge de sine farô comentarie, iar în quăt pentru ôre-quare hebraismi fi vom explică airea, unde îi vommu mai în-têmpinã.

Tot que credem quô este necessariu de a mai adăogi este încô quâte vâ vorbe despre versificația hebraică sau mai bine despre queea que se dice *dictia indoita* este o rimă nu pentru auđu, ci pentru intelligență și êccē cum:

Precum *rim'a* în timpii moderni este o repetițiô de aquella și son pentru auđu nostru, asemenea *dictia indoita* este o repetițiô de aqueeasi idee, de aqueeasi cegetare prin vorbe diferite sau synonyme. *Dictia indoita* este o rimă nu pentru auđu, ci pentru intelligență și êccē cum:

I.

« Ellu este Dumneđu meu; și voi u glorifică pe densus.

« Ellu Dumneđu la tătălui meu; și 'l voi u înălță.

II.

« Drépt'a ta, Dómne, se glorificò în fortitudine;

« Drépt'a ta, Dómne, înfrânse inemicul.

III.

- « Trimis' ai spiritul t'eu, Dómnne.
 « Si Marea 'ia acoperit.
 « Cà plumbul appussero în apele vehemenți.

IV.

- « Cađă assupră-le frică și tremur din fortitudinea braçului t'eu;
 « Impetrescă-se, pină que va trece popoul t'eu aquesta, o Dómnne!
 « Popoul t'eu aquesta pină que va trece, qu'al t'eu este, o Eterne.

V.

- « Intraddu'i, o Potente,
 « Implantă pe densiți
 « In muntele eredității tale,
 « In locul preparat locuinței tale, o Eterne,
 « In sanctuarium, Dómnne, edificat de mâinile tale »

Precum rimele în dillele nóstre sunt variate, când înjugând quâte doă versuri, când formând tertele și strophe mai mari, asemenea *Dictia indoita* variă adesea.

In exemplele I și II se vedu doă versuri exprimând aqueași idee; în al III primul vers è absolut și preparator unei îndoite dicțiuni; în al IV se vede un fel de terță rimă dantescă prin quare se încatenă sau se legă versurile. — In al V se vede o asemenea înscenare și o *dictio întreita*.

Hymnul, Od'a, tótă poesi'a serioasă și imponentă nu sufferă monotoni'a dicțiunei îndoite, și adesea variă cum se vede în aqueastă odă și aira.

Poesiele mice, oracolii, proverbii își complacu cu uniformitatea dicțiunii îndoite, că și în dillele nóstre cantecele populare.

Vommu avéocasia de a da de mai multe ori exemple de rim'a inteligenței, sau de perechile de idei or cugetări, din quari una è principale, și alt'a complementară sau spre explicațiō sau spre mai multă înălțare.

Psalmii sunt plini de asemenea exemple.

Egalitatea sonorilor face rim'a musicale.

Egalitatea ideilor sau a cugetărilor face rim'a rațională sau dictia îndoită

Atât sunt de naturali aqueste doă speție de rime în quăt nu e popul quare să nu le fi creat prin instinct.

Cantecele române populare sunt pline și de un fel de rimă și de quel altu; și când poetul uită d'a 'i însemnă al seu *bis*, împlinesce cântătorul repetând un vers de doă și de mai multe ori.

20 Vers. « Attunci Mariam, prophetés'a suror'a lui Aaron, luă tympanul, și eșiră tóte femeile după dens'a cu tympane și în choruri. »

Se póte qua Mariam să fi fost din natură cântăretă, că membru sau filiă dintr'o familiă unde artele, geniul și talentul luasă o mare desvoltare; se póte însă atribui și la Moysè óre-quare stăruire spre a cultivă talentele surorii saile provédându-se ca la timpu să aibă ómenii necessarii dintre ai sei quari să fiă interesați de a ținne secretul. — Mulți vor să facă din Mariam un fel de Casandră, luând vorb'a prophetésă în sensul păgân, adică devinătoare, ghicitoare. Prophet' însă, cum vommu arătă la locul seu, nu însemneadă mante sau devinător, după ênsuși etymologia hellenică, ci *predicator*, ad litteram, iar în sensul

mai înaltă, *poetu*; când însă se ardică la gradul quel înaltu, atunci nu póte avé însemnarea de quăt de un politic profund inspirat de suffletul poesiei. A'i da' însă însemnare și de ghicitor este mai mult de quăt de a fi păgân; este a fi un tont, un idiot idolatru. Vorb'a prophetésă în hebraic'a se dice *nabi*, și nu arată de quăt facultatea de a compunne hymnuri, și de a da precepte de morală. — Tympanul este un instrument de musică que se bate. Arabii și Egyptenii încă se servu cu aquesta. Dela aquestia îl luară și Spaniolii și alți Europeeni. Femeile în danțu se servu cu densul, este aquel tamburin sau tobită que se dice *daheré*, que are și cymparalle; vorb'a aqueasta nu este de quăt o prefacere a vorbei tympanu, tympanellu, cymparalle. — *Tympane* și în choruri. Alte versiuni dicu în locu de choruri danțuri; noi preferirăm expressia hellenică χορός; quăci înțelege și cântări și danțuri tot de o dată de aqueleasi persóne. In antichitate danțul că și music'a întră în ceremoniile religióse. Mulțumirea mai virtuos către divinitate și recunoscința se arătă prin danțuri, precum și bucuria quea mare, enthusiasmul universal. David mai târziu, danțând cu harp'a în mână, precedu processiunii în onórea arcei Mărturiei. Biserica chrestină mai târziu conservó numai expressiuni asemenea că « *Isaia dăntuesce* » și altele.

21 Vers. « Precedea și începea în aintea lor Mariam dicend : Să cântămu Domnului... » Textul hellenicu dice εἰρηχζε pe quare noi tradusserăm *precedea și începea*. Hebraic'a și alte versiuni se exprimă prin *respunde* lor. Aquest'a este un hebraismu que la occasiō de cântări însemneadă a repeta un riturnellu sau queea que dicu Francesii un *refrain*; adesea verbul responde însemneadă și à cântă acompaniat de instrumente. După aquest înțelles daró εἰρηχζε sau *precedea și începea* se înțelege nu numai riturnellul, ci încă quó Mariam dà semnalul și începea riturnellul; « să cântămu Domnului... »

22 Vers. « ... în desertul Sur... » In cartea Numerilor aquești desert are numele de Eiroth sau Eitham (în hebraesce) (capu XXXIII, v. 8).

23 Vers. Numele Merrhă în hebraic'a se dice *mara* și însemneadă *amara*. — Aquesta fu a cincia stațiune.

25 Vers. « ... și arătó lui Domnul lemnu pe quare îl înmuđ în apă și se îndulci ap'a... » Iosephu Flaviu, în antichitățile saile judaice Cartea III, cap. I, descriă aqueastă împregiurare după cum urmeadă :

« Attunci Moysè luó o bucată de lemnu ; îl despicó în doă, și după que îl aruncó în puțu, disse către popol quó Dumneđeu a fost exauđit rug'a lui și quó va trage din aqua apă tot qué nu è bun de bêt, numai Hebrei să execute queea que va dice ellu (Moysè). Ei îl întrebăro atunci que vor avé de făcut ; și ellu commandó la quei tari de a tragge afaró ap'a din puțu (adicé de a'l *stei* cum se dice la noi), și îl incredințó quó ap'a que va remănea (sau queea que va veni în urmă) va fi bună de bêt. Așa făcuró, și ap'a deveni în adevér bună de bêt. »

« Acolo pusse lui drepturi și judecări, acolo încercó pe ellu. » Traducția în latinesce dela Sixtu Quint, vorb'a δικαιώματα ó dá prin justificatione, și traducătorii vechi ai nostri o tradusseró prin îndreptări. Noi o tradusseróm mai d'a dreptul prin vorb'a *drepturi*. In adevér însă nu însemneadă aquí de quăt *drepturi* și *datorii* tot de o dată, adică un statut, o constituțiō ; și aquí fu și o occasiō mare

de tentațiō sau de încercare. Este o dicțōre vechiă : ἀρχὴ ἐνδρα δινοσε, la Dregătorîă, sau la Putere se cunoșce bărbatul. Mult are a studiă, a medită, a veghiă, și a assudă un omu pînă să dea nisece legi proprie pe natur'a umană și de a aduce rezultate salutarie.

Moysē pînă aqul nu cugetasse de quāt cum să mântuîă popolul Hebreu de sub jugul lui Pharaon, faptă mare, gloriōsă, heroică; pînă aqul fu numai un duce, un căpitan îndemănatu și plin de devotament și de curagiu; de aqul înainte are a deveni bărbat de stat, legiuitor; scopul lui de aqul înainte este de a prefacce pe Hebrei și de a'î uni într'un singur corpu numit Israel, are a face dintr'un popol o Națiō. Aqul tentația fi fu mare și spre a deslegă problem'a, spre a învinge tōte dificultățile nu află nimicu de mai siguru de quāt a avé în tōte Dreptatea sau Justiția dreptu normă sau îndreptar, adicō își dice :

26 Vers. « De vei aqul cu aqul (adicō de vei băgă bine în capu) vocea lui Dumneșeu, de vei facece quelle plăcute în ainea lui, de vei punne în urechile talle preceptele lui, și vei finne tōte staturile lui, nici o infirmitate din quāte addusseiu peste Egypteni nu voi aducece peste tine; quōci eu sūnt Domnul quel que te însănoședă. » La începutul națiunilor este că și la concepția pruncului. Daqa acesta se concepe în sângele veninat al părinților, pentru tōtă viața lui (de vā mai avé viață) este malativ, în tot d'anna pōrtă virus în sângele sēu, que se corrupe din dî în dî mai mult, și devine contagios pentru tot que îl apropiă. — Primele principe que sūnt bāsile fundamentali alle unor legi que au să facă dintr'un popol o națiō, aquelle principe de nu vor fi Justiția quea mai nepărtinitōre, nația de o dată cu concepția sa pōrtă în sine și principul morții salls. Statul que este justu în întru, este quel mai tare afarō. Numai, numai cetățenii que se nascu și se crescu sub legi drepte, numai aqueia pot deveni bărbați liberi, și liber nu va să dică omu quare pōte să facă ori que voiesce, quōci asemenea tōți tyranii, tōți Pharaonii și Neronii ar' fi quei mai liberi ōmeni. Bărbatul și popolul în adevēr liber este aquella a quāru libertate încetează acolo unde începe libertatea altuia, și aqueasta vā să dică Justiția; prin urmare numai omul justu, numai popolul justu se pōte numi liber. Russi'a nu dette înapoi de quāt din causa lăcomiei; Englitler'a vā plăti într'o dî cu libertatea sa de quāte stăruesce a face în Indii. Austri'a se vā perde din caus'a nedreptăților salls. Nu persecută, Pharaōne, pe popolul împilat, quōci nu te așteptă de quāt marea Roșie. Ascultă Israele, preceptele Domnului que este Justiția absolută, și nu vei avé bătăile cu quare fu bătut Pharaon; în eternu vei fi sântos și robustu și în pace la tine și reductabil afarō; quōci ellu este Domnul quel que însănoședă. Ascultat'ai? Nu : din Israel deveni și Judan, și Judante numirō tōte gintile pământului.

Căderea ta dată dela Solomon și Roboam. Căderea Romei dată dela Augustu.

27 Vers. « Si venirō la Ālim... acolo dar castamentarō. » — A șesea stațiune.

CAPU XVI.

1 Vers. « ... Si venirō tōtă synagog'a filiilor lui Israel în desertul Sin que este între Ālim și Sină. » — A șeptea stațiune; după alții se dice a fi a opt'a, adăogēnd quō după itinerariul que se vede în Cartea Numerilor, capu XXXIII vers. 10, se mai vede o stațiune lūngō mare.

Aqul popolul hebreu avū doē-spre-dece fontāne de apă; terminaserō însă merindele de mănecare, și începurō a murmurā dicēnd :

3 Vers. « ... Mai bine să fi murit bātuți de Domnul în pământul Egyptului, pe quānd ședeam pe lūngō ôllele cu cărmi și mănecam la pāine în sațiu, de quāt quō ne ați exdus în desertul aquest'a spre a ne uccide cu fāmea. »

Quāt de se attingu sau se asemēnă extremitățile! dela un despotu cumplit pînă la un popol decăduț și servil mări nu è nici o diferență; quōci și despotul è sclavul sclavilor, și popolul depravat è tyranul tyranilor. Nici unul nici altul nu ascultă de cuvinte, nu vā să intellēgă de semne.

Despotismul absolut și anarchi'a sūnt doē mari flagelle que se asemēnă. Quāte avū să audă, să vedă și să pată Pharaon și tot i se invirtoșă inim'a, nu voi nimicu a cede pînă quānd nu eși popolul cu mână tare și cu braçu înalt, și pînă quānd infine nu se înnece ellu, Pharaon, cu tōtă puterea sa în marea Roșie. Quāte nu vā avé să audă, să vedă, și să pată nu reu ci bine un popol pervertit; și tot tare la cerbice vā fi, tot ingrat, tot învetat cu vēr'g'a și cu flagelul pe spinare; iartă pe împilătorul sēu de frică, nu iartă însă pe voitorul, pe făcătorul seu de bine; și de l' vei și aducece în pământul promis, de l' vei constitui în Stat liber, de și vei facece dintr'ensul un Israel, ellu nu se vā astempēra pînă nu vā deveni Judan. Rēu te ai conceput, Hebreule, încă dela Iacob, dela Juda și ênsuși de la Iosephu; virus de sclavu și de marțafoiu l' ai dus în tot d'anna cu tine în tot corpul tēu sacial. Tu ai murit, tu nu mai existi că națiō; Moysē însă vā fi în tot d'anna admirația tutulor legiuitorilor. Si de avū și ellu quevā defecte, este pentru quō s'a născut Hebreu, și pentru quō s'a crescut de sacerdoții Egyptului.

Vommu vedē quō nici cu mână nu vā multumi pe aquest mare despotu cu milliōne de capete și de gure que se numesce popol pervertit.

8 Vers. « ... que voi dimurmurați assuprăne... » διωγομένης. — Prepoziția δια tradusă prin dis are aquea și putere că și la fama disfama sau defaima, adicō a murmurā cu vorbe relle; cu injurature, etc.

10 Vers. « ... și gloria lui Dumneșeu appērē în nor. » — Vorb'a nor în stylum biblicu să ia adesea dreptu gloriă; și vice versa gloria adesea însemnează nor.

13 Vers. « Sise făcū sēră și se suirō ortygometre. » Vechii traducători romāni luānduse, cum se vede, după traducția latină que numele ὀρτυγομετρα il traducu prin *coturnix coturnice*, disserō *poturnichi*. De au fost poturnici aquelle passeri sau prepelițe, sau altfel de passeri locali, este de ajuns quō erau de măncat unele că și altele, și quō venirō atâtea cum să fiă pentru un popol întregu. Este însă vorb'a de un adevēr local, adicō de passerile que în adevēr în călători'a lor ar' fi căduț într'o multitudine atât de mare, și de nu vā spunne quinevā adevērul, adversarii îi dicu quō spune minciuni. Aqueste passeri în hebraesce se dicu *salvim*; despre dēnsle se mai vorbesce încă o dată în Bibliă, în cartea Numerilor cap. XI v. 31 « și spirit (sufflare) eși dela Domnul, și adduse salvimi ὀρτυγομετρα dela mare... » După descrierile tutulor călătoriilor, și mai vîrtos după traducția que facu quei Șeptē-deci de bărbați hebrei și instruiți în alle limbei și istoriei lor, daqa aqueștia dicu în helenesce ὀρτυγομετρα, și nu ὀρτυξ nici *coturnix*, aquelle passeri n'au fost nici de cum poturnici. Vorba *salvim* în tōte limbele semetice însemnează

prepelită, și fiind quô mai toți în Genesē se învoiescu quô aquele prepelețe furô de spetia quellor que sunt cã nisce cãllênde passerilor cãllêtoře și quari se numescuregele prepelețelor, în hellenesce se tradusserô prin ortygomete adicô mama prepelețelor. Lăssarôm dar vorb'a întrêgã cum ne au lăssat'o prin hellenesce quei Sêpte-deci.

Sã ascultãm acum que ñicu și naturaliștii cum și cãllêtorii.

Eccē que ñice Buffon la articolul *prepelete*:

« Commandorul Godelien fôrte bine a observat quô primã-vêr'a prepelețele nu vin la Malt'a de quãt d'o datã cu vântul nord-uest. Vedem, adaoģe celebrul naturalist', quô Autorul naturei s'a servit de miđlocul aquest'a cã quel mai conformu cu legile generali que singur a fôst stabilit, spre a trimite Israelișilor în desert aquei numeroși nori de prepelețe. »

Prosper Alpin, în cartea IV capu I, *Rerum ægyptiarum*, ñice :

« Tot coprinsul Egyptului atãta è plin de prepelețele quelle mai grasse que se potu vedê, în quãt locuitorii dela câmpu n'au nevoie de a le întinde curse; le prind cu mân'a, și le vënd mãi pe nimicu, quôci pe un dinar numit *maidin* pôte quinevã cumpêrã doș-deci.

« Asã, adaoģe Iosephu în antichitãțile Iudaice, cartea III, cap. I, o multitudine de prepelețe que sunt passerile comune în Arabia, trecurô aquel braçu al mării, și sãtute de îndelungul lor svol, cãdurô în campamentul Hebreilor. Ei firesce cu toții cãdurô assupra lor cã pe o mâncare trimisã dela Dumneđeu în nevoia și lips'a quea mare în quare se aflã. »

Mãi sunt unii que cu ortygomete sau *salrim* vor sã intelligã locuste d'aquelele cu quare se nutriã și Ioann Baptistul. Par' quô quei Sêpte-deci și Iosephu Flaviu mai în urmã n'ar fi aflat vorb'a *acride* în hellenic'a de ar' fi voit sã intelligã locuste.

14 Vers. « Eccē peste faç'a desertului (un que) mênunt cã coriandru, albu cã gerul assupra pãmântului.

15. Vêdend atunci filii lui Israel, ñisserô unul cãtre altul que (sã fiã) aqueasta? Iar Moysê ñisse cãtre dênșii; aqueasta è pâinea que dette Domnul voș spre mâncare. »

Unii ñicu quô aquel que mênunt cã coriandru și albu cã brum'a, nesciind Hebreii que sã fiã se întrebãrô *Man'hu*? adicô que aqueasta? și prin urmare Man'hu sau *mana* fi remase numele. Quei mai vêrsați în limb'a hebraicã ñicu quô *man'hu* nu este o interrogațiô în hebraesce, ci quô Hebrei cunoscend manna Arabiei, asemênarô aquel que cu aquea mannã și fl și numirô așã. Raschaban ñice quô vorb'a *man'hu* este egyptiôn. Aben Esra și Raschi tragu aqueastã vorbã dintr'o rãdêcinã hebraicã que însemnã *preparare*, cã și cum a fost o substanțã preparatã spre mâncare.

Este un arburellu spinos al desertului que se numesce *alhagi* de familia plantelor leguminôse, se college dintr'ensul o substanțã mênuntã cã grãunțele de coriandru que în limb'a persanã se ñice *tarangiubin* și în quea arabã *mannã*. Gustul aquestei substanțe este cã al Zaharului și ronțãie cã dênșul în dinți, și n'are qualitatea d'a purgã cã manna medicale. În desertul sinaicu arburellul *alhagi* cresce în abondanțã, și gomma que transsudã dintr'ensul în tôte ramurile, sêmênã quô ar' fi cã o roã que cade pe dênșul. Dice ânșê Niebuhr în descripția sa despre Arabi'a, « tarangiubinul sau

alhagi nu se pôte culege de quãt numai quãte vã lune pe annu și daqua filii lui Israel culesserô de aqueastã substanțã ne contenit în toți timpii annului, afarô de sãmbãte și în patru-deci de anni, aqueasta nu se pôteã face de quãt printr' un miracul. » Sau quô tarangiubinul n'a fost aquea manã, adãogimu noi.

Se citesce ânçô în descripția Egyptului quô se aflã în desert o plantã grassã numitã *mesembryanthemum nodiflorum*, sau din vorbã în vorbã « florea miêđii ñille nodiflorã » que produce nisce grãunțe que culegu Arabii și 'și facu fãinã și pâine. Citind quinevã versetul 7 din capu XI al cãrții Numerilor vede:

« Iar man'a cã sêmên'ta coriandrului erã, și faç'a ei cã faç'a cristallului » adicô transparentã.

Nodiflorul dar se assêmênã mai mult cu man'a. Ammu și vêđut pe batellul Rampsès que se sparse cu noi aprôpe de Trapani în insulele Edgarde, o multitudine de Beduini que se imbarcarô dela Malt'a, venind cã hãgii dela Mecc'a prin Alexandri'a, spre a se rembarcã apoi prin Marsili'a spre Alger, la țerr'a lor. Aquesta nu mândã de quãt o specie de assemenea grãunțe lucii, transparente que le serviã și de pâine și de legume tot de o datã.

Este o mannã medicale que, de și are form'a grãunțelor este ânșê un fel de gommã cã sakizul, cã cleiul prunilor și ciresilor, que transsudã în Neapole din nisce arburi. Aquea ânșê ar' fi uccis în locu de a nutri pe Israeliți, quôci adduce o purgã din quelle mai violenti.

Eccē cum vorbesce și Iosephu Flaviu despre man'a biblicã :

« Avea între altele și aqueasta de insemnat : quei que se nutriã dintr'ensã, o aflã atãt de plãcutã în quãt nu mai doriã alt nutritim. Cade ânçô și în ñioa de astãđi în locurile aquelele o rooã assemenea, que Dumneđeu atunci bine voi a trimite lui Moysê. (Antichit. Iud. Cartea III. capu I.

Sântul Ambrosiu, Bochart și alții ñicu assemenea quô man'a erã o substanțã naturale, un product al locului. Prosper Alpin relatã quô cãlugerii din Muntele Sinã culesserô de prin pregiurul monasteriului și adusserô consolului dela Alger. Toți cãllêtorii moderni advereãđã aqueasta.

Sã venim la differințele versiunilor. A quellor Sêpte-deci ñice : « un que mênunt cã coriandru » sau cã sêmên'ta coriandrului dupô cum se vede în Cartea Numerilor. — Aqueasta se assêmênã cu nodiflorul sau cu queea que am fost vêđut la hãgii Beduini.

Versiunea Vulgata ñice « un que mênunt și cã pisat în piuã. » Aqueasta nu sêmênã a grãunte ci mai multu cu gomma arãtatã mai sus que transsudã cã roa pe arburellul *alhagi* și sêmênã cã Zaharul pisat.

Versiunea hebraicã ñice : « un que mênunt, grãunțos și mênunt cã bruma... »

15. Vers. « ... quãte un gomor de capu... » gomor que se ñice *homer* în hebraic'a erã o mësura cã o banițã que dupô explicația talmudistilor coprindeã 43 de oș, șia cincia parie din ou.

20 Vers. « Si nu ascultãrô de Moysê, ci mai lăssarô unii și pe adoã ñi... » Se ñice quô aquei unii ar' fi fost Dathan și Abiram cu partitul lor, și quô li se tace aqul numele cã tot d'anna quãnd se trece cu vederea nisce cãlcãri que nu sunt de mare importantã : quãnd ânșê ajungu printr'o sistemã ne contenitã, de a face quã tot rêuł sã viãã din partea lor, atunci nu mai pôte nici legiu-

itorul de a nu'i pedepsi, nici istoricul de a nu le da numele în execrația și blestemul posterității. Tote mișcările quelle mari avură în tot d'aua nise asemenea *unii* fatali din capul locului, que nu fură de cât că o calamitate cauzelor quellor mari. Omeni ambițioși de puține mișloce, seci de instrucțiō, de talent și de geniu, și invidioși că mulierile quelle slute; totă ocupația nu le este de cât intrig'a, cabal'a, calomni'a, și totă plăcerea de a distruge ori-que creațiō. Aquesti omeni, când le mai rămâne vre o lucire sau scintilă de conștiință, ajungu de se spândură singuri că Iuda; când le lipsese și aqueasta, nu află pedepsa de cât în blestemele posterității.

21 Vers. « Si adunau dimineața de dimineață... iar când încăldiă soarele se topiă. » După aqueastă descrițiō mai mult sēmăna a fi o gommă de cât nise grăunțe.

29 Vers. « Vedeți quō Domnul dette voē dioa aqueasta și sâmbătele. » Adicō dioa aqueasta și repaoșele. Moysē în instituțiunile salle voiescea consacra dioa aqueast'a la repaos, sau la încetare despre alle lucrului necessariu fiă-quăruia pentru sine. Voiesce a consacra o di și pentru ocupațiō despre quelle publice, despre Națiō quare eră Israel. Sese dilie să labore omul pentru sine; în a șeptea di să se adune în totă comun'a, în synagoge que vâ să dică adunări, assemblee, și cu juni și bētrâni să se consulte, să se ocupe despre alle communei, despre alle națiunii cu mintea, cu cugețul la Dumneđu, la justițiă, la tot binele appropeli și mai virtos al quellui scăpătat, că veduv'a, orphanul, amalatul, și căduțul sub greutatea cărunțetelor. Instituțiunile mosaice consacra șese dilie egoismului, quōci printr'ensul trăiesce și se conservă omul, și o di singură pentru quelle comune quōci este de ajuns o di în consiliul și concertarea tutulor, în numele lui Dumneđu sau al Verității.

31 Vers. « Si supranumirō filii lui Israel numele aquellui (nutriment) Mană. » Mulți traducători scriu verb'a aqueasta Mannă cu indoit n, quare se confundă cu manna medicale de purgare. În helenic'a se scrie *μαν*; în hebraea nu are doi n.

« Quare eră că sēmēnța de coriandru (și) albă, și gustul ei că turt'a cu miere. » Sēmēnța de coriandru ne fiind albă, de aquea se adaoge spre distincțiō qualificativul *albu*. Aquī se dice: gustul ei că turt'a cu miere; în cartea Numerilor capu XI. v. 8, se dice quō gustul îi eră că turta cu oliu. Aqueastă diferință se vede că la mulți simburi sau semințe, când se mănâncă întregi sunt dulci, iar când se pisseadă că nucele și migdalele dau un oliu. Aquī se vorbesce de man'a cum o culegea, și în Numeri se dice quō o pisă sau o măcină și făcea turte, și aquelle turte firesce atunci avea quevă de oliu într'ensele. — După aqueastă descrițiō iar cade cu totul părerea quō man'a ar fi fost o gommă; aquī se vede curat o speciă de grăunțe, que se pissă, se măcină și dă oliu.

32 Vers. « ... împleți un gomor cu mană spre deosit în generațiunile vōstre qua să vedă aqueasta pâinea que ați mănecat... »

Aquest gomor cu mană se vede quō eră încă conservat în timpul lui Ieremia, quōci aquest prophet dice: arătând Hebreilor bocalul cu mană: « éccē cu que se nutritō străbunii vōstri. »

33 Vers. « Mai disse Moysē către Aaron: ia un vas de aur și punne într'ensul gomorul plin de mană, și îl vei depunne în fața lui Dumneđu spre conservare... »

34 Vers. « ... Si depusse Aaron înaintea Mărturiei spre conservare. »

Mulți dicu quō aqueste doē versete sunt din alte capitole din urmă; quōci pinō aquī nu eră construită arc'a Mărturiei; și quō aqueste vorbe Moysē le-a dis după construirea Tabernaculului și a arcei. De multe ori un scriitor dice mai din ainte queea que se conveniă a dicce mai în urmă. Historicul scrie quelle întemplate sau trecute și pentru astăzi, ieri că și alaltă-ieri și că tot timpul scurs este trecut.

Pe lângō aquestea și expressia ne arată quō tot aquī la aqueastă împregiurare a dis Moysē aquestea și quō aqueste doē versete facu parte tot din aquest capitol. Moysē cum vedū man'a și cu dēnsa astēmpărărea popolului, disse popolului: împleți un gomor de mană, qua să se conserve de suvenir din prim'a mană; disse apoi și lui Aaron: și *vei depunne* gomorul în fața lui Dumneđu. Ellu își aveă program'ma despre construcția Tabernaculului și a arcei. Aaron că frate și credincios și predestinat de primul sacerdote, cunoscea aquel plan și de aqueea Moysē îi disse *vei depunne* *αποθήκευσε*, atunci adicō când se vâ construi arc'a.

Tot însă que sēmēnă un anachonismu este queea que se dice în versetul următor: « și *depusse* Aaron în ainta Mărturiei spre conservare. » Aqueasta însă se pōte dice tot d'aua de ne vommu exprimi că în diliele nōstre dicēnd: și *depusse mai la urma când veni timpul*. Hebraismul însă: « După modul que constitui Dumneđu lui Moysē, și depusse Aaron, etc. » arată ținșuși aqueea que disserōm; quōci *si* vâ să dică adessea *apoi, la urma*, etc.

35. « Iar filii lui Israel, mănăcoră mană patru-deci de anni pinō venirō în pământ locuīt... » Mulți dicu quō aquest verset n' ar fi scris de Moysē, ci quō ar fi că o parenthese adăogită de chronicarii mai din urmă, quōci Moysē murise mai nainte de a se implini aquei 40 de anni. Adăogind quō mai lipsiă încă 30 de dilie când muri Moysē pinō să se implinească 40 de anni! Pōte-se pedantismu mai prelențios de cât aquesta? Si ținșuși de ar fi lipsit un-spre-dece luni, tot pōte queinevă dicce 40 de anni daqua o dată a intrat în anul aquesta. Nimeni nu ẽ așa de tont că quel que la tōte amēnuntele vâ să arate quă are spirit, numai cu mănăcărimea opposițiunii.

CAPU XVII.

4 Vers. «... În Raphidim... » A șeptea stațiō, iar după alții a opt'a. — Este de însemnat însă quō Moysē duce acum popolul spre Choreb, unde fuisse pascēnd oile socrului său patru-deci de anni, unde cunoscea tōte locurile și tōte ascunsurile. Semnele dar que vâ aveă a facee aquī eră tōte premeditate și cunoscute de mult timp.

Dupō campamentele lor aqueste campamente sunt cu de amēnunțul arătate în cartea Numerilor; aquī se arată numai evenimentele.

3 Vers. « Insetoșō popolul și murmură assupra lui Moysē. »

5. « Si disse Domnul către Moysē: propassă în ainta popolului, și ia cu tine din quei mai vechi, și baculul cu quare ai bătut riul... »

6. « Iar eu stă-voiu acolo mai nainte de (a veni) tu assupra petrei în Choreb și vei batte pétr'a și vâ eși dintr'ēnsa apă... »

Popolul se revoltasse de lips'a apei. Moysē vedū quō situația eră gravă. Vocea internă que ellu cu tot cuvēntul o numesce Dumneđu, îi disse: nu lăssă baculul commandei, quevă mai departe spre

Choreb scii quò este apă. Spre a stèmpèrà populu' fă cum facu' tóte caravanele quând le lipsesce apă quò trimitu' ómeni înainte spre căutare de fântâne, tu fă și mai bine : în locu de a trimitte pe alții du-te tu singur în ainte spre a te feri de furia populu' de quare profită intriganții și invidioșii că Dathan și Abiram, și Coré și consorții ; ia cu tine și pe quei mai vechi din popol qua să vèdă cu ochii queea que vei avé a face, și mai semnu de quát aquest'a, într'o lipsă așă de mare de apă, să bați cu baculul slânc'a și să rësărâi apă ! De vor dicee însè ei, că nisce idolatri que sunt încò, quò aqueasta este o *minune*, fiă și minune, quóci cu atâta mai mult se confundă intriganții și invidioșii. Popolul numai să se adape, să se recorească și să se astèmpere.

8. « Veni attunci Amalec și dă luptă lui Israel în Raphidim.

9. « Disse dar Moysè lui Jisus allegeți bărbați și eșind punne-te înaintea lui Amalec mâine ; iar eu, eccc-mè quò și slătuiu pe creștetul muntelui, și bacul lui Dumneđu în mână mea. »

Acum se putea cuteđă a ținne frunte inemicului. Popolul Hebreu vèdusse distrucția lui Pharaon ; și trei luni de ăile începuse a se deprinde cu nevoile. Mîntea și stăruința lui Moysè făceea pe popol a vedé într'ensul un bărbat extraordinar și cu adevèrat trimis dela Dumneđu. Miraculul apoi al apej que de currènd acclamaserò, și mai mult de quát tóte nevoi a quând inemicul vine la tine iar nu tu la inemicu, tóte contribuiró a se puté allége din popol un numèr de voluntarii de elită. Aquesta eră commandați de Iesus al lui Navè, și aqueasta luà command'a supremă dela Moysè que, suit pe creștetul muntelui, nu lăsă bacul din mână. Quând dar ardică mâinile Moysè, adicò quând eră tare în command'a (quóci mână însemneadă putere, tãrie) se întãria Israel, luând curagiu la vocea omului extraordinar que aveà acum tot prestigiul ; iar quând se lăsă mólle, quând îi cădeà mâinile în jos, attunci se întãria fresce inemicul. — Vreți să judecați așă, o ómeni, que v'a dat Dumneđu capu și minte? veți ađă pe Moysè nu numai mare în dirigètorie și legislațiò și command'a, ci și sublim în scriere prin figurele, emblemele și metaphorele salle. Iar de 'l veți mângîi ad litteram în miscãri de mâini quând în sus, quând în jos, nu faceți dintr'ensul de quát un miserabil impostor și din Dumneđu quel mai vanitos dintre potenți, adicò numai attunci s'ajute Dumneđu quând quel quare il rógă ține mâinile în sus, și quând omul lăsă mâinile în jos faticat cu totul, attunci Dumneđu să 'și întòrcă spatele. *Ἀπαρτὸς τῆς θλασθημίας!* Nu vè è rușine și pècat, o theocapeli, sciind quei mai mulți a judica, să stãruiti înadins întru a batjocori Divinitatea astfel, și a descreditã pe un bărbat că Moysè dându'l pe gur'a unor critici că Voltaire, Prudhon și alții numai din cauza credinței vòstre deșarte și pãgâne que voi nu o aveți, și quare vreți a o însufflã la alții pentru interesele vòstre !

Vor dicee însè alții : bine pinò aquì ; însè que facem versetului următor în quare a nume se vèdu nisce gesturi de descãntece pãgâne ?

12 Vers. « Ansè mâinile lui Moysè îngreuin-duse, huarò o petró și pusserò sub dènsul, și sta pe dènsa ; iar Aaron și Or susțineà mâinile lui, d'o parte unul și de alta altul, și furò mâinile lui Moysè susținute pinò la appusul sórelui. »

Daqua ați luat prim'a partea a acestui passagiu quò evenimentele se narrã prin embleme allegorice

que singure erã mai pricepute în timpii aqueia, pentru que să nu luați tot assemenea și a doa parte? Daqua *mâinile* însemneadă *putere*, command'a, energiã, pentru que fiã-que general-duce își are locotenenții și ajutanții sei de quát spre a i ajutã quând nu mai póte singur, și spre a i ținne locul acolo unde nu póte stã elu de facã? Nu vedeți quò Iesus-Navè aquì fu locotenentul lui Moysè în câmpul luptei, și Aaron fratele seu și Or cumnatul sèu (soțul Mariei) îi servirò de ajutanți sau ajutori? Quând dar se îngreuiã mâinile sau puterile lui Moysè, aquestia le dà tãria cuvenită, în locu de a se dessupune sau a executã rèu comãndele lui, din contra îi dettero o tãriã mai stabile, symbolisatã prin petró pe quare așeđarò pe ducele lor, și astfel Aaron d'o parte Or de alta, cã ajutanți, susțineà mâinile lui, puterile lui, comunicãnd la tîmpu și împlinind comãndele.

De aflați însè o explicațiò mai justã (quóci cã ómeni și noi suntem suppusi erorilor) de aveți miđlòcele vedé sau a înțellege mai bine spiritul iar nu a vè ținne de litterã, urmați înainte cu credința luminatã de minte. Pinò attunci însè catã să appèru prin tóte puterile o credință atãt de verã și divinã, que prin reaoa credința a theocapililor fu degradatã mai jos dequát tóte idolatriile. Nu, Moysè a scris în adevèr emblematicu spre a fi înțelles de seculii aqueia ; quând însè quei que speculã cu Dumneđu și cu ómeni, voiescu a l face, prin credințele lor, systematicamente deșarte, de quel mai sfruntat impostor, prin miđlocul descãntecelor și gesturilor quellor mai burlesci, attunci rația umanã se revoltò, și unii criticã că Voltaire și Proudhon, alții appèrã cã noi. Suntem însè siguri quò atacul criticilor se iartã înaintea theocapilor, iar appèrarea noștrã nici o datã. Speția aqueasta de ființe, sufferu și rid pe ascuns quând vei criticã pe Moysè și pe Christu, quând vei batjocori Divinitatea cã și dènsii ; să nu te atingi însè de taverna lor de trafic, nu de farmecele lor, nu de dracii inventați și susținuiți de dènsii, quò attunci nu te iartã nici mortu. Cu un cuvènt Barabã se iartã. Christu însè nu.

— Ammu vorbit de Or, unul din ajutori lui Moysè. Aquesta fu fiiliul lui Caleb. que erã fiiliu al lui Hetsron ; unii dicu quò a fost bărbatul Mariei sau Mariam surorii lui Moysè, alții quò a fost fiiliu aquestia. Textul nu se pronunță despre aqueast'a ; aratã însè invederat quò fu unul din quei mai fideli ai lui Moysè.

14 Vers. « ... scrie aqueasta spre commemoratiò într'o carte și dã-o la urechile lui Iesus, quóci cu stingere voiu stinge memori'a lui Amalec... » Pinò la invenția și perfecția scripturiei alfabeticie cãrțile mai populare nu erã de quát queea que ómenii învețã pe din afarò și de aqueia se numi *saphor* în quare se vèdu consònele radicali s-p. de unde SoPH-os, SAPIENT, SAPIENTA, ect. (veđi nota despre Ioseph pag. 51 și 52). *Saphor* dar erã queea que se lăsã în tradițiò din tatã la fiiliu, sapiența popularã. Aqueste legende historice erã mai adesse rithmice sau versificate spre a se puté mai bine ținne minte ; erã revestite cu colorile quelle mai poetice și symbolice spre a frappã imaginația ; erã însocite de semne commemorative spre suvenirè cã despuieri dela inemici, cã trophee, monumente, altare, ect. Vorb'a hebraicã *saphor*, tradusã în hellenic'a Βελοσ sau Βελοσ ajunse a se traducee în limbele moderni prin *carte*. Cartea însè de attunci nu erã cã quelle din timpii nostri. Ensusì vorb'a Βελοσ ne presentã doè consòne radicali b-b que însemneadă de doè ori *viata*

o dată evenimentele și omenii în timpul lor și altă dată în posteritate, adică tradiția din generații în altă. De aceea dar textul se exprimă prin «dă-o în urechile lui Iesus» iar nu în mâinile lui.

Eccē și monument spre commemoratiō.

45 Vers. « Si edificō Moysē altar, și supranumi numele lui : *Domnul refugiu lui.* »

Dupō alții numele altarului sau inscripția lui fu : *Domnul stindardul meu*; — după alții : *Domnul operō semne*. Caus'a este quō vorb'a hebraică □□ însemnând *semnu*, însemnează prin urmare și *stindard, drapellu*. și apoi fiind quō stindardul este semnul de reunire a unei oștiri risipite, prin urmare după al treilea grad însemnează și *refugiu*.

V.

YIRTHO.

CAPU XVIII.

1. Audi atunci Iothor soerul lui Moysē, preotul din Madiam tōte quāte făcuse Domnul cu Israel... »

Nu se cuvine a uită quō Moysē acum din preună cu poporul său este în desertul Choreb, în giurul locuinței lui Iothor, alle quāru oi Moysē le pascuse atâția anni prin locurile aquele. Prin urmare aflându-se acum într'o apropiere așa de vecioă, Iothor veni fōrte firese la ginerele său adducēndu'i soția și filii. Ansē quānd s'a despărțit Moysē de soția sa Sēphora? quōci textul nu o arată. Prin tradițiuni se dice quō aqueastă despărțire s'a fost făcut încă de pe drum quānd veniā Moysē în Egyptu și s'a întēlnit cu fratele seu Aaron. Consiliāndu-se cu aqueastă, se învoirō a 'și trimite femeia și copii la tatăl ei, quā să potă fi mai liber și mai energetic în întreprinderile salle Moysē.

De quāte ori vine numele Iothor și soerul lui Moysē, se încurcă, cum ammu mai arătat, toți commentatorii. Sēse nume se vedu în diverse locuri alle soerului lui Moysē : în notiția trecută Cap. II, vers. 18, ammu arătat trei nume Iothor sau Yirtho sau Iether, Hobab sau Iobab, și Raguel, se mai vedu încă și altele că : Heber, Keni și Putiel.

Dupō Pentateucu Moysē se vede quō a avut doē femei : una Sēphora, după cum se vede în Exodu capu II, vers. 21, și alt'a Ethiopiană, după cum se arată în cartea Numerilor capu XII, vers. 1. Nu è dar mirare qua precum primul soerul din Madiam avu trei nume, asemenea și al doilea să fi avut iar trei. Unii dicu quō Moysē avu în adevēr mai mulți soeri, pentru quō a avut mai multe femei de quāt doē; n'au însă pe que a se întemeia.

Cu tōte aquestea, după ênsuși textul Bibliei, vedem quō Moysē avu doē femei, și nu mai multe. Que potu dice la aqueasta queique puņu sântitatea în lepădarea de femei, și în disprețul lor, pentru quō tot aqueia eredu după litteră quō Moysē vorbiă față în față cu Dumneđu. Potu ei să dea o probă quō ei au vorbit vrē o dată față în față cu Dumneđu? Nu vedu ei quō Dumneđu mai voios se manifestă părinților de familiă că Abraham, și Moysē? Părinții de familiă urmēdă după legile naturei, que sunt alle lui Dumneđu, și fiind mai puțin perversiți, avēnd a se occupă despre dirigerea casei și familiei, pot mai bine a se occupă și judicā despre folosul commun; unde quei qui combat legile naturei că nise apostati nu pot să aibă de quāt o minte perversă, faconată după diverse doctrine, și Dumneđu n' are nimic de amestec cu minciunea que este *queea que nu este*, quānd Dumneđu este *quel que este*.

12. Si luō Iothor soerul lui Moysē holocaustome

și sacrificiuri (à le offeri) Domnului... » Dicu unii quō aquestea furō sacrificiuri de aquele que se numescu pacefice de înfrățire și bună armoniă între omeni, la quare sacrificatorul luă numai peptul și cōps'a victimei, iar quelle lalte părți se dà înapoi offeritorilor spre a se ospēta cu appropēle spre bună întelleggere.

43 Vers. « Si a fost după a doa di quō Moysē stette spre a judicā poporul... » Unii dicu a *doa di*. După textul quellor Sēpte deci se arată a treia di, daqua se exprimă prin « după adoa di. » Tot însă que este mai remarcabil è quō mulți pretind quō aquest capitol întregu este dislocat, pentru quō visit'a lui Iothor dicu quō n'a fost înainte, ci după promulgarea Legii. Pe que însă se întemeiă de a naintă aqueastă părere? Nimicu nu è mai natural de quāt soerul, soția și copiii unui omu să viiă îndată la dēnsul quānd aquest'a se appropiā atāta după o absentă atāt de lungă și după nise nevoi și lupte atāt de varii și multe.

45 Vers. Iar Moysē dice sau respunde soerului său : « este quō poporul vine la mine spre a quere judicată dela Domnul. »

În versiunea hebraică, espressia *spre a quere judicată* se arată prin *spre a consultă pe Domnul*, și commentarii dicu că și D. Cahen quō încă este în us între popoli nomadi de a allergā că la nise oracole a consultă prin sacerdotii lor pe Dumneđu despre malații, nevoi, și despre tōte neînvoirile. Aqueasta este o datină idolatră, păgână que erā fōrte depărtată de doctrinele lui Moysē. Quei Sēpte deci conservă mult mai bine doctrinele Mosaice. Legiuitorul hebreu vā să arate sarcin'a lui de jude general que își impussesse, și quō poporul veniā a quere judecată la neînvoirile salle dela Domnul, adică dela Dreptate. Moysē că jude se umilă și vā să arate quō ellu nu è nimic în aintea Dreptății que ea singurā decide farō părtinire, iar nu quō voiesce à se cocoțā că un oracol, nici a se batjocori că un ciarlatan que dà la balsame și licori de tōte malatiile.

Sunt demne de quea mai mare attentio vorbele sau consiliurite que dà Iothor ginerelei său în versetele 17, 18, 19, 20, 21, 22 și 24.

În versetul 19 și 20 îi dicce : « ...Fii tu popoului quelle que sunt către Dumneđu... »

« Si vei mărturisii lor preceptele lui Dumneđu și legea lui... » Adică è de ajuns să fii numai legiuitor, și legiuitor dreptu, dând popoului adevēratele legi alle lui Dumneđu după dreptul natural, însemnând popoului căile pe quare vā avē să âmble și lucrurile que vā avē să făcă. — Quāt pentru quelle lalte, allege bărbați que vor judicā și administrā poporul, însă que fel de bărbați? Luati à minte : capabili, temētori de Dumneđu (adicō de Adevēr și de Justițiă, iar nu de omeni), și

aqueasta apoi o explică prin *justi que urrescu superbia*. Nu ne întindem mai mult, quoci textul este foarte clar, și foarte perfect.

CAPU XIX.

Aqueasta è prețioasă și prepararea promulgării legilor quari, basate quelle mai multe pe dreptul natural, cu tot cuvântul se dau în numele lui Dumnezeu și d'a dreptul dela Dumnezeu în mijlocul desertului, în mijlocul naturei, departe de toate societățile corupte, de parte de toate cetățile păgâne ca Babylon și Memphis.

Să venim acum la scopul, la cugetul stabil și necontentin, la ideea fixă a legiuitorilor quellor mari, a legiuitorilor cu adevărat umani și numai pentru umanitatea lor cu adevărat divini.

Quare a fost ideea lor fixă, cugetul lor necontentin? De a se arăta ôre înaintea unui popor că ori-quare physician, prestigitor sau thaumaturgu mai mult sau mai puțin îndemânatuc? de a divertii or a extasiă o lume, sau de a o face ferice prin custodirea sau conservarea legilor lor? Scopul lor a fost fericea ômenirii, și legea, cum și altele, nu le-au fost de quăt că nisce mijloce; și cu quăt ei furô mai umani, cu atâta se occuparô qua Legea să fiă mai justă, mai egalitară, mai salutară; scopul lor a fost fericea prin recunoscerea și conservarea Legii; semnele, însè, minunile, prodigele o diniôră, forța sau baionettele, în dillele nôstre, sunt numai nisce mijloce spre a se adoptă și a se ținne legea. De ar' fi fost întrebat Moysè în dillele lui que voiesci? să cređă ômeni în tine că înți' un Dumnezeu, sau că într' un favorit al Divinității și cu faptele să remăiă tot pagani neimplinind, nepracticând legea, sau să 'i adôpte legile, să le practice pinô la una și să scie despre tine quô ai fost un omu că toți ômenii que n'ai avut altă relațiô cu divinitatea de quăt queea que pôte să aibă ori que omu nepervertit, que își consacră veghierile pentru binele publicu studiând natur'a întrégă și instinctele Omului? Vrei adicô să treci de un Menes, de un Manù, de un Brahma, sau de un factôr de bine al ômenirii, că omu eșit din sînul ei? — Responsul seu 'l a arătat nu cu verb'a ci în faptă, quoci n'a voit a se face și a trece nici ênsuși de rege al lui Israel. Omul se exprimă cu verb'a, a dis un intelteptu mare; Dumnezeu însè se exprimă prin operele sale, și aqueast'a făcù și Moysè, responsul lui se vede nu în vorbe, ci în faptele lui. Prin aqueast'a mai mult de quăt tôte vrù a învederă quô este dupô imaginea lui Dumnezeu.

Nu vè uități dar, o ômeni la mijlocele cu quari s'a servit, dupô timpii de atunci, quoci nu eră aquelle scopul lui, ci la ideea lui fixă și principale, la legile lui și ținnere lor, sau mai bine la bunele rezultate alle Legii și alle conservării ei. De credeți în mijloce și disprețați Legea, sunteți numai nisce păgani batjocoritori. Minunea quea mai mare que se vede în Mosaismu nu è în semne în prodige, ci în sufletul quel mare și rar què se vede în Moysè. Ecèc que dice J.-J. Rousseau.

« Qua să pôta un popor la începutul sêu gustă maximele sănëtose alle sciinței politice (que este sciința societății, adaogim noi) s'ar cuvenî qua spiritul social que are a rezultă din instituțiuni, să preside sau să fiă mai presus și de quăt ênsuși instituțiunile, și qua ômenii să fi fost mai înainte de instituțiuni ênsuși aquaia que ar' avé a deveni prin instituțiuni (adicô instituțiunile să nu perverte pe ômeni din starea naturale sau normale, ci să 'i desvôlta. Instituțiunile să fiă că aerul și lumin'a și căldur'a

necesarie la germinale, la bobocul unei flori, spre a o desvôlta adicô și a o face a dà fructul, iar nu spre o pâl, explicăm noi; fiind însè quô popoli la începutul lor sunt dejă și pervertiți că Hebrei sub servitudinea lui Pharaon și nu ascultă de nici un cuvânt, de nici o logică), ecèc adaoage J.-J. Rousseau queea que forțô în toți timpii pe părinții națiunilor à alergă la intervenția cerului... spre a atrage prin autoritatea divină pe aqueia que mintea umană nu 'i pôte miscă din locu. Ansè nu este al tot omului (darul sau puterea) de a face să vorbească Divinitatea... Sufletul quel mare al legiuitorului este singurul și adevăratul miracul que missiunea lui are să învederețe. »

Nu è farô locu de a cită aqui pe unul din Doctorii Israelii, pe Maimonide que fu supranumit Aquila synagogelor. Nici un popor n'a cădùt într'u à luă Biblia atăt de jos adicô a se ținne numai de littera ei ca popolul Hebreu, mai virtos dupô que deveni Judan. Si daquă un Israelit strigă atâta încô din secolul al XII lea în contra litterei quăt n'avem noi Chrestinei din al XIX lea secul a ne plânge în contra ei: ecèc que dice Maimonide.

« N'ammu vèdùt noi quô Dumnezeuul nostru n' are nici o formă conoscută! Ansè voi îmi veți responde: daquă este așa, spre que mai sunt bune atunci aquelle expressiuni alle Legii que ne vorbesce de lucruri puse sub *picioarele* lui Dumnezeu, de lucruri scrise de *degitul* lui, de *mâini*, de *ochi*, de *wrechi* alle lui Dumnezeu? — Aquestea sunt bune qua să pôta înțellege ômenii; aquestea sunt nisce metaphore, nisce allegorii, nisce parabole, și credeți voi, spre exemplu, quô aquea amenințare que dice: *de voiu ascuți redutabil'a mea sabie*, să fiă litterale? Nu, ci unii (dupô părerea lor) își imaginor pe Dumnezeu revestit în albu, alții alt fel. În mare appare Dumnezeu lui Moysè că Domnul reshellelor, că un oștean redutalil; pe munte că un deputat în assemblea lui Israel; în quăt tôte formele și figurele aquestea nu sunt de quăt productul imaginatiuni și extasiu psihicului... »

Moysè darô spre a'și dà legile allergă și ellu la mijlocul și ajutorul quel mai tare, la intervenirea lui Dumnezeu quărui îi dà figure și forme spre a fi înțeles de popolul dejă idolatru și pervertit; și cu quăt legile lui percedu mai mult din dreptul natural, cu atâta nu è de parte de adevêr quând dice quô percedu d'a dreptul dela Părintele și Domnul Naturei, dela *Quel que este*. Unul din quei mai erudiți autori religioși quare trece și între Părinții Bisericei, Origene, ecèc cum se exprimă despre assemuiș'a de a luă sau à înțellege Biblia dupô litterele scrise și nu dupô spiritul sau intellesul lor.

« De ar' fi să ia quinevã vorbele dupô intellesul « lor material, fiinduse dupô litteră, și înțellegend « quelle que sunt scrise în lege dupô cum le înțellegu Judanii sau popolul, 'mi ar' fi rușine de « a dice și a mărturisî quô Dumnezeu ne ar' fi « dat nisce assemenea legi; quoci așa află atunci « mai multă sublimitate și raționament în legile « date de ômeni, spre exemplu în alle Romanilor, « sau alle Athenienilor, sau alle Lacedemonilor « (Homil. 7, în Levit.).

« Pe quare omu, mai adaoage aquellași autor, « cu mintea întrégă îl va pute quine-va facee à « crede quô prim'a, a doa și a treia di a Creatiunii, « în quare se vorbesce și de séră și de dimineată, « au putut există (aquestea că dille) quând nu « eră încô nici sôre, nici lună, nici stelle (și nici

« pământ adoogim noi) și când în prima di nu
 « fu nici ănsuși ceru? Unde vă află quinevă un
 « idiot atât de mărginit cu mîntea, quare să se
 « lasse a crede quō Dumneđu s'a pus cã un agri-
 « cultor ă plantă la arburi în Paradis, în Eden de
 « cãtre resărituri, și ă mi'ti mai plantă ăncō și un
 « arbure al Vieței, și altul quare să dea sciintă
 « despre bine și despre reu? Nimeni, nu cređu, nu
 « pōte luă aceste narrațiuni de quăt cã nisece fi-
 « gure sau allegorie sub quare sunt ascunse mari
 « mystere. (περι ἀρχόν, Cart. IV, cap. 2.) »

Lässăm dar narrața lui Moysē neattinsă; fiă-
 quare înțelegă după mîntea sa luând numai liter-
 a sau numai spiritul sau și amendō în preună și
 ne vommu ocupă numai în explicațiuni philo-
 logice, litterarie și historice.

4 Vers. « Ensi-vē ați vėdūt quâte am făcut
 Egyptianen... » adicō voi sunteți marturi: quelle
 que pate ori-que Pharaon nu le audiți dela alți, nu
 este vre o tradițiō, ci cu ochii vostri le ați vėdūt.

« Si vė luaii cã peste arripe de aquilă și vė ad-
 dusseși cãtre mine. »

Nimicu mai sublimu și mai adevėrat de quăt
 aqueastă expressiō. Tōte passerile își strămută
 sau își duc puii în unghii și pentru neputința
 lor și pentru d' a'i ferii ascundēndu'i de alte passeri
 rapăci que plană pe d'assupra lor. Aquilă
 numai nu se teme de nici o passere, de quăt
 din jos de săgetele Omului; își pune dar puii
 peste arripele salle. Aqueastă este imaginea
 ori-quarui popol que printr'o miscare rumpe fěr-
 rele servitudinii și se lassă a se conduce de un
 singur om prin atătea desastre, prin Marea Roșie,
 prin desertu, prin fame și prin sete, prin nevoile
 tōte. Aquesta n'are nimicu a se mai teme din sus
 despre popolul seu, ci din jos, din tină este tot pe-
 ricolul, dela cabalele despotilor, dela invidia și
 ambiția anarchistilor, dela inoranța populară: te-
 merea lui ă de doi despotismi, unul așa de bassu
 cã și altul, de despotismul unuia, cã și de despo-
 tismul multitudinii. Ellu darō eată a luă popolul
 cã aquilla pe arripele salle; în sus numai ă pericol
 în jos sunt tōte nevoile. O de ar' fi luat Bonaparte
 Franța pe arripele iar nu în unghiele salle expu-
 indu-o tutulor săgețele Pharaonilor coalisați! Nu,
 ci în locu de a inecă pe Pharon, expuse Franța
 la servitudini nooe, și ellu cădū a muri pe o stancă
 uscată și aridă.

5 Vers. « ... și de veți custodi testamentul
 meu. » După alții, *alliantia mea*. Un termin arată
 pe Dumneđu tată que își dă testamentul filiilor
 săi, omenilor spre a moșteni pământul cã frați;
 quel al altu termin *alliantia* arată pe Dumneđu
 quō tractă da egal cu egal cu Omul; și un termin
 și altul scōte pe omu din lumea păgână și îl duce
 într'o lume noă de justiția și de demnită.

6 Vers. « Iar voi veți fi mie sacerdoțiu regal,
 națiō sântă... » βασιλειον ἱερατευμα. Vorb'ă βασιλειον
 este adjectiv regal la ἱερατευμα, iar nu substantiv
 dreptu βασιλεια regal. Versiunea hebraică se ex-
 primă din contra *regat sacerdotal*. Assemenca se
 exprimă și Vulgata. Quei Septe deci sunt mai fedeli
 doctrinelor și tradițiunilor mosaice. Moysē n'a vrut
 să facă un *regat sacerdotal* sau o theocrația cã
 quea indiană și egypteană, ci din contra a voit a
 sacră popolul întregu și a facee în Israel întregu
 un sacerdoțiu, quărui dându'i suveranitatea demo-
 cratică să l' facă pe ellu ănsuși suveran sau regal,
 farō a cunōse alt domnu de quăt pe Dumneđu.
 Fedeli aquestei doctrine furō toți prophēți, afarō
 de David și Solomon que usurparō suveranitatea.
 Întăritor aquestei doctrine veni în fine Christu și

ne unse pe toți făcēnd din fiă-que chrestin un preo-
 tu și un suveran tot de o dată. Apostolul și Evan-
 gelistul Ioann, discepol intimu și interpret fedel
 al cugetărilor și principelor Domnului seu se ex-
 primă fōrte claru quând în recunoscința sa ex-
 clamă: « Dela Christu... quel quarele ne a amatu,
 și cu sängele seu ne a curățit; — și ne a făcut
regi și preoti lui Dumneđu Tatălui seu; lui gloriă
 și pulerea în secolii secolilor. (Apocalypse, capu I,
 v. 5 și 6.) » Contrariu ănsē aquestei doctrine fu
 tot partitit regalistu dela Saul, David cu parti-
 sanii sei, Solomon cu ai sei, Roboam cu quelle
 doē sementii que se desbinarō; toți cărturarii și
 phariseii după timpi, toți Judanii infine que strigă-
 rarō a se crucifică Filiiu Omului și quarii repro-
 barō doctrinele lui que dată dela Moysē; toți infine
 cărturarii și phariseii pînō în dillele nōstre que
 făconarō și conservarō expressia *regat sacerdotal*.

Vecheii nostri traducători luarō adjectivul βασιλειον
 dreptu substantivul βασιλεια și tradusserō aqueastă
 expressiō cu totul catholicamente prin « imperăție
 sfințenie. » Conservarō ănsē în Apocalypse ex-
 pressia: « și ne-a făcut împērați și preoți ai lui
 Dumneđu Tatălui seu. »

D. Chaen dice: « In Egyptu regele domniă as-
 supra popolului prin cast'ă sacerdotalē și prin cast'ă
 militară; în guvernul mosaicu suveranul deveni
 nevedūt: thronul lui este în ceruri; casta militară
 nu mai există, și există o castă sacerdotalē que gu-
 vernă (sementia lui Levi). » D. Chaen acolo unde
 este Israelit vorbesce de minune, în conclusia sa
 ănsē după urmă devine Judaist', eșind din spiritual
 și ănsuși din littera lui Moysē. — În aceste doē
 versete 5 și 6. Dumneđu prin Moysē nu vorbesce
 exclusivu cãtre sementia lui Levi, ci cãtre Israel
 întregu, cãtre tot popolul, și pe dēnsul întregu îl
 face *sacerdotiu regal*, sau și *regat sacerdotal* de
 vā voi, iar nu o castă singură. Să ne ierte D. Chaen
 quō aquī departe de a fi mosaist', nu flată de
 quăt doctrinele phariseilor que voiă a'și arrogă
 dreptul exclusivu de a guvernă.

9 Vers. « Iar Domnul disse cãtre Moysē: ecce eu
 veni-voiu la tine în colonă de nor qua să mă audă
 popolul vorbind cãtre tine și să te credă în se-
 culi... »

Păgânii toți și mai virtos Indienii și Egyptianii
 credeau quō omul viu nu pōte vedē sau audī pe
 Dumneđu și să nu mōră. Moysē se cercă pretu-
 tīndi de ă distruge aqueastă credință păgână și
 umilitōre pentru omu. În narrațiunile salle historice
 face a se arătă Dumneđu lui Abraham, lui Lot,
 lui Iacob, și ănsuși Sarrhei și Agar-ei în desert, și
 pe toți îi arată quō au mai trăit. Acum vā să
 arate quō Dumneđu se vā manifestă și vā vorbi
 unui popol întregu, și aquest'a vā trăi. Que mai
 învederat quō Moysē voiesca a privilegia pe tot
 omul de a fi în relațiō cu Dumneđu și de a audī
 vocea lui que nu ă firesce materiale, ci vocea int-
 timă a fiă-quăruia omu liber, întregu, que scutură
 jugul lui Pharaon, și se desbară de tōte în quâte
 îl pervertisse lumea păgână. Aqueastă curățire
 morale o simbolisă prin curățirea materiale que
 se arată în versetele următōre.

40 Vers. « ... și curățesce pe dēnsii astăzi și
 mâine. să și spele toți vestmintele lor. »

44 Vers. « Si să fiă preparati pentru d'ioa atreia;
 quōci (poi-măine) în d'ioa a treia vā descinde Dom-
 nul pe muntele Sină în ainte a tot popolului. »

De aquī înainte are a se înfăcișă un spectacol
 din quelle mai grandioșe que se presentō omeni-
 rii. Si precum la ori-que spectacol nu este iertat
 spectatorilor a se apropiă de scenă, nici a se sui

pe dēnsa asemenea, cu atāta mai virtos aqūi ori-
quine è spectator și nu ellu ènsuși actor, catā a se
ține cu respectu în depārtare : muntelui Dom-
nului i s'au pus hotare și nimeni nu le pōte trece
nepedepsit. De te simți, o omule, asemenea lui
Moysē, de ai avut puterea de a face dintr'un po-
pol sclavu un popul liber și frate, farō nici un
privilegiat în miđlocul lui, calcā hotarul, sue-te pe
scen'a quea mare, sue-te pe muntele Domnului și
vei vedē pe Dumneđeu farō a muri, vei vedē pe
Dumneđeu dupō cum îl vedū și Moysē. Lassā ansē
popul de departe a' l vedē și a' l auđi cā populul
Israel, numai salvā l'prin credința lui, mântue l,
iar nu l' aservī din nou; quōci attunci în adevēr
esci impostorul que minte; nici ai vedut pe Dum-
neđeu, nici ai vorbit cu dēnsul.

13 vers. « Si disse populului : Preparați-ve trei
dille; nu vē apropiāți de femee. »

Neapropierea de femee sau abstenința conju-
gale pe quāte vā dille erā consideratā cā somnul
la viață, cā digestia la māncare, cā repaosul la
travaliu, între Babylonieni, Egypteni și Greci; cā
o întemare și preparatiō la o asistanță solem-
nele, precum lupte, concursuri, ceremonii reli-
giose, din quare resbellul sau apărerea țerei și
a familiei erā solemnitatea or sacrificiul quel
mai sublimu. Aqueste datine remasserō din Egypt-
tu și la Hebrei, între quari se adaoose : « Bunā
și salutarā este abstenința provisoriā; pēcat
mare ansē este abstenința perpetuā dela Femee. »
De aqūi dar, blestematā femeea stērpā, bun de
țāiat și de ars în focu arburele que nu adduce
fructe. Bisseric'a primitivā Chrestinā adoptō aquel-
leasi precepte : Apostoli, preoți, arhieriei, patriar-
chi, trei sute de anni își avurō femeei și copii sei
fiā-quare; nunt'a fu legiuitā și pusā între quelle
șēpte mystere cā Baptisma, Comunicarea etc.;
sect'a Eunnuchiilor fu consideratā de apostatā; și
în legiuirea casătoriei neapropierea continuā de
patul conjugal fu condamnatā cu separația, cā
darea cu cuțitul adicō, cā un pēcat de mōrte. Ab-
stinența dar perpetuā nu fu consideratā cā o vir-
tute de quāt de gymno-sophisti și de numiți cu
tot dreptul *Rascolnici* (apostați).

16 Vers. « Se întēplō darō în a treia di quānd
erā spre diori quō se făcurō tunete și fulgere și
nori caliginōși peste muntele Sinā; vocea trombei
sunā (și resunā) forțe, și se consternō populul que
erā în campament. »

Hebrei veniā din Egyptu, unde din tatā în filiu
de patru seculi forțe rar vēdusserō nori, fulgere
și tunete. Acum sunt în desertul Chorebului,
unde muntele quel mai'nalt Sina uninduse cu
muntele Choreb pare quō ar' avē doē creștete, unde
în dillele quelle mai senine se adunā cā nicāiri
nori și înfașasadā ènsuși ochilor quellor mai de-
priși ai locuitorilor locului spectacolele quelle
mai imponente, mai pompōse și mai terribili tot
de o datā. Negur'a quea mai desā și mai variatā,
fulgerele șerpuescu în flacāre lungi și norii devin
cā o mare de flacare suspendutā assupra pāmēn-
tului; tunetele se succedu asfel cum sēmēnā un
uet necontentin de nisce trombe desmēsurate. Ast
fel o datā numai auđiu în viața 'mi în insula Chio
de quare toti locuitorii se spāimāntarō. Cum putea
stā impassibili și nemicatī nisce omeni primitivi,
și inoranți cā Hebrei que nu mai vēdusserō nu
mai auđisserō asemenea în Egyptu, și pe quari
Moysē de trei luni dejā pe totā dioa îi punea în
mirare?

Pe de altā parte Moysē dela început atrāssege
în partea sa pe toți quei mai vechi și mai conside-

rați dintre familiile hebre; aqestia conduceā
opinia publicā.

Aqueste sunt faptele, cauzele și efectele natu-
rali; sā venim la quelle morali. O meditațiō linā
assupra quellor mai simple phenomene de totā
dioa este de ajuns spre a revelā pe Dumneđeu.
Daqua o furnicā, un rugu, quel din urmā fir de
iērbā ne descopere pe Dumneđeu, quātā putere nu
pōte avē în sufletele nōstre un spectacol atāt de
grandios, și mai virtos în momente supreme și
critice cā aqellea în quare trece un popul cā
printr'un miracol dela serviute la libertate?

« Mai presentā alt unde vā historia, dice D. Sal-
vador o solemnitate mai poeticā și mai sublimā?
Que cugetare alta cā aqeeaa que face a resari
nisce verități consolatore din sinul naturei în
amesticu și în uet! Quāt sunt de vane și forțe
meschine tote edificuriile nōstre. tote decorațiunile
de argint și de aur, totā magnificența umanā pe
lūngō aqel spectacol de pe culmile lui Sinā!
Que sēmēnā legislatorul Spartei cu strigōia lui
de sibyllā ghibōsā și sbircitā? que legiutorul
Romei cu nymph'a lui Egeria pe lūngō legiutorul
lui Israel? »

Unul se consultā, adaogim noi cu o sibyllā, al-
tul cu o nymphā, și amēndoi nu facu divinitatea
a vorbi de quāt spre a împārși pe omeni în ceta-
teni și iloți, în patricieni și plebei. Moysē aratā
pe Dumneđeu în spectacolul quel mai imponent,
și vocea lui nu se aude de quāt spre a înfrāti un
popul cu aqelleasi drepturi și datorii, și a'i aratā
quō nu mai è suveran de quāt aqella al quarui
thron este în ceruri. Que este dreptul natural de
quāt vocea lui Dumneđeu?

Cu tote aqestea, aquest spectacol, aqeste ful-
gere și tunete, aqelle voci, vocea lui Moysē nu
sunt de quāt numai nisce embleme nisce semne
prin quare se symbolisā vocea nemateriale a lui
Dumneđeu. Precum prin vorb'a materiale ne arā-
tām ideile și cugetările que sunt cu totul spiri-
tual, asemenea Moysē prin embleme își aratā
cugetările și scopul, în quare Dumneđeu n'are formā
cunoscutā, n'are voce materiale. Nu è mosaistu
que vēdū aqeste semne și auđi mai apoi despre
aqeste semne sau embleme mai mult și mai puțin
grandiose, quare sā nu conchiđā quō vocea lui
Dumneđeu nu è alt de quāt vocea internā și nema-
teriale, exprimatā în mii de locuri cā prin expressia:
Cerurile narra gloria Domnului.

18 Vers. « ... și se uimi de terrōre populul
forțe. » Vulgata se exprimā *eratque omnis mons
terribilis* (și erā muntele cu totul terribil).

Hebraic'a prin : *si tot muntele se cutremurō.*
Tote aqeste versiuni, unele arātānd caus'a, altele
effectul, nu sunt de quāt miđloce sau qualitați alle
stylului.

22 Vers. « Iar sacerdotii... sā se sanctifice... »
Quari sacerdoti, quōci pinō aqūi nu se legiuisse
qua quei din sementia lui Levi sā fiā preoți, nici
se sacrasserō ancō qua sā fiā sacerdoti? Unii dicu
quō prin vorb'a sacerdoti se înțellege aqūi quei
ântēiu nāscuți; noi credem mai mult quō se înțel-
legu sacrificatorii que erā între Hebrei ancō dela
Abraham și Noe. Neincetat ammu vēdut quō s'au
făcut sacrificie, fārō sā fi fost înadins sacerdoti
sau preoți qua sā le facā. Capul fiā-quāria semen-
tie împlinā funcțiunea aqeast'a; aqūi cu sa-
cerdoti se înțellegu capii sementiilor, quei mai
vechi quari și formau senatul provisoriu al lui
Moysē și quari și sacrifici.

23 Vers. « ... demarēc (mārginind muntele și
sanctificā l. » Punne barierā sā nu se apropiā

nimeni de densus. *Sanctifica* 'l nu însemnează aquí de cât fă 'l a nu se atinge nimeni de densus nepepsit;

Aquest verset a încurcat pe toți comentatorii, și tot d'auna se întemplă asemenea când omeni se tinu de litteră. Ei dicu : cum se pôte daqua Dumneđu a dis o dată să nu se suia și nici să se apropie popoul la munte, să mai dică Moysè : către Dumneđu : nu va puté populul se sui către muntele Sina?—De se vor luà vorbele după litteră, nisce asemenea întrebări și respunsuri neconsequinți nu se facu nici între quei mai de rënd omeni. Iar de se va întellege quò scopul lui Moysè erà qua nici într'un chipu să nu se suia populul pe munte și qua să taiă ori-que curiositate, după que mai întâiu ia tôte precautiile prin bariere și veghieri, după que amenință și cu mórtea, vine omul politicu, și qua să nu arate pe Dumneđu atât de gelos și ascuns, pare quò ar' soli către densus iertare populului pentru quò nu va puté a se sui la munte : ai preseris o dată fi dicé; legea s'a pus în lucrare, și acum de și te ai decís a apropià mai mult populul către tine, ansè nu se mai pôte. Tu esei bun ; ansè legea catà să se execute. Așà facu părinții adesea cu copii : Tata, fétul meu, dice Mama către copillu, voiesce să te duci la densus, ci eu 'iam spus să te ierte quò tu nu te poți duce acum, quò a appucat de s' a închis uș'a. Nu è așà quò nu te poți duce? Uite quò uș'a è închisă.

CAPU X.

Cu aquest capitol începe promulgarea Legii. Basile sau principele ei fundamentale se pun în dece articole, din quarí deculă tótă legislatia. Aqueste dece articole compun queea que dicem astăzi chart'a populului Hebreu prin quea devine un *corpu*, o națiò personificată într'un singur nume Israel. În aceste dece articole se coprinde queea que se dice *dreptul Omului*. Aqueastă chartă avù un nume în Israel în limb'a hebraică ; primii que îl tradusserò în hellenic'a și din quare trecù în tôte limbele Europei fu Josephu și Philon. Că Hebrei de națiò que cunoscea și limb'a lor și geniul institutiunilor lui Moysè, nu ne aratà aceste dece articole alle Chartei hebraice de cât cu numele de *Decalogu*. Partitul judan sau regalist și mai târziu, quel pharisian, și apoi toți regalistii și toți pharisei din tôte națiunile numite chrestine îi detterò nume de quelle dece *commande, ordine, porunci* ἐπιτολὰς etc. Porunc'a este o impunere ; de aquí bârbați că D. Proudhon, liberali se rescularò în dillete nôstre, și strigă jos o dată cu *poruncele*, jos cu *commandele* que cu atât sunt mai appesătore cu cât vin dela o putere mai neînvinșă, dela Dumneđu adicò. Nu mai are nevoie Omul astăzi de Dumneđu, quoci justitia și moral'a este innăscută într'ensul. Mintea Omului scie judicà, și daqua un que este bun și just, îl adoptă, daqua este rêu, injust, immoral, îl reprobă.

Ammu mai addus à minte adesse și nici o dată că acum nu este mai înemerit de a adduce à minte pe întellectii antici que dicea ἀρχὴ σοφίας ἢ τῶν νομμάτων ἐξέτασις (începutul sapientiei sau sciinței este cercetarea vorbelor sau a numelor).

Pinò a nu întrà în cercetarea numelui *Decalogu* să spunem o istorià que des se aude prin satele României.

« A fost o dată un satu, unde, nu pociu să sciu, quò nimeni din quâți spun aqueastă historia nu ni 'l aratà. — Satul că tôte satele avea firesce locuitori, și locuitorii satului nunumai quò erà simpli, dar nici o dată nu mai vedusserò cetății și cetățeni,

și prin urmare nici vestimente, nici căciule, nici tichii, nici uniforme, nici pene, nici călțăminte că prin cetăți. Călțămintele satenilor nostri erà la quei mai mulți o pereche de tâlpi de pelle vià cu quare din capul locului din născere venisserò pe lume lipite de talpa piciorului că să nu calce pe carne vie. Unii prin imitațiò mai adaogià și nisce bucăți de pelle de vită que le numia opince.

« Într'o di, nu se scie quând, un flăcăiandru eși din satu drept a se duce la pădure sau la tîrînă. Pe calle drept în mijlocul drumului află o *ciobotta* sau o cismă cum dicem noi.

« O ciobottă ! pentru un flăcăiandru dintr'un sat asemenea, erà queea que ellu nu mai vèduse și nu mai audisse nici o dată. Se speria bietul copillu, qua să i dicem așà, și spaima lui fu atât de mare în quât ne face a presuppunne quò și ciobotta a câtat să fiă mare și pôte și împintenată.

« Omului, quând se speria, primul instinct îi este s' o tulescă da fug'a. Fug'a dar, quine 'l mai fine? și nici nu se mai uită înapoi pinò la satu. Acolo țipă, strigă, pune tot satul în picioré ; se scòla toți cu micu cu mare, se adună, și beatul abia gòfâind le spune qu' a vèdut o fèrà que de quând è lumea nu s' a mai vèdut, stând cu gur'a căscată în drum.

« Toți se armă cu secure și cu băte, quoci despre puse și lance nu se prè audia prin satul aquella, și luarò pe bieițoiu de căllăusă.

« Quând se apropiarò de locul infiorător, luarò cu toții precautiuni spre a nu le scăpă fèrà și spre a se ajutà unul cu altul la vre o nevoie. Se făcurò cu toții cèrcu pe de parte, pinud la mijlocu locul que le aratà beatul cu degitul de departe. Așà acum începurò a tot se apropià, și a se tot apropià pinò vèdurò cu toții de o dată fèrà stând în mijlocul drumului în adevèr cu gur'a căscată și cu o còdă de oșel que lucia că sòrele cum dicea ei, încîrligată în sus cu o grămmadă de dinți (aqueea cum se vede erà pintenele) « Pe ea copii acum ; securele și bătele în sus ! quând ne vommu apropià, toți să dăm de o dată !... indesați-ve... ochii toți țintă la densus'a. Dați acum : — *rrriipp!* De o dată bătele și securele răpăirò pe ciobottă que că tôte ciobottele stette locului.

« Luarò atunci curagiu unii à se apropià și à și punne mâna pe densus. O luarò infine în mână ; trecù din mână în mână... Que să fiă? quoci vèdurò quò nu erà fèrà, nici ènsusi vre un animal ne-offesivu. Nimeni nu putea, nu se pricepeà spunne que să fiă. Iși addusserò infine à minte unii quò într'unul din satele vecine se află un moșu bètrân que scia multe și quare de doè ori în viața lui fusesse la móră și o dată la țirgu. Alergarò cu toții la densus să le spuia ellu, de se va pricepe, que să fiă minunea minunilor que nu se mai arătasse de quând lumea pe tèrrémul aquell'a.

« Unii dicu quò s' ar fi dus ei cu toții la alde mosu Măinea. Alți spun, quod ar' fi chiebat pe Mosu Măinea la fač'a locului. Versiunile sunt varii despre aqueast'a, que cu atâta mai mult attestă faptă. Noi ne fimem de aqueia que dicu quò Moșu Măinea ènsusi veni în persónă la fač'a locului. Toți sătenii se despărțirò în doè, și făcurò locu Moșului să viă drept pinò la ciobottă.

« O luò în mână, — quoci ellu nu èi omu de aqueia să se sperie de tôte allea, — se uitò la densus, o întorse de tôte părțile ; și infine cu un aer cu totul și cu totul doctoral, le disse : prostilor, pentru aqueast'a m' ați chiebat? nu vedeti voi quò este *Tocu de tirnacop*? În adevèr addusserò un

tirnăcopu, îl băgară în ciobottă, și cu gur'a cascătă toți vedură quô se lovesce, și se covinseră quô ciobott'a este în adevăr un tocu de tirnăcopu; și pinô în dioa de astăzi se dice quô în satul aquella ciobott'a n' are alt nume de quât de *tocu de tirnăcop*, și ênsuși quând se întâmplă de a o vedé în piciorul cui-vă.»

Ast fel é și cu quelle mai multe, objete și idei. Vine quâte un moșu Máinea și le dă quâte un nume, și aqel nume le remâne cu seculii și ênsuși daqua bietul Moșu é de bună credință, și ênsuși daqua bietul Moșu nici quô își mai adduce ellu singur a minte de finul sêu que 'l a botezat ellu. Ia să ne punem ânsê în minte și să dicem : dar daqua Moșu Máinea nu é un moșu simplu, ci vre un Pharaon ôre-quare, vre un brahman, vre un Cesar sau pontefice sau încai vre un simplu doctrinar, que din systemă din interes își pune tôte puterile a asigură quô ciobott'a este un tocu de tirnăcopu; și nu uită, că Moșu Máinea, queea que a dis, ci stăruesce, lăssa în testament din tată în filiu în casta lui, în coteria lui, în familia lui, qua să tăia, să spândure, să ardă pe tot quel que vâ dice quô ciobott'a nu é tocu de tirnăcopu; atunci quât de lungă cată să fiă errôrea! anii trecu cu mille și ciobott'a tot tocu de tirnăcopu remâne. Liberalii atunci sau mai bine Sarsailii quei que vin a vorbi, după cum dicu ei, în numele Adevérului, în locu de a dicea quô ciobotta é bună pentru picioare și quô s' chiamă *botta* sau *ciobotta* sau *cisma*; încep a strigă; jos cu tirnăcôpele și cu tocurile lor! vor să distrugă să desființe ciobottele.

Asemenea și mai mult de quât asemenea facu toți quât se scôlă assupra Decalogului, și ênsuși a religiunii și dicu : jos o dată cu *poruncele*, cu comandamentele!

Stați, Domnilor; ia să începem a judică încai că pruncii, daquă nu voim a judică matoresce că bărbății. Unde aflați domnia vóstră în numele *Decalogu*, vorb'a de comandă sau de *porunca*. *Deca*, vâ sa dică, cum sciu toți, *dece*; *logu* sau *λόγος* în quare limbă a însemnat vré o dată comandă sau *porunca*? *λόγος* sau *logu* este radêcin'a de unde se nasce vorb'a log-ică, syl-log-ismu, și alte asemenea; *logos* vâ să dică *ratio*, sau queea que dicu Francesii *raison*, rationare. Logos este Mîntea, judecăt'a, cugetarea umană și ênsuși divină. Pe urmă quând cugetarea începă a se exprimă prin vorbe sau prin semne scrise, *logos* începă a însemnă *cuvânt* și *scriptura*. Prin urmare *decalogu* nu înseamnă de quât *dece rationamente* sau cuvînte... Nu é nimic în decalogu quare să nu fiă basat pe Rația, mîntea umană în genere. Nu é popol nu é omu, quare scie sau nu scie carte, quare scie de a existat vre un Moysé pe lume sau nu, și să nu se nască cu sentimentul de despré que este cuvios și necuvios, justu și injustu, frumos și urit. Quâte se coprinđ în decalogu nu sunt porunce, ci *rationamente*, *cuvînte* que mîntea umană le adóptă în genere, quând altul le spune, și le inventă singură, quând nu le aude dela nimeni. Decalogul coprinde nisce cuvînte că și cuvîntele mathematice, că doș și doș patru, que quând le audim, le adoptăm quând nu le audim, le aflăm singuri.

Decalogul a existat din tótă eternitate, mai 'nainte de Moysé, de o dată cu Omul pe pământ la tôte națiunile. Intre Hebrei, ômeni că Enoch, Noe, Abraham, Lot, etc., recunosceă cuvîntele aquestea, și ori unde eră ômeni pe fața pământului, nu dicea quô é bine a nu onorá pe Tată și pe Mamă, quô nu é réu d' a furá d' a uccide, d' a minți,

d' a luá sau invidiá alle altuia. Si de se află ômeni que urmă în contra, aqueia se dicea ômeni râi, în contra lor se armă ori-que comună quât de mică.

În Indii, unde Brahmismul fu quel mai cumplit pharaonismu și typl tutulor theocrațiilor și despotismilor, în Indii que Moysé le personifică prin fratucidul Cain, acolo quând după o lungă și variă, și neauđită împilare, se sculô o protestațiô personificată în numele de Budha cu mult mai înainte de Moysé, — quôci ori unde este împilare și genere, acolo și speranță de libertate, acolo prin urmare și tîpele și protestațiuni—cu mult mai 'nainte de Moysé se scularô mai mulți ômeni în multe rënduri încercânduse a liberá omenirea proclamând drepturile omului. După unii la anul 2099 în ainte de Christu, adico cu 626 anni înainte de promulgarea legii lui Moysé, după alții mai pe aquellași tîmpu, și după alții mai târziu, se scularô firesce în Indii în mai multe rënduri barbății spre a proclamá frăția și charitatea între ômeni, demnitatea Omului cu un cuvânt; și cu quât în Indii neprivelegiatul, paria, gema mai mult de quât Hebreul în Egyptu, cu atâta sfortele și aspiratiunile către libertate eră mai mari.

Se ascultăm și acolo în que chipu se exprimă Rația umană, dându'și asemenea dece cuvînte, iar nu comandamente, Eccé si decalogul buddhicu :

- 1 Să nu uceđi;
- 2 Să nu furi;
- 3 Fii curat în cugetul și faptele tale;
- 4 Să nu mărturisesci strâmb;
- 5 Să nu minți;
- 6 Să nu juri;
- 7 Să te feresci de vorbe spurcate;
- 8 Să fii desinteresat;
- 9 Să nu fii resbunător;
- 10 Să nu fii superstițios.

Pinô quând vâ fi lume și omu, Rația umană de sine, sau mai bine așa é creată dela Dumneđu spre a încuvînța ver' a morale și a reprobă faptele și cugetele cu adeverat relle.

De este o diferență ôre-quare între decalogul Baddhicu și între quel mosaicu, este quô popolul indian, fiind mai mult contemplativ, tinde mai mult către un spiritualismu exclusivu, și popolul Hebreu, eșind din mijlocul unei idolatrii pharaonice, se applică fatalemente către un materialismu exclusiv; cuiu pe cuiu scôte, și de aqueea ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, unde Buddha în rationamentul al 9-le dice : să nu fii resbunător.

Mosismul și Buddismul, complectânduse unul prin altul, au cătat mai târziu produce nisce doctrine cu mult mai salutarie.

Disserôm quô de quând există Omul, de o dată există din preună cu densusul și rația umană, sentimentul Justiției și Iniquității, al Frumosului și Urîtului, al Bunului și Rêului, al Moralului și Im-moralului; ânsê perversitatea Omului iar este o faptă que nu o putem denegă : Caini și Nemrođi și Giganți și Pharaoni, și sacerdoți tot d' auna existarô; dreptul quellui mai tare și quellui mai astuțios sunt nisce fapte de quare historia ne dă quelle mai multe si mai varii și mai necontentite exemple. Quând dar dreptul quellui mai tare și quellui mai astuțios domină, quând arburele Șciinței este prohibit cu pedepsă de mórte de castele privelegiate la quelle desmostenite, Adevêrul, dela quei tari este ascuns, și dela quei debili timid necutedători a se arătă. Quâte le scie și le spunne

Moysè, le scià mulți mai înainte de densus și în timpul său tot dela Dumneșu, nota bene; quoci Dumneșu așa a creat pe Omu dela început.

Existința unui singur Dumneșu creator al lumii și părinte al omenilor;

Infrățirea omenilor;
Demitatea Omului că imagine a Divinității;
Moderata dorințelor;
Charitatea, compătimirea cu quel sufferitor;
Sentimentul ospitalității;
Etc., etc.

Nu sunt inventate de Moysè; eră recunoscute și practicate nu numai de patriarhi, ci de atâția popoli nomadi și erranti mai virtos.

A poști iar alle altuia;
Uciderea;
Furul;
Mărturia mincinosă;
Răpirea;
Violarea;

Pagănatatea sau pharaonismul; cu un cuvânt divinități fașonate după interesele queller mai tari și astuțioși și alte asemenea, nu se vedea de cât prin cetăți, și din cetăți întinse într'un Stat întregu.

Prin urmare omenii d' elită, bărbații drepti cu mintea și cu inim'a nu putea professă în publicu doctrinele lor de egalitate, de justiță, de infrățire, de luminare generale, de aspirațiō la aquelleași drepturi que percedu din credința într'un singur Dumneșu Părinte.

Eccè dar minunea singură și adevărată, minune mare că și o creațiō que făcū Moysè: Din elementele diverse răspândite și pōte și confuse despre emanciparea Omului și demnitaea lui, din elementele que că nise scintille în inimile d' elită se retăcia vaghe, incoherente și măi șterpe, Moysè adunându-le, formă o flacără propriă la lumină încăldi și fecundă un popol întregu și umanitatea întregă; — din elementele și doctrinele que abia se manifestă în deserte, departe de cetăți, que abia se articula cu timiditate între ôre-quare împilați, și abia se murmură acoperit în mijlocul nopții, în fundul și mysterele sanctuarielor între nise inițiăți, Moysè adună o doctrină întregă și o proclamă prin vocea trombei și a tunetelor în lumina d' illeși și a fulgerelor, înaintea unui popol întregu, a umanității întregi, și din chaosul doctrinei, peste quare se purtă întunerecul, cred o lume nouă, o societate de omeni; materiei brute și chaoticie îi dă o formă: din sclavu face un liber, din brutu face un omu, din Hebreu face un Israel. Eccè Minunea lui Moysè, que cu atât è mai mare, cu cât quō fiind omu de curte, privilegiat, se despoia de tōte privelegele, de tōte deprinderile spre à se appropia de aquea flacără que lumină fără a uimi și a consumă, quō despuinduse de tōte, remăind fără nici un mijlocu, fără nici o putere materiale, singur cu bacul său în mână, vine à confundă pe Pharaon și pe sophisti, que quare de quari eră mai împetriți înaintea cuvântului, à mișcă un popol de sclavi, que sunt mai anevoie d' a se mișcă de cât despoții și sophistii, à immuia inimile de pētră și à mlădia cerbicele întărite la jugu; eccè minunea minunilor, iar nu brōscele și țintării, și vânturile, și tempestele, și inundațiunile, și epidemiele, și epizootiele, și prepelele și man'a, și ap'a stâncelor, etc., etc., que nu sunt de cât că nise mijlōce la scopul său quel mare, que de când lumea nu s' a putut realisă facil nici de monarchi, necum de un omu particular cu bacul în mână. Daqua în adevăr è

Dumneșu, de când è lumea, dela creațiō quând se manifestō în fom'a sau formele que luō universul, la nici un omu nu s' a manifestat mai de făcă și mai întregu și mai potent că la Moysè. Nu uitati minunea quea mare, o credincioșilor, pe lōngō nise mijlōce que astădi n' ar mai putē face nici un effect. Si ori-quāt ar' fi de mari aquelle mijlōce, cădeți în quea mai mare eterodoxiă, cacodoxiă, și superstițiō, de le veți luā drept scopu. Scopul lui Moysè fu emancipatiō Omului, Legea lui que adducea la aqueasta, și conservarea, practica, punnerea în lucrare a Legii. Invan credeți la minuni, și nu practiciți justitiā și adevărul. Pinō veți luā mijlōcele dreptu scopu, în eternu unii veți rămānē tot păgāni și împilători, și alții tot sclavi, Legea singură vē pōte mântui, iar nu minunile, Legea este refugiul și armele vōstre încontra împilătorilor; și de unde aqueste arme eră usurpate de quei que se speculă cu corpurile și cu sufletele vōstre, vin apoi din ênsuși caus'a superstițiunilor vōstre geniuri desdemnate și exaltate, și credēnd quō vē facu bine, armele Legii și alle relegii în locu de a le dā cu totu în mâinile vōstre, și cu dēnsele a fulgeră Pharaoni și descântători, despoți și sacerdoți, din contra nu facu de cât aqueste arme a le dā că nici o dată exclusivamente în mâinile împilătorilor vōstri, facēndu-le a le desprețā voi ênsive și a rămānē cu mâinele desarmate în aintea quellui mai tare și quellui mai astuțu.

Ah! Proudhon! nimeni că tine și quei asemenea fie nu făcūr atata servitiu împilătorilor de corpurile și de sufletele omenilor; vrēnd à luā singur'a putere, singur'a armă a queller desmostenii, religia, și a o dā că nici o dată în mâinile queller que te accusă și te judicā. Ei se convenia să te onōre, să te recompense că pe nici unul, și numai rēutatea lor îi orbesce spre a te persecutā; pentru quō Injustitiā din natura sa fiind injustă, distruge mai virtos pe proprii săi și quei mai fedeli ministri. Condamnarea ta vā fi una din syntomele quelle mari alle căderii lor. Prin condamnarea ta nu și combatu și nu își împușinea dā de cât propria lor putere.

Cuvēntul vostru quel mai tare este quō Revoluțiā făcū mai mult de cât tōte moralele și tōte religiunile. Que diceți ênsu cu aqueasta? nimicu mai multu de cât quō secolu XIX făcū mai mult de cât al XVIII lea, și aquesta mai mult de cât quel din aintea lui și așa mai încolo. Aquesta nu è un adevăr nou. Adevărul ênsu pe quare nu voiti a l' recunōsce este quō Eșirea din Egyptu nu è alta de cât una din quelle mai mari Revoluțiuni în contra dreptului Pharaonicu, și Pentateucul è condic'a aquellei revoluțiuni, quō Prophetii nu furō de cât nise revolutionari în contra apostasiei sau regalității judane; quō Christianismul nu fu de cât quea mai radicale revoluțiuni în contra dreptului păgān personificat în dreptul roman, și Testamentul nouu condic'a aquellei Revoluțiuni, quō Islamismul nu fu de cât o revoluțiō în contra reacțiunii dreptului roman desnervat și în contra apariției dreptului feudal; și quō Coranul, condic'a aquellei revoluțiuni, quō Lutheranismul nu fu de cât o revoluțiō în contra abuserilor Papii complice Cesarului și Baronilor; și daqua în capētul secolului XVIII adveni Revoluția francesă, aquea nu s' ar' fi putut operā, de nu ar' fi avut ideile și principele revoluțiunilor trecute, Mosaismului, Cecropismului, Christianismului, Islamismului, Lutheranismului. S' a effectuat în adevăr Revoluția dela 93 manifestānd sau mai bine formulānd mari

principe, și cu mari sacrificiuri și cu mari prodige; ansă unde ẽ tabernaculul ei? unde condic'a ei? unde relegea ei?

Invan o lege, quãt de bunã, stã numai în stare de proiect în capetele unor ômeni de elitã, daqua aqueast'a nu se adoptã de quei competenti și nu ia dreptul de cetate prin promulgarea ei; invan iar o lege se promulgã, daqua unii nu o practicã și daqua alții o calcã la quea mai micã occasiõ. Legea, de o datã cu promulgarea ei, are nevoie de a fi sancționatã, garantitã în contra tutulor atacurilor, și garantia nu pôte fi sigurã pînõ que legea nu se relégã prin nodurile quelle mai ne-strictabili, pînõ nu se lógã și se relégã ast fel cum nici o putere umanã sã n' o mai pótã desfãce, pînõ quãnd adicõ nu devine o *relege* sau religiõ, ast fel cum s' o recunõscã și quel que nu o practicã și quel que o calcã; și cum ori-quare s' ar încercã spre a o derapenhã sã cadã ellu mai àntètu victimã. Quãnd Regii și Archierei în Israel se încercã a desfigurã sau a cãlcã legea, prophetii pe temelii relegii veniã a 'i dã cu fruntea și cu nasul de condic'ã Pentateucului; — Quãnd corpul social dela Archiereu pînõ la quel din urmã din popul ar plin de ulcere și nu mai erã loc sănẽtos unde sã se puia nici degitul, quãnd aquest corpu jãceã de corupția generale sub jugul quel mai greu al Romei, quãnd Omul descindut din Jerusalem în Ierichõ, cadũ în mâinile tilharilor și jãcea mãi mort, Christu dupõ oliu și vin vèrsat peste plagele lui, adicõ dupõ pace sau repaos și întremare sau putere, cu quei doi dinari, cu Vechiul și Nuoul Testament și cu que avea a mai punne dela sine Ospetarul, vine spre a 'l insanõtoși de plin; Christu și apostolii sãi și toți martirii și dreptii, pe condic'ã relegii detetterõ peste trei sute anni cu fruntea și cu nasul pe toți speculatorii omeinrii. Dupõ que infine se constituì un tabernacul nouu, o Bissericã officiale, ori quine se încercõ à readduce din nouu pãgãnismul, fiã Cesar, fiã Papã, protestațiunile quelle mari nu se fãcurõ de quãt în numele aquellor doẽ condice numite testamente sau alianțe alle Omului cu Dumnedeu. — Quãnd dupõ apariția și întinderea Islamismului, aquel-lui socialismu asiaticu și barbar que veni a dã aquì jos quãte Christu promisesse, quãnd dicu vre un Calif sau Sultan se încercã a reluã datinele și allurele Romei byzantine și Europei feudale, quel din urmã din Musulmani cu Coranul în mãnã veniã a protestã înaintea Islamului întregu. Fõrte facil pôte cãlcã și împilatorul și împilatul și despotul și popoul Legea; nu este facil ansã a o calcã și a o rumpe în datã que pôte deveni relege. Cu Testamentul vechiu și nouu quel din urmã din slavii Rusiei se pôte duce în ainea Czarului și a 'i dice: esci omu, esci muritor, esci pradã a putrediuinii și a vermilor, dupõ mõrte vei luã dupõ faptele talle: Lazar se vã bucurã în sinurile lui Abraham, tu te vei chinuì în focul Gehenei; Dumnedeu ẽ tatã al tutulor, Christu ẽ amicul și fratele, quellor scãpetati mai virtos, consolatorul veduvèlor, iertãtorul Magdelinelor, pãrintele orphanilor; Christu m' a uns cã și pe tine, Czarule, cã și pe tine Pontefice; Christu a deificat productul sudorilor Proletarului, facend din Pãine și din Vin ẽnsusã Corpul și Sângele sèu; Christu a fãcut filii sau mostenitori pe toți și mai virtos pe quei desmosteniti; Christu a abolit castele și privilegele; și alte asemenea.... aquel sclavu cu Testamentul seu în mãnã dice despotilor sãi tot atãtea și ancõ și mai mult de quãt disse Revoluția quea mare dela 93, și despoții sei ti potu aflã alt pretextu spre a 'l

strivi, iar nu Testamentul cu quare se presentã quõci aquell'a nu ẽ lege, ci relege, si despotul modernu ẽ nevoit a o recunõscẽ, și nu o pôte denegã nepedesit. Unde 'ti ẽ Testamentul, o Revoluția dela 93 și 48? unde 'ti tabernaculul, unde 'ti relegea, sanctiunea, garantia Legii?

Philosophii seculului XVII și XVIII aspirarõ, meditarõ și formularõ Legea; Revoluția dela 93 o proclamõ, constituant'a a o întãri și promulgõ; ansã unde fi fu garantia încontra apostafiilor și a renegatilor? în Asambleea reprezentanților? ansã vine un gigante și își proscire pe toți și fi lógã, și își sfarmã legea cu vergã de ferru cã vasele olarului; vine dupõ dènsul pharaonismul lumii quei vechi, al dreptului numit divin, al Santei Alianțe și darmã și legea nouã și pe violatorul ei.

Quare este caus'a? Caus'a este quõ quei que au meditat formulat și preparat Legea, quei que au aspirat la o lume nouã, philosophii voiu sã dicu, cã nisce alti propheti, au uitat callea naturale a progresului que propheti Palestinei n' au fost uitat'o nici o datã. Nimeni quãnd suie o scarã nu 'și rumpe trèpt'a din jos pe quare a cãlcat, nici queea pe quare punne piciorul; adevèratul progresist, nu lèpèdã progresul trecut conquistat o datã prin atãtea sacrificiuri și nevoi. Propheti Palestinei, qua sã ajungã mai nainte, se basã pe Pentateucu, Christu se basã pe Pentateucu și pe propheti și pe ori que progres mai fãcuse lumea afarõ din Pelestina; Mahomet se basõ pe Testamentul vechiu și nouu, recunõscend pe toți propheti. Philosophii moderni aspirarõ la o lume nouã la un progres nouu dispretãnd și batjocorind tõe progresele dejã conquistate! Quine nu respectã pe pãrintii sãi, și se astepte la a nu fi respectat de filii sãi. Revoluția dela 93 nu respectõ Revoluțiunile Mamei din naintea ei, Revoluțiunile que cu adevèrat furõ cã nisce mari și hospitaliare etape în callea Progresului; și de aquea nu avũ nici tabernacul, nici condicã sacrã nici relege, quare sã lege mâinile ambițioșilor, apostafiilor și renegatilor. Pentru quõ legea nu deveni relege, toți renegații Revoluțiunii, în locu de a trece de ômeni perduți, avurõ din contra onori și recompense. Cu un cuvènt Revoluția fãrõ tabernacul n' are adoratori.

Unde 'ti Testamentul, o filã desnaturatã, o Revoluțiõ dela 93 și 48, unde 'ti ẽ tabernaculul, unde 'ti ẽ relegea, qua sã cuteți a luã din mâinele și din inimile popolilor singur'a armã cu quare se potu apèrã în contra împilãtorilor și speculatorilor cu corpurile și cu suffletele lor? Si de vei ajunge a 'ti face o condicã, și de vei ajunge a 'ti creã o relege, aquea în eternu vã fi nerrespectatã, și batjocoritã cã o meretrice, de nu vã avè candõrea respectului filial cãtre Mama ta, Relegea lui Christu.

Vino, o Progres nouu, vino Revoluțiõ adevèratã; eși din rerunchii Progreselor trecute, eși din rerunchii Mamei talle, din rerunchii Revoluțiunii lui Christu; mostenesce bunurile și tesauarele Mamei talle, descinde cã dènsã a consolã pe quel de pe patul frigurilor, a liberã pe quel din carcere, à trimite a casã liberi pe quei din servitudine, a face filii din quei desmosteniti; descinde infine pînõ la gunoiul pe quare jace Lazar (Popolul) pînõ în mormèntul în quare este îngropat; trage 'l din mõrte la viață, și vrènd a 'i dã viaț'a cuvenitã seculului XIX, di Mamei Talle cu respectul cuvenit: de ajuns, Mamã, laborile talle, sudorile talle de sânge, plagele talle de noẽ spre de ce seculi queru repaos la caruntețele Talle respectabili; repaos, o Mamã bunã și cereascã, repaos, cu voiu laborã în locul teu,

eu voiu luă împuneri nooe, eu martiriuri nooe spre a duce omenirea unde degitul lui Dumnezeu arată; Nu m'ai născut, o mamă, spre a aboli legea, ci spre a o împlini, a o perfecționa.

Vino, o fiică demnă de o Mamă atât de venerabilă și divină, și mântue pe Mama ta de Cărturarii și Pharisei moderni, de toți doctrinarii și avocații, de Cesari, de Erodi, de proconsulii ădălelor noastre, și legea ta va fi cu adevărat relege; tu vei avé altare nooe, d' alăturae queller vechi, tu vei fi al treilea dinar lîngă quelle doē depuse la casa' de ôșpeți de Filul Omului.

O Proudhon, de sigur vei fi condamnat de judecătorii tēi (1); pentru quō și tu ênsuși o scii și tu ênsuși voiesci; ânsē quāt așu fi dorit să fii fost condamnat cu un creator, iar nu cu un destructor! Tsine minte ânsē quō accusatorii și condamnatarii tei, pînō infine te vor iertă, iar pe mine nici o dată; pentru quō tu le dai arme, și eu li le răpescu; tu îi faci a se arătă publicului de apărători ai religiunii și ai queller mai sacre Omenirii, și eu li demascu, și le demonstă tōtă apostasia; tu forți popoliu prin expressiunile talle a consideră pe înemicii tei că nisec ômenii sânti; și eu dau pe față tōtă păgânătatea și hypocrisia aqwestor'a.

Rēul vine quō rēii triumphă și trecu de buni, pentru quō sapient'a nu începe dela cercetarea vorbelor sau a numelor; quelle dece rationamente sau decalogul sunt luate drept dece commandamente sau porunce; relegea sau religia que nu e de quāt santionarea Legii este luată drept Theologiă sau Theocrațiă, și de aquí apoi Dumnezeu luat dreptu Satan cum se exprimă Proudhon. Principele sau puncturile de unde pleacă ômenii sunt false. Dați încontra commandamentelor, ci nu a rationamentelor, dați încontra theocrațiilor, ci nu și a relegii, dați încontra lui Baal la quare se închină toți dynasti și castele sacerdotale, ci nu încontra a quellui Dumnezeu que mântue popoliu din servitudine, que trece pe quei liberați prin Marea Rosiă, și cufundă pharaonii într'ênsa; que mântue lumea de Părintși sau *Patres* ai Romei și li arată un singur Pater în ceruri; que rumpe fêrrele queller din sclaviă și li trimite liberi à casă. Nu, Testamentul vechiu și nouu este cartea revolutionarilor, iar nu a despotilor, și ast fel de carte que nu se pôte tređi și desființă că declamațiunile dela 93 și 48. Să cerce Napoleon I și Napoleon III a se jucă cu aqueastă condică cum s'au jucat cu tôte legile que n'au devenit relege; și vâ vedē quâte ădile sau quâte ore pôte duce. Pînō quând o lege nu se relégă ast fel quāt să ții de fibrele inimelor unei națiuni întregi, și cu distrucțiia ei să amenințe cu distrucțiia și exterminatiia unui popol întregu, legea nu are garantiă. Fii Napoleonii quāt de mici și quāt de meschini, vin și o tōcă că păiele și o spulberă vântului, pentru quō puterea lor nu se întemeiă de quāt pe nerespectul general al legii. Quând Legea în adevăr este respectată de un popol, nici un tyran nu cuteadă a o călcă. (1858, Maiu 10.)

Să venim infine la quelle dece rationamente sau cuvinte quare se dicu Decalogu. Sunt lucruri quare mintea umană adoptă spre a se face și altele quare le reprobă și împediă de a se face. Decalogul dar dela quare începe primul pas recunoscut al dreptului Omului în calea progresului, se împarte în doē părți: una compusă din cuvinte

(1) Aquestea se scriă pe quând D. Proudhon eră judecat pentru oper'a sa intitulată: *de la Justice dans la Révolution et dans l'Église*.

îndemnătore, de a onoră đioa consacrată la quelle despre mama comună Patria, și de a onoră apoi pe părinți în parte; și alta compusă de cuvinte prohibitive que nu iartă a face quelle que ori-que rațiō și justitiă umană nu încuviințedă.

Decalogul dar începe .

2 Vers. « Eu sunt Domnul Dumnezeuul tēu quel que te exdusse din pământul Egyptului, din casa' servitudinii. »

Que mai claru quō Dumnezeuul lui Moysē, Dumnezeuul Hebreilor, Dumnezeuul Chrestinilor adevărați este Dumnezeuul queller que rumpu jugul pharaonilor. Ellu este Domnul que exduce din casa' Servituții.

În Egyptu doctrinele religiōse preindeă quō Typhon fu un apostat în contra lui Osiris deul primaru și părintele Pharaonilor. Cultul și adorația se dă lui Osiris, și blestemul și execrația lui Typhon. Osiris, cum ammu dice eră Dumnezeu, și Typhon eră Satan. Unul din liberalii Egyptului, Cecrope adversariu aquestei doctrine nu lăssō pe Saturnu învigorat, ci revolutionarul Jupiter sau Joie îi dette triumphul și adorația; în Grecia Revoluția deveni Divinitate, iar Autoritatea primară, obiectul urrei generale.

Moysē în locu de a creă divinități și d'a le pune în luptă, demonstră pe singurul Dumnezeu de Dumnezeu al tuturor queller que rumpu jugul sclaviei. Ideea sau fondul è tot aquell'a form'a ânsē sau expressia differe. Moysē adesea este qualificat sau acusat de mysticismu; ânsē quine se exprimă mai pe față, Cecropismul or helenismul prin allegoriile Fabulei, puind pe Autoritatea vechie pe Saturnu în luptă cu Revoluția Jupiter que devine divinitate unui popol nouu, sau Moysē que se exprimă curat: « Eu sunt Dumnezeu que exduce din casa' Servituții? »

Apoi unde este egalitate, în Revoluția hellenică, quând mai jos de quāt Joie, deul queller potenți, al Excelentielor și Alletelor revolutionare mai pune atăția alți dei inferiori și debili drept protectori ai clasilor laboriōse, că Vulcan al faurarilor, că Mercur al comercianților, că Pan, Phaoni, Sylvani ai păstorilor, că Cerere a laboratorilor, etc.? Vede-se în aqel cu adevărat mysticismu al Fabulelor egalitate que se învedereadă într'un singur Dumnezeu tată comun al tuturor ômenilor, și protector, nu al Pharaonilor, ci al popolilor que esu din servitate la libertate?

Aquest'a este primul cuvēt sau raționament pozitiv, dintr'ênsul deculă alt cuvēt, prohibitiv.

3 Vers. « Să nu aibi alți Dumnezei afară de mine. »

Daqua ai un singur Dumnezeu de unde puced egalitatea; să nu aibi alți Dumnezei de unde se nascu clasi și caste, și tōtă idolatria, de unde se nasce învêțul de a se prosternă, și tōtă sclavia și servitutea.

4 Vers. « Să nu faci ție idoli. »

5 Vers. « Sa nu te închini lor. » Aqei învederat și a nume și în adins nu se iartă Omului nici un idol, nici o adorare; cu aqueste doē versete se fulgeră tōtă tyrannia, tot despotismul, tōtă prosternarea: thronuri, secrete, corōne, tiare cadu jos. Omului i se împune a ținne capul în sus drept către unul singur Dumnezeu și a nu se plecă înainte nici unui idol pământescu, quōci de aquí vine servitutea și sclavia; și de vor face părintși una că aqueasta, de vor înalță și acclamă vre un idol, fii ênsuși și neînsuffețit, que nu quere listă civilă și dotațiuni, și junii și filiele popolului, de vor înalță și acclamă cu atăta mai virtos vre

un idol însufletit, peste filii vâ avé să cadă rezultatele unei asemenea apostasii, quô învederat conchide rationally adăogind :

« Quôci eu sunt Domnul Dumneđu teu, Dumneđu zelot (gelos Dumneđu este quel que voiesce a conservâ libertățile ômenilor) que redă păcatele părinților peste filii pînă la a treia și a patra generațiō quellor que mē urrescu.

Este în adevēr una cu à urrî pe Dumneđu, da-qua aquest'a mântuind din servitute, poporul de bună voie se pune sub jugu nouu, făcendu'si un idol, d'ori-que de natură vâ fi; quôci idolul quere adorațiō, și adorația umilă pe quel que se prosternă. — Nu quei que caută astădi dintre Români, un idol, un principe străin cu dreptu divin, nu aqestia vor simți rezultatele nebuniei și păcatelor lor, quôci ei pôte quô se astēptă și la plăcinte, ci filii lor și filii filiorlor lor pînă la a treia și a patra generațiō. Atât este de zelot Dumneđu que rumpe férrele quellor sclavi !

6 Vers. « Si quel que face misericordiă la mi quellor que me dilegu și ținu preceptele melle. »

Quare furō preceptele lui de quât a'si conservă Omul demnitatea și libertatea, a nu'si făce nici un idol? Pentru aqueia que sciu a conservă aqueste precepte vedeți quât este de misericordios, quô nu recompensă pînă la a treia și a patra generațiō, ci în mi de generațiuni. Așă e natur'a Adevêrului que este eternu; și așă natur'a errôrei și a Minciunii, quô printr'o lege providentiale nu dură; quôci de se întēplă a se abatte părinți din demnitatea umană și nationale, filii în adevēr simtu consequințele, ânsē dupō quâte-vă generațiuni vedu errôrile părinților, și sclavul iar devine liber. Quât sunt de consolătoare aqueste doē cuvinte din versetele 5 și 6!

7 Vers. « Să nu iei numele Domnului Dumneđuului tēu în desert; quôci nu vâ curăți Domnul pe quel que ia numele lui în desert. »

Este materiă de a se facee volume întregu din singur'a expressiō : « quô nu vâ curăți Domnul pe quel que ia numele lui în desert. » Numai Adevêrul curăță și mântue pe Omu; jurămintele nu spală pe nimeni: quine fură se jură, și vice-versa, fură necncetat quel que se jură, și din necurat mai spurcat se face. Adevêrul singur dice lui *nu, nu,* și lui așă așă, și remâne în eternu curat.

8 Vers. « Addu'ti a minte de đioa Sâmbetelor spre a o sanctifică pe dēnsa. »

Addu'ti âminte de đioa repaoselor, ori-quare vâ fi aquecea; aqul se determină a șeptea. Sēse dille țî se iarta a lucră pentru tine, pentru ai casei talle, pentru egoismul individual și al familiei; đioa a șeptea a repaoselor, addu'ti a minte spre a o sanctifică, a te occupă într'ânsă de Dumneđu que nu ẽ apărătorul Pharaonilor, ci quel que scapă din cas a Servituții; și aquestu Dumneđu nevêdut, pe pământ nu se personifică de quât în Natio, în Patriă în quelle de comun ale societății. În đioa a șeptea, spre a o sanctifică, cată să te occupi de quelle comune, de quelle folositore societății; și un'a că aqueasta mai târđu împliniau assembleele sau synagogele fiă quăria comune, unde quei vechi se addunau și se consultau între sine, și unde quei juri învêță a se consultă, adicō a vorbi și a ascultă cum se cuvine.

Aquestea pentru părțile quelle active alle Natiunii. Apoi que mai uman și mai misericordios nu numai pentru copii, și servitori, ci și pentru ẽnsuși vitele de labóre, pentru tot que ẽ passivu?

10 Vers. « ... să nu faci în aquea di nici o faptă nici tu, nici filiul tēu, nici filia ta, nici domesticul

tēu, nici domestica ta, nici boul teu, nici subjugalul tēu, nici proselytul (străin) que locuesce la tine. »

11 Vers. « Quôci în sēse dille făcū Dumneđu cerul și terr'a... și încetō în đioa a șeptea. »

Aqul se arată caus'a pentru que să lucre Omul șese dille și în a șeptea să fiă în repaos sanctificându-o. Spre a convinge poporul Hebreu, fi dà un cuvēnt que nu se întemeiă de quât pôte pe tradițiunile nationali. Este timpul ânsē a arată quô decalogul se mai repetă âncō o dată în Deuteronomiu capu V, și acolo se observă quâte-va variațiuni însemnătore în vorbe, în construcția phrasilor și ẽnsuși în idei; acolo în locu de a adduce înainte cuvēntul creațiunii, dice: cată a lăssă repaos domesticului și vitei și argatului, (nu pentru quô Dumneđu cred lumea și încetō a șeptea di) ci pentru quô:

« Să 'ți adduci a minte quô și tu ai fost domesticu (servu) în pământul Egyptului, și te exdusse Domnul Dumneđu de acolo cu mână tare și cu braçu înalt, și de aqueasta îți constituî Domnul Dumneđuul tēu spre a ținne đioa sâmbetelor (repaoselor) și a o sanctifică pe dēnsa. »

Pentru que ôre este aqueastă schimbare aqul în Deuteronomiu. Pôte-se a se crede quô autorul a uitat queea que a scris și a repetat de mi de ori în cartea Exodului? Nu, ci atunci poporul nu ẽră atât de preparat spre a simți valôrea libertății, și i se dă un cuvēnt tradițional; în Deuteronomiu i se dă cuvēntul quel mai logicu și quel quare singur ẽră scopul lui Moysē, cuvēntul libertății, adducēnd âminte quellui emancipat de a cugetă la starea lui din ainte spre a nu recăde într'ânsă și să aibă misericordiă de quel scăpētat, de domesticu și argat și pînă ẽnsuși de vită.

Versetele următore se întellegu de sine :

12 Vers. « Onoră pe tatăl tēu și pe mamă ta... » Rationamentu pozitivu că și despre ființa unui singur Dumneđu din quare deculă tôte, că și sanctificarea dillei repaoselor.

13 Vers. « Să nu uccidi. »

Commentatorii adaogă : nici cu sabia nici cu limb'a.

14 Vers. « Să nu pré-curvesci. »

Aqueastă vorbă, formătă în românesce de primii traducători români, nu exprimă în speciă adulteriu, ci pré-curvia în genere sau pasiunea furnicațiunii. *Motyebeav* în hellenica însemneadă a comitte adulteriu, adicō fiind însurat sau măritată a dori sau a avē femece alta și barbăt altul; a *pré-curve* ânsē însemnēdă ori-que furnicațiō peste messură, fiă casatorit sau necassătorit quinevă. Decalogul lui Moysē nu este așă de riguros că noi traducătorii moderni. Caus'a se vede quô unde sunt vorbe multe și mari, acolo fapte puține. Moysē îți dice : nu comitte adulteriu; călugērul îți dice nu *pré-curvi*. Tsine ellu ôre preceptul?

Tot preceptul aquest'a atunci ẽ dreptu quând nu e de quât că o explicatiō a preceptului și deculă dintr' ẽsul : « Să nu potfesci nimicu que este al altuia. »

15 Vers. « Să nu furi. »

Philon din Alexandria a făcut o carte întregă asupra decalogului, și venind la versetul aquest'a adaoge :

« Fur este aquea que aspiră la bunurile altuia; fur este tot inemicul averii publice, tot quel que adună cu forța sau cu astuția averile particulari (audiți călugērilor que ne-ați despuiat de averile părintilor?); fur este quel que ia dela quei mai mulți și scăpētați spre a dà quellor mai pućini și privelegiați; furi sunt toți quei în putere que

devasta cetăți și țerre întregi, netemându-se de pedepse și credându-se mai presus de legi; furi sunt încă aceia care din natură lor favoriză oligarhia, nu respiră de cât dynastiă, despotismu, răpind în toate părțile și accoperindu-și nelegiuirea cu numele oneste de *guvernu* și de *imperiu*. Ecce, dice D. Cahen ceea ce scriă un Hebru intr'o cetate a Africeii sub domnirea lui Caligula. »

Noi însă adăogim : Vedeți și ceea ce dicea Christu și Apostolii și sub Domnirea lui Tiberiu.

16 Vers. « Să nu mărturesci strâmb asupra appropelui tău, mărturia mincinosă. »

De quelle mai multe ori un precept în articol de lege se poate explica în diferite moduri, și alte ori se pare incomplet, daqua cititorul nu se identifică cu cugetul legiuitorului, cu caracterul lui, cu scopul lui.

« Să nu mărturesci strâmb » bine, își va dicea quineva; însă a mărturi dreptu, mărturia adevărată, legea mi o prescriă s'o facu în tot d'auna.

— Însă quare fu scopul legiuitorului de cât a face tot d' auna bine, și nici o dată rău? A mărturi strâmbu foarte a dessea face rău; și mărturi drept foarte adessea face bine. Vin însă împiegurări când a mărturi quineva adevărul ast fel cum a vădut cu ochii și a audit cu urechile, fără a face nici un bine quellui que îl intrăcă sau îl cerceteacă or în parte or în ainta judicării, face mare rău quellui despre quare este întreat. Spre exemplu în discordii de familiă, de frați și amici, în discordii și lupte civili, în timpul de invasiuni alle inemicilor, que se cuvine a face când quineva este chemat a mărturi? face quineva atăla bine bărbatului, cât rău poate face femeii și copiilor de și spune tot que s' a întemplat a vedé făcând pe femeu? cuvine-se a luă pétr'a și a dă ellu înainte în capul adulteriei, mărturind mărturia adevărată? Se certă doi frați sau amici, și esci chemat a mărturi adevărul; daqua însă veđi quô adevărul vă aprinde ceart'a pînă la urră nestinsă, cuvine-se ôre a l' spune sau al tăcă?—Vin innemicii, și appropele tău este prepus de păreri contrarii, faci atăla bine inemicilor, pe cât rău faci compatriotului și patriei talle mărturind mărturia adevărată? — Veđi de unele că aquesta decalogul nu însemneacă de ce commandamente sau porunce, ci de ce cuvinte sau raționamente. Mîntea sau rația umană invetă pe omu când cu mărturia sau deposiația sa face bine sau rău, și mărturesce drept când vede quô face bine, în genere mărturesce drept când vede quel puçin quô binele que face în genere è mai mare de cât răul que face în parte aquelluia mai virtos que merită a luă după fapele salle din systemă, de messerie, sau din rea deprindere. Iar daqua simte quô mărturia dreptă, fără a face bine nimului, aduce rău în genere și în parte, atunci tace adevărul, sau spune și o minciuna innocentă; daqua vede iar quô mărturia dreptă face bine în parte și face rău în genere, cugetă mult pînă a se decide a mărturi tot que scie. De aquea iar o repetu decalogul este de ce cuvinte iar nu de ce porunce; quoci porunc'a cată a se execută din vorbă în vorbă, iar cuvântul sau raționarea n' are înainte de cât binele și iar binele. Nebunul numai, omul fără mîntea, fără judicată, fără cuvânt, face mai rău și de cât copii terribili; que vede aquea spune și când îl intrăcă și când nu l' intrăcă nimeni; și daqua se întemplă a sci și carte și a fi audit or citit vre o dată decalogul, se crede și omu dreptu, cuvios quô împlinește, daqua nu tôte încai una din quelle que ellu numesce de ce porunce; la tôte mi-

serabil și călcător de lege, nu mai aquî îl appueă respectul de lege.

A mărturi strâmb, este în adevăr un păcat când face rău cuivă, pe cât bine nu poate face altuia; și calomniă însă este tot d' auna a face rău și nici o dată bine, este gradul quel mai după urmă al mărturiei mincinoase. Marturul este mai adessea chemat și însuși și forțat a spune que scie, unde calomniatorul, nechemat de nimeni, de sine, din invidiă, din răutate spune relle que ellu singur mai bine de cât toți scie quô quel calomniat nu le are, nu le-a commis. Nimeni nu scie adevărul mai bine de cât calomniatorul.

Pentru que ôre Moysè nu vorbesce nimicu despre calomniator? Aqueasta învedereacă or quô lumea pe atunci eră așa de simplă în cât nu cunoșea monstruositatea aqueasta, or quô viciurile prohibite dela quel mai micu, cu mai mare cuvânt câtă a se înțelege quô sunt reprobate când ajungu în graduri mai detestabili.

Se dice : onoră pe părinți; și legea nici de cum nu escé incoplectă daqua nu adage și « nu batte nu omori pe părinți. »

Se dice asemenea : nu uccide, și legea nu este incoplectă daqua nu adage și « nu te sinucide. »

Assemenea cu nu mărturi strâmb, legea nici de cum nu este incoplectă, daqua nu adage : nu calomniă.

Eccé și alt cuvânt pentru quare aqueste de ce articole se dicu decalogu; quoci mîntea umană și raționarea singură dice, daqua viciul micu este un rău, quât de mare rău nu va fi viciul gigante, viciul desmesurat, viciul monstruos.

În versiunea hebraică versetele 13, 14, 15 și 16 se coprid în singurul verset 13.

17 Vers. « Să nu poflesci mulierea appropelui tău, să nu poflesci cas'a appropelui tău, nici, țerrin'a lui, nici domesticul lui, nici domestica lui... »

N' avem a face altă observațiô acestui articol de cât quô închieiă decalogul prin a împune frêu instinctului que se numesce cupiditate, de unde vinu și se nascu tôte rellele. Dorind que nu è al sèu, din dorință vine furarea, de aquî mai adesea și ucciderea; — Omul cupidu este avar, injustu, violent și cu un cuvânt este sau devine capabil de tôte, trădător, calomniator, sacrilegiu; Cupiditatea este mam'a viciurilor.

Să mai facem încă o observațiô litterariă. Să nu poflesci este un verb activu, și prin urmare quere un regim directu sau casul accusativ : așa muliere, cas'a, țerrin'a, domesticul domestic'a... sunt în accusativu sau în regim directu pentru quô sunt objete de natur'a lor să fiă individuali și distinctive. Textul hellenicu le punne asemenea firesce în accusativ : τὴν γυναῖκα, τὴν οἰκίαν, τὸν ἀγρὸν, τὸν παῖδα, τὴν κτηνοτροφίαν. — De aquî în ainte însă, obiectele sunt puse în ablativ sau după cum se dice în grecesce în genetiiv : τοῦ βοῦς, τοῦ ὑποζυγίου, παντός κτήνους, și apoi închieiă iar cu accusativul σου, etc. La mulți se pără aqueastă schimbare de construcțiô că un sollicismu făcut de Hebreii traducători; nu è sollicismu, ci o învedereată construcțiô logică.

« Nu pofli muliera altuia » este natural a se dice mai virtos unde nu este iertată polygamia, a dice însă nici *boul lui* nu este logicu de și este grammatical quoci un omu poate avé mai multi boi, mai multi asini, mai multe vite; aqueste obiecte dar se punu în ablativ și se dice nici *din boii lui, nici din asinii lui, nici din ori-quare din vitele*

lui; când vine iară la închieiare la un singur cuvânt, atunci închieă iar cu accusativul, adică: nici *quâte sunt alle aprăpelui teu*. Pentru quăti cunoscu limbă hellenică n' avem a le dă cuvânt pentru que singularul *εὐός*, etc.. 'I am tradus cu *din boi* și nu *din bou*. Se sciaă quō assemenea vorbe și mai virtos în stylul biblicu *ἡ ἱεροσολομαίων* însemnădă armentul, herghelia, iar nu *épa*, *ὁ βοός* însemnădă *boii*, iar nu *boul*. Ast fel dăcem și noi adesea: așa è firea boului, callului, etc., în locu de a dice firea boilor, cailor, etc.

Terminăm însemnările năstre despre decalogu închieiând quō aqueastă chartă coprinde principele următoare:

1° Unitatea compusă a unui Dumnețu, quel que exduce din cas'a Servituții, și prin urmare egalitatea ómenilor și libertatea lor.

2° Unitatea compusă a Umanității și prin urmare a fiă-quăria naționalității că individ colectiv.

Puterile tóte reunite în El-Ea sau în *Ens* sau Jehovah; filii patriei tóți reuniti în numele Israel (invingător cu Dumnețu și tare cu ómenii).

3° Datoria Omului de a nu se prosternă înaintea nici unei ființe sau assemnări; datoria Omului d' a nu cunoșce alt Domnu de quăt pe Domnul que mântuie din cas'a Servituții. — Aqueastă datorie are în sine valórea mai mult de quăt tóte drepturile.

4° Dreptul popoului de a se adunà de rigóre o dată pe septemână spre a se concertà despre alle communei și alle Patriei; și datoriã tot de o dată la fiă-quare de a consacrà Patriei sau Umanității o zi pe septemână în interesele și binele publicu. — Drept al popoului, daqua guvernul 'iar închide synagog' a sau assemblea; datorie a cetățeanului, daqua aquest'a s' ar codi.

5° Infine dreptul și datoria fiă-quăruia de a respectà persoanele, începând dela Părinți pinò la quel mai din urmă din concetățeni, și proprietățile, începând dela casa și fěrriță pinò la quea mai după urmă vită. A respectà în genere vè sa dică a fi respectat. Prin urmare și aqueasta este mai mult un drept de quăt o datorie, quoci fi-a-quare este unul singur în totalitatea unui popul sau unei commune; și que ar' putè ellu înaintea atător inși de nu ar' avè dreptul de a ise respectà persón'a și averea. de a nu pofți nimeni alle lui.

Unde sunt poruncele în aqueste principe: sau de sunt porunce sunt că poruncele fiă-quăruia Adevăr, fiă-quăria realității.

În adevăr nici un commandament nu è așa de tare și fatal că commandamentele Adevărului: El dice la totu Omul: *doe si doe facu patru*. Facă-le quine pòte mai mult sau mai puțin de quăt patru. Adevărurile sunt legile nestrămutabili și eterne alle lui Dumnețu pe quare nici însusi Dumnețu nu le pòte călca, quoci ar' încetă de a fi Dumnețu în dată que s' ar' încercà a le violà. Aqueste legi au existat de o dată cu Dumnețu mai 'nainte de crearea lumii și vor existà în eternu. Fiă-quine cată a plecà capul înaintea lor și a mărțuri quō așa sunt pentru însusi binele seu. A dicce quō trei unghiuri alle triunghiului sunt egali la doè unghiuri drepte este a învederà quō scie adevărul a-questa, este a 'și plecà capul și a offerì omagiū Adevărului.

Inexorabili sunt commandamentele Adevărului, și de aquea se revoltă asupra lor tóți despoții de o parte și tóți filii Minciunii de alt'a. Tare se speria de Adevăr și despoții monarchici, și despoții anarchici, tóți furii și briganții cu un cuvânt.

Acum, că nici o dată, scriend aqueste linii, pri-

cepuróm, întelleseróm pentru que unii se revoltă, și cu atăta turbare strigă, nu mai vrem commandamente, nu mai vrem Dumnețu; jos o data cu dênsele! Lor nu le este atât de commandamentele umane que le potu călca nepedepsit, și de quare nu se tem atât; lor de Adevăr le passă mai mult, quō aquella numai nu se schimbă, nu se pòte călca din momentul în quare è recunoscut în genere.

De ar' fi fost în decalogu nisce adevăruri de aquellea que se dicu relative recunoscute numai de o fractiune a umanității, nu 'iar fi întăritat atăta. Eternitatea și generalitatea lor îi speria. Și strigă: jos o dată cu assemenea commandamente!

Mai avem un respuns a face aquellor que dicu: pentru que Moysè că un impostor să dea aqueste precepte cum și quelle lalte legi în numele lui Dumnețu?

Intr' al cui nume ânsè voiati o ómeni à le da? în numele sèu? atunci în adevăr ar' fi mințit că un impostor; pentru quō adevărurile eterne nu sunt alle nimului, sunt alle lui Dumnețu, sau vorbind mai concret sunt alle Omenirii întregi, trecute, presente și fiitoare. Și apoi și de ar' fi fost aqueste adevăruri sau unele din aquestea alle lui Moysè, alle minții sau raționării salle, quine 'i a dat mintea? și unde ar' mai fi fost egalitatea completă que doria a stabili Moysè? De le-ar' fi dat dela sine și le-ar' fi adoptat ómenii prin raționarea lor, ellu ar' fi trecut de un omu mai presus de quailalti. Scopul lui ânsè n' a fost să facă caste și clasi, și distincțiuni în aintea Adevărului și a Legii. Ellu adunà popoul întregu în quare intră și ellu însuși că un membru, că un individ, și face în umilitatea și modestia sa a vorbi Dumnețu. Lingugiul aquesta ânsè se exprimă prin semne, prin symboluri, prin embleme, allegorii, prin queea infine que se dice antropomorphismu, dând lui Dumnețu voce și assemnări umane qua să pótă mai facil întellege omul. Tot ânsè que este greu è quò nu è propriu la tot omul de a face să vorbească Dumnețu. Invan vè dicce quinevã nu unui popul întregu sau umanității, ci însuși filiului sèu copillu fiind: Fătul meu, Dumnețu dice quō doè și doè facu *trei* sau *cinci*. Copillul quând vè judicã vè dice: sau Dumnețu sau tata n' a dis adevărul. Qua să vorbească quinevã în numele lui Dumnețu cată să spuie nisce adevăruri de aquellea que le adoptă tóți popoli din tóți timpii și din tóte locurile.

De aquea și credințele sau relegile în quâte se învoiescu tóte că în decalogu și altele, nu își dau luptă; în quâte differu, au cuvânt d' a dicce quō nu sunt dela Dumnețu, quoci de ar' fi dela Dumnețu, le-ar' adoptă tóți ómenii.

Hebreul, Chrestinul, Turcul, Brahmanul, idolatru recunșce quò nu este bine a furà, a ucide, etc. Ride ânsè Chrestinul quând aude quō Turculețul învêtă în catéchismul seu că o dogmă să scie quâte épe a avut Mahomet și cum erã numele fiă-quăria; și din contra la altele ride Turcul quând aude pe Hebreu și pe Chrestin quâte paradoxe tóte, que nu pot veni dela Dumnețu, ci dela ómeni interesați.

O data, de quând è historia, o dată numai a vorbit Dumnețu pe muntele Sinã, pentru quō o dată numai s' a spus nisce adevăruri atât de eterne.

Si quând un alt Omu sau o altă Națiõ vè dà lumii nisce adevăruri nuoè. mântuitoire și tot assemenea de eterne, vè minți de va dicce quō le-a inventat dela sine. Adevărul nu se inventă, ci se află. Ellu există din eternitate și quine caută îl

afă. Dumnezeu însuși vorbește, când vorbește Adevărul prin gură umană, sau prin semne umane.

Mai vine un răspuns la cei care dicu că Dumnezeu nu există, că Dumnezeu e un mythu, o ficțiune ca toate ficțiunile Fabulei, ca Neptun, ca Pluton, ca Cerber, ca Grațiile, ca Furiile, și ca însuși Jupiter.

Aquestea în adevăr sunt nisece ficțiunii, quoci n' au existat, nu există; și questionea noastră, questionea biblică, evanghelică și însuși coranică este despre queea sau despre quel que există. Minciunea este, a dicce queea que nu există. Adevărul este a dicce queea que există. Binele stă în ordinea naturală a lucrurilor, rēul stă în resturnarea ordinii naturali. Ori-que lege restornă ordinea sau legile eterne alle Provedinței, nu aduce de quāt rēul currēnd sau mai târziu. Binele este un que positiv, Rēul este un que negativ. Personificația rēului s' a dīs Satan; Satan darō este o ficțiune că și Pluton; Personificația Binelui sau a ordinii naturali s' a dīs Dumnezeu; Dumnezeu darō nu e ficțiune, și cu atât mai virtos quānd numele lui, definitia lui este Ens, sau quel que este. Quel que este nu e ficțiune, quel que nu este e ficțiune. Dar aquest *Ens* s' a tradus pe grecece *θεός*, pe alte limbe *Deus*, *Deu*, *Dumnezeu*, *Dio*, *Dieu*, *Got*, *Allah*, *Bog*, etc., traductiile vorbelor din limbă în alta nu facu nici o data equațiuni mathematice. Fiă-que Mosaist, ansē, fiă-que Chrestin și Musulman nu înțelege în limba sa cu numele que dă Ființei Supreme sau Adevăratei Ființe de quāt queea que Moysē a înțeles prin *Ens* în masculine și în femine tot de o dată, în activ și în pāsiv. Quine dar este absurd și desraționeadă, quel quare dice quō Ensul sau Ființa există, sau quel quare dice quō Ființa sau Ensul este o ficțiune? Aquella este Dumnezeu, o omeni, aquella este Ființa prin excellență quel quare în eternu există. Tot que e trecător este în adevēr un Ens, o Ființă, ansē trecătoare.

Dar își facu Despoții și Scelvii un Dumnezeu cu curte, cu ministri, cu armate, cu concerte și danturi, cu carcere și Siberii, cu favoriti și disgrafiați, etc., etc., aquella e o ficțiune, aquell' a este quel que nu există, este Dumnezeu Pharaonilor și al Scelvilor. — Dar își facu Selbatici nisece Fetiche mai scalmbate și mai hidose de quāt dēnsi, dar își facu omenii nestabiliți și nesciitori încă de que este familia un Dumnezeu că Jupiter que āmbă dela Danae la Alemene și la Leda, dela Europa la Ganimede, și se peface quānd în ploie de aur, quānd în lebădă, quānd în taur quānd în aquila; Dar își face Solomon un Sabaoth que se tot batte cu Demonii și nu 'i mai invige pīnō în dīoa de astăzi, etc.; aqueia nu sunt *quel que este*, aqueia sunt queea que nu este.

Quānd fiă-quare omu își face pe Dumnezeu după asemnarea sa, aquellu Dumnezeu este în adevēr o ficțiune, și nu pōte există, pere cu înainare etății individului și popolilor, pere că Osiris că Saturnu, că Jupiter și că toate ficțiunile. Numai *Quel que este* aquella nu pere.

Selbaticu, iarōși o mai repetăm, își face pe Dumnezeu selbaticu; Barbarul îl face mai barbar de quāt dēnsul; libertinul îl face și mai libertin: Tatăl de familia îl face Părinte atot-misericordios; despotul îl face mai despot de quāt pe sineși; Scelvul ansē, printr' o fatalitate, nu 'l face sclavu ci mai crunt, mai tare și mai despot de quāt toți despoții. Aquestea ansē que învedereadă? Insemneadă

quō deii plasmați de imaginația omenilor peru că nisece ficțiuni, și quō *Quel que este* a există, există și vā există; și prob' a este quō sentimental despre dēnsul este înăscut în noi că și sentimentul despre frumos și urit, despre justu și injustu. Atāt nu pōte Omul fără sentimentul despre divinitate, în quāt a preferit a divinisa animale, arburi și petre, și numai s' a nu remăia fără Dumnezeu. Quānd dar vin omeni că Moysē și ne arată quō adevărataru Dumnezeu este *Quel que este*, și quel quare mântue popoliu din cas' a Servituții; atunci să ne sculăm și să dicem quō nu e Dumnezeu! ci lassă, Domnule Proudhon, să dică aqueastă Pharaonii și Phariseii și Cărturari pe quari dici quō fi combați; pentru quō Dumnezeu lor nu este Quel que este; iar nu îndemnă popoliu pe quari dici quō voiesci a 'i mântul din servitute a crede și a dicce un' a că aqueast' a. Cu Doctrinelle Domniei vōstre nu faceti de quāt a stringe și perpetuă și mai mult fērele Scelviei.

De multe ori ne-ammu propus să fim mai marginit în notițele nōstre, și din que în que ne desceptăm quō aquestea devin fōrte intine.

Caus' a este quō scriind pentru Romāni que n' au mai de nici unele, și propiundu-ne a le da Biblia que nu însemneadă de quāt *Cartea*, cu quāt ne ammu intinde de mult, tot n' ammu ajunge ā le dā cum sedice: *cartea tōta*.

Al doilea, quare este și mai principal, este quō Testamentul quel Vechiu și Nuou, fiind din natura lor, din originea lor că nisece fulgere în mânăle popolilor impilați încontra Pharaonilor și Cesarilor, din neprieperea popolilor ajunserō a fi nisece arme alle împilatorilor și speculatorilor Omenirii în contra ei. De unde dar quei que se dicu philosophi, umanitari, liberali, s' ar cuveni a se încercă ā desarmā pe Pharaoni, și a dā fulgerelle Bibliei și Evangeliei în mânăle popolilor; ei nu facu de quāt a batjocori aquelle arme que singure pot liberă dela despot pīnō la sclavu și ā înfrāși pe toți. Queea que a fost și pōte fi tării și cuvēntul din quelle mai mari alle popolilor, Philosophii făcurō a deveni tării și cuvēntul despoților. Neputēnd batte pharaonii, neputēnd batte pe pharisei și pe cărturari, se pusserō a batte Religia și Biseric' a, a quāria sarcină și datoria n' a fost în tot 'd' auna de quāt a protestā în contra cumplitor, nelegiuților, tutulor Pharaonilor, Neronilor. Domicianilor antinei și moderni. Ori-unde e o Biseric' a înălțată și cu Crucea 'd' assupra ei, acolo e o necontentiță protestatiō în contra Monarchului cumplit și nelegiuit, în contra judeului pārtinitor, încontra avutului fără rerunchi. Quānd vedu, quānd arātu Filiiului meu pe Christu cu mânăle legate, răpāind vergele pe membrii lui ammorțiți, siruind sängele din plagele lui, și cu ochii ardicāți la ceru, și 'imi dici și dici filiiului meu; ecce Dumnezeu teu! Cu quine sēmēnă aquest Dumnezeu? Cu Czarul, cu Kaiserul, cu Sultanul, cu Eroții de Domnișori ai Romāniei, cu Ciocoiul boierit, cu martiiali de officeri, cu millionerii bancheri, cu Pré sânișii Patriarchi, Metropoliți. Episcopi, Egumeni și cuviosi călugēri, cu quel din urmă din neguători și din zarați, cu mine însuși proscril, cu popoliu infine que sēde la casele salle, sau cu aqueia pe quari 'i vedeam o diniōră purtāndu 'i armășeei pe strade, despuiați pīnō în brēu și cu carnea venētă inflalā și sänge-rānd pe spete? — Quānd îl vedu spāndurāt pe Cruce între doi tihari cu cunună de spini pe capu, și dici ecce Dumnezeul tēu, cu quine sēmēnă aquel Dumnezeu qua să cutedu a 'l batjocori fă-

cându l' complice al tutolor potentafilor și împilatorilor Omenirii dela monarehu pînă la quel după armă sbir? Biserica dar que ne înfacședă un asemenea Dumneđu este Mama scăpătaților, quellor închisi în carcere, quellor que genu în fêrre, quellor que sunt allungați pentru Dreptate și adevêr, Mama vèduvelor și orphanilor. Nimeni n' a cunoscut adevêrul acesta că politic'a Turciei laniciare. Aquea politic'a numai nu lășă a se ardică, vre o Biserică în sus și a'si încoronă la vederea ômenilor crestetul cu Crucea, pentru quô turnul aquella, capul aquella, Crucea aquea eră o protestatiô assupra Despotismului. — Venirô apoi philosophii și voirô a o cufundă mai jos și de quăt pămêntul, a o distrugge a o desfiintă cu totul. Que se facă o biată mamă quând vede quô filii ei pe quarî 'ia crescut și 'i a ferit de tôte rellele, se scôlă assupra ei să o ommôre? Aleargă la străini să o scape, aleargă la ênsuși inemicii ei que daqua nu mai mult quel pușin o lassă a trăi, și a trăi infine tot pentru aquești filii ingrații, quôci nici o doctrină umană pînô acum nu co-prinde încă atâtea principe de egalitate, de libertate de mântuire, cu un cuvênt, că Biserica lui Christu. În tabernacul află mântuire numai Hebreul, în Giamie află mântuire numai Mahometanul; în Biserica lui Christu află mântuire tôte națiunile și tôte religiunile. Tabernacul n' a dat drept de cetate quellui necircontaiat; Giamia n' a dat drept de cetate quellui numit Ghiaur. Hebrei ânsê se emancipă în societățile chrestine. Românii avurô generositatea și uitarea de a se offeri de amici Turcilor; Francesii venirô a le ajuta quând flinț'a lor naționale le fu că nici o dată în pericol. De unde eșirô nisce idei atât de liberali și atât de generose de quăt din sinul Bisericii lui Christ que iartă și dă aquellea și drepturi, și ênsuși inemicilor ei.

De a alergat Biserica — voui să dîcu Spiritul ei, iar nu pârșii și ômenii que o administără rêu — de a alergat spre a cătă scăpare dela Cesar, este quô s' au sculat filii ei assuprăi și nu alergô că renegată, quôci n' a făcut concessiô la nimicu, n' a abjurat la nici unu din principele ei; și pînô quând aquelle principe există în tóta puterea lor, sante și respectate și de Cesar și de quel din urmă ilot, tot este speranță de mântuire.

19 Vers. « Si tot popoul vedeà vocea și luminile... »

În limbele moderne nu ar' prè fi iertat a se dice vedeà vocea, pre cum se pôte dice vedeà luminile ci audià vocea și vedeà luminile. În limbele antice și mai vârtoș în poesie, cum și în linguagele populare de astăzi, nisce asemenea numite errori facu frumusețea sau originalitatea sau mai bine energia stilului. Din tôte simțirile, vederea și pipăirea sunt quelle que ne asigură mai mult despre un objet; de aquea adessa vederea se ia și drept audire quând sentimentul quellui que vorbesce sau serie este să dea mai mare putere simțirii. Adoilea în poesie tot d'auna o vorbă mai mult, sau mai pușin rumpe rithmul. Intre audià vocea și vedeà luminile ne face a preferi pe verbul vedeà pentru amêndoe objetele. Asă :

În audià vocea și vedeà luminile, phrasea este întrîgă și regulată

În audià vocea și luminile, phrasea este defectuosă

În vedeà vocea și luminile, phrasea este poetică și energetică.

Ast fel Dante dice : *mutu la vedere, și surdu de lumina.*

23 Vers. « Să nu vă faceți voș dei de argint, și dei de aur să nu vă faceți voș ênsi ve. »

Începând a dă alte precepte, mai repetă unul din decalogu, și pe quel mai important. Nu de doș și de trei ori, ci neincetat se adduce à minte unui popol que voiesce a scapă de servitute, quô mai înainte de tôte, de idolatriă să se feriască. Idolatria este mama despotismului. Reactia în Israel prin idolatriă ajune a stabili regalitatea. Imperiul roman n' a dat pace christianismului trei sute de anni pînô quând Chrestinii adoră pe Dumneđu cu inim'a și în mintea. De cum Chrestinii cădurô din nou în idolatriă, despoții își dîsserô : să i lăssam acum în pace; acum sunt ai nostri.

24 Vers. « Altar de pămênt să faceți mie și să sacrificiați pe dînsul... »

Pare-se quô nu numai după datinele pastorali templele eră nepossibili în viaț'a nomada, ci și cugetarea lui Moysè a fost în adins de a nu iertă spre a se erige edificii și a localisă sau mârșini pe Dumneđu într'ênsule. Templu l unui adorator al adevêralui Dumneđu este universul întregu: cerul acoperemêntul, stellele candelile și făclii, norii incensurile și pămêntul altarul. Asă, *altar de pămênt sa faceți mie*. Cu aqueast'a vă să arate quô ast fel pôte quinev în toț locul, ori-unde se vă află, sacrifică Dumnului; și mai la urmă încăpêtul versetului închieiă : *în tot locul ori unde voui numi numele meu*, adicô pretutindeni; quôci nu dice: veți numi ci *voui numi*; și se sciê din quâte ammu dîs mai nainte quô Dumneđu quând se numesce singur, după doctrin'a lui Moysè, n'are alt nume de quăt *quel que este*, și prin urmare vorbind aqul în prim'a persônă vă să arate quô este pretutindeni. Vorba *altar* în hebraic'a se arată prin *injunghietoriu*, adicô locul unde se înjunghie victim'a. Vorba slavonă *iertfelnicu* și heleinică *θυσιαστήριον* correspond cu quea hebraică.

25 Vers. Iar de vei face mie altar de petre, nu le vei edifică făiate (sau cioplite or sculpite); pentru quô pus'ai dalt'a ta assupra lui și profanatu-s'a. »

Altarul de pămênt este mai facil și se pôte face pre tutindeni : aquest'a dar precede; iar de se vă întemplă quinevă a fi la munte sau în locuri unde petrele sunt asă de multe în quăt altarul se face și mai currênd, atuncî să ia fiă quare à minte qua petrele să nu fiă cioplite sau *taiate*. Aqueast'a se vede curat quô în adins nu numai nu se quere adornamente que eră alle păgânilor, ci se prescrie înadins qua fapt'a să fia facile cum să se pôtă erige de tot omul, și în tótă ora; quôci pe Dumneđu nu 'l mârșinesce locul sau împul. Operarea cu dalta sau cu ori que ferru întârșdiă; și cu întârșdierea se profană, se recesce rug'a : în tótă ora è timpu de rugă și în tot locul este Dumneđu.

Cu *pus ai dalt'a ta și profanatu-s'a*, unii întellegu quô ferrul că un metallu din quare făcurô arme ucigêtore să nu se apropiă de altar quô îl profană. Aqueasta explicatiô è mai mult poetică qua să nu dîcem, gymnosofistică sau superstițiosă. Daqua aquesta ar' fi fost scopul lui Moysè ar' fi prohibit și sacrificiurile și cuțitele sacrificatorilor, etc. Aqul învederat se vede quô nu se iartă adornamente și se facilită sacrificiul în tótă or'a și în tot locul.

26 Vers. « Să nu te sui în gradatiô (prin trepte) la altarul meu, qua să nu descoperi turpitudinea ta assupra lui. »

Gradele sau treptele, pe de o parte iar queru întârșdiere și cioplire și prin urmare, că un edificiu,

localizare a Divinității, pe de alta facu a se asemăna altarele lui Israel cu alle Egiptenilor; și infine este o necuviință de a 'și arăta preotul nuditatea suinduse prę sus, mai virtos quő vestmintele sau tunicele erau főrte large în pőle. Astăđi nici actorilor nu li se iartă a și arăta, de sus după

scenă nuditatea către parter, quőci nu e baladină quare să nu pőrte pe sub tunică calțuni. În anti-chitate și pînă astăđi în părțile Asiei nu se pőrta calțuni : bate cum se đice vęnt de veră. Treptele prin urmare nu sunt covenite sacerdotului nici de cum pe unde vestmintele sunt încă mai adamiene.

VI.

MISCHPATIM.

CAPU XXI.

Vorb'a *Mishpatim* cu quare se începe capitoul dă și tilitu aquestei părți, și însemnăđă judicăđi sau *drepturi*.

1 Vers. « Aquestea sunt încă Drepturile que vei expunne în ainea lor. »

Dupő principele decalogului que sunt fundamentele legii mosaice începe desvoltarea aquestei legiuri. Legea în generesau constituția fu numită în Israel în genere prin numele *Tora*. Aquilănsă este verb'a de articoli sau capitole în parte alle Legii, de *drepturi*, que în Textul hellenicu se arată prin *δ-ικαιοφυσια*, și quare de vechii nostri traducători furő traduse prin vorba vagă și nedeterminată *indrep-tari*, luându se după traducția din Vaticanu que se exprimă prin *justifications*. Traducătorii din versiunea hebraică li arată prin verb'a *judgements*. Alții și mai pharisiaci se exprimă prin *prerogative* și ordonanțe de justiția. Aqueste *drepturi*, que implică în aquellași timpu și *datorii*, coprinđu legi despre persone și proprietăđi, regulamente de disciplină și ordine, precepte de morală și instituțiuni de serbărtori.

Asă legiuirea începe dela început, adică dela persone și proprietate que sunt batile societăđii. Proprietatea însă în starea nomadă nu eră reprezentată prin pământ, pentru quő pe de o parte nu eră stabili ămenii, și pe de alta ammu arătat quő între primii Hebrei possessorii de pământuri eră detestabili că nise conquistatori, că nise descendenți ai lui Cain. Proprietatea la densii eră reprezentată mai virtos prin vite și prin feciori cumpărați și fete, prin quea que versiunile mai păgâne traduserő prin *servi* sau *sclavi*.

Asă prim'a luare à minte, prim'a ocupađio a lui Moysē în starea sau situația condițiunii quellei mai scăpătate ; situația proletarilor, quellor reduși în servitudine că argați sau feciori cumpărați.

Fără a atinge dreptul proprietăđii, quőci cumpărtorul 'și a dat argintul seu, și argintul reprezentă travaliu sau moștenire; recunőce serviciul quellui cumpărat spre a rescumpără cu densus arginții dați; mărginesce însă aquest serviciu numai pe șese anni; Arătând cu aqueasta quő serviciul numai se cumpără iar nu și persona, sau cum điceam noi Chrestinii de ciocoi și de Muscali *suffletul*; și serviciul se pőte cumpără numai pe șese anni quel mult. Aquestia eră feciorii în casă, și de s'au tradus în sclavi, unde ę sclavia perpetuă, daqua se mărginesce pe șese anni? Asă :

2 Vers. « De vei cumpără fecior *hebreu*, șese anni vā servi ție, iar în al șeptelea annu il vei liberă *gratis*. »

Legea este clară, se înțelege de sine. Vorb'a însă *hebreu* are mai multe însemnări. Acum nația se constituie în Israel, și *hebreu* nu însemnează de quāt descendent al lui Heber între quari eră și Ismaeliții, și Moabiții și Edomiții, cu quari mai des

eră în relațiuni Israeliiți, că vecini și homogeni. Heber însă în primul seu intelles însemnăđă om nu stabil, fără locuință stabile, nomad, și prin urmare omu scăpătat, proletar que nu are de nici unele. Nici un omu cu stare sau avut nu se vinde, și daqua cade prisonier, ę semnu quő adversariul 'ia luat tot. Tot quel que se vinde este un Heber, un proletar; și aqueast'a credem quő este însemnarea vorbei *hebreu* aquil. Ast fel între Germani numele *Swab* însemnă german vagabond nestabil, și *Sax german* stabilit cu casă, și cu masă. Ast fel acum după libertatea și stabilirea unei porțiuni a descențiilor lui Heber, *Israelit* are o însemnare și *Hebreu* alt'a.

3 Vers. « Iar de vā intră ellu singur (de sine) la ține, singur vā putē esī... » Curat dar se vede aquil quő verb'a fecior *παις* n' a însemnat nici o data servu sau sclavu, ci în adevăr fecior, domesticu, quőci quare ę aquel sclavu que pőte intră singur de sine și prin urmare eși quând ii vā plăcē? Quine intră de sine și ese de sine ę omu liber; și quine eră cumpărat nu eră dator dequāt un serviciu de șese anni, și ese *gratis*.

Mulți iar cu verb'a singur *μόνος* nu intellegu de sine din bună voință sa, ci adică ad litteram singur, fără nici o avere, fără vestiminte. Prob'a este quő cu *singur* se înțelege *de sine* este quő în a doa parte a versetului explică prin :

« Iar daqua vre o femeē se vā împreună cu densus (dupő intrare adică), vā eși și femeea din preună cu densus. » Prin urmare se vede quő nu ese singur. Quine citește hellenesc și cunőce geniul limbei, n' are nevoie de explicatiuni : *Εξεν αυτος μονος εισελθη, και μονος εξελουσεται.*

4 Vers. « Iar daqua Domnul (lui) îi vā dă femeē quare îi vā nasce filii sau filie, femeea și copii vor fi ai Domnului, și ellu vā eși singur. »

Aquest verset se pare unor'a mai aspru; firesce, quőci ia feciorismul drept sclavismu. Legea ar' fi fost nunumai nedreptă, ci și neumană de s' ar' fi exprimat alt fel. Daqua femeea este dată feciorului de Domnul seu, se înțelege quő aquea femeē este or filia, or surora, or ancilla Domnului, și în tőte casurile mai virtos de este ancilla cumpărată, Domnul se nedreptătesce de vā eși aqueasta și copii ei mai nainte de șese anni; al doilea ar' fi inumană legea que, sciind quő feciorul este un proletar fără stare, ar' dă în sarcin'a lui o femeē și copii a nutri, unde Domnul, îi pőte nutri și căpui după îndatoririle puse asupra i de lege și prescrie prin datine. Quel născut în cas'a cui vā eră că copillu de sufflet în casă, și pe lungő patron aveă un viitor, unde urmând după tatăl sęu, mai mult il așteptă miseria de quāt binele que vine főrte rar în viața vagabondă. Ast fel în dillete nōstre, la întēmplare de despărțire între bărbat și femeē, legea dă copii în sarcin'a bărbatului, iar nu în a femeii, daqua ea nu are avere, și aqueast'a o

face legea în folosul quellui mai debil, adică al copiilor și al Mamei. Quât dar feciorismul nu însemnează sclavismu, legea este foarte drăpă și foarte umană.

5 Vers. « Iar daqua respundend vâ dicce feciorul : dileș' am pe Domnul meu, pe femeea și pe copii mei și nu m' pot depărta liber; »

6 Vers. « Il vâ adduce Domnul s'eu la tribunalul lui Dumneșeu, și atunci îl vâ adduce la ușă assupra pragului; și îi vâ pătrunde Domnul s'eu urechia cu sul'a, și îi vâ servi pentru tot d' auna. »

Aqui este materiă de a vorbi mult; noi ânsș vommu lămuri lucrurile quât se pôte mai pe scurt : A pătrunde sau a găuri urechia sau a face alt semn eră o precauțiō pe unde eră sclaviă, cum este astăzi inferrarea la cai și alte vite spre a se cunoșce quând sunt furate, fugitesau perdate. Sclavul se însemnă quă să fiă cunoscut de vâ fugi. Pentru que ânsș în Israel, numai în aqueastă împregiurare se legiuesce de a fi însemnat feciorul că sclavu? Pentru quô daqua este cumperat și fuge, legea îi dice pe tăcute; fugă sanctos; atăta mai bine daqua nu è multumit : quoci nimeni nu fuge de bine. Astăzi adduce înapoi legea pe servitorul quare fuge mai nainte de timp; pentru quô ellu a luat prețul servițiului, iar quând altul îl vinde și ia prețul ellu are tot dreptul de a fugi quând vâ puté, de nu' place aquea condițiō. La nici o întemplan în legea mosaică servitorul nu putea să aibă semnul infamant al sclavului de quât daqua din furare ajungea servitor spre a rescumpêra quelle furate; atunci nu aveă drept să fugă și cătă să fiă însemnat; cătă a servi pinō se vâ rescumperă după prețul lucrului furat. Mai vine acum casul quând feciorul de bună voie, după que i s' a împlinit terminul, singur dice, nu me ducu, voiu să rămăiu cu Domnul meu, cu socia și copii mei. Libertatea este liberă la tôte, afară de a usurpă proprietatea altuia, fiă aqueasta lucru sau dreptu. Omul cu adevêrat liber nu pôte fură, nu pôte ucide, nu pôte răpi, nu pôte a și îpunne voiea sa altuia, nu pôte attinge onôrea și libertatea altuia, și cu quât aquel altul este mai de apprôpe, cu atăta abusus libertății este mai monstruos. Daqua nu se pôte omul liber a se attinge de străin, cu atât mai virtos de vecin, cu atât a mai virtos de frate, cu atăta mai virtos de părinți, și cu atăta mai virtos de sine și que este quel mai de apprôpe din toți. A voi omul de sine a rămâne servitor, a și vinde omul singur libertatea este o sinuccidere. Sinucidul moral este mai reprobat de quât sinucidul material. Pe aquest'a legea mosaică îl însemnează cu semnul neomeniei că pe un fur, că pe un violator al ênsuși libertății s'alle. Ânsș pentru que îi însemnează urechia și lui că și furului, și nu alt membru al corpului că la alte națiuni? Pentru quô urechia a auđit cuvêntul sau rationamentul nu fură; pentru quô urechia a auđit cuvêntul : « eu sunt Domnul Dumneșeu t'eu que te-am exdus din cas'a servițiui. »

« Il vâ pătrunde dar Domnul s'eu urechia cu sul'a și îi vâ servi pentru tot d' auna. »

Ast fel se exprimă desdemnul sau supêrarea legiutorului assupra unor assemenea sinuccidi : « îi vâ servi ânsș pentru tot d' auna. » Vine ânsș cugetarea, misericordia pentru ființe degradate; trece supêrarea; pentru quô Domnul *Quel que este* nu suffere a lâssa pe nimeni în cas'a servițiui; și pentru aquest fel de triste și miserabili ființe cum și pentru ori-quare que din alte împregiurări se află în servitudine, sau în închisōre, sau în debite, institue jubileul, anul Domnului, anul

Libertății, și cum annuță tromb'a auror'a diliei dela quare începe aquel annu, închisorile se deschidu, fêrrele și cepii se rumpu; debitele se iartă; sclavii se reintregescu în libertatea lor, în demnitatea de omu. În Israel jubileul veniă la 50 de anni o dată. Christu quând fu întreat quine este și pentru que a venit? respunse quô a venit spre a annuță și a institui pentru tot d' ana, în tote dilie iar nu la 50 de anni o dată, Annu Domnului. Orthodoxia moscovita și ciocoiască, a dat în adevêr un exemplu de orthodoxia pharaonică, nu dicem antichristiană, quôci avem și noi cuvêntul nostru de ai inferră, și semnul lui Antichrist nu le ar' fi de ajuns de p'altor.

7 Vers. « De își vâ vinde quine-vâ filia drept domestică, nu vâ puté eși după cum esu sclavele; »

8 Vers. « Ci de nu vâ plăcê Domnului s'eu que nu s' a declarat ei, o pôte liberă (sau facee à fi rescumpêrată); ânsș la natiō străină nu este domnu de a o vinde. »

Dupô textu părinții aveă dreptul de a și vinde filii; Unii dicu în tot d' auna, Talmudul dice quô numai pinō veniă în etatea de pubertate. Se înfellege ânsș quô vinderea s' a legiuit o dată a fi numai pentru servițiu de șese anni. Aqueasta se facee și în dioa de astăzi : parinții își potu dă copii spre servire la stêpan cum se dicce; și a luă bani pe servițiu, vâ să dică a vinde servițiul. Diferința ânsș între vinderea de astăzi în părțile Europei, și vinderea în părțile Asiei atăt în antichitate quât și astăzi este quô acolo copillul dat spre servițiu aveă și are un viitor : fêt a puté aspiră a deveni socia sau nuror'a sau nepot'a quellui que o cumperă pe șese anni; Daqua pentru cuvinte de ajuns nu putea ave aqueastă sôrtă, deveniă quel puciu concubină; și concubinagiul nu eră, nu este că la noi o condițiō disprețată, pentru quô nu este încontra naturei, mai virtos daqua concubin'a deveniă mamă, aveă tôte considerația și respectul. Institua dar feciorismului, departe de a fi o instituțiō barbară, eră foarte umană pentru familiile scăpătate : Un tată scăpătat pe de o parte se ușură de sarcin'a copiilor, se ajută cu prețul que luă, și pe de alta, asigură viitorul lor.

Aqui dar nu è vorb'a de fetele que putea deveni socii sau concubine, quôci sôrt'a aquellor'a eră asigurată; legea nu se occupă de aquellea, ci de quelle mai disgrațiate, de quelle que nu putea placee Domnului lor; pentru aquellea dar dice quô nu pot eși că sclavele adică nu pot eși că quelle însemnate despre quare vorbirōm, nu pot așteptă că sclavele pinō la începutul annului Domnului, « ci de nu vâ plăcê Domnului que nu s' a declarat ei, o pôte liberă (sau facee a fi rescumpêrată); la natiō străină ânsș nu este domnu de a o vinde. » Pentru Domnii generosi nu vorbesce legea; quôci aqueia și dotă fetele cum te dotă și astăzi în Asia quând după șapte anni le liberă mărîtându-le cu ômeni ai casei; pentru quei cumpliți vorbesce legea, pentru quei que nu voiescu a perde nimicu le dă voiea de a le vinde (pe condiția legii ânsș de șese anni sau pe mai pucini daqua fêta a servit la d'ensul); ânsș pe aqueștia îi lęgă și nu le dă făcultatea de a înstrăină copill'a pela alte națiuni sau mai virtos la păgâni unde eră sclavismul iar nu feciorismul.

Pentru fetele que se mărîtă cu filiul domnului, pentru aquellea legea îndatorêdă pe ênsuși domnu de a le dotă că pe filiele s'alle. — Que rușine și neomenie de a numi Barbari popoli que adoptarô, și practică âncô assemenea legi!

După ce legea asigură pe quelle mai disgrațiate, vine la concubine. Pe omu sau pe bărbat îl lăasă liber, pentru qu' datinele și condiția lui îl făcea liber de a avé un'a sau mai multe, de a depărta pe concubină dela patul lui. La o asemenea împrejurare legea vine în ajutorul femeii și îndatorează pe domnul ei à se purta omenesce cu densa, dicënd :

10 Vers. « Iar de 'și va luà (domnul) altă (concubină), de quelle necessarie, și de vestmintele și de conversația ei nu o va lipsi (pe quea abandonată). »

Legea atât è în favorea libertății în quăt provédū și pentru conversația quellei abandonate: domnul ei è dator a vorbi cu densa, a o omeni, a o lăasă a fi în conversațiō cu amicele și conuscutele salle; legea dă infine libertate concubinei cumpărate d' a se liberă gratis, quăt vâ fi lipsită de a queste trei articole. — Mulți traducu vorba *quinta*, que noi tradusserom prin conversațiō, prin *datoria conjugale*, și cu aqueast'a arată quō domnul, de vâ luà altă concubină, è dator nu numai de a dâ quellei de mai nainte necesariile ei, ci și de a n' o depărta dela patul sêu. Vechii traducători Români dicu *petrecere* și se apropiâ mai mult de aquastă semnificatiō.

Unii iar cu aceste trei articole nu înțelegu, necesariile, vestmintele și conversația. ci daqua nu o ia domnul de soțiă, daqua nu o dâ filiului sêu de soțiă, daqua ea nu este nici una nici alt'a, are infine libertate d' a eși dela densus gratis. Legea dar este în favorea cumpăraților, iar nu a domnilor. Aquestor'a, fiind avuți, le împune datorii și cumpăraților, fiind scăpătați, le dâ drepturi înaintea averii, și datorii înaintea binefacerii.

După ce asigurō legea sōrt'a quellor mai debili și scăpătați în queea que se dicea drept al omului assupra altui omu, sau drept de proprietate de omu, vine apoi la abuserile que pot face ômenii cu puterea lor sau cu dreptul lor; începu dară dela versetul următor articole de codice criminal.

Pentru mōrte din bătaia pune pedepsă mōrte pentru mōrte, fără distinctiō.

Pentru mōrte neprecuțată, sau cum se dice din greșală, êccē cum se exprimă legea :

13 Vers. « Iar de nu o vâ fi făcut cu voie (sau precuțare, ci Dumneđu 'l a dat pe quel uccis) în mâinile lui (quellu que 'l a uccis), dâ-voiu (eu) atunci fie un locu unde vâ fugi uccidătorul. »

Cu *Dumneđu* aqul înțelege întâmplarea sau hazardul, qua să nu se exprime păgănesce; iar pentru locurile de refugiu sau de scăpare veđi cartea Numerilor capu XXXV. — La întâmplare dar de mōrte din neluare à minte, sau neprecuțată, sau fără voie, uccidătorului, fără a fi iertat de judicatâ, i se dâ făcultața de a fugi ;

Fug'a ânsē a uccidătorului prin precuțare, nu 'l pōte mantui, nici ênsuși de se vâ refugiu în altar, după cum erâ datin'a la păgâni, făcënd cu aqueast'a divinitatea complice uccidătorilor (veđi vers. 14).

20 Vers. « Daqua quine-vâ vâ batte pe feciorul sêu (domesticu) sau pe fêt'a sa (din casâ) cu vèrg'a și vâ muri în mâinile lui, cu judecatâ se vâ face resbunare. » Expressia din urmă a pedepsei este vagă, ne determinată, și prin urmare întellesul elasticu, nedemnu de doctrinele și sentimentul lui Moysē. Versiunea Samariteană se exprimă mai claru, dicënd cu mōrte vâ fi pedepsit. Cu tōte quō înaintea unui jude drept și integru și vorb'a resbunare nu însemnează de quăt mōrte pentru

mōrte. Facem aqueastă însemnare nu câ nisce părtinitori ai pedepsei cu mōrtea, ci în favorea legilor de egalitate. O lege catâ să fiâ și pentru domnu și pentru servitor, și mai virtos quō Moysē pretutindeni învederēdâ quō o lege este pentru toți, pentru avut și neavut. Caste și privilege nu sunt în legea lui.

21 Vers. « Iar daqua vâ mai trâl (domesticul bătut după bătaie) o țî sau doē, nu se vâ pedepsi (domnul); quōci argintul lui este. »

Aqul se abate Moysē din calcea dreptății. Legea de sus ânsē îl desculpă, de vâ comparâ quinevâ legile Greciei și Romei cu alle lui Moysē. Pe de altă parte o lege nu se pōte punne așă de facil în contra datinelor. Servitorul mort de bătaie nicăiri n' avea resbunare. Moysē qua să 'l resbune prin legea precedente, concede ôre-cum, în quea următoare, datinelor. Ori-cum ânsē înfrēnâ furia domnilor cumpliți.

Quând vedem ânsē prin quâte prefaceri systematice trecū Pentateucul, quine ne asigură quō aquest articol nu este adioğit sau prefăcut?

23 Vers. « Iar de vâ fi (copillul) format, vâ dâ sufflet pentru sufflet » (adicō viață pentru viață).

Alte versiuni câ Hebraica și Vulgata nu vorbescu aqul despre copillu, ci despre mamă. Adicō versetul precedent vorbesce quō certându se doi inși și în luptă, lovind o femeie însărcinată, de vâ lepēdâ copillul *neformat* âncō (după Hebraica și Vulgata nu se vorbesce de format sau *neformat*, ci de simplă lepēdatură fără mōrte sau alt accident mamei) să dea amendâ culpabilul. În versetul aquest a prin urmare aquelle versiuni în locu de a vorbi de pruncul format, se ocupă de mamă de a pățit quēvâ exprimându se :

23 Vers. Iar de se va întâmplâ vre un accident (Mamei) vâ dâ viață pentru viață ;

24 Vers. Ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, etc.

Întellesul se lēgă mai bine după aceste versiuni; nu este ânsē așă de unam câ quel din Septaginta, que pe pruncul format îl pune în vîngula ômenilor, suffletelor, vietelor. Hebraica și Vulgata facu a se simți mult spiritul legilor lui Manū din Indii unde prunul pină la trei sau și la șapte anni este considerat câ o vită fără sufflet.

Quăt pentru expressiunile : ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, arsură pentru arsură, etc., sunt nisce expressiuni de severă justițiă que cu quăt ajutâ unui styl energicu și cadentat cu atât nu se cuvine a se luà după litteră; quōci nici autorul nu le a întelles așă, după cum îl accusă mulți. Cum un orbu quare dând cu bastonul a scos ochiul altuia, cum orbul vâ dâ ochiu pentru ochiu? Cum unul que a făcut o vulnere sau o arsură altuia, vâ putē să ia dela judecatâ o vulnere sau o arsură egale sau tot asemenea de pericolōsă quellei facute? Sēnsul acestor expressiuni este qua judele să fiâ așă de drept câ și equațiunile mathematice. Tot spiritul acestor expressiuni este nepărtinirea Legii și a judicâții.

28 Vers. « De vâ împunge cu cōrnele taur vre un bărbat sau femeie și vor muri (aquestia), cu petre se vâ lapidâ taurul și nu se vor mânca cārnile lui ; iar domnul taurului innocent vâ fi. »

A se pedepsi un animal que n'are judicatâ, que n'are consciință de queea que face, se pare și mai absurd de quăt a se pedepsi un copillu sau un nebun. Aqueastă lege n'are avé locu în dillele nôstre, și mai virtos a face să eșă un popol întregu, după tōte formele querute spre a uccide un taur cu petre și a dâ un spectacol. Așă se pare legea

la prim'a audire sau vedere. De vommu luà ânsè à minte quò taurii que împungu și ori-que animal suppërător societății nu se cuvine a mai fi în societate, și a se ucide spre a nu mai face rău, uciderea taurului este fôrte logică; pentru que ânsè cu petre? pentru qua să scie ori-que omu que are tauri și alte vite, a luà mai din ainte mesure spre a nu le lăssă libere, quôci la asemenea împregiurări, din taurul ucis cu petre nu se mai manâncă cărnile lui, și pedepsă a nu se face atât taurului quât indirectamente domnului lui. Unii dicu quò scopul aqestei legi, que se află și în legislația lui Dracon, este de a mări horrorea pentru omucidere. Noi sustinem quò aquea horrore è vană, daqua nu se învêta omul minte cu daun'a, cu perderea. Invederat se vede aqueasta idee, quôci Legiutorul prevêdend quò uciderea cu petre nu vâ fi de ajuns pedepsă domnului, quôci aqest'a pe ascuns vâ vinde apoi sau vâ mânca cu ai sêi cărnile mortăcine, adaoe în adins : « Si nu se vor mânca cărnile lui. » Pe domnu cu aqueasta îl face innocent; ânsè nu este tot asemenea quând a sciut quò taurul aveà învêtu rău, sau quò vecinii iau dat de scire și ellu n'a luat măsură; atunci adaoe versetul 29, atunci « taurul cu petre sâ fià ucis, și domnul lui sâ mórâ și ellu. »

Legea este egalitară, dréptă, și severă după principele Legiutorului; vine ânsè clemența pentru quare legiutorul facee appel la inim'a sau la interesul părinților mortului.

O Moysè de ar' fi fost în puterea mea a smulge, a sterge și a desființa cu totul spre a nu se mai află pe fața pământului versetul următor 32, așu fi făcut' o cu totă mulțumirea qua sâ stingu de pe fruntea ta, rușinea sclavului crescut la curte de cast' a sacerdotale.

Quând taurii împungu bărbați, femei, filii și filie dâi o lege; și quând împungu feciori și fete din casă dai alt'a? Si cutedi a o dà în numele Quellui que este, în numele Rațiunii umane și divine? Nu, aqueasta nu o puteai dà nici ênsusi în numele talionului, tu quare dici : ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior; — arsură pentru arsură, vulneră pentru vulneră, înflătură pentru înflătură; tu sâ cutedi a dicee apoi :

« Iar de împunge taur fecior sau fêtă (din casă) domnul taurului vâ dà domnului aqestor'a argint trei deci de didrahme, și taurul se vâ ucide cu petre? (vers. 32).

Nu cutedi a crede quò tu esci autorul aqestui articol de lege, quine scie que David sau que Solomon, sau que Roboan, sau quare cărturar or phariseu a strecurat aqueastă infamă pălitură que este în stare a te stigmatiză nu numai pe tine ci și pe ênsusi Dumneșul în numele quăruia vorbesci. Vedi pentru nisce articole ca aqueasta vine mai târdiu mintea umană desdemnată și strigă : Dumneșu este Rêul, Dumneșu è Satan și în adevèr Satan è aquella que o lege dà pentru bărbat, femeie, filiu, fiică, și altă lege pentru fecior și fêtă din casă; o lege pentru quel avut și alta pentru quel scăpêtat; o lege pentru quel potent și alta pentru quel debil. Nu, iarși o mai repet, nu esci tu, Moysè, quare ai scris aqest articol.

Este de însemnat quò în dillele nôstre Codicii de legi se împartu în cărți și sectiuni, după materii, adicè drepturile publice, religiôse, politice, commerciali, criminali, etc., se pun sau se adună după natur'a lor în despărțiri a nume, unde în codicele mosaicu sunt, cum ammu dicee noi, amestecate; și aqueasta, după ai noștri, ar' fi un defect.

În antichitate ânsè quând nu numai nu erà typar, ci âncò nu sciau quei mai mulți nici a scrie și a citi, legile nu se putea promulgă că în dillele nôstre, prin codici și volume, ci în capitele fôrte scurte, cum sâ le învêțe fiă-quare pe din afară. — Asă, punctul de plecare fu Decalogul que coprindea basile legiurii întregi, și quare de natur'a sa în quea mai mare parte erà nisce precepte que fiă-quăruia i le dictă mintea sa, judicat'a sa.

Dupò aqueastă, în mici dosi începe a se dà capitol cu capitol ast fel cum primul sâ coprinde quelle mai de neapêrat spre a fine unelle și a se feri de altele. De aqueea dar în primul capitol după decalogu se vedu tot de o dată, și legi sociali, și legi criminali, în quât Omul, societatea din el în el sau din capitol în capitol se morilasă cu înctul în tôte. Moysè în capitolul aqest'a asigură pe de o parte sôrta quellor mai scăpêtați și debili, și înfrêna ori-que abus al puterii, și al neluării à minte. Așă queea que în dillele nôstre s'ar părè o confusiò de materii, la Moysè este un methodu din quelle mai cuvenite. Pinò quând un capitol que coprindea de tôte nu se publică în popoul întregu și se învêță bine, nu se promulgă altul.

CAPU XXII.

Versetul 1. al aqestui capitol în versiunea Hebraică este ultimul sau al 37-lea verset al capului precedente XXI.

« De vâ fură quinevâ vițellu... În alte versiuni este bou. Legea ni se pare mai generică și prin urmare mai completă după quei Septe deci, quôci în vițellu se coprinde și taurul și bou și vac'a, și daqua pentru quel mai micu fur se pune o pedepsă, pentru quel mai mare, de nu mai mult, quel puțin se cuvine a fi asemenea.

Furul, după aqueastă lege, pentru un vițel se condamnă a dà cinci viței spre pedepsă, și satisfaciò quellui furat; asemenea prin urmare pentru o vaccă cinci vacce, pentru un taur sau bou cinci tauri sau boi. Aqueastă pedepsă rescumpără nu numai vit'a perdută, ci și prețul laborii ei. Iar daqua vit'a nu è de labóre că gnellu sau ôiea, atunci pedepsă sau rescumpărarea se împușină : patru oi numai pentru o ôie. — Se vede dar quò legea talionului nu se ia ad litteram : aquil nu se dice ôie pentru ôie, vițel pentru vițel; aquil se judică și folôsele perdute și cugetul de a stirpi vițelul furului. Dela ucidêtor nu se quere de quât viață pentru viață, dela lovitor dinte pentru dinte (și se pune și condiția înviorii între quei interesati); dela fur ânsè, cinci boi pentru un bou. Atât este de infam și detestabil aqest vițiu. Pinò în dioa de astăzi în Asia la Arabi și Turci mai multă clemență află ucidêtorul de quât furul. Judanilor și Chresștinilor li sâ făcut conscinț'a mai elastică. Fură săteanul que pe apă nu curge, quò Vladica și Maria sa voda fură quât nu lăssă nici cenușă în cămin.

2 Vers. « Daqua se află furul sêpând (sau spârșend) și batut vâ muri, nu vâ fi lui că ucidere. » Hebraica dice : nu se vâ quere rescumpărare sau resbunare pentru sângele lui. Adicè familia furului nu vâ avè drept d' a facee nici o reclamare.

3 Vers. Iar daqua vâ resări sôrele peste aqueastă (faptă), culpabil este (quel ucidêtor cu hătaiea) și pentru môrte, cu môrte vâ muri. — Iar quând furul nu are cu quel rescumpără, sâ se vendă spre restituirea quellor furate.

Exprimarea în tôte versiunile adduce intellesul quam obscur. Legea vâ sâ arate quò furul prins nôptea assupra laptei, și or în luptă, or din

mânia quellui que se simpte furat, de vâ fi ucis, nu se pôte face nici o reclamare pentru aqueast'a. Iar daqua furul este prins și apoi cã prisoner, cu mâinile legate, este ucis adoadi cu sânge rece de câtre quei que 'l au prins; sau daqua mai târziu se aflã furul quând obiectele furate sunt dejã și instrãinate, ori-quare probe vã avé proprietarul despre fur, nu 'l pôte ommori, farò a fi consinerat și pedepsit cã ucidëtör.

4 Vers. « Iar de vâ fi prins furul și se vã aflã în mân'a lui quelle furate dela vitellu și asin pinò la óie, indoit vã dà inapoi. »

Aquest verset pare quò ar' fi parte a primului verset, sau al doilea dupò densul. Pus aquí în depãrtare are nevoie de òre-quare explicatiò. În primul verset se dice cinci vitelli pentru nn vitellu și patru oi pentru o óie; și aquí se dice numai indoit. Caus'a este quò la întemplerã d'ânteu se vorbesce de vitele furate și neafate în mâinile furului. La aqueasta împregiurare proprietarului se cuvine a i se face satisfactiò și despre perderea folosului que putea avé din labòrea vitei pinò la aflarea ei. Aquí însè se vorbesce de împregiurarea quând furul se aflã cu vit'a furatã în mãnã, și atunci, nefiind perdere de labòre se impune numai pedeps'a furului. Este de ajuns atunci a dà indoit.

7 Vers. « De vã dà quine-vã appròpelui sèu argint sau vase... » Cu vase în limba hebraicã se întellege tot felul de necesarie alle casei, adicò queea que la noi se întellege cu vorbele *scute, unelte, dichisuri*.

9 Vers. « ... și quel prins prin Dumneðu vã dà indoit. » Cu prins prin Dumneðu se întellege prins prin Dreptate inaintea judecãtii.

16 Vers. « De vã amãgi quine-vã vergine nepromisã și se vã culcã cu densã, cu dote o vã dotã sie'si de femeie. »

Quatã provedință pentru partea quea mai debile, și quatã egalitate inaintea legilor! Cu tôte aqueastea spre mai mare siguranță a viitorului fetei, pãrintilor ei, que pot judicã mai bine de caracterul junelui seductor, li se dà facultatea de a se oppune însocirii dicënd :

17 Vers. « Daqua însè ferind se vã feri și nu vã voi tatã ei a 'io dà de femeie, argint vã dà (seductorul) spre rescumpãrare dupò quat este dotea verginilor. »

Ferind se vã feri, sau refusãnd vã refusã, este cum s'a mai vèdüt adesea un hebraismu que adoage puterea verbului, vrënd sã arate cuvintele sau causele que facu pe pãrinte de a se feri de o alianță que nici într'un chipu nu i se cuvine; și în adevèr în asemenea casuri cuvintele catã sã fiã forte mari qua sã prefere pãrintele a sacrificã onòrea filiei sale.

Argint vã dà, în hebraesce se exprimã prin argint vã *cumpeni* sau *dramu*; expressiò ancò remasã din timpii quând nu existã monetã, și argintul și aurul circulã nu prin nume de monetã, ci prin greutate: în locu adicò de a dicea atãtia lei sau franci, se diceã atãtea dramuri de argint. — Dotea fetei, dupò cum se vede în Deuteronomiu cap. XXII, vers. 29, este de 30 didrahme sau sicli.

18 Vers. « Pe fermecëtöri nu 'i lãssati a trãi între voi. »

Versiunea hebraicã dice: pe *fermecëtöre*. Caus'a este quò femeile mai mult faceã aqueast'a messeria. Se mai observã ancò differința quò în locu de a dicea nu 'i lãssati a trãi *entre voi*, dice nu le lãssati a trãi, quare dupò Vulgata se explicã: *ardicati-le viãtia*. Septaginta, dicënd fermecëtöri,

întellege peste tot și bãrbați și femei; în quat însè pentru ardicarea vitei este mai indulgente: Editia din Vaticano dice: *òd περιποιοῦσας* (nu curteuți, nu luați cu binele, nu sufferiți); Editia din Athene dice: *òd περιβιῶσας* (nu lãssați a trãi pe lüngò voi, allungati 'i).

Versetele 21, 22, 23, 24, 25, 26 și 27 sunt divine de charitate cãtre strãin, vèduvã, și orphan, cãtre scapëtatul nevoit a se imprimutã. Ne temem à le attinge cu explicatiã sau paraphrãsea. Textul este de ajuns spre a face generòse inimile charitabili și a immuia pe quelle dure.

28 Vers. « Divinitatea nu vei insultã... » Textul hellicu se exprimã prin *θεοὺς òδ ἠκολοῦσῆσαι* (dei nu vei maledicce). Si aqueast'a face pe mulți a întellege cu *dei*, pe quei mari ai pãmèntului, quoci în adevèr în hebraesce *dei* în plural insemneada mai adesea *potentati*. Daqua cu dei textual întellege cu adeverat dumneði, versetul aquest'a este de o tolerență exemplarã que rar se vede în gelosia Dumneðului lui Moysè.

31 Vers. « ... — Si carnea mursicãtei de fère nu o veți mãnãci, ci o veți aruncã cãmèntului. » Inchieierea aquestui verset par' quò ar' fi un poscriptum al capitolului, un articol que s'a fost uitat, și fiind important, qua sã nu remãie pe altã ocasiò, se adaoage aquí în capèt.

CAPU XXIII.

Capitolul aquest'a coprinde mai mult nisce precepte de moralã de quat nisce legi. Dupò que în doè capitole precedenti se prescriu drepturi și datorii, în aquest'a al treilea, legiitorul se nevoiesce a asigurã respectul cãtre legi prin moralisarea inimii, și imblãndirea caracterului. Sã recitãm quãte vã din aqueste precepte, din quare pe unele și Moysè în adins le mai repetã pentru important'a lor.

1 Vers. « ... Sã nu te unesci cu quel nedrept spre a deveni martur nedrept.

2 Vers. Sã nu fii cu quei mai mulți într'u rãutate: sã nu te adoagi cu multitudinea spre a te inclinã cu quei mai mulți cum sã inclini judicat'a. »

Vorbind de pãrerea quellor mai mulți sau quellor mai pucini sau de queea que se dice majoritatea voturilor și minoritatea, Moysè sau mai bine mintea lui, que cã la tot omul este angelul lui Dumneðu, îi dice quò nu în pãrerea quellor mai mulți stã dreptatea, ci în Adevèr, que adesea nu este cunoscut de quat de quei mai pucini. Sunt însè unii òmeni que sau din nesciință sau din necuțedare sau din interes or systemã nu se dau de quat în partea unde este pãrerea quând a unui despot cu armatele salle, quând a demagogilor si amãgitorilor de multitudinì. Nu însè, mintea sãnëtòsã dice: sã nu fii cu quei mai mulți în rãutate (que coprinde în sine și eròrea generale, și tot que este în perderea publicului și a individuii). — Moysè vorbesce unui popol chieat a se guvernã de sine prin alleșii sèi, unde pãrerile quellor mai mulți au sã decidã de sòrt'a individuii și a națiunii. Precun într'o monarchiã monarchul este adesea despot, violent, absolut, asemenea într'o democratã, multitudinea adesea devine violentã, ingrãtã, injustã, quere exilarea dreptilor cã Aristide, mòrtea virtușilor cã Socrate, persecutia propheșilor, crucificarea lui Christu. Dumneðu darò que vorbesce prin rația umanã ne dice sã nu te mlãdii, nici sã adulì, nici sã incuviințedi capriciul și violența nici unui despotu, fiã aquella individ, fiã popol sau multitudinè: « Sã nu te adoagi cu multitudinea inclinandu-te cu

quei mai mulți spre à inclina judicat'a.» Voturile sau părerile omenilor sunt că nisece grâne în cumpenă; de se adaege unul la o parte, cumpen'a se inclina către partea aceea; nu te inclina dară cu intriganții și amagiții de aquestia ori-quat de mulți vor fi; quoci inclini judecata perversind opinia publică. S'au aflat adesea omeni drepți que au bravat violorea monarchilor nedrepți; forte pucini ansē se află quare sã cutede à bravă opinia falsă sau reticată a multitudinii. De pericolul aquesta mai eminent voiesce Moysē a feri pe fiă-quare din membrii societății Israel.

6 Vers. « Să nu perversi dreptatea scăpătutului în judicat'a que are. »

7 Vers. « ...Nu justifică pe impiu pentru daruri.

Vorb'a *daruri* nu înțellege numai prezentele în natură, ci tot que se adresă spre a flată interesul personal. Quei que se implică în partite, în coterii, nu lipsescu în tot d'auna de a justifică pe impiu, pe quei fără-de-lege, pe quei fără credință și fără principe, pe furi însuși și assassini, numai pentru quō sunt din coteria lor. In asemenea impregiurări darurile sunt solidaritatea intereselor coteriei, speranța plăcintelor que fiă-quare astéptă.

Astađi (4) se află în Paris atătia și atătia pețitori la domnia țerrelor nōstre, omeni que în divanul de prouncială mărturisirō singuri quō nu sunt capabili de à guvernă și querurō principe străin. Unde le è simțimentul de uniune a ambe-lor popoli quând acum vinu să împartă dorințele și aspirațiunile a doi popoli că cîmăș a lui Christu? Si que dreptu mai au ei la a querrē domnia țerrelor quând ei singuri au mărturisit (nu cu spiritul recunōscerii de sine, ci cu *duhul* intrigei și discordiei), quō nu sunt demni de a guvernă? Opinia publică s'ar' conveni a 'i stigmatișă în indoit, si cu tōte aquesta nu è unul quare să nu aibă mulțime de partisani, și justificatori din însuși aqueia que au strigat *uniune* și principe străin. Necapabili se împlurō de merite, furii și tilharii devenirō bărbați de omenie, sperjuria se înălțarō mai presus de quei drepți cu inima și cu sufletul, impiu și trădătorii se qualificarō de filii dilecți ai Patriei. Toți furō justificați, stropiti cu hyssopu, se albirō că nivea, se curățirō că argintul. Darurile, speranțele de daruri curgu, se promet de tōte părțile și ochii tutulor se orbescu.

8 Vers. « Nu vei luă daruri quoci darurile orbescu cu totul ochii quellor vędători, și restōrnă cuvintele juste. »

Quâte daruri ați luat, o Români, sau quâte sperați a luă, de v'ati împărțit în atâtea partite quăți sunt și pețitorii que renegarō la principele que proclamarō? Pentru que vi s'au orbît ochii și nu mai vedeți violorea drepturilor vōstre, și tōte cuvintele drepte se resturnarō? — Mulți mărghinescu preceptele aquestor doē versete, aplicându-le numai la judecātele que se facu în tribunale unde se decide numai despre sōrt'a individului; că și quând ar' dice quō nu fi se iartă a nedreptăți un individ, și quō cu atâtea fi este mai iertat cu quāt vei cufundă popoli și națiuni întregi în servitute ră pindu'le tōte drepturile, quând aquesta alergă la tribunalul tēu, sau au nevoie de mărturia ta. Astfel de înțelles toți pharisei și hypocriții din lume deterō tutulor legilor al quaror scopu fu binele general, și stingerea rēului general: fi lovescu turbarea charității înaintea scăpătutului que le dă ingenuchie spre a le flată vanitatea, quând

(1) La 20 maiu 1858 quând se scriu aqueste linii.

sunt mai cruđi și de quāt fērele quând uccidu cu sutele de mii, lăssând atâtea veduve și orphani, și quând ingenuchiă națiuni întregue. Nu, legea vor besce adesea de vițurile și nelegiuirele mici, qua cu atâtea mai mult să nu încuviințam vițurile și nelegiuirile colosali.

Notiia noastră se adresă către tribunalul, către Areopagul numit european que perversi dreptatea a doi popoli debili ancō, și scăpetați, și către aqueia din Români que renegați la principele lor justifică pe impiu, orbindu-li-se ochii, și restōrnă cuvintele quelle juste. Pentru quei drepți cu inimă și luminați cu mintea, pentru quei amagiți din popol pe quari Christu fi numescejumili sau sāraci cu spiritul, pentru aqueia n'avem de quāt dor, compătimire respectu, și tot devotamentul.

9 Vers. « Proselytu (străin) nu veți suppēră nici veți amări; quoci voi cunoșceți sufletul quellui străin, pentru quō ați fost și voi eșșivē străini în pământul Egyptului. »

Aquest verset se vede și în capitolul precedent xxi v. 21, și cu atâtea se recomandă mai mult cu quāt se repetă mai de multe ori în preceptele lui Moysē: à nu adoră idolile de unde se nasce învețul umilirii și servituții, și a nu amări pe străin și scăpētāt, par' quō ar' avē aquellași început, cu a nu facee altauia queea que nu voiesci a 'i facee altul, și de aqueea amēndōē aqueste precepte cum și quelle asemenea aquestor'a se repetu neîncelat de Moysē spre a resună quāt se pōte mai mult în inimile lumii quellei nuoe.

Venind apoi la laborarea pământului este de mirare cum identifică sciint'a cu charitatea și cu cultul, lumin'a cu bine-facerea, și religia adevērul cu mântuirea și cu Dumneđeu. Pământul quere și ellu, după experiința que făcurō omenii, repaos și îngrășare prin lă-sarea vitelor de a 'l pasce: *ecce* dar cum se exprimă sciint'a charitabile que devine servitōre quellui scăpētāt iar nu potentaților.

10 Vers. « Sese anni vei semēnă pământul teu și vei adună fructele lui; »

11. Iar în al șeptele annu îi vei dă repaos și îl vei iertă, și vor mănca quei neavuți ai națiunii talle; iar quelle remase pe dēnsul sã le manānce fērele câmpului; așă vei facee și cu viaea ta și cu olivetul teu. »

Si apoi iar se mai repetă dioa a șeptea de repaos pentru domesticit, pentru proselyți și eșșivē pentru vite; dioa que tot celēteanul cătă a o sanctifică consacrându-o întru a se consultă pentru alle communei și alle Patriei cu dreptatea și adevērul în inimă, adicō cu mintea la Dumneđeu (vedei v. 12).

Numele deilor străini se proscie din nouu și mai vîrtos îndată după que vorbesce de aqueastă đī. Ancō din Egyptu interesul personal eră o divinitate a traficului personificaț în Mercuriu sau Hermes. Așă ucciderea în mare cu miile cră adorată în Marte; averile peste măsură în Plutu, etc. Departe tot d'auna din Israel și mai vîstos în dioa consacrată Patriei deii străini, interesul personal, ambiția, intrig'a, traficul, etc. (vedei v. 13.)

Dupō adunările comunali o dată pe septēmănă vin assembleele generali de trei ori pe annu, și aquestor'a, spre a li se dă adevēsāt'a lor sanctitate, li se dă în adevēv un caracter divin, făcându-le nisece serbōtori religiōse. Fiă-quare cetățean se presentă înaintea lui Dumneđeu quând se presentă în assemblee generale. Assembleea devine serbōtōre consacrată lui Dumneđeu adicō Advērului, Dreptății, Libertății, quō ellu nu è altu Domnu de quāt quel que mântue din servitute; și serbōtōrea

nu devine în Israel de cât o adducere à mînte de eșirea din Egyptu, din cas'a Servituții, de înneccarea lui Pharaon, și de timpul acțiunii, vegherii, al tabernacolelor, când un popol întregu se află în expedițiō (vedi v. 14, 15, 16 și 17).

Vin apoi nice precepte rituali particulare la Hebrei pe acei timpi pentru cuvinte sau de hygienă, sau de ferire de a face cum faceă păgânii.

18 Vers. « Când voui rempinge gintile dela faç'a ta (a popoului Hebreu) și voui lăși confinile talle să nu *themîi* peste fermêntat sânge din sacrificiul meu, nici să dōrmă gressimea solemnității melle pînō dimineața. »

În quelle lalte versiuni versetul aquest'a începe cu : « Să nu thēmîi peste fermêntat... » Vorbele : « Când voui rempinge gintile dela faç'a ta și voui lăși confinile talle. » Lipsescu cu totul.

Vorb'a să nu *themîi* *ὁ θυμὸς* exprimata prin ediția din Athene în quea din Vaticanu se arată prin *ὁ θυμὸς* (să nu sacrifici). Traducătorii vechi români o exprimă prin : « Să nu pui. » Înțelesul este aquest'a : Cu sacrificiul meu (sau al lui Dumneșeu) se înțelege 'gnellul pasilor, și aquest'a nu se iartă pentru cuvinte de adducere à mînte de a se junghia sau sacrifică mai 'nainte de lips'a din tōtă cas'a a pînei cu aluat, și de cōcerea azymelor. Pînō que dar este fermêntatură sau pîne cu aluat în casă să nu se sacrifice 'gnellul pascal : Să nu thēmî darō sau sacrifici peste fermêntat sânge din sacrificiul Domnului. Cu « să nu dōrmă gressimea solemnității melle pînō dimineața » să înțelege quō injunghiânduse 'gnellul pascal gressimea să nu remăie în casă pînō dimineața, ci îndată să se ofere la altar.

19 Vers. « Să nu ferbi 'gnellu în laptele mamei salle. » În multe și varii înțelese se explică preceptul aquest'a. Unii îi dau un cuvênt de hygienă sau de conservarea sânetății, că o mănecare farō gust sau grețōsă ; alții pentru aquellasi cuvênt nu 'iau ad litteram, și dicu quō cu a ferbe 'gnellul sau iedul în laptele mamei salle nu se înțelege *locu* în lapte, ci *tempu*, adico în alleptare în timpul quând è ancō micu la lapte. Alții spun quō eră o datină superstițiosă la Egypteni de a ferbe 'gnellii și iedii în laptele mamei lor și de a stropi cu aquea fertură peste ferrine și grădine cu un scopu magicu. Moysē darō voiesce a desființa aqueastă datină din Israel.

20 Vers. « Ecce eu trimitu angelul meu înaintea fecei talle spre a te custodi în calle, și a te intruduce în pământul preparat ție. »

Moysē de nu se înțelege pe sine că duce trimis dela Dumneșeu, quel puçin personifică în angelul lui Dumneșeu pe toți conducătorii lui Israel în pământul promis. Phariseii însăși și superstițiosii de tōte colorile iau expressia mai mult de quāt ad litteram, și Talmudul ajunge pînō a și spunne numele aquellui angel, qua să scim quō se chiamă *Metathron*. Cabalistii dau mai adesea nume angelilor sau după limb'a hellenică sau după quea persană. Metathronul lor vine dela vorbele *μετα* (dupō) și *θρόνος* (thronu) adicō, cum ammu dicce, spătarul lui Dumneșeu que stă după thron sau la spatele thronului.

Dupō aqueste legiui și precepte vinu apoi condițiunile quō de vor ascultă filii lui Israel de dēnsele și de quei que îi conduca, atunci vor fi tari în contra inemicilor. Si vor ajunge infine a formă un Stat, o națiō ; și quând vor batte pe Amorrhēu și Chetteu și Chananeu, etc., să nu cumvā să se închine la idoli și să devîă din nouu selavii și lucrurile altor'a.

24 Vers. « Să nu te înhini la deii acestor'a,

nici să le adduci cutlu : să nu faci după faptele lor ; ci destrugênd îi vei distruge și sfărmand vei sfărma staturile lor. »

Mahomet sau Islamul este mai puçin aspru, quō nu commadă destructia și exterminarea inemicului de quāt numai în timpul luptei și lassă apoi popolilor învinsi și tributari cultul și daticle lor. Între Moysē și Pharaoni și ori-que idolatriă nu è pactu, nu è pace, nu è concessiō, ci destructiō pînō la unul a idolilor, a statuelor.

Quine însă are mai mult cuvênt ? Sau în quine se află germincele tolerenței ? Mîntea Omului pōte judică după impregiurări. Moysē aveă a face tot cu idolatri în timpii sei, și cătă să fiă netolerabil Mahomet aveă a face pe lūngō idolatri, și cu Hebrei și Chrestinii, pe al quaror'a Dumneșeu îl recunoșce și 'l proclamă ! Mahomet quând vorbește de Moysē n'are de quāt respect, și quând verbesce de Christu n'are de quāt adorațiō ; Mahomet nu veniă de quāt a dă quate promissesse Christu, și quate Drepturile roman și feodal cu ponteficii spejuri trimissesserō pe omeni a le avē în ceruri, lăssând bunurile pământului în partea pătricienilor, baronilor și călugêrilor. Mahomet aveă cuvênt de a fi mai tolerant ; Moysē de ar' fi simțit tolerența ar' fi făcut că Lamartine la 48 que după que invitō popoliă să se resculă, se lăssō mōlle înaintea Pharaonilor și făcū pe França a abandonā popoliă la o servitute mai grea de quāt quea dinainte. Nu, jos cu idoli la asemenea impregiurări !

În van se îngōnfă mulți quō revoluțiunile Francei dela 93, 30 și 48 au făcut mai mult de quāt Moaismul, Christianismul și Islamismul. Între Moysē și Pharaon nu fu pactu ; între Christu și Cesar nu fu pace, unul fu herou exterminator, altul martyr și Dumneșeu. — Între Islam și idolatri și tot Chrestinul redevenit păgân nu fu pace. Oamenii revoluțiunilor franceze nu furō de quāt unii renegati și alții exterminânduse între sine, quând nu puturō cu ghilotin'a, o ficurō prin veninul limbei.

Ecce que promitte Moysē quellor que vor distruge ori-que statuă, que vor, obori ori-que idol.

25. « Si voui binecuvêntă pînea ta și vinul tēu. (Vei mănca adicō în pace și de ajuns, quōci pînea și sareă și vinul tēu vor fi binecuvêntate iar nu taxate, quōci libertățile talle nu vor fi violate) și voui abatte ori-que infirmitate dela voi. »

26. « Tōta femeea vā fi născōtore pe pământul tēu (quōci neaverea pe de o parte și corupția pe de alta que vin tot din împilarea pharaonilor nu vor adduce pe fililele patriei la sterpitate) și numărul ăilelor talle voui implini (quōci de neavere pruncii și junii nu vor muri rachitiți și ofticosi de labōrea fabricelor, și fililiile nu vor îmbêtrâni pâlitate de corruptiō și de desilluionare la 18 și 20 de anni). »

27. Si ferrōrea mea voui trimitte a te precede (în calle) și voui uimi tōte gintile la quaru tu vei ajunge și voui dă pe toți adversarii tēi fugitivi. (Făcut au aqueste revoluțiunile franceze, sau quō elit'a fililor Francei fu în tot d'auna expatriată, și murind prin carceri și pe palcurile ghilotinei ?)

28. Si voui trimitte vespile în aînța ta, și voui allungă pe Amorrhēi, și pe Evei, și pe Chananei, și pe Chettei dela tine (Revoluțiunile franceze din contra deschisserō o data portele unei aliante de Pharaoni și dedō ori închieiō pactu cu Pharaonii.)

Vinu apoi cuvinte de politica quea mai înaltă. Moysē este quel mai methodicu și mai ecomon din politici, Moysē face, și alții numai au vorbit. Moysē se rapede cu inctul.

29 vers. « Si nu voui allungă (pe inemicii tēi)

dela fața ta într'un singur an, qua să nu devii pământul desert și să se înmulțiască asupra ta fetele pământului.»

30. Puțin quale puțin îi voi allungă dela tine pînă când vei crește și vei moșteni țerr'a.

Apoi când înnemicii vor fi învinși.

32. Să nu închei cu densii nici cu deii (potențații) lor nici o alianță.

33. Si să nu locuiscă în țerra ta qua să nu te faci a păcătui către mine (către Domnul quē mântuie din cas'a servitații); quōci de vei servi deilor lor, aqueast'a va fi ție cursă (său pedică de cădūt).»

Nu e așa quō după două capitole de legi basate pe egalitate și libertate generale, popoul este bine moralizat sau catechizat prin precepte de adevărata morale? Ve spuneam eu de mult să vă țineți cu mâinile de cărțile religiunii și să nu le lăsați de arme în mâinile Pharaonilor, Phariseilor, quē nu fulgeră în contra șarsaililor de demagogi ci în contra vōstra, o popoli, quē ve aflați între despotism și demagogie, între Pharaon și marea Roșie. Mările Roșii sau Anarchiile în tot d'anna au secondat pe Pharaoni sau despoți. O popoli quē vă aflați între amēdoe rēllele, nu ẽ mântuire de nu veți trēce prin una, și nu veți înneca apoi pe Pharaoni într'ensa.

CAPU XXIV.

1. Vers. « Mai disse lui Moysē... » Quine disse? Nu e îndoiială quō tot aquea voce quē Moysē o numesece vocea lui Dumneđeu. Judanii cu quāt prin dogme vor să arate quō fugu de materialismu, cu atātata prin fapte și prin vorbe dau într'ensal cã musculițele în flacăr'a luminei. Daqua nu se cuvine a dã lui dumneđeu voce umanã sau materiale a sonului, quē își mai bat capul sã scie quine a đis lui Moysē? Quōci ori-quine iar fi đis afarō de vocca intimã a minții, n'ar fi fost de quāt un que material. Ansē nu, sunt unii quē afirmã quō Michael angelul intelpeciunii i a đis, cã și quând Homer spune quō Minerva descidũ și trasse pe Achille de urechie.

— Nadab și Abiud doi filii ai lui Aaron; versiunea samaritanã mai adaoge și pe quei lãți doi filii Eliezer și Ithamar.

2. Vers. « Si sã se apropiã numai Moysē singur... » Sunt multe opiniu despre data aquestei ascinderi; unii đicu quō fu mai nainte de promulgarea Legii, și alții după aqueastã promulgare. Cu tōte aquestea, pōte sã fiã una și aquecasi ascensiō, quōci multe fapte și legiuri si versete se repetã în Pentateucu.»

3. Vers. « Intrō Moysē (in campament) și spusse popoului tōte cuvintele lui Dumneđeu și drepturile; iar popoul rēspunse cu o singurã voce, đicēnd; tōte cuvintele quãte a đis Domnul le vommu face și le vommu ascultã.»

Despre ascindere sau suire se vorbesce; despre descindere se subțințellege, cã un interval natural. Se aratã quō Moysē facee cunoscut popoului întregu cuvintele lui Dumneđeu și drepturile. Quarĩ drepturi? se întrēbã unii. Nu mai este îndoiialã quō tōte despre quare se vorbi pînã acum adicō articolele de lege și preceptele coprinse în capitolele XXI, XXII și XXIII cum și repetiția Decalogului.

Ammu arãtat quō *decologu* nu sã đicã dece cuvinte sau ratiamente, quē fiã-quãruia omu i le dictã mintea. Ansē pentru legile quē deculã din aqueste dece principe quine este în drept de a propunne legi popolilor? La toți popoli antichității se vedu quãte un legiutor quē dã legi în numele unei divinitãți. Aquea divinitate ansē este,

cum ammu mai arãtat, *M-n*: Menes, sau Menos, sau Manu, sau Man, sau Numa, sau Minerva, sau Mens, sau Mintea. Una ansē este mintea imperativã, imperiōsã, violentã, impunțore, absolutã, și alta mintea justã, consultãtore, leale, plinã de blãndete și de charitate; aquea nu dã legi, nici comãnde ci propunne *cuvinte și drepturi*, cum se đice în aquest verset, quōci și queilalti omeni au *M-n* sau minte tot dela Dumneđeu; și quei que au a se suppone la legi catã sã le desbatã și sã se convinã de le sunt folositoare sau nu. În timpii moderni quē se đicu quãd nu sunt pãgãni, legile la unele țerre se desbatu în assemblee compuse de reprezentãții popoului. Moysē ansē que vorbesce în numele lui Dumneđeu, și quare a reușit dejã a fi cređut de ast fel, nu descinde din munte spre a dã legi, și cu quāt Aquella în numele quãruia vorbesce este mai mare mai potent, mai Domnu de quāt ori-que a putut a' și imaginã mintea umanã, cu atãta condescinde mai mult spre a arãta quō nu este absolut, ci drept, și dreptatea atuncii ẽ ẽ dreptã quãd cumpen'a e în aquecasi greutate de ambele părți. Moysē nu dã legi în numele lui Dumneđeu, ci *spunne* popoului *cuvintele* lui Dumneđeu și drepturile Omului. Astãdi se propun legile numai reprezentãților unei fracțiuni din popol; Moysē se adressã la popoul întregu; Aqueast'a cu adevãrat vã sã đicã a vorbi în numele lui Dumneđeu, quōci toți sunt egalĩ înaintea lui Dumneđeu. Popolul dar, vã sã đicã, este consultat; și toți cu o singurã voce, consimțind rēspundu și confirmã legea đicēnd: « Tōte *cuvintele* quãte a đis Domnul le vommu facee și le vommu ascultã.» Legea dar nu este impusã nici octroiãtã, ci adoptatã prin votu universal sau unanimitatea vocilor. Fost' a vre o datã legiutor sau suveran revestit de o mai naltã putere? și cu tōte aquestea nimeni nu condescendũ cã Moysē la votu universal, la approbare generale. — Aqueasta o vommu vedẽ în tot d'anna de quãte-ori Moysē sau fedelii sãi succesori propun vre o lege. Dumneđeu sau Mintea o propunne și popoul întregu o sancționã iarōși prin mintea generale.

4 Vers. « Si scrisse Moysē tōte cuvintele Domnului... » Pînã aqũ, pînã a nu le adoptã și sancționã popoul, nu cutedasse sau nu erã drept nici a le scrie. Scrierea nu erã așa de facil cã în timpii nōstri, și nu se puteã scrie sau sculpti de quāt un que decis după que luã tōte modificatiunile. — Vinne acum sancționarea legii, și cu quãt dreptate! cu que solemnitate! Se edificã altar, se înalță doẽ spre dece petre sau colōnne (stele) quē reprezentã quelle doẽ spre dece sentimĩ alle popoului; — Representația popoului se făcea sau se considerã de bunã numai quãnd erã vorb'a de emblema sau de symboluri; iar quãnd erã vorb'a de a fi consultat, n'aveã locu reprezentãția, quōci atuncii fiã-quine are dreptul și datorica de a și dã ellu ẽnsuși pãrerea, iar nu reprezentantul sēu; și quōci la întemplare quãnd face quine vã un pactu, un contractu, un testament, singur catã a și punne numele sau sigilliul. — Furō trimisi apoi toți junii filiiilor lui Israel și addusserẽ vitelli spre *sacrificiu de mântuire* în holocaustu; la *sacrificiul de mântuire* furō alleși junii de a offeri vețellii sau taurii, junii quē sunt flōrea, vitorul societãții; ei aveã a trãi și a spunne filiiilor: « Ammu fost de faã, ammu fost consultați și noi, ammu ascultã *cuvintele*, și ammu dis din preunã cu pãrintii nostri: *le vommu ascultã si le vommu facee*; noi ammu addus la altar sacrificiurile *de mântuire*.» — Spre consultare, spre ascindere la munte furō

aleși șaptezeci de bătrâni; spre acțiō și mărturie în viitor furō chemați *toti jnni*.

Apoi sângele sacrificiilor fu împărțit în două; jumătate se puse în vase sau cratere ca un drept al popoului în aquest contract social solemn, și jumătate fu turnat peste altar ca un drept al lui Dumnezeu cu quare se încheiă contractul sau legământul.

Se luō apoi cartea Testamentului sau a Alianței que în dioa de astăzi se dice contract social, sau chartă sau constituțiō și iarōși se citi cum dice textul verset 7. « In urechile popoului, quare disse: *tote quâte disse Domnul vommu facee si vommu ascultă.* » Luați aminte quō și Moysē și popoul nu dice: *tōte quâte porunci sau comandō Domnul, ci tōte quâte disse Domnul; Vorbele disse, alliantia, Testament, împărțirea sângelui sacrificiului pe din două, tōte învedereăd quō după principiile și doctrinele lui Moysē, Dumnezeu condescinde ca un drept și tractă da egal cu egal cu Omul.*

8 Vers. « Luând apoi Moysē sângele, respere assupra popoului și disse: *ecce sângele Testamentului sau Alianței, que încheiō Domnul cu voi despre tōte cuvintele aquesta.* »

Se pōte, după deprinderile și datinele moderne, aqueastă ceremonie simbolică să se pară barbară și pōte și selbatică. Anșē Moysē cătă a sancționă legea que, qua să deviiă sântă în ainea popoului, eră nevoit a practică ceremonii que singure atunci avea caracter de santitate. Hebreii venīă din Egyptu și eră deprinși cu riturile aquellei țerre. Diferinț'a numai este quō sângele sacrificiului fu împărțit drept pe din două qua să arale egalitatea între voia liberă a Omului și voia lui Dumnezeu. Scopul este Egalitatea și Libertatea Omului,

aquest'a se arată prin semne simbolice que eră cunoscute și adoptate atunci. Fiă-quare nu vorbesce, nu face de quāt spre a fi înțelles și aprobat de auditoriul sēu. Quând s'a mai civilisat lumea, simbolurile furō allese cum să fiă mai plăcute simțurilor adicō estetice.

11 Vers. Si dintre alleși lui Israel nu se dissonō (desbinō) nici unul, ci (toți) se arătarō în locul lui Dumnezeu și măncarō și bēurō. » Sunt versiumi que denumirea quellor Șaptezeci de *ἑπταεταρὼν alleși ai lui Israel*, o traducue prin *nobili!* Pōte-se anachronismu și judaismu mai impertinent? Apoi expressia *nu se dissonō nu se desbinō*, adicō furō în concordia în unire *ὁὐ διαφωνήσας*, o exprima prin « nu pusse măn'a pe dēnsii. » Apoi Vulgata mai adagee și *Dumnezeu*, adicō măn'a lui Dumnezeu nu i bătū pentru quō naintasserō atât de multu spre culmea muntelui. Aquī nu ē vorb'a de bătaie sau de pedēpsă, ci de bun'a armoniă que fu între quei șaptezeci de alleși, sau bătrâni, de înțelegerea lor que după aquei timpī primitivi se arată și mai material prin *māncarō și beuro* în preună. Anșē în limbele primitive sunt nisce expressiuni materiali spre a arătă nisce idei morali precum *'gnellu* în locu de blând, *vulpe* în locu de astufios; *lupu* în locu de rapace; *ochiu reu* în locu de invidiă, limbă muscătōre sau veninosă în locu de calomnia, *ὄπερκαπίζουμι* înpăvedare în locu de appărare. Așă, *a punne mână* însemneăd adesca *a despartī, a desbină*, quōci desbinarea sau despărțirea se operă cu mâinile în material; de aquī darō ocasiō aflarō quei que stăruescu a faceo din Dumnezeu un satrapu sau și un Pharaon, și nu lipsirō nici cu aqueastă ocasiō a maculă Biblia cu doctrinele și expressiunile lor idolatre.

VII.

TERUMA.

CAPU XXV.

2 Vers. « ... Luați mie primitiți... »

De aquī se începe partea contribuțiunilor. Aquestea nu sunt impuse, ci, după cum se arată în textu, *dela quāti cu inim'a voioșă li se vā parē veti luā primitițiile melle.* Vorb'a *primitiți* în textul hellenicu este *ἑταρχία*, în quel hebraicu *terumă*; de unii s'a tradus prin oblațiuni. Tōte anșē nu însemneăd de quāt offeriri de bună voie, ajutōre, cā *clac'a și milele* Pantilimonului, quare apoi devin datorii de servitute. Noi aquī nu vorbim de abuserile speculatorilor din urmă, ci de scopul leginitorului, și de bun'a voioșă a popoului. Omul quāt este în societate și se bucură de binefacerile ei, cătă a contribuī la quelle necessarie spre ținerea Statului. Prim'a contribuțiō sau offerire que se ardică în Israel este spre a înălță, qua să dicem așă, un stindard un pavillon în mijlocul desertului quare să fiă simbolul unității natiuni dāndu'și mână prin alianță cu unitătea Divinității. În diliele nōstre quānd un popol scapă de sub jugul vre unui Pharaon, strigă omenī și nu întărdă de a înscrie pretutindeni pe edeficiurile publice: *Libertate, Egalitate, Fraternitate!* și nu trece mult, și quare se scōlă mai întēiu stinge litterele cā nisce peccătōse de littere, astupă gurele cā nisce mēncinoșe de gure — (quōci de n'ar' fi fost mēncinoșe, ar' fi sciut a'și appēră libertatea) — Si nā libertate!

na egalitate! na fraternitate! Bice pe spine, bende și cepi de mâini și de piciorē, carceri, deportatiuni, ghilotine, furci, etc. Quare este caus'a quō un singur omu adescea cu quāti va complici întinde o mână cutedetōre qua să nu dicem sacrilege și distruge tot, și milliōne de omeni, unii stau cu gurele căscate și cu mâinile în sin, și alții applaudu cā nisce frenetici? Caus'a este quō Popolul n'a vēdūt Libertatea în Dumnezeuul libertăților que mântue din cas'a Servituțiilor, reprezentat în propiătoriu cā un misericordios părinte; n'a vēdūt Egalitatea, tot în aquest Dumnezeu que se adressă la toți și quere consentimentul tutulor; n'a vēdūt Fraternitatea unui popol întregu eșit din cōpsele aqueluiși părinte Iacob, nici fraternitatea umanității întrege eșite din cōpsele aquelluiși străbun Adam. În tabernaculul anșē, în pavilonul, în stindardul que are a se înălță în desert în mijlocul unui popol se vede simbolisatā Nația întregă egală și suror, și Dumnezeuul libertăților accoperându o din propiătoriu. Să mai puia acum quine-vă o mană sacrilege pe aquel Dumnezeu, pe aquea națiō que este appērāt de Dumnezeu que stă peste arripele Cherubimilor? Pînō quānd aquel tabernacol representă nația întregă, interesele generali, ochii tutulor sunt înfipti acolo, inimile tutulor acolo se încăldescu și viază; nimeni nu pōte atinge simbolul aquell'a furō a se sbucină tōte suflete. Toți se simtu violați într' un singur individ,

și fiă-quare se amenință în existența sa particulară la amenințarea existenței publice. Filii Patriei sau ai lui Israel se simt că membrii unui corp întreg al quăruia capu este aquel tabernacol, fără de quare nu ă nici viață nici cugetare. A punne mână pe tablele Legii, pe Constituțiō, a abate jos aquel propiutoriu, este ă trunchiă capul corpului quellui mare social. Appărându'l dar toți, nimeni nu cutedă a se atinge de densus; eecă sanctificarea și garanția Legii.

Ammu mai dis și altă dată și o vōmmu repetă de multe ori quō omul în dīoa de astădi își exprimă ideile prin vorbe și prin littere. Dumneđu își exprimă ideile prin fapte; și numai quānd faptele nōstre sunt egali sau conforme cu vorbele atunci ne apropiem cu asemnarea nōstră de Dumneđu. Astădi omeni vorbescu și scriu : *Libertate, Egalitate, Fraternitate* și alte asemenea. Moysē nu vorbesce, nu scrie aqeste nume, ci face. Ellu ideile salle și le exprimă prin tabernacul : înălțāndul în mijlocul popoului il arătă cu degetul. Fiă-quare se uită la densus și nu vede sau nu înțelege de quāt *Dumneđu Libertatii*, Filii lui Israel *Egali* și *frati*. Adicō Dumneđu *Libertatii* — *Natia egale* — și *Torah* sau *Legea* que lēgă pe filii lui Israel în fraternitate. Nu quō dōrō *legea* însemneacă *fraternitate*, ci quānd *legea* nu coprinde privilegii și caste, quānd quel quare o proclamă se pune în rēndul tutulor. și dīce popoului să 'și allegă singur pe judicii și administratorii sei; quānd *legea* se închieiă în «amă pe aproapele tēu că ănsuși pe tine;» atunci fiă-quare pricepe fără vorbe, fără declamațiuni quō fraternitatea nu ă o vorbă, ci o faptă symbolisatā în arc'a sau tesaurul Mărturiei. Symbolurile sunt egali cu faptele : spunne unui omu que nu îți pricepe limb'a, sau unui mut surd, sau unui pruncu sugētor, sau și unui animal că cănle, dī-le : *a sa 'ti dau pāne*, quō nu te pricepu; spunne tō asemenea și quellui que îți pricepe limb'a; quō nu te crede, mai vīrtos daqua 'l ai amăgit de multe ori. Aratā-le ănsē pānea, punne-le-o înainte, quō te pricepe și mutul surd, și quel de altă limbă și ănsuși cănele : dă tīta în gură sugētorului quō scie que să facă cu dēnsa. Eecă limb'a symbolicā, que noi astădi o numim *mystica*. Unde ă mysterul quānd și animalele pricepu o mare pāte dintr'ănsa și se exprimă printr'ănsa?

Symbolurile nu sunt de quāt nīsece semne, și animalele prin semne înțelegu și se facu înțelese și între sine și de omeni : cănele își aratā dinții și își exprimă mīnia, mișcă cōd'a, saltă și se līngușasce și își aratā bucuria, lassă urechiche în jos și își strīnge cōd'a și își aratā temerea. Callul înflă nărrile și și rotedă mari și ăntintōrii ochii, își sbīrlesce cōm'a, și și exprimă queea que omul prin gură și pēnă nu exprimă de quāt prin pictură que este coppiă pe lūngō original. Faci semne animalelor domestice și ănsuși quellor sālbatice și te pricepu, de le esci ămicu sau inemicu; se apropiă sau fugu, sau se răpedu după semnele que vedu și după puterea que simut quō au. — *Telegraphul* ănsuși nu este de quāt o limbă symbolicā que nu se exprimă nici prin sonuri, nici prin scriere, și străbate spațiul pe arriplele cugetării. Faci semne în locu de a vorbī, și lūmea te pricepe pīnō la quelle mai depărtate extremități. Intinde și împarte liniu telegrafiche pretutindeni, ferricā drumurile pretutindeni cu ferru, quō pretutindeni îți răpedi cugetarea că fulgerul, quō pretutindeni ăjungi că vēntul. — Faptele și semnele se vedu, vorbele se audu numai, și trecu

că sunetul. Nu scriți pe edificii vorbe, ci faceți că edificii să fiă symbolurile faptelor.

In van înscrieți pe edificii publice : *Libertate, Egalitate, Fraternitate*, daqua aquelle edificii de sinele, din planul lor architectonicu, din constructia lor, din quelle que se practicā într'ănsese nu representă interesele vōstre quelle mai sacre, ființa vōstră, libertatea vōstră integrale în quare se coprinde și egalitatea și fraternitatea. Aquellea sunt vorbe și că vorbe și peru. Invan dar le înscriți pe frontispiciul Bursei que nu este de quāt tempul Vițellului de aur, unde omeni nu îngenuchiă de quāt spre a se despuia unul pe altu; invan pe frontispiciurile Theatrelor unde ănsuși talentul și capacitatea nu potu intră de nu vor deveni mai ăntēiu filii întrigei și servitorii pharaonismului; In van pe casermele publice, unde nu locuiescu de quāt filii Măcellului, adoratorii pagānului de Marte; in van și ănsuși pe frontispiciurile Templetor, daqua cu mână cu quare scriți aqeste vorbe, amenințați a dă jos de pe dēnsese Crucea symbolul devotamentului pīnō la mōrtea quea mai neomenōsă, și a sfīșia singurele Testamente în quare sunt legate drepturile Umanității. Conformati-ve faptele cu vorbele sau mai bine tăceți și faceți, și arătați fapt'a sau emblem'a faptei cu degetul. Anșē nu tăceți, și quānd se scōla quāte unul que scie vorbi mai bine și scie attrage attentia tutulor la sine, atunci cuvintele 'i quelle mai mari nu sunt de quāt : « Nu mai avem nevoie de Dumneđu, Dumneđu este un mythu, o ființă imaginatā și chimericā, Dumneđu este Rēul, — nu mai avem nevoie de religio, nu mai avem nevoie de porunce, nici de rationamente; (quōci le vedeți quō sunt nīsece commendamente alle Adevērului que nu le puteți călcă nepedepși); sentimentul Binelui și Reului Justitiei și iniquității, moralului și ămmoralului, onestului și neonestului, sunt înăscute în omu că sentimentul frumosului și urritului, armoniei și desarmoneiei, etc.»

Anse que este Dumneđu de quāt viaț'a existinț'a universale, Justitiā supremă, Frumosul și Bunul infinit, Amorul, Charitatea Omnipotīnț'a Omni-sciinț'a și Omnipresenț'a? Que este Religia de quāt legēmēntul relegat, pactul social garantit astfel cum să nu pōtă nici individul nici popoul întregu a 'l desface nepedepsit, pactul social basat pe principe de Libertate, Egalitate și Fraternitate și pe rationamente incuviinate în tōte locurile și în tōți timpii? Aveți ast fel de principe? profesăți nīsece asemenea doctrine? Sciți combină nīsece asemenea rationamente? Attunci relegați-le asigurați-le, garantați-le cum să nu mai pōtă veni nimeni a vi le attinge nepedepsit.

Ast fel relegō, asigurō, garanti Moysē rationamentele umane, cum un popul întregu că cu o singură voce le incuviințō strigānd : « facee-vōmmu și vōmmu ascultā quāte dīce Domnul » cum quānd după quāți vā secolu se scularō ambitioși și apostai că Saul, David, Solomon, Roboam, etc., și cutedarō tot, nu puturō ănsē cutedă a se attinge pīnō și de Sānta sāntelor, de tablele Legii, de constituțiō, de arc'a Mărturiei, de symbolul Libertatii, Egalității și Fraternității generali; ci din contra, quel mai intelligent din tōți, David luō harp'a în mână și cāntānd sālță și dāntă că un saltēband înaintea arcei, și quel mai sapient din tōți, Solomon înălțō un templu în locu de tabernacol, și înălțō și mai sus sybolul Libertatii, Egalității și Fraternității; in locu de a le abate jos, le offeri cultul și înaintea lor ei mai ăntēiu cădurō în

genuchi. — În fine astfel relegò, și asigurò și garantì Moysè principele acestea, în cât și când se corupse nația întregă pînă la unul și din Israel deveni judană, servă Babiloniei, Alexandriei, Romei, bațjocur'a infine a Europei întregi, mai jos de cât toți popolii, împărțită între toate națiunile, și acum însuși după 33 de seculi este singurul popul model de solidaritate reciprocă. De au perdut pămîntul sau țerr'a, principele, symbolurile prin quare se representă acestea, înțelese sau neînțelese, le remasserò; le remasse inim'a spre a le adoră, și vocea spre a le proclamă. Amorul lor pentru aceste principe le fu așa de mare și așa de orb, în cât comisserò adesea și crimele quelle mai mari, creșdînd quò le appără, și gelosi de dênsele ajunserò pînă la persecuția prophetilor și pînă la crucificarea lui Christu, que simția tótă puterea cuvîntului quând strigă : « iartă-le lor Părinte, quò nu știu que facu. » De nu conservă ei pînă la fanatismu aceste principe pîntre tribulațiunile atăt secolii, noi nu le-ammu fi cunoscut astădi.

Să venim de unde ammu început : contribuția de bună voie, spre a se erige mai nainte de tôte symbolul existenței naționali que representă pe Dumnezeu, Natio, și Torah sau Legea. Libertatea, Egalitatea și Fraternitatea *garantite*. Bani, monetă nu eră, sau forțe pușină; contribuția dar se quere în natură :

În aur, argint, și arămă;

În iacint și porphir, și roșu indoit, în bysson sau în bumbacu tors și în lână tórșă;

În pelli de arieți sau în de tapi roșite, și hyacinthine, și în lemn neputribili.

În oliu, și arome în tot que compune profumul ungerii.

În petre de sardiu, și în petre pentu sculptură... (v. 3, 4, 5, 6 și 7).

Cu acestea nu se arată de cât contribuția în natură prin obiecte que representă travaliul que singur este proprietatea omului, prin acestea nu se arată de cât quò fiă-quare nu pòte contribui de cât din alle salle propre.

Travaliul se arată și prin alte obiecte că grăul, vinul, obiectele de industria modernă, etc. Aquellea însă nu se putea quere atunci dela un popul nomadu încă și necultivator de pămînt. Nu se quera de cât din productele industriei que Hebreii puturò duce cu sine din Egyptu.

Spre a vorbi însă pe limbele din dillele nôstre cată a explică numele obiectelor arătate mai sus.

Hyacinthul este numele, după quei mai mulți comentatori antici, unei culori albastre că cerul. Nu vorbim aici de vorb'a hellenică *hyacinth*, quoci aquea se șie quò este florea de primă vără, numită ghiocei sau zambile albastre; vorbim de vorb'a hebraică דהקרה que în hellenică s'a tradus prin *hyacinth*, numai pòte pentru cuvîntul quò mulți din comentatori au dis quò nu este albastru închis; si prin urmare *hyacinthul* fiind între una și atla, satisfăce amendò părerile.

Porphyrà sau purpură eră culórea roșia că focol sau că racul fert, que se trăgea din zém'a unui conchiliu sau scoice numită porphyrà. Astel astădi Turcii dela *stacoj* que este Homarul sau racul de mare, disserò *stacojuiu*.

Roșu indoit vâ se dică roșu închis, vișiniu, kîrmiziu.

Aqui însă è vorb'a de culori iar nu de materiă. Que eră aquea materiă? Quei quasi traducu din hebreesce dicu quò eră lână de ôie vâpsită albas-

tru, purpuriu și vișiniu, eccè obiecte de industriă que representă travaliul.

Vine apoi byssonul. Ammu arătât în notiția cap. XLI v. 42, al Genesii quò bysul sau byssonul eră un fel de bumbacu sau mêtasse que se trăgea că firul arachnei din nisce scoice. Prin metonymie însă sau comparați se pòte numi ori-que fir que este asemenea tras sau tors, fiă de mătasse fiă de in, fiă de bumbacu. Adesea astădi inului quând este fin fi dicem *métasse* și nu alt quevâ; adesea asemenea în antichitate inului, bumbacului și mêtassele le dicea bysson quând eră așa de subțiri cum să imite byssonul.

Asă bysson tors și peri de capră que se vedu în versetul 4 se cuvine a se înțelege inu, bumbacu, mêtasse și peri de capră tórse că byssonul. — În părțile Asiei perii de capră sunt adesea lucii și molli că mêtassea. — Eccè dar și alte obiecte de industriă.

Pelli de arieți (berbeci și tapi) rubricate și hyacinthine. Art'a de a argăsi și vâpsi pelliile este forțe vechiă în Egyptu sau Africa antică. Saftianele Asiei, Marocinele dela Maroc nu venirò la Greci și la Romani și apoi în tótă Europ'a de cât prin Arabi și Egypteni. Hebreii, că argăsi sau sclavi în Egypt, eră puși a lucră la tôte măestriele că Tsiganiu la noi, și lucrarea pelliilor o cunoscea că și quelle lalte măestrii. Ii vommu vedé cum știu lucră și aurul și argintul și aram'a. — Eccè și alte obiecte alle industriei que representă travaliul, pe lîngò quare se adaoșe și *lemn neputribili*, ξύλα ζογηπτα. Aquestea, unii dicu quò sunt lemnul sau arburele que se numesce *mimosa nilotica* sau *acacia Nînului*, un salcâm al Egyptului, que este de 15 pînă la 20 de picîm de nalt, și quare se află cu abondanța în peninsula sinaică unde se află Hebreii castramentați. Alții dicu quò ar' fi querul sau stejarul. Versiunea syriacă dice quò este lemnul de eben. — Fiind însă quò este vorb'a de industriă, credem quò nu se înțelege de a aduce sau offeri lemn arburî necioplîți, ci prefăcuți în lemnărie că grinde, culme, colón, scândure, etc., adăogîm noi quò Septaginta prin lemn neputribili înțelege lemn lucrate neteșite și luerate ast fel cum să resiste în contra putredirii. Art'a aqueasta eră forțe cunoscută în Egyptu, daqua și însuși corpurile umane le appără pentru seculi de putredire : eccè și alte obiecte de industriă.

Vin apoi oliu, thymiamel spre oliu ungerii și spre compunerea profumelor. Aquestea iar că într'un grad de cultură forțe naintată în Egyptu. Aquestea se ținea de art'a balsamătorilor.

Petrele de sardiu în hebraica se dicu petre de *schoham*. Philon le numesce de *smerald*; Iosephu Flaviu le dice *sardonix*. Noi credem quò aquea nu sunt de cât tot felul de petre prețioșe sau nestimate pe quare se pòte sculpti figure și cifre. Quoci pe acestea avă a se serie numele quellor doș predece semenții spre a fi reprezentate în pectoralul și ephodul que Archiereul avea a purtă pe peptul sêu și pe umerii sêi spre a le presentă înaintea Dumnezeului Libertății. Superumeralul sau Ephodul eră mant'a sau mantia de pe d'assupra a mai marelui sacerdote.

8. Vers. « Si vei face mie (dice Domnul) sanctuariu, și mē voi arătă întru voi. »

Templele firese nu eră cunoscute sau possibili la popoli păstori sau nomadi. Herodotu attribue Egyptenilor invenția templelor. De ar' fi cunoscut și pe Indieni și Chinesi că pe Egypteni, le ar' fi dat acestor'a întâietatea aquestei inventiuni de a localisă Divinitatea.

Ori-quât să fiă Omul de radical, nu se pôte desbăra cu totul de învefurile trecutului. Pe nimeni că pe Moysè nu ni'l arată Historia atât de radical, și cu tôte aqwestea nu se pôte desbăra de reelle Egiptului de tôte pină la unul, de unele pentru quô de o parte nu'l intellege poporul de nu i le vâ punne în ainte, de alte pe de altă parte pentru quô tot mai ține ellu la dênsele. Progresul que fîcû Moysè nu fu altul în aqueastă questiune de quât quô localisând ôre-cum Divinitatea într' un tabernacul portativ, nu o mărgini atâtă că Egiptenii și alte națiuni, și tabernaculul, în locu de a simbolisâ interesele Pharaonilor și sacerdoșilor, devenî emblema intereselor quellor mai sacre alle popoului; în templu în locu de a punne un idol, pusse nația personificată, înaintea quăria la întemplantare de apostasiă să cadă și ênsuși despotul usurpător spre à adorâ pe Dumneđu Libertății, Natia, și Legea sau constituția. — Nu putû Omul maimult, cum nu puturô ducece nici chrestinii primitivi adorând pe Dumneđu numai în minte și cu inim'a. Qualificați de athei, furô nevoiti à adoptâ din nouu templele, imaginele, și ênsuși statuele, materialisând și localisând divinitatea.

Septaginta fuge quât pôte de expressiuni idolatrice, hebraica și vulgata din systemă preferu expressiunile materialismului. Versetul 8 dupô hebraica se exprimă :

« Si vor face mie un sanctuarium și voui locui în mijlocul lor. » În locu de și me voui arată întru voi. » E mare diferență dela o expressiô pinô la alta : una facee din sanctuarium casa' lui Dumneđu și îl mărginesce că pe un idol ; alta facee din sanctuarium locul unde noi învêțăm a cunosce pe Dumneđu, daqua acolo vedem libertatea nôstră, existința nôstră, înfrățirea sau solidaritatea a omului cu omu; daqua de acolo vâ eși tot progresul, sau daqua acolo vâ fi depositul a ori-quârui progres.

Vulgata tot cu verbul *locui* se serve. Ritual latin sau roman că ritul al puilor de păgâni de patriciani, n' a putut și nici nu vâ puté fără idolatriă.

Primii Părinți ai Bisericei și mai virtos Sântul Grigoriu în tot locul combatte învețul idolatru de a localisâ pe Dumneđu, și mai virtos în cuvântarea que facee assupra aquellor'a que nu lassâ ôsele martirilor și Sântilor în pace, ci le offeruciu spre închinare. De s' ar' fi mărginit Christianismul la început dupô părerea lui Petru întru a facee proselitii numai dintre Hebrei, și nu s' ar' fi lâcomit că Pavel a 'l întinde de o dată între Greci și Romani, basile Christianismului ar' fi fost mai tari. Grecii și Romanii mai virtos adusserô din nouu idolatriă în quea mai pură și mai salutară dintre credințe. Grecii apotheosarô totu și Romanii nu querrea mai bine de quât prin idolatriă a 'și conservâ privilegiele și sclavii.

Construcția sau descrierea tabernaculului, vaselor și titulor quellor necesarie se pôte vedé în textu; noi ne vommu mărgini a explicâ numai quâte-vâ vorbe.

10 Vers. « Arc'a mărturiei sau a Testimoniului. » Arc'ă însemnădă cufer, raclă, cassă, sicriu, adică vassu în quare se ținne averea sau thesaurul cuivă. În cass'a vistieriei se ținu banii publici, în arcă que thesaur se află? Legile, Constituția, dreptul Omului.

Cotul e măsura de lungime primitiva; fiă-que omu n' avea nimicu mai la în demână a măsură de quât palm'a și cotul; spre a numărâ iarô nu avea mai la 'n demână de quât degitele. De aqueca toți popoliii preferirô system'a decimale și Ro-

manii pe quea cincimale. Cotul se dice lungimea braçului din cotu pină la mână. Cotul quel mare regal al Egiptului eră de 0,525 millimetre adică de o jumetate de metru și 25 de millimetre. Dupô părerea quellor mai mulți despre aquec cotu se vorbesce aquil quare este lungimea unui braçu de omu mare.

11 Vers. « Si o vei înaurâ peste tot cu aur curat... » Vechii traducători dicu și o vei *potei* cu aur. Este mare diferență : Textul hellenicu dice *καταχρυσώσεις*; aquec verbu nu se traduce nici prin *poleire* nici prin *aurire*, ci prin *aurare-pesto-tot* adică accoperire cu aur. Tradițiunile, hebraice dicu quô eră trei place : una de lemn și doé de aur que se applică de amêndoé părțile pe din întru și pe din afarô a lemnului.

« Si îi vei facee undine... » Traducătorii vechi dicu *Zimtsi*. Textul hellenicu dice *κυματια*, traducția latină din vaticanu dice *cymacia*. Traducătorii din hebraica dicu coronătură; cu tôte aquestea în adevêr nu însemnădă de quât cercu, cingătore sau margine resărită que încinge de giur în pregiur un vas, făcênd nisce mice unde; de aqueca preferirô a traducee ad litteram verb'a hellenică *κυματια*, dicend *undine*.

12 Vers. « ... tôrte de aur... » Textul hellenicu dice *δακτυλιους*, adică anelle sau inelle; traducătorii vechi români dicu verige, que este cu totul alta : punne veriga la usă nu însemnădă punne o tórta rotundă, ci o limbă.

13 Vers. « ... purtătorie de lemne... » Textul dice *αναφορες*. *Αναφορες* vâ să dică quel sau queea que ardică sau duce în sus sau dela un locu la altul. Traducția latină le dice *gestatoria*. Traducătorii vechi români le dicu *rude*, de unde *rudari*.

15 Vers. « ... arc'a Testamentului... » Quelle lalte versiuni și ênsuși traducția vechiă română, dice numai *arca*; — *testamentului* lipsesce.

« Vor fi purtătoriele nemîscate. » *Αζινοτοι* dice textul hellenicu. Dupô versiunea hebraică este : *netrase afaro*. Se dice quô fiă-quare purtătoriu avea că o gămălie în fiă-quare capêt cum să nu se mai pôta tragge drugii afarô, intrați o data prin tôrte.

17 Vers. « Si vei facee propitiatoriu... » *Παροστηριον*, locu de unde Dumneđu Libertății se vâ arată propițiu, iertător sau libertător, pentru quô *iertare* nu este de quât verbul *libertare* immuiat sau prescurtat, quine iartă și liberă. Templele avea locle de unde se dă oracolele; tabernaculului se dette un locu de unde Dumneđu que liberô din casa' Servituții vâ fi tot d'auna în ochii popoului propițiu și appărător. Quată diferență dela ciarlatania oracolelor păgâne pinô la propițiatoriu Domnului que se arată între doi cherubimi.

18 Vers. « Si vei facee doi cherubimi de aur turnați, și îi vei punne de amêndoé laturile propițiatoriului. »

Cherub singular și *cherubim* plural eră o fință simbolică că sphynga egipteană que aveâ capul de omu și corpul de leu și de multe ori și arripe. Sphynga eră o enigmă, cherubul iarôși este un symbol sau o enigmă la Hebrei. Ezechiel descrie aqueste fințe într'una din viziunile salle. Cherubimii coprindea în sine quâte patru emblemele que se dau quellor patru Evangelisti : Omul, Leul, Taurul și Aquila, adică Rația, Puterea, Travaliul, Geniul. Dintre aquești doi Cherubi sau Cherubim avea în tot d'auna a se arată Dumneđu Libertății. Fără aqueste patru qualități : Minte, Putere, Travaliu și Geniu, ori-que popol redevine iar

scelavu. — Dintre doi Cherubi, O Israel, să vezi tot d'auna Libertatea que veghiaă propiția assupră ți. Nu dă baculul sau vërğa dregătoriei pe mâna ne-bunilor, și desfrânaților ; puterea tinne-o în mâi-nile talle; lucrédă neincetă că albina și prodū averea și independența individuale și prin urmare naționale, și prin sciințe și talent plană că aquilla în regiunile înalte spre a vedé mai de parte de quāt în aintea nasului.

22 Vers. « Si mă voi cunósce ție de acolo, și voi vorbi ție de d'assugra propițiorului, din midlocul quellor doi Cherubimi que stau pe arc'a mărturiei și despre tóte voi ordonă ție pentru fi-lii lui Israel. »

Este de observat quò aquest Dumneđu, que mântue popoul din cas'a Servitúții, de quâte ori se adresă către popol, către Israel, nu dă de quāt tot cuvinte, raționamente și quere consimțimentul general; quând vorbește însă cu Moysé cu ducele popoului, lui îi ordonă; gelos în adevěr este Dum-neđuul acesta al libertății popoilor: ellu nu ordonă de quāt numai quellor que se încarcă a con-duce popoii.

29 Vers. « Si vei face vasele ei și thuribulele, și libatioriele; și cyathii în quari vei libă, de aur pur le vei face. »

Vorb'a vase que în hellenica se arată prin *τροχίλιξ* și pe quare vechii traducători români o arăta prin *blide*, eră treitave sau tipii de mărimea pâninilor propunerii : într'una se punea coc'a, într'alta se cocea, și în quea de atreilea se punea pâinea după que se cocea spre a stă pe masă pînă a doa di. — Vorb'a *thuribule*, în hellenica *θυρίαι*, în vechia traducțiō cătue, se dice de unii traducători și *lingure*, din causă quò avea form'a lingurelor. Servi-țiuul lor ânsé eră aquellasi cu al cățielor, thēmifetorielor; într'ensele se punea profume și mai vîr-tos libanon que noi dicem thēmie sau și smyrnă cu quare se thēmiiă pâinile. Libatioriele eră nise vase că lecanele, un fel de spălătorie, în quare se făcea libatjunile. precum astădi în altarele nòstre d'a stânga la ușă se află un libatoriu în quare preutul își spală mâinile. — *Cyathii* de vechi traducători sunt arătați prin vorba *pahare*, de quei que traduc din hebraice se arată prin *tube*, de alții prin *tasse*, sau cupe. Noi credem quò daqua *σπονδία* sunt *libatorie*, *καλύβη* nu sunt de quāt tur-nătoriele sau vasele din quare se turnă apă.

30 Vers. « ... Pâinile propunerii... » Din vorbă în vorbă din hebraice se dicu *pâini făcâli*, adicō pâini que se punea în făcă în aintea Domnului. De aquî în hellenica se disserō mai ântēiu *ἄρτοι ἐνώπιον* *pâini înaintali*. Symmachu le disse *ἄρτοι τῆς προβήσεως*, que de vulgata se traduce prin *panes propositionis*, după quari vechii traducători români disserō pâinile punerii înainte. Mărturisim ânsé quò expressia nu este așa de resăriteană că pâini făcâli *ἐνώπιον*.

31 Vers. « Si vei face candelabru de aur pur; tornatili vei face candelabru; tulpin'a lui și ramu-rele (calamischi) și craterii și spherulele și crinii dintr'ensul să fiă. »

Vorb'a *tornatili* *τροχίλιξ* que în vechii traducători se arată prin *versat*, în hebraica și Vulgata se arată prin *batut sau fațonat cu ciocanul*. — Tulpina *καλύβη* în quea vechiă traducțiō română *fus*, de alții se dice *base*. Se conveni a se punne și una și alta adicō *basea și tulpina*. — Tulpina este prin *comparatio* că și *fusul*. Prima ni se pare mai preferabile. Prin urmare daqua corpul candelabru-lui se numi tulpină, brațele lui que în hellenica se dicu calamischi adicō *teve* sau *trestiore*, preferi-

rôm a se dice *ramure*. Vechii traducători le dicu *fofeze*. — Craterilor le dicu *scafe*, vorba iar gre-cească que nu corespunde cu *crateri*. Unii le dicu *calix*, alții *cupe*. Se scié quò *crater* se dice și gura vulcanilor prin quare ese focul, cum și nise cupe de bēut. Prin urmare aqueastă vorbă este quea mai cuvenita la aceste pârți alle unui candelabru; quoci dintr'ensele esse lumin'a și apoi se dice quò ar' fi fost că nise candelé de cristal avēnd form'a unei cupe de forma unei barce. — Spherulele *σφαιροειδής* de quei vechi se dicu bumbulete. Pe arcul de triumf al lui Titu se vedeă sculptite despuierile templului din Ierusalem între quari eră și form'a acestui candelabru. (Vedi H. Re-landus de *spoliis templi Hierosolymitani in arcu titiano Romae conspicuis*, p. 171).

33 Vers. « ... Trei crateri în form'a nucei » Hebraica dice în forma mygdalei : — « O spherulă și un crin, » expressiō cu totul româna : adicō lûngō fia-quare spherulă și quâte un crin. « (Așa la quâte șese calamischi que esu din candelabru; și din candelabru patru crateri.) » Expressia nu este că în dillele nòstre și nu se pré înțelege : pentru quine ânsé ia à minte pricepe quò candelabru avēnd șese ramure sau calamischi, și de fiă-quare ramură quâte trei crateri, facu 18 crateri, și apoi alți patru crateri que încoronă sus creștetul candelabru-lui; facu peste tot 22 de crateri.

Versetul 34 mai repetă parenthesea din quel precedent în favoera explicațiunii.

35 Vers. Din multa repetițiō ajunge descripția mai neintelleasă. Sensul ânsé este quò din trunchiul sau tulpin'a candelabru-lui esia trei spherule, și din fiă quare spherulă că dintr'un nodu esia doē ramure sau doi calamischi, și din fiă-quare calamiscul quâte trei crateri.

36 Vers. « ... Cu totul tornatili... » După alte versiuni *batut cu ciocanul*.

37 Vers. « ... Lucernele (lampele). » *λύχνος*. Quei vechi le dicu candelé. Rădēcina *λυχ* sau *λυκ* este tot aceea cu *luc* de unde și *luc-ire* și prin urmare *lucerna*.

38 Vers. « Desmucoriul și suppositoriele... » Aqueste din urmă sunt tăvițele pe quare se pun mucăriile. Quei que traduc din hebraica le dicu cenușariile adicō vasele pe quare se scutură mucurilă sau cenușă. Fiă-quine iar pricepe quò *desmucoriul* este aceea que se dice mucări.

39 Vers. « Un talant de aur pur vei face tóte vasele aquestea. »

Hebraica în locu de *talant* dice *kikar*, numele unei mesure de greutate, adicō quò candelabru cu tóte alle lui tragiă un *kikar* de aur. Talantul eră, unul profan que trăgea 60 de mine, și altul sacru que trăgea 120 de mine. O mină eră quāt un litru de Colonia. Un *kikar* trăgea quāt 27 de kilograme și 94 de gramme, quare în aur facu quāt una sută de mii de franci apprópe.

CAPU XXVI.

1 Vers. « Vorb'a *tabernacul* *σκηνη*, traducători din hebraica o dau prin *habitaclu* locuință. Tóte tindu în aqueastă versiune spre a localisă divinitatea, de unde apoi esu tóte speculațiunile que le urră Christu și quare le sustinea phariseii în folosul lor. Versiunea hebraică este în adevěr Biblia tutulor que speculă cu credulitatea ómenilor.

« Dece aulce. » *δέκα ὑδάτας* quei vechi traducători le dicu « dece păretare. » Traducători din hebraica le dicu *lapete*. Aqueste în adevěr după descripțiō eră nise stofe fórte prețiose de fire de

bysson tors, și țesut în flori sau cu figure de cherubimi pe dênsele; tot que se pôte imagina mai cu artă laborat. Tesselur'a tapetelor erà fôrte cultivată în Egyptu.

Dela vers. 7 pînă la 14 se face descripția accoperemântului tabernaculului. Asă Plafondul erà întins din stofă prețioasă sau din tapetul cu cherubimi; apoi pe d'assupra că o învelitoare veniau vecele de pêru de capră, și pe d'assupra acestora spre ferire de ploii și alte intemperii se întindea pellile roșii și hyacinthine.

15 Vers. « ... colônnele... » στύλοι. După vechii traducători stâlpi. După hebraica și vulgata scândure. Vorb'a este quô de aquí se începe descripția lemnăriei sau a *charpantei*.

17 Vers. « Quâte trei angonischii la o colônă. »

Vechii traducători dicu *gardine* la angonischii. Ammu lăssatu vorb'a *angonischii*, quôci Versiunile și traducțiunile nu se învoiescu că și assupra *colônnelor* și *scândurelor*. Intellesul este quô aquesta erà un fel de închieture sau coltulețe. Quei que traducu vorba στύλοι prin *scândure* dicu *uluciture* cum se facu scobiturele în lungu la uluce de se îmbină sau imbucă un'a în alta.

22 Vers. « ... în partea de către mare... » quea de către appus.

26 Vers. « Vei face apoi *culmi* de lemne... » În textul hellenic în locu de *culmi* que ammu tradus' prin analogiă, se dice *μογλοι drugi* sau *zavóre* cum îi dicu vechii traducători.

Aquestea erà nisse bucăți de lemne que trecea că grindele sau culmele peste colônne spre a le lega sau ținne una de alt'a. Vorb'a hellenică στύλος (colônă) este că în multe locuri colectivă și nu în semneadă *stâlpu* cum tradusserô quei vechi ai noștri, ci stâlpi, sau *colonnata*.

31 Vers « ... catapetasmă... » De quei vechi s'a tradus accoperemânt. Catapetasm'a este aqueea que se dice cortină sau pe turcesce *perdeă*. Aqueasta despărția Sântul sântelor de partea quealaltă a încăperii tabernaculului; erà, cum se descrie, de aqueea stofă prețioasă a tapetelor.

36 Vers. « Si la uș'a tabernaculului vei face *adductoriu*... »

Vechii traducători români arată vorba ἐπισπαστρον prin « poală de accoperemânt » Quei que traduc din hebraica prin *tela* sau *pânza* de intrare, alții prin *velu*. Noi ne servim prin vorb'a latină quare este și română *adductoriu*; se pôte dice și introductoriu. Aquesta este queea que astăzi în Franța se dice *portiera* și în Turcia *perdeă* dela ușă. Aqueasta erà de o stofă nu așă de prețioasă că a catapetasmeci. — Cu hyacinth și purpură se înțellege de *lână hyacinthina* și *purpură*.

« Faptă de variator. » Quelle laite stoffe sau tapete se disserô faptă de țesetur. Variatorii, după hebraica se dicea quei que variă sau cosseă în fețe cu acul; le-ammu dis airea și *acupictori*.

37 Vers. « Si vei face (aquestei) catapetasmeci cinci colônne... »

Acu! aqueștiuăși *adductoriu* i se dice tot în originanul hellenic *καταπέτασμα* (catapetasmă) de unde în versetul precedent i se dice *ἐπισπαστρον*. Causa este quô catapetasm'a este un neme genericu que se pôte dà ori-quării înveliture sau accoperiture fiă de ușă fiă de fereastră, fiă o despărțitură. Qua să nu se confunde ânsă cu quea despre quare s'a vorbit la vers. 31 adaosserôm în parenthese și (aquestei). Prob'a quô *adductoriu* luisé dice acu! și catapetasmă și quô nu vorbesce de a despărțirii este quô aqueea se dice a se punne pe *patru* colônne, unde aqueasta dela ușă se punne pe *cinci*.

Dupô descripțiô dincolo de catapetasm'a despărțirii în Sântul sântelor nu se vorbesce de nici o lumină, erà o obscuritate profundă, că și în templele Egyptenilor. — La crucificarea lui Christu s'a rupt catapetasm'a de sus pînă jos, qua să nu mai fiă nimicu de myster, nimicu de ascuns, nimicu de păgănescu, nimicu quare să semene cu preparativele scamatorilor.

Partea de dincôci de catapetasmă que se dice *proncu* sau antetemplu nu erà luminată de quât de candelabru.

Tabernaculul comparat cu templele sau bisericile nôstre erà un micu pavillon portativu.

CAPU XXVII.

1 Vers. « ... altar... » Locu înălțat sau spre a înjungia victimele sau spre a thēmăia.

2 Vers. « Si vei face cornele... » Aqueste corne erà cum dicu assemenea aquellor que se vedu adesea pe la cenotaphe. Astfel se vedu patru corne în patru colțuri alle coperituri mormentului de pètră aflat în Oltenia și quare se află în museul din St Sava. Ast fel erà și altarele Păcii la Romani. Cenotaphul or sarcophagul sau mormentul din museul din St-Sava despre quare vorbirôm s'a aflat quô a fost al unei preotesse sau filie de preot romane. Prin urmare aquele patru corne la morment representă un altar al Păcii. Mortul se depunea ca o victimă, că un sacrificiu al Păcii eterne.

3 Vers. Hebraica și Septaginta nici o mențiune nu facu despre corôna și coperemântul altarului; de quât în genere dice *vasele lui*. — *Phialele* sunt nisse instrumente cu quare ardică cenus'a că lopețele, vetraile, etc.; vechii traducători le dicu *pahare*! Furchinele sau furculițele, *χράγραι*, erà instrumente cu quare ardică și întorcea cărnile que se frigea pe altar, sau a le face spre a arde de tot în holocaustu.

6 Vers. « Gestatoriele (drugii) este una cu queea que ammu dis mai sus *purtatorie αναφορής*.

8 Vers. « Concavu tabulatu vei face (altarul). » *Κοίλον σκευιδιόν*. Este întrebare de a fost de scândure altarul și cum putea dură aquelle scândure la atâtă focu? Iar daqua *σκευιδιόν* vâ să dică *tabulatu*, aquelle tabule se pot lua quô a putut fi de aramă. Unii dicu quô a fost în adevăr de scândure pe din afară cum se arată în vers. 1 de lemne neputribili, și quô pe din întru erà plin cu pământ. Pentru ori-quare împregiurare preferirôm expresia *concavutabulatu*, de quât «scobit de scândure.»

9 Vers. « ... Atriu... » Atriu este îngrădirea que nu este acoperită, sau queea que dicem astăzi *curte*. Preferirôm vorb'a *atriu* ca o curte speciale mai virtos a templelor. Templele în genere se împărția în sanctuarium queea, que dicem astăzi altar; în pronau sau antetemplu queea que este încăperea Bisericii, dela altar sau tēplă pînă la ușă; și în *propyleu* queea que astăzi se dice artica sau atria Bisericii, unde stau nașii și mosele cu pruncii la baptesmă mai nainte de a dicu *credu*. În antichitate aquelle atrice colonnate se făcea spațiose și adesea de giur în pregiur că la templu lui Theseu. Aquest atriu al tabernaculului erà împărțit, adică de quâte patru părțile, cum se vede pînă la vers. 14. Așă darô vedese quô nu este o curte că la tôte casele; atriu sau propyleu îi este numele special. — *ἱστία* que în latina se disserô *tentoria* sau tindătorie și de alții cortine erà qua vecele navelor și de aqueea se tradusserô de quei Séptedeci în *ἱστία* que însemneadă vele sau pânze de corăbii. Vechii traducători români le dicu *păretare* că și tapetelor que formă tabernaculul quă-

ror le disserăm aulee. Uneia în hellenea i s'a dis *ωλατας* și alteia *ιστια*. Vechii traducători la amândouă le disserō păretare. Noi preferim a dice unor a aulee sau cortine sau cortine dela curte *ωληη*, s'apoi cortu, și alteia tinđtorie sau *vele*. Cu tōte quō se cuvenia alle tabernaculului s'ă se dică vele sau tinđtorie de unde și tindă, și alle atrilului sau curții s'ă se dică aulee. Tradusserōm ănsē respectând denumirile quellor Sēpte-deci.

16 Vers. « ... cu varietatea acupictorului, sau acupictului. » * *ποικιλια βραβιδευτου*. Aqueastă artă este diferinte cum se vede de a variatorului *ποικιλισου* que se arată la adductoriul ūsei vers. 36, cap. XXVI. Aqueastă artă se execută cu acul și nu stă întru a cōsse o bucată de alta, ci întru a împunge în sus și în jos cu acul făcēnd figure și flori. Vechii traducători dicu : cu pestrițăture de croitor. Aquest'a eră lucru mai mult al quellor que se dicu *ciaprazari* de quāt al croitorilor.

19 Vers. « Si tōtă căpuirea atrilului și tōte instrumentele și parii atrilului vor fi de aramă. » Alte versiuni dicu *cuiele* și *parii*. *Πάσσαλοι*, que în latinesce s' au tradus pacilli, și pe quare noi tradusserōm *parii*. De vechii traducători se disserōt fērușe, cum și căpuiirii *ἀποσκευη* i se dice *vasele*. Curtea sau îngrădirea n'are nevoie de vase, ci de parii, stilpi, fērușe, maie sau ciocane spre a batte fērușele și alte assemenea.

La capētul aquestui verset traducătorii vechi români mai adaogu ăncō : « și vei facee haine (vestminte) vinete și mohorite, și roșii qua s'ă slujască cu elle întru quelle sfinte. » Aquest adaos nu se află în originalul hellenicu.

Mai observăm quō nici la altar, unde se vorbesce de grătăr, de furchine, de lopete sau vētrare nici la colōnnele curții și tabernaculului, nici la tōtă căpuirea nu se vorbesce de ferru, ci tot de aramă quând ẽ vorb'a de metallu mai ordinar.

VIII.

TETSAVÈ.

20 Vers. De aquí se începe partea a VIII numită *Tetsavè* (vei precipe) sau *preceptele*.

« Să 'ti adducă oliu de olive vergini... » Olivele pentru oliul sacru al candelletor se cullegea sau se allega din arbure; eră apoi pisate în pio, iar nu măcinate că la oliul ordinar, și se luă numai oliul din prim'a stōrcere sau curgere. Sanctuariul n'avea nici o fereastră pe unde s'ă viiă lumin'a, și se lumină de din afarō de catapetasmă.

CAPU XXVIII.

1 Vers. « ... spre a preoți mie... » *ιερατευειν μοι*, vā s'ă dică ă împlini sacerdotiul sau quelle sacre, ă sacerdotu, sau ă se consacră în serviciul lui Dumneđu dupō hebraic'a.

3 Vers. « ... stolă sântă... » *στολην αγιαν*. Vechii traducători dicu *vestment sfint*. Stola, de unde pōte și *tsole* nu eră că tōte vestmintele; eră queea que astădi se dice uniformă, eră vestmēt de adonare.

5 Vers. « ... peptorarul..., sau peptarul. » *περιστεριον* înpregiurul peptului — mai la valle în versetul 15 i se dice *λογιστον rational*. Alții îl traducu prin scudu sau *paveza*. Se pōte traduce și întrebătoriu sau consultatoriu, de se vā tragge în hebraic'a din rădēcina unui verbu que însemneadă ă consulta un oraclu a luā augurē. Peptorarul nu se punea de quāt quând mai marele sacerdote intră în Sântul sântelor ă se apropiā de propitiatoriu și a se luminā dela Domnul. Este un verbu în hellenic'a *λογιστεωω* que însemneadă a recercă, a examinā, a întrebā s'ă afle.

Un cuvēt mai mare este quō aquest peptar que se împărțiā în doē spredece miece pătrate că tabl'a pythagorică eră în adevēr destinat sau făcut ast fel cum s'ă ajute rațiunii, fără a o strimtorā; eră chieiea rațiunii umane, și de aquea s' a dis *λογιστον rational*. *Rationalul* și cu *Manifestatia* și *Veritatea* (Urim și Turim) de quare se vorbesce mai la valle eră norm'a marelui sacerdote la consultările que își făcea singur sau i le făcea alții, coprindea un misteru que singur numai se cuvenia s'ă scie, și quel que aveā a' luā locul dupō mōrte. Jesus al lui Navē mai nainte de a se revesti cu demnitatea de a succede lui Moysē, dette

examen și fu întreat despre *Manifestatio* și *Veritate*. Ori-que greutate, ori-que problemă se deslegă prin aqueste trei obște, que la aruncarea unor sorți dă quâte-vā din litterele alphabetului; și aqueste littere avēnd diferente însemnări ideografice, producea nisee phrasi que serviā de respuns la întrebările que se făcea.

Despre aquestea vommu mai vorbi la quâte se attingu de versetul 30 al aquestui capitol.

« Supraumerulul » *επωμιδον*, vechii traducători îi dicu simplu *umerar*. Alți traducu prin Ephodu, alții prin mantă. Noi tradusserōm vorb'a *ποδηρον* prin mantă sau mantiā, quāria quei vechii ai nostri îi dicu *haina pino la calcăie*. Aqueasta eră în adevēr vestmētul lungu que eră pe d'asupra tutulor quellor lalte. — Tunic'a cosybotă sau cusută sau brodată împregiur, quārii quei vechi îi dicu *stralucita*, dupō descripția lui Iosephu Flaviu, se purtă pe pelle că la noi cămașele; desciindea pînō la calcăie și mănecile eră strimte pe brațe. Lăssarōm vorb'a *corymbota* fără a o traduce quōci sunt multe păreri despre dēnsa : unii dicu quō însemnēdă brodată sau ghirlăntată, alți înocurată, alții ferecată adicō cu locuri sau găurele de metal spre a i se punne petre scumpe. — Cidara, quāria quei vechi îi dicu mitră nu eră că mitrele archiereilor nostri que sunt corōnele Imperatorilor byzantini, ci mai mult o speciā de turban sau legătură de capu. Iosephu dice quō acoperiā numai o parte a capului. Talmudul dice quō eră de 16 cofi aquea înfășurătură. — Zona sau cingētoarea, quāria quei vechi îi dicu *brău*, se dice quō eră de trei degite de lată. Quând sacerdotele nu officiā, lăssă zona s'ă cadă înapoi pînō la calcăie; iar quând eră în serviciul divin o aruncă pe umerul stāngu.

7 Vers. « Doē umeralie vor fi ephodului tinēnduse unul de altul de amēndōē părțile anexate. » Superumerariul sau ephodul se arată în hellenic'a cu aquelași nume că și aqueste doē umeralie sau spalette, adicō *epomide* se dice și unu și aqueste doē. Vechii traducători ai nostri assemenea dicu și unuia și aquestor doē tot umērare; se cuvine ănsē a se distinge, quōci primul este o mantiā cum ammu arătāt, și aqueste doē sunt nisee cu-

relle peste spalle sau umeri prin quarì prin quarì se legă ephodul, pentru quare se potu dicea și spalliere. Curellesse eră revestite de aqueeasi stofă cu a ephodului și în capëtu avea un fel de pafță pătrată de aur scobit cum să se puia quelle doë petre prețioșe de quare se vorbesce la valle.

9 Vers. « Si vei luà quelle doë petre, petre de smaragdu, și vei gravă într' ênsele numele filiilor lui Israel. »

Vulgata dice *onyx* în locu de smaragdu; hebraica dice *schoham*. Josephu dice *sardonyx*, alții dicu petre prețioșe.

12 Vers. «..... Si vâ purtă Aaron numele filiilor lui Israel în aintea Domnului pe umerii săi... »

Primul Sacerdote eră reprezentantul alles al națiunii întrege și i se aduceă la mînte quò pe umerii săi are să pòrte sau să represente popoulul înaintea lui Dumneđu.

14 Vers. « Si vei facea doë catenule... » Toți traducuc verb'a *κροσσωτά* prin catene, catenule că și ai nostri quei vechi prin lăntșoare; ammu lassat'ò și noi catenule; ânse cată a spunne quò *κροσσωτά* nu este de quat fire resucite sau impletite mai mult că gaitanul, că sfôr'a.

« După paromidele lor de din ainte. »

Mai sus, cum ammu arătat se dice doë *epomide* (umeralie) aqul li se dice *paromide*. Credem darò quò aceste paromide sunt ênsuși umeraliele, și quò din eròrre a coppietorilor s'au dis epomide că ephodului. *Epomide* vâ să dică *peste umere, paromide* pe lîngă umere, sau pe după umere și aqueasta eră și destinata aquellor umeralie spre a ținne ephodul pe după umere. Vechii traducători le dicu *umeri* simpli; versetul aquesta este cu totul schimbat în alte versiuni.

15 Vers. «..... Raționalul judecătîlor... » În textul hellenicu se dice *λογιστον*. Ai nostri quei vechi, prin analogiă pòte, luând tot verb'a grecească, disserò *engolpion* (lucru que se ține în sîn că baierelle). Traducătorii din hebraica îi dicu tot *pectoral*.

« Fapta de țvariator, *ποικιλον*. » Vechii traducători ai nostri dicu de țessètur. Aquest peptoral eră cussut sau brodat, și cu variator se înțelegge ciaprazar.

17, 18, 19 și 20 Vers. În aqueste patru versete sunt numele petrelor scumpe que representă pe rațional sau peptoral numele quellor doë-spre-dece sementii alle lui Israel sau nația întrăgă în patru rënduri quâte trei petre sau nume într' un rënd. Numele petrelor firesce furò numele în hebraesce. Quei Septe-deci le tradusserò în hellenesce după numele de pe attunci; ânșe commentarii nu se învoiescu despre culòrea și alte calități alle lor : êccè numirile.

Primul rënd.

Odem	piteda	bareketh
Sardiu	topaz	smaragdu.

Sardiul se dice quò eră o pètră transparente roșă; de aqul unii dicu quò eră rubin, alți grenat, alții carniol. Josephu Flaviu îi dice *sardonyx*.

Verb'a *σμαραγδος* smaragdu s' a luat din hebraica *samaragdu* que însemneadă strălucitor că fulgerul.

Aldoilea rënd.

Nopheh	saphir	iahlon
Anthrace	saphir	iaspu.

Despre anthrace ammu vorbit în Genese. cap. II. Iaspul sau iahlonul dicu unii quò ar' fi diamantul; alții îi dicu ochiul bouului.

Altreilea rënd.

Leschem	schebò	a'halamà
Liguriu	achate	amethystu.

Liguriu, opal. — Schebò tradus achate, dis și

agathu dicu unii quò este pètr'a numită astăzi *turquoise*; alții o numescu *thracia*. Achate în hebraica însemneadă cu picătelle.

Culòrea amethystului este că vinul roșu meste-cat cu apă și de aqueea i s'a dis *amethystu* adicò *que nu îmbata* sau neimbătat.

Al patrulea rënd.

Tarchisch	schoham	ioschphè
Chrysolithu	berylliu	onychiu.

Tarșilul sau chrysolithul dicu unii să fiă pètr'a que se dice françosesce *aigue marine*; numirea grecescă însemneadă *auro-petra*.

Berylliu se confundă de mulți cu smaragdul.

Onychiul ar' fi una cu onyx sau onyce.

Este de însemnat quò mulți dà și dau ancò în părțile Asciei quâte o virtute petrelor aquestea. Spre exemplu despre amethystu dicu unii quò puindu 'l în deget (că innellu) viseși nòptea; se convenia să adaoge și quò vede țioa, daqua ții ochii deschisi.

23 Vers. Vechii traducători Români, lassă șese versete, adicò saru dela vers. 22, la 29 pe quare îl facu 23. Astfel se află în edițiile Vaticanului și Alde. Noi urmaròm după ediția din Athene după quea din Mosca.

29 Versetul aquesta que în traducția vechiă este vers. 23 se vede ancò și trunchiat acolo, lipsind repetiția despre rațional.

30 Vers. « Si vei punne peste raționalul judecătîi *Demonstratia și Veritatea*... » Aqueste doë vorbe *δηλωσις* și *ἀληθεια* în hebraica se dicu în plural *Urim* și *Turim* quare de quei mai mulți nu se traducu. Nicăiri în Pentateucu nu se vorbesce spre a se explica que eră și cum eră făcute. Aqul se vorbesce de dênsele că de nisce lucruri cunoscut pe aqel timpu de toți.

Se pare quò Hebreii cunoscea aqueste lucruri ancò din Egypt, quòci Azaria autorul unei scrieri întitulate *Lumina ochilor*, citat de D. Cahen dice : « În numele lui rabbi Abadia Sefhoro am auzit vorbele următore : asupra peptoralului eră doë vorbe; și *rimii* (queea que noi traducem prin demonstrația), eră și după formă și după materiă asemenea aquellor predițiunii que facea preoții idolatri numite *oracole* în timpii antici. — Spenser dice quò *urim* (demonstratiunile) și *Turim* (adevèrurile) ar' fi fost nisce mice statuete que vorbiă că Teraphimii sau Seraphii Egyptenilor. Si aduce înainte pe Diodoru Sicilianu și pe Elianu. Diodoru vorbind de tribunalele Egyptului dice : « Presedentele purtă de güt o colană de aur și de dênse atárnă pe peptu o *zadia* (o figura de petre prețioșe) pe quare o numia Veritate. »

Elian arată quò iudicii în Egyptu eră preoți și adaoge : « Quel mai vechiu dintre ei eră capul și judele lor. Aquest'a purtă de gütu o statuă de saphir, și dicea quò este Veritatea. »

Unii pretind quò ênsuși aquele doë spredece petre que representă sementiile lui Israel, ênsuși aquelele formă Urimii și Turimii adicò demonstrațiunile și adevèrurile, quòci elle avea virtutea de a străluci quâte o dată peste mësura și alte ori se întuneacă. Josephu dice quò Dumneđu predicea victoria la quei que se ducea la resbellu quând aquele petre devenia strălucitoare. De unde și Grecii le numirò (tot Josephu dice) *λογιστον* adicò rațional.

Caus'a neînvoirii opiniunilor este quò mysterul sau sciința de a se servi cu Raționalul, cu Urimii și cu Turimii o cunosceă numai sacerdotele quel mare, și n' o putea arătă de quât numai discipolului său que avea a'l moșteni sau a'i succede în

funcțiunea de mare sacerdote. Aqueste symboluri hieroglyphice, cum și quelle que mai intră în jocul aruncării la sorți, cum litterele alphabetului sau figurele que representă aceste littere se dicea în hebraeese *theraphimi*.

Eccë que dice Philon hebreul vorbind despre Michas que a fost aflat mysterul theraphimilor.

« Michas făcù de aur curat și de argint trei figure de copii, alte trei de vițeli, cum și trei lioni sau lei, trei aquile, trei dragoni sau balauri, și trei columbe, Si daqua quine-vă se ducea à 'l întrebă vre un secret despre femeea sa, ellu aruncând sorte, întrebă columb'a, iar daqua quel que îl consultă întrebă despre copii sei, (Michas) se adresă la figur'a de copillu; de se faceva întrebarea despre avere, se consultă cu aquila, de erà questioniunea despre tărie sau putere, erà consultat leul, de erà vorb'a despre fecunditate, se adresă la cherub sau vițellu; de erà întrebarea despre lungimea vieții, erà consultat balaurul sau șerpele (representând eternitatea). »

Aqueste figure erà cum se vede opt spredece; cu alte trei se implinea doè deci și una, sau pôte, fiind quò cherubul representă patru fințe cã sphygea, cu aceasta se implinã numèrul 21, adicò de trei ori quâte șapte, sau șapte întreit.

Aqueste 21 de figure prin abreviațiò se putea representă și prin 21 de littere alle alphabetului, que se numirò alphabet cabalisticu, fiã-quare litteră avea o însemnare cã și cărțile de jocu la quei que dau cu cărțile.

Aleph, au alpha, spre exemplu însemnă unitate, principul, spiritul, Dumneđu, Omul sau Mirale, ori que objet sau fințã cã individ; cã unitate.

Beth sau beta, însemnă doè, sau perechie, Materia, Universul sau locuinț'a or casa lui Dumneđu în genere, sanctuariul în parte, Ecclesia occultă sau Ierusalem-a de sus, Femeea sau Mireasa, Mater sau Mama și alte asemenea.

Ghimel sau gama însemnă trei, triada, triunghiul, plenitudinea, fecunditatea, natur'a, familia, etc. Cu un cuvânt se vede quò prim'a litteră însemnă Activul, adoa Passivul și a treilea Resultatul.

De vommu vorbi unde-vă de alphabetul cabalisticu din quare se formă jocul *Taro*, sau citit dela drept'a spre stâng'a, *Rota*, vommu arată însemnarea fiã-quãria littere.

Vedese în Bibliã quò mai marele sacerdote consultă Divinitatea pe tabl'a deaur în aintea arcei între quei doi cherubimi que representă animalele apocaliptice : Omul, Taurul, Leul și Aquila. Aquil se punea peptarul sau raționalul, aqul d' o parte erà Manifestația (*Urimii*) și de alta Veritatea (*Turimii*).

Aqueste doè embleme erà reprezentate prin quelle doè păstăiute sau scutulețe sau copece prin quare se închieă ephodul. O copcă adică de pètră scumpă representă Urimii (Manifestația, sau Demonstrația) și altă copcă Turimii (Veritatea).

Mulți explică vorbele *Urim* și *Turim*, nu cã quei Septe deci prin *Manifestatio* și *Veritate*, ei prin *affirmatio* și *negatio*, prin *Da* și *nu*, prin *Zenid* și *Nadir*, prin *Resărit* și *Appus*, prin *sus* și *jos*, înir' un cuvânt *Urim* și *Turim*, dicu quò arată dualitatea a doè extreme.

Asă când mai marele sacerdote voia a face șã vorbească oracolul, trăgia la sorți theraphimii sau figurele hieroglyphice sau și litterele alphabetului que representă aquelle figure și le punea quâte trei în pregiurul raționalului între *Urim* și *Turim*, adicò între quelle doè scutulețe de petre nestimate. Scutulețul din dreapta însemnă ancò și

misericordiã, elemenți; ; quel din stang'a însemnă justiția severã, recompensã dupò fapte, pedepsã prin urmare quând erà vorb'a de pècat, de crimã.

Daqua prin urmare la o asemenea traggere la sorți prin Teraphimi, esia semnul Leului (quare erã și emblem'a semenției lui Iuda) și cãdènd pe pãtratul raționalului unde erà înscris numele aquestei semenție, cãdea în partea stângã a patratului, adicò cãtre partea scutulețului *Turim* sau justiția severã pedepsã, atunci sacerdotele quel mare citiã și dà oracolul : « Vèrga Domnului vã sfãrmã semenția Iudei cã vasele olarului. » Sau altã sentințã asemenea. Iar de cãdea în aquella și pãtrat d' a dreapta, atunci sentința sau oracolul erà cã întermenii urmãtori : « Misericordia Domnului peste Iuda; magnificența lui peste dènsul.

Eccë dar cauza pentru que aquel peptar que coprindea doè spredece pãtrate fu numit *rational*, quòei ideile reprezentate prin sorții sau figurele sau litterele Theraphimi, pe peptaru ajungea à închieã un cuvânt sau un raționament.

Despre aqueasta vommu avè occasiò a mai vorbi și airea.

31 Vers. « Si vei facee tunic'a (hypoditã) tótã hyacinthinã » se întellege de lãnã hyacinthinã. Versiunea hebraicã dice *manta Ephodului*. Vulgata dice *tunica ephodului*.

Aqueasta erà peste cămașã și de subt mantie.

33 Vers. « ... cã rodiòre de hyacintho... » Iosephu Flaviu dice quò erã nisce clopoței rotunđi que imitã rodiòrele. — Preoții lui Bacchu purtã asemenea clopoței înpregiur din jos a vestimentelor, și de aqul Plutarchu, judecând superficial, închieiò quò Hebreii erã adoratori ai lui Bacchu !

35 Vers. « ... qua sã nu mórã... » Aqueasta este o expressiò egypteanã sau orientãlã qua sã arate òre-quare pompã sau mărime. Prin aqueasta va sã arate majestatea lui Dumneđu exprimându-o dupò majestãțile suveranilor. La aqueștia ori-quine intrã neannunțiat se dà morții fireșce cã un conspirãtor sau ucideòtor. Lui Aaron i se afirnã clopoței qua sã se audã în Sântul sântelor mai nainte de aintrã, *qua sa nu mórã*, cã și quând ar' dicea quò *mare è Domnul* !

36 Vers. « Si vei facee *lamina* aureã și vei întypãri într'ensã... » Traducetorii nostri vechi dicu *tabla*. Aqueasta erà o bendã sau o limbã de aur cã de doè degite de latã que încingeã fruntea dela o urechiã sau tẽmplã pĩnò la alta. Iosephu Flaviu o descrie cum nu se aratã în textu — se vede quò mai târđiu voirò a o adornã mai multu. — O aratã cã o speciã de întreitã corónã cu multe ornamente pe dẽnsã.

37 Vers. « Si o vei punne pe hyacinth tors quare vã fi (cã o diademã) peste mitrã, în faç'a mitrei sã fiã. » Lamin'a avea de amẽndòe capetele firu albastru cu quare se legã înapoi și stã astfel pe frunte peste turban que mai nainte s' a numit *cidara* în vers. 4, și aqul se dice *mitra*.

38 Vers. « ... dintre quelle *sante*... » Se cuvine a se întellege *quelle consacrate* quelle que se aducea drept ofrande înaintea Domnului. Aqul iar Dumneđu se asemènã cu quei mari sau suveranii Asiã, înaintea quãrora erã datin'a d'a nu se presentã quinevã cu *man'a gòla*. Așa ofrandele erã pentru iertarea pècatelor și aqua diademã erã emblem'a märturiei sau soliei cãtre Dumneđu pentru quel que aducea daruri. Resturi din riturile sau speculațiunile sacerdotilor idolatri.

41 Vers. « ... și vei unge și vei implè *mãinile lor*... » Expressiò figuratã, adicò le vei dà putere,

vei dà funcțiunea în mâinile lor, le vei dà pleni-potență.

42 Vers. » Si vei facee lor femoralie... » In textul hellenicu se dicu περισκελίου adică înpregnului cracilor que mai mult semănă cu călțunii sau cu ismenele. Latinesce se dicu femoralie, quōci mai virtos în Asia femeile pōrtă caravani, ismene sau *perischelee*. Vechii traducători le dicu *fote* și *fuste*, farō a luă aminte quō fot'a sau fust'a nu accopere queea que textul dice : urțiunea corpului lor.

CAPU XXIX.

9 Vers. « ... Si vei consummă mâinile lui Aaron și mâinile filiilor lui. » Adică le vei dà putere de plin spre a împlini ministeriul, îi vei consacrà sacerdoteși sau preoți.

29 Vers. « ... Spre a se unge ei într'ensă și spre a și consummă mâinile lor... » Adică spre a se consacrà că mai mare sacerdote în aquelle vestiminte sau stolă.

30 Vers. Cu filii lui Aaron se înțelege încă și toți quăți în posteritate îi vor luă locul de mai mare sacerdote, cum și levitii toți.

33 Vers. « Le vor mânca quei prin quari s' au sanctificat într'ensii... Adică Aaron și filii lui sau sacerdoții prin quari s' au sanctificat offrandele. După alți și după traducătorii nostri quei vechi, se traduce prin : *le vor mânca pre elle*, că un capăt al versetului 32, și apoi începe versetul 33 prin « întru quare s' au sfințiți într'ensele » iau adică dativul *οἷς* și *αὐτοῖς* în genere neutru. Noi credurōm quō este de genere masculin și se reduce la Aaron și sacerdoți, iar nu la obiectele de mâncat; que aqueste se sanctifică într'ensii sau printr'ensii, iar nu ei se sanctifică în aquelle obiecte mâncate.

35 Vers. « În șapte dille vei consummă mâinile lor. » Șapte dille vā finne ceremonia consacării lor; în șapte dille vei îndeplini mâinile lor spre a putē preoți.

36 Vers. « ... îl vei facee... » în locu de îl vei înjunghi sau îl vei facee sacrificiu.

40. Mēsura numită *hin* dicu unii precum Aben Esrā quō erā măsură egypteană de capacitate pentru liquide.

46 Vers. « Si vor cunoșce quō eu sunt Domnul Dumneđuul lor quare 'i a exdus din pământul Egyptului... » Nu ē occasiō în quare Moysē să nu arate quō Hebreii n'au alt Dumneđu de quāt aquella que mântue dela Pharaoni. Libertatea și iar libertatea, sau Dumneđuul revolutionarilor este Dumneđuul adēvērāt, după Moysē.

Capitolul aquest'a este întregu consacrat ceremoniei sacrării sacerdotilor și modului cum să se facă sacrificiurile. Multe vor fi din tradițiunile patriarhali dela Abraham după ordinea disă a lui Melchisedec que mai virtos se vor fi conservat de preoți că Iothor. Multe însă, la quelle que se atîngu de pompă și descânțece că ungerea urechilor sacerdotelui cu din sângele victimei și altele sunt imitatiuni datinelor din Egyptu cu quare erā deprinși Hebrei. Moysē în aqueste n'a făcut de quāt o allegere cum ritul emblematică să fiă conformu cu principele Libertății, Egalității și Fraternității que le proclamă prin vorbele Dumneđu, Israel și Torah. Quāte i le dice mintea lui, iarōși o mai repetăm, ellu le pune sub formă quō i le dice Dumneđuul quel que scapă din casa Servituii. De n'ar' fi dis astfel, nimeni nu 'l ar' fi priceput nici nu ar' fi voit să 'l priceapă. Aquī nu este o impostură, cum voiescu mulți a 'l accusă, ci o modestiă ast fel cum și pinō în dioa de astăzi nu ē Chrestin în

părțile nōstre quare să nu se exprime în casuri importante prin : *Dumneđu m' a luminat* să facu cutare lucrū sau să dicu cutare cuvēt; *Dumneđu 'mi a dat în minte*, *Dumneđu m' a îndreptat*, etc. Quānd se exprimă un Român așa, toți Românii îl pricepu, și nimeni nu înțelege quō quel que se exprimă astfel ē tot cu Dumneđu în conservațiō sau quō îi trece aquestiua prin minte să facă pe impostorul amăgind omenii : nici quel que vorbesce, nici quel que ascultă nu iau expresia ad litteram.

Vai de Moysē, și de mintea lui și de legiuirea lui daqua 'l ar' imagină quinevā quō ellu quānd se exprimă ast fel înțelegea lucrurile ad litteram, quō Dumneđuul lui 'i ar' fi vorbit prin voce materiale și s' ar' fi ocupat de tōte mēnunaiele pinō și de balig'a berbecilor și taurilor, și quō 'i ar' fi spus gusturile salle quāt îi mirose de bine fumul cărnilor și gressimilor. Aqueste erā datine prin quare omenii ajunseserō a se deprinde la offeriri, la ore-quare datorii, și la ori-que midloecu que moralisă pe omu și din sēlbaticu îl facee social. Astăzi n'ar mai trece de bune nisce asemenea midloce, quōci gusturile și esthetica omenilor au naintat. Astăzi un macellar ēnsuși este mai curat de quāt mai marele sacerdote al lui Moysē. Attunci erā bune tōte, quōci erā în rēndul lor. Nici Moysē que scriă sau vorbăi, nici popoul que îl ascultă nu luă lucrurile ad litteram. Legile lui Moysē nu furō adoptate de popol pentru form'a sub quare se detterō aqueste, ci pentru drepturile que dà elle popoului, pentru justiția que coprindea și pentru spiritul lor de egalitate.

Chiamă ori-que popol quāt de innotant quāt de simplu și credul, fă cum să fii credut de dēnsul și spunē i quō Dumneđu fi commandă qua toți să fiă sclavii unei oligarhie, quō timpul, sudorile și sângele lor, femeile și copii lor sunt alle unor sugătorii; spunē i quō Dumneđu este tatăl și protectorul numai al quellor'a que au dreptul d'ai despuia și d'ai sugge, și vei vedē daqua quel popol simplu și credul vā crede quō Dumneđu pōte dà nisce asemenea commande. Spunei însă quō daqua este Dumneđu, aquest'a urasce pe Pharaoni și îi înnecă în marea Rosiă, quō ellu este tatăl tuturor farō excepțiō, și quō nu ajută de quāt pe quel que suffere, pe scăpētat mai virtos, pe veduvă, pe orphan; quō în popoul que își allege ellu, nu sunt caste, nu privilege, nu datorii pentru unii și privilege pentru alții, ci drepturi și datorii pentru fiă-quare, quō o lege comună este pentru toți, și alte asemenea, și vei vedē quō popoul te ascultă, și ori-quine vei fi, vā dicce quō Dumneđu te învață să vorbesci astfel, și apoi, de vei unge pragul sau țîna ușei cu sânge sau de nu o vei unge nici de cum, de vei unge urechile lui Aaron sau nasul cu sânge, popoului puçin îi passă, te lassă să faci, mai virtos daqua este și în datinele lui.

Popoul se uită în adēvēr să vedē de esci amicu sau inemicu lui Pharaon, de îl înneci în Marea Rosie sau te încuseresci cu dēnsul; însă după que începe a te ascultă, nu îi este de ajuns quō ai sciut a trāsni și plesni assupra Pharaonilor; quere de mănecare, și quānd te pui ai da legi, ellu le voiesce egalitare. Avem de exemplu mai de unedi pe Frații nostri Moldoveni. Se sculărō quāti va la 48, assupra Domnitorului de atunci. Popoului Moldavu nu 'i fu de ajuns numai litanii și paraclise parodiare. satyre și vociferatiuni; popoul astepță s'audă principe și quānd vedū trei deci ș'atatea de articole quare mai de quare mai ciocoiesci tot în

folosul puilor de vipere, și toate tot în numele Czarului și Sântului Regulament; popoul stette cu mâinile în sin și lăssă să mi 'i lege pe toți că pe nisce impostori (la unii încă pînă astăzi li se cunosc semnele pe spinare) quô în numele patriei făcea intereserele străinilor și mai virtos pe alle lor ênsuși.

CAPU XXX.

1 Vers. « Si vei facee altar de thëmfier... » Aquest altar are trei numiri: altar de aur, altar de profumuri, și altar interior.

7 Vers. « Si vâ thëmfia Aaron... thëmfie compusă; dimineața dimineața... » Adică în toate diminețele. Sunt limbe în Asia que pluralul îl arată

prin singularul îndoit: om om il locu de ômeni; asă dimineața dimineața în locu de diminețele. Thëmfiera se făcea nu numai că un sacrificiu, ci și spre a allungă sau a deslîntă mirosurile urite. Hebreii luară datin'a aqueasta dela Egypteni que de trei ori profumă sau thëmfie pe ți (vđei Plutarchu despre Iside și Osire).

10 Vers. « ... Sântitatea Sântităților... » S'a dis pînă acum Sânta Sântelor. Nu prë este după nici o logică. Tò ἁγιος este în hellenica în locu de ἁγίου. Tò ἁγίων în locu de ἁγιότης. Si nici o data în locu de ἁγία, ἁγίη. Asă τὸ ἁγίων τῶν ἁγίων bunul bunurilor, nu va să dică buna bunelor, ci banëta-tea banëtăților, precum și verul va să dică veritatea. Prin urmare se cuveniă a se dicce sau Sântul Sântelor sau Sântitatea Sântităților.

IX.

KI THISSA.

11 Vers. De aquí începe partea a decea a Exodului intitulată *Ki Thissa*, adică

De vei luă comptul, de vei facee catagraphia.

12. Vers. « ... Fia quare să dea rescumpărare sufletului seu la Domnul qua să nu fiă între densii ruină în cercetarea lor. »

Rescumpărarea sufletului, însemnează rescumpărarea vieței. De aquí între popoli Mosaisti, Chrestini și Musulmani își luă începutul contribuția numită capitațiô, adică rescumpărarea capului vieței, sau cumpărarea dreptului de a trăi în pace și siguranță în societate. Aquesta este și haraciul la Turci, dreptul vieței, dreptul d'a purtă capul între umeri. Textul legii lui Moysse invederat se exprimă după genul limbei hebraice; êccë vera traducțiô: « fiă quare să dea rescumpărare vieței sãlle la Domnul qua să nu i se întemple mörte. » Aquea capitațiô dânduse pentru quelle necessarie publicului, Patriei sau lui Israel, se dicea quô lui Dumneșcu se dă. Attunci, voui să dicu, să nu cum-va să credă quinevã quô eu voui să dicu în ȕioa de astăzi, quoci de multe ori am avut pëcatele una să dicu eu și alta să întellégã alții.

13 Vers. « ... jumătate din didrahmă. » Didrahm'a erã de un prețu cu queea que în hebreesce se dicea shekel sau sielu. Nu se scie bine prețul didrahmei sau al sielului. Se crede ânșë quô sielul sacru al sanctuariului făcea que-vã mai mult de quãt doi franci. Prin urmare capitația fia-quãruia fiind o jumătate de didrahmă erã că la trei lei de astăzi ai nostri.

15 Vers. « ... Spre rescumpărarea sufletelor vöstre. » Adică a viețelor.

23 Vers. « ... Florë de smynã allësã... » Cu florë se întellege cum se dicce și florë de fãinã adică fruntea smynei. Aqueast'a se dicce a fi resin'a unui arbure que creșcã în Africa și quare este necunoscut. Unii traducou aqueasta vorbã prin *moscu*. — Despre *cinnanon* nu sunt toți în învoire: unii dicu quô este scortisóra. Se citește în Midrasch quô cinnanonul creșce 'nalt în Palestina quô caprele și capriórele mănãncã bucosor dintr'ênsul. Despre *calamul* odorifer, unii credu que este queea que se dicce *calamus*, o trestie mirositoare despre quare vorbese Pliniu în historia naturale, cartea XII sect. 28, si quare creșce în Arabia, Syria și Indii.

24 Vers. « Καὶ ἶρις, si de iris unii o traducou

prin *casia*, precum și traducătorii nostri quei vechi. Casia este o scörță de arburellu. *Iris* este o florë foarte mirositoare în mare us la antici.

25 Vers. « Oliu ungere sântã... » Adică oliu de ungere sau spre ungere sântã.

29 Vers. « ... Si vor fi sãntele sântelor... » Modu de superlativ asiaticu, adică sântissime pró sãnte, că poetul poeților, Domnul domnilor, etc.

31 Vers. « ... Oliu linițô de ungere... » Linițô, în locu de alifie unsóre, que au ajuns foarte vulgare.

34 Vers. *Stactex* dicu quô este queea que se scurge sau se distilã din smynã și din cinnanon. Alții dicu quô este queea que se dicce *belsam de Meca*. — Onyx sau onyce vã să dicã unghie. Si aquest aromãt că și cuisórele are form'a unei unghie. Pare-se a fi un fel de moscu dintr'o scoică din lacurile Indiilor. Arabii o numescu unghia mirositoare. — Galbana nu se scie din quare arbure curge; are un miros foarte tare. — Libanul este incensul sau queea que abusivamente dicem *thëmfie*; quô θυμίαμα thëmfie vã să dicã profumul profumëturã.

CAPU XXXI.

3 Vers. « ... Spirit divin... » Geniu mare, facultate syntheticã de a aflã miđlocce spre a ajunge la scopu. — « Sciință în ori-que operã să cugete » facultate analyticitã.

3 Vers. « Sã architectone... » Sã architectu, adică să invente, să dea modele și planuri.

4 Vers. « ... Si la quelle lapidarie... » La cioplitul și sculptur'a petrelor — « tectonicele lemnelor » tẽmplãria și ori que croire de lemne spre edificare.

Quãte se vorbescu despre cunoscințele, geniu și sciințele lui Betselcel, erã în linguagiul de atunci cã și în dillele nöstre quãnd se dicce: 'ia dat *Dumneđu minte și pricepere*. Mai virtos în aquei timpu nu erã un sapient în vre o sciință sau vre un artist' quare să nu se dicã, să nu se credã quô erã în relațiô cu divinitatea.

17 Vers. « ... Si în ȕioa a șeptea își încetô și încetô... » Vechii nostri traducători dicu: « au încetat și s'a odihnit. » Dumneđu nu se ostenește qua să se odihneascã. Textul hellenicu dicce ἐπαύσατο (își încetô, adică lucrãrile) καὶ κατέπαυσε (și încetô de tot).

18 Vers. « ... Table de pétră scrise cu degetul lui Dumnezeu. » Póte-se quinevã să înțelegã a nume din vorbã în vorbã și din litterã în altã, quò Moysè, que nu dã lui Dumnezeu nici o formã cunoscutã, a înțelles aquí quò aquest Dumnezeu cu mânã materiale a scris aquella table? Da-qua Dumnezeu este spirituu, ellu cã putere miscã materia; prin urmare aquea mânã, aquel deget, fiind materiã sau mânã de omu, a fost miscat de puterea quare aquí de Moysè se numesce Dumnezeu qua sã dea mai mare majestãte stylului și sã insuffle venerația cuvenitã la raționamentele relative la dreptul Omului.

CAPU XXXII.

A se speria și a se teme popoul din ainea inemicului, a quere apã quând è insetat și ap'a lipsesce; a strigã și a quere de mâncare quând fãcea chinue dela pruncu pînõ la mamã și tatã, è în adevèr o revoltã de quare se teme și se appèrã ori-que cãpetenie, ori-que duce de popol. A abjurã ànsè popoul la principele proclamate și adoptate de dènsul, aqueasta este mai mult de quãt o revoltã, este o reacțiõ, o apostasie, o sinucidere. Quel que conduce popoul, atunci mai mult de quãt tot d'auna se cuvine à luã șérpele de codã, și de este cu puținã a 'l facee a se schimbã nu în bacul, ci în gladiu.

Popoul Hebreu, nu quere acum de mâncare quõci manã are de ajuns; nu apã, quõci stãncele și au deschis sinul și adapã și recoreesce pe toți; quere idoli din nou, quere objete înaintea quãrorã din nuou sã cadã în genuchi, quere servitute, sclaviã. Póte-se orbiã mai mare? Nu è popoul orbu, ci ambițiozii, intriganții que se strecorã pîntre popol sunt astuțiozii și ròi. Aqueștia tot d'auna prin idolatriã își facu interesele; și nu cuteadã àncõ a accusã pe Moysè, quõci erã considerat de popol, și indignația popularã le-ar' fi astupat gur'a; nu, nici o vorbã în contra lui Moysè, ci îi appucã sentimentele, se îndrãcescu de ocupațiuni seriõse, se facu quò le è témã sã nu fi murit Moysè pe munte: que vã fi fãcènd bietul omu acolo? meride cu sine n'a luat; pe înãlțimea muntelui manã nu cade; neappèrat quò a murit, a murit bietul omu, și que vã facee popoul acum singur fãrõ duce? Nimului cã ambițioșilor intriganți nu 'i è dor de popol în assèmenea împregiurãri preparete, provocate iar de dènsii. Pe nimeni cã pe dènsii, nu 'i appucã sentimentele de umanitate pentru bietul Moysè, pentru soția mai virtosã și copii lui; și în queastã furõde de sentimente le scãpã (farõ voia lor) și dieu: que tatã desnaturat! cum de își lassã soția și copii atãta timpu rãtãcind pe muntii!

Eccè appucëtorele, întregele și linguagiul amãgitorilor de popoli din toți timpii și din tóte locurile. Biblia se repetã în tóte periõdele de secolu. Popolul Hebreu nu se scõlã asupra lui Moysè, ci dupõ insinuațiunile intriganților se speria quò a remas fãrõ conducetõr, și în lips'a lui, quere dei, idoli quari sã 'i conducã.

Que sunt dei aqueicia pe quari Septaginta îi aratã prin numele de θεοὶ. Deii în antichitatea înaltã însemnã și ómeni potenții, dirigetõri, ómeni mai presus de vulgu. Intriganții ajunseserõ a convinge popoul quò a murit Moysè, și acum erã ei aquí spre a se propune numai buni de dei, de conducetõri, de idoli într' un cuvènt, quãrora popoul sã le dea și productul sudorii și sãngele în holocaustu.

Aaron, vèdèndu-se singur în ainea agitațiunii po-

pulare, prinde pe toți dupõ cuvèntul lor, și prin dei se face a pricepe queea que în genere de mai mulți se pricepea, adicõ idoli de adorațiõ; spre a împedica òre-cum precipitația órbã, se face a cede, și în locu d'a lovi popoul în contra quãruia nu putea nimicu materialemente, lovesce drept unde dureã mai mult, lovesce în aur, și în aurul pãrtii quellei mai delicate și mai simfìbili, în sculele femeilor.

« Luați dice, cercei de aur din urechile femeilor și filielor vòstre și adduceți 'i la mine.

« Si luarõ tot popoul cerceii... și îi addusserõ la Aaron.

« Si luându'i (Aaron) din mânile lor, îi plasmõ în sculpturã, din quare fãcù (sã esã) un vițellu turnat... » (Vers. 2, 3 și 4.)

Strategia lui Aaron fu îndemãnatã, quõci de-jucã planurile intriganților. Popoul vèdènd vițellul, și deprins cu divinitãtile Egyptului reprezentate prin boi, tauri și vițelli, luò cu totul altã direcțiõ de queea în quare îl împingia amãgitorii sèi, cu toții luarõ un avènt religios și cu toții, strigarõ :

« Aquestia sunt dei tòi, Israelle, quari te ex-dusserõ din pãmèntul Egyptului. »

Firesce quò intriganții se pãlrõ, quõci de unde așteptã qua popoul sã și allègã nuoi duci în locul lui Moysè, și aquei duci sã fiã ei, popoul strigò; eccõ ducii sau dei tòi: vițellul de aur.

« Vèdènd atunci Aaron, edificò altar înaintea (vițellului), și publicò Aaron dicènd : serbãtore Domnului (este) mâine! » (v. 5.)

Cã și cum ar' fi òis : triumf! intriganții sunt dejucați.

« Si sculãnduse de dimineață adoaði, înãlțõ holocaustone și offeri sacrificiu de mântuire, și se pusse popoul pe mâncare și pe bere, și se scularõ apoi spre jucare. »

« Si vorbi Domnul cãtre Moysè dicènd : passã și descinde mai currènd de aquí, quõci nelegiul popoul tèu pe quare 'l ai exdus din Egyptu. » (Vers. 6 și 7.)

Intrevorbirea între Moysè și Domnul lui este mai întinsã, ține pînõ la versetul 15. Quine ànsè este Domnul lui? Aquel Domnu este nevedut, nu are formã, n'are voce umanã. Dumneđu ànsè prin ómenii adessea operã și vorbesce. Firesce quò fratele sèu Aaron îi dette de scire dicèndu'i : nu mai întãrduã, scõlã-te și descinde mai currènd, quõci popoul se abãtù din callea que 'iai pereris. Quãte Moysè aflã dela frate-sau și dela ai sei, și quãte mintea lui apoi în indignațiõ și urgã îi dice a face, tóte dupõ doctrinele și principele lui, Domnul 'i le dice. Domnul que miscã, vivificã, și dirige totul.

Sã ne punem puçin și pe terrèmul litterar spre a explicã și òre-quare vorbe și phrasi.

2 Vers. « .... Cercei din urechile femeilor și filielor vòstre... » Versiunile Hebraic'a și Vulgata dice : « din urechile femeilor, filielor și filielor vòstre. » Partea quea debile simfìbile și strigètore fu în genere peste tot atinsã cu aqueasta. Aaron credõ a reține în locu pe bãrbați. Avèntul ànsè erã prè mare, intriganții devenisserõ domini ai terrèmului și al opiniunii.

4 Vers. « ... Îi plasmõ în sculpturã ἀπλασσω αὐτὰ ἐν γράσιδι; » vechii nostri traducetõri dieu, « iau închipuit în typar. » Ideea nu e cu totul aqueea, cu γρασις nu se înțellege typar quãt styl, stilet, sau instrument quare face gra, gra adicõ quare scobesce. Cu γρασιδι se înțellege și desemnul sau modelul que s'a fãcut înainte. Qua sã ne apropiem mai

mult și de textul hellenic și de quel hebraicu, disserterăm *sculptura* sau scobitură.

Vițelul de aur, după Phylon, se dice quò erà imaginea lui Typhon deul que în Egypt trecea de apostat, că Satan al lui Solomon. Cecrope diviniso pe Jupiter que resturnò pe Saturnu; Aaron dette afarò drept imagine a divinității pe Typhon que s'a fost oppus Pharaonului, Osiris. Jalbonski vâ să arate quò vițelul de aur representă pe Mnevis sau só-rele, que în Heliupole se adoră sub formă de taur. Boul Apis ânsê se uită quò erà cu mult mai popular în Egyptu, și noi credem quò Aaron înadins allesse form'a quea mai populară și mai venerată dejă de Hebrei, între quari quei mai mulți nu cunoșcea divinitate mai augustă de quât quea reprezentata sub forma Boului. Scopul lui Aaron fu de a dă mișcării populare o tornură religioasă, de unde în originea ei erà cu totul philarehică, din partea invidioșilor intriganti.

6 Vers. « ..... Si se scularò spre jucare. » Cu jucare nu se înțelege atât danțurile quât ori-que fel de jocuri spre petrecere. La sêrbătorile Boului Apis, popoul egyptean mână quea que rămăniă din sacrificiurile ce se dicea *salutarie* sau pefice, și apoi începea danțuri, jocuri, și petreceri. Aaron lassă popoul în voia lui, după datinele lui din Egyptu; și cu quât mișcarea luă caracterul religios cu atâta depărtă mai mult scopul intrigantiilor, și cu atâta mai mult deveniă un actu de accusare gravă înaintea quellor que erà în dreptu de a pedepsi și cu ênsuși mórtea, o asemenea reacțiò pentru quò toți jurasserò credință Domnului quelui que măntuie din casa servituții.

9 Vers. « ... Popol cerbiceo... » Sau greu, gros, aspru la cerbice *κληρονομία*. Expressiò a tutuor populilor pastorali și agricultori. Ei n'au sub dominații de quât vite. Vita nesuppusă la jugu, la frêu sau la ori-que labóre se dice grósă, aspră la cerbice, înfestată că asinul, tare la gură că calul, etc. Prin urmare cerbicos vâ să dică însculțitor, îndêrêtnicu, greu de condus.

10 Vers. « Acum darò lassă-me *εξουόν* με. Adicò acum nu mai încape ruge; justiția divină îi condamnă.

11 Vers. « Si se rugò Moysè înaintea Domnului Dumneđu, și disse: pentru que, Dómne, te minii cu urgiă spre popoul têu pe quare 'l ai exdus din pământul Egyptului cu forță mareșicu braçu înaltu? »

Justiția condamnă pe aquest popol dela amăgitor pînò la amăgit; minia sacră se apînșesse dejă în Moysè. Este ânsê o justiții que nu residă în mintea Omului ci în fundul inimei, o voce que ese de acolo și dice: spre que darò scoșesi aquest popol din servituie, din pământul Egyptului? au nu qua să aibă și ellu voia lui? de a cădut în erròre este quò a avut voie liberă și de sine allege o calle sau alta. Selavia este o fatalitate, și selavul n'are voie de quât a Domnului sêu. Pentru que darò 'l ai exdus din pământul Egyptului cu forță mare și cu braçu înalt, adicò prin revoluțiò cu braçu ardicat în sus, qua să n' aibă și ellu voia lui?

12 Vers. « Qua să dică Egyptenii strigênd: cu rêutate îi scòsse din pământul Egyptului spre a' i uccide în munți, și a' i extermină de pe pământ? »

Mai bine adicò a finne pe omu sclavu de quât să 'l scoți din sclaviă qua să 'l uccidi, făcênd bucuria Pharaonilor, devenind mai cumplit de quât dênșii.

Stăi dar, o justiții severă, nu fii prè prè justă qua să nu pècătuesci.

« încetêdă dela urgia miniei talle, și îmblândesce-te (o Dómne al Libertății) assupra rêutății popoului têu.

Tótă debatterea que își face Moysè în sine ênsusi, debatterea între inima que se îmvoie și între Minte que dirige și decide, o punne că nimeni altul sub formă de dialogu între ellu Moysè inima și între Dumneđu Mintea. Scopul este din quelle mai umane, și midocul sau form'a que dă ideilor salle din quelle mai just emblematic și din quelle mai politice: Dumneđu. Justiția și Mintea supremă este plin de minie, decis a extermină pînò la unul, și ellu legiutorul, ellu judele întervine și împacă, îmblândesce și desarmă justiția încontra criminalului amăgit.

Ast fel mai târziu cu mai mare blândete și iertare Iesus Christul strigă de pe Cruce: « iartă-le lor Părinte quò nu știu que facu. » Iartă adică popoului orbu que cată a și avé și ellu voia să liberă; iar nu și quellor que din scimță făcu, nu și invidioșilor hypocriți, nu și ambițioșilor trititori, nu și phariseilor que devin instrumentele Cesarului mai mult de quât Pilat, nu și ciocoilor que devinirò instrumentele, unii alle Kaiserului și alții ai Czarului în divanul *ad hoc* mai mult de quât nu le puturò servi generalii lor și commissarii lor; nu și pentru complicitii acestor intriganti risipiți prin popol și îndemnători spre a quere un idol. Popoul amăgit fu de ajuns pedepsit, quoci vițelul de aur, nu eși de quât din aurul femeilor și filiilor și filielor salle. De vâ eși vre un vițellu de aur din quea que făcurò Români acum, popoul cu sudorile salle vâ însummă tot aurul necessariu, și spre a se cumperă satrapii Turciei, și spre a se mai înfoli golani Europei, și spre a se îmbeuba nuoul idol. Popoul è de ajuns pedepsit; iertare dar pentru dênșul, nu ânsê și pentru quei que 'l au amăgit. Pentru aqueia are altă lege, altă carte, altă inima Moysè.

Pentru aestia descinde Moysè din munte; și ascultând textul, vedem quò cu fiă-quare pas, cu fiă-quare phrase și vorbă minia cresce că uraganul que se aude de departe, și cresce cu ori-que clipă. Să aũdım textul.

« Si renturnânduse Moysè descindù din munte;

« Si quelle doè table alle Mărturiei în mâinile lui — cresce expresia.

« Table de pétră;

« Scrise pe amêndòe părțile;

« Si de o parte și de alta scrise — în tautologia ênsuși se vede cum ferbe și cresce minia.

« Si tablele faptă a lui Dumneđu eră;

« Si scriptura scriptură a lui Dumneđu este, înserisă în table — Par'quò ar' dicce: aũdiți voi? Că que lucrul avea în mâinile salle! Peirea vine dela munte la valle.

« Si aũdind Iesus vocea popoului strigênd, dice către Moysè: voce de rebel în campamênt!

« Iesus nu sciă que s' a petrecut în campamênt. Moysè nu 'i spusesse nimicu. La asemenea decisii căpitani qui mari nu arată nimului nici mișcarea inemicului nici planurile salle.

« Dice și (Moysè) — nu este voce de predomnitor după țarie. — Că și cum ar' dicce acolo nu sunt nici baionnetele Muscalilor dela 1848, nici alle Nemților dela 1854, nimeni n' a predominat cu țaria.

« Nici voce de predomnitori în fugă; — ca și cum ar' dicce: popoul nu è speriat, nimeni nu 'i a pus lancea în costă, nimeni nu 'l a pus pe fugă.

« Ci voce de predomnitori în beție aũdu eu. — Că și cum ar' dicce: voce de cluburi, voce de beții demagogice, voce de quellor que au putut strigă mai tare, voce de laoplani, de amăgitori de popoli. Popoul è beat.

« Iar când se apropiò de campament, vede... vitellul și danțurile...

Tot nu credușse quâte audisșe. Vitellul și danțurile vedețe cu ochii, îl facu a eși din sineși.

« Si apriindenduse de urgià Moysè, aruncă din mâinile salle quelle doè table și le sfarmă la piciorul muntelui... (vers. 15, 16, 17, 18 și 19.) »

Quelle doè table de pétrù ;
Scrise pe amèndoè părțile :

Si de o parte și de alta scrise ;

Tablele que erà faptă a lui Dumneđu, Scriptur'a que erà scriptur'a lui Dumneđu,

Sparte sunt de piciorul muntelui ! »

Să tremure acum totă intrig'a și cabala ; să se pâlèscă și să se ascundă totă invidia. Să tremure și ênsuși popoul orbit.

Jos cu vitellul !

In focu să se ardă !

Pulbere măcinată să se prefacă.

In apă să se amestice, și toți filii lui Israel să se adape cu densa pinò la pruceul din fașe.

Vitellul să nu mai existe, in pulberè să se prefacă : iar aurul ducă-se înapoi la popol de unde a venit, adape-se cu densul spre a se desbătà. Beția nu erà de vin, quòci vin nu erà în desert, ci beția amăgirii, beția intrigantilor.

Mînia è mare ; ânșè Moysè cã și pe munte pinò a se decide mai întrébă acum pe fratele seu ; vã să scie caus'a cum s' a operat aqueasta reacțiò ; vã să se încredințè : este adevèrat dupò cum prepusesse ?

21 Vers. « Disse dar către Aaron : que îți făcù popoul aquesta quò addusseși peste densul pècat mare ?

Cum adicò îl addusseși în idolatriã, în perderea din noua a libertății, în servitate ?

Aaron îi arată tôte quelle întemplete : îi spunne quò popoul credènd mort pe Moysè, veni a i quere *dei*, adicò conducetori, și quò elu Aaron fu nevoit a dă o altă direcțiò mișcării.

Moysè pricepù totă intrig'a și prin urmare și totă strategia fratelui sèu spre a divertì popoul.

25 Vers. « Vèdènd într' aquestea Moysè popoul quò se dissipasse (quòci 'a fost dissipat Aaron spre dejucarea adversariilor lor.) »

Aquest verset se lassà a se traducee în diverse moduri.

Dupò Vulgata se dîce quò popoul erà despuiat, quòci Aaron îl facusse a se despuia în risul adversariilor popoului. Si cu aqueasta se arată beția serbătorii. Ânșè cu que erà să se îmbete în midlocul desertului, unde adesea îi lipsiã și ap'a ? Beția erà morale, erà amăgirea intrigantilor,

Hebraica dîce : *il pusse în desordine în locu de despuiasse* spre rușine lîngò adversarii sei.

Septaginta, dupò quare traducem noi, se exprimă prin *dissolvens dissipasse*. que vechii nostri o dîcu risipisse în material. Cu *dissipasse* ânșè se înțelege și în moral adicò îi didesse petrecerii, cum intrigantii sau inemicii poplului să nu pòtã a se mai servi cu densul. Vorba *επιζήτησεν* vechii nostri traducetori o arată prin *bucurie*, și atunci se înțelege bacuria quellor que se preparã à punne sabie pe popol ; noi o tradusseròm prin *dejucare* sau și rușine quellor que îl amagisserò ; sau mai bine dejucare a planului intrigantilor. Aquesta credem quò este și sensul adevèrat al unui scriitor cã Moysè que de doè ori susținne caus'a popoului, o dată pe munte cu Dumneđu lui, și altă dată jos cu Aaron querèndu i cuvènt de queea que fîcusse. Dissipatia dar nu fu o cursă spre a putè ucide popoul, ci o dejucare a intrigelor invidiosilor.

Attunci darò, convins de insinuațiunile învidioși-

lor, que prin idolatriã sperà să ajungã la putere, convins ânșè quò vitellul de aur și ori-que idol avea a resturnà nu un omu que se puneã tot d' auna în rëndul quellor laltì, ci o doctrinã salutarã, vedèndu și vegherile și planurile, și sudorile și sacrificiurile mai de un secul amenințate pîntr'o reacțiò așã de pericolosã , nu mai putù omul ; pîntru inemicii sei personali de atâtea ori se luptò cu sineși sau cu Dumneđu seu spre ai justificã, pe adversarii ânșè principelor salle umanitare, pe adversarii Dumneđuului que appãrusse spre a liberà lumea din servitute nu i puteã iertã. Momentul de a ardică mânia și a lovi erà propițiu ; popoul erà în dissipatiò.

« La mine dar înquoaci, ori-quine este cu Domnul, strigò plin de minie trimisul și prophetul lui Jehovah. »

Descendenții lui Lévi, din aquãrora sementie se aflã și Moysè și Aron, descendenții lui Lévi que sperà a deveni sacerdotii sistemii quei nooe, și quari dela strãbunul lor avea exemplu măcellului din cetatea Sichimilor, de afectiò către Moysè, din interes particular al unei caste que avea a formã, din naturã impetuosi și vèrsatori de sânge, cu toții se adunarò în pregiurul capului sementiei lor.

Cu toții se armarò, și dupò command'a lui Moysè din pòrtã pinò în pòrtã strãbaturò campamentul și trecurò pe sub gladiu, frate, vecinu, amicu, fiã-quare pe quel mai de aproape al sèu.

Măcellul fu mare, horribil, asiatic în tótã furorea fanaticismului ; nimicu nu è mai terribil și mai neuman de quãt a se dã sabia în mâna Levitului. Dupò versiunea Vulgatei, luãnduse dupò Pavel que erà Phariseu și avea tradițiunile aquestor'a, doè deci și trei de mii cãdurò, ucidènduse frate pe frate, iar, dupò versiunea quellor Septe deci, cum și samariteana și hebraica, grațiã Domnului ! nu cãdurò de quãt numai trei mii, și nici nu credem sã fi fost mai multe victime, quòci pe de o parte vèduròm și principele și dorul lui Moysè pinò să se determine la o asemenea pedepsã, și pe de alta sunt trei versiuni încontra uneia que mărturisescu adevèrul.

Trei mii sunt de ajuns la asemenea împregiurări spre a servi de exemplu la trei milliòne.

Quine è cu Dumneđu și cu Patria, viã la mine sau eu mè voi duce la densii, și în dioa quãnd vitellul de aur se vã punne pe piedestal, vã fi de ajuns a corãți numai trei sute de idolatri dintr'o pòrtã pinò la alta a campamentului, și alți trei secolu Dumneđuul pãrinților nostri vã avè altarele salle în nova fèrrã promisã.

29 Vers. « Disse atunci Moysè : impluròți sau consacraròți astãdi Domnului mâinoile vòstre, fiã-quare în filiul sèu și în fratele sèu spre à se dã peste voi binecuventare. »

Quãt è de crud și de greu a veni quineva în asemenea momente de crise ! quãt è de greu quãnd ajunge quineva, nu picidorele sau mâinile, ci un singur degit a tãia spre a mântui corpul întregu de cangrenã ! In adevèr quò în asemenea momente binecuventã quinevã pe chirurgul que se însarcinã cu meseria carneficelui, quòci a tãiat brațul sau piciorul și a mântuit corpul. Un popol ânșè, o națiò è un corpu collectiv, și membrii lui cangrenati sunt fiã-quare, de și părți alle unu tot, ânșè sufflete îatregè, frații și filii nostri, și quãt este și de mii de ori mai dureros, a dîce quinevã : pèrã trei mii spre a mântui trei milliòne și nisce principe salutarie ! Binecuventat chirurgical que a sarcina carneficelui ; binecuventatã mân'a que implantã ferrul în inima filiului și fra-

telui său! — Moysè dice aqueasta. Anse ia să 'l auzim și când este singur, față în față cu Dumnezeu sau cu Conștiința sa.

31 Vers. « Se returnò Moysè către Domnul și disse : rogu-mè, Dòmne, pècătui't a popolul aque-sta pècat mare, quoci își făcù dei de aur. »

32 Vers. Si acum de voiesci a remitte pècatul lor, remitte : iar de nu șterge-mè și pe mine din cartea ta que ai scris' o tu. »

Popolul în adevèr a comis pècatul, quoci singur de unde erà liber și nu cunoscea alt Domnu de quât pe Dumneđu sus, își făcù deu de aur, se suppușe de bună voie a îngenuchià în ainea averilor sau aurului, din nouu a fi cumpèrat, și vèndut, și împilat de quei potenți și avuși. Mare pècăt în adevèr, pècat de sinuccidere ! Exemplu s'a dat, culpabili s'au pedepsit ; ànsè pècatul nu se remitte, nu se iartà pînò quând omul nu și 'l cunòsce singur și nu se decide de a nu 'l mai facee. Așà Moysè strigà, se rógà înaintea lui Dumneđu, qua să facà cum pècatul să se spele să se ierte, adicò popolul să se lumine să vègà que a făcut și să se decidà à nu 'l mai facee, à se îndreptà cu un cuvènt, à devinì în adevèr liber ; quoci de vè fi iar să mai viià la idolatrià, iar să mai cađà în genuchie înaintea Boilor și Vițellilor de aur, înaintea tonților și măgarilor que n' au altà calitate de quât să scie a quere aur și tot aur dela popol pînò să se prefacà în Boi de aur, atuncì, Dòmne ! strigà Moysè, spre que mai făciui quâte am făcut ? Spre que atâtea veghierì, și sudorì, și sacrificiui ? Spre que infine aquest mare sacrificiu de pacea suffletului meu de a ucide 3,000 de ómeni ? Spre que tôte aquestea daqua pècatul nu se vè sterge, daqua popolul nu se vè rennoi ? Sterge-me atuncì și pe mine din cartea ta que ai scris' o tu. Ia'mi adicò nu numai viața, ci și numele și suvenirea despre mine quoci atuncì în locu de duce și regenerator, voiu trecce numai cà un tyran și carnesic al Popolului.

O cu quântà durere sunt pronunțate aqueste din urmà cuvinte !

Rugele ànsè, lacremele, țipetele nu exprimà de quât dorul que are quinevã în sufletul seu în inima să ; nu au virtutea de a vindecà dorul de a reparà rèul. Quând suspinãm, plângem și țipãm ne arătãm numai durerea que simțim, și quel mai de apprope al nostru que stã mort înainte-ne nu se mai scòlã spre a ne consolà. În van sunt rugele și lacremele, quoci legile eterne alle lui Dumneđu sunt nemutabili și nimeni nu le calcã nepedepsit. Vocea lui Dumneđu que exprimà și aratà aquele legi prin mintea Omenilor de elitã ecèc cum se exprimà către Moysè :

33 Vers. « ... De a pècătuit quinevã înaintea mea, sterge 'l voiu din cartea mea ;

34. Iar (tu) acum passà și condù popolul aque-sta la locul unde am đis ție ; ecèc angelul meu vè precede înaintea feței tale, și în dioa în quare voiu cercetã, aducee-voi assupra lor pècatul lor.

35. Și în (adevèr) pedepsì Domnul popolul pen-tru quò a fost făcut vițellul de aur. »

De ar' fi făcut incai vre un Hebru de aur, vre un omu de aur, ci un vițellu de aur, un bou de aur !

Tot lucru are natur' a sa și aducee consequințele salle, grâu semèni, grâu seceri, secarã semenã altul secarã secerã. Spini și triboli semènã al treileã, la spini și triboli să se aștepte. Omul dupò legile naturèi è mai greu de quât aerul și ap'a. Omul nu se pòte lãsa cu capul în jos nici ènsuși cu capul în sus dupò crestetul unui turnu sau de pe marginea unei stãnce ; quoci calcând legile naturèi pedeps'ã este în datã, immediatã : plum-

bã sau sfãrmat sau innecat în fundul abyssului.

Așà sunt de cunoscute legile naturèi în quât tôte exemplele que addusseròm sunt cunoscute și de quei mai simpli ómeni și de ènsuși animale. Callul nu dà pe focu, nu se dà de bună voie de rìpã. Furnic'a ènsuși se accatã și se pune pe paiul que plutesce d'asupra apeì și nu se lassã singurã în vocea undei... Un Romãn se dice quò a vègut pe óre-quine în pãdure stând pe marginea unei crace și tãndu-o dela rãdècinã. Mhei, Romãne, sau Tsigane, fi disse, a să cađi. — Ci nu vei fi tu Dumneđu, fi disse quel imprudent, qua să scii que a se,mi se întèmple. Romãnul nu erà Dumneđu, ci scia quò dupò legile naturèi sau alle lui Dumneđu, nu se pòte tãnd quinevã crac'a dela rãdècinã și stând pe sommitatea ei să nu cađã din preunã cu densã dupò quâte-vã loviture de secure. Quând a venit timpul, imprudentul cađù peste capu cum să 'și rupã jungbietur'a.

Dumneđu lui Moysè que nu è reprezentat prin nici o formã de quât prin Mintea, Rația supremã ; nu respunde lui Moysè quò a făcut bine sau rèu ; nu fi promite quò vè iertã pècatul, — quoci tot principul își are consequințele — ci cu tóta gravitatea și certitudinea dice : De a pècătuit quine-vã înaintea mea (adicò înaintea legilor eterne) sterge 'l voiu din cartea mea ; adicã de a semènã rèul, rèul vè culege... Iar tu passã înainte, cautã 'ți de callea ta. nu abandona cugetul tãu, stãruesce pînò în ultim'a consequință.

Romãni se seclarò la 1848 quând tótã Europ'a officiale, tôte thronurile așteptã mântuire dela Czarul, și fãrò a fi indemnati nici sustinuti de nici o putere, se seclarò assupra Czarului, adicò assupra appètorului tutulor Potentaților, adicò assupra Europei officiali întregè, și strigarò jos protectoratul excludiv al Czarului ! și sus protectoratul colectiv al Francei, Englietrei și Germaniei. Se pussesserò adicò la rãdècina sau tulpina tractate-lor lor, existinței lor politice și naționali și se încercã a tãii ramurele vermulose que amenință arburele întregu de putreziune și a secuturã omidele que devorã ori-que flóre și ori-que frunđã.

Cu Turcia, cu Russia și cu Austria assupra lor, cu guvernele Europei întregè și cu ènsuși al Francei de atuncì antipatice, cu rèutatea și cabalele Phanarioților și puilor de vipere în miđloc lor, cu rivalitatea sau neînțelegerea fatale a Ungurilor și a Polonilor, trei luni strigarò în fačã lumii drepturile lor ; doi anni gemurò prin carcere, prin angarii, doi anni ajunserò să nu mai aibã nici cenușã în camin : și flãmândirò toți, murirò mulți, perdurò starea, libertatea și demnitatea de omu și mai mulți, și jos protectoratul abusiv al Czarului nu încetã din gurele lor. Europ'a fi auđi, și Europa officiale tótã se seculò ènsuși assupra Czarului que o mântuisse, Europ'a officile se determinò a deveni ingratã, și să viiã cã nici o datã a dà ajutor Treurului, numai qua să mântuie Dunãrea de usurparea Czarului, și infine Romãni trãirò a vedè desființat protectoratul excludiv al Russiei, și a'i luà locul garanția colectivã a Europei, nu pe temeiul tractatelor violente și fraudulose cã alle Russiei cu Turcia, ci pe al unui tractat solemnel, European, și a nevoie de violat. — Queea que au semènã Romãni, aqueea furò chiemați a culege quând veni timpul. Atuncì ànsè quei que la 1848 nu 'i putusserò amãgi, puì de viperã que făcusserò causã comunã cu agenții Russiei și consorti spre a le arrestã și ucide alleși, spre a ucide popolul desarmat ; spre a ardè Regulamentul quând nu mai erà timpu de

ars, ci de a se depunne în archive ca proprietate a Historiei ca toate instrumentele de tortură din mediul evu, și că o probă a protectoratului ilegalității; atunci, sau acum ăciu când fură chemați de a culege queea que au fost semănat, puil de viperă reușiră a'i amăgi spre a dă focu cămpului întregu și a arde toate seceritur'a.

Sau mai bine qua să ne servim tot de parabola Românilui cu arburele și cu tăetorul imprudent, ăcicem : Un arbure secular a nume Romania dintr'aqeeaa-și tulpină întindea două mari ramure, Moldova și Terra Română. Mulți se uită la densusul și se recoria la umbr'a lui! întempeirile îi uscaseră multe ramure, omidele îl despuiseră de frunde; sucu de viață ănsă eră într'ensul multu, eră ănsă amenințat de cangrena vermuloșității que se întinse în atâtea remurelle, de omidele parasite que îi ducică și pâlă ori-que frunđă. La lucr'u copii strigară mulți spre a mântui arburele național, două ramure nu resaru de quăt dintr'o singure tulpină, fructele lui sunt tot aquellea; două ramure nu facu de quăt aquelleși arbure, uniunea există în tulpin'a lui în rădăcinele lui que sunt tractatele pe quare se base existința lui. La lueru numai pe ramurellele uscate și pe omidele parasite; jos cu densesle qua să trăiască arburele! jos cu densesle strigară cu toții. Iar filii Periciunii, puil de viperă se amestecară în lucru, profitară de entusiasmul general sau de amorul general que tot d'aun'a, din građiță, cu quăt este de divin cu atâtea este de orbu, daqua este numai Amor fără Minte. Toți Români luară securele, și în locu de a se întemăia pe tulpină, la rădăcin'a ramurelor de unde să obore tot que e uscat și tot que e omidă; se suiră pînă unde se pôte mai sus pe ramurele quelle mai uscate și mai vermuloșe se întemiară pe demagogiele puilor de venetici și de phanarioți, si cu loviture necontenite răpăia cum să resune în Europa întregă, spre a tăia delă rădăcină quelle două ramure mari și seculare.

Mhei, Române, ai să cađi strigă unii speriați, quăci în locu de a te pune pe temeiul sau tulpina tractalelor que ai cu Turcia și în quare stă existința ta politică și naționale și de aquí să începi a curăți, a rennoi și a dă viitor arburelui; tu te ai cocoțat pe tot que este mai uscat, mai vermuloș și mai putredu, și dai de mörte în ănsuși existanța ta, în tractatele părinților tăi; — Ai să cađi, Române, quă alergi la përlul lăudat cu sacul; quă ai abdicat la drepturile talle de nație autonomă que a tractat de egal cu egal cu Turcia, și acum în locu de a querre a tractă cu densa, și a quere aquaasta mai nainte de toate, te puil în stare de epitropiă, și te lași a ție se consultă dorințele că ori-que copillu, că ori-que sclavu; ai se cađi, Române, quă ai abdicat la dreptul țeu de autonomie și recunosci dreptul que se dă Turciei de a ție octroyă legile; te ducă a sărută firmanul que ție convocă reprezentanții, și adunarea generale que are a decide despre sörta ta, consiști singur la a se numi că nici o dată *divan ad hoc* divan pentru *treaba aea*, divan de poruncială. Te ai cocoțat, Române, pe que este mai putred și vermuloș în Europa, pe un principe străin, pe un bou pe quare cu sudorile talle a să 'l faci de aur, te ai cocoțat la cucuiata, și dai cum nici o urmă să nu se mai afle din drepturile talle; răsună Europa de imprudenta ta în marea bucurie a inemicilor tăi și a sperjurilor que te-au condus, și quari votând unire, allergă după domniile desunite, votând principe străin și mărturisind quă ei nu sunt capabili de a guvernă, adică boi și viței, vin acum cu aurul vostru que v' au

stors spre a se face ei Viței de aur cu însutul de queea que vor mai störce dela voi. — Ai să cađi, Române, quă te ai pus rău, și dai de mörte în tot que e mai fundamental.

Românilui ănsă e sus, sus banănească în aer caldare pe ramure putrede, în beția divarunilor *pentru treaba aea*; quine e că densusul Român și patriot! Jos cu trădătorul que nespuine quă avem să cădem, jos cu tot afurisitul, que ne voiesce binele!

Pu! în peste capu apoi cu toții; și quând se desbătără sbucinați și mai striviri de cădere, începură a strigă drepturile noastre! Quare drepturi? Le respund ănsuși adversarii que îi învățaseră a se suil atât de sus a încallică pe principii vermuloși străini, și a'și rumpe tractatele; quare drepturi? După o dată le ați desființat singuri, recunoscând Sultanului a v' convocă reprezentanții, a v' octroyă legile, și a v' dă alt nume facultății vöstre legiuitoare. Divanurile de poruncială nu sunt adunări generali. — Quare drepturi? quând singuri ați mărturisit quă n' aveți nici o parte sântoșă între voi, quă nimeni dintre voi nu e capabil d' a v' guvernă, quel puğin că pe Sirbi și Montenegrini!

Tot principul dară își are consecințele sälle: que semeni aquaee culegi; și Dumneđu dice lui Moysë tot a'șă: « În dioa în quare voi cercetă adduce-voiu assupra lör pëcatul lor. »

Quând vine timpul, pëcatul sau rëul principu semănat resare cu fructele sälle însutite.

35 « Vers. Si în adevăr pedepsi Domnul popoul pentru quă a fost făcut vițellul de aur que făcuse Aaron. »

Que ați făcut, Prë sfinților Mitropoliti și Episcopii, ai Romaniei, Viței de aur sau altar Dumneđuului Parinților nostri? Unde mai sunt tractatele lui Mireea, lui Vlad, lui Bogdan și lui Rareșu? que cătați a v' face presidenți în *divanul ad hoc* și să v' prosternați în templu lui Baal? Tabernaculul Mărturie eră încredințat în mâinile vöstre. În miđlocul desertului de patime și de nesciință, sërpii mușcă popoul de toate părțile, și în locu de a înălță șerpele de aramă, v' ați pus pe sine-ve drept stindard d' assupra turnului lui Babel, în presidența Confusunii din divanurile *ad hoc*. În dioa în quare v' cercetă Dumneđu, aduce-va pëcatul vostru assupra vöstră. Vițellul de aur își v' aduce fructele sälle; și vor fi förte amare, daqua nu veți dissipa popoul, și că nisce alți Aaroni și Moysi nu veți strigă: quine e cu Domnul viiă înpregiurul nostru.

CAPU XXXIII.

Să ascultăm que mai dice Domnul către Moysë După que fură curățiți quei que îndemnesseră spre a se committe pëcatul, pëcatul sinuciderii naționale, pëcatul fabricării vițellului de aur și a închinării la asemenea idol.

1. « Passă, descinde de aquí tu, și popoul que exdușesi din pământul Servitudinii (passă), la pământul que jurai lui Abraham și lui Isaac și lui Iacob, dicënd: posterității vöstre il voiu da; »

2. « Si înpreună voi trimitte angelul meu în aintea ta și v' allungă (audiți!) v' allungă afară pe Chananeu, și pe Amorrhue, și pe Chetteu, și pe Pherzeu, și pe Gergesen, și pe Eveu, și pe Iebuseu. »

3. « Si te va întruduce pe tine în pământ que revără miere și lapte; — quăci eu nu me voiu suil (pe calle) din preună cu tine, pentru quă popol tare la cerbice fiind tu, să nu te consumu în calle. »

Pëcatul se commissesse, și după dreptatea sau legea eternă cătă să adducă rezultatele sälle. Tot que se mai pôte face în asemenea înpregiurări

este să abată quineva justiția inexorabile. Să închiadă ochii dreptatea, să peră un moment din mijlocul omenilor, qua să nu le dea după faptele lor, când faptele sunt reelle. Așa Dumnețeu dicea lui Moysē, tu caută-ți de calle. Din tată în filiu aveți tradiția quō țerra promisă a vōstră este, că și cum ar' dice astăzi: din tată în filiu aveți tradiția și speranța și aspirațiunile quō pînă există nația română uniunea ei se va facee mai currend și mai târziu Avēnd dar credința aqueasta și stăruirea aqueasta, nu te desperă, passă înainte; angelul meu va precede înaintea ta; gintile adversarie vor fi allungate; iar eu Dreptatea severă, que dă fiă quăruia după faptele salle, eu în mijlocul unui popul tare incerbice n' am que căută, pentru quō dreptatea n' are de quāt a pedepsi pe culpabil, eu me voui depărtă pentru un moment qua să nu se consumme populul în callea sa. — Dumnețeu Justiția, se dă în laturii quānd voiesce a mântui pe imprudenți și pe culpabili. Si lassă a veni angelul grației și al Misericordiei. Impillați numai, quei que sufferu sub jugul lui Pharaon au nevoie de Dreptate. Si vai de culpabili quānd Dreptatea se armă de gladiul seu; ei n' au nevoie de quāt de clemență.

Greu vi se par', Românilor quāte auđirōți, după quāte ați pătit și veți mai păți din imprudență vōstră și după faptele vōstre, și daqua în adevēr cuvintele v'au fost sincere, daqua scopul v'a fost sacru, și callea que-ați fost luat a fost răcătă, faceți și voi que făcu populul hebreu, daqua mai sperați a ajunge la țerra promisă, la marele și naționalul vōstru ideal.

4 Vers. Si auđind populul cuvēntul aquesta reu, luginō (cu toții) accoperinduse de doliu; nici un bărbat nu și pusse ornamentul pe sine.

6. « Si și depusserō filii lui Israel adornamentul lor, și peristol' a dela muntele Choreb. »

Iși adduce la minte cititorii quō în predioa promulgării Legii, totu populului Israel se dicesse de scire spre a se spēll', curății, a revesti fiă-quare cu ornamentele și stolle salle. Acum darō quānd au a se mișcă dela muntele Choreb către țerra promisă nu facu că quei que eșirō din divanul *ad hoc* spre a și purta stolle și uniformele prin antecamerile Parisului a dă baluri și a se duce la baluri, mărturisind quō ei de și au querūt principe străin, au fost numai qua să paralyse uniunea și să o facă mai difficile de quāt mai nainte. Prob'a de serviciul lor que au făcut inemicilor uniunii o arată quō solicietă fiă-quare pentru sine, nu Domniatul ci pašalikul turcescu. Turci, Nemți, Englesi astăzi sunt amici și protectori tutulor peșitorilor que în Divanul *ad hoc* au votat pentru principe străin. Toti inemicii uniunii vor recompensă largamente comediantilor que jucarō cabala; le vor dă dreptul din nou să sugă sângele Românului desunit, și împerechiat mai mult de quāt tot d'auna.

Nu, Românilor, quāți ați mai remas, luet pe capul vōstru, repentire adicō, cunoscință a adevērului quel puțin acum după que se cunoscu adevērul, și vē cunoseurōți adeverați inemici.

7 Vers. « Iar Moysē luāduși tabernaculul, îl întineu afarō din castre și se chiamō tabernaculul Mărturie... »

Afarō din campamentul unde s'a fabricat vițelul de aur, quāți mai sunteți cu Domnul sau cu Uniunea, afarō din consiliul invidioșilor, trădătorilor, și mīncinoșilor fără rușine și renegaților, afarō vē întindeți și vē infigeți tabernaculul vōstru, tabernaculul Mărturie, tabernaculul Protestațiunii, și de nu credeți quāte Biblia dice quō s'a întemplat lui Moysē, veți vedē cu ochii quō se vor

întempla vōe. Colōnă în adevēr nu de nor ci de lumină va sta la intrarea tabernaculului vōstru, Dumnețeu va vorbi față în față cu voi, — firesc după cum vorbesce Dumnețeu iar nu omenii — va vorbi față în față cu voi după cum vorbesce amicu cu amicu; și Turcul va tractă cu voi, după cum a tractat cu străbunii vōstri, după cum tractă quel puțin cu Sirbul și cu Montenegrinul.

11 Vers. « ... iar Jesus ajutorul (lui Moysē filiu lui Navē, june, nu se depărtă dela tabernacul... » Jesus Navē quānd a murit eră în etate de una sută dece anni. Se scie quō a pretrecut și ellu cu queilalți în desert 40 de anni; se dice quō a mai trăit după eșirra din desert alți 14 anni. Prin urmare Jesus Navē quānd a intrat cu tot populul în desert eră de 56 de anni; și a se dice june, este sau pentru quō în adevēr eră june pe lūngō Moysē, și după etățile din aquei timpi, sau quō june aqii se pōte lua că și vorb'a *copillu* (în casă) că un pagiu sau ajutorant que eră pe lūngō Moysē.

Tot ānsō que este mai de însemnat în versetul aquesta este quō despărinduse tabernaculul Mărturie sau al Protestațiunii și trăgēnduse afarō din campamentul unde se commise nelegiuirea, peccatul sinuciderii naționali, Jesus-Navē que este o personificația a tutulor junilor din Israel, pre cum adesea Moysē se arată că personificația a populului întregu (vedē versetul 3); Jesus Navē personificația junilor que aveau a conquistă țerr'a promisă nu se mai depărtă de tabernaculul Protestațiunii. — Către voi mē adres filii mei de predilecții, junilor ai Romāni, quāror le-am consacrat tōte veghierile melle de mai mult de trei deci de anni. Nu ve depărtați de tabernaculul Protestațiunii, de voiți a ajunge la țerra promisă protestați cu mine din preună încontra ori-quāruu actu v'a violat drepturile naționalității.

O Patriă cu atātă mai mult de scumpă cu quāt ai fost și esci de amărăț! Filia a Romei, de parte de surorile talle, necunoscută de dēnsele, orphană și străină în mijlocul atātor ginți barbare; în amorurile talle legitime concepuși și purtași mai mult de un secul în pāntecele tēu o filia demnă de antea Roma, demnă d' a stă d'allătura cu Italia, Franca și Iberia. Numele ei fu pus mai din ainte *Uniune*. Iorgovici, Shincei, Maiori, Lazarii au dorit'o. Eu am cāntat'o și cu dēnsa legēnam tōte visele de aur alle junilor Romāniei. Pruncul *Uniune*, începuse dejă a săltă în pāntecele teu. Ancō dela 1849 și 50 începutu a vedē quō filii aquellor que persecută și batjocoria pe Lazar, quānd va veni timpul naserii, se prepară spre a l' sugrumă āncō din pāntecele teu (vedi *Epistole și acte*). Ora durerilor veni; pe atūnci Franç'a într' un amor illegitim și précurvar se lassă ai face Czarul un copillu, aquesta fu o fētă proiectată de Ecaterina, desiderată de Nicolae, laborată infine de Alexandru. Fētă bastardă, eșită din adulterul Francei cu Czarul actual, îi passerō numele Uniune, și filii Periciunii venirō să uccidă pe adeverat'a ta filia eșită din rerunchii tei, din durerile talle, și să și dea de moștenitōre un bastard un monstru, numindu l' Uniune. In van strigam quō adevēratul pruncu legitimu se uccide mai înainte d' a se nasce, invan arātăm quō nu e scump'a și dorita nōstră Uniune, surora nōstră quea adevērată aquea monstruositate que eră addusă spre a ne răpi arevera străbună și pînă la tot que mai remāsese din drepturile talle. O Patriă! Unde îți este pruncul tēu quel adeverat? Măntuitu l' ai de conspirația filiiilor desnaturați și de machinațiunile străinilor?... O

Dumnezeule! O Mamă Moacăcută, Mamă Olteană, Mamă que tragi aratru ca Cincinații, que pasci oile ca Baba Docia, quāt esci de tare în opinele talle, quāt îți sunt bracele de virtōse subț iisōra ta. Ancō 'ți è rotund pātecele. Loviturele puilor de viperă, veninurile compliceilor Fanarului, nu pot asă de facil a te face să lepedi mai nainte de timp. E viu! saltă ancō în pātecele teu, pruncul Salvator, surora noastră de speranță și de caruntețe. S'a învederat infine cabala; Bastarda Francezi și a Czarului nu vā luā locul filiei Talle adevērate.

Afarō dar din campementul unde s'a dospit și s'a commis pēcatul; afarō din campamentul Nelegiurii, o junilor Romāni, și toți Romānii quei maturi que correspondēți la speranțele junilor. Afarō întindeți și implātați Tabernaculul Protestatiunii, și nu vē mai depārtați de dēnsul pentru quō în mǎinile vōstre se confidă viitorul Patriei.

14 Vers. « Si fi disse (Domnul): Precede-voiu eu tot aquella în aintē 'ți și îți voiu da repaos. »

Despre versetul aquest' a sunt mai multe opiniuni, și prin urmare diferite traduciuni: unii traducū, cā quei din Hebraica prin:
« Indignația mea se vā allinā și îți voiu fi propițiu. »

Vulgata se exprimā quam: Precede-voiu în persōnā în aintea ta și îți voiu procurā repaos.

De aqū apoi vin comentatori și dīcu quō aquest verset nu se învoiesce cu versetul 3 unde dīce: « Nu me voiu sul (pe calle) din preună cu tine pentru quō, popul tare în cerbice fiind tu (aqū Moysē se ia drept Israel, drept personificațiō a popoului), s'ā nu te consummu în calle. » Si quō prin urmare Dumneđu dīce și desdīce.

Jucārie mare, ba și batjocurā mare ar' fi de s'ar' luā Biblia dupō litterā și s' ar crede Dumneđu cā o fință materiale, cu voce materiale. Dumneđu nu dīce și desdīce, ci mīntea omului que se ia drept vocea lui Dumneđu vine adessea în assemena compene pīnō aflā adevērul. Moysē nu narrā de quāt figurat queea singur își dīcē cā mīntea sa. Apoi de vommu studiā mai cu luare a mīntē versiunea quellor Sēpte deci, pere și ēnsuși aqueastā pārutā contradicțiō. Pēcatul o datā făcūt nu se mai desface, și catā a'și adduce currēnd sau mai târdu consequințele salle, fructele salle. Aqueasta s' a dīs o datā, și dreptatea nu mai are que cātā acolo unde s' a commis nelegiuria, dequāt spre a pedepsi; acolo Clementā este bine-venitā. Aqū Dumneđu-Dreptatea, Dumneđu quare se dīce quō este *tot aquella* αὐτός (asta quare mē veți) și quare rēu s' a tradus prin *ēnsu'mi în persōna*. Dumneđu-Dreptatea que è plin acum de urgī, trece-voiu dīce înainte, nu te voiu pedepsi adicō și îți voiu da repaos. Prin urmare nu è nici o contradicțiō, queea que a dīs nu se desdīce, se desdīcu aqueia que pe αὐτός în queasta impregiarare îl traducū sau îl explicā *cū ēnsu'mi în persōna*, iar nu prin eu aquesta, Dreptetea sau Urgia voiu trece înainte, adicō voiu trece cu vederea, dāndu 'ți repaos spre ā ajunge la scopul tēu, cu tōte quō pēcatul își vā dā fructele salle.

Aqueasta se învedereadă din versetele urmētōre, 15 și 16, în quare stāruesce Moysē și se rōgā să viā ēnsuși Dumneđu în preună cu dēnsii; și aqueastā rugā ar' fi fost absurdā dequa αὐτός ar' fi însemnat *în persōna*.

La aqueastā dar rugā stārūtōre, printr' una din figurele retorice și din metaphorele quelle mai politice și mai incuragietōre, în fine spre a se îm-

plea inimile popoului de speranță se dā respunsul, nu contradictoriu, ci făcūt de un bārbat de o politicā din quelle mai 'nalte.

17 Vers. « ... Si cuvēntul aquest' a que dissesi voiu face; quōci aflat' ai grațiā înaintea mea, și te sciu pe tine mai mult de quāt pe toți. »

Cu aqueasta și cu altele assemena aquestei expressiuni mulți accusā pe Moysē de imposturā. Noi ānsē, neputānd luā lucrurile *ad litteram*, dīcem quō este o figurā a metaphorei; și apoi daqua nu erā să scie Dumneđu pe Moysē și pe fiā-quare din noi, quine altul pōte să ne scie que cugetā fiā-quare și que face pe ascuns; unde este impostur' a în assemena expressiō?

19 Vers. « I se respunde: Trece-voiu eu în aintea ta cu gloria mea și voiu chiemā în numele Domnului înaintea ta, și grațiā-voiu pe quine voiu grațiā, și avē-voiu misericordiā de quine misericordiā voiu avē. »

Traducțiā vechiā romānā dīce: « Si voiu chiemā în numele meu; Domnul înaintea tā, în locu de: și voiu chiemā în numele Domnului. În adevēr ediția din Vaticanu al lui Sixtu Quint dīce:

Και κλήσω τῷ ὀνόματι μου Κύριος ἐναντίον σου.

Iar ediția din Athene coprinde:

Καὶ κλήσω τῷ ὀνόματι Κυρίου ἐναντίον σου.

Greutatea aqū de unde esu aqueste versiuni diverse este quō ēnsuși Dumneđu se presupune quō vorbesce și Domnul ne avēnd alt Domnu, nu pōte ținne lingagiul unui muritor sau angel, prin urmare dīce chiemā-voiu în numele meu; Domnul (adicō quare este Domnul).

Aqueasta ānsē este o correcțiō modernā făcūtā în Vaticanu; dupō originalele vechi este cum se dette în Athena: chiemā voiu în numele Domnului, și se subînțelege *quarele sunt eu* (dice Domnul). Noi preferirōm aqueastā expressiō nunumai cā filii ai Bisericei Rēsārilitului, aquāruia orthodoxiā se representā în Athene, ci și cā o expressiō mai gramaticale și mai 'naturale.

Quāte se mai dīcu în versetele urmētōre 20, 21, 22 și 23 se lassā la mīntea fiā-quaruia sū judice de se cuvine a se înțelege *ad litteram* sau daqua nu este o figurā allegoricā cā o consequință a înaltei politice învederate în versetul 17. Daqua o datā se dette lui Dumneđu voce și condescendință, și iertare spre încuragiarea popoului, numai pentru grațiā que face lui Moysē, cātā a se dīce quevā și despre faç' a sau figura lui Dumneđu que s' a adoptat o datā quō vorbiā da amieu cu amieu cu Moysē. Quānd se ia o datā drumul tropilor sau modurilor methaphorei, catā să fiā și scriitorul și cititorul consequenti pīnō în ultima consequință.

CAPU XXXIV.

2 Vers. « ... și să te sui de dimineață la mine. » Atreia ascindere a lui Moysē la munte. Dīce-se quō a stat de fiā-quare datā quāte 40 de dīlle și 40 de nopți.

2 Vers. « ... și astette înaintea lui acolo și chiemō în numele Domnului. » — Quine chiemō? se tacē sujetul. Vechii nostri traducētōri adaogu în parenthese *Moysē* dīcēnd: (și au stātut înaintea lui acolo (Moysē) și au chiemat numele Domnului.)

Noi ne fīnurōm dupō lextu: καὶ παρέστη αὐτῷ ἐκεῖ, καὶ ἐπέλεσεν ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου. — În Ediția din Vaticanu lipsesce prepozițiā ἐν, dīcēnd: ἐπέλεσε τῷ ὀνόματι.

Pentru multe cuvinte n'ammu attins textul și ammu līssat a se înțelege quō Domnul chiemō iar nu Moysē. Antēiu, quō construcțiā în hellenicā

este forțe clară și nu lassă a presupunne quò Moysè chiemò și nu Domnul :

« Si ascindù Domnul, și astette, și chiemò. »

Aldoilea quò și în textul hebraicu verbul chiemò este așa arătat cum să se înțelégă quò sujetul este *Domnul*; al treilea quò numele *Domnul* este exprimat în hebraica prin aquel nume que numai Dumneđu îl pronunță când se numesse singur; și al patrulea quò și în capitolul precedent v. 49, asemenea se exprimă. Prin urmare atât în aquel verset quât și ori unde se dice quò Domnul singur își pronunță numele *chiemò în numele Domnului* este un hebraism que se cuvine a se înțellege după limbele nóstre : « făcù a se ađi numele Jehovah. »

6 Vers. *Καὶ παρεῖλε Κύριος πρὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεισε Κύριος· Κύριος ὁ θεός, etc.*

« Si trecù Domnul înainte fecei lui (Moysè) și chiemò Domnul : Domnul Dumneđuul clem-ent, etc... »

Dupò aqueastă versiune se înțellege quò Domnul ênsuși făcù din nuou a se ađi numele sêu din preună cu qualificațiunile que nici o divinitate a paganismului nu aveă.

Dupò alte versiuni că și quea din Vaticanu, că și Vulgata și Hebraica, se expsimă cum să se înțelégă quò Moysè chiemò, și dette lui Dumneđu aceste qualificațiuni. Daqua *Κύριος* que nu se dice *Κύριε* s'ar'luă de vocativ, punctuația nu ne lassă a 'l luă de astfel, și apoi daqua Moysè ar' fi chie-mat și dis aqueste vorbe, ar' fi adaos și *meu* sau *nostru* lûngò numele lui Dumneđu dicend *Dóne* și *Dómnul, dumneđuul meu*, etc. Înveder dar se vede quò autorul dă ênsuși Divinității dreptul sau rëndul de a vorbi.

9 Vers. « ... și vommu fi ai tîi. » Dupò alte versiuni, și că o moștenire, că o proprietate a ta !

40 Vers. « Disse Domnul către Moysè : *éccè* eu puiu legătură înaintea tot popolului tîu; face-voiu glorióse que nu s'au mai făcut în tot pămēntul... »

Vorb'a *legatura* exprimă *διαθήκη* que se traduce și prin alianță, și prin testament și prin legămēt. — « Face-voiu glorióse; *ποιήσω ἑδόξα* » după hebraica și Vulgata face-voiu *miracole, prodige, minuni*. Nu è locu unde să nu fiă din sistemă lingagiul încantarilor, și descântărilor; unde în locu d'a face pe Dumneđu Domnul Deilor și singur Dumneđu, îl facu Domnul ciarlatanilor și jonglorilor, că și quând ar' dice quò nu 'l întrece nici un pehlivan. Si nu quò *dóra* nu sciu quò cu asemenea expresiuni nu înjoședă și blasphemă divinitate, ci sciu ancò și mai multu quò de vor tiné lingagiul după doctrinele și principele lui Moysè, nu le aduce nici un folos la butega lor.

Thaumaturgia sau facerea de minuni eră o artă occultă în Egyptu que se tinea ascunsă numai pentru sacerdoți, că și cunoscințele physice, chimice și mechanice. Quine eră pe atunci o speță de Caliostro, de Bosco, etc., eră mai gelos de quāt aestia de a și dă pe față secretele lor que punea în mirare vulgul. Acum trecu de physicienii qua să nu se dică ciarlatani; atunci trecea de ómeni în relațiō cu divinitățile. Hebreii se egyptianisaserō átăția secolu în Egyptu și despre queea que se attingea de thaumaturgiă se imminună mai mult de quāt Egyptenii, quócî ajunsesserō mai prosti de quāt aestia : ast fel devenirō și Tsiganii pe lûngò popoli quărōr devenirō sclavi. Thaumaturgii tre-

cea de un lucru mare la Hebrei; și noi nu vorbim de aestia, ci de Moysè și de principele lui que n'avea de scopu de quāt a desbară aquest popol de quâte invēșasse și despre quâte se umilisse în Egyptu. Alta cuetă Moysè quând scrie și vorbesce, și alta înțellesse Hebreul și înțellege ancò după datinele salle. Un anedoctu simplu și naiyu ne vine în ajutor spre a explică și mai bine cugetarea nóstră.

Dupò revoluția lui Vladimirescul, Grigoriu Ghica fu numit domnu în țerr'a română. Intr'o séră-betóre mare se ducea Vodă cum se dicea cu *alaiu* la biserică. Strada Mogoșóie eră plină de spectatori. De pe tóte ferestrele mii de capete se iută cum trece Vodă cu *alaiu*. În casa quare me aflam eră și reposatul Paris Mămuleanul, cum și un Neamțu quam simplu. Bărbați, femei erau plini de bucurie quò vedu un Vodă român. Mămuleanul din fire voios și rident, se adresò cu hillaritate către Neamțul qua quare eră familiar, și qua să facă ris adunării il întrebò cu óre-quare maliția qua să vedă pînd unde pătrunde interlocutorul sêu jocul fanfaronadei innocente.

— Deh, Neamțule, îi disse, vedut'ai que suntem noi Romanii? Daqua tu te tot fudulesci cu Nemții tei, spunne 'mi acum : aveți voi vodă că noi?

— Cum să n'avem vodă? întrebò și Neamțul făcend ochii mari de mirare.

— Unde aveți voi vodă, Neamțule? eu n'am vedut nici un vodă, n'am ađit de nici un vodă în țerr'a nemțescă.

— Dar n'ai vedut tu pe vodă al nemtescu! — să veđi pe vodă al nemtescu quò întrece pe al vóstru! — Stăruia neamțul să convingă pe Mămuleanul.

— Quare vodă nemtescu?

— Vodă nemțescu al dela Vienna.

— Mhei, Neamțule, dar alla nu e Vodă, ci imperat sau imperator sau Kaiser. Eu nu te întreb, de aveți împērat, ci de aveți vodă, astă să mi spui tu mie, și atunci să dicu quò aveți dreptate să ve fuduliți.

Bietul Neamțu în amorul sêu propriu național se sforță în risul tuturor spre a învederă quò au și ei vodă, și quò vodă al lor è cu mult mai mare de quāt al Românilor.

Appucă acum pe un Hebreu din timpii lui Moysè și întrebă 'l, nu ca un Român causticu, ci că un Egyptean în adevēr orgolios de credințele salle, întrebă pe un Hébreu :

— Deh, Hebreule, spunne 'mi aveți voi thaumaturgi sau făcători de minuni că noi?

Hebreul firesce ar' fi respuns : hei ! Dar nu scii tu que thaumaturgu avem noi, quò întrece pe toti ai vóstri.

— Quare è thaumaturgul aquella?

— Eloim ar' respunde Hebreul cu totul îngōnfat.

— Mhei Hebreule, ar' respunde un adevērat credincios, dar aquella nu è thaumaturgu, ci Dumneđu, Creator.

De unde ! Hebreul ar' stărul să învedeređe quò thaumaturgul lui întrece pe toți pehlivanii din Egyptu.

Noi ansē acum nici glumim că reposatul Mămuleanul, nici ne îngōnfam că un superstițios de pharaonean, ci dicem cu tótă serioșitatea și pietatea quò Dumneđu è cretor sau făcător de lumi, și

Judanul înțestat și tare în cerbice, și catholicul descântat de quei que în tot d'aua l au stors, stăruescu să ne învedere de quō Dumneđu este *factor de minuni*. În van le spunem quō minunea nu e nimicu pe lângō Univers, quōci ellu trece cu baljocura lui, de pietos, de credincios, și noi de sceptici, și pōte de tot que existā mai rēu pe pāmēt. Unul se ține de Hebraica sa cu prodigele ei, și altul de Vulgata sa cu miracolele ei; noi ne ținem de Septaginta que nu vorbesce de quāt de εὐδοξία, θαυμάσια, σεμνία, și nici o dată de θαύματα; și mai mult de quāt de tōte nu conducem că tot omul de mintea que fiā-quare o are dela Dumneđu, iar nu din tradițiuni umane și mai adesea înrădăcinate cu rea credință.

11 Vers. « ... Eccē eu (dice Domnul) allungā-voiu afarō din ainea feței talle pe Amorrheu și pe Chananeu... »

Cititorul își adduce la minte quō în atâtea rēnduri și în Genese și în Exodu neîncetat se repetā quō aqweste ginti se vor allungā; se vā mai vedē āncō și în cărțile următore quō aqueastă repetițiō se vā face des. Mulți credu quō este sau o negligență de styl, sau un învētu al quellor antici de a se tot repetā. Aqul ānsē este o politicā din quelle mai prevedētore. Moysē cu tōtā occasia vā să inspire Hebreilor quō nu se pōte alt fel: quō pāmētul Chanaan al lor este, quō Dumneđu n'are altā occupațiō de quāt cum sā allunge d'acolo pe Amorrhei și pe Gergesei, și pe Chettei, etc. Ast fel dela Petru quel mare Muscalilor neîncetat li se însufflā quō Constantinopole n'a să fiā de quāt a lor.

12, 13 Vers. Si airea se mai vēdu assemenea precepte de a nu facee nici un pactu, nici o alianță, nici o legăturā, nici o înscrisire cu popoli idolatri sau de altā credință, ci din contra să distrugā altare, statue, selbe sacre și tot que este păgân: Aqwestea au un cuvēt forte tare pentru toți reformatorii que din rădăcinā vor cutotul să rumpā cu trecutul. Gelosia despre doctrinele lor ajunge pînō la phanatismu. Pentru que ānsē cum ammu mai dis și altā dată, tutulor reformatorilor sā se ierte și sā li se încuviințede aqueastă politicā și numai lui Mahomet que fu cu mult mai tolerente sā nu i se ierte?

Apoi fiā-quare legiuitor ori-quāt de filosofh și înteleptu sā fiā, nu se pōte qua principele salle, doctrinele salle, vrbele salle, sentimentele și pasianile salle sā nu le attribue lui Dumneđu. Gelosia que simte Moysē o dā ēnsusi lui Dumneđu.

14 Vers. « ... nu vē veți înclinā la deū străin; pentru quō Domnul Dumneđu (sciți voi cum îl chima?) *Gelos* este numele lui; Dumneđu gelos este. » Adevērul ānsē al aquestei expressiuni este quō a se abatte quinevā spre a amā un cultu străin este cā și un amor illegitimu: Quel que are drept pe inimā nostrā este gelos sā nu o dām altuia.

25 Vers. « Sā nu cum-va sā faci vre un pactu cu locitorii țērrei (în quare ai sā intri) quōci se vor fācā din dosul deilor lor, și te vor chiamā sā mănānci din sacrificiurile lor; »

16 Sau sā iei din filiele lor filiilor tēi sau dintre filiele talle sā dai filiilor lor, și sā se fornice filiele talle din dosul deilor lor, și sā se fornice filii tēi din dosul deilor lor. »

În cultul multor divinități alle Asiei pre cum al Astartei que erā Venus sau Venerea asiaticā, între alte acte sau mystere, fornicatiā sau împreunarea

sexurilor erā legiuitā. Herodotu narrā quō în timpul Venerii în Babylonia, fiā-que femee quānd fi veniā rēndul, erā datōre a se ducece spre a sacrificā. Sacrificiul erā spre a stā acolo tōtā diōa din preuna cu sōcele salle quāror și lor le veniā rēndul tot în aquecași di, și a se offeri în onōre divinității amorului la străinii și bărbății que n'aveau femei.

În primele adunări alle chrestinilor primitivi se practicā quam nisece assemenea ceremonii amorōse que se dicea *agape* și de quare usā mai virtos Nicolaiții încontra quārorā se vorbesce în apocalypse.

Moysē preîntēpinā mai din ainte nisece assemenea familiarități sau charitati forte primitive și forte selbatice. Pentru timpii sălbaticilor quānd omēni se măriță cā animalele, aqueste templuri sau locuri secrete, și ore quare ceremonii, nu se pōte deșegā quō erā un mijlocu de civilisare și moralisare ore cum a Omului; pentru timpii Moisaici și mai virtos ai nostri, queea que la mulți idolatri se pārea de sacru și de civilisator, noē s'ar' pāre cu tot cuvētul forte sordidu, si hidos. Er' a lui Moysē è o altā erā, și nu farō cuvēt nu ierlā Hebreilor a facee queea que făceau idolatrii.

17. « Si dei turnați sā nu faci ție. »

Pînō aqul de quāte ori s' au prohibit idoli sau statuele s'a dis dei cioplți sau sculptți. Acum dela vițellul de aur se adaoē și *turnați*.

18. De aquī înainte începe o repetițiō a aquello-rași legi date. Caus'a este dupō cum ammu dis quō atunci nu erā mijlocul de a se promulgā legile prin înscris popoului întregu que nu sciā citi. Si prin urmare erā nevoie a li se repeti adesea în auđul tutulor, qua de vā fi cu putință fiā-quare sā le învețe pe din afarō.

20 Vers. « ... sā nu te arāți înaintea mea desert. » Adicō sā nu vii cum se dice, cu mână gōllā. În alți termeni vā să dicā sā vii cu tot respectul înaintea mea. În timpii primitivi, cum ammu mai dis, tot que noi dicem în moral, se dicea în physicu. Omul *justu* se dicea *dreptu*, înjustul se dicea *strāmbu*; invidia *ochiu reu*; carmenii, *țfte*; apperarea *paveza* sau *scud*. Respectul prin urmare se arāță printr' un dar, printr' un sacrificiu, printr' o lipsire de bunā voie de un que necessariu; tot lucru necessariu cu quare veniā quineva în mână erā o emblemā de respectu, de amor.

23. În trei timpii ai annului se vā arāță tot masculele tēu în ainea Domnului Dumneđuului lui Israel.

24. « Quōci quānd voi allungā afarō gintile dela fața ta și voi delāți confinile talle, nimeni nu vā postī pāmētul tēu quānd te vei sui spre a te arāță înaintea Domnului Dumneđuului tēu în trei timpii ai annului. »

Moysē, cum ammu dis, dupō que institui āșeptea di cā diōa de repaos consacratā Domnului, di de adunare spre a se consultā de alle commūnei, institue alte trei adunări generali pe fiā-quare annu spre a celebrā memoria evenimentelor quellor mai nationali, și prin urmare popoul întregu avēnd a se consultā despre quelle publice și nationali, atāt stāruescu liguitorul de a nu remanē nici o dată jos aqueste generali adunări, nu de deputați ci de națiā întregā, în quāt dice quō și ēnsusi quānd vor avē tēmā de invasiuni alle inemicilor, si atunci ēnsusi adunările sā nu remāie jos; quōci Domnul vā facee qua nimeni sā nu pofească

pământul lor în aceste trei epoce alle anulul quând Hebrei se vor duce spre a se arăta înaintea Domnului. Fiă quine vede quò scopul lui Moysè este qua să arate quāt sunt de importante și quò nu se cuvine a rămâne jos aqeste adunări; qua și cum ammu dīce noi, d'ăsu sci quò arde cas'a pe mine și tot nu lassu lucrul aqesta. Ci ia să ia focu cas'a; quōci atunci arătăm quò nu noi, ci quei que au luat ad litteram cuvântul nostru, aqueia au fost nebuni. Nu dar Moysè a fost tont și idiot puind în gur'a lui Dumneḃeu nisce asemenea phrași, ci Hebreii que mai peurmă le luarō ad litteram, și prin urmare sâmbătele și în quelle patru sârbători, și de iar fi assărit inenmīcii, ei nu se seulă din locu.

Scopul lui Moysè a fost, după cum ammu mai dis, că adunările comunali o dată pe săptămână și generali de trei ori pe annu, să fiă și o datorie și un dreptu tot de o dată al popolului întregu. Ori que s'ar întemplă, adunările să nu rămâne jos nici să se amâne, nici din codirea popolului, nici din închiderea a vre unui usurpator; și quând un popol vâ ținne atât de tare la drepturile și datorile salle, nici o națiō vecinā nu pōte strâbatie la dēnsul: iar de vâ strâbatte, să facă că aquella quare ar' dīce: și de mi s' ar aprinde cas'a pe mine, tot nu lassu aqueastă decisio; și quând se aprinde cas'a, sare de o stinge; quōci este nebul quel que a luat ad litteram o asemenea expressiō, iar nu quel que sare a' și stinge focul casei.

26 Vers. «... Si să nu dōrmă pīnō dimineața profumul (sau thēmīia) serbătorii pascilor melle.»

Vorb'a profum sau thēmīie este tradusă după vorb'a θυμίαμα que se află în textul după quare traducem. Vechii traducători ai nostri li dīcu *jerfta* adicō sacrificiu, luându-se după vorba θυμιατα que se vede în ediția din Vaticanu. (Veḃi despre versetul aquesta și însemnarea que facem la capu XXIII, vers. 18.)

28 Vers. «... Si scrisse pe amēndōē tablele vorbele aquestea alle alianței, quelle ḃee cuvinte.»

Aqui nu se dice quò le a scris ēnsuși Dumneḃeu. Inverdat dar se cunoḃce quò Moysè nu vâ să trēcă de queea que il facu alții, unii, accusându'l de impostor, și alții arătându'l de omu privilegiatu que stă în conversațiō materialemente cu Dumneḃeu. Moysè își arată cugetările prin expressiuni sau figure poetice, personificând quāt se pōte de mai mult, nu numai qua să impressione, ci și qua să fiă intelles mai bine; quōci philosophia sau și historia sēcă și uscută nu o pricepu nici ēnsuși philosophii, a farō de quel que a scris 'o, que de multe ori nu o pricepe nici ellu ēnsuși.

29 Vers. «Cum descindea Moysè din muntele Sină și cu quelle doē table în mâinile salle, în descinderea sa din munte nici nu sciā quò s'a fost glorificat vederea pellei feței salle, în quând el vorbiă cu dēnsul.»

În diverse chipuri se arată versetul aquesta. S' a fost glorificat vederea pellei feței salle după Hebraica se traduce prin fața lui strălucia de raḃe. Apoi vorb'a *keren* însemnând raḃe și corne, ēccē și stravaganta idee de a prezentă pe Moysè, că pe un Minotaur, cu corne, resturi din datinele păgâne și mai virtos egyptene, unde a avē corne vrea să dīcă a fi ḃeu că boul Apis, Ammon și alții. Gratiā lui Dumneḃeu quò astăzi cornele nu sunt venerate de quāt numai pe la curți, pe unde suveranii binevoieșeu a facee din quate un cornut al doilea idol

dupō sine, și pe unde aquelle corne mai sunt āncō mulți creștīni que le dorescu.

Nici o versiune nu se exprimă asă de Dumneḃeesc pentru quò se exprimă mai omenesce de quāt tōte că versiunea queller Sēpte-deci que credem quò vor fi fostu mai Israeliti de quāt judaonii de pharisei que 'și detterō de moștenire versiunea lor. Ecē textul hellenicu al queller Sēpte-deci.

Και Μωυσης οὐκ ἤδει ὅτι δεδόξαται ἡ ὄψις τοῦ χρωτὸς τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐν τῷ λαλῆν αὐτὸν αὐτῷ.

Apoi alți pe ἐν τῷ λαλῆν αὐτὸν αὐτῷ (în quând ellu (Moysè) vorbiă cu dēnsul sau cu sine) îl traducu prin; pe quând vorbiă cu Dumneḃeu, pe αὐτῷ dīcu quò va să dīcă Dumneḃeu. Daqua αὐτὸν este Moysè în sugetul infinitivului, αὐτῷ este iar Moysè în regim indirect.

Intellesul aqui este curat quò de quate ori Moysè rămēna singur și vorbiă în sineși, fața i se transfigură cu totul, deveniā splendidă și gloriōsă de sublimitate. Nimicu mai natural și prin urmare nimicu mai admirabil de quāt natur'a, faptele creatorului.

Veḃuți ați vre o dată vre un actor că Talmă, veḃutu 'l ați pe strade sau în viața privată în tōta simplitatea sa? un Omu că toți ōmenii.

Veḃutu'l ați apoi pe scenă, identificat cu rolul seu, cu personagiul que jōcă, recitind versuri, exprimând idei que nu sunt alle salle și quare nu se nascu în momentul aquella; și cu tōte aquestea aquel actor, aquel Talmă nu mai ē nici de cum omul aquella que il vedu toți în tōte ḃillele. Talmă de pe scenă exprimând ideile altor'a deveni o celebritate și obiectul de adoratiō al Franței întregē. Am veḃuți în Paris un maestru de arme omu fōrte micu, magru și cu o figură mai că a unui orangutan. Hei! ci să'l vedi și pe arenă. Nimicu nu ē mai frumos și mai sublim de quāt aquea figură pīnō aqui atât de uscățivă și fără nici o preferențiō. Ochii îi fulgeră (nu 'mi luați expressiā ad litteram qu'apoi me scōtteți de minciune), dinții de avoriu îi sunt numai un ris, și risul que un pictor nu'l pōte dă pe buzele Victoriei. Imaginație acum nu un artist că Talmă, nu un maestru că maestru nostru de arme que nu s'au ocupat de quāt de cum a facee plăcerile unor spectatori oziōși, ci un Moysè, un Solon, un Numă ēnsuși que nu recită și exprimă ideile altor'a învețate pe din afară, ci își exclamă ideile salle, nuōē, calde, ferbinți, eșind din fundul inimei în apīnderea imaginațiunii... Hei d'ați vedē pe omu în momentele aquellea, d'ați vedē pe poetu în camera sa exprimându'și versurile salle ēnsuși în momentul quând aquestea scapă din aquel cămin empyrean quāruu îi dicem inimă, d'ați vedē pe adevēratul vatu sau prophet în asemenea minute, v'ați convinge quò nici o raḃă, nici o lumină, nici o aureolă materiale nu ē așă de gloriōsă și sublimă, că aquea spiritualē și neveḃuțā și neexprimată que încinge fruntea quelui que își consacără veghierile pentru alții, uitând cu ḃillele și cu noptile și d'a mănecă și de a bē, și d'a dormi. Ast fel fu Moysè quând descindē din munte, ast fel erā tot d'aua quând vorbiă întru sineși, și tot astfel ni'l arată numai Biblia Bisericei Resăritului.

33 Vers. Si după que încetō Moysè de a le vorbi, își pusse un velu peste fața sa.

34 Vers. Iar quând intră Moysè în aintea Domnului spre a vorbi lui, își ardica vēllul pīnō que esia.»

Nimicu mai poeticu arătând omu în rugă, în meditațiuni, singaraticu închis în camer'a sa, de quăt a dice: *iar quand intră Moysè în aintea Domnului spre a vorbi cu densusul*, că și quand ar dice: *iar când intră întru sine în aintea consiienței sale...*

Cu isi accoperià faç'a cu un velu, nu se vede, după părerea noastră de quăt modestia bărbatului. Vedend quò faç'a sa inspirată face un effect pre mare înaintea unui popul, i se părù cã un scandal

și începù a'și accoperi faç'a. — Natural ânsè erà a a' și o descoperi quând remânea singur.

Queca que făcù Moysè de modestiã qua să se fe-rească de tentațiõ, Mahomet mai târziu o făcù din imitațiõ. Prophetul Islamului nu se arătã în publicu cum și alți califi de quăt cu faç'a accoperită cu aquel velu que în arabesce se numesce *Kenaa*.

35 Vers. « ... și își puneà Moysè vètul pe façã pinõ se ducea a vorbi cu densusul. » Aqi cu densusul traducetorii subtînțellegu iar *Domnul*.

X.

VAIACKEL.

CAPU XXXV.

3. Vers. « ... să nu aprindeți foc în tótã locuinça vóstrã în dioa sãmbetelor. Eu Domnul! »

Aqueastă dia urmã exclamațiõ lipsesce din quelle lalte versiuni. Septaginta o are, și nu este de quăt cã un jurãment.

In aquest capitol nu se vede de quăt a se mai repeti din preceptele o datã date și mai virtos quãte se attingu de construcția tabernacului. In capitolele XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX și XXX se dã planul tabernacului arcei, altarelor, vaselor, vestimintelor sacerdotali, al curții sau al atriiului cum și al necesarielor aqestuia; acum vine la execuția lor, și se repetã, astfel cum n'avem mult a ne întârziã cu însemnãrile nòstre făcute dejã în capitolele precedente.

Tot que avem a recomandã mai virtos cititorului este quò de aqi înainte se aflã o mare diferință între textul nostru al edițiunii din Athene și adevèrat resãritene și între traducția vechiã a nòstrã que a urmat după ediția din Vaticanu.

8 Vers. Versetul aquesta lipsesce cu totul din traducția vechiã romãnã, lipsind și din ediția Vaticanului; și prin urmare acolo versetul 9 devine al 8-lea.

13 Vers. ... « și pãinile punnerii înainte (și altarul și tóte vasele lui). »

Aqueste vorbe lipsesce din traducția vechiã.

14 Vers. « ... și lucernele lui (alle candellabru-lui) și oliul luminei. » Assemene lipsesce.

15 Vers. « Si altarul thēmieri și purtãtoriele lui. » Lipsesce assemenea.

16 Vers. « Si altarul holocaustomei și grãtarul lui și tóte vasele lui, și spëlãtoriu și baseã lui. »

In vechia traducțiõ se aratã numai prin.

« Si jertfelnicul și tóte vasele lui. »

Vers 17, și 18 lipsesce iarõ cu totul.

23 Vers. Si toți cu toți addusserõ... *Kai pántes ètoi* aqueastă expressiõ, de nu se vã luã cã italiana *tutti quanti*, adicõ *toti cu toti* nu se intellege de se vã traduce ad litteram: *toti quanti*.

Expressia (și pelli sãnte) adducea lipsesce assemenea din versetul aquest'ã.

27 Vers. « Si principii (*ἀρχοντες*) de quei vechi s'au tradus prin *boieri*.

In versetul 28 regimele directe sunt traduse în regime indirecte.

30. *Τὸν τοῦ Ὀυρίου υἱὸν.* "Ὀρ in Editia din Vaticanu se aratã prin *τὸν τοῦ Ουρίου, τὸν "Ὀρ*. De unde apoi și quei vechi ai nostri disserõ *Urie* în locu de *Uri*.

31 Vers. « Si 'l a implut de spirit divin de sapință... »

In capitotul XXXI vers. 3 Vorbind despre Betselcel se dice quò Dumneđeu 'l a implut de *spiritul lui Dumneđeu*. Artistii, au fost mai la toți popoli considerati cã nisce geniuri 'nalte; la Hèbrei se vedu pusi de Moysè în linia prophețiilor, spiritul lui Dumneđeu viadã intr'ensii. La Romani numai artele erã destinate pentru sclavi. Aquest disprețu adduse amare consequințe și vã adducee âncõ, și la strănepoțiilor.

Capitolul aquesta coprinde 35 de versete în ediția din Athene, și 33 în traducția vechiã a nòstrã.

CAPU XXXVI.

2 Vers. « ... pe tot quãrui a fost dat Dumne-deu *sciinta în inima...* » *ἐπιστήμην ἐν τῇ καρδίᾳ*. Astãdi nimului nu 'iar veni să se exprime în modul acesta, pentru quò *fiã-quare* nu exprimã de quăt queea que cugetã sau scie. Astãdi ar' dice *fiã-quare sciinta în minte sau în capu*, și ar' aflã expressia: *sciinta în inima* din quelle mai dislocate sau nelogice. Caus'a este quò de mult și fórte de mult nu se mai aflã ómeni de aqueia cu sciinça în inimã; cum sã'i cunõsem, cum sã'i descriem daqua nu'i vedem? Si quãnd în seculi appare quãte unul, lumea nu'l considerã de quăt cã o monstruositate. *Omu cu sciinta în inima!* è un que eteroclitu, anomal, ventrilocu, un que al quãruia nume sau definițiõ nu putem sufferi nici în Bibliã que vorbesce de ómeni dè acum 35 de seculi. Oamenii cu sciinça în inimã, sunt cã ómenii a quãror inimã și sufflet li se vedu în ochii. Que disseu? alt soficismu! altã lipsã de logicã! După quare anatomie din lume me exprimù eu astfel? Omul cu sciinta în capu este eu, tu, ellu, noi, voi, ei. — Omul cu sciința în inimã este nici eu, nici tu, nici ellu, nici noi, nici voi, nici ei. — Quine è dar? A fost o datã un Socrate quare pen-

tru qu'a avut sciința în inimă, concetățenii lui iau dat cicuta; au mai fost apostolii lui Christu quari ori-quâte învățaseră dela Maestru lor tot în inimă le ținea și de acolo dicea în dar să dăm pentru quô în dar am luat. — Murit'a ansê vre unul în patria sa, ori pe căpetéiu? Despre propheți nu mai vorbescu, peste aqueia spiritul lui Dumnedeu se pune și îi împlea peste tot.

Sunt nisece artisti, que nu se facu a fi veđuti și auđiti de quăt prin salonele quelle mari, pe scenele capitalelor quellor mari, și cu drept de intrare que se cumpără lôrte scumpu. Quine este scăpătat neavut, n'are que căta pe unde cântă sau representă nisece assemenea artisti. Aquestia, firesece că toți ômenii, au sciința în capu, pentru quô sciu a calculă.

Sunt nisece artisti, vor fi și de aqueia pôte mulți, dar quine îi scie, pentru quô au murit necunoscuți numai pentru quô sciința lor le a fost în inimă; dintre quei cunoscuți se dice de Talmă quô plăcerea lui eră de a călători des prin Franța și a și arătă talentul prin theatrele quelle mai mici, de multe ori în sate prin nisece cosare bine măturate sau la umbr'a vre unui arbure. În capitale lucră o parte a annului spre a și agonisi miđlôcele de a trăi și călători quecalaltă parte a annului, și de a facee a l vedé și auđi quel neavut și scăpătat. De vâ fi adevărat, unde aveă omul aqueia sciinta sau talentul, în capu sau în inimă?

De vommu vorbi de ômeni că Galileu că Joann Hus, că Dante și Tasso, că Raphael, unde aveă ei sciința sau talentul? Quând ne adducem aminte quô quel que a inventat vaporul a murit în spitatul de nebuni numai pentru quôspunea quô ellu ar' puté miscă navele și carrele cu puterea aburilor, unde aveă ellu sciința? D'ar' fi avut'o în capu, în dată ar' fi đis quô nu scie que dice și quô își ia vorb'a înapoi; numai să scape din spital odată; nu, ci quând îl întrebă: mai misci carrele cu aburi? Ellu că și Galileu respundeă: *pure si move*: și iar catene, iar bătăi, iar martyriuri. Ellu aveă sciința spre a folosi pe alții iar nu pe sine. Quând înfine vom veni la un bărbat din dillele nôstre, que muri persecutat de toți ômenii quei cu sciința în capu, la Furier voi să đicu Ômul que deslegă atâtea și atâte probleme sociale, unde avă omul aqueia sciința? Si în inimă și în capu.

Scopul nostru fu spre a definî pe omul cu sciința în inimă; ne încercărăm a dă o definițiô, și dând de pedice, alergărăm la historiă. Din exemplele aquestea își face quinevă o idee de queea que a vrut să dică Moysé de artisti că Betselael que plin de zelu și fără interes se pusse a lucră đî și nôpte, și quând materialele fură de ajuns, đisse: de ajuns! să nu mai adducă nimeni nimicu. Betselael de ar' fi avut sciința numai în capu, s'ar' fi priceput să puie, și să tot mai puia d'o parte, că toți arhitecții que se đicu cu minte și intellepți din dillele nôstre, că toți quăți făcură theatru din Bucuresci. — Quată și quată materia se mai dette la o parte și se mai făcú dintr'ens'a atâtea edificii particulare!

Noi ne ammu încercat a dă definiția, și făcurăm o didachie întrégă, și înfine recunoscem cu rușine quô definiția stă în ênsuși expressia mosaică, și quô ori-quâte vommu dicee despre felul aqueia de ômeni, nu putem nimicu dicee mai bine de quăt. *Omu quăruia Dumnedeu ia dat sciinta în inimă.* Expressia este așa de nuoă și necunoscută înquăt

nici D. Sacy, nici D. Cahen traducând Biblia în franșesese nu cutedărô a se arătă în Franța în secul XIX cu un barbarismu așa de neauđit; quôci omu cu sciința în inimă *ne serait pas français*.

8 Vers. De aquí începe mân'a pe lucru, execuția Tabernacului que aveă a simbolisa Popolul, Nația Israel. Veđi însemnarea despre aquest verset și capitolele pînô la capétul capitolului XL, dela pagina 82 pînô la 85, que scandalul Baronului Shianguna ne făcú a o strămută dela locul sêu.

Așa noi începem dela omu dela mai marele preotu que eră reprezentantul națiunii dela semnele sau symbolurile după quare se cunoscea ellu, dela stolele lui Aaron. Lăssam pe alții a începe dela păretarele curții.

Objetele despre quare avem a vorbi 'și au avut notițiile lor în capitolele precedenți, unde s'a dat planul tabernaculului. N'avem a ne întări de quăt în nisece fôrte mici amênunte și explicatiuni.

Dela versetul 8 începe executarea symbolului național și al umanității.

În linia 6 vedese vorb'a *lamine*. Aurul se bătea pînô se faceă foi lungi și fôrte subțiri și se lustră, aquestea se dicea *lamine*, quare apoi se tăia în fire fôrte subțire que se assemân pôte cu queea que đicem *betella*, și aqueste fire se țesseă în stofă.

CAPU XXXVII.

În aquest capitol se descrie Tabernaculul, după cum s'a arătât în planul dat.

N'avem a adaogi nimicu de quă a arătă quô aquestei încăperi portative i se detterô cinci numiri: 1-a, Residintă; a 2-a, tindă sau Tabernacul; a 3-a sanctuarul sau Sântul; a 4-a, Tabernaculul mărturie; a 5-a, Tabernaculul uniunii.

CAPU XXXVIII.

În capitolul aquest'a se descrie Arca, Propițiatoriul, mēsa și vasele ei, candelabru, altarul holocaustelor, altarul profumelor, spălătoriul și tôte vasele, și tôte instrumentele și tôte amênuntele la altare și la atriu.

Đicem adessea Cherub în singular pentru quô Cherubim este pluralul că și Cherubi.

Pe mēs'a proponerii între alte vase și instrumente eră și nisece țeve tăiate în lungu cum să faceă o scobitură demi-circulară. Aquestea serviă la așđđarea pâinilor proponerii. Aqueste pâini se puneă șese una peste alta d'o parte, și alte șese assemenea de altă parte. Spre a nu se strică pâinile prin contactul lor, între quea de jos și a quea de adolea se puneă trei demi-verge sau jumętați de țeve de aur; între adoă și atreia assemenea, și așa pînô sus, numai între a cincia și a șesea pâine se puneă numai doș demi-verge, în quăt pentru un rënd de pâini eră 14 demi-verge, și alte 14 pentru quel alt rënd. — Aqueste demi-țeve sau verge pôte să fia aqueea que aquí se dice *cyathi*.

Libatoriile eră vasele în quare se făcea queea que se dice în limb'a profană spălăcanie.

« Aquesta (adică Betselael) făcū spăletoriul quel de aramă și bazea lui de aramă din specolii (oglindele) ajunătorelor femeii que ajunară lūngō ușele tabernaculului mărturie, în dīoa în quare îl înfipse. »

Se scie quō în antichitate oglindele eră de metal, și prin urmare de aramă mai înainte de a se inventă ocellul sau ferrul. Femeile de calitate sau damele mari egyptene, quând se duceă la templu, avea în mân'a dréptă un *sistru* (un instrument cu quare bătea mesura la musică) și în mân'a

stângă un specol sau oglindă de aramă. Femeile Hebreie luasserō cum se vede modul aquesta, și sau spre onōre își offerirō specolii spre a se facee dintr' ênșii fundul or bazea spălătorului, sau quō Moysē, qua să taie aquea datină pharaonică din Israel, disse a se luă dela femeii aquelle oglinde și a facee dintr' ênșele fundul spălătorului peste quare cădea totă pulberea și necurățirea que se spăla de pe piciorē și depe mâini; — sau quō phrasede fiind elliptică, lipsesce vre o vorbă că *imitatio*, adică: « și bazea lui de aramă, *imitatio* din oglindele femeilor... etc. » quō adică fu așa de luciu sau lucitor că și oglindele femeilor que ajunară la ușa tabernaculului.

XI.

PEKUDE.

Aqueasta este a unspredecea parte que în Hebraica începe nu dela prețuirea aurului și quellor l' alte alle Tabernaculului, ci dela quelle din urmă linii alle capitolului XXXVIII que începū prin vorbele. « Si aqueasta fu construcția Tabernaculului mărturie... » și quare coprinde numele artistilor que lucrarō, și quare se termină prin vorbele: « quelle țesute și cussute și quelle variate. »

Este ânsē de observat quō vorb'a *συντάξις* que tradusserōm prin *constructio* în versiunile după hebraică se arată prin *supputatio* sau *calcul* de quāt a costat tabernaculul, exprimându-se după cum urmează:

« Ecce supputațiunile tabernaculului Mărturiei que fu prețuit după ordinul lui Moysē; lucrarea s'a făcut de leviți sub direcția lui Ithamar fiiliul lui Aaron sacerdotele. »

Aquesta figură în Hebraica, Vulgata cum și în traducția quellor vechi ai noștri, că verset 21 al capitolului XXXVIII.

După aqueasta cu începutul capitolului XXXIX facu verselul 24, și continuă cu prețuirea aurului argintului și aramei formând capitolul XXXVIII de 31 versete.

CAPU XXXIX.

« Aurul elaborat... se făcū din aurul primitiv de două-deci și nouă de talanți și șapte sute două-deci de sicli după siclu sanctuarului. »

Talantul în versiunea hebraică se arată prin vorba *Kikar*, 29 de talanți și 720 (după hebraică 730) de sicli de aur față 87 730 de sicli de aur. Talantul și siclu eră mesure de greutate. Vommu arată prin aproximație greutatea lor.

« Si dempția argintului dela bărbații visitați (cercetați) .. de una sută talanți și una mie șapte sute șapte-deci și cinci de sicli. — Quâte o drahmă de capu sau o jumătate de siclu, după siclu quel sânt. » Aquest argint peste tot făcē 301773 sicli.

Aquest argint s'a adunat dela quei *visitati*.

Așa se arată de quei Septe-deci quei numărați sau cercetați prin catagraphia. Si toți bărbații dela două-deci de ani în sus însumându-se pînă la 60 de myriade și 3350 adică 603,550 offerind quâte o jumătate de siclu dau prin urmare summ'a de 301,773 sicli. Fiind dar quō aqueastă summă este egale cum dice mai sus la 100 talanți și 1775 sicli, talantul dar eră de 3,000 sicli.

După comptul aqueasta 470 talanți și 2400 sicli de aramă quâte 3000 sicli talantul facu un million și 412,400 sicli de aramă. Diferința este mare Hebraica dice quō arama fu numai 70 de talanți și 2400 sicli, quari facu numai 212,400 de sicli, quare nu se pōte, daqua o dată argintul tragea 301,775 sicli.

Vulgata arată quō arama trăgea 70 de talanți și 10,400 sicli. Vechii noștri traducători, sue pînă 370 de talanți și 2400 sicli.

Așa ecce greutatea metalelor que au servit la tabernacul.

87,730 sicli de aur,
301,775 sicli de argint,
1,412,400 sicli de aramă.

Quāt ânsē eră greutatea unui siclu nu se pōte sci exactu? Paucton s' a cercat a l compară cu greutatea de astăzi și după un calcul așa quō un siclu trăgea quāt 27 gramme și quevā; după altul se dice quō trăgea pînă la 14 gramme. Adoptând pe quea mai mică prețuire pōte quineva avē de rezultat quō un talant tragea quāt 27 chilogramme și 870 gramme.

După aqueastă prețuire dar spre facerea tabernaculului s' au pus:

815 chilogramme de aur,
2,803 idem de argint,
13,000 aproape de aramă.

Quare peste tot pot a prețuit după valorile de astăzi peste trei milioane de franci.

Unii dicu quō nu pot fi adevărate aqueaste apărături, pentru quō un popol că Hebreii atunci nu putea realisă atâta summe. Noi din contra di-

cem quõ de se va fi querut dela fiã-quare persõnã valõrea unui singur franc, tot ar' fi putut realisã popoul hebreu 2,500.000 franci, și atãta contribuțiõ ar putè dà și un pupol mai decãdut și de quãt Tsiganii. Apoi Hebreii se scie quõ deprèdasserõ pe Egypteni.

CAPU XL.

Terminãnduse descripția Tabernaculului que nu suffere despãrțire sau desbinare în părțile salle, de aqul înainte iarõsi începu capitolele a fi despãrțite prin versete.

40 Vers. « ... Sântul sântelor, » sau Sãta sãntelor, sau Santitatea santitãților este un modu de superlativ oriental. Que dupõ limbele moderne 'ar face prin *santissimu* sau *prè-sânt* sau *quel mai sânt*. Nici o expressiõ ânsè din quelle moderne n'are sublimitatea cã Sântul sântelor. Ἀγιώτατος este cu mult mai trivial de quãt ἅγιον τῶν ἁγίων.

Cu începutul notițiilor aquestei cãrți arãtarõm

impãrțirea ei în unspre-dece părți. Terminãm cu traducția numelor hebraice cu quare se numesce fiã-quare carte. Aqueste numiri, cum ammu mai dis se dau mai virtos cu prim'a vorba de unde începe primul verset al fiã-quãria părți; eccè traducția.

I. *Shamut*, numele (Filiilor lui Israel).

II. *Vaerã*. Arãtatu-m'au sau arãtarea.

III. *Bo*. Du-te sau passã (cãtre Pharaon).

IV. *Beshlach*. Demitterea (Hebreilor de cãtre Pharaon).

V. *Yithrò*. Iothor (socrul lui Moysè).

VI. *Mishpatim*. Judicãtile.

VII. *Terumã*, oblațiuni sau premiții.

VIII. *Tetsavè*, vei comandã.

IX. *Ki-Thissà*, quãnd vei face (denumèrarea sau catagraphia).

X. *Vaiackel*, adunò (tot popoul).

XI. *Pekudè*, supputãțiuni (sau aprețiuirea au rului, argintului et a tabernaculului).

A TREIA CARTE A LUI MOYSE.

I.

LEVITICU.

1. Vers. «Și mai chieșmò Domnul pe Moysè. . . Ammu mai dis adesșea quò Hebreii dă titlul fiă-quării scrieri după vorb'a cu quare aqueast'a începe. Vorba *Vaikra* ויקרא este titlul aqueștei cărți în limb'a hebraică, quòci cu dênșea începe; și aqueasta înșemnédă, *chieșmò, trimisșe să viia, strigò*. Mai târziu Rabinii numirò aqueastă carte *Doctrina Sacerdoșilor* și *Doctrin'a oblatiunilor*, Grecii și Latini de aqùl o numirò *Leviticu*, adicò cartea sau legea Levișilor; pentru quò tractă despre servișul sacerdoșilor, despre sacrificiuri, despre serbătòri și quelle relative la cultu și alte asemenea. Intr'ênșea se vede o desvoltare mai întinsă, o lămurire mai metodică de quât în quelle lalte patru cărți; stăruinș'a și amorul cu quare è tractatã partea sacrificiilor învederêdă quò autorul ei a fost dintre sacerdoși. Unii dicu quò aqueastă carte s'a scris cu mult mai în urmă de Moysè, adicò în al patrulea perîodu que începe dela captivitatea în Babylon. Cuvêntul lor quel mai tare este quò autorul cărții a fost fòrte versat și deprins în alle sacerdoșitului, astfel cum nu putea fi în primii timpi Levișii, nici ênșuși Moysè. Aqueasta ânșe ar' fi cã și quând ar' dicce quine-vă quò operele lui Hippocrate au câtat să fiă scrise de medici mai moderni que cunoscea medicin'a mai bine de quât Hippocrate. Moysè se vede dela început quò a fost crescut la curtea lui Pharaon de sapienșii timpului que erã sacerdoși. Moysè institui cultul, ellu este autorul aqueștei cărți și ênșuși de nu o vâ fi scris ellu ênșuși, după cum n'a scris nici Socrate și altii doctrinele lor.

2. Vers. «... De vã adduce Domnului daruri, dintre vitele vòstre, dintre boi și dintre oi vã aduce, (sau veși aduce)» Se conveniã a se pune virgul'a în datã după vorb'a *daruri*; quòci sensul aqueștului verset este quò fiă-quare din alle salle proprie se cuvine a aduce spre offerire Domnului la altar, iar nu din alle altuiã, nu din quelle furate. Ast fel intellegea mulți din timpii trecuși și pòte și astăzi religia și alle misericordiei la noi și airea. Furã și despuia în funcțiuni publice și în commerciu, și apoi a mia sau a deșea mia parte din quelle furate le offeriã adicò lui Dumneșeu, făcênd quate o bisericã, quate un pușu, înălșând quate o cruce la drumu, dând quate un sârindar, făcênd quate un paracelis, sau dând quate o parã la myr, puindu-o în

tavã *boieresce* adicò cu pumnul, sau la quate un sãracu cu expressia, nã mhê! — «Din alle vòstre dar, din vitele vòstre aduceți Domnului» iar nu din quelle que ați luat dela altii. Și apoi iar mai adaoge textul: «dintre boi și dintre oi veși aduce, adicò din quelle cu quare vè serviși și mâncași voi, iar nu din quelle que nu se mânncã, după cum făcea păgãanii, sacrificând quelle que nu mânncã ei, cã șerpi și porci, etc. Sacrificiu nu se chiamã a dă quine-vã queea que nu i este de nici un folos, ci a scòte, cum se dice, dela gurã și a offeri înaintea objetului de adorare și de charitate, fiã aqueș'a Domnul Dumneșeu que erã capul Statului Israel, fiã Patria, fiã neavutul sau vèduva și orphanul. — Din alle vòstre offeriși, iar nu din alle altor'a; și din alle vòstre quelle bune, quelle utile, quelle preșioșe datì, daqua voșii qua offerirea vòstrã sã se numêșcã sacrificiu.

De aqùl înaintea începe prescrierea cum sã se facã sacrificiele, din que sã se facã, și intrã în quelle mai mici amênunte, și forme, cum astăzi în adevêr se par' stranie.

Ammu avut mai de mult occasia d'a vorbi despre sacrificiele quellor antici; occasia ânșe que ni se presentã aqùl ni se pare mai la locul sêu.

Quând astăzi lumea este atât de naintatã, mulșumitã doctrinelor christiane, după que trecù umbr'a legii și veni grașia, se pòte întrebã în adevêr astăzi în al 19-lea secol nu numai omul erudit ci și quel mai simplu: «Cum se putù vocea lui Dumneșeu sau după altii, rașia umanã, quare singurã è vocea lui Dumneșeu nemateriale que ne conduce; cum de putù a descinde și a se amestecã în atâtea amenunte sacerdotale de rituri, de sacrificiuri, de ceremonii și altele que sêmênã mai mult nisce încântecè și descãntecè? Cum de fu inșositã atât aquea voce divinã de a vorbi despre înjunghieri, despre mênuntaiele victimei, despre sângele și ênșuși despre bãligarul ei, de quare astăzi în lumea civilisatã și ênșuși un măcellar n'ar aflã de cuviniã a vorbi nici ênșuși într'o casã particularã, necum în templul Domnului și în cartea Legii que se dă în numele lui Dumneșeu? — Cu nisce asemenea legi, sau și ocupașiuni nu face quine-vã de quât a cunòșce rêu, a umili sau a batjocori Divinitatea.»

Se pôte în adevër întrebă quine-va ast fel; ânsë sã judicãm și mai matur.

Cã ômeni din al 19-lea secol, de vommu recunõece și de vommu afirmã quõ vocea lui Dumneđu nu pôte fi materiale, și quõ aqueasta nu pôte fi de quãt Mîntea sau Rația umanã, quare spune nematerialemente și quellui mai simplu omu, și cu atãta mai virtos înțeleptului queea que se cuvîne a facee și que nu; Rația quare inventã tôte quãte s'au inventat și se vor mai inventã, quare conduce și luminẽgã pe toți dela légẽn pinõ la morfemã, quare conduce și luminẽadã tôte generațiunile dela creațiõ pinõ la împlinirea, qua sã ñicem așã, a secolilor, Rația quare singurã descopere tôte și le aflã, quare singurã este vocea que vorbesce în Revelațiuni sau în tôte invențiunile; atunci în hypothesea nôstrã plecãm dela primul omu primitivu sau selbaticu que a vëdüt quõ omul nu è bine de a remãnẽ isolat și quõ condiția și missia lui distinctivã este de a formã societatea. Sã plecãm dela timpii quei mai 'nalți ai antichitãții.

Primii legiuitori furõ desemnați sau numiți cum ammu mai ñis cu semnul sau cu numelẽ *Mn*.

Ammu mai arãtat și aiea și repetãm și aqũ quõ littera *m* fu mai la toți popoli semnul sau simbolu prin quare se arãtã sinele matrial și intellectual, adicõ aqel *mine*; prin urmare *m* arãtã un omu; am ñis iarõ quõ semnul „sau *n*, sau „arãtãnd doẽ rađe que se 'nalți în sus representã geniul sau mîntea quea mai excellentã; prin urmare formula *Mn* sau *m plus n*; arãtã un omu cu mîntẽ înaltã, și aqueastã formulã deveni atributul tutulor ômenilor de geniul și mai virtos legiuitorilor antichitãții. Legiuitorul Indiilor fu desemnat prin *MN*, adicõ *MaNu*; unul din legiuitorii Egyptului fu desemnat prin *MN*, *MeNes*. Legiuitorul Cretei fu desemnat prin *MN* adicõ *M₇Nos*. Legiuitorul Romei Pompilliu luõ atributul de *MN* quare citit dela drẽpta spre stãnga se pronunțõ *NuMa*. Primul legiuitor sau omu al Germanilor fu desemnat prin *MN*, adicõ *MaN*. Litterele *Mn* se vedu și în *MemNon*, și în *M₇N₇*, și în *MiNerva*, și în *MeNs* sau *Mîntẽ*. Primii legiuitori prin mîntea lor vëdurõ sau dela mîntea lor audirõ o voce internã și nemateriale: quõ omul venind în lume cu Dreptul sêu cã ori-que animal și fërã, ellu nu vã putẽ ajunge la condiția lui de omu social, de nu se vã desvoltã într'ensul și instinctul Datoriei. (Vedĩ în Issachar articolul Dreptul și Datoria sau Englesii și Francesii). Omul selbaticu cã și fërã nu cunõece de quãt a luã sau a furã; cã și fërã ellu nu dã de quãt, prin instinct providențial, numai puilor sãi pinõ sunt mici; dupõ que se facu mari, Selbatici cã și fërele se bat pe prade frate cu frate, tatã și mamã cu filiu. Primii legiuitori sau ômeni de geniul le vedea, le cunõecea aquestea, pentru quõ nu era cã noi departe de aquei timpii, ci erã, cum se ñice, la fađa locului, le vedea cu ochii, quõci trãia între Selbatici și Barbari.

Mîntea umanã darõ sau vocea divinã quãnd veni timpul de a se formã primele societãți, adunãnd omu cu omu, mîntea umanã ñicu vëdũ sau ñisse primilor legiuitori quõ spre a mai împlãndi pe omu, mai 'nainte de tôte, catã a 'l deprinde cu mare nevoie a mai dã și ellu din quẽea que adunã sau furã sau prãdã numai și numai pentru sine cã ori-que fërã.

Cui ânsë sã dea? și cum sã dea? quõci ellu nu lassã din mãnã sau dela gurã, cã și fër'a, de quãt numai de fricã. D'aqueea primii legiuitori printr'un methodu dictat de Mîntẽ, nu aflarõ alt

midlocu în aquei timpii de quãt a se servi de nepuținele lor, a întrefinẽne mîntile ômenilor cõprînse de fricã; îi spãmîntarõ, (dupõ cum singuri se spãmîntarõ) cu tunetele și cu uraganele, cu tempestele, cu cutremurile, cunundațiunile: din tot que spãmîntã, facurõ o divinitate și o divinitate tare, pretențiõsã, terribile, nempãcatã; și quãnd nici aquestea nu furõ de ajuns, atunci inventarõ divinitãți infernali, que chinue pe omu și în viață și dupõ mörte. Qua sã domõlle pe omu, au cãtat sã 'l facã fricos, superstițios, au cãtat sã 'l facã sã dea sau sã sacrifice de fricã.

Dela prima dare, dela primul sacrificiu începũ Datoria spre a contra-balanțã Dreptul exclusiv; de atunci începe omul moral, quõci cum începe a da, omul începe a se împlãndi.

De nimicu nu è gelos și omul și tot animalul cã de alle mãnãrii și de quelle de prima necesitate, și qua sã dea omul dela gurã, sã se lasse pe sine și sã dea altuia, numai de fricã la început a putut s'o facã. Primii legiuitori darõ speriarõ cum ñisseu pe ômeni și 'l facurõ a împãcã divinitãțile terribili și imaginari que ajunsesserõ o datã în credit, sacrificãndu-le din quelle spre nutrimentul lor.

Cãtarõ dar a imaginã aquelle divinitãți cu patimi, cu fame și cu sete, cu poște, cu dorințe.

Cum se adunã fërele spre mãnecare dupõ miros, assemenea se adunã și omul flãmãnd. Nimicu nu mirõse mai bine omului cã mirosul fripturei quãnd îi è fame. Omul sãlbaticu è cã și cãinele fãrõ domnu, tot d'auna flãmãnd, tot d'auna lipsit; ocupația lui è de a tot ciuguli cã passerile și de a vînã cã ferele; este expus de a fi bătut și ucis de quel mai tare de quãt dẽnsul pentru o singurã îm bucãturã.

Sã 'și imagine quine-va cã que effect ar' fi putut facee în aquei timpii de sëlbatãcie primul sacrificiu que ar' fi apãrüt într'un cõprins õre-quare, primul fum și miros de carne friptã, la nisce ômeni erranți prin pãduri que își cautã mãnecarea cã ori-que animal flãmãnd.

A înjunghia un animal, a 'l despãrți în pãrti și a 'l frige pe focu pe grãtar și cu ordine, a 'l da în demãnecare la spectatori, a însoçi aqueastã operațiõ cu cermonii, cu cãntece, cu danțuri, erã un midlocu din quelle mai tari spre a atrage pe omul sëlbaticu la însoçire. În aquei timpii sacrificiul atrãgea pe ômeni cu mult mai mult de quãt quelle mai încãntãtõre spectacole și petreceri din dioa de astãdi. Primele însoçiri și înfrãțiri de ômeni și petreceri în bunã pace furõ împregiurul altarelor.

Prin sacrificiuri se formarõ primele serbãtori, prin elle se formarõ datine și moravuri; printr'ensele omul, de unde pinõ aqũ tot luã de oriunde puteã, cã ori-que fërã și animal, începũ a dã mai ântõiu de fricã uncr divinitãți imaginatã, și apoi semenului sêu. La sacrificiuri se sãturã quei flãmãndi, se domesticea quei feroși. Dela dẽnsele începũ omul a simți datoria și prin urmare a se moralisã sau a se umanisã în adevër. Primele mese sau mãnãri fãrõ bãtãi și ucideri, furõ în pregiurul altarelor.

Quei que instituirõ mai ântõiu sacrificiurile, furõ nisce ômeni mai presus de contimporanii lor, furõ în adevër nisce *M*. sau ômeni, plus *N*, sau geniul; furõ în adevër nisce *Mn* sau nisce legiuitori. Mîntea lor se desvoltasse de timpuriu și cu atãta erã mai agerã, cu quãt quõ ei n'avurõ pe nimeni de instructori, de quãt numai aquea voce internã que se numesce Rațõ, que se desvoltã rãpede înaintea realitãții, înaintea

quellor que veda. Ei nu imită pe nimeni, ei copiază după natură. Ei câtă a inventat toate.

Sacrificiurile materiale ale Păgânismului asociază pe Sălbatici, sacrificiurile civilisate pe Barbari; sacrificiurile morale ale Christianismului vor armoniza pe Civilizați.

Qua să ajungă ansă a fi quinea bun sacrificator, câtă să știe multe; quoci scopul sacrificiurilor eră de a face bine omienilor iar nu rău; se quera o experință sau o sciință despre toate animalele que se pot mânca și quare nu se pot mânca fără a aduce maladie și ênsuși mörte.

Așă darö mintea sau Rația, aquea voce intimă que se dicea vocea, angelul lui Dumneđu, câtă să spuă Omului câtă să legiuiască:

Cutare animal se pöte sacrifica, cutare nu;

Mortăcinile nu se pot sacrifica.

Animale amalate, defectuöse nu se pot sacrifica.

Și daqua sacrificiul avea un scopu moral qua să umanise pe omu, făcêndu'l a dă, legiuitorul câtă a face să se audă aquea voce nemateriale internă, quö:

Daqua sacrificii din al tēju, să sacrifici, iar nu din alle altuia;

Daqua sacrificii, dă din quelle necessarie fie în ajutorul altuia, iar nu din quelle de quare n'ai necesitate și din quare sunt stricate.

Și pe quăt sacrificiurul nu iertă sacrificiul animalelor ne favorabili la sănătatea omienilor, precum cai, porci, serpi, și altele, pe quăt legiuitorul proscrisse și nu iertă sacrificiuri de omeni, pe quăt sciü a dă o solemnitate mai decente, a sanctifică victim'a, a o înjunghia cu respect și fără cruđime, pe quăt începü a vedé și cunöcse abuserile que se întrodusserö în sacrificiuri, sau din inoranță sau din astuția, a reprobă speculația quellor que în locu de a moralisa pe omu, începuserö a l' perverti; cu atăta, câtă a condamnă nesciința quellor înapoiăți, astuția speculatorilor, și a numi Barbari și Păgani și pe quei que speculă și pe quei que se lăssă de a fi speculați și pervertiți, și mai virtos pe quei que aducea la altar spre junghiere pe inemicul învins sau ori-que sacrificiu uman; pentru quö aqueia făcea qua altarul, în locu de a fi un locu sau un centru de împăcăciune, de îmblăndire, să deviiä un locu de resbunare, de orgii, de speculațiö sau de sêrbători grotesci.

În timpii lui Moysê sacrificiiele materiale de animale eră încă în us și prin toate locurile în abus. A le desființă nu eră cu puțință, pentru quö pe de o parte ar' fi înapoiat omenirea către o nouă selbătăcie, nu de omieni primitivi, ci de omieni pervertiți. Si pe de alta și usul și abusul eră tari. În locu đar d'a le desființă, Mintea lui sau vocea internă îi dictö quö se cuvina a le reformă, a le utilisă qua cu dênsele să ducă pe Hebrei pe callea progresului către o societate nouă. Vocea lui internă, rația lui que este vocea lui Iehovah a Quellui que în adevêr este, vorbind și legiind de sacrificiuri, începe a vorbi, după cum se va vedé că economu, că philantropu, că omul dotat de o esthetică sau un gust mai rafinat: vorbeșce că un anatomu expertu, că un medicu provedötor la sănătatea publică, că un moralisator, că un preparator cu un cuvênt al unei lumi noue din quare avea să esă mai târđiu Christianismul și din aquea civilizația modernă.

Astădi în adevêr ni se par' stranice cu totul aquele rituri que atunci avurö atăta putere spre domesticirea Omului. Astădi n'avem nevoie de aquele spectacole, și încă ni se parü și förte

grotesci; sacrificiurile ânse tot se queru, tot se pratică.

Christianismul nu mai sufferi sângele pe altare; și toate se simbolisarö prin Păine și Vin. Christu se sacrificö pe sine qua să ne mântuie de a fi prada, victima, lucrul altuia; sângele que curse pe Golgothă fu qua să ne rêscompere pe toți, și să nu mai lase a curge nici o picătură de sânge pe altarul quellui Pré înalt. Ritul, serbările se înobilarö, sacrificiul Păcii, sacrificiul Laudei luö locul tutulor. Formele s'au schimbat după prefăccerea în bine a moravurilor; sacrificiurile ânse se urmêdă nencetat; elle manțin societatea, elle o facu a progressă.

Atăția heroi noii se sacrificarö cu martiriul spre a face a se respândi și a triumphă *Nwella quea bună* (Evangeliiul.)

Nu fu o idee mare, o causă justă, o doctrină salutară quare nu avü mii și myriade de devotați que își sacrificarö averea și viața.

În antichitate adesea se quera în sacrificiu pe altarul Divinităților tot que avea omul mai scump, se vedü pärinți adducênduși filii unicu sau filia unică la altar spre junghiere qua să și arate al lor devotament; în Mosaismu se proscrisse assemenea sacrificiuri. Abraham fu încercat, și în ora quând eră să și înjunghie fiilul, mâna'i fu arrestată de angelul Domnului; Iepthae, își sacrifică pe unica sa filia, și Biblia mai mult îl plânge, fără a se arătă quö încuviințedă aqueastă faptă. În Testamentul nouu sau alianța nouă que face Dumneđu cu Omul, Dumneđu își sacrifică pe unicul sêu filiu, Cuvêntul încarnat, qua să mântuie lumea de tot que eră păgân, inuman, crudu, barbar, adică înapoiat. Cu alte vorbe, Cuvêntul se sacrifică pentru Progres.

Sacrificiurile barbare păgâne și ênsuși quelle hebraice furö reprobate, proscrisse cu înaintarea Minții umane; cu quăt ânse omul se moralisö mai mult, cu quăt naintö pe callea spirituale, cu atăta se mmulți devotamentul, ferbêntându-se înim'a și înălțându-se mintea: mii și myriade de martiri își sacrificarö de bună voie viața, nu la altar, ci pe cruce, în furci, pe palcul suppliciiului, pe rotă, pe rugu, pe câmpul luptelor, prin carceru, prin exiliuri. Religia, Patria, Libertatea avurö milliöne de sacrificiuri. Părinții și au trimis filii în sacrificiu pe câmpul luptelor; Milliöne de omeni și au sacrificat averile sau de tot în viață, sau după mörte, lăssânduși filii în neavere spre a dotă aședăminte, spre a susținne o idee salutară.

Eră greu în adevêr în antichitate quând amorul pentru Patrie, pentru Națiö, pentru Dumneđu făcea pe omu a promitte prin urare un sacrificiu, și quând victima câtă să fiä ênsuși filiu sêu; eră greu quând părintele își aducea singur fiilul sau filia spre a fi înjunghiați pe altarul unei divinități sau pe altarul Patriei; ânse eră o recompensă öre-quare: victim'a se credea fericită, părintele eră plâns, lăudat, binecuvêntat de populu întregu, eră considerat că mântuit. Sacrificiul eră recunoscut; și victim'a îngenuchiată la altar, încetă de la durere cu încetarea vieței. În lumea modernă se vedu devotamente ajunse și mai departe, și sacrificiuri mai numeroșe și mai durabile prin lungi suppliciiuri. Se vedu omieni închinânduși viața întrăgă pentru o idee, pentru o invențiö, pentru nația lor, pentru libertatea și mântuirea ei, pentru gloria ei; sacrificânduși totă starea, lăssânduși copii în ultima neavere; sacrificând nu un copillu ci pe toți, și nu de o dată prin fer-

rul preotului que făcea a încetă durerea, ci sacrificându-le viitorul, lăsându-i fără educație, lăsându-i fără averi, în prad'a nesciinței, a lipsei, în voia întemplerii, murind pe tot'a dioa și materialemente și moralemente, murind de fame, murind de rușine, murind de amorul propriu vulnerat, murind de disprețul lumii; sacrificiu mare, numeros, îndelung și fără nici o recompensă; quoci nu è recunoscut de legile positive: nici un preot nu binecuvântă, nu acclamă acel sacrificiu, nici un individ din vulgu nu'l recunoșce, și adesea nu se audu de quāt uidiuri, vociferațiuni în locu de applaud.

Cu quāt naintează omenirea cu atâta simțirea ei crește, și quând devine devotament è și mai mare, și sacrificiurile ei sunt și mai mari, fără nici o speranță, fără nici o pretenție, fără nici o supărare, fără nici un suspin, de quāt: «iartă-le lor, părinte, quoci nu știu que facu!» Eatō progresul que Christianismul făcu să aibă drept de cetate între adeptii sei: sacrificiu fără pretențiuni, sacrificiu umil: să nu scie stânga que face drépta.

Precum tot omul vorbește pe înțelesul auditorilor sei, assemenea și aqnea voce internă, aqnea voce a lui Dumnețeu que se dice Rațiō, qua să fiă în adevěr *rațiō*; cată să aibă un methodu și mai divin și mai sublim, adicō mai înțeles: cată să vorbescă fiă-quăruia individ și fiă-quăruia popol și fiă-quăruia epoche pe înțelesul său.

În timpii primitivi, în timpii sēlbaticii, în timpii barbari, voce internă câtă a vorbi pe înțelesul Sēlbaticilor și al Barbarilor; în timpii lui Moysē câtă a vorbi și legiui pe înțelesul Hebreilor; și astăzi cată a vorbi pe înțelesul seculului al 19-lea și al Chrestinilor. Vocea lui Dumnețeu a vorbit și vorbește și vā vorbi în noi; ea ne duce din Sēlbătēcie la Barbarie, ea dela Barbaria la Civilizațiō; ea dela Civilizațiō la Garantismu și dela Garantismu la Harmonie, ea din lumea aqeastă către queealaltă, ea dintr'o generațiō în alta. Vai de omul în inim'a quāruia nu vorbește vocea lui Dumnețeu! vai de popolul que nu ascultă de aqnea voce colectivă și supremă que prin rația alleșilor sei Dumnețeu face a resunā dintr'o margine în alta a unei țēre sau a unui popol! Quine nu crede quō vocea lui Dumnețeu a vorbit prin Moysē sau quine nu crede quō o rațiō cā a lui Moysē n'a fost în adevěr vocea lui Iehovah, aquella nu merită d'a avē numele de omu, aquella singur se degradă desonorându'și rația.

Precum darō Rația, qua să fiă înțellesă, la copii se exprimă pe înțelesul copiilor, la Sēlbatici pe înțelesul Sēlbaticilor, la Barbari pe înțelesul Barbarilor, assemenea și la Civilizațiō cu atâta mai virtos se exprimă pe înțelesul lor. Una și aqeeasi este aqnea Rațiō, aqnea voce; methodul însă și expresiunile și le schimbă după locuri și după timp.

Lui Moysē 'i-a dis: de ajuns cu sacrificiurile Sēlbaticilor și Barbarilor, de ajuns cu sacrificiurile umane! Chrestinilor le disse: de ajuns cu sacrificiurile de sânge! În al 19-lea secul strigă în rerunchii fiă-quăruia: «de ajuns cu sacrificiuri quāt nu mai pōte duce individul! Binele stā în echilibrul antithesilor. Egoismul susține, conservă ori-que individ, însă cā materiă, cā vită; Abnegația îl înaltă la demnitatea de omu, fără a se conservă, abnegația îl face a se sacrifică. Cată a se echilibra un principu cu altul; a fi recunoscut amēndō spre întregirea Omului. Fiă-quare darō să 'și caute folosul în folosul general; quel que își caută folosul în perderea quelor laltī este un egoist exclusiv; quel que se lepēdă de sine spre binele altora, pe sine se sacri-

fică și binele nu'l pōte realisā; toți darō să 'și caute folosul în folosul public. Aqeastă voce resunā de jă de mult, de quând s'a făcut sacrificiul quel mare pe Golgotha qua să ne mântue dela orique sacrificiu, și vā mai resunā încō pînō să ajungă a se scrie în legi, a avē drept de cetate, a se practicā și a formē în adevěr pe omul întregu al Garantismului que vā preparā Harmonia, adicō aqea epochă de doē mii de anni dorită, și quare Biserica Resăritului în tōte țillele o invocă cāntând: «glorie întru quei de sus lui Dumnețeu și între ômeni bună voire!»

Este timpul d'a veni la operația sacrificiurilor mosaice și la explicarea lor. Aqeastea eră cā și mai nainte de Moysē la alți popoli, unele arderi de tot, holocaustome, sau holocauste; que eră destinate de a fi sacrificiuri întregi în onōrea Divinității, sau pentru păcate; și alte offeriri spre a avē parte la dēnsule atāt quel que sacrifică quāt și sacerdotii și amicii și neavuții. Unele puneau pe omu în relațiō cu Divinitatea și alte de la divinitate puneau pe omu în relațiō cu semenii sei. Să aușim dar pe Moysē cum se exprimă quând cā econom, quând cā philanthropu, quând cā medicu, și cu un cuvēt cā civilisator mai presus de contemporanii sei.

3. Vers. «De vā fi holocaustomă darul său, dintre boi mascule nēmaculat să 'l adducă...» La popoliu mai 'napoiati sau barbari sacrificiurile nu numai quō ajunseserō a se face din animale însuși que nu se putea mănca cum și din ômeni; ci daqua sacrifică din quelle domestice și bune spre măncare, nu făcea nici o distincțiō de masculi și de femini; pentru quō n'avea sau nu voiă să aibă nici o idee despre economie. Moysē dar proserie sacrificiile impure și inumane pe de o parte, și tolerând numai pe quelle bune de mănca, spre immulțirea vitelor domestice, pe de altă parte cā un econom bun, nu lassă a se sacrifică vacelē, oile și caprelē, de quāt la casuri fōrte extraordinare. Așă darō legea curat dice: «Dintre boi, mascule nēmaculat să fiă.» Cu *boi* se înțellege vite mari cornute, și aqeastea masculi să fiă, adicō nu vacē; și nēmaculat, adicō sântos, sacrificiul adicō să aibă tōte condițiunile, și de economie, și de devotament spre moralisarea omului; vita schiōpă sau cu alt defect sau maculată addusă în sacrificiu, ar fi semēnat nu quō dă quine-vā quevā, ci quō voiesce a se scăpă de que nu'i este necesariu, sau quō dă cu inima jumătate dând tot que are sau mai puțin necesariu sau queea que are mai prost. Economia, sântetatea publică și moralisarea este scopul aqestei legiuri.

Vers. 4. «Si'și vā punne mân'a peste capul car-pomei salle din tōtă inim'a sa spre a deveni propi-țiă în favōrea lui.»—Impunerea mâinilor eră fōrte vechie datină cu mult mai nainte de Moysē: se vede în timpul patriarhilor, se vede la Egypteni; s'a lăsat în tradițiō la toți popoli, și în familii și în religiuni, și în descāntece que sunt nisece resturi alle religiunilor antice. Effectul que a făcut impunerea mâinilor sau spre binecuvântare sau spre blestem s'a recunoscut în toți popoli; unii 'l au recunoscut pînō la fanatismu și superstițiō, alții 'l au combătut și renegat pînō la alt extremu de fanatismu. Oamenii Sciinței moderne începurō din nou a 'l recunoșce prin convițiō numindu' l effect al magnetismului, al aquellei puteri sau al aquelui fluidu nevēdut que ese printr'o voință din corpul nostru mai virtos prin extremitățile degitelor și quare se comunică și însuși fără attingere sau contact. Sciințele la popoli antici și mai virtos în Egyptu eră fōrte as-

cunse și nu se comunică de cât în seante secrete la quei inițiai. Sapienți eră preoți ai unei divinități sau sciințe. Magnetismul se vede quô eră cunoscut că și electricitatea; și quei inițiai în sciința cunoscea efectele lui. Unii eră destinați în antichitate să aște, să cunoscă, să scie alle sciințe, și alții să le creadă. Impunerea mâinilor avea efectul său. Quel que offeria victim'a cu un scopu sau pentru devotament sau pentru o muștrare de cuget despre o neleguire que a fost commis, după credințele lui, după legile dejă adoptate, offerind victim'a la altar și impund mâinile pe capul ei din *tota inima*, firese după credința sa quô ellu se usură de aquea remușcare; de aquea dar textul dice *din tota inima spre a deveni propiția în favorea lui*; textul hellenicu dicece δεσπτόν adică spre a fi priimită; quôci aquea è bine acceptut, aquea aduce resultat bun și recunoscința și dela ómeni ênsuși, que dăm din inimă de bună voie. Dând de sus cu mândria, dând de nevoie sau cu suppărare, nu ne creăm de quât ingrați, și offerirea nu è acceptută, nu è propiția în favorea noastră; ne creăm inemici în locu de voritori de bine. La Egypteni, după disa lui Herodotu se credea quô puind quine-vă mâna pe capul victimei, se descărca acolo de păcatele salle; de aquea nici nu l' ardea nici nu l' mănca după sacrificiu capul, ci îl vindea sau îl arunca în riu.

Tôte sacrificiurile instituite de Moysè eră dejă cunoscut și practicate în Egyptu. Să lăssăm quâte dice Herodotu și alții; ne convingem despre aqueasta ênsuși din Biblie, în multe locuri și mai virtos în Exodu Cap X. vers 25, 26 unde Moysè vorbesce cu Pharaon și i quere în putearea legilor a lăssă qua Hebreii să 'i în animalele cu denși spre a 'și face sacrificiurile, dicend: «ânsè tu vei dà noè holocaustome și sacrificiuri que avem să facem Domnului Dumneđeului nostru. — Prin urmare vitele noastre au să viiă cu «noi...» Aquesta n'ar fi fost un argument tare «qua Hebreii n'ar' fi sacrificat că Egyptenii, daqua Pharaon n'ar' fi fost obligat de a ținne legea.

Despre sacrificiuri, daruri sau offeriri, cum și despre imposiția mâinilor n'avem nevoie a spunne quô la toți popoli antichității barbari și civilizați eră în us; arătăm numai, quô, allegerea victimelor, modul de a se sacrifică, ceremoniele prescise de lege differiă după gradul culturai și civilizațiunii și pietății fiă-quăruia. Moysè le-a aflat, și fără a le desființa, le utilisă, le perfecționă qua cu densele să 'și adducă popoul la gradul de blândete și de pietate sau cum dicem noi astăzi la gradul de civilizați unde doriă să ajungă.

Cu darurile sau offrandele se împacă minia quellor mai mari la antici, și pînă astăzi. Nimeni nu se presentă la quei mari și cu atăta mai virtos la altar în ainea unei divinități cum se dice, cu mân'a gôlă; cu sacrificiurile se împacă, după credința lor, minia țeilor, prin elle se ștergea sau se spēla păcatele. Qua să devii dar carpoma sau offerirea propiția în favorea offeritorului, cătă să se ofere din *tota inima*, și aquea bună voință și sympathie cătă să se comunice dela offeritor către quel que acceptă darul; și cătă după credințele de atunci, și ênsuși după convicțiunile partisanilor de astăzi ai magnetismului, aquea relațiō să se comunice între ambele părți prin contactu, adică prin impunerea mâinilor; quel que își impunea mâinile pe capul victimei credea quô își comunică printr'ênsa,

pêsul, durerea, ruga după cum scim noi astăzi quô prin firul electricu sau prin fluidul magneticu ne comunicăm ideile, credea quô se descărca de păcatele salle.

Vers. 5. «Și vor sacrifică Vițellu, în ainea Domnului.» Pînă aquí verbul a fost în singular, vorbind numai de quel que aduce carpoma sau victima spre înjunghiere; ellu adică să împuiă mâinile pe capul ei. Despre înjunghiere ânsè nu dice și *va înjunghia*, ci *vor înjunghia*; adică ellu și sacerdotele. Așa este textul quellor Sèpte-deci: και σπλάσσει τον μόσχον; textul ânsè hebraicu pune verbul în singular și *va înjunghia*, adică numai offeritorul. La Români eră datina qua quel que offeria aquella să și înjunghie, iar nu sacerdotele. Hebreii se vede quô după cădere lor sub imperiul Romei, sau și de mai înainte, adoptasser, prin imitare modul aquesta, quôci nu ne vine a crede quô quei Sèpte-deci; fiind toți Israeliti să nu fi cunoscut limba și datinele lor. Preschimbarea aqueasta în textul hebraicu sau mai bine iudaist sau pharisian s'a operat în urmă, că în mai multe locuri. — *Inaintea Domnului* se înțelege la intrarea tabernaculului. — Diferința nu è mare, ânsè noi ammu commis o errôre traducend vorba σπλάσσει prin *vor sacrifică*; se conveniă a dice *vor înjunghia*; caus'a este quô se confundă adesea aqueste doè vorbe, luându-se una drept alta.

Vers. 6. «Si despellend holocaustom'a, o vor despărți după membrele salle.» Și aquí verbul este iar în plural adică offeritorul din preună cu sacerdoții. În textul hebraicu este tot în singular.

Vers. 9. «...Carpomă este, sacrificiu odóre de savutate Domnului.» Miroș adică cu bună mireasmă Domnului. Aquí se vede expressiã dejă în us după credințele quellor antici, pe quare Moysè nu putea âncô s'o desființede. Am dis quô primii institutori sau legiuitori au fost nevoiți să dea divinităților imagnate passioni, și gust de mâncare și de bere. Moysè nu putea desființa datina sacrificielor, nici expressiunile în us. Offeritorul credea quô aquel fumu, aquel miroș este fôrte plăcut Divinității; Moysè îl lasă să cređă pentru epocha lui. Vin ânsè timpi mai târziu cu naintarea minții vulgului, quând propheti protestă în numele Domnului în contra aquestor datine, dicend:

«Que 'mi este mie multitudinea sacrificielor vòstre, dice Domnul. Șațiu sunt de holocaustomele arieșilor; și seul 'gneilor și sângele taurilor și al țapilor nu voiescu.

«Nici să mai veniți a vè arătă mie; quôci quine v'a querut aqueste din mâinile vòstre? A căleă atriul meu să nu mai adăogiți.

«De 'mi veți aduce semidale, învan; thēmfiã, abominațiō îmi este; numeniele (lunele nuoè) vòstre și sâmbetele și đioã quea mare nu le mai sufferu; ajunarea și repaosul (serbătóre) și numeniele și solemnitațiile vòstre urrasce suffletul meu.

«Făcutu-v'afi mie spre sațiu; nu voi mai de-mitte păcatele vòstre.

«Quând veți întinde mâinile vòstre spre mine întóre-voiu ochii mei dela voi; și de veți îmulți rug'a nu voiu căutã la voi, quôci mâinile vòstre de sânge sunt pline.

«Spelați-vè, deveniți puri, smulgeți rēutãțiele din suffletele vòstre cum să nu le mai vedã ochii mei;

«Incețați dela rēutãțiele vòstre; deprindeți-vè

a face binele, căutați judicat'a, mântuiți pe quel assuprit, faceți dreptate vèduvei; și veniți apoi și vomu vorbi, òice Domnul.

«Si de vor fi pècatele vòstre cà purpur'a, cà nivea le voi deabli...» (Esaia Cap. I. v. 14—18.)

Vin apoi timpì quând Christianismulle desființèdă cu totul și se exprimă prin odóre de suavităte *spirituale*: miros cu bună mireasmă *duhovnicească*.

Vers. 10. «Iar de vâ fi dintre oi darul lui, (înaintea) Domnului, atât din 'gnei quât și din ieđi spre holocaustomă, mascule nemalecat să ofèră...» Cu oi cum ammu mai đis se înțellege turmă; cum òicem și noi: *s'a đus la oi*, adicò la turmă: și acolo pot să fiă și oi și capre, dupò cum se explică în dată în textu. — «*Masculè nemalecat sa ofèră...*» Aqul cà și în versetul 2 Moysè se vede cu mult mai 'naintat în economie de quât alții que aducea în sacrificiu vite de genere feminin.

Moysè proserie vacele, și oile și caprele, numai qua să înmulțescă averea publică. Din boi, jace a fi preferit la sacrificiu taurul, vițellul que nu è ancò de labóre, dela turme sunt preferiți arieji și tapii, 'gnei și ieđi; vacele, oile și caprele le lassă spre a se înmulți; ètò un progres în sacrificiu: rația se exprimă cà economă.

Vers. 13. «Și quelle din pântece și picioarele le vor spellă în apă...» Și aqul și în versetul 9. se recomandă sau se prescrie în adins a se spellă părțile necurate qua să nu aducă miros urit. Pòte quò la popoli înapoiati, nu se prevèdusse aqueast'a; èccè dar un alt progres favorabil la sănătatea și mulțumirea publică.

Vers. 15, 16, 17. In aqueste versete se vorbesce despre passeri. Aquestea erà offerirea din partea quellor neavuți; și fiind quò în Palestina columbele și turturelele abundă, Moysè vine în ajutorul neavuților și le face datorìa mai ușoră prescriindu-le a aduce turturele și columbe.

Scopul sacrificiilor erà cum ammu đis de a punne pe omu quât se pòte mai des în relațiò cu Dumneđu și cu apròpele sèu, de a l' moralisà adicò, și aqueastă datorie que presupune un drept devine atât de ușoră pentru neavut prin legea lui Moysè.

Legiitorul mai facee un progres de umanitate în favòrea quellui neavut. Vocea lui Dumneđu se manifestă. Și umanitatea o vedem crescènd în versetul următor.

CAPU II.

Vers. 1. «Iar sufflet de vâ offeri dar spre sacrificiu Domnului, semidale (flòre de faină) vâ fi darul sèu, și vâ revèrsà peste dènsa oliu și va suprapunne peste dènsa liban» In limba hebraică vòrb'a *sufflet* însemnèdă adesea sufflare, viață; și la împregiurări exceptionali cà queea que se presintă aqul însemnèdă omu cu totul neavut, sàracu lipit, omu, cum òicem noi, *numai cu suffletul*. De aqueca noi în traduciòe nòstră adaoseròm în parenthese și vòrb'a *simpļu* quènd *sufflet simplu*. Quând omul n'are de nici unele, nici viță, nici passere, vâ offeri faină, puçin oliu și thèmie (liban). Cuvèntul este qua tot omul să se deprindă cu offranda que moralisà pe omu și îl distinge din fèră, și fiă aqueca ori-quât va fi, numai să fiă de bună voie, fiă și obolul veduvei que face mai mult de quât sumele quelle mari alle opulenților; aqueastă idee se explică și mai bine prin versetul următor:

Vers. 2. «...Vâ punne sacerdotele *memoria-*

lul ei assupra altarului; sacrificiu odóre de suavitate Domnului. Pentru neavut adicò è de ajuns quò 'și-a addus à minte, și de aqueca offerirea lui se òice aqul *memorial*; și vâ fi bine acceptat înaintea Domnului. E de ajuns să nu se întrerupă relația între omu și Dumneđu.

Vers. 3. «Și remasul din sacrificiu (din aqueastă faină a scăpètatului... *sânt al sântelor*) (este) din sacrificiurile Domnului...» La Barbari, la pàgani, în religia pharaonică, avuții și potenții erà favoriti divinităților, hecatombelè (sutelè de boi), taurii și tot que representă opulența și averea erà de mare prețu. In mosaismu faină scăpètatului se vede numită *sântă a sântelor* adicò quea mai sântă din tòte offeririle. — Vocea Domnului în adevèr se manifestă.

4, 5, 6... pinò la 10 Verset. Se vorbesce de offrandle de faină còptă sau de turte. Aquestea erà de trei feluri; còpte unele în cuptor, alte în cartagine sau tigia, și altele pe grătar. Tòte ànsè se queru azyme (nedospite) sau fărò aluat. Caus'a este quò prin fermentațiò sau dospire fiind o înăgrire, începe o corupțiò, și nu erà în datinà de a se offeri lui Dumneđu nimicu que è coruptu: aqueasta ar' fi semnat cà și quând s'ar' fi addus spre sacrificiu carne stătută sau cu miros. In versetul următor legea è precisà.

Vers. 11. «Tot sacrificiul que ați offeri Domnului nu l' veți face fermentat (cu aluat) quòci din ori-que aluătură și din ori-que miere nu veți facee spre a se arde carpose Domnului.

12. «Cà daru de premie le veți putè offeri Domnului, iar assupra altarului nu se vor depunne spre odóre de suavitate Domnului.» Tot que ajungea în fermentațiò se vede interdit, pinò și miera que este un ferment, și în quare întră tòte musturile de fructe. Aquestea se putea aducee spre usul sacerdoților și se òicea daruri de premie, nu ànsè spre ardere. Commentatorii fși dau diverse cuvinte qua să justifice aqueastă interdițiò, și s'o arate liberă și neinfluențată de nici o superstițiò; credem ànsè quò nici unul n'a înemerit cuvèntul. Cuvèntul quel mai mare este quò Moysè erà mai 'naintat în sciințele phisice de quât scòlele nòstre moderne. Moysè dela început principiul vietei îl numese Spiritul que se purtă peste ape; și aquesta este hydrogenul quel mai puru, etherul hellenilor, electricitatea quea mai pură. Dela pervertirea ómenilor, și resturnarea sciințelor, dela confusia minților que Biblia o personifică prin Babel, luarò ómenii Reul drept Bine, Vițul drept Virtute; uitarò adicò pe quel que este și se închinarò la queea que nu există, idolii devenind òei; așa și sciințele luarò oxygenul que è principul agririi, corupțiunii, împuțirii, putrefiunții, de unde erà principu al mortii, îl luarò de principu al vietei; și hydrogenul de unde erà principul sănèității, vietei, santității, spiritul sânt cu un cuvènt fecundator, și vivificator, îl luarò de principu al mortii.

Prin proserierea de a se aducee în sacrificiu Domnului ori-que vâ fi fermentat sau agrit prin oxygen, Moysè nu facee de quât a protestà în contra inoranței, și impietății ómenilor. Nu è nimicu d'amesticu între Adevèr și Minciune, între Ființă și Nimicu, între Quel que este și între principul mortii. Tot que è maculat, corupt, oxygenat, tot que tinde spre neființă nu se pòte offeri la altarul *Quellui que este*.

Tot è simbolicu în Bible, que mai mult prin semne și embleme se exprimă. Moysè proserind aluatul, que erà emblema oxygenului, reprobà ideile pretinșilor sapienți sau sacerdoți ai secu-

lului său que resturnasserò ordinea naturale, que din neființe făcea ființe, din idoli Dumneșei, din Minciune Adevăr, din inoranță sciință și din oxygen que era principul corupțiunii, făcuserò principu al Vieței. Moysè qua să adducă sciința a deveni quăt se pòte mai populară, făcù dintr'ensa o credință. Quœci a crede popolul inorant queea que este adevăr și dreptu, prin credință ajunge la sciință sau la convicțiò, quând ajunge a se matori.

Vers. 13. Vine apoi spre semnu de alianță, de amicie între Dumneșeu și omu, *sarea* que era symbolul amicie și credinței din ambele părți între toți popoli Orientali quând se făcea un pactu. «Si ori-que dar al sacrificiului vostru, dice textul legii, cu sare se vâ serà: nu veți încetâ sarea testamentului (sau alianței) Domnului din sacrificiurile vòstre; peste tot darul vostru veți aduce (Domnului Dumneșeului vostru) sare.»

Nici un ðeu imaginar al pãgânătății, din cauza despotismului theocraticu și monarchicu, nu se vede a face alianță, pactu cu omul dela egal cu egal, systema erà de a nu înalță din tin'a impilării pe popol; numai în Mosaismu se vede pretutindenii un Dumneșeu condescendent que face alianță cu popolul în genere prin Abraham și alți patriarhi, și cu fiã-quare individ în parte prin sacrificiu, unde sarea se presentâ cã între amici que stau la aqueași masă. Quâtâ curâ și prevedere de a înalță pe omu, pe cetățean, pe totâ dioa, la o demnitâ mai mult de quât a unui rege, făcendu'l prin sare a și aducea a minte la fiã-quare sacrificiu, quò omul pòte ajunge pînò la divinitate. Quare lege, quare religiò a înalțat atâta pe omu? Vocea adevărului Dumneșeu, que mântue popoli dela Pharaon dela servitute, se manifestâ pretutindenii.

CAPU III.

Pînò aquí s'a vorbit de sacrificiele de repentire, de quelle pentru spèllarea pècatelor, spre împăcarea cu Dumneșeu, cu consciința sa. In Capitolul aquesta se vorbesce de sacrificiele de salutariu: *Hostia propitijs*. Unii le numescu *hostia pacificorum*, sacrificiuri de pace, de bunâ invoire. Aquestea se făcea spre semnu de recunoscință pentru o binefacere, pentru mântuirea dintr'un pericol; de aquea se ðicea și sacrificiu de mântuire. Mulți în limb'a germanâ le numescu *freudenopfer* sacrificiuri de bucurie. Alții le ðicu sacrificiuri de inițiațiò, de perfecțiò, quœci nu se putea mânca de quât de ômeni curați. Pentru aqueasta se offeriã vite atât masculi quât și feminine, ânsè cãtâ să fiã curate și nemeaculate. Iar spre ardere de tot sau holocaustose se aducea părțile que, pe de o parte erà quelle mai delicate și simfitori, și pe de alta quare erà ôre-cum superpèritòre la sănătatea ômenilor în aquele clime càlduròse: aquesta erà seul de pe pânțee, de pe renichi, accoperitur'a de pe ficat și renichii însuși.

La aqueste sacrificie tot que erà bun spre mânca, adicò carnea și grăssimea dintre densa și nesuppèrator sănătății, se lăssâ a le mânca quei que le offeriã spre sanctificare sau mai bine quei curați; iar, cum ðisseròm, seul și sângele que se stricâ currènd în părțile locului aquelea se ardea de tot pe altar qua să nu remâie spre mânca ômenilor. Rația umanâ sau vocea divinâ se mai mănifestâ aquí cã medicu în favòrea sănătății publice. Seul și sângele sunt numite în

adins *partea Domnului* destinata spre ardere, și se ðicu *artos* sau nutriment al Domnului, cã și quând ar' fi ðis quò Natur'a sau elementele sau agentii Naturei, Eloim sau Puterile atragu sau assorbu de pe pãmènt miasmele, sau tot que è suppèrator sănătății. De aquí în toți timpii prin focu se ardea sau sacrificiu ardere de tot se făcea tot que putea infectâ aerul.

Vers. 16. «Și vâ offeri sacerdotele pe altar cã nutriment (artòs) carnomâ de odòre de suavitate Domnului. Tot seul al Domnului este «Cã și quând ar' ðicee: Provedința assòrbe sau risipesce tot que este nefavorabil sănătății și vieței.

Vers. 17. «Seul și sângele nu veți mânca.»

CAPU IV.

Capitolul aquesta tractâ a nume despre sacrificiele spre spèllarea sau iertarea càlcãrilor de lege, trãdãrilor que cu un cuvènt în Bible se ðicu pècate, și adesea *innorante*.

Este de însemnat quò și aquí și airea Moysè numescu pècatul *innorantia* sau *innoranței* fi ðice *pècat*. Moysè voi să adducâ pe toți Israelii prin credință la sciința Legii, și impuse o pedepsâ pentru ori-que inoranță. Vocea quare strigâ din quelle din întru alle Omului și fi ðice: «Lumi-«neadâ-te qua să poți fi liber, quœci nescința te «degradâ, te lăssâ în starea Bestiei, și prin urmã-«re te preparâ și te aduce la servitute» vocea aquea în adevăr este a adevărului Dumneșeu que la pãgân*) la popoli que au fost guvernati sub despotismul theocraticu și monarchicu sau pharaonicu, nu s'a fost manifestat sau audìt nici o datâ. Despotul voiesce a ținne popolul în inoranță qua să l' ții în servitute. Dumneșeu lui Moysè, que nu erà nici decum un ðeu imaginat dupò interesele potenților, nu o minciune sau o neființă, ci în adevăr, Ființa prin excellență, Iehovah singurul quare în adevăr existâ, Dumneșeu adevèrat al lui Moysè quere pe popol luminat qua să pòtâ fi liber, și înaintea lui inoranța este un delict, o càlcãre de lege, o crimâ, un pècat cu un cuvènt.

Cãlcarea legii cu quât vine de mai sus sau dela quei que sunt revestiți cu puterea, cu atâta în legea lui Moysè se considerâ de un pècat mai mare, și repararea ei cãtâ a se face în publicu spre satisfactia societății întregi.

Etò cum clasificâ Moysè societate;

Mai ântèiu de tôte, dupò Dumneșeu, aquí jos pe pãmènt este Nația que este numitâ *Israel* adicò învingètorul Deului sau al Idolatriei or Tyranniei, și tarele cu ômenii (quœci așâ è omul liber și solidar cu aproapele său, învingètor de tyrannie și tare înaintea ômenilor, veđi Biblice, geneze, capu VIII, pag. 40.) și persòna quea mai sus pusâ erà aquea persòna colectivâ a adunării generali que representâ Nația sau pe Israel, și quare se compunea de bărbații quei mai experimentati, quei prudenti și sapienti, quei mai considerati în opinia publicâ. Adunarea generale sau centrale que cãtâ a residâ în capitalâ se numiã sanhedrim synedriu sau adunarea queller vechi. Aquesta erà senatul suprem și ellu representâ nația întrégâ. Pentru quò ânsè repu-

*) Si cu *pãgani* s'a înțelles tot d'auna un popol de impilatori și de impilati, de despoti și de sclavi, unii sunt pãgani quœci impilâ, și alții sunt assemenea de pãgani pentru quò se lăssâ a se impilâ.

blic' a fu constituită federativă quă să pôtă dură, și a nu fi expusă la despotismul quând monarchicu quând anarchicu al capitalei, fiă-quare semenție sau tinut or district fu dotat de un senat al seu particular sau secundar al bêtărnilor fiă-quăruia finut, cum și fiă-quare comună fu dotată de un consiliu al sêu particular, de o adunare a sa publică que se numi *synagoga* *συναγωγή* și quare însemneadă tot adunare que avea și dreptul și datorica de a se adună în dioa repaoselor, adicô sâmbăta (quôci sâmbetă dioa repaoselor vâ să dîcâ, și fiă aqueasta quare vâ fi, nu mai să fiă a șeptea).

Senatul suprem și central al capitalei eră presidat de Archiereu sau de primul sacerdote, quare cã president eră prima persônă dintre senatorii sau quei mai vechi; iar cã unul dintre toți senatorii, eră a doilea persônă pe lîngă senatul întregu. Mai înteu de tôte assemblee generale și a doilea după dênsa presidentele ei.

Aquesta se numiă *Meșiah* adicô Mesia sau Unsul, quôci numai ellu luă ungere la investitura sau sacraarea sa.

Dupô Archiereu al treilea gradu eră al principelui que se numiă *Nassi*, que însemnă *capu*, Principii eră capii fiă-quăria semenției sau cum ammu dice noi capii districtelor, ei împliniă funcția nu numai de prefecti, ci și de duci căpitani în rebelle. Nassi sau capu se pută mai virtos dice ducele sau judele general que conducea și judicâ și administră Nația întreagă, adicô capul capilor.

Dupô principe sau dupô Nassi vine tot omul privat, tot cetățeanul, quărui în termeni biblicii, pretutindeni se dice *sufflet*, mai virtos quând eră obscur scăpêtat, după cum dicem și noi, *omu cu suffletul* quellui que n'are nimicu, quellui săracu lipit.

La început, după cum s'a vëdüt în Exodu Moysë tinû locu de tôte; ellu ducea sarcin'a tutolor, ellu fu și duce supremu, ellu și sacrificator, ellu și administrator, ellu dătător de lege, ellu judele supremu, ellu orator publicu sau prophet, ellu medicul general, ellu architectul que dette planul tabernaculului. Impilat sub multa greutate a sarcinelor, ajunge pinô a strigă: « Incovoiatu-m'am sub atâtea bătă de capu, și cađu sub greutatea lor! »

Și airea iar strigă:

« Ah que sarcin'ă apșetóre! nu o mai pot duce... Ardică mi viața, Dumneđeule! »

Prin urmare spre a și mai descărea sarcin'ă disse către tot popoul adunat:

« Luați (sau allegeți) dintre semențiile vóstre bărbați *sapienti*, *prudenti*, și *considerati* (în opinia publică) și îi voi punne în capul vóstru. »

Și popoul multumit fórte de propoșia lui (pentru quô se bucură tot popoul quând se vede quô este considerat cã persônă și quô intră în possessia drepturilor salle de allegere), îi respunse:

« Queea que tu ne spui este din quelle mai bune que pôte fi! » cã și quând ar' fi đis: noi pinô acum n'am mai audît de una cã aqueasta nici n'am mai vëdüt la nici un popol!

Ast-fel sarcinele se împărțirô, și senatului sau quellor vechi se dette sarcina de reprezentanți ai Națiunii; lui Aaron sarcin'a de primul sacerdote și de president al sanhedrinului sau al adunării generali, la fiă-quare semenția se allesse un capu, și apoi capi peste mic, capi peste sută, capi peste đece.

Din aqueștia se compuse guvernul aqueștiei republice federative, compuse din doș-spre-đece

republice alle quellor doș-spre-đece semenții. La aqueștu guvern u se vede quô a judicâ, a administră, a conduce, a reprezenta nația nu însemnă cã la păgâni pozițiuni lucrative sau salariate, ei în adevêr o *funcțiô*, o datoric de împlini* o sarcină; funcționarul eră un servitor al publicului.

Așă pe quât funcția eră mai înaltă pe atât datoriele ei eră mai mari și mai numeroșe, și pe atât călcarea legii din partea funcționarului eră spre mai mare perdere a societății. A călcă legea un omu privat, un omu obscur și scăpêtat, un biet sufflet, se putea iertă mai facil; legea eră mai indulgentă. Aquesta quând își cunoscea călcarea sa de lege sau quând călcarea se făcea cunoscută, nu eră așă mult dator spre a face reparațiô.

Quând legea ânsê eră călcată de capul unei semenții, sau al națiunii, și se invederă călcarea ei, amend'a lui eră și mai mare.

Iar daqua primul sacerdote călcă legea, rëlul fiind mai mare pentru publicu, scandalul fiind mai mare, reparația sau satisfacția publică câtă a se face solemnă, pedeps'a sau amend'a aqueștia câtă să fiă și mai mare.

Iar daqua general'a adunare întrégă sau în majoritate ajungea a călcă legea, a committe vre o eróre, erorile adunării eră numite *innorări* sau *innoranțe*, întunericu, chaos, peire, calamitate publică; pentru quô un individuu singur pôte adesea călcă legea din sciintă pentru interes privat sau pentru vre o resunare; o assemblee ânsê întrégă, unde membrii sunt solidari, unde fiă-quare è dator a deschide ochii quellui-lalt, unde fiă-quare queștiô se cuvine a se discută matoresce și îndelungat, a committe o eróre, în adevêr è un întunerecu, un chaos, o orbire, o innorare; Reparația que se cuvini a dă ea în publicu quând se invederă eróreă ei, câtă a se face, cu mare solemnitate, amend'a onorabile la quare eră supusă eră mai mare de quât a tutolor.

Si daqua o dată legea spre a fi garantită a cătat a deveni *relege* sau religio, adicô lege strîns legată, sancțificată înrăđcinată în fundul inimelor nóștre, pedeps'a sau amenda pentru fiă quare călcare câtă să ia formele quellei mai publice și sollemnelle, adicô religioșe.

Scopul legiutorului nu fu nici de cum o manie sau o mănăcrime de a pedepsi pe quei que calcă legea sau adducu daună societății, quât de a adduce la reținere pe aqueștia, de a i face a și spunne păcatul sau călcarea legii în publicu, și de a se deprinde ast-fel din đî în đî a deveni mai buni și mai prefecti. Pedeps'a dar sau amend'a se prescrie a se face prin sacrificiu în ainea publicului; quôci obiectul que se sacrifică se perde și prin urmare este o amendă pentru quel quare este îndatorat a i face.

Să ascultăm acum textul legii:

Vers. 17. și 18. « Iar de vâ păcătui fără de voie vre un *sufflet*, unul din Popolul țerrei... vâ adduce offrandă o iedă dintre capre... » Omului privat, omului cu *suffletul*, cum am đis: ise împune pedeps'a mai ușoră, o singură iedă sau și o gnellă după cum se vede în Verset 32.

Tot ânsê que este mai remarcabil è quô nici pentru principe, nici pentru primul sacerdote, nici pentru assemblee sau adunare generale întrégă, Dumneđeul nu se vede așă de indulgent cã pentru omul quel scăpêtat și obscur. Toși câtă să adducă o offrandă mai mare cã o datoric spre satisfacția publicului, și Dumneđeul se vede

* *Fungor, fungi. A împlini o sarcină, o datoric, a se ocupă de dênșia și a o termină.*

indiferent, la ofrandă neavutului. Âns $\bar{e}$ se arată qu $\bar{o}$ o acceptă cu mulțumire. Numai la offerirea neavutului la aqueastă impregiurare legea ăice qu $\bar{o}$ este od $\bar{o}$ re de suavitate Domnului.

Vers. 31. «... Și o v $\bar{a}$ offeri sacerdotele pe altar spre od $\bar{o}$ re de suavitate Domnului.»

Principele pentru qu $\bar{o}$   capu și dela d nsul se quere a ține legea mai mult de qu $\bar{a}$ t omul privat, ellu qu nd i se inveder $\bar{a}$ p catul, c t $\bar{a}$ a adduce spre sacrificiu sau ardere de tot inaintea publicului un iedu: «Iar de v $\bar{a}$ p c t i principele in contra vre unuia din t te preceptele Domnului.... și se v $\bar{a}$ cun see p catul in quare a p c tuit, v $\bar{a}$ adduce drept ofrandă un iedu dintre capre masculine nemaculat» (Vers. 22 și 23).

«Și se v $\bar{a}$ rug  pentru d nsul sacerdotele despre p catul lui, quare se v $\bar{a}$ iert  lui.» (Vers 26).

Pentru principe că și pentru omul privat nu se vede la ceremonie spre rug  de qu t un simplu levit sau un sacerdote. P catele lor nu sunt aș $\bar{a}$ de deastrose pentru societate c  alle Archiereului, și mai virtos alle generalii adun ri; numai aquestea se cuveniă a li recunoscute, mărturisite, mustrate și reparate in publicu inaintea Națiunii intregue. Aq i se vede execut nd ceremonia si rug   nsuși Archiereul in quare se personific  Nația, s  ascult m textul Legii.

«De v $\bar{a}$ p c tu archiereul quel Uns din queea que p c tuesce popoul, v $\bar{a}$ adduce pentru p catul s u in quare a p c tuit vițel dintre boi nemaculat, Domnului pentru p catul s u. (Vers. 3).

Aq i primul sacerdote  nsuși executa ceremonia, și ofrandă lui este un taur, qu ci vițellu dintre boi, taur v $\bar{a}$ ăic  in limba hebraic . Seul și am ndoi r nichii și inv ltur  de pe d nsii, quea de pe c pse și quea de pe ficat, se offerescu la altarul ard rii sau carposii că și la sacrificiele de salutaru.

«Iar pellea vițellului, și t t  carnea și capul, și extremitățile lui și cu p nteccele și cu șmul (baliga) — Cu un cuv nt vițellu intregu il vor duce afară din castru in locu curat unde se rev rs  cenușa, și il vor arde tot peste lemne in focu, peste revărsarea cenușei se v $\bar{a}$ arde (Vers. 11 și 12).

Tot   simbolicu in Biblie iar o mai rep t m. C lcarea legii de către Archiereu, repentirea despre d nsa, sacrificiul sau amend  incepe dela Verset 3. și se termin  la Vers 12. numer cu quare se inchiee dodecada sau gamma quea mare sau num rul semențielor lui Israel, al qu rora reprezentant general  r  Archiereu. Ped psa sau amenda aquestua i se impune mai mare, ellu  nsuși   dator a sacrific  in publicu, adică a și recun see și mărturisi culpa, amend a lui   mai mare de qu t a omului privat și de qu t a principelui, ellu adduce un taur in sacrificiu, și taurul c t  a l sacrific  de tot, a nu mai rem n  nimic dintrensul, a l arde de tot, pin  și pellea și  sele și intestinele lui, și a le arde afară din castru, afară din cetate și peste revărsare tutulor cenușelor adic  rem șitelor din t te sacrificiele pentru p cate. Afară din cetate și suvenirea călcării de lege a Archiereului, c  pulberea și că cenușa să se spulbere la v nturi scandalul que a offerit archiereul. Ped ps  exemplar , umilit re, și plină de repentire, promit tore de indreptare. Cu Vers. 12 se inchiee și p catul și rentregirea Archiereului.

Să vedem que ăice textul legii și pentru călcarea preceptelor ei din partea generalii adun ri intregue sau majorității ei.

Vers. 13. «Iar de v $\bar{a}$ innor  t t  synagoga lui Israel

v $\bar{a}$ offeri dintre boi, vițel nemaculat. . . . .
«Și v $\bar{a}$ duce sacerdotele quel Uns din s ngele vițellului in Tabernaculul m rturiei.

17. «Și v $\bar{a}$ tinge sacerdotele degitul s u in s ngele vițellului și v $\bar{a}$ asperde de șapte ori in ainte Domnului in  ca catapetasmeei sanctuarului.

20. «Și v $\bar{a}$ face vițellu după modul cu quare a făcut și vițellu quel pentru păcat... și se v $\bar{a}$ rug  pentru d nsii (pentru membrii Adunării) și se v $\bar{a}$ iert  p catul lor.

22. «Si vor duce vițellu tot afară din castru, și vor arde de tot vițellu, după cum au ars și pe quel d' t u vițel. P catul synagogei este (aquesta).»

Cu num rul 13 incepe călcarea Legii, de către Adunarea generale, errorea ei, sau trădarea ei in ainte Națiunii. Num r fatal in credințele orientali, num r sinistru.

C lcarea Legii de către adunarea generale o numesce innorare, orbire, întunerecu, chaos, distrucți , catastroph .

Amenda ei   mai mare și de qu t a Archiereului, a presidentului ei; Textul quellor ș ptececi vorbesce cum v dur m de doi tauri, unul pentru păcat și altul pentru sp larea p catului. La Cap IX, Vers. 4 se vorbesce de un taur, de o turtă și de un Țapu.

Amenda ei se face cu mare solemnitate in publicu și pentru d nsa se r g   nsuși Archiereul que personific  Nația; se r g  adic  Nația intr g  prin Archiereu. Objețele offerite se ardu de tot afară din cetate, la locul cenușelor. Și qu  să se r ge Nația prin Archiereu este semnu qu  singur  și a cunoscut orbirea sau innoranța singur  și a cunoscut p catul commis in perderea generale. Aqueast  ceremonie prin sacrificiu  r  un semnu de repentire a Adun ței, de reparați , de a desface adic  que a făcut printr'o protestați  public  din partea  nsuși a quellor que au commis delictul, vulner nd Nația in quelle mai vitali alle ei.

Nimicu nu   in stare a garantii legea at t de tare și at t de durabil c  divina idee de a deveni relege. De qu te ori se usurp  libertățile publice de puterea sau administrativă sau legislativă, relegea le asigur  din nouu prin indatorirea usurpatorilor de a face amend  onorabile.

De qu te ori commit nisce erroru grave adunanțele generali din timpii modernii și errorile lor devin lege fără a se put  desființa de qu t de și vor expune cetătenii viața  sind cu armele pe baricade! Que garanti  au libertățile publice daqua cetătenii qua să și li se appere sunt nevoiți sau de a și expune viața sau de a plec  capul la jugu și a se supunne?

La quare popol al antichit ții sau din quelle moderne se p te ved  nisce assemenea institutiuni? Unde libertățile publice au fost garantite at t de tare? Quare lege sau religi  a pus pin  la Mosaismu și pină la Christianismu pe Dumneđu  nsuși garant și app r tor libertăților Omului? Nici o revoluți  nu se vede in Israel spre a și conquist  libertățile pentru qu  sunt garantite; cet teanul Palestinei n'a luat armele in m n  de qu t qua s  appere legea și Patria de străini.

Reparați  que Assemblea   datore a face la errorile salle ne   de mare exemplu no  Rom nilor, quari dela Radu Negru, după cum am ar tat in Issachar pag. 5 și 6 n'avur m de fond al legiuirilor n stre de qu t Pentateucul.

Mai de unădi la 14 Iunie Majoritatea Adunării reprezentanților noștri comise o eroré din quelle mai grave în contra drepturilor și fericirii locuitorilor aquestei țere, dând facultatea străinilor neimpămênțeniți încó de a' și cumpêrâ moșii. Dupó votul que dette aqueastă majoritate, peste 50 de anni tóte pământurile țereii, afaró de moșiele monástiresei, vor fi alle străinilor. Românii vor remâne cá în Transylvania în aintea Sașilor; Românii vor remâne iloșii străinilor. Daqua străinii neimpămênțeniți potú cumpêrâ dupó aquest vot dela 14 Iunie, daqua unul cumpêrâ, quei quare legiuiró o assemenea vëndare, dupó tóte cuvintele și materiali și morali se numescu vëndetóri ai Țereii. Quea que nu putú face încó Turcia dela Bajazet pinó astádi; queea que nu putú face Russia în 150 de anni dela Petru I pinó astádi în șapte sau opt campanii succesive, sacrificând millióne de ómeni și milliarde de bani; queea que n'a putut face Austria și cu forța și cu diplomația sa, facilitó și împlini aqueastă majoritate de 36 voturi.

Que fatalitate! qua să se comită o assemenea votare atât de rãpede și spontanee la 14, a câtat înțelegerea să fiá dela 13, tot dela un număr fatal și sinistru, tot dela Numêrul Iudei! cu diferență quó numêrul voturilor fu queva mai mare de quát al arginților pe quare fu vëndut Mântuitorul Lumii.

Qua să se repare aqueastă eroré gravá, nu è alt mijlocu de quát a se repenti Adunarea, a'și recunósce culp'a, a desface queea que a fãcut printr'un sacrificiu fiá-quare al intereselor que au avut la aqueastă faptá. Afaró din capitale la locu cenuselor ori-que maculá a reprezentanților Națiunii. Și Nația îi va binecuvântá, și Dumnezeu îi va iertá de pãcatul lor.

Votul nu s'a dat pe față, numele nimului nu este cunoscut din aquești 36, precum niei al quellor din minoritate. Tot que se scie este quó DD. Tell și Foru, și deputații Muscellului au appêrat cu căldurá pinó la lacreme pământul Românilor. Onóre și binecuvântare aquestor bărbați și tutulor quellor 22, al quãrora nume nu l' cunós-cem. Onóre assemenea și binecuvântare și iertare întrégá și majorității de 36, de se vor repenti de repede lor faptá.

CAPU V.

În aquest capitol se tractá despre delictele în juráminte și márturii, despre delictele comise prin attingere de mortácine sau de objete necurate, de nerespectul către quelle sãnte și de furarea lor. Pentru fiá-quare din aquește delictes se determiná amenda sau sacrificiul.

N'avem niei o însemnare a facee la aquest capitol; tóte versetele se înțelegu de sine, dupó explicația quellor precedenți. Quei scãpetaiți și

aquí cá pretutindeni sunt mai scusabili.

Aquest capitol, dupó septaginta și Vulgata se terminá la versetul 19, unde dupó versiunea hebraică continuá cu șapte Versete din capitolul urmêtor VI și prin urmare coprinde 26 de versete prin quari se terminá prima parte a aquestei cărți.

CAPU VI.

Urmátorele șapte versete sunt: continuațió din capitolul de sus V, despre delictes, quóci dela versetul 8 începe materie nuová despre holocaustose sau ardere de tot.

Vers. 2. «Sufflet de vá pãcãturi și trecënd cu vederea vá trece peste preceptele Domnului și vá minți quelle către apprópele sêu în deposit sau despre soçietate sau despre rãpire sau quó a nedreptãit în quevã pe apprópele seú;

Vers. 3. «Sau quó a aflat vre un objet perdut și vá minți despre dênsul, și vá jurá strãmb despre vre una din tóte quãte ar' facee omul în quát să pãcãtuiascá în aquestea;

Vers. 4. «... Vá întórce înapoi rãpirea que a rãpit sau nedreptate que a nedreptãit, sau depositul que s'a depus lui, sau objetul perdut que a fost aflat;

Vers. 5. «Despre tot lucru despre quare a jurat strãmb, vá restituí objetul întregu și a cincia parte dintr'ênsul în adaogi pe d'assupra; a cui este i se vá restituí în díoia în quare se vá învederá.

Vers. 6. «Și despre delictul sêu vá offeri Domnului un arieté dela oi nemaçulacat de prețul dupó aquea (faptá) în quare a nelegiuít (ducëndu'l) la sacerdot.

Vers. 7. «Și se vá rugá pentru dênsul sacerdotele înaintea Domnului și se vá iertá lui despre una din tóte quãte a fãcut și a nelegiuít.»

Aquí este vorba despre atacale la proprietatea altuia din partea quellor cu suffletul adicó a neavuților sau prin fur or rãpire, sau prin mințire, sau în asociațió, sau prin nedreptate la judicatá, sau prin affare în drum și nerestituire, sau prin márturie mincióasă sau jurare strãmb; ori-que atacu la proprietate este considerat cá o offensá către Dumnezeu ênsuși, cá o trecere cu vederea injurióasă peste preceptele lui Dumnezeu, cá un disprețu din quelle mai condamna-bili; textul se exprimá prin verbul îndoit: și trecënd cu vederea vá trecece. Quel que atacá proprietatea este condamnat á dá înapoi objetul luat; și pe d'assupra a cincia parte din prețul lui, și încó pe d'assupra un arieté spre amendá sau sacrificiu de prețul objetului ênsușit cu nedreptul.

Despre arieté, Septaginta se exprimá quó se cuvina a fi de prețul objetului în quare s'a comis delictul. Versia hebraică dice: «de stimația ta» adicó de prețul quare tu Moysè sau judele vei afflá cu calle.

II.

T S A W.

De aquí începe a doa parte a aquestei cărți.

Vers. 9. «... Eccé doctrin'a holocaustosii ...» Arderea de tot este o datiná fôrte vechie. Ammu arãtat quó primul pas dela quare începú omul a se moralisá sau a se umanisá a fost începutul de a dá, și a da de tot vá să dicé a sacrificá, a facee sacru un objet, a nu se mai atinge de dênsul. Ia dela copillu un objet que îi placee que is è scumpu, și vei vedé cu que dor și cu quãte fuspine și fipete se uitá dupó dênsul! Putere de

ar' avé ar' fi în stare să ucidá în aquea nemaçuritate a etãții. Selbaticul, Barbarul è un copill cu putere de Hercule.

Quând ajunge quinevã a facee pe copillu a dá de buná voie dela gurá și a se lipsi pe sine de objetul plăcut sau de quare are necesitate, a fãcut un pas mare spre a l' moralisá, semên't'a moralei a prins dejá în inim'a lui și vá dá o datá fructe fôrte pretiósce.

Qua să ici o datá din mân'a sêlbaitcului, ani-

malul que și l'a vînat sau prins pentru sîmlele sîu, sau qua s'î faci a nu și mai întorce vorba înapoi, sau a nu mai avé nici o speranță despre obiectul que a offerit o dată, cată să l' faci a vedé singur cum îl consumă făcătore, a l' vedé singur cum se înalță cu fumul către ceruri! Aquesta în adevăr va să dică perderea unui obiect fără speranță de a l' mai avé, aqueasta în adevăr va să dică sacrificie. Primele sacrificie daró furó arderi de tot, *holocaustosi*.

Aqui credem quó este locul de a arată diferență între *holocaustose*, *holocaustomă*, și *holocaustu*, între quarí, quei mîdorni se par' quó nu facu nici o distincțió. *Holocaustose* este acția sau punerea în lucrare spre a se arde de tot un obiect, durata execuțiunii dela început pînó la finit, dela prepararea focului și junghierea victimei pînó la adducerea ei în fum și cenușă. *Holocaustose*, pe limba noastră se pôte traduce prin *ardere de tot*. — *Holocaustomă* este obiectul destinat spre a se arde de tot. Prin *holocaustose*, se execută *holocaustomă*. — *Holocaustu* este obiectul destinat în *holocaustomă* după que s'a ars de tot. Spre exemplu Abraham și a destinat pe filul sîu Isaac de a l' face *holocaustomă*; însă pentru quó nu s'a urmat *holocaustose* sau execuția arderii. Isaac n'a devenit *holocaustu*, ci arietele sau berbecule despre quare vorbesce Biblia.

Primele sacrificie au cătat să se facă prin *holocaustose* sau arderi de tot. După que se mai deprinseseró ómenii cu a perde fără speranță din vitele que le eră necesare spre nutrimentul lor, începuró și sacrificiele de înfrățire, de pacificare, de dare dela unul la altul, de participare la aqueeasi masă cu mai mulți. Aquestea se făcea, înjunghînd victima, și părțile ei que nu eră favorabili sănătății sau quarí eră suppușe la o corupțió mai răpede se ardea de tot, iar carnea se împărția între ómeni sau se mănca la aquea și ospétu de quei competenți, sau se d' ó parte sacerdotóilor și alta o luă offeritorul spre usul sîu și allor sîi. După împregiurări, după locuri și după datine.

Moysé afló sacrificiele în us pe la toți popolií, și a le desființa eră si cu neputință și fôrte neintellept. Cu desființarea lor ar' fi cădút ómenii la o sêlbătăcie și mai crudă de quăt quea primitivă. Moysé daró le utilisă pentru marele sîu ideal, le perfecționă, le pune pe un drum cum să ajungă într'o di sacrificie de laudă, sacrificie de aquelela al quăroră altar este inim'a Omului.

Să ne înturnăm la textu «Eccé legea *holocaustosii*.» Vorb'a lege unii o traducu prin *doctrină*. În hebreesce *Tora* este numele Pentateucului întregu; se dice însă și ori que ordonanță fundamentală, ori que preceptu. Aquelești înțeles are și la noi verb'a *Lege*, quóci însemnă și cartea sau totul legiuirilor, și un articol singur de lege și ênsuși Religió.

40. Vers. «Si vă revestí sacerdotele unică de in, și feminal de in vă punne împregiurul corpului seu, și vă luă *cataraposea* que o vă consumă focul (adicó) *holocaustosea* lîngó altar.»

Tunice sau vestminte de in purtă sacerdotii Egypteni. Hebreii eră deprinși cu aquestea în atătea generațiuni, și pôte quó vor fi venit cu aqueastă datină în Egyptu. Horodotu dice ἐσθητα δὲ φοροῦσι οἱ ἱερεῖς λινὴν καὶ ὑπόδηματα βύβλινα. (Iar sacerdotii purtă vestmînt de in și călcăminte bybline adicó de papyr sau plută. Cartea II cap. 37). Autorii latini numescu quam in ris pe sacerdotii Egyptului *pórtă-in*, după cum Francesii astăzi numescu pe preoții lor *bas-bleu* (calțe albastre).

Moysé a fost fôrte radical; ar' fi dorit în noua sa societate să nu mai remăie nici o suverente din societatea vechie a Pecatului, din societatea păgână. N'a conservat de quăt quelle stricte necesarie, quelle que rația umană pretutindeni află de folos sau propriu spre us sau commoditate. Vestmintele de in se spală mai facil, și se curăță de maculele de sânge sau de alte necurățiri que provin dela înjunghieri și sacrificie.

Vorb'a hellenică περισκελιές ammu tradus' o prin *feminal*. Aqueasta este queea que astăzi se dice itari, căltuni, ismene. Ad litteram περισκελιές vă să dică *din pregiurul cracilor* adicó vestitura que accopere cracii. La mulți popoli nu eră și nu este încă un scrupul mare de a se vedé piciórele sau cracii pînó sus. Moysé prescrie sacerdotilor feminaliele sau itarii que mai înainte furó numai o îmbrăcăminte a femeilor.

«Si feminal de in vă pune în pregiurul corpului sîu.» Textul hellenic dice: καὶ περισκελιές λινόν ἐνδύσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ. Din vorbă în vorbă se traduce prin «și cu feminal de in vă îmbracă corpul sîu.» Vorb'a îmbrăcare vă să dică a se accoperi dela brău în jos, peste amêndoi cracii împregiur, a și pune brachele βραχία sau ismenele. Si aqueastă ênsuși a fost idea legiuitorului, mai virtos quó dice *vă îmbracă corpul sîu*, și verb'a *corpu* în limbele primitive că și în a noastră vă să dică spre decență părțile que nu se cuvine a fi vedute. Românul cu *îmbrăcat* și *desbrăcat* înțellege quând are sau nu are nădragi.

S'a vedút încă quó nu suferre qua altarele să fiă sus spre a se sui sacerdotele pe trepte și a lăssă a vedé închinătorii de jos queea que nu se cuvine să vedă. Decență a se vede pretutindeni recomandată de legiuitorul hebreu.

Sé vede în aquest verset verb'a *catarapose*, que se explică prin *holocaustose*. *Carpouse* vă să dică asemenea o sacrificiu în sens general de ori-que obiect necesariu, de ori-que fruct, product sau proprietate. *Catarapose* vă să dică sacrificare de tot; și aqui se înțellege pînó a rămâne cenușă. De aqueea unii traducu phrasea: «*cataraposea* que o vă consumă focul (adicó) *holocaustosea* de pe altar și o vă depunne lîngó altar jos» o traducu prin *și vă lua (sacerdotele) cenușa în quare s'a redus holocaustul (obiectul ars)* etc. Noi furóm fedeli textului qua să putem avé occasia a vorbi de antiece datine mosaicice. Ideea este quó victima după que se vă arde de tot și vă fi redusă în cenușă, sacerdotele să ia aquea cenușă de pe altar, și s'o depuiă jos pînó se vă desbracă de vestmintele în quare a executat arderea de tot, și vă revestí altele, și apoi să transporte cenușa afaró din castru la locu curat, după cum se arată la verset 11.

42. Vers. «Si focu pe altar vă arde assupra lui, și nu se vă stinge, și vă arde sacerdotele pe dînsul *dimineata* *dimineata*, și vă aședă peste dînsul *holocaustosea* și vă punne peste dînsul secul de salutaru.»

13. «Si focul în *perpetuu* (în tot d'auna) vă arde pe altar, și nu se vă stinge.»

Cum să nu se mai stingă focul? Unii vorbind de focul eternu de pe altarele anticelor au înțeles un focu miraculos que de sine este eternu și nu se mai stinge. Aqueasta însă eră o imagine a focului intelectual sau mysticu que în eternu viață și vivifică tóte. Cultu focului que derivă din sóre fu din quelle mai antice după que esiró ómenii din cultu *feticelor* sau al iesmelor de păpuse. Feticismul fu primul cultu material; și quând prin Sabeismu se intruduse cultu spiritui-

al, imaginea divinității fu sôrele, stellele, lumin'a și căldur'a. Din amestecul sau maritagiul aquestor doă culturi material și spiritul eși pe de o parte că un fruct că un rezultat. idolatria hellenă și romană que appropiô pe omu mai mult de Divinitate, și pe de alt'a, după doctrinele mosaice eși *Anthropomorphismul* que appropiô și mai mult pe omu de divinitate. Idolatria hellenă, și *Anthropomorphismul* mosaicu se vedu quô au aqueași origine în Egyptu între liberalii aqueulliu timpu de acolo. Una fu addusă în Grecia de Cecrope și altul în Palestina de către discepolii lui Moysè. De aqueași origine fiind aqueste doă doctrine, au câtât să nainteze în paralel spre liberarea sau mântuirea omenirii, și progresând fiă-quare cu secolii au câtât să se întelnescă o dată prin Christianismu și Platonismu.

Eatô păsirea sau progresul religiosității. Aqueasta este una și aqueași, și păsasce spre perfecțiô cu seculii. Mai înteu la sălbaticu se vede Feticismul, la Barbari Sabeismul, în amendôe aqueste doctrine domină Theocrația și Monarchia absolută. Idolatria helleno-romană și *Anthropomorphismul*, representă republic'a aristocratică, și republic'a democratică, cu un cuvânt reprezentă anthropolatria, que din que în que tindea spre ușurarea împliatului și neavutului. Christianismul împlini legea, scopul lui este ptocholaria, adică de a vedé pe Dumneđu și a'l adoră în quel scăpăt și neavut. Predioa inaugurării Christianismului fu învierea lui Lazar prin quare se personifică Popolul. Eatô dar quelle mai distinctive etape alle Religiosității: Theolatrie, — Idolatrie, — Anthropolatrie — Ptocholarie. Doctrin'a Christiană è o teoriă al quăria principu è charitatea; și practic'a ei sau realisarea adeveratului Christianismu va fi atunci când vommu întră în er'a Garantismului, quând omu cu omu va fi solidar, și popol cu popol spre a prepară callea către Harmonia sau fericirea promisă. Quând va fi ansă aquea epochă? Attuncia quând Evangeliele în locu de a fi scrise în cărți, vor fi scrise în inimile nôstre. Se vede în legile quelle mai vechi alle Romanilor pedépsa cu môrtea pentru ori quine își va înjunghia și mânca vita de labôre, că boul și vaca. Pentru que să fiă legea asă de aspră? Pentru quô ômenii atunci eră fôrte apprôpe de starea sêlbaticului. Nici de cum nu'și vedea interesul, nici de cum nu vedea mai departe: pentru ei, că și pentru sêlbaticu, că și pentru fêră, vita eră bună numai de mâncat, și atâtă tot. Legiutorul vedea folôsele que putea avé omul dela labôrea vitei și dela laptele ei. Doi boi și o vacă putea nutrî o familiă mai multi anni, unde înjunghiați și mâncați putea fi nutrimentul numai pentru quâte-vă dille. Legea s'a scris; ansă quăți seculi și de quâte ori va fi fost căleată, și quăți ômeni se vor fi condamnat la môrte pinô să ajungă fiă quare a cunoșce folosul que îi aduce conservarea viteilor? Astădi nu mai è necesitate de aquea lege, pentru quô din experiența de atâtia secolu fiă-quare își cunoșce folosul sêu. De atunci se ține și în adevêr se respectă sau se practică aquea lege romană, de quând nu mai există în nici o condiță de quât în inim'a Omului. Românul sătean astădi își consideră vita că un membru al familiei: plânge de dênca quând móre, și crede de pécăt de a mânca din carnea vitei que l'a nutrit și cu quare s'a servit. — O Bună nuvellă! o dare de scire din quelle mai divine que au existat! O Evangelium! quând se vor identifică ômenii cu preceptele tal-

prinderile, cu moravurile nôstre? qua înscrișă o dată pe tablele inimelor nôstre, să nu mai avem nevoie de nisce litere negre pe hârtie albă.

Ammu plecat dela focul eternu que se conservă assupra altarului mai la toți popolii. Mulți au cređut quô aquel focu asă materialemente eră eternu și prin miracol divin nu se mai stingea nici o dată. Nu, ci se întrefinea de sacerdoti și sacerdotese gardiene în adins, sub pedépsă de môrte la unii popoli de a nu'l lăssa a se stinge. Aquele focu material eră un symbol, o emblemă a focului intellectual și moral que viadă în tot și se perpetuă dintr'o generațiô într'alta; aquei focu eră symbolul Religiosității aquestei facultăți a omului, mai naltă de quât tôte și quare singură duce omenirea la destinata ei pe callea Progresului. Unde sunt gardianii aqueulli focu sacru în timpii nostrii moderni? Preoții furô allungați dela dênscul prin parodiarea doctrinei lui Christ în atâtăe systeme. Preoții inoranți nu'l cunoscu, Preoții instruiți au devenit complicitii nouului păgânismu. Din focul quel conservat sau nestins se convenia a se apprinde focul que eră a consumă holocaustoma. Arderea de tot eră emblema ultimului devotament, a lepădării de sine în favoarea obiectului adorat, fiă aquesta Omul, fiă Patria, fiă Umanitatea, fiă o idee progresivă or salutară. — Adoră pe apprôpele și vei adoră pe Dumneđu. — Din aquei focu eternu furô apprinse tôte holocaustomele morali. Milliône de martyri pe rugul lui se aruncară de bună voie, furô consumați. Focul aquea sacru que symbolisă focul divin, la popolii mai puçin înaintăți se conservă în templu printr'o castă în parte de sacerdotii. Moysè nu îl localisă că păgânii în templu, ci îl face portativ prin tabernacol, și spre conservarea lui instituesce pe Leviți de gardiani. Christianismul, ungându-ne pe toti, ne dă la toți dreptul de a fi gardianii aquestui focu. Ellu viadă în inima fiă-quăruia din noi. Ferice de aquea que se apprinde de dênscul spre holocaustomă în folosul apprôpelui, spre perfecționarea și mântuirea generului uman!

— Inchiem: Focul perpetuu la Hebrei se întrefinea de Leviți pe altar după cum se conservă în cămine focul învêlit. Apoi în tôte diminețele sacerdotele cătă a'l renoi și nutrî prin lemne «și «va arde sacerdotele pe dênscul lemne *dimineata*, «*dimineata*...» adică în tôte diminețele. Ammu đis quô în multe din limbele primitive se formă pluralul substantivilor indoind singularul, cum: *omu, omu*, în locu de *omeni*; *dimineata, dimineata*, în locu de diminețele; precum și în românește *puin! puin!* în locu de puilor.

14. Vers. «Aqueasta este legea sacrificiului que îl vor adduce filii lui Aaron înaintea Domnului în fața altarului.»

15. «Și va lua (sacerdotele) cu pumnul semidalea sacrificiului, din preună cu oliu ei și cu tot libanul ei, quelle que sunt peste sacrificiu, și va adduce pe altar ardere (sau offrandă) odóre de suavitate memorialul ei Domnului.

16. «Iar remasul dintr'ênca va mânca Aaron și filii lui: azyme* vor mânca în locu sânt, în atriu tabernaculului Mărturieci o vor mânca.»

Despre sacrificiu cu pâine de flóre de fână sau semidale, aluatul se proscerie că symbol al oxygenului que agrese și corumpete tôte.

* (Vedî Eneida Cap. VII v. 86).

CAPU VII.

În acest capitol pînă la Verset 11 se vorbesce despre arietele sacrificat pentru delict și păcat. Părțile delicate que nu pot dură la căldură se ardea pe focu. Carnea victimei eră a sacerdotilor, din quare se mănă în dioa sacrificării, și pe a doa di; iar pentru a treia di nu se iartă. Credem quô tot pentru cuvinte de curăție și de sănătate; carnile stătute mult nu facu nici un bine; și apoi daqua în doē dille cătă să se mănănce carnea tótă, aqueasta presupune o împărțire la mai mulți sacerdoti și la neavuți, si prin urmare mai apucă și alții. — Pellea victimei că și la sacerdoții quellor laltți popoli eră a levitului sacrificator.

Dela verset 11 se tractă de sacrificiele de salutaru. Aquestea se împărția în doē clasi, unele laudative, de laudă sau de recunoștință, și altele de urări.

Aqueste sacrificie se aducea peste pâini dospite. Este de însemnat quô aquí se permit pâinile cu aluat. Causa este quô aquestea nu eră destinate la ardere spre a se offeri Domnului Vieței, ci se offeriă că daruri preoților spre mănăcarea lor. Pâinea offerită Domnului în ardere cătă să fiă azymă; pâinea spre comunicarea sau împărțășirea ômenilor cătă să fiă fermentată sau dospită cu aluat. Aqueasta credem quô fu cauza pentru quare Biseric'a Resăritului adoptô pâinea dospită; quôci aqueasta fu destinată pentru cin'a mystică spre împărțășirea ômenilor. Din punctul aquesta că symbol și că adevăr tradițional historicu, Biseric'a Appusului este în errôre. Fundamentul legii 'l-a cunoscut mai puțin de quât a Resăritului unde fu sorgintea și a Mosaismului și a Christianismului.

Cărțile sacrificiului laudei eră alle sacerdotelui, și cătă să le mănănce în aqueeși di fără a mai lăssă pe a doa di.

De se făcea sacrificiu spre vre-o urare, putea a se mănăcă cărțile și pe a doa di.

17. Vers. «Iar remasul din sacrificiu pînă în dioa a treia în focu se vâ arde.» Aqueastă prescripțiô este pre cum ammu dis qua să pôta apucă și neavuți. De s'ar fi permis că la păgâni a uscă carnea și a o conservă s'ar fi incurgiat cupiditatea, unde mulți scăpetați se nutriă dela sacrificiuri.

18. Vers. «... quô spurcăciune este dice textul (quelle que remăn pe a treia di) și suffletul que vâ mănăcă dintr'ensele păcat vâ luă assupră și.»

23. Vers. «... Nici o grăssime (sau seu) de boi și de oi și de capre nu veți mănă.»

24. «Și grăssime de mortăciune și de mursicat de fêre (nu) se vâ lucră la nici un lucru, și spre mănăcare nu se vâ mănă.»

25. «Tot quel que mănăncă grăssime din vitele din quari vâ offeri carpomă Domnului, vâ peri suffletul aquella din popoul său.»

Pedepsă de môrte asteptă pe quel que mănăcă din grăssimea victimei de sacrificiu și din sângele ori-quării vite sau passere. Mulți credu quô aqueastă lege este așa de severă, numai și numai qua să facă pe Hebrei în lips'a grăssimei și seurilor, a se apucă cu din adinsul de cultura olivilor spre ași procura oliul. Despre sânge cuvântul mai mult este hygienicu.

CAPU VIII.

Aquí se descrie ceremonia sacrării sau ungerii lui Aaron și filiiilor lui, adică a primului sacerdoté și a successorilor sei. În Exodu Capu XXIX, dela Vers. 1 pînă la 27, s'a vedut execuția aquestei ceremonii; aquí este o repetițiô sau o lege în adins mai desvoltată despre cum vâ avé pe viitor a se sacră archierei Terrei promise.

3. Vers. «Și convocô synagoga la ușa altarului...» Firésece quô aquí cu *synagoga* înțelegem numai pe reprezentanți adică pe quei mai vechi sau senatul, quôci societatea întrégă sau Nația eră cu neputință de a fi tótă.

Este de observat quô la aqueastă ceremonie Moysê însuși sanctifică sau cherotonisă pe archiereu și filii lui. Mulți se întrăbă cum de putú ellu cherotonisă nefiind archiereu? — S'a vedut quô la început Moysê finú locu de tôte, și descărcarea sa de fiă-quare sarcină presupune firésece a încărcă pe altul cu dēnsa. E o mare diferență între systema mosaică și între a popoilor păgâni. Moysê, capul supremu al Națiunii, recunoscut de toți cu putere absolută și plenipotență, se descarcă de fiă-quare sarcină sau putere și reveste cu dēnsa pe quel mai competent, unde la păgâni că și la Romani, Imperatori și capii supremi nu furô de quât nisce usurpatori, numindu-se o dată Imperatori, luarô drepturile tutolor demnităților înalte alle Statului, că imperator se numi și pontifice mare, și tribun al plebei, și duce al oștilor, etc. etc. În Mosaisu se vede dându-se popoalui que este al popoalui, și în păgânismu pînă astăzi se vede luându-se dela popol tot que este al popoalui.

III.

SCHMINI.

CAPU IX.

A opta di după sacrarea lui Aaron că archiereu și a filiiilor lui că sacerdoti, se executô o solemnitate mare quare servi de tipu sau de model la tôte sacrificiele que eră a se facee în viitor atăt pentru păcate sau delice quât și pentru mănăuire sau împăciuire cu ômenii, cu cugetul său și Dumneșeu.

Moysê commandô lui Aaron săși adducă la altar un vitellu pentru păcat și un ariete nematiculați (Vers. 2).

Sanhedrinului* commandô prin Aaron ași luă și aduce un iedu pentru păcat, un vițel și un

* Vorb'a sanhedrin în Septaginta se arată prin *γερονται*, quare vâ să dică assemblea quellor mai vechi sau senat.

'gnellu de quâte un an nemaculați și destinați spre ardere de tot (Vers. 3).

Aquestia pentru păcat, și pe lângă acestia să și mai aducă spre sacrificiu de mântuire încă un vitellu și un ariete, cum și o turtă de semidale frământată de oliu. (Vers. 4).

Aqui se vede cât are de aqul nainte fiă-quare individuu sau corpu al Statului a facee și a da în amendă onorabile spre satisfacțiō publică (veđi Biblicele pag. 161).

Se luară victimele și furō adduse cu pompă, și totă adunarea lui Israel stette în ainea Domnului. Atunci Moysă disse lui Aaron:

7. Vers. «*Appropiă-te către altar și fă (sacrificiul) quel pentru păcatul tēu și holocaustoma ta, și rōgă-te pentru sine'ti și pentru cas'a ta. Execută apoi offrandele popoului și rōgă-te pentru densii.*»

Dela versetul 7 pinō la 22 se descrie totă ceremonia sacrificielor que se făcurō în ainea popoului adunat spre a se viitor fiă-quare după cum au să se facă sacrificiele.

În versetul 17 arată quō se făcurō doē ceremonie de holocaustomă, adicō quelle de circonstanță sau extraordinare și quea ordinară din toate diminețele; quōci aqueea nu se cuvēnă a lipsi nici o dată că și la noi serviciurile dimineței.

17. Vers. «*Și adduse sacrificiul și și implū mânăie într'ensul și'l pusse pe altar, afarō de holocaustom'a matutină (de dimineață).*»

21. Vers. «*Și peptuscul și brațul quel dreptu le luō Aaron, spre demptiō în ainea Domnului...*»

Vorb'a demptiō în Septaginta se arată prin *καίρου*. Vechii nostri traducători o arată prin parte în ainea Domnului. Aqueste părți alle victime adicō peptuscul și brațul drept le luā sacerdotele în adins și le ardică în sus sguindu-le în ainea altarului spre vederea tutulor. Atāt *καίρου* quāt și demptiō vā să dică dare la o parte, a deducee din tot o parte.

22. Vers. «*Și ardicându și Aaron mâinile asupra popoului, îl bine-cuvēntō. Si descindū după que sicū (sacrificiul) pentru păcat și holocaustomele și alle mântuirii.*»

23. «*Și întrō Moysă și Aaron în tabernaculul Mărturiei, și eșind, bine-cuvēntōrō popoul. — Și se arātō gloria Domnului la tot popoul.*»

Unii dicu quō Moysă întrō cu Aaron fratele sēu în tabernacol spre a'l instrul sau a'i comunică modul cum să facă fumeğațiunile, alții dicu quō au intrat numai qua să se rōge și să chieime favōrea divină asupra fapei lor. Noi nu putem dicee nimicu de quāt queea que textul arată. La asemenea solemnități tot d'auna facee mai mare impressiō asupra popoului quând se presentă quâte que-vă și de misterios. Pentru que quând se facee quâte o pausă în intracte, lumea să fiā ocupată de vorbe și fapte scandalōse, și nu de o curiositate și atentiō respectuōsă?

Terminându-se ceremonia se arată prin phrasa: *și se arātō gloria Domnului la tot popoul.* Quāt se vā identifică quine-vă și se vā deprinde cu stilu biblicu și cu al tutulor populilor primitivi ai Orientului pricepe în tot adevērul sēu înțelesul aquestei phrasi, cum și al versetului următor.

Aqueasta fu prima solemnitate după sacraarea arhierelui que representă nația întregă. Acum popoul vedū pentru prima oră pe primul sacerdotē, pe reprezentantul sēu executând ceremonia, rugându-se pentru popol și bine-cuvēntând popoul; acum vedū pentru prima oră pe arhieru cu filii sēi leviți revestiți în stolele lor symbolice și

splendide: purtând arhieru sēse seminți alle lui Israel pe un umere și alte sēse pe altul, și pe quâte doē-spre-dece reprezentate în *rational* sau *peptar* prin doē-spre-dece petre nestimate purtându-le pe peptul sēu și reprezentându-le în ainea lui Dumnezeu. Apoi aquei Teraphimi (Manifestația și Adevērul) que strălucia d'assupra de amēndoē părțile în drepta și în stānga peste *rational* și quari că nisee scutulețe sau copce închii manta; vestimintele albe și candidē, mitra încinsă cu lamină aureă, aquei tabernacul que fu un cap-d'operă de arhitectură și de mare cuviniță, Cherubinii custoși ai Propitiatorului, Arca sau kyvotul legii tōte amenunțele împreunute a compune un tot de mare cuviniță, de splendōre, și tōte aquestea în onōrea națiunii întregē, que ea erā acolo reprezentată, iar nu a vre-unui pharaon de rege; ore după o asemenea solemnitate imposantă și națională, nu ne ammu exprimă și noi în dioa de astăzi ne cum aquei popoli primitivi: și *Gloria Domnului se arātō la tot popoul!*

Quând te vor vedē, o Romānie întregă, filii tēi toți reprezentată ast-fel în ainea lui Dumnezeu pe peptul quellor que te representă, atunci în adevēr vor strigă: și Gloria Domnului s'a arātāt întru noi!

24. Vers. «*Și focu eși dela Domnul și devorō quelle de pe altar holocaustomele și vedū popoul și căidurō cu toții pe fae'a lor.*»

Eatō cum se explică și se înțellege Biblia que singură ē cartea tutulor Libertăților, pentru quō Domnul Dumnezeu ei este quel que scapă popoli din servitute. Selavul, ciocoiul, theocapitul nu pōte și nici nu voiesce a înțellege Libertatea. Pinō nu vei deveni liber puile de ciocoiu, puie de viperă, pinō nu vei scutură mai întieiu jugul quellor mai mari și mai cruđi ai tēi tyranni, quari sunt vișurile que fe-au dominat, nu vei înțellege nici expressiunile nici limbagiul Libertății. Qua să ajungi, o națiō de ciocoi, que te compui de împilători și de împilați, qua să ajungi a fi reprezentată tu și numai tu singură în ainea Domnului tutulor libertăților quare este și al tutulor puterilor, cată să te curăți mai întieiu de corruptiō cată prin expressia biblică să sacrifici vitellul pentru păcatul și al tēu, și al capilor tēi și al arhierelōr tēi, și în dioa aqueea vei vedē cum ese focul quel mysticū, focul nematerial al Virtuții, al spēlării, al rennoirii, al Palengenisiei, vei vedē, vei simți cum ese aquei focu și consumă, și devoră, holocaustomele que symbolisă pēcatele trecutului tēu de corruptiō, de servitute de ciocoi dela principe și primul sacerdotē și pinō la opiniā. Atunci vei cădē în adevēr pentru ultima oră cu faea la pământ qua să te realți în adevēr Romān, în adevēr omu, în adevēr liber.

O fraților mei Romāni, daqua mē pricepeți, daqua mē simțiți, tot mai este speranță de îndreptare, tot mai ē speranță de a vedē o dată filii nostri aquea gloriā a Domnului; de a simți focul aquea divin și nematerial que curăță și reintregesce pe Omu. Iar de nu mē pricepeți, de veti luā Biblia după cum v'au explicat'ō precupeții de divinitate, atunci vai vo! și mie vai de sute și mii de ori! quōci Romānia nu vā mai existā că națiō. Quāt este de dureros de a plānge quine-vă peste cadeverul înghietaț al objetului sēu quellui mai scump chieimându'î în van la viață! ....

CAPU X.

1. Vers. «*Și luând filii lui Aaron, Nadab și Abiud, fiă-quare incensoriul sēu, pusserō într'ēn-*

sul focu, și peste densul pussero lthymiam, și offerirò înaintea Domnului focu străin que nu le-a fost ordonat Domnul.

S'a vorbit de focul perpetuu que câtă a se conservà nestins pe altar ca un symbol al focului divin și nematerial que viață în tôte. Din aquel focu de pe altar levitii câtă a aprinde în tot d'anna focul sacrificielor și thymiamelor sau al fumeгаțiunilor sau vaporisațiunilor prin incensorie sau *cadelnité*. Precum s'a vèdùt în capitolul precedent marea cuviință a primei ceremonie făcută după prescrierea legii spre a servi de tipu în viitor, assemenea se vede în aquest capitol ca un exemplu de pedepsă pentru călcarea legii. Filii lui Aaron, Nadab și Abiud, recruți încă or disprefând legea, sau după commentariile onora, îmbetați în contra legii de bêtutele spirituoase, venirò a facece servițiul în starea unor prețioși cum se dice βασιλεὺς καὶ ποσειδὼν ἀπὸ ἑρπὸς ἡ δὲν ἔζηει, venirò a facece servițiul, și or de pe altar or de airea să ia focu li se părù tot una, uarò dar focu străin, și pusserò în incensorie, iar nu din quel de pe altar. Moysè ansè mai virtos la început nu putea lăssa nepedepsită ori que călcarea de lege, și pretutindenți se vede sever, mai virtos cu ai sèi. Pedepsă a se vede în dată.

Cu focu străin, unii înțelegu mai firesce focu que nu erà de pe altar, alții dicu quò pentru quò s'a pus în incensorie sau *cadelnité*, și vaporisațiua nu erà încă prescrită de lege sau legiuită; iar alții cu focu străin vor să înțelegă spiritul beției de quare erà coprinși Nadab și Abiud, și legea nu iertă de a intrà un levit în tabernacol bèut. Alții în fine dicu quò s'ar fi luat focu, cum se ia dela vecini sau dela quei străini que nu erà levitii, basându-se quò și la păgâni însuși nu erà iertat unui străin de alte religiuni a se amestica în que-và în funcțiunile sacerdotelui. Ori-cum, prin versetul acesta se arată quò legea s'a călcat de către însuși filii lui Aaron sau nepoții lui Moysè; și pedepsă se vede severă forte în versetele următoare.

2. Vers. «*Si eși focu dela Domnul quare îi devorò și murirò înaintea Domnului.*»

În termenii biblici tôte fulgerele sau focurile neasteptate se dicu focu dela Domnul. — «*Si murirò înaintea Domnului*» adică înaintea tabernaculului, altarului. Cu vorba *devorò* sau după cum se exprimă vechia noastră traducțiò *i-au mâncat* (focul adică), nu se înțelege quò i-au ars de tot, ci numai quò i-au ommorit în ștíl susținut; quòci de i-ar fi devorat ad litteram, nu s'ar vedé în versetele următoare quò sunt arcați morții și duși afarò din castre.

3. Vers. «*Si disse Moysè către Aaron: aqueasta este queca que a dis Domnul dîcînd: între quei que se apropie de mine sanctifică-mè-voiu, și în tótă synagoga mè voiu glorifică; și se resignò în tăcere Aaron.*»

Moysè pe de o parte arată quò legea călcându-se aduce după sine pedepsă; și aduce a minte quelle que s'au dis dejà în Exodu, Cap. XIX verset 22, cu ôre quare variațiò. Acolo se dice: «*Iar sacerdoții que se vor apropia de Domnul Dumneđu sã se sanctifice (mai nainte) qua nu cum-và sã se schimbe dela densii Domnul.*» Cu aqueasta se prescrie sacerdoților, (que în multe locuri se dicu și quei *de appropie* ai Domnului, quò ei avea a se apropia de altar și de Sântul Sântelor), se prescrie a fi curați, quò vor aflà apoi pedepsă, schimbându-se Domnul dela densii. În capul unde intrà beția, rația sau mintea fuge; Domnul adică își întorçe fața de acolo, și

unde nu è capu dice Românul vai de picioare, pedepsă è o consecință naturale. Aquesti ômeni beji sau cu mintea în rătăcire au putut luà focu ca atâția alți quâror îi se aprind vestimintele în beție, și quari patu quâte relle tôte. Aqùi Moysè se exprimă mai sever și mai înalt de quât în Exodu: «*Între quei que se apropia de mine sanctifică-mè-voiu*» adică aqueștia nu se potu atinge nepedepsit prin călcarea legii; un que sânt, sacru nu'l pôte nimeni atinge, nu'l pôte disprefă. Expresia următoare este ca o explicațiò a quellei precedenți: «*și în tótă synagoga mè voiu glorifică*» quò adică pedepsă va fi așa de exemplare în quât tótă adunarea sau societatea se v. spăimântă. Moysè se vede sever pe de o parte și cu quel mai mare sânge rece: că și quând ar fi dis quò que au căutat aqueea au și aflat; iar pe de alta consolă, ôre cum pe fratele sèu, dîcîndu'i quò Domnul è sever cu quei que îl apropia sau cêrtă pe alleșii sei. Și qua să sanctifice legea și mai mult par' quò ar dice către vulgu: Daqua Domnul pedepsece pe însuși quei de appropie ai sèi, ôre que nu ar facece quellor de rënd quând ar disprefă legea? Apoi cu aquecasi rēcetă sau severitate comandă lui Misadai și lui Elisaphan verii lui Aaron spre a ardică pe morți ca pe nice câini și a'i duce afarò din castre, comandând încă și însuși tatălui și fraților morților, qua sub pedepsă de mörte sã nu i plângă: «*de pe capul vostru sa nu vè luati cidarele și vestimintele vòstre sã nu le rupeți qua sã nu muriți; ... iarò tótă cas'a lui Israel (nația adică întregă) sã plângă incendial de quare se aprinserò.*» (Vers. 6.)

7. Vers. «*Si din usa tabernaculului Märturiei sã nu eșiți qua sã nu muriți; quòci oliul peste voi (este)...*»

Nepesarea quea mai severă se împunne capilor legii, quând consângii, filii însuși ai aquestor'a sunt pedepsiți pentru călcarea legii. Oliul ungerii este peste densii, și n'au s'arate nici o înțirare la pedepsă que pretinde legea. Se miră quine-và la apathia stoică la mulți din Români, la nepesarea lui Brutu înteu pentru condamnarea filiilor sèi. Nici de cum aqui Aaron și filii sèi adică tatăl și frații morților nu se vedu mai puțin constrinși de lege. A călcat legea, culpabilul cată sã möră, și fiã ardicat ca o bestia, și nici un semn de doliu după mörtea lui.

8. Vers. «*Si vorbi Domnul către Aaron dîcînd:*

9. «*Vin și sicheră sã nu beji tu și filii tòi din preună cu tine quând intrăți în tabernaculul Märturiei sau quând înaintăți către altar, qua sã nu muriți: lege eternă sã fiã în generațiunile vòstre.*

Din versetul aquesta, que în dată urmecă după quelle întemplete lui Nadab și Abiud, se vede quò aqueștia au fost beți quând s'au aprins.

Nu è nimicu mai natural de quât la assemenea împregiurări fatali, quând vede și plânge sau critică mörtea cui-và que fu o consecință de o nebungie sau de neascultare, sã și dică quine-và: vedi que face beția! vedi que face neascultarea! vedi que face călcarea de legi! Quând te appropii de focu sã nu te appropii nici o dată beat. Queca que Mintea sau Rația dice lui Aaron și fiã-quăruia omu înțelept este însuși vocea lui Dumneđu. Și aqueasta devine lege în generațiunile fiitoare.

Vede quine-và legile lui Moysè quò quelle mai multe sunt meditate, preparate mai din ainte și mai virtos quelle fundamentali, iar unele vin de circumstanță ca prohibirea bêtuturilor spiritose que proveni din quelle que pătirò Nadab și Abiud, cum și quelle que se vedu la valle.

Capii sementielor lui Israel doă-spre-dece dille offerirō sacrificie de instatațiō, între aqes-tea se vede și iedul pentru păcat. Fiă-quare capu fu îndatorat la sacrificia aquel iedu. Prin aqeste prime sacrificie de instalare Moysē voiesce a deprinde sau exercită și popoul și pe capii săi cum să le facă, que au să ardă și que au să mănânce, și cum și unde să se mănânce; și quare părți sunt drepturi legitime alle sacerdoților.

Tōte se făcurō după ordine și după legi, nu-mai iedul pentru păcat în contra legii fu ars de tot; și Moysē miniându-se, și aflând, causa face a se modifică legea. Să aūdm textul:

16. Vers. «Iar iedul pentru păcat cercând, fi aflō Moyé, și aqesta eră ars și se miniō Moysē pe Elazar și pe Ithamar (sacerdoții) filli lui Aaron que i remăsesserō, dicēnd:

17. «Pentru que n'ați mănecat sacrificiul pen-tru păcat în locu sânt?

19. «Și vorbi Aaron către Moysē (dicēnd): astădi addusserō quelle pentru păcatul lor, și holocaustomele lor în ainta Domnului. Iar mie se întēmplarō aqeste (suppărari); de voiu mănecă darō quelle pentru păcat astădi, plăcut ore vā fi Domnului?

20. «Și aūdi Moysē și plăcu lui.

Legea ordonasse a se mănecă sacrificiele pentru păcat, aqui se modifică, quōci Aaron întrēbă: Mi s'a întēmplat mōrtea filiilor mei, sunt suppərat, sunt încă și impur. (quōci după moartea quellor ai casei, quei vii se consideră necurați adicō sub quarantînă). Puteam darō mănecă? ȳce Aaron, plăcut ar fi fost Domnului sau Legii? Legea adicō tînēduse dintr'o parte, n'ar fi fost călcată din alta în puncturi mai însemnătore, în scopurile ei de s'net: tea publică? Se cvine un omu que este sub quarantînă a fi în comunicațiō cu ōmenii foctiōnād?

Moysē aūnd aqeasta, îi plăcu, adicō modificō legea încuviințānd observația lui Aaron, făcū adicō o excepțiō la lege în casuri de mōrte în ai casei.

CAPU XI.

Dupō que Moysē pusse pe omu în relațiō continuā cu Dumneĉeu prin sacrificiele salle; quōci numai prin sacrificii sau dare de bună voie se moralisă sau se umanisă Omul, după cum s'a veĉut; vine apoi ā se ocupa și de primele necesități alle Omului, de nutrimentul lui, de sănitatea sau de malatiile lui, de vestimintele, de locuința lui, de curația necesariā etc.

Incepe dar dela nutriment dela vitele que se pot mănecă, pe quare le numesce *curate*, și dela quelle que nu se pot mănecă pe quare le numesce *necurate*:

Experiința de mai mulți și mulți seculi făcusse pe ōmeni a cōnosce quare animale facu rēu la sănitatea ōmenilor mănecându-se. Manū legiutorul Indielor se assēmēnā în multe cu alle lui Moysē în aqeastă materie despre animalele numite *pure*, și *impure*.

Egyptul, que presintă o civilizațiō cu mult mai vechie de quāt Moysē, cunoscea dejă de mult effectul que face în om carnea fiă-quāruiā animal, și fōrte de mult legiutorii lui au fost numit pe unele curate și pe altele necurate.

Moysē cu Hebreii veni din Egyptul, și clima Palestinei nu differe mult de a Egyptului. Intre altele în Egyptu carnea de porcū a fost recunoscută și declarată de impurā cā una que vātāmă atāta la sănitatea Omului; Moysē o proscrisse

assemēna, cā una que nu putea adduce de quāt morburi funeste în popoul sēu.

Așā prohibirea unor mănecări proveni din doă cuvinte: întēiu pentru quō unele vātēmă la sănitatea Omului; și adoilea pentru quō unele fiind în us la păgāni, Moysē vru să facă pe Hebrei a nu se pré amestecā cu aqestia împärtășinduse la aqueceāși masă cu dēnșii. Pinō quānd popoli n'au aqellasi fel de traiu, aqelleasi datine, aqueceāși limbă și costume, sunt tot d'una distinși și nu și pot comunica facil ideile, credințele doctrinele. Tot ānsē que depărteādă mai mult un popol de altul aste quānd unul nu pōte mănecā la aqueceāși masă cu quel al alt, neputēnd mănecā aqelleasi mănecări. Aversia ē quea mai tare quānd vine din aversia mănecărilor, quōci un omu de altul are greață: atāt nu se suffere unul pe altul.

Legiutorul hebreu darō scrie aqest capitol și cā medicu și cā mare și philosophu politicu. Hebreii erā inclinați către idolatrie cā toți sclavii que nu potū farō despoți cā toți popoli perversiți și corupți. Qua să'i isole dar de idolatri pusse o linie de demarcațiō din quelle mai neînfrānte între ei și păgāni, pusse, qua să dicem așā o grēlă între ei și idolatri, desbērāndūi de mănecările aqestora, proscrisse multe din mănecările păgānilor, și unde nu putū proscie cutare sau cutare vită, proscrisse modul de o mănecā cā păgānii. Pinō astădi Hebreii nu mănecā vită de nu vā fi înjunghiată de ai lor și după modul lor.

Intre animalele que rumegă și cu copita despicață camila ē prohibită d'a se mănecă: *gamal* se ȳce și camilla și dromadarul. (vers. 4)

5. Vers. «Nici dasypodul. Aqest animal în hebraesce se ȳce *șaphan*; în latinesce l'au tradus prin *iepurem* (iepure sau iepure). În traductia vechie romānă se vede denumirea *Chærogryllion* que se vede în vers 6. în quare vechii nostri traducători pun iepurele luānduse după latini. Dasypodul nu este nici Chærogryllionul nici iepurele. Septaginta prin dasypodu au tradus vorb'a hebraica *șaphan*, que după unii este lapinul sau iepurele micu de stirpea quellor albi. Dasypodul nu este nici lapinul pentru quō aqesta nu locuesce în stāncele munților. Se vede aqest animal figurānd în psalmul 103. în *Bine cuvinteādă*: stāncele sunt refugiul *sephanimilor* que de ai nostri s'a tradus iar în *iepure* (*pētra scāparea iepurelui*). În proverbi sau parimii Cap. 30, vers 26 se vede: «Șephanimii sunt un popol nu tare que își pun locuința în stānci.»

Ōri cum animalul numit *șaphan* tradus de Septaginta în *dasypod* que din vorbā în vorbā vā să dicā *des în picōre* nu este nici iepurele nici lapinul, și de aquea lăssarōm vorba hellenică. Rosenmüller și Vater, credu quō ar fi animalul *mus jaculus*, șōricele de munte que Cuvier îl numesce *alactaga*. Pentru que ānsē hebraica numindu l' *șaphan*, ȳce și unui popol, cum vedūrōm tot *saphan* san Șephanimi în plural? Credem quō aqeasta se tîne de expresiunile orientali: Turcii dicū iepurelui *Tausan*, și mai ȳcu Tausani și tutulor adunătorelor și cureiturelor de europeni, cu Greci și Armeni din Orient que nu sunt nici orthodoxi curați nici catolici, nici armeni nici protestanți.

6. Vers. «Nici chærogrylliul. . . , Aqesta de vechii nostri traducători se traduce prin *iepure*, luānduse cred după textul hebraicu unde în adevēr se vede numele *arnebelh* que vā să dicā *iepure*, și pe quare quei Sēpte-deci n'au cūcēat a l'pronunța sau scrie, quōci *arnebelh* sau *Berenice*

se numia însuși femea lui Ptolomeu. Și de ar fi dis: să nu mâncați *arnebeth* s'ar fi făcut un calambur, adică să nu mâncați Berenice. Tot asemenea n'ar' cutedă astăzi la noi a dicece în scris sau în public, un Rus, un Polones, un Sîrb sau Bulgar în limbele lor: «mâncați sau nu mâncați pe capra.» Așa quei Sêpte-deci în loc de a dicece *arnebeth* sau Berenice, trecură la alt animal, la *charogrylliu* que credem quò este ariciul, adică porcul cu spini; quoci în dată vine vorba și despre porc în versetul următor.

7. Vers. «Și porcul...» Herodotu Cartea II C. 47 dice: «Egyptenii nu mănâncă porci, și credu quò se spurcă și însuși de s'ar' atinge de densii. Se departeacă asemenea și fugu și însuși de purcare qua să nu se spurce.»

Vine apoi la animalele quelle din ape, și la quelle svolătore. Din quelle d'ânteu se mănâncă quelle cu aripiore și cu soldii, quelle fără soldii și fără aripiore nu se mănâncă; quelle de a doilea adică passerele n'au semne generice și se numescu una quâte una, arătând pe quelle que nu se pot mânca; acestea sunt:

13. Vers. «... aquila, și grypul și halietul.» *Aquila* de traducătorii noștrii quei vechi este tradusă prin *Vultur*. Una însăș e aquila *azôs* passerea imperiale și alta este vultur, passerea de prada: una în francoesce se dice *aigle* și alta *vautour*. Grypsul sau gripa sau gripul este griffonul al quărura cap și gât sunt fără fulgi. Halietul se dice vultur de mare. Unii dicu quò aqueastă passere e fabulosă, alții dicu quò este aquila năgră.

14. Vers. «Și grypul și vulturul și semenile lor.» Vechii noștri traducători se exprimă prin: «și sorlița și gaica.» Ρύψ în adevăr în hellenesce vâ să dică gaie sau vultur. În hebraesce unul însemneacă quel que svôlă sau plană (*avoltojo*), și altul quel que vede (departe), ascuți la vedere.

15. Vers. «... și strutul, și buha și larul.» Vorb'a *larul* de quei vechi este tradusă prin *bițiță*, (pôte pentru quò este passere de mare). Strutul în hebreesce se dice *bath haiaana* (*filia strigătului*, filia desertului).

17. Vers. «Nyctocoracale, mergulu și ibis.» Vechia traducțiô: «corbul de nôptea, heretul și stîrcul.» Nyctocorecele de Francesi se dice și *chat huant* (pisică huantôre): e un fel de bufniță.— Mergulu de quei vechi ai noștri s'a dis heretul sau *heretele*; în hellenica se dice *καταρακτης* cataract, torrent, pentru quò plumbă sau se cufundă în apă spre a vîna pesci. Aristotel ast fel numesce aqueastă passere pescutôre. Am tradus'o *mergulu* spre a corespunde la vorba cataract. Iar numele *ibis* rêu au tradus'o quei vechi în stîrcu, quoci aqueasta nu se traduce, nu e stîrcul din părțile nôstre, ci o passere a Egyptului locale que Egyptenii o avea de sacră.

18. Vers. «Și porphyriionul, și peleanul și lebêda.» Porphyriionul este o passere a Lybiei cu gîtul și piciorle roșii. Versiunile nu se învoiescu la aqueste trei denumiri. Hebraica dice: «Lebêda, peleanul, și vulturul.

19. Vers. «Și erodiul, și charadriul, ... și upupa (pupăza) și nycterida.» Erodii de unii se traduce, barză; după unii se dice a fi rondurella. În psalmi Erodii se descrie quò locuesce în înălțimi, unde barza și rondurella locuesce pré aproape de ômeni. Charadriul este o passere vorace cu penele galbene. Unii dicu a fi un fel de papagal. Nycterida sau liliacul, pentru quò nu este între passeri, ci un sôrice cu arripe de membră, versia syriacă o traduce prin păun. Ansê

versetul următor invedereacă quò nu e păunul, pentru quò explică liliicii.

26. Vers. «Și tôte reptilele (quelle tirîtore) din quelle svolătore que se mișcă pe patru piciorre...» aquesta sunt specia liliicilor.

Vin după aquestea quelle que se pot mânca din reptilele svolătore. Aquestea sunt:

22. Vers. «Bruchul, atacul, acrida și opheomachul.» Versetul acesta tractă de una sau de mai multe specie de locuste. Aquestea se mănâncă după legile lui Moysê sau după daitnile locali se pot mânca. Pe la noi nu sunt astfel de locuste. Unii dicu quò tôte aqueste numiri sunt alle uncea și aqueiasi specie de locuste, quare quând sunt mici și fără aripe se numescu *bruchi*, apoi *attachi*, etc. Locustele au patru sau cinci epoche. Aqueste patru specie de locuste în hebraica se dicu: *arbê*, *solan*, *'hargol 'hagab*. În Joel cap. 1. vers 4 se vedu iarò aqueste patru nume: *ghesem*, *arbê*, *ielek*, *'hassil*. *Opheomachul* însemneacă *bate-șerpi* sau combatte șerpii.

26. Vers. «... tot quel que se atinge de mortăcinele lor necurat este (pinò sêra).» Aqii se vorbesce de vitele impure que nu se mănâncă cã asinul, catîrul, căinele etc. De aquestea pinò sunt vii se putea atinge quinevã, iar môrte fiind, nu se ierlã a se atinge de mortăcinele sau cada-verele lor.

27. Vers. «Și tot que âmbłã pe mâinile sãlle...» Pinò aqii s'a vorbit de animale que au copite; aqii cu vorba mâini se înțellege labe sau brânci cã la urs și altele.

29. Vers. «... mustella, șorecele, și crocodilul de uscat.» *Mustella* de quei vechi ai noștri s'a tradus prin *nevastuică*. În hellenica se dice *μύστα*, în francoesce se traduce prin *bellette*.

30. Vers. «Și chițoranul (*mygalea*) și chameleonul, și chalabotul, și șopîrla, (*saura*) și talpa (*sobolul*).» Numele chițoran l'am lăssat cã și vechii traducători; Credem însăș quò nu e vorba de specia aqueasta de sôrici, quoci aqii e vorba de mai multe specie de șopîrle, gușteri, între quari intrã și chameleon. În hebraesce se dice *amuka*, în hellenica *μυγαλες*. Unii o traducu prin gușterul sau șopîrla de casă; un fel de gușter strigător sau plângător. Numele chameleon unii îl traducu prin *guster verde*. Credem quò Grecii sau quei Sêpte-deci tradusserd' vorba hebraică *koa'h* que însemueacă *forță* țãrie prin *micu-leu* sau *leubas*, (*χρυσελών*) pentru quò leul erã symbolul țãriei. Chalabotul, de traducătorii din hebraesce se dice gușterul de ziduri. Ansê *letaa* hebraică este mai mult o specie de pesce que semênã cu gușterul. Vulgata îi dice *stellio* quare este gușterul pãtat. Scriitorii arabi dicu quò este un micu animal roșu que se tirrasce pe pêmânt și quare înveninã apa sau bêturile de quare se atinge. — Iar numele din urmã *talpa* sau *sobol* que în hellenica se dice *σπάλαξ* se criticã de unii dicând quò nu este sobolul sau șorecele orbu que face moșoroiu, pentru quò aqii e vorba tot de saure sau șopîrle de diferite specie. Numele hebraicu *tinsemeth* are multã analogie cu chameleon. Unii traducu aqueastă vorbã prin *salamandrã*.

Se vede din versetul următor quò aqueste animale sunt specie de șopîrle veninoșe, quoci din principu de sănătatea omului se închie prin:

33. Vers. «Și tot peste quare ar' cadê din mortăcinele lor necurat va fi, din ori-que vase de lemn, sau vestmânt sau pelle sau sacu, ori-que vas, în quare se face que-vã, în apă să se immoie...»

34. Vers. «Și tot nutrimentul que mâncați peste quare ar' veni apă, necurat vã fi...» Aqii se

înțelege ap'a în quare a dat mortăcina acestor animale.

După que proscric mâncările quelle funeste la sănătatea omului, legiitorul că unul que voiesce a conservă popoul de tôte malatiile endemice și contagioase alle Assiei, pune curăția între primele din virtuți că una que contribue mult la sănătatea omului, și preceptele despre dēnsa le impune că nisce datorii religioase. Ecce cum termină a quest capitol.

43. Vers. «Să nu vă faceți abominabili sufletele vōstre cu nici unele din reptilele que se tiră pe pământ, și să nu deveniți necurați într'ēnsele.

44. «Quō eu sunt Domnul Dumnezeu vōstru; și vă veți sanctifica (curăți) și sânti (curați sănătoși) veți fi; quō sânt eu Domnul Dumnezeu vōstru sunt...» adică Divinitatea santitate, sănătate, putere, curăția, viață este.

Și apoi mai adaoage :

45. Vers. «Quō eu sunt Domnul que v'a dus în sus din pământul Egyptului, spre a fi Domnul vōstru, și sânti să fiți, quō sânt eu (Domnul) sunt.»

Adică : erati în țerra sclaviei, în țerra malatiilor Egyptului, și v'am tras în sus de acolo, v'am tras la libertate și la sănătate, v'am tras în sus d'acolo, qua să numai aveți de domni pe Pharaoni, pe despoși, să nu vă mai împile pe lângă despotismu și malatiile climatei și alle necurăției, și eu numai Domnul Libertății, eu quel quare sunt sănătatea și viața, eu singur să fiu Domnul vōstru, și voi atunci să fiți sânti, adică neatinși, inviolabili, curați, sănătoși, ferici, liberi, cu un cuvânt, și de tyranni, și de viciți, și de patime, și de malatie, și de traiul rău, pentru quō sânt eu (Domnul) sunt.—Curăția în tôte, și capitoarele următoare de dēnsa se ocupă. Quată stăruință la Moysē de a face din aqueșt popul corupt și sclav un popul curat și liber! și quată tendință iară la aqueșt popul de a fi necurat și sclavu! Alți popoli facu revoluțiuni spre a se mântui de despoși. Hebrei se vedu resculânduse spre ași institui domni și regi; se vedu resculânduse în contra făcătorilor lor de bine, a liberatorilor lor, în contra propheților lor, în contra Mântuitorului lor ēnsuși și al lumii.

IV.

TASRIAH.

CAPU XII.

Capitolul aquesta tractă despre curăția sau purificația Femeii în lehusia ei și în alte impregiurări.

4. Vers. «Și trei-deci de dille vă stă în sângele curat al seu...» Traducătorii nostri quei vechi avēnd în ainte versia din Vatican, se exprimă prin *sângele necurat* אִשְׁמַרְתִּי אֲבִירָא; unde Versia quellor Șapte-deci a Bisericei reseritului se exprimă prin אִשְׁמַרְתִּי אֲבִירָא, sângele curat. Aqii ē o differință mare de opiniuni que formă doē differinte dogme. Unii credu quō sângele mamelor nōstre, din quare ne nutrim ē spurcat sau necurat, și alții facu dintr'ēnsul principul material al vicij nōstre, *sânge curat*, și mai virtos quel dela dīoa a opta după nascere. Quare din doē aqueste idei este mai umană și quare mai păgână sau mai superstitioasă? quare coprinde adevērul sciinței? Quei Șapte-deci și din preună cu dēnsii Biserica Rēsăritului sîn mai mult spre înălțarea și rentregirea Femeii. Quel puțin nu se cuvīne, că ōmeni liberi a ne degradă singuri originea nōstră, tractându-o de impară.

5. Vers. «Iar de vă nasce femine, impură vă fi de doē ori șapte dille după (dillele) lehusiei sale, și șei-deci și șese de dille vă stă în sângele curat al seu.»

Și aqii quelle lalte versiuni se exprimă tot prin vorba *necurat*. Pentru que ansē femēea quānd nasce filiu se consideră necurată numai șapte dille, unde quānd nasce filie ē credută de necurată patru-spre-dece dille. — Unii vor să arate quō și Moysē că și mulți păgāni, eră pretinut de prejudicat a quō femēea ē o ființă impură, și pinō și la nascerea ei, ține pe mână-sa în necurăție mai multe dille. Moysē din capul locu-

lui se vede protectorul quellui mai debil, și doctrinele lui tôte tind către emancipația possibile și naturale a Femeii. Femēea ē destinată spre a sdrobi capul șerpelui; din Femēea face primul edificiu sau templu edificat de mâinile lui Dumnezeu. Aquest mare philosoph legiitor prevede quō tōtă îmblândirea moravurilor, moralisarea Ōmului, civilizația cu un cuvânt și veni prin Femēea liberă. Femēea sclavă nu pōte dă societății de quāt sclavi. Pentru que Turcii sunt sau tyranni sau sclavi? pentru quō sunt filii de sclave. Filii sclavei și coruptei, puil de lele, daqua nu ē sclav, ē despot; să se uite quēvina la puții conoțelor quānd ajung la putere. Moysē nu pōte fi inculpat de umilitor al Femēei, prin versetul aquesta, nici de conversator al unei superstitiuni cu totul păgāne. Moysē după clima sau locul în quare legiuēsc se vede un medicu cu atāta mai mare de quāt Hippocrate și Aristotele cu quāt ē mai vechiu de quāt aqueștia.

Grotiu observă, după Aristotele și Hippocrate quō Grecii recunoscea quō după nascerea unei filie, lochiele sau lechusia dură mai multe dille de quāt după nascerea unui filiu. Aqueasta eră o observațiō a ōmenilor competenți în climate aquele și meritul lui Moysē ē cu atāta mai mare cu quāt quō a sciutō aquesta cu mult mai înainte de Hippocrate. Cuvântul aqii nu ē de a dă o preemință filiilor de quāt filiilor, ci curat un cuvânt medicolegal. — În climate nōstre fenomenul aquesta al lechusielor, observat de părintele medicinei grece, nu credem să fiā așā de însemnat. E de competența Medicilor și Moșelor de a se pronunță.

CAPU XIII.

Doē capete întregi sunt consacrate pentru di-

versele specie de lepră, atât pentru curățirea leprosului cât și pentru ferirea quellor l' alții de contagia, acestei malatie. Este de însemnat quô se vorbește nu numai de lepră pe l' finteilor vii sau a ômenilor, ci și de o lepră que se arăta pe vestiminte în urditura și țesătura stofelor, în tordi de in și de lână, pe pelli sau curele, și pînă pe părțile caselor. Commentatorii se perdu în păreri, și nici unul nu pôte dà un cuvânt natural. Astăzi lepra despre quare vorbește Moysè și toți autorii Hebrei este mai necunoscută în părțile noastre.

Noi credem quô lepră e un nume genericu al mai multor malatie alle pellii, în quare se coprinde și rîia și chielia, și pôte și scorbutul. În multe lepra biblică se aseamănă cu o malatie scorbutică que am vădut în părțile Orientului, și mai virtos în Chio și quare se numește *lova*.

În Chio se află din timpuri foarte vechi un spital pentru quei atacaci de lovă. Cum se declară aqueastă malatie, în dată pe quel *lovit* legea l' ardică din brecele familiei salte: pe femece o desparte de bărbat, pe bărbat de femece, pe tată și mamă de filii, și pe filii de părinți, fără a le fi iertat de a și dà nici sărutarea după urmă que se accordă mortului. Nimicu nu e mai tragicu de quăt aqueastă despărțire. Amalutul se duce în spital și quei mai de aproape ai săi nu l' pot apropiă, Loviații se caută între sine. Nici un om sănătos nu pôte deservi aqel spital. Acolo loviații se caută între sine pînă se topescu încetul cu încetul. Oasele lor se macină și esu că pulberea prin pori, începînd dela extremități și astfel le peru unul quate unul: extremitățile degitelor pînă la rădăcină, nasul, mâinile apoi și brațele pînă în cot, și picioarele pînă la genuchi; apoi și din cotu pînă în umeri, din genuchi pînă la vințre, pînă que rămăne omul un trunchiu disformu și formidabil, și tot mai trăiește pînă i se macină ôsele tôte și le perde într'o pulbere vîrșă și pestilantă de putere! Lova numai are remediu. S'a observat quô numai chrestinii sunt atacaci de lova. Și causa este specia de mîncări a aquestora. În părțile locului chrestini ajună sau postescu că și la noi peste o sută de dille pe an, Mercurile și Vinerile; alte opt-deci în paresimele Pascilor și în ajunarea pentru Crăciun; alte vre o patru-deci dille, un an cu altul, înaintea Sântului Petru și Sântei Marci. Pește tot la 230 de dille pe an. Și que mîncăncă atunci mai virtos quei neavuți, quôci bóbele că fasolea, lintea, mazerea, bobul, cum și vîrza și alte legume sunt scumpe pe acolo? Mîncarea neavutului este un fel de pește sărat cu zeama lui de prin butoie que se vinde cu lingura mare. Zeamă sărată și quate o bucățică de pește que înmôtă putredă ici și colo prin zeamă que neavutul o mîncă că o supă sau *ciorbă*. 230 de dille pe an să și corumpă quine-vă sângele cu aquea putere de pește stătut de quare s'ar înfloră și sălbaticii, que mîncăncă în adevăr carnea vie însă prospătă! Legile naturei nu le pôte nimeni călca nepedepsit. Omul e mai greu de quăt aerul și apa; quăt se va lăsa quine-vă de pe culmea unei rișe sau din înălțimea unui turnu, vrînd să trecă peste legea naturei, pedepsă o află imediată în fundul unde se deripă. Nimeni iar nu pôte mîncă venin sau otravă nepedepsit. A și învenină dar quine-vă sângele 230 de dille pe an cu veninul putorii pescelui corrupt și sărat, cată să se aștepte la pedeapsă naturală și neevitabile. Lova vine din spurcarea sîngelui. Lepra biblică provenită din necurăția înherantă la stirpea hebraică; mai vir-

tos din viața lor nomadă. Tiphos, scorbutul, peșta urmează după tôte armatele și se înucibă în tôte campamentele, fiă aquestea de soldați, fiă de popoli nomădi.

Moysè mai înainte de tôte și prie tôte recomandă și preserie curăția pentru sănătatea publică. Lepra credem quô este un nume genericu pentru tătă malatia contagioasă în quare pôte quô intră și pesta sau ciurma; și de aqueea vorbește și de lepra vestmintelor, efectelor din casă și însuși a părților caselor.

De vommu luă vorbă lepră că nume genericu putem pricepe mai bine aqueastă parte din Biblie. Alfel ne rătăcim că toți în multele și diversele explicațiuni: cu quăt vommu voi a explică mai mult cu atata vommu deveni mai neexplicabil.

Este de însemnat quô Lepra vine sau se pune la un capitol que are tot numerul trei-spre-dece.

2. Vers. «... Omului quărui... se va face pe pellica lui symptomă de lepră, se va aducece către Aaron sacerdotele sau către unul din filii lui sacerdotii.»

Cu Aaron se înțelege primul sacerdotu sau arhieruul, și cu filii lui Aaron se înțelege toți successorii aquestui arhierci și toți sacerdotii sau levitii în viitor quôci legea se făcea pentru viitor quând Aaron și filii lui nu mai putea există. La popoli sălbatici și barbari, la mulți păgâni cu un cuvânt, sacerdotii sau preoții eră și medici: În Egyptu sacerdotii făcuseră monopol și pe medicină. Moysè quam continuă aqueastă datină, cu diferență însă quô în Mosaismu sacerdotii, sunt mai mult nisce inspectori de quarantină sau de curăție iar nu medici. Pretutindeni în Biblie se vede quô medicii eră alții.

4. Vers. «Iar de vă fi licitură a abli în pellea carni...» Vechii nostri traductători exprimă aqueastă idee printr'o expresiō demnă de quae mai cultă și energetică limbă dicînd: «Iar de vă fi lucie alburindă în pellea... Vede quine-vă quô aquei bărbați eră creatori de limbă prin expresiuni că *alburindă*, quô eră clasici în erudiția lor. Noi cu tătă stima către o asemenea expresiō, que tot d'anna am imitat că la *resărindă lună*, *apele dorminde* etc., aqul ammu vrut a ne apropiă mai mult de textul hellenicu, quare coprinde: *ἐν δὲ τηλαυγῆς λευκῆ ἢ ἐν τοῖς δερματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ...* vorb'a τηλαυγῆς și să dică *de-departat licitor* sau *licitoare*. Prin nrmare vorb'a *licitura* se apropiă mai mult de quăt adjectivul *lucie*.

10. Vrs. «Il vă vedé sacerdotele, și daqua cicatricea e albă în pelle, și aqueastă vă fi schimbat pîrul în alb, și (se vede) carne sănătoasă vie în cicatrice,

11. «Lepră inveterată este în pellea carni lui, și l' vă declară de necurat sacerdotete, și nu l' vă mai separă (spre sciință) quôci necurat este.

Mai înainte s'a dis quô la primele symptome sacerdotele se cavine a separă pe quel cu semne de ulcere, antîiu șapte dille, apoi alte șapte dille, spre a nu fi în contact cu alții, pînă se va convinge bine quô este în adevăr lepră după semnele que se arată. Convins o dată sacerdotete despre lepră, nu mai e nevoie de a l' separă (spre sciință), ci e de urgență de a l' depărta cu totul din societate. Alți traductători cum și quei vechi ai nostri, în locu de a dicce «și nu l' vă mai separă» scot pe nu si dieu și l' *vă deosebi*.

12. Vers. «Iar daqua înflorind vă înflori lepra în tătă pellea...» Prin versul aquesta se cunoșce mai bine mersul sau cursul aquestei malatie, o vede quine-vă spuntând, apoi îmbobocind apoi înflorind că vîrsatul, apoi lăssând assupra

corpului nisece solți sau mătreacă mare albă que peste dece sau cincispredece zile cade și lassă pella curată.

29. Vers. «Și la bărbat sau femee de se vă facee plagă de lepră pe capu sau pe bărbie,

30. «... Și într'ênsa pěr gălbuiu subțire, să l' declare de necurat sacerdotele, quôci fragment (chielie) este, lepră (este) a capului, lepră a bărbiei.

Prin aceste versete învederat se cunoșce quô denumirea lepră este un nume genericu despre tôte malațiile pelli, lipiciose sau quare se întind că petingini, plescavițe, bubele dulci, riie, chielie, vërsat și pôte și ênsuși ciumă. Aqùi se vorbește de chielie que o numesce lepră a capului și a bărbiei. Vorb'a lepră prin tradiții pinô astăzi la Greci și la noi, se țice și în material și în moral despre tot que se întinde și nu te poți scăpa. Să se observe iar quô textul, dela vers 2 și pinô la 47, descrie lepr'a sub diferite aspecte, quâte o dată că petingini sau riie, quâte o dată, înflăture sau bubone roșii ardetore que mai mult sémênă cu ciuma. Apoi fiind quô în Biblie tot è symbolicu, lepră și tótă malatia è că un rezultat al unui vitiu. O malatie venerică astăzi în corpul omului învederăđă vitiul sau păcatul que a addus aqueastă malatie. Vermina pe omu învedereadă necurăția. Mai tôte malațiile sunt consecuințe alle unei viețe desordonate, alle imprudenței și vitiului, alle păcatelor cu un cuvânt. Lepră dar eră considerată că sigiliul Păcatului; omul lepros eră un paria și material și moral; se cuvenia a fi depërtat din societate, ori quare ar' fi fost lepra lui, ciumă sau lovă, vërsat, riie ori chielie, și daqua rëul Franței sau Malafranca ar' fi fost cunoscută în timpii lui Moysè, și aqueasta ar' fi intrat în rëndul leprelor. Și quel cu virus într'ênsul ar' fi fost pus la quarantină spre a nu comunică rëul și quellor l'alți.

46. Vers. «Și în tôte zilele quâte vă fi pe dënsul plag'a, necurat fiind, necurat este, separat vă ședê: afarô din castru vă fi petrecerea lui.»

De aqùi începe a vorbi despre lepra sau molevma din efecte precum vestminte și altele:

47. Vers. «Și în vestmânt în quare s'ar' facee (continge) plagă de lepră (fiă) vestmânt de pěr, fiă vestmânt de tort gros,

48. Vers. «Fiă în bătëtură sau urđitură (sau) în fire de inu sau de peri, fiă în pelli sau în ori-que luerat din pelle;»

Precum la noi malațiile venerice sunt un semnu sau rezultat al fornicățiunii sau prostituțiunii asă între Hebrei se înrădăcinasse credința, și o credință forte morală și salutară quô lepra nu atacă de quât pe quei păcătoși, și mai vîrtos, pe spioni, pe delatori, pe minciñoși, pe calomnatori, pe vorbitorii de reu, pe ingrați. Speția aqueasta de ômeni, și de nu vor fi atacați de mor-

huri contagiose, din caus'a uritei lor viețuri, sunt în adevër ei ênseși că o lepră viă în societate; quine trăiesce cu ei la un locu, quine mănâncă cu ei, quine se atinge de vestmintele lor, quine se apropiă de resufflarea lor cată mai currënd sau mai târziu a contractă vitiurile lor, cată quel puțin a fi degradat în opinia ômenilor. Malonestul, ingratal, invidiosul, vorbitorul de rëu, camnatorul, și alții assemenea din natur'a lor, dè la începutul infamei lor carriere nu mai sunt în starea normale, și pinô în capët termină forte rëu, prin carcere, prin furci, prin spitaturi, prin case de nebuni. Ensuși în zilele nôstre am vëdut cu ochii cum termină quei mai mulți din aceste lepre alle societății nôstre: rëu început și mai rëu finit. Moysè qua să arate quâte è de mare plag'a que vine din corruptia inimei sau a moravurilor, o arată quô se vedesce și pe vestminte. Și în adevër quô desfrênății și vitișii se cunoscu și dupô vestminte, dupô portu și dupô mers. Quine astăzi pörtă pällaria și bastonul, că omul que la 1848 a fugit cu bani d'ai Vistieriei? Quine âmblă cu nasul mai în sus, bravând tótă lumea, că quel mai disfaimat prin tôte foile publice alle Europei că fur de diamante?

Quare physionomist, quare Theophrast, și Lavater, veđend dupô chip și dupô port pe capul tutulor vagabonđilor și perturbatorilor de messerie, pe usurpatorul naționalității române, pe corruptorul junimii române, nu ar' țice uitânduse în ochii lui boboșaji și în portul lui, quô è un scăpat sau din ocnă sau din spitalul nebulilor? Vestmintele bețivului sunt sordide și maculate; unde veđi maculă de cerneală è semnu de scris; unde veđi maculă de vin, è semnu de bëtură, sau de amestec cu quei que beau; unde veđi maculă de sânge è semnu quô s'a făcut o înjunghiere sau quel puțin o plagă de voie sau fără de voie; unde se veđu macule de urdori, è semnu de ulcere. Vitiul, malatia își pun sigiliul nu numai în pella și carnea omului, ci și pe vestmintele lui. Este dar lepră și pe vestminte; și mai vîrtos quô daqua malatia è contagioasă că ciuma și altele, molevma se conservă în efecte și ênsuși în cas'a leprosului material și moral. Sacerdotele câtă să fiă un omu cunoscëtore spre a cunoșce semnele leprei atăt alle quellor quare venia din păcate sau din urită viețuire quât și alle aquelele que venia din mănecare necurată că lova, și quare provenia din lăna și pella animalelor amalate sau mortăcine. Molevma se comunică prin tort de in, de cânepă, de bumbacu și lână, prin stofe sau vestminte, prin pelli etc.

Quât dar eră semnu de contagie, efectele molepsite câtă a se arde.

52. Vers. «Arde-se-va de tot vestmântul sau bătëtura sau urđitura, fiă de peri, fiă de inuri, cum și ori-que objet de pelle pe quare se vă facee contagia: quôci lepră permanentă este (aqueel objet).

V.

METSORA.

CAPU XIV.

Vine apoi legea despre curățirea leprosului, în ziua când i se dă voie de a reîntra în societate. Aqueastă voie se dă printr'o ceremonie iarăși religioasă și cu totul simbolică.

Amalul fiind separat afară din castru sau din cetate că în quarantină, în ziua curățirii, sacerdotele că un inspector eșia afară și întrematul se aducea înaintea lui spre a vedea dacă în adevăr s'au vindecat plagele. În cazul acesta, se aducea două păsserelle : una se înjunghia într'un vas de lut peste apă viie sau prospătă. Se luă apoi lemnul de cedru și hyssop din care se făcea un mănuchiul legat cu fir de lână roșie că quelle cu care se botează. Acest mănuchiul îl înmuia sacerdotele din preună cu păsserella vie în apa sângerată și aspergea (stropia) de șapte ori asupra quellui que se curăția de lepră ; iar spre semn de liberarea leprosului din quarantină se liberă păsserella vie spre a și lua svolul său.

După acestea fostul lepros, în ziua a șaptea călă a și spăla și curăți toate vestimintele, și alte efecte a și rade ori-que fir de păr que pōte conserva molevma, capul, barb'a, mustățele, sprincenele, și a se scălda în apă și apoi intră în cetate sau în castru.

După acestea în ziua a opta, dacă era avut cătă să aducă doi 'gnei nemaculați și o oie de un an nemaculată și trei decime de flōre de făină și o măsură de oliu numită *cotyla* și în hebreesce *log* que avea încăperea de șese oē; iar de era ne-avut, aducea numai un 'gnel pentru păcat, două turtelle, o decimă numai de făină și o cotyla de oliu. — 'Gnellul pentru păcat se înjunghia și se separă că parte a sacerdotelui; din sângele lui luă sacerdotele și ungea pen'a urechii drepte, și degetele mâini și piciorului quellor din dreapta. Apoi din oliu vērșă sacerdotele în mân'a sa stângă, și cu degetul quellei drepte întingând stropia de șapte ori înaintea altarului, și ungea apoi din queea que rămănea pen'a urechiei drepte, și apoi, din que mai rămănea în mân'a sacerdotului ungea capul quellui que se curăția, și se rugă pentru densul.

În aqueastă ceremonie se vede originea myrului sau *maslului* que în creștinătate se face la quei amalați, unde se vede figurând și oliul și făin'a.

După aqueastă ceremonie se înjunghia quel al doilea 'gnel sau un'a din turtelle spre sacrificiu nu în separațiō ci în ardere de tot.

Si ast-fel se termină ceremonia curățirii.

Daqua cum am dīs malafiele vin quelle mai multe din urta viață, din nelegiuiri sau păcate și altele din imprudentă; și dacă pentru cuvânt și moral și physic s'a fost înrădăcinat credința quō lepra vine din păcate foarte grele că assuprirea, minciunea, vorbirea de rău, calomnia, trădarea etc. aquestea singure și fără malatie pe pelle sunt nise lepre sociali și contagiose; curățirea lor darū cătă să se facă nu numai prin remediuri sau

vegetali que avea virtutea de a curăți că lemnul de cedru unit cu hyssop, ci și prin formalități și ceremonii religioase que pe păcătoș cătă a l'aducea la umilință, la repentire, și prin urmare la o adevărată puritate morale. Cătă prin tōte mijlōcele să impressione pe omul primitiv, să l'facă a și aducea a minte de separația sau anathematizarea lui din societate, și de liberarea lui solemnă și simbolică a passerei prisoniere și liberate. Nu se cuvine a ne uita la mijlōcele de quare se serve legiuitorul, ci la scopul lui; și dacă în quei timpi și la popoul hebreu que eșia di Egyptu cu tradițiunile Egyptului, aquele mijlōce eră singure potenți spre a impressiona popoul, cătă a încuviința quō eră și singure quelle mai raționali.

Lemnul de cedru se dice quō pe quāt nu è favorabil la carnea sănătoșă, pe atāt'a neutralisă sau curăță carnea putredă a plagelor. Quei vechi credea quō lemnul de cedru unit cu hyssopu avea o virtute medicală pentru malatia pellii. Despre hyssopu s'a vorbit în Exodu Cap 12 vers 22. (vedī Biblice pag. 92).

Descriptia aquestei curățiri se vede în textu dela vers 1 pînō la 32.

Dela vers 33 începe despre curățirea leprei de pe păreți ai caselor. Aqi se vede o curățire que astăzi se face după tōte regulele de quarantină spre curățirea unei case unde a fost contagiō : se mai vedu iarō precepte despre cum să se ferească de umiditatea păreților quând appăr macule de umiditate, de silitră sau de muciditate. Se radu păreții, se lină sau se tencuescu de a doilea, și quând, silitră, umiditatea, mucedul iar apparu, atunci mai bine este să se derrime aquea căsă, quōci quei que ar' locu într'ēna nu potu avea sănătatea. Aqueasta credem quō este adevărată lepră a caselor sau a păreților, sau molevma que păreții pot coprinde, de a fost într'ēna amalați de malatii contagiose, sau umiditatea.

Isi bat capul mulți din commentatori a spunne quō aqueasta a fost o lepră miraculoșă ; alții dīcu quō lepra făcēnduse în desert unde eră tinde iar nu case, și începēnd a vorbi despre casele Chananeilor unde avea să între Hebrei, legiuitorul presupune quō Chaneei au cătat să și ascundă, prin păreți și prin grōpe din casă averile în aur și argint și alte metale că toți popoli la apropierea inemicului. Și dacă Hebrei vor deveni possessori ai aquellor cetăți și case, metalele coclinduse de umiditate vor traspiră prin păreți; și prin urmare de se v' dice Hebreilor quō aquele macule verdui etc. sunt lepră a păreților, și quō se cuvine a rade păreții a scōte petrele mucedes și înfine a derimă și casa, firesce quō vor află tesăurele sau comōrele ascunse.

Textul însă nu prē dă cui-vă a înțellege un asemenea scopu lui Moysē: se vede curat nise regule de curățire sau de quarantină.

CAPU XV.

După que s'a vorbit de malatiile sau necurăția pelinei sau a părților vedute; vine apoi și la părțile secrete ale bărbatului și femeii; din necurăția acuelor părți provin multe rele, și legiuitorul prevede spre a le stirpi, împunind curăția, separând pe quei pătimitori spre a nu veni în contact cu quei sănătoși pînă nu se vor curăți.

Aqueste malații sau necurății sunt scurgearea și ori-que neputințe sau necurății în părțile genitale. Femeea sănătoasă este refînută de

a se atinge de bărbatul que sufferă de asemenea scurgeri, cum și bărbatul de femeie. Unii pun în rëndul unor asemenea neputințe și hemorai-dele.

Nu mai cităm textul. Fiă-quare el pôte citi la locul său; este foarte clar. Ne ammu servit în traducția noastră în adins cu multe vorbe hellenice și latine, numai qua să respectăm mai mult urechia cititorilor, și mai virtos a junilor innocenți. Sunt vorbe correspundetore în limba noastră, însă astăzi nu mai pot figură nici în a-patoșje necum în articole sacre de lege.

VI.

A' HARÈ MOTH.

CAPU XVI.

Capitolul aquesta are multă relațiō cu quel precedent. După que vorbi de multe necurății secrete, de o dată adduce înainte mórtea quellor doi filii ai lui Aaron, que s'au apropiat de altar necurați, beți, sau cu focu străin, cu excitațiō de betie sau de orgii, iar nu cu schinteia sacră, a venerațiunii, a castității, a zelului pentru binele comun. Altarul în Israel nu eră că la alți popoli un locu de ceremonii superstițioșe sau pure religioșe. Altarul, Sântul Sântelor eră Personificația Națiunii întregi, a Statului republican que se compunea materialemente din popol reprezentat în vestmintele marelui sacerdote, iar moralemente și politicamente în legile sau constituția ei reprezentă prin Arcă, și peste quare Domnu suprem eră Dumneșeu, reprezentat prin Propiătoriu que eră pe d'assupra Națiunii și legilor ei că un accoperemēt protector.

Fonționarul publicu darō destinat a se apropiă și a funcționă lîngă aquest Sanctuaru que representă Nația, legile ei și pe Domnul ei quare eră Dumneșeu numai și nu altul, nu se putea apropiă cu focu străin, nu cu focul sau căldur'a interesului privat, nu cu focul vinului în corp și cu fumurile lui în capu: nu eșit din vre o orgie sau necurății. Vrei să te occupi de Patrie, de națiō, de interesele ei, de viitorul ei, vino cu focul intereselor Națiunii la Sanctuarul ei, que astăzi la noi se representă prin Adunarea generale și prin ministerele publice; nu veni la altarul Patriei, nu intră în Adunarea generale, nu te sui pe thron, nu te duce a funcționă în ministere cu focu străin, împrumutat dela politica de din afară; nu cu focu străin al patimelor și resbunărilor, și intereselor, și doctrinelor tale particulare; quō vei muri, miserabile declamator și hypocrit; focu nematerial te va arde; focul que pălesce și consumă onōre, reputațiō, que stinge nume; vei muri moralemente și politicamente. Astfel focul nematerial, stinșe și ucice atâtea nume, atâtea domni, atâtea ministere succesive, pentru quō toți se apropiară cu focu străin de Sântul Sântelor, de Altarul Patriei; Pentru quō aprinși de focul patimelor și orgielor se apropiară de thronul lui Radu Negru. Perirōți miserabili, unul după altul, si nici un dolu în urm'a voastră că și în urma fililor lui Aaron.

Nu fără cuvēt darō după capitolele de lege pentru necurăți, și lepre physice și morali vine capitolul aquesta de interdicțiō sau de anathema, neiertând, sub pedeapsă de mórte fonționarilor Sanctuariului a se apropiă necurați de dēnsul, și adducēd a minte dela început, mórtea fililor lui Aaron. Si tot Domnul, tot Rația supremă vorbesce la nisce asemenea precepte.

1. Vers. «Si vorbi Domnul către Moysē, după quemuriserō quei doi filii ai lui Aaron, quānd au fost offerit focu străin în ainea Domnului și au murit.

«2. Și disse Domnul către Moysē (dicēd): Vorbesce lui Aaron fratelui tēu qua să nu intre pe totă ora în Sanctuaru mai în intru de catapetasmă în fața propiătoriuului quare este peste arca mărturie; qua să nu móră; quōci în nor mē voi arată asupra propiătoriuului.

N'avem a facee nici o explicațiō aquestor versete, quō nu le adducem de quāt că întărire la quāte disserēm. Aqueste cum și altele, nu iartă fonționarilor Templului a se apropiă de Sanctuaru pe totă ora, que airea se explică mai pe largu, adică necurați, qua să nu móră. N'avem a explică de quāt expressia: «quōci în nor mē voi arată asupra propiătoriuului.» Despre aquest nor sau colōnă de nor s'au scris multe quare de quare mai superstițioșe sau mai după modul păgănilor și inoranților, que nu vor să înțellēgă de cuvēt que è mai pre sus de tōte, ci de minuni, que astăzi le facu toți jonglorii. Aquī curat se vede cum și în versetul următor 13 quō este vorba de fumul thiemiamelor que cātă să ardă nencetat și a se sui în sus că o colōnă de nor. Hebreii însă veniă din Egyptu cu datinele și credintele tōte de acolo. Divinitățile în Egyptu cum și la toți popoli aquellor timpī se credea quō locuescu în locuri nepătrunșe, și prin urmare și în templuri locul destinat unei divinități cātă să fiă neapropiat de profani sub pedepsă de mórte, quōci acolo se execută mysterele que astăzi trecu de jonglerii, unde scamatorii nu te lassă să te apropii. Nu è mirare să vedă quinevā quō popolul și descendenții lui să înțellēgă una, adică queea que el eră învăt de mai înainte, si Moysē să înțellēgă cu totul alta.

3. Vers. «Așa între Aaron în Sanctuaru ...» *Ὁὐτως εἰσελεύσεται Ἀαρὼν εἰς τὸ ἅγιον. Vorha așa oύτως* în hebreica se arată prin *בְּאֵן* que însemneadă:

cu aqueasta, sau cu aquest mod. Aqueste patru litere hebraice adunate că numere unul lângă altul însumă numărul 440, și atâția ani a durat sau a ținut primul templu. Prin urmare dicând așa sau în modul aquesta, va intra în templu, și aquel așa coprinzând în sine 440, scotu de aquí quò de la început s'a scitit quâți ani va dură primul templu. Știința cabalistică în aquest fel de amănunte se ocupă: adică de a explica fiă-quare litteră din quare se compune o vorbă; și prin nrmare din tot textul biblicu facee o specie de algebră particulară. Ast fel este și numărul 666 din Apocalypse prin quare este numită Prostituata. Vommu veni mai târziu la explicarea mai multor vorbe în modul aquesta; că Iehovah Adam, Eva etc. etc.

În tot capitolul aquesta, după que impune puritatea funcționării Sanctuariului, tractă despre ceremonia curățirii generali que se făcea la un an o dată, în ziua a deca a lunei a șapte-lea, adică în Septembrie. Aqueastă sârbătoare se numește Sâmbăta Sâmbetelor adică Repaosul Repaoselor. prin quare se regeneră sau se rennoia popoul întregu dela primul sacerdot pînă la quel din urmă omu privat, dela bătrân pînă la copil, bărbat și femeu în genere, mărturisindu și si curățindu și fiă-quare pēcatele, depuindule prin mână primului sacerdot pe capul unui țapu, quare se dicea *Tapu emissar*, și quare se trimitea în desert spre a duce acolo pēcatele sau nelegiuirile societății întregue.

Oh quând am putea trimite și noi pe capul unei capre sau unui țapu pēcatele noastre, afară din societatea română, unde nu calcă picior de omu, unde nu se vorbesce limb'a părinților nostri, unde nu se află credințele și speranțele noastre, acolo în aintea lui Azazel de s'ar duce Țapul cu pēcatele noastre!

Să cităm textul qua să vedem aqueastă mare solemnitate, que începe dela adducerea a mințe a morții beșivilor de Nudab și Abiud, și vine la Țapul lui Azazel la țapul emissar.

3. Vers. «Așa să intre Aaron în Sanctuarium: cu vițel dela vacă pentru pēcat, și ariete spre holocaustomă.

Aquestea pentru Archiereu.

«4. Și tunică de în sanctificată va revesti, și femoral (ismene) de în peste pella lui, și cidară înpregiuril gūtului lui, și zonă de în va încinge (sanctificată este); și și va spēla cu apă tot corpul, și le va revesti aquestea.»

Tôte albe, tôte candido, și tôte le va revesti, după que mai întēiu își va spēla tot corpul cu apă: Curăția materiale simbolisă pe quea morale.

«5. Și dela synagog'a filiorum lui Israel (dela assemblēa generale que representă Nația întregă) va luă doi țapi dintre capre pentru pēcat, și un ariete pentru holocaustomă.

Din partea Archiereului se vede pentru pēcat un vițel, și din partea Națiunii numai un țapu cum se va vedé, quoci din aquești doi numai unul este pentru pēcat sau delict. — Archiereul è dator, cum am mai dis, o mai mare amendă pentru nelegiuirea sa.

«6. Și va offeri Aaron vitellul quel pentru pēcat que (este) al lui, și se va rugă pentru sine și pentru casa sa (adică pentru familia sa).

Qua să pôta Archiereul curăți pe alții, qua să pôta adică servi de exemplu la alți și adducee sollos preceptele salle, câtă mai întēiu a se curăți pe sine. De aqueca dar mai întēiu și ruga începe dela Archiereu. «Și se va rugă pentru sine și casa sa.» Ne ammu ținut de traducția vechie.

Vorb'a *rugă* în hellenica se exprimă prin *εὐχόμενος*, și în hebraică se va *rentregi*. Aquí nu è nici decum vorb'a de ruge vane și de vorbe dișe pe din afară, ci de recunoscerea pēcatului, de rentregire, de spēlare cu totul, de rentregire, și rentregire va să dică a veni în stare și puteie de a nu mai cădē în delictete de mai înainte, a veni în stare de a servi de model la alții. Devine ast fel Archiereul și preotul curat? are putere apoi de a curăți și pe alții, quoci viața lui devine tipu de imitare la queilalți.

Vine apoi Archiereul curătit și execută ceremonia pentru pēcatele Assemblēi, societăți, synagogei întregue a filiorum lui Israel.

«7. Și va luă quei doi țapi (ai Națiunii) și i va punne înaintea Domnului la ușa tabernacului mărturiei (aqui se mărturiea).

«8. Și va punne Aaron peste quei doi țapi sorți: o sorte Domnului, și o altă sorte *quellui solitor* (țapu).»

Aquí se ardică mulțime de commentarie, și versiunile differu. Vorb'a è de doi țapi, din quare unul è pentru pēcatele generali alle assemblēi. Se aruncă la sorți. Dicu quò pe un bulletin se scriă vorb'a *Ioma* și pe altul la *Azazel* quel peste quare cădea sortea d'ântēiu Domnului rămânea al Domnului, quel peste quare cădea sortea pēcatului, sau lui *Azazel* nu eră acceptat în sacrificiu Domnului. Pēcatele Assemblēi reprezentantilor națiunii n'aveca que câtă la altarul patriei, și câtă să fiă trimise cu țapu cu tot în deserturi. Țapul pēcatului în hebraica se dice al lui *Azazel*, în hellenica *quellor Sépte-feci* se dice *τὸ ἀνομιματόν*. Vulgata fi dice *hircus emissarius*, țapul emissar. Vechii nostri traducători se exprimă prin *țapul quellui de slobozit*; Noi ne exprimăm quă să fim și între textul hellenicu și între traducția vechie prin *quellui solitor* que se quam appropie și de *emissar*. Nici o expressiō ansē nu arată ideea originalului *Azazel*, afară numai *daqua* vorb'a *ἀνομιματόν* se va înțelege, cum dieu Românii, prin *quel departe de ast locu*, adică *Dracului*.

Între Hébrei eră încă tari credințele păgâne alle Egyptului, Moysē le combate pretutindeni. Dogm'a a doș principe que domină în Egypt, Osire și Typhon, Moysē n'o recunósce. Pentru el Rēul este neființa sau desordinea, adică minciunea, erōrea; toți đei păgănilor que nu există, Dumneșul lui este *Quel que este* adică Iehovă. Cu tôte aquestea, credințele erronate, desarte nu eră încă stinse dintre Hébrei, Așa țapul peste quare sortea a cădut să nu fiă al lui Dumneșu, aquella se dișse al lui *Azazel*. Ansē que înseamnă *Azazel*? Să lăsăm terminația *el: azazel* sau *asas*, nu are tot aquelle cosone cu *Isis*? — Vocalile nu înseamnă nimic. — Va să dică dar quò țapul pēcatului este al idolului, al *Isidū*, al Pharaonilor trecutului, al *quellui departe de ast locu*, cum dicem noi, al *apompelui*, al *quellui* que să ducă cu norii; așa cum facu urări din suflet să ved ducēnduse din mijlocul nostru *țapul pēcatelor noastre*, cum să nu i mai audim nici de nume: Țapul bețielor, Țapul orgielor, Țapul furilor și ucidețitorilor, Țapul desurării și peirii națiunii. Țapul pēcatelor numărului 6 înmulțit cu 4. (Veđi Conservatorul, pag. —).

Aquestea s'au dis încă dela 1852 pe quând se scriă aqueste notițe în insula Chio. Nici o schimbare n'am făcut acum la typărire de quăt a timpilor verbor. Atunci me adressam la fiitor, și acum la present pentru fiitor. Schimbare n'am

făcut-o eu în redacțiō, ci evenimentetele venirō spre a implini din disgratiā temerile melle.

«9. Și vă offeri înjunghiând țapul pe quare a cădūt sōrtea Domnului, și'l vă adducee pentru păcat.

«10. Iar țapul peste quare a cădūt sōrtea quellui apompeu (quellui de depărtat), îl vă punne (Archiereul) viu în ainta Domnului, de a se rugă assupra lui spre a'l trimitte în solia (lui) în deșert.

De aquí începe ceremonia sacrificiului vițelului și a țapului Domnului pentru păcatul popoului, și vine apoi iar la țapul lui Azazel sau al quellui de depărtat.

«21. Și vă punne Aaron ambele salle mâini peste capul țapului quellui viu, și vă mărturi pește dēnsul tōte neleguirile filiilor lui Israel, și tōte iniquitățile lor, și tōte păcatele lor, și le vă punne peste capul țapului quellui viu, și'l vă emitte prin mână de omu preparat în deșert.

«22. Și vă luā țapul pe sine tōte iniquitățile lor (ducēndule) în pământ necălcāt, și vă emitte țapul în deșert.

«26. Și quel que vă emitte țapul quel presemnat pentru iertare își vă spelā vestmintele, și și' vă scaldā corpul în apă, și după aqueasta vă intrā în castre.»

Audi, popole îngreuiat de păcatele talle? quānd aquestea tōte se vor descărcā peste capul țapului lui Azazel (quare se explicā și prin agentul morții) quānd aqueșt țapu se va emitte în locurile necălcate alle deșertului, omul însărcinat cu astā misiō, și corpul și vestmintele să și le spelle și apoi să reintre în cetate qua să nu mai adducā contagia rellelor que au fost cădūt peste tine.

«29. Vers. Și vă fi voē aqueastă lege eternā în luna a șapteā, în a decea a lunei umiliți suffletele vōstre....

«31. Sămbetele sămbetelor (repaosul aquesta) vă fi voē; și veți umili suffletele vōstre, lege eternā.

Aqueasta erā una din sărbătorile quelle mai considerabili, serbētore de regeneratiō, reintregire, de amnistie generale. Marele sacerdote sau Archiereul după que se curățā pe sine, *se rugā pentru toti*; se rugā pentru toți dicu, iar nu îi curățā; quōci fiā-quare catā a se curățā sau reintregi singur. Archiereul și preotul pōte iertā sau deslegā păcatele omului către Dumnezeu; iar nu și quelle commise assupra appropelui assupra altui omu. Pe aquestea nici Dumnezeu nu le iartā, de nu vă iertā quel que a sufferit. Quānd vă iertā împilatul pe împilator, victima pe tyrān, vėduva și orphanul pe judele și pe turtorul assupritor, calomniatul pe calomniator, atunci numai îi vă iertā și Dumnezeu.

CAPU XVII.

Vorbind despre tōte sacrificiele în parte, vine în aquest capitol a tractā despre sacrificie în genere. Legiutorul este în deșert. Popoul este încă cu datinele Egyptului. Scopul legiutorului este de a'l desbārā de aquellea, de a'l punne pe o calle de îndreptare, de a'l mântui de tot que i ar corrupe corpul și sufletul sau inima. Popoul avea în midlocul sėu malatiile que îl urmaserō din Egyptu și quelle que se nascu firesce în ori-que campament, quānd omul ē lipsit de multe și mai virtos în aquei timpi. Ocupația lui Moysē este sănătatea physicā și moralā a popoului; prin

urmare legile lui au înainte curățā și tot curățā, stirpirea contagiunilor materiali și morali, și prin urmare preveghierea mănărilor que contribuescu mult la sănătatea omului și la stirpirea contagiunilor. De aquea dar în capitolul aquesta se prescrie fiā-quāruiā, fiā Hebreu, fiā proselyt que se aflā în campament, să nuși sacrifice sau săși înjunghie în ascuns vita, ci s'o adducā înaintea Tabernaculului, spre a fi adicō inspectatā de sacerdoti despre sănătatea ei, spre a se înjunghia după regulē, spre a se arde quelle nefavorabili sănătății, spre a face a i se scurge sângele que erā atât de inemic sănătății. Mănărea cu un cuvēt cātā să fiā cu mare preveghiere inspectatā, subt depēsā de mōrte a quellui que ar călea aqueastă lege de salubritate publicā.

Eatō textul:

«3. Vers. Omu, omu din filii lui Israel (sau dintre proselyții, sau dintre alăturații între voi) quare ar' înjunghia viței sau oie sau capre în campament, sau și quare ar' înjunghia afarō din campament:

4. Și la uș'a tabernaculului mărturiei nu (le) vă adducee... se va împuță omului aquelluia (că) sânge; (quōci) sânge a vėrsat, și disperde-se va sufletul aquella din popoul șeu;

Aquí cu vorb'a sânge se intellege *uccidere, ommor*; omul aquella se vă considerā adicō că ommoritor, și cu mōrte se vă pedepsi.

Aquestea pentru inspectia generale a sacrificielor, înjunghierilor, și prin urmare a mănărilor. Se putea însă qua sau proselyții sau Hebreii să facā sacrificie la dei imaginari, mincinosi, que mai mult se terminā prin orgii, și fornicatiuni, că tōte oșpețele desordonate. Aqueasta nu numai ar fi perpetuat errorile, ci ar fi făcut din desfrānari a se întinde pesta și tōte morburile contagiōse. Moysē înuā, qua să dicem asā, sequestrat în quarantinā tot popoul. Quine nu cunōsce pesta Egyptului, și tōte morburile lui întinse în părțile Asiei? quine nu cunōsce rellele que au pățit tōte armatele în părțile locului a Assyrienilor, a lui Pompeiu și a Cruciatiilor mai târziu numai din neingrijirea curăției, unde popoul hebreu trecu, prin tōte fără a păți atata, de quate ori observarō legile de curăție alle lui Moysē, și păși mult că și alți popoli de quate ori se abātu dela dēsele. Orgiele mai nainte de tōte erā proserise și prin urmare ori-que sacrificiu sau oșpetu după modul idolatrilor.

«7. Vers. Și nu vor sacrificā (filii lui Israel și proselyții) sacrificiurile lor quellor *vani* quāror ei se exfornicā în dosul lor: lege eternā vă fi între voi în generațiunile vōstre.

Numele *vani* în hebreesc se arată prin *seirim* în hellenica s'a tradus prin *uzurari*, deșearți vani. Nu li se dā nici numele de *dei* că și quānd ar' fi dis nefiintelor unde ajung a se prostituā prin orgii, ași facee amoruri nelegiuite.

Nu ē popul al antichității quare să nu ne presente la sărbătorile și sacrificiele salle spectacolului hidos al sacrificielor umane, și al orgielor quellor mai obscene. Pretutindeni forțele lui Moysē se vėdu spre a desbārā cu totul pe Hebrei de aqueste datine sălbatice și barbare: pinō și sângele dela ori-que animal subt depēsā de mōrte este proseris de a se mănca; și aqueastă legiuire se repetā fōrte des, ānteiu pentru quō sângele erā suppētator la sănătate, și a doilea spre a reținne pe Hebrei de a nu se punne la oșpetu la aqueeasi masā cu păgānii, spre a nu contractā invēturile lor inumane.

«10. Vers. Și omu, omu din filii lui Israel

sau din proselyții allăturați între voi que ar' mânca din vre un sânge, voi puține făca me peste sufletul mâncător de sânge și il voi perda din popolul său.

«11. Quoci sufletul ori-quării corpu sângele lui este, și eu l-am dat voe peste altar spre a face urări pentru sufletele vóstre, quoci sângele aquesta in locul sufletelor vóstre va fi solitor.

Un medicu din quei mai renumiți din díllele nóstre, que pe lúngó specialitatea medicinei, ar' fi și un mare naturalist cá Cuvier, și un chimist din quei que au dus sciința in quel mai nalt grad possibil al epochei nóstre, n'ar puté avé ancó depliná aqueastă sciința a sângelui.

Este adevérat quó dupó gazurile que se exalá mai mult in atmospherá, se compune și aerul quare resufflám; și dupó materiile din quare se compune un terrém devine mai mult sau mai puțin fructifer. Sângele è recunoscut quó in tot animalul coprinde mai mult de quát tóte părțile lui príncipe de viață. Sá comparám: gunoiul in apropiere de omu 'i-ar' face réu, și presérat peste câmp face bine, ingrășând pámentul; sângele iaró in aquele climate cálduróse, mâncat, ar' fi addus mare réu sântății, și svaporat in ear adăgia gazuri *soliútre*, qua să ne exprimám in termenii biblici, pentru sufletul sau viața omului (quoci, in hebraica *sufflet* viața va să dicá). Peste altar daró pe focu să se svapóre sângele pentru viața sau sântatea ómenilor.

Sângele cu un cuvânt nu erá iertat nici de cum să se mánance sau să se perdá in van; cuvântul è de economie igienicá; aquí nu erá vorbá de credincios sau necredincios, ci de vera utilizare și economie a sângelui și de aquea legea este și pentru Hebreu și pentru străin tot aquea.

«12. Vers. Pentru aqueast'a dis-am cátre filii lui Israel: nici un suflet dintre voi să nu mánance sânge, și proselytul quel allăturat între voi nu va mánca sânge.

Și tot mai repetá.

«13. Si omu, omu din filii lui Israel și din proselyții allăturați între voi quare ar' vená vênat férá sau passere quare se mánancá, să verse sângele ei și să l' accopere cu páment.

Și aquí altá economie cu sângele; vênatul nu se aducea la altar: sângele lui remána pe câmpu. In datá dar legea face pe de o parte a se ingrășá cu densus pámentul și pe de alta să nu adoage la stricarea aerului impúndu-se.

Cura quae mai mare a lui Moysè este de a deveni aerul quae se póte mai curat; s'a vèdut in Exodu Cap.—v.— quó pe fiá-quare Israelit legea il indatoreacă de a purtá la cingétóre nedeslipit un ferus, spre a'și accoperi in datá quelle que es dintr'ensul in poianá.

Si despre sânge i se pare quó n'a dis de ajuns și mai adaoge:

«14. Quoci sufletul ori-quării corpu sângele lui este. Și am dis filiilor lui Israel: sângele nici unui corpu să nu mâncați, sângele ori-quării corpu sufletul lui este. Tot quel quare il mánancá extermina-se-va.»

Ajunge pínó la pedépsá cu mórtea pentru quine va cálcá aqueastă lege de utilitate și salubritate publicá; quoci quel que atacá sau impedicá sântatea publicá in adevér este un ommoritor, nu de un individ, ci de mai multe suflete. Ar dóró astádi legile de quarantiná nu sunt tot asá de riguróse? și cu quát sunt mai riguróse și mai bine observate cu atáta invederédá și înțelepciunea legiuitorului și gradul de civilisájió.

CAPU XVIII.

Dupó que se pusseró legi pentru curățirea materiale și morale dela quare purced nu numai sântatea și fericirea publicá ci și însuși frumusețea corpului și sufletului in viitor, ameliorația stirpei, Legiuitorul se teme quó popolul se va abatte din aqueste legi, quând mai retinénd din datinele Egyptului, quând imitând popoli vecini de quari erá să fiá incongiurati. Qua să întempine un assemenea réu de contagió a moravurilor que uccid náțiunile, legea pretutendeni or incepe or terminá prin marele jurámendi: *Eu Domnul Dumneđeul vostru!*

«2. Vers. Vorbesce filiilor lui Israel și vei dicce cátre densusi:

«3. Eu Domnul Dumneđeul vostru! Dupó datinele țerei Egyptului in quare ați locuit să nu faceți, și dupó datinele țerei Chanaan in quare vè inducu pe voi, să nu faceți, și in legítimile lor să nu ámblați.

«4. Judecáțile melle veți face și preceptele melle veți custodi ámblând intr'ensele: *eu Domnul Dumneđeul vostru!*

«5. Și veți custodi tóte preceptele melle și tóte judecátele melle, și le veți face (adicó nu numai să le cunoșteți ci și să le practicați) quare, făcendu-le omul, VIU VÁ FI INTR'ENSELE: *eu Domnul Dumneđeul vostru!*»

Nimicu mai simplu și mai de înțelles quând se exprimá rația supremá. Quând omul cá individ își apperá sântatea prin máncri curate și nesupérátóre, prin aer curat, prin ferirea de ori-que contagió, prin exercițiul necessariu (que se prescrie aiurea) firesce quó è viu; sântatea și viața este rezultatul sau recompens'a tinerii unor assemenea precepte: quând iaró popolul cá un corp colectivu își apperá sântatea publicá, a corpului și a sufletului, quând se feresce de contagiuni physice que adducu epidemiile și de contagiuni morali que corrumpu moravurile și degradá societatea, popolul aquea iaróși fórté firesce quó è viu și viguros cá Națió, è așa de viu in quát Dumneđu se jurá pe sine însuși: *eu sunt Domnul Dumneđeul vostru!* eu Libertatea, eu Sântatea și Viața, eu Sántitatea supremá, eu Fericirea absolutá, eu Bunul și Frumosul perfect, nemárginit, absolut. Fiți geloși de libertáțile vóstre, și nu veți avé alt domnu de quát pe mine Libertatea; fiți geloși de sântatea vóstrá privatá și publicá, și morburile nu se vor attinge de voi, quoci eu Sântatea și Viața sunt Domnul vostru. Lumináți-vé mintea, aveți inimá curatá, și veți fi sánți, curați adicó și neafinși de relle, quoci eu quel Sánt Domnul vostru sunt.

Vine apoi legiuitorul și qua să amelioré sau să infrumusețede stirpea, legiesce însocirile sau căsătoriele ast fel cum să se încruciseđe quát se va puté mai mult. Nu mai iartá însocirile între consánge cum se urmá între sèlbatici, barbari, págani cu un cuvânt que erá atát de urfji, și cum s'a urmat adesea in timpii patriarchilor, lúându-se frate cu suror, și țiind un bárbat doé surori.

E de ajuns a citi quine-vá textul dela vers. 6 pínó la 23 que se înțelege de sine. Legiuitorul adduce apoi de exemplu pe barbari și págani quari s'au stins și materialemente și moralemente și însuși politicamente cá Staturi, commiténd assemenea *abominatiuni* cum le dicce textul.

«24. Nu vè întinați in nici una din aquestea; quoci in aquestea tóte se întinaró náțiunile que eu allungaiu dela fač'a vóstrá.

«25. Și s'a întinat țerra, și am dat inapoi ini-

quitatea ei pentru aqueasta: înfloratu-s'a pământul întru quei que locuescu pe densusul.

«26. Și veți ține legile melle și preceptele melle, și nu veți facee din tôte abominațiunile aquestea (nici) pământeanul nici străinul venit între voi.

«27. Quœi tôte abominațiunile aquestea le făcurô ômenii (terrei aquesteia) que furô înaintea voștră, și s'a înatinat pământul.

«28. Și qua să nu se înfiôre (și) de voi pământul quând îl veți înținâ, și să vă dea afarô dupô cum a rempins gintele que furô mai înainte de voi .....

Cum dă pământul afarô pe pământeni și vin străinii în locul lor? Omul è firesce lipit de locul naserii salte și îl amâ; è o legătură între el și pământul părinților sêi. Quând un popol își amâ pământul de nascere scie și a'l apperâ; și qua să'l appere se nevoiesce prin tôte de a'si avê midlôce de apperare. Mai mult de quât brațele și armele de apperare, sunt necesarie unui popol un suflet curat și mare și liber. Sufletul sclav

patimelor și vițurilor, împilat de morburî physice și morali, nu mai are nimicu de sacru pentru quô nu cunôsce nimicu de sacru. Un popol corrupt è și tont și è apprôpe de a cădê sub jugul străinului sau de a fi allungat de densusul; de nu vine străinul cu armele, vine cu bani qua să'i cumpere pământul. Omul corrupt contractă datorii și datoria este o sclavie, și își vinde averea și pământul părinților sêi, și remâne sâraeu și sârăcia este sclavie; și din corupția sa cade în malarîi și malarîa este sclavie. Pământurile Românilor pe jumătate astăzi sunt alle străinilor; și peste o jumătate de secul vor fi tôte alle străinilor, și Românul va fi sau allungat afarô, sau ca proletar va remânea illoțul străinilor. Pentru que s'au vëndut pământurile și se vor mai vinde la străini? Pentru quô s'au corrupt inimele, s'au stins suffetele, s'au întunecat mințile, și de bună voie au contractat ômenii datorii adicô servituti, qua să și satisfacă vițurile. Ast fel dă pământul afarô pe pământeni, și vin străinii în locul lor.

«29. Quô toți quâți vor facee din abominațiunile aquestea exterminase-vor

VII.

KEDOSCHIM.

CAPU XIX.

Și de témă legiitorul quô nu se vor ține aquește legi și precepte salutarie, și quô se va abatte popoul în datinele și vițurile que au stins pe popoli vecini, repetă quât se pôte precepte și le mai împlinesce variându-le. E o morală întregă din quelle mai sublime și mai perfectă întregul aquestui capitol. Ar fi de ajuns să împlinescâ o întregă legiuire spre a formâ un popol primitiv, și a regenerâ un popol corrupt și perversit. Cititorul nu are de quât a citi și reciti textul întregu quô è forte clar, și va ajunge pînô la lacreme, quând vede quô nu este uitat neavutul, vèduva, orphanul, domesticul, străinul, nici animalele, nici ênsuși plantele, și tôte spre prosperitatea și fericirea societății întregue. De aqueca partea aqueasta s'a și numit *Kedoschim* adicô *Sântii* sau quei *puri*. Puritatea, curăția sau sanctitatea are un îndoit sens, puritatea corpului și puritatea sufletului: *Fiiți sânti* după cum explică tot capitolul va să dică: mâncați curat, purtați-ve curat, aveți locuințele și cetățile și câmpurile voștre curate, nu vă atingeți de nimicu necurat nici în relațiunile voștre în societate, nici în labôrea voștră, nici în industria voștră, nici în tîmpinul conjugal cu femeile voștre; *fiiți Sânti*, va să dică iarô aveți inima și sufletul curat, observați preceptele melle spre binele comun unde înțră binele fiă-quăruia; observați a se împlini adunările și sêrbătorile, unde sacrificiele materiali sunt emblema sacrificielor morali, și intellectuali; fiiți cu un cuvânt puri și cu corpul și cu sufletul voștru.

Eatô quâte-vă din aquește precepte prin quare veți fi puri sau Sânti.

«2. Vers. Vorbescue synagogeii întregue a filii or lui Israel:

Tôte aqueste precepte sunt pentru tôte societatea pentru synagoga întregă.

«Sânti veți fi, quô sânt eu Domnul Dumne-deul voștru sunt.

Recapitulă apoi respectul către părinți; Sanctificarea Repaoselor sau a Sâmbetelor; depărtarea dela idoli, sacrificarea cu bună voință din tôte inim'a; și apoi vine la relațiunile omului cu societatea.

«9. Quând secerăți voi seceratul pământului voștru, să nu terminați secerătur'a voștră, secerând pînô în capêt tîrrin'a voștră, și quelle que cadu dela secerea ta să nu le aduni.»

Aquestea eră partea neavuților și scăpătaților que venia în urmă.

«10. Si via ta să nu te întorci a o mai cullege, nici hôtele viței talle (que mai remân) să le (mai) aduni; neavutului și proselytului (străin) să le lași: *eu sunt Domnul Dumne-deul voștru!*

Amorul către apprôpele, către străin și neavut insufflat ast fel și înrădăcinat prin practică în tîmpul travallului la cullesul fructelor, devine învățu și apoi de aqul deculă tôte bunătățile și depărtarea de ori-quee faceere de rêu către alt omu: Pe quât è de simplu exprimat aquest amor prin aqueste doê versete, pe atâta è mai methodic, mai practic și că base a ori-quării morale. Aquest amor devenind o dată învățu, tôte quelle lalte bunătăți vin de sine. De aqueca și legiitorul după Dumne-deu și părinți insuffla cu mare forță aqueastă charitate către quel firô putere; cu aqueastă forță sau virtute pôte legiitorul feri dela tôte rellele și conduce spre tôte bunurile, cum:

«11. Să nu furați, să nu mințiți, nici să calumniâ quine-vă pe apprôpele sêu.

«12. Să nu jurați în numele meu pe nedrept;

să nu profanați numele Dumnezelui vostru: eu sunt Domnul Dumnezeul vostru.!

«13. Să nu nedreptățești pe aproapele tău, să nu răpesci, și să nu dormi salariul (servitorului) mercenarului pe lângă tine până a doua zi.

«14. Să nu vorbești de rău pe surd, și înaintea orbului să nu pui pedică....

Doi rânduri facu cât volum întrege de morală; apoi que styl quare pe cât è de simplu pe atât è de sublim. Surdul nu aude, nu îi dar codard, nu vorbi rău de densul; însă și quel quare nu è de față nu aude, nu îi dar codard și nu vorbi rău de densul. Orbul nu vede; nu îi dar fără rărunchi spre a i pune pedică. Junele însă, poporul înorant, vede ellu că quel experimentat și erudit, că quel luminat cu mintea? scie el unde se duce? Nu îi dar scelerat spre a corump și perverti junimea; nu derripă popoul, o demagogu ambițios, qua să te sui tu pe ruinele lui.

«15. Să nu faci nedreptate în judecată: să nu iei (ardici) față quellui neavut, nici să admiri față quellui potent: în dreptate să judeci pe aproapele tău.

Cu dreptatea se începe aquest verset și cu dreptatea se închie: preceptele din mijlocu explică dreptatea, și dreptatea explică mai bine preceptele din mijlocu. «Să nu ardici față quellui neavut însemnă: nici să l'înfrunți și să l'umilești pentru quò este umil și neavut, nici iar să l'faci a și ardică față sau nasul în sus, sub cuvânt quò pentru quò este neavut è privilegiat de a committe ori-que rău. (Ast fel sunt expressiunile orientali foarte adesea) și qua să nu se explicè numai într'un modu termină cu: «în dreptate să judeci pe aproapele tău.» Ori-quare vor fi doctrinele talle, fii drept; nu dà dreptate numai potentialu sau avutulu pentru quò esci din aquea coterie; nici iar nu dà dreptate numai neavutulu pentru quò esci din altă coterie.

«16. Nu amblă cu dol (viclenie) în nația ta și să nu te întăresci pe sângele apropielui tău: *Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru!*

Viclenia, rusa sau dolul nu è iertată între popoli Orientelii cu quel de o nație; cu străinii însă se consideră o virtute mai virtos la resbel. Popoli modernii critică aqueasta, în teorie, însă cum urmédă în faptă în resbelle, în luptele lor diplomatice, și pînă și în luptele intestine și în rivalității de interese commerciali, politice, și sociali? Moysè nu quò dorb legitimă dolul către străini, ci că și quând ar dicce: de ajuns vè và fi rusele de resbel și animositățile cu quei de altă nație, nu amblăți cu dol și în nația vóstră, sau că și quând ar dicce: daqua dolul este condamnat și către străini, cu atâtă mai virtos este către aproapele. Doctrina aqueasta s'a împlinit prin christianismu que ne dicce a amă și însuși pe inemicii nostri.

«Să nu te întăresci pe sângele apropielui tău.» După textul hebraicu se dice: nu te punne, sau să nu stai drept în picioare peste sângele apropielui tău; după traducția quellor Șapte-deci se dice *οὐκ ἐπιστήσῃ ἐπ' ἀμαρτίαν τοῦ πληγῶτος σου*; adică să nu stai peste sângele... Vechii nostri traducători au dis foarte bine inspirați, «să nu te întăresci peste sângele...» Diferința traducțiunilor este quò textul è în sine concis și coprinde idei de volum întrege în câte-vă vorbe: Nici la judecată să nu accusi pe aproapele sau să eși mărturie mincinosă asupra lui cum să și perdă viața sau avereă, sau onorea; nici să te încerci a te folosi din perderea altuia; nici să înaintezi în carriera ta politică sau militară prin destituția al-

tuia luându i locul, acolo ellu unde anni și a versat sudorile și sângele; și cu atâtă mai virtos să fugi de a ajunge la funcțiunile înalte și pînă la thron pășind și înălțându-te peste ruinele patriei, peste sângele concetățenilor tăi. — Que divine precepte! și quāt a fost și este încă lumea surdă la densesle!... Quâte nelegiuri n'a mai vădut sorele, și quâte n'ammu mai vădut și noi însine dela 1848 înquã. Peste sângele provocat și vèrsat cu dol pe dealul Spyrii se întărirò unii, peste ruinele drepturilor Patriei se înălțarò alții; peste cenușa holocaustomelòr unora, se vèdurò quei mai mulți cu drepturi de allegători și alleși; pe înjunghierea onorii atător cetățeni și familii se înălțarò Vișturile și Crimele de leșă-Măria; și ajunserò la putere. Peste durerea și tipètul general al Națiunii, împărătesce Desfrèul și Corrupția împe-litate.

«17. Vers. Să nu uresci pe fratele tău, în cugetul tău; cu mustrare vei muștră pe aproapele tău, și nu vei luã pentru densul pècat.

Phrasile din urmă se traduc cu și se explică foarte variu; însă tot cu aquellasi spirit de morală. Adică di în față que ai să dici apropielui tău, «și nu vei luã pentru densul pècat.» Quò după unii, «ți-ai făcut adică datoria; după alții, *nu vei luã*, se înțellege să nu ții, să nu conservi pentru densul rancurã (quare este pècat); după alții: iarò consilie, fã observațiuni, apropielui tău; muștrã l'în față, îndreptã l'; quoci ast fel nu vei avè nu i vei trage pècatul, nu vei fi solidar de neleguirea sau necuviința sau de reaoa lui purtare; Ideea însă quea mai dominantă este aquea să nu ții rancurã, quoci ètò quò se explică în versetul următor:

«18. Si nu și và resbunã mâna ta; și nu vei ținne minie asupra filiilor popolului tău, și vei amã pe aproapele tău că pe tine însuși: eu Domnul!

În textul hebraicu *apropèle tău* este în dativ, adică: *vei amã apropielui tău că tine însuși*. Textul quellor Șapte-deci are mai multă energie pindu l'în accusativ. Èrã un spirit în Israel que tindea din generații în alta către Christianismu, către aquea que Hebreii numia Mesia sau Împlinirea speranțelor lor, și altul tenace, cerbicos, staționar, quare mai mult tindea către datinele și gesturile și învèturile păgânilor, către despotismu către a punne în locul lui Dumnezeu que èrã singurul Domnu al Statului, un idò viu, un monarhu omu. Aquesta furò pînă în urmă partisanii familiei sau dynastiei lui Iuda sau Judani, și quei d'ântèiu furò veri israeliți. În tôte versetele se vede quò quei Șapte-deci au fost israeliți veri continuători ai Mosaismului iar nu Iudei.

Mulți facu o paraphrase aquestui precept în quare s'a dis quò stã tótã legea și prophetii: *la amã pe aproapele tău că pe tine însuși* mai adaogu: amã pe aproapele tău, *que îți este semen după imaginea lui Dumnezeu*, că pe tine însuși. Cu aqueasta vor să înțellegã quò numai pe quei buni să ame quine-vã. Însă cu *apropè* se înțellege tot; și *semen* și de aqueasi nație, și de aqueasi familie, și însuși de altă nație. E de ajuns să fiã omu quò îți este mai apropè de quã ori-quare animal. Legea ar fi neperfectă daqua ne-ar prescrie a amã numai pe amici și nu și pe inemici, daqua nu ammu avè datorie a îndreptã și conduce și pe quei răi.

Hebreii toti sustinea quò aquest precept este basea fundamentale a legiurii întrege. St. Pavel que a fost un discepol al Pharisaismului este de aqueasi credință. În Evangelistii Matheiu și

Marcu, aquest precept este considerat că al doilea principiu; quôci quel d'ântéiu este. de a amă pe Dumneđu din tot cugetul tđu și din totă inima ta.

Ansê după legea lui Moysê que este a amă pe Dumneđu și a servi lui? Dumneđu eră Domnul, capul suprem al Statului: a amă pe Dumneđu vrea să dică a amă patria, a servi lui Dumneđu vrea să dică a servi patriei, Statului; și fiind quô Stat, Patrie sunt obiecte abstracte, în concret a amă patria vă să dică a amă pe locuitorii ei, legile ei, limb'a ei, datinele ei que o distingu din altele; a servi Statului vă să dică a servi concetățenilor tđi în genere și în parte. Mântuitorul lumii înverdat dicce quô nu amă quine-vă pe Dumneđu pe quare nu l'a vëdüt (că și cum ar' dicce: quare este o idee abstractă) daqua nu amă în concret pe quare il vede și îl scie. Noi nu credem quô este divergență de opiniuni între Pavel, Matheiu și Marcu, ci unul împlinesce ideea altuia, unul începe dela genere sau dela abstract qua să viă la individ sau la concret și altul dela individ qua să ajungă la genere.

«Amă pe Dumneđu din tot cugetul tđu și din totă inima ta...

«Amă pe apprôpele tđu că ênsu'ți pe tine.»

De aqeste doê precepte depinde totă legea și prophétii, adicô ori-que legiuire, ori-que morală, ori-que aspirațiô legitimă, ori-que progres adevêrat.

Dupô que legiuitorul vorbi de ômeni și de Stat, după bunêatea lui naturale și tot spre binele societății, vine și la animale și nu iartă a se înjugă la un locu doê puteri sau nature înegali quôci una perde pe queea laltă, callu cu bou sau cu asin, bou cu vacă a fi înjugăți la aqueastă jugu este și crudu pentru animale și în perderea possessorului.

«19. Legea mea veți ținne; vitele talle să nu le împerechiedi cu de alt jugu...

Aqui e vorb'a nu numai la carrătură, ci și de maritagiuul vitelor. Legea mosaică nu iartă nici de cum însocirile monstruôse nici ênsuși la vite și pînô și la plante; pentru dênsa este o nelegiuire tot que este contra legilor naturiei que sunt legile lui Dumneđu.

«Si via ta să nu semeni variu.»

E mai mult o perdere de timpu a altoi nu numai vitele variu, ci și quelle lalte plante que nu sunt de aquelești genere.

Legiuitorul ajunge pînô și la țessëtura să nu se urdescă și țessă variu, quôci aqueasta nu numai vatêmă la economie ci și è o emblemă de minciune. Tot que è curcui nu prosperă. A urđi și batte lână în lână, în în, cânepă în cânepă, bumbacu în bumbacu, ține stofa pe quăt pôte ținne lână, sau inul, sau bumbacul, sau cânepa după torsul și qualitatea sa. Quăt ansê urđitura vă fi mai tare sau mai mólle de quăt bătătura. un fir ródé și strică pe quel al altu prin contact; și étô daună de travalliu, de timpu. Pe lüngô aqueasta daqua nici o lege nu iartă a vinde lipsă sau falsificat, nici mănăcări, nici bëtutare, pentru que să ierte a se intruduce fraudea în stofe? Moysê è consequent în tôte.

«Si vestmênt din doê țessëtura mestecat nu vei punne pe tine.

Vorbind despre împerechieri sau însocirii de specie diverse, se întornă iar la ômeni, și qua să êsă din datinele păgănilor que numiă unele însocirii nelegiuite numai pentru quô bărbatul nu eră de aqueasși condițiô cu femea, legiuitorul vine în ajutorul quellui mai fără putere adicô al

femeii, și împedică abusul que domnul unei case putea face cu domesticele salle.

Se scie quô quei mai mult domestici sau domestice que se dicea feciori și fete din casă, în părțile Orientelii și în antichitate și pînô astăzi se cumpêră și se cumpêră spre a servi, nu ansê pe mai mult timpu de quăt șapte anni. De eticheiă după stylul oriental aquestia se dicea și se dicu abusivamente și sclavi; fără a se cunoșce nici într'un modu sclavia dreptului păgân al Romanilor, quôci în părțile Asiei quel que se dice sclavu, devine că un copil de suflet al domnului sêu, și cu dênslu se pôte allia în căsătorie. Domnul dar nu cumpêră corpul și cu atăta mai puțin sufletul domesticului, ci numai serviciul lui pe șapte anni, așa cum face și lumea modernă a Europei, cumpêrând numai serviciul pe un an, doi, etc. cu differință quô domesticul european este considerat de o condițiô basă și innobile, unde la asiatici sunt considerați diși sclavi că membri ai familieii, și au drept la dotare și la moștenire (veđi Biblice pag. 26).

Aqui Moysê vorbește iar despre fetele de condițiã de domestice sau sclave pe șapte anni. În dată que domnul sêu îi vă offeri patul sêu, legea o declară din momentul aqueleia liberă, și o consideră de consorte sau de concubină legitimă, daqua servitôrea nu vă fi promisă la altul sau măritată; și la aqueastă din urmă împregiurare considerându-se un adulteriu, legea, de și pedepsiă cu mórtea adulteriuul femeilor libere, la casul domesticelor legea indulgente vine în ajutorul lor, și le iartă pentru quô n'au fost libere rescumpêrate, étô textul.

«20. Daqua quine-vă se vă culcă cu femea pat de ..., și aqueasta vă fi domestica (fată în casă) rezervată sau promisă vre unui omu (altul) și nu s'a rescumpêrat cu rescumpêr, sau nu i s'a dat libertatea, cercetare (mustrare adicô) li se vă face; (ansê) nu vor muri, quôci (ea) n'a fost liberată.

Vine apoi la culur'a arburilor, nepermitând de a li se mănăcă fructele trei anni dela plantarea lor, că unele que nefind folositôre sănêtății, se declară de necurate; în anul de al patrulea fructele se offeriă că premieți la altar, și de aqui înainte quând arburele eră în vigóre, fructele lui eră în folosul ômenilor.

Dupô o întregă moră și legiuire, qua să dicem așa într'un singur capitol que se dicce *al Sântilor*, vine iar la datinele păgănilor, sau la spurcăciunea morale a învêturilor; și prescrie popoului alles, popoului curat sau de Sânti de a nu cădê că păgani în superștițiuni și credințe vane în farmecătorii și altele, lăssându-se a se amăgi de impostorii și ciarlatani.

«26. Să nu mănăcați pe munți, să nu vë augurați, să nu vë cătați (la sôrte) prin passerii.

«Să nu mănăcați pe munți» alte versiuni din preună cu hebraica dicce: *să nu mănăcați peste sânge*. De unde vine aqueastă differință de expresiuni? Quei Șapte-deci putut'au ôre confundă *muntii cu sângele*? Aqui este o synonymie de idei sau de fondu. Eatô cum se pôte explică aqueasta: Zohar citat de Spencer ne intruduce quăt se pôte mai bine spre a înfellege și una și alta.

«Quând Egyptenii se adună spre a face în-cântăminte, dicce Zohar, esu afarô la câmpu și «se suie pe munti înalți; acolo înjunghie victi-me, facu o grópă în pământ, și o parte din sân-

«ge o versă împregiurul grôpei, iar queecalătă «o aruncă în grôpă și o accopere. Ast fel facu «ei sacrificie la spiritele relle cu quari se addu- «nă și contractă o familiaritate assupra munților «(mâncând adică și bënd). Hebreii în timpul ser- «vituții lor în Egypt idederșor și ei mult în a- «queste rățiciri; de aquí dar vine prescrierea «din capitolul XVII v. 7 din Leviticu) a nu sa- «*crifică quellor vani*, quôci quei vani sau spi- «ritele relle (după credințele de atunci și ênsusi «pină astăzi se dicea) quô apparu sub formă de «lapi, și intră în relațio cu quei que le invocă.»

Prin urmare de aquí vedem quô quei Sêpte- «decii, cunoscând spirital legii despre que voiesce să abată sau să ferescă pe Hebrei, creșurô mai pe înțelles de a se exprimă prin să nu mâncați pe muntii de quăt peste sânge. Si una și alta arată aqueași ceremonie de magie; pentru tim- «pii lui Moysè pôte quô se înțellea mai bine ex- «pressia *peste sânge*, quôci s'a și fost practicat de Hebrei; pentru timpi mai depărtați ânsă quând s'au stins aquelle datine, expressia *pe muntii* dă mai mult să înțellégă cui-vă quô eră o datină ôre quare, mai virtos quô urmédă și defensele următore: «și să nu vă augurați nici să vă că- «tați (la sôrte) prin passeri» aquestea eră datine alle păgânilor în quare punnea multă credință.

Expressia *să nu vă augurați* hebraica o ara- «tă prin: nu consultați șerpii, prefindend quô fel- «lul aquesta de ghiciture se făcea prin șerpi. Tex- «tul hellenicu al quellor Sêpte-decii se exprimă prin *οὐκ οἰωνοῦσθε*, que însemnédă nu vă augurați. Devinarea sau ghicirea cu șerpii se dicea *ophео- «mantia*. Spencer ânsă dice quô după Hegiston *οἰωνός* în antichitate vrea să dică nu numai *pas- «sere* ci și *șerpe*, cu o vorbă *cobe*, și atunci text- «tul hellenicu se învoiesce cu quel hebraicu. —

Ași câtă iarô sôrtea prin passeri eră a obser- «vă la svolul lor, la cântatul lor că și pină astăzi quând țin unii mult la cântatul cofonei, la al cucuvaiei, la cântatul găinei cocoșese: Expres- «sia hellenică este: *οὐδὲ ὀρνιθοσκοπία*.

«27. Să nu vă faceți *siose* din côma capului vostru, nici să vă stricați față barbei vôtres.

Versiunea hebraică, în locu de a dice: «să nu vă faceți *siose*» se exprimă prin *să nu vă radeți* extrimitățile părului. Credem quô este mai exac- «tă expressia quellor Sêpte-decii. Moysè voi să dea un caracter distinctiv și național Hebreilor, spre a se cunosce după tôte dintre păgâni, să nu semene întru nimicu cu dênșii. Intre Arabi și alți popoli idolatri ai Asiei eră precum este și as- «tăzi în datină de ași rade părul capului și a lăs- «să numai pe creștet o șuviță de păr sau moțu qua- «re se dicea tunsură sacră și quare în hellenica se dice *siose*. — Unii dicu quô *siose* se dice și per- «cele încrionțate, și de aquea vechii nostri tra- «ducători au tradus prin: *să nu vă increțiti părul*. — Quăt pentru: «să nu vă stricați față barbei vôtres» și să dică s'o lăssați a cresce naturale fără o o tunde sau rotund, sau rade de tot sau rade pe de margini. Vă să dică într'un cuvênt qua fiă-quare Hebreu să rămăie cu părul și cu barba cum i-a lăsat Dumneđu, cum sunt preoții nostri, și cum vedem atâtea figure clasice.

«28. Tăieture despre vre un sufflet să nu vă faceți pe corpul vostru, și littere impuse să vă faceți întru voi: *eu Domnul Dumneđu vostru!*»

Eră în datină la păgâni că și la Romani qua la môrtea vre unuia din consânși sau protectori, qua să arate doliu quei quari îl plângea, se sgrî- «riia, își smulgea părul, își tăia quâte o parte a corpului, Moysè darô proserie aqueastă datină

barbară dicend: «Tăieture despre vre un sufflet (adicô omu mort) să nu vă faceți pe corpul vo- «stru. Daqua aqueasta eră proscrisă de legea ci- «vilisătore cu quăt mai virtos datina barbară a In- «dienilor de a se arde muierile vii, din preună cu cadaverul bărbaților lor? — Eră âncô datină la păgâni, cum este și astăzi la mulți popoli asiatici de ași împunge pelea cu accul formând littere sau versete sau și figure și apoi dând peste pla- «gă o tinctură nêgră cum după que se vindecă re- «mănea corpul însemnat cu aquelle littere sau fi- «gure că caii inferrati. Moysè dar proserie și aquea datină, dicend: «și littere impuse nu veți facee întru voi» și apoi: *eu Domnul Dumneđu vo- «stru!* qua și quând ar dicee după expressiunile orientali: *qudți-ati voi?*

Neassemnărea cu păgânii merge crescend:

«29. Nu profană pe filia ta (dându-o) a se prostituă, și ast fel să se întindă corupția în țér- «ră, împlându-se de nelegiuire.»

Prostituția este proscrisă în genere și mai vir- «tos quând părintii singuri dau brânci filiilor spre corupții; apoi la păgâni, și mai virtos la Baby- «lonieni, Syrieni și Phenicieni, fiă-quare părinte eră dator ași duce filia la templu Venerii, que după datinele de astăzi n'ar fi de quăt un bordel sau casă de prostituate, unde le abandonă prosti- «tuțiunii, dicend quô facu sacrificiu Venerii! — Legea lui Moysè quare declară tot popolu de Sânti proserie cu rigóre aqueste datine în al quă- «rora capet nu au de rezultat de quăt degenerarea stîrpei; împlându-se țerra de copii schidoli, de ô- «meni infirmi rachitici, scrofuloși, pitici etc., Cu- «răția și tot curăția în tôte atât physică quăt și mor- «ală, de unde deculă sănătatea, libertatea și feri- «cirea.

«31. Nu vă duceți după ventrilochi, și pe lîn- «gô încântători nu vă allăturați spre a vă întina întru ei: *eu Domnul Dumneđu vostru!*

Hebraica se exprimă prin: *nu vă întorçeti că- «tre oboth*, în locu de: «Nu vă duceți după ventri- «lochi.» Oboth iar vă să dică quei vani; unii dicu quô aquí însemnédă Python sau devinarea quel- «lor magnetisați sau căduți într'o specie de cata- «lipsisie, de epilipsie, de inspirațio în quăt oraco- «lele le dă cu spumele la gură. Mulți iarô credu quô aquí è vorb'a de necromantie adică de devi- «narea cu ôsele sau umbrele môrților. Speția a- «queasta de impostori eră toți ventrilochi, adică vorbitori din păntece; quôci aqueștia quând cu amăgiții de dênșii se ducea spre a invocă sau a întrebă umbrele môrților; qua să pôtă speculă pe amăgiții în midlocul noptii, întrebă môrții cu vocea lor naturale, șiși respundea iar singuri queea que voiă sau se pricepea prin vocea schim- «bată, scoțend sunetul din rerunchi. Pentru aquea dar quei Sêpte-decii se exprimă prin vorb'a ven- «trilochi.

De aquí iar începe o morală sublimă quare în adevêr să forme sau să împlinescă un popol de Sânti.

«32. Înaintea quellui cărunț să te scolii, și vei onoră fața quellui bêtrân, și teme-te de Dum- «neđu: *eu Domnul Dumneđu vostru!*

Scopul legiutorului a fost pretutindeni să fa- «că o aristocrația de experiență. Bêtrânii compu- «nea adunarea generale, ei se allegea de admini- «stratori și judicători. Numai commanda ostirii se da la bărbați juni și viguroși sub consiliurile quellor vechi. Vechilor pretutindeni li se dă onori.

«33. Iar de vă veni quine-vă proselyt (străin) întru voi în țerra vôtrea, să nu'l amărți;

« 34. Că un pământean între voi să fiă (adică nu mai mult de cât un pământean) și îl vei amă că pe tine însuși (adică că și pe aproapele de aceeași nație cu tine); quoci străini ai fost în pământul Egyptului: *eu Domnul Dumnezeu vostru!*

La 1848 în proclamația constituțiunii fură chemați toți străinii dintre noi invitându-i la drepturi egali: « Greci, Bulgari, Sërbi, Armeni, Israelii, Germani etc., o mesă ne întinde Patria la toți etc. etc. » Mulți însă au înțeles cu aqueasta qua ei să se puiă la mesă și pe filii Patriei să-i bage sub mesă că pe căini. În toate orașele burghesia străină astăzi la allegieri are majoritate; Puii de Fanarioși și quâte curcite toate făcuseră monopol pe naționalitate: ei și ai lor eră partit național și nimeni altul.

« 35. Să nu faceți nedreptate în judicată, în măsură, în ponderi (trăsuri sau greutate) și în cumpene.

« 36. Cumpene drepte, și ponderi drepte, și măsură drepte, și petre drepte să fiă întru voi ...

Par' quod ar' fi un făcut! quod pe quine învăță quine-vă să facă binele aquella committe rēul mai mult. Nici un legiuitor al antichității n'a dat atâtea frumose și divine precepte că Moysē Hebreilor; și pare quod le-ar' fi dis: minții, amăgiți, spionați, accușați, trădați, prostituți-vē, să nu quare cum-vă să înțeți republică, ci să vē faceți un idol viu, un rege; fiți îngălați, sordidi; degenerați-vē stirpea; tăiați impregiuri moneta, tundeți que vē și întră în mână pinō și aqueastă Biblie; cu cumpene străme, cu ponderi străme, cu măsură străme sau lipsă vindeți! ... »

Pe de altă parte iarō nimeni nu ȳ mai des cu Evangeliere în mână de quāt călugării de toate riturile chrestine; Evangeliere adduce înaintea de exemplu a imită pe Christu și pe Mântuitorul lumii și pe discipolii săi; Evangeliere combat pe Pharisei; și forte rar călugării își bat capul să imite pe Christu; toți din toate părțile se întrecu întru a imită pe Pharisei.

Eugen Sue făcū un romanțu pe *Judamul errant* în adins qua să descopere infamele intrige alle Iesuiților și qua să-i combată; și quei d'ântēu Români que citirō pe atunci în Paris romanțul aquesta, nu luarō dintr'ensul de quāt a formă o scholă rodiniană și toți quăți citirō aquest romanțu, în locu de a se înfioră de un personagiū cā Rodin, îl luarō de maestru în intrige și diabolii.

La 1856 scriam Românilor: « nu vē duceți la divanul de porunceală; prin lina vōstră atitudine și ședere a casă, prin tăcerea vōstră faceți o protestațiō gravă și imponentă în contra unui firman que vē convocă în adunare pe reprezentanții națiunii; nu întemponați cu flori pe atăția carnefici que au venit a punne pe cruce România; și pare quod le-așu fi dis: « duceți-vē să întemponați cu aclamațiunii firmanul que dă ultimă lovitură tractatelor vōstre și autonomiei vōstre; duceți-vē de serbătorii cu chioțe și cu musică Crucificarea Patriei; duceți-vē de cerșiți prin anticamerele carneficilor, un stăpân străin; faceți eum în currēnd să perdeți tot que mai remăsese din drepturile Națiunii... Que blestem pe generalele uman!

CAPU XX.

Dupō que dă preceptele despre que se cuvine filii lui Israel a se feri, și que se cuvine a face qua să fiă sănătoși, liberi, ferici, curați sau *Santi* cu o vorbă, legiuitorul temēndu-se quō nu se vor tinē sau observă aquesta, începe a prescrie o pedepsă pentru călcarea fiă-quăriia legi și începe de

la principul principelor, dela quel mai fundamental quare este libertatea publică și privată. Iehovah în Israel eră singurul Domnu și capu al Statului, ellu singur se numesce pe sine Domnul que mântue din servitute, Domnul libertăților: « Eu sunt Domnul Dumnezeu tēu que te-am ex-dus din țerra Egyptului, din casa servitūții. » Moysē pretundeni se teme qua nu quare cum-vă să mai vită aquest popol la guvernul despoticu și monarchicu, substituind în locul unui Domnu nevēdūt, facil de a se satisfacce domnul al libertăților și părinte al tutulor cetățenilor, un domnu în carne și în oșe, cu necesități multe, cu capriciuri și mai multe, și prin urmare pretundeni proserie datinele păgănilor de împilăți și împilători, și mai virtos învățul de a servi cōpillul de micu la principi și d'a se deprinde cu adularea, tîrîrea, și a contractă toate viciurile que astăzi la noi se dicu *ciocociesci*, sau alle sclavilor de curte și curtesanilor. Așă de aquil începe, că dela un principu fundamental, de a nu lăssă junimea a servi la principi sub pedepsă de mōrte

Să audim textul legii:

« 1. Și vorbi Domnul către Moysē dîcēnd:

« 2. Iar filiiilor lui Israel vei dicce: De vă fi quine-vă dintre filii lui Israel sau dintre quei al-lăturați proselyti în Israel quarele vă dă din posteritatea sa la vre un principe, (aquella) cu mōrte să se ommōre; nația que se află în țerră să'l uccidă cu petre.

« 3. Si eu (adică Domnul Dumnezeu que mântue din casa servitūții) punne-voiū fața mea peste omul aquella, și îl voiū perde din popoul sēu, quoci din semēnța sa a dat la principe, qua să în-tine quelle sante alle melle și să profane numele quellor sanctificate mie. »

Tot însă que este straniu cum mai disserōm sus este quō Hebreii au urmat că și quānd ar' fi dis Domnul: « faceți-vē principi și regi, dați-vē copii spre a servi lor, a se corumpce la curte; de unde sunteți o nație, un corpu întregu de frați, un Israel, desbinați-ve; faceți-ve partisans ai dynastiei lui Juda adicō Judani, regalisti, de unde erăți Israelii cu toții; de unde țerra promisă Palestina eră totă proprietate a filiiilor lui Israel, faceți-o proprietate, appanagiul familiei lui Juda și numiți-o Iudeea, și pe voi Iudei sau Judani. » Așă făcūrō Hebreii dupō trei seculi sub Samuel și querurō un rege și avurō pe Saul, și apoi sub David, abdicarō și la dreptul de allegere, făcūrō regalitate hereditară, și toti din semēnța lui Iuda și Benjamin, eum și leviții devenirō nobili, principi privilegiați, și quelle lalte noē semēnți devenirō prosti, plebei.

Apoi pentru quō se formarō regi, și principi și privilegiați hereditari, aquestia cătă să aibă servitori, pe quari dupō textul legii nu 'i ar' fi putut avē, quoci părintele que 'si ar' fi dat filiu a servi la principe eră condamnat a fi uccis cu petre.

Partea privilegiaților darō din preună cu mulți sacerdoți începurō din verset în verset a prefacce legea sau Pentateucul, și ȳtō doē versiuni una a Iudeilor sau Judanilor și alta a Israeliiților, a liberalilor, a adevăraților continuatori ai legii lui Moysē. Quei Sēpte-deci se vede quō toți furō dintre Israeliiții din partea liberale.

Cum însă privelegiații schimbarō aquil legea qua să și legitime călcarea de lege. Vor'ba *principe* în hebreesce se dicce *meleh* și fiind quod vocalile nu se scriu și rămān numai consōnele *mlh*, substituiriō în locul lui *e* pe *o*, que adesea au relațiō în limbele antice, că și în hellenica cā la νέμω νόμος, λέγω, λόγος. Disserō darō în locu de

meleh. *Moloh* que era un idol asiaticu, că cu aqueasta să arate quô la principe pôte quine-vă a și dă copillui a servi, iar la *Moloh* nu !!!

A câtă să fiă quine-vă Judan și phariseu, adică cu alte buvinte ciocoiu phanariot qua să commită o asemenea preschimbare, și ast fel au preschimbât mai tôte versetele Biblicii, afurisind de heretică pe quea adevărată a Israelitelor. Când ădice quine-vă astăzi versiunea hebraică înțeleg pe a Ciocoiilor Iudeii; Aqueasta veni bine și privilegiaților după dreptul Roman și după dâns'a mai paraphrasară și mai preschimbăro catholicii și făcurô versiunea que se ădice Vulgata. Aristocrații Engliterrei și cu un cuvânt toți nobilii feudali que devenirô protestanți o rețedarô și mai bine, făcurô o traducțiô fedelă după versia hebraică adică după a ciocoiilor Iudeii. Numai Biserica Resăritului ne conservô versiunea queller Săpte-deci que cu toții furô Israeliti, iar nu Iudei sau partisans ai Iudei.

Estô textul lor :

Εἶν τις ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἢ ἀπὸ τῶν προσεγενημένων προσελθὼν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ὅς ἐν δῶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἄρχοντι, θανάτω θανατούσθω, τὸ εἶθνος ἐπὶ τῆς γῆς λιθοβολήσουσι αὐτὸν ἐν λίθοις.

Quei Săpte-deci scia hebreesce și legea lui Moyses, credem, mult mai bine de quât degenerații que persecutarô pe profeți și crucificarô pe Christ, qua să fiă adică fedeli Cesarului sau Czarului de pe atunci. Daqua în textul lor ar' fi fost numele propriu *Moloh*, au n'ar' fi tradus ei în *Μολῶχ* hellenesce? și daqua au tradus *ἄρχοντι* (la principe) firesce quô în text a fost *meleh*.

Garanția libertății publice que se compune din libertățile individuali, legiuitorul o încrede popoului: popoului dă dreptul de a uccide cu petre pe un părinte que își vă dă filiu a se deprinde cu servilismul prin curțile principilor, li-

bertatea încă este și mai tare garantată, quôci legea devine *Relege*; pentru quô Dumneșeu însuși dă aqueastă comandă.

Quând ânsê popolul devine indiferent, și toleră servilismul, quând tot popolul devine servil, quând cu alte vorbe se înmulțesce ciocoi și se împucină dreptii, atunci după tôte legile naturali, nația que nu mai ă gelosă de libertățile salls, nația aquea ă pe aproape de mórtea ei politică; singură se sinuceide, singură își caută despoții; atunci consequințele o pedepsesce și aqueastă este etern'a dreptate că tótă fapt'a să și aibă fructele salls după natura sa; și ătô cum se exprimă legiuitorul divin :

« 4. Iar de vor trecce cu vederea pământeni țărrei, (intorcându'si) ochii lor dela omul acela, quând dă ellu din posteritatea sa la principe, și nul' vă uccide;

« 5. Punne-voiu atunci făc'a mea peste aquella și peste familia lui, și voiu perde din popolul lor pe dânsul și pe toti quei într'un cuget cu dânsul de a se prostituă la principi. »

Nu mai ă de așteptat binele quând tótă țerra se imple de ciocoi servili; stingerea ei este aproape, în etern'a dreptate: quea que sêmănă aquea college fiă-quare: Libertate, demnitate sêmănăm libertate și demnitate collegem însutit; sêmănăm servitute, servitute collegem însutit. Quât esci de gelos mare Dumneșeu al libertăților! Stingi în adevăr popolul que singuri se degradă din gradul de omu liber.

De aquí în ainte legiuitorul prescrie pedeps'a cu mórte pentru ori-quine vă călcă legile que tind spre sănătate publică physică și morale și spre ameliorare și fericirea națiunii.

Articolele penale se pot citi în text în tot capitolul, unde se înțeleg de sine.

VIII.

EMOR.

CAPU XXI.

Capitolul aquesta que pörtă numerul 7 înmulțit cu 3 sau 21 este pentru leviți pentru curăția lor; și începe iar dela ferirea de molevmă, ne iertându-le a se attinge de morți de quât numai la cas de a și perde părinți sau copii sau frații, quând firesce și atunci se cuvenia a se curăți sau a și facee quarantina. Si ast-fel lassă pe fiă-quare a și cătă de morții sei de aproape și apoi a se purifică.

Marele sacerdote și la Romani nu era iertat de a se attinge de un cadaver sau de a intră într'o casă unde era omu mort.

Căsătoria sau însurătorea arhierelui în Israel cătă să fiă din quelle mai caste. Femea lui cătă să fiă vergine, și nu străină de altă națiô.

Pedepsă mare era pentru filiele sacerdotilor de a se prostituă și desonoră familia: o asemenea criminală era condamnată la flacără.

Nu putea împlini funcțiunea de sacerdote omu maculat sau disformu sau slufit. Legea aqueasta era și în Athene. Sacerdotele se cuvenia să fiă

omul întregu și arătos pentru demnitatea funcțiunii salls.

Citescă-se textul întregu al acestui capitol.

CAPU XXII.

Aquest capitol iarô este consacrat pentru curăția queller sante de a nu se apropiă nici un necurat de densele; străinului și mercenariului nu era iertat a se apropiă și nici a mânca din quelle sanctificate.

Aquí se vede curat datina vechie orientale quô quel cumpărat pe bani sau disul sclavu era mai onorat de quât servitorul salariat sau mercenariul; quel cumpărat pe arginți era considerat că membru al familiei că copil de suflet.

« 10. Nici un allienigen (străin) nu vă mănca din quelle sante; veneticul (óspe) al vre unui sacerdote sau mercenariul nu vă mănca din quelle sante.

« 11. Iar daqua vre un sacerdote vă possede vre un suflet (individ) cumpărat cu argint, aquesta vă mănca din pâinile lui (precum) și quei nă-

sucii în casa lui, și așteia vor mânca din pâinile lui.

Vorbesc apoi despre sacrificie quò victimele aduse la altar cată să fiă sănătose și nemaculate, și cu tôte membrele întregi, vitele castrate sau scopite nu eră acceptate :

« 24. Famen sau cu testiculele strivite sau tăiate sau smulse nu veți offeri Domnului ... »

Etăo dar pentru que în traducția noastră preferim a dicea *ariete* și nu *berbeci* quôci berbecul castrat nu eră acceptat spre sacrificiu. Arietele este berbecul de prăsilă necastrat.

Aquest capitol întregu se pôte asemenea citi și pricepe în textu.

CAPU XXIII.

S'a vorbit de nația întregă în genere quâte are a finne spre a fi curată sau săntă; și apoi de sacerdoții în parte, apoi de obiectele sacre, apoi de sacrificii: Acum vine la serbătorile publice. Aquest capitol întregu este pentru solemnități.

Vers 2. « ... Serbătorile Domnului que le veți chieamă *vocate sante*, aqwestea sunt serbătorile melle. »

Vechii nostri traducători în locu de a dicea *vocate sante* lăssarô vorb'a d'ânteu și dîsserô numai *sante*. Textul quellor Șapte-deci se exprimă prin *שבעה עשר ימים שלמים לה' חיה* sau *convocațiuni de santitate*; în sine ânsê redăcin'a de unde se trage vorb'a *fixe* însemneadă a fixă o adunare quând să se facă. Adicô dillele în quare astădi se convocă adunările generali.

Am dis și altă dată quò în Israel serbătorile nu eră de quât nisce repaosele dela ocupațiunile private que avea fiă-quare pentru sine; spre a se ocupă pentru quelle de commun. Așă o di pe septemână a șeptea eră repaos despre quelle particulare și synagogă sau adunare în fiă-quare comună. Pentru adunările mai generali s'au fixat dillele mai rare pentru quò nu se putea fiă-quare se strămută așă des nici la capitala ținutului, qua să dicem așă, a fiă-quăria semenție, necum să se strămută pînô la capitala centrale sau la metropole. Repaosul nu eră serbători că la păgani pentru deslătări, ci adunări pentru quelle de commun, pentru aplicarea legii, explicarea ei, pentru perpetuarea republicei, și a libertăților publice prin adduceri a minte pietose despre mântuirea din servitute, de aceea dar nu se dicu serbători, ci *convocațiuni sante*. Noi am ținut textul quellor Șapte-deci dicându-le *vocate sante*.

Guvernelor monarchice nu pré le plăcurô adunările dese de popul spre a se întremă în drepturile lor; și încetul cu încetul stinserô din cartea legii din preună cu expressia și suverinea quò aquelle dille eră convocațiuni de adunare, și nu din partea Domnilor și împăraților, nu prin firmare și ukazuri, ci ênsuși dela Dumneđu quare eră Domnul libertăților, și singur capu al Statului.

Vulgata quare è Biblia despoilor întorse din condeiu phrasea și nici una nici alta, nici tu adducere a minte de convocări de popul, de colo pînô dincolo inventô și intrudusse phrasea *quas vocaberis sanctas*; și de acolo, după catholici și vechii nostri traducători tradusserô. *le veți chieamă sfinte*. Cată să le iertăm, quôci la o parte bună, de quând cu Michaiu bravul, începusserô

a le quere inima la drepturi feudale, și a quam stirbi din libertățile popoului, pînô quând adduserô regimul phanariot, după cum și astădi vor să ne adducă principe străin, și nu se astempără pînô nu vor adduce ocupația. Extremitățile începurô a se recunôce quò servescu tot la *un stăpîn*, una cu nebunie, și alta cu tendințele de a remâne staționari, profanând numele de conservatori, după cum queea laltă parte profană numele de progresisti. Și unii și alții nu se astempără pînô nu vor face țerra proprietate străinilor.

Să ne înturnăm la textu. Pentru que se dicu convocațiuni de santitate? — Pentru quò nația în genere, și reprezentanții ei, nu eră convocați că păgânii nici spre deslătări și orgii și cu atăta mai puțin spre a se consultă sau a lucră pentru interes particulare și âncô și mai puțin spre a dă țerra de mal prin imprudente și prin trădări, devenind organe intereselor străine.

Si quare sau quâte eră aqweste convocări din partea lui Dumneđu que singur eră capul Statului sau al Republicei?

I. A șeptea di pe fiă-quare septemână pentru fiă-quare comună.

Vers. 3. « Sese dille veți face opere, și în dioa a șeptea, sâmbete, repaos, *convocare sântă* a Domnului. Nici o operă nu vei face; sâmbete sunt Domnului (vostru) în tótă locuința voastră.

Eră cetățeanul în drept a se adună, și avé o datorie de a se adună, quôci eră convocarea lui Dumneđu. Nu putea dar nimeni nici a închide sau desființa adunările legiuite, nici a se codi și a nu se duce la dênsele.

« Nici o operă nu vei face. » Vorb'a *operă* que ivechi ai nostri, iar după systema pharissiană, sau iesuitică, au tradus-o prin *lucru* pentru quò cu *lucru* au înelles că și astădi *objet* sau și *travalliu*. Spiritul legii nu este de a nu face nimic cu păgânii superstițioși, ci de a nu produce faptă de industriă sau operă, que se atinge de interes privat de speculațiô privată. Una este *travalliu* și alta *operă*. Legea proserie numai *opera* în dillele de convocare a Domnului, iar nu și *travalliu*; pentru quò queea que se face în adunare, și ênsuși a casă, citind și explicând legea aqwea este *travalliu* travalliurilor. Mântuitorul lumii, ori-que eră spre bincle appropelui, spre liberarea lui or physică or morale, nu pregetă de a o face în dillele de convocare sat sâmbăta, și ne-a dat exemplu qua asemenea să facem. Vorb'a *lucru* de se vâ luă drept *objet* è în contra legii, quôci legea proserie *opera*, iar nu nici *un lucru*; de se vâ luă iar drept *travalliu*, iar este rêu tradus; quôci legea nu proserie *travalliu* în adunare, ci opera pentru interes privat. Nu credem ânsê qua quei vechi să fi dat vorbe *lucru* adevărate ei însemnare adicô faptă de găstig de speculațiô, de unde vine și *lucrativ*; quôci atunci ar fi fost în tot spiritul și adevărul legii.

II. Vin apoi convocările generali.

Vers. 5. « În prim'a lună în a patru-spre-dececa di a lunei între sere, pascele Domnului este. »

Aqweasta eră convocarea de adunare generale a națiunii întregi, în quare se celebră scuturarea jugului lui Pharaon, trecerea dela servitute la libertate, și aqweasta se dicea *Pascele Domnului*, adicô trecerea, passagiul dela servitute la libertate și se sacrifică gnelul pascal. (Veđi Biblice pag. 91). Din tôte sacrificiele quel predilect Domnului este quând popoul dă semnu de viață quând scutură jugul servituiții și sfărîmând idolii pământesci, se determină de a nu mai adoră de quât Libertatea în Iehova.

Aqueastă convocare se făcea în prima lună quare după noi este a lui Martiu, quô de aici începe anul astronomicu, și cădea între ultimele zile ale lui Martiu și între primele lui Apriliu.

7 Vers. «Și dîoa întîiea (adicî acestei convocări) convocăția sântă vâ fi voe, nici o operă nu veți facee;

Veți travalliu adicî cu alte cuvinte, explicând legile, aplicându-le spre binele publicu, reînălțînd inimile cu focal sacru al libertății, reformînd jînimea spre a și apperă patria și instituțiunile ei, și a le conservă intacte, și în tot adevêrul lor.

Pentru quô un travalliu eră de a se citi, a se explica la un popol întregu, bîtrâni și jûni, bărbați și femei, și a formă copii cu nisece precepte cã quelle următore:

«Cã astădi Jehovah vê retrasse din casa servituti, și sfărîmînd jugul que îngreuiă cerbicele «vostru, spre a vê facee a âmbლა drept, țîind capul în sus. (Levit. XXVI, v. 13).

Eră un travalliu de a facee aquelle ceremonii în vederea unui popol întregu din generații în generații, quare tôte adducea à mînte energia și nevoile spre a scuturâ jugul și a deveni liber. —

La aqueastă convocare sau solemnitate pe de o parte se mănca ierbă amară cu oacet qua sã adducea à mînte amaritudinea sclaviei; și tot attunci pe de altă parte se narră quelle dece plage alle Egyptului que representă bătăile sau pedeapsa tutulor despotilor. Attunci iarî gnellul pascal cãtã a se mănca d'a n picioarele și cu bastonul în mână preparat de drumu și de luptă pentru conquista libertății. — Attunci se mănca pînea făcută pe picior, nefermentată, adicî azymele spre adducerea à mînte a eșirii din Sclavie quând omul mănăncă rãpede cum pôte. În fine qua sã arate que însemnă aquestea, legiuitorul dice:

«Și quãnd filii vostri vê vor întrebã în viitor «que însemnă tôte aqueste? Voi le veți respunde: aquestea se facu spre adducerea à mînte le quô Domnul Dumneđu ne-a liberat cu mână tare și braçu înălțat.»

Aquestea tôte eră un travalliu din quelle mai mari, eră o scholă prin quare se formă un popol întreg spre a și preui drepturile și libertatea și a le conservă și apperã și mână armată, cu mână tare sau validă și cu braçu în sus.

Despre azyme, étô rûga pascale que mai târziu se facu, cum se dice, de Esras:

«Eatô pînea de miserie cu quare pãrinții noștri se nutrîrô în Egypt. Veniți și măncați din «preună cu noi, voi quarî sunteți în lipsă anul «aquesta în Babylon, și în anul viitor pe pãmîntul lui Israel, est-tîmp cã nisece sclavi, și «la anul cã liberi.»

Cu o asemenea convocare, prin nisece asemenea ceremonii și precepte se mănținea în adevêr libertatea unui popol que a scuturat jugul sclaviei; și quãnd se află în servitute din nouu, eră speranță de a reconquistă libertatea, daqua popolul avea facultate de a se adunã și de a strigã cu convicțiô: «Est-tîmp sã măncaim pînea «amarurilor cã nisece sclavi, și la anul cã liberi!»

Pharisaismul ânsê, și mai târziu Catholicismul detterô altă direcțiô solemnităților publice.

Pasecele sau passagiul dela servitute la libertate eră o sêrbătore naționale și de aqueca străinii nu putea luã parte la celebrarea ei, și durã șapte zile, din quare numai prim'a și a șeptea eră consacrate la repaos.

În a doa di Archiereul luã un mănuchiul de spice de grâu nouu (quoci în părțile locului înce-

pe seceră în aqueca lună) și prezentându'l sau oferîndu'l la altar în aîntea Domnului cã premiță și apoi în aîntea popolului, cu el ardicat în sus și întornându'l în vederea tutulor, dă semnalul quô din dioa și ora aqueca putea mănca din grănele nuoe (veți vers. 10, 11, 12, 13 și 14).

III. Se numerà apoi din aqueca di șapte șeptemâni, adicî o șeptemână de șeptemâni sau 49 de zile, quare făcea 50 de zile cu a doa di a ultimei quellei d'a șeptea șeptemâne și aqueasta se dicea Convocarea sau sêrbătoreă Șeptemănelor.

Aqueastă convocare se făcea la capêtul seceratului, după que ômenii își termină alle câmpului; attunci se celebră aniversara promulgării Legii pe muntele Sinã și a primului juramênt de alianță a lui Dumneđu cu Popolul întregu.

15 Vers. «Și veți numerà de a doa di a Sâmbetelor (Pascelui) din dioa în quare adduceți mănuchiul superposițiunii șapte șeptemâne întregu.

16. «Pînò în a doa di a ultimei quellei de a șeptea veți numerà cinci-deci de zile și veți offeri sacrificiul nuou Domnului.

21. «Și veți chemã dioa aqueasta Convocarea sântă voe: nici o faptă servile (adicî de interes privat) nu veți facee într'însa; lege eternă în generațiunile vòstre în tótã locuția vòstrã.»

În aqueastă di se celebră aniversara primei convocări din partea lui Dumneđu de națiunii întregu spre a fi întreată prin vot universal, dela bîtrân pînò la copil, dela bărbat pînò la femece, daqua recunoscu legea sau nu; și toți cu o voce respunserô: «Tôte quâte dice Domnul facee-vommu și ne vommu suppuae...» (Exod Cap XIX, v. 7 și 8).

Cu prima sêrbătore se celebră liberarea națiunii, iar aqueasta se celebră constituirea ei în Stat prin promulgarea Legii que asigură libertățile tutulor. Prin una se celebră Progresul, și prin alta Conservația, adducându-se à mînte spre a conservă și apperã libertățile o datã promulgate. Aqi putea luã parte și străinii.

«Și vei facee sêrbătoreă Șeptemănelor (offerînd) Domnului Dumneđu lui têu după quãt pôte mână ta . . . .»

«Și te vei bucurã înaintea Domnului Dumneđu lui têu, tu și filiu têu și filia ta și feciorul têu și fata ta (din casã) și levitul din cetățile tale, și proselytul, și orphanul, și vèduva dintre voi . . .» (Deuteron. Cap XVI, v. 10 și 11).

Sêrbătoreă șeptemănelor, sau a cinci decea di după Pasci este originea Pentecostei a Chrestinilor quării noi îi dicem *Rusalie* sau *Rosalia*, conservând denumirea romană.

IV. În a șeptea lună adicî în Septembriu quãnd eră terminat și seceratul și cullesul vielor trei convocări se făcea: una la di întêtu, alta la 10, și alta la 15 a lunei.

Convocarea din prima di se făcea peste tot în Israel prin sunetul trombelor.

24 Vers. «... repaos memorial de trombe, convocățiô sântă vâ fi voe.» Textul hebraicu dice: «memorial sau suvenir de jubilațiô (de bucurie).»

Pare quô cu aqueastă di se dă nuvela quea bună qua popolul sã se prepare a eși cu mână validă sau armată și cu braçu ardicat din Egypt din casa servituti: pare quô prin sunetul trompetelor se dă semnalul de preparare cãtre revoluțiô; quoci în lună aqueasta în a șeptea este și sêrbătoreă tindelor, a tabernaculelor sau a campamentului. Iar o convocare sântă, și de bucurie mare.

Fiind însă quô omul pôte să se abată sau că omu privat sau că societate or omu collectiv, sau că reprezentant al Națiunii, să commită errori și să se abată din lege, veniă în fine convocarea sau adunarea de regenerare, de reîntregire quând fiă-quare câtă a'și recunôște călcările de lege și a'și le mărturi în publicu. Și aqueasta eră dioa quea mare a Expiatiunilor dëspre quare am vorbit (veđi Biblicele pagina 165) quând se sacrifică quelle pentru pécate, și quând pécatele societății și Adunării generalii și a funcionarilor publice, începând dela Archiereu, se trimitea pe capul Tapului lui Azazel în deserturi în locuri neamblate. Aqueastă convocare se făcea în dioa a decea a lunei a șapte.

Dela aqueastă adunare nu putea lipsi nimeni, quôci cu pedepsă de mórte eră amenințat. Atăt repentirea și reîntregirea câtă să fiă generale!

27 Vers. «Și în a decea a lunii aquesteia a șapte di de propițiatiō, convocare sântă vă fi voe; și veți umili sufletele vóstre și veți aduce holocaustome Domnului.»

32 Vers. «Sâmbetele sâmbetelor vor fi voe și veți umili sufletele vóstre . . .»

Convocarea din dioa a cinci-spre-decea eră spre comemorația campamentului sau a cabanelor (que în bațjocură forțe innobilă mulți chrestini o dîcu a *cucselor*).

34 Vers. « . . . Și în a cinci-spre-decea a lunii aquesteia a șapte, sêrbătorea tabernacolelor, șep-te dille Domnului.

36. «Șapte dille veți aduce holocaustome Domnului, și dioa a opta convocațiō sântă Domnului vă fi voe . . . exodiū este . . .»

Prin aqueastă reunire se representă campamentul în desert, de unde prima di a lui Septembrie începe cu nuvela quea bună, dioa a de- cea e di de propițiatiō, de rugă, de umilirea sufletului, și de aquea versetul începe cu particula și sau *însê* spre a face un contrast cu quea d'ânteu. În aqueastă di se aduce a minte timpul nevoilor, lipselor desertului. Și la fiă-quare șapte anni quând începea o generațiō nouă se fă- cea în audul tutulor lectura legii întrege pentru copii de șapte anni spre a o audi pentru prima oră, iar pentru quei de 14 și 21 de anni a o mai repeta, și așa quând omul deveniă bărbat să pôta cunôște bine legea. Tot libertatea și conservarea libertăților prin cunôscerea și conservarea legii.

Aquestea eră sêrbătorele în țera omenilor prin excellență sau cu drept divin numiți liberi; aque- stea eră convocările lor annuali în timpul quând fiă-quare dupō que își termină alle câmpului putea mai facil veni în capitale. Afarō de convo- cările comunali pe fiă-quare sêptemănă.

37 Vers. «Aquestea sunt sârbătorele Domnu- lui pe quare le veți chemă convocări sântă . . .»

38 «Afarō de sâmbetele Domnului . . .»

39 «Și în a cinci-spre-decea di a lunii aque- steia a șapte, quând veți adună fructele pămên- tului vóstru, serbați Domnului șapte dille: în pri- ma di repaos și în a opta di repaos.

40 «Și veți luă în prima di fruct prețios de lemnu și spadă de phenici și ramure de lemn dese și salcii, și ramure de agnu dela torent, spre a vê bucură înaintea Domnului Dumneđeului vó- stru.»

Fructu prețios de lemnu în hebraica se dîce: *fructul lemnului hadar*. Textul hellenicu quel- lor șapte-deci se exprimă prin καρπὸν ἐξύλου ὀρείου, adicō *fruct frumos de lemnu*. Josephu Flaviu îl numesce μηλίον τῆς περσείας mērul perseei. Pôte quô cu aqueasta a vrut să înțelegă persica que

de origine este din Persia. În alt locu vorbesce de kitră que în limba persană se dîce *trug*, și versiunile chaldee, syriacă, arabă și talmudică îl numesce *fructul de trug* adicō kitră. Trug iarō în limba chaldeă și arabă însemnează că și *hadar* în hebraesce frumos, desirabil, de unde quei șep- te-deci disserō ὀρείου. Quei șep-te-deci traduce mai bine vorba *hadar* în prețios, frumos ὀρείου; quôci kitra nu fu cunoscută Hebreilor de quāt în captivitatea lor în Babylon. Nu se scie curat que arbure a fost. Noi credem quô vorba *hadar* sau ὀρείου nu e nume specificu, ci genericu, adicō de fructul quel mai prețios que vă fi al climatei și e- pochei. De aqueca Israelitii prin tradițiō nu furō scrupuloși pentru aquest fruct, dupō locu luarō pe quel mai prețios, quând persica, quând portocala, quând kitra și pôte astădi și ananasul pe a- locurea. — *Ramure de lemn dese* dîcu unii quô ar' fi myrtul. — Și *ramure de agnu dela torrent*. Dëspre aquestea hebraica nu vorbesce nici de cum; cu tôte quô în timpul lui Esra se face mențiuni de cinci specie de lemn.

42 Vers. «În Tabernacole veți locui în șep-te dille . . .»

43. «Qua să se scie în generațiunile vóstre quô în tabernacole (corturi) am pus a locui pe filii Israel quând i-am exdus din țera Egyptului; cu Domnul Dumneđeul vóstru!»

CAPU XXIV.

În aquest capitol se mai repeta multe din le- gile coprinse o dată în Exodu. Ammu dîs quô promulgarea legilor se făcea în publicu în audul tutulor și se citiă mai des, și quelle mai însem- nate se repeta din preună cu altele noe. Sco- pul legiutorului eră qua tot Israelitul, scie or nu scie carte, să cunôșe legea.

Se vorbesce aquí de luminarea tabernaculului sau a templului și de oliul quel mai limpede. Oliul scotea trei calități de oliu; quea dela stôrcrea d'ânteu quare este quea mai curată și limpede singură eră acceptată pentru candelabru, quelle-l-alte din stôrcrele mai din urmă se putea aduce drept ofrandă.

Mai vorbesce iarō de quelle doș-spre-deci pâini alle propozițiunii sau propuse.

7 Vers. «Și veți pune peste punnere (a pâi- nilor) liban curat și sare . . .»

8. « . . . Se vă punne în ainea Domnului pen- tru tot d'aua în ainea (din partea filiilor lui Is- rael) alianta eternă.»

Versiunea hebraică sau pharisiană se facee quô uită de a punne în versetul 7 și vorba *sare*. În a quellor *șapte-deci* nu se uită, quôci se dîce ἰσχυρὸν κριθῶν καὶ ἄλα. Nu se cuvine a uită quô Moysê pretutindeni vă să arate quô Dumneđu a făcut o alianță cu Omul dela egal cu egal și prin *sare* quare eră și este pînă astădi în părțile Orientului simbolul alianței între egali, vrea să adducă a minte neîncetat aqueastă demnitate la quare fu înălțat Omul prin Mosaismu. Dupō que în Israel se făcurō caste de privilegiați în semen- ția lui Iuda și a lui Benjamin, nisee assemenea expresiuni se forfecarō pretutindeni din cartea legii. Si dupō datina tutulor speculatorilor ome- nirii. Biblia forfecată se numi Biblia orthodoxi- lor judani. Iar Biblia adevêrată o numirō a ere- ticilor. Pharisei în tot d'aua au fulgerat cu nu- mele de eretici pe quei drept-credincioși.

Ast-fel frații căusași, cum o detterō prin cio- coismul plapomei, numirō renegați pe quei cre- dincioși principelor dela 1848.

De unde se vorbesce de aqueste pâini, de o

dată se interumpu preceptele de lege și se narră o întâmplare a unui blasphemator.

10 Vers. «*Si ești* fiiliul unei mulieri Israelite (și aceasta eră fiiliu de Egyptean între filii lui Israel) și se certară în campament quel (ești) din Israelitide, și omul Israelit.

11. «*Si supranumind* fiiliul mulierii Israelitide *numele* . . . blestemă; și îl dusseră la Moysă. — Si numele mamei lui (adică a blasphematorului), eră Salomith a lui Dabri din semenția lui Dan.

12. «*Si îl depusseră* sub custodie spre a l'judică prin *commanda* Domnului.

13. «*Si vorbi* Domnul către Moysă dicend:

14. «*Dă* pe quel que a blasphemat afară din castre și să l'puia toți quați au audit mâinile pe capul lui și să l'ucidă cu petre tótă Synagoga.

15. «*Si filiiilor* lui Israel vorbeșce: Om quare vâ blasphemă pe Dumneșeu sêu păcatul sêu vâ luă.

16. «*Numind* însă *numele* . . . Domnului, cu mórte să se ommóre, cu petre să l'ucidă tótă synagoga (lui Israel) fiă proselyt, fiă pământean: când vâ numi *numele* . . . Domnului, să móră.»

Aquí de o dată cu legea se vede și execuția ei; printr'un episod aș de serios fiă-quare se teme de a nu căde în păcatul de blasphemator.

Pe unul că aquesta îl pălesece și cu originea de circitură. Aquesta n'a putut fi un Israelit curat, ci fiiliul unui Egyptean. Unii dicu quò aquesta a fost fiiliu al aquellui Egyptean pe quare l'a fost uccis Moysă în Egypt pentru quò a fost violat o femeie hebreă, quare să fi fost aqueastă Salomith.

Blasphemarea que a făcut'o aquesta, mulți o explică în multe moduri. Unii dicu quò fiind vorba de pâinile propunerii, el ar fi dis quò daqua Suveranii mănâncă pâine tot d'auna făcută din dioa aquea, pentru que înainte a lui Dumneșeu

să se puia nisce pâini quari stau acolo șapte zile? și quò aqueștea spre mai mare respect cătă a se înnoi în tóte zilele. — Alții dicu quò ar fi fost un simplu rebel și quò ar fi vrut să și înfigă tinda (cortul) în semenția lui Dan și quò 'i-ar fi dis quò nu se pôte, quòci fiă-quare cătă să și ai-bă tinda acolo unde îi eră stindardul. Tras dar în judicată la Moysă pentru nedisciplină, fu condamnat la mórte.

Noi însă tinându-ne de text, vedem curat quò este verb'a quò a pronunțat numele neexprimabil al lui Jehova avel *tetragrammu* sau nume de patru littere que nu eră iertat a l'pronunțá nimeni de quât numai archiereul o dată pe an. Legea se exprimă curat quò quel quare blasphemă pe Dumneșeu își are sau își portă singur păcatul, adică aquella pôte fi scutit de pedeapsa capitale; iar quel quare *numesce numele* Domnului, adică quel inefabil, aquella să móră.

Pôte quò certa se vâ fi început sau din pâini, sau din cauza tindei; și quò fiiliul Egypteanului în aprinderea sa să fi ajuns a dicea, precum facu mulți, quò nu vâ să șcie nici de Dumneșeu.

Addus dar pentru aqueasta în ainea lui Moysă, cartea legii ne spune quò Capul națiunii nu se pronunțá îndată, ci dette pe prevenit a fi sub custodie. Vechii nostri traducători facu și aquí un anachronismu, dicend quò l'au pus la *temnița* . . . Unde eră temnițe în desert?

Moysă pînă să pronunțe sentința, a cătat a se consultá sau cu Mintea sa sau cu senatul quellor vechi. Călcarea legii eră gravă la începutul mai virtos al unei societăți. Pedepsa a cătat să se facă exemplară.

De aquí în ainte continue, cum am mai dis, repetând din legile trecute pentru deliete. Textul este forțe clar,

IX.

BEHAR.

CAPU XXV.

Capitolul aquesta este întregu consacrat pentru stabilirea proprietății, pentru asigurarea ei, făcend din fiă-quare Israelit quel mai ardent al ei apărător. Quel quare cultivă pământul amă mai mult de quât ori-quine pământul și prin urmare îl apără cu ardere. Moysă împărți tótă țerra promisă în doș-spre-dece mari părți și le dette în moștenire sau proprietate eternă la quelle doș-spre-dece semenție. Fiă-quare parte iară o suptimpărți după familie, și constitul ast-fel proprietar pe fiă-quare tată de familie.

Qua să assure dar proprietatea și să o cultive bine, împărți țerra în mici moșii, pentru quò dominiurile mari de când ẽ lumea, historia ne arată quò au remas neculte și prin urmare deserte.

Legiuirea despre aqueastă materie Moysă 'și-o începe dela cultura pământului, dela quare decula amorul către pământ; și precum pentru omu prescrise un repaos în dioa a șeptea a șeptemănei spre a se ocupa de quelle de commun, assemeanea prescrie și pentru pământ un repaos que se

numesce sâmbăta pământului. Sese anni se putea labora țerrina fiă-quaruia, iar în annul al șeptelea i se dă și lui un repaos. Agricultorii sunt mai competenți de a judică folosul aqueștei legi mai virtos într'o climă că a Palestinei.

Eatò cum se exprimă legea:

2 Vers. « . . . De veși intră în țerra que eu dau voș, se vâ repaosă pământul que eu dau voș sâmbetele Domnului.

3. «*Sese* anni vei semenă țarrina ta, și *sese* anni vei tăia via ta și vei college fructele ei;

4. «*Iar* în annul al șeptelea sâmbete, repaos vâ fi pământului, sâmbete Domnului; țarrina ta nu vei semenă, și via ta nu vei tăia.

5. «*Si* quelle que de sine crescu țerrinei talle, să nu le seceri și strugurele sanctificațiunii talle: nu l'vei college; annu de repaos vâ fi pământului.

6. «*Si* vor fi (în) sâmbetele pământului voș demăncare, ție și (domesticului) țeu fecior și feta, și mercenariului țeu și străinului allăturat pe lângò tine,

7. «*Si* vitelor talle și fêrelor quellor din pământul țeu vâ fi tot productul lui în demăncare.»

Adevêratul proprietar al pământului ẽ mai

ânteu Dumnezeu. Si Dumnezeu ca un proprietar se vede aici quò il imparte și il dà omenilor. Mai la valle Dumnezeu se exprimă prin Moysè: «Voi nu sunteți de quat nisce coloni aici pe pământul que eu dau voè.»

Palestina împărțită la tôte sementiile lui Israel în loturi după familie, țerra firesce quò căută a fi locuită peste tot, fiă-quare canton de sementia sa, și fiă-quare lot sau țerrină de familia proprietară. Vinaturile darò câtă din que în que să deviiă mai rare, cultivându-se pământul, și a-queste sunt ancò o avere într'o țerră procurând omenilor o mare parte din mâncare și o mare parte din îmbrăcăminte și alte necesare că pelli și altele.

Prin repaosul pământului la fiă-quare șapte ani pe de o parte a-questa își reluă puterile și se îngrășă lăsându-se a'l pasce vitele domestice, iar pe de alta, bestiele sălbatice se rennoia din nuou venind din hotarele învecinate daqua află repaos și nutriment și se înmulția spre nutrimentul omenilor. — Viia iaròși netăiată în anul al șeptelea se mai întăriă din puterile desecate; despre expressia: «și nu veți cullege fructul ei» mulți dicu, și așa cată să fiă, quò vorba ei se reduce la țerrina iar nu la viia. Quoci viia și netăiată produce ore-quare fruct, și a nu'l cullege nu putea adduce folos nimului. Afarò numai daqua vommu înțelege și sămbăta pământului că sâmbetele tutulor șeptemănilor que eră convocări de adunare pentru binele comun. În sensul a-questa se înțelege, quò; șese dille omul pôte labora, operă pentru sine și familia sa, în a șeptea se adună spre a travallia pentru quelle de folos comun al quării capu este Domnul. Tot asemenea fiă-quare proprietar pôte labora pământul și viia șese ani pentru folosul său privat; al șeptelea annu câtă a'l lăsa în repaos pentru folos comun, quoci se îngrășă, își reluă puterile, se înmulția bestiele, și fiind quò nimeni nu punea nici o labore sau spese în anul aquella, ori-que ar fi produs de sine, eră lăssat a'l cullege fiă-quare, adică proprietar și vecin qua să pôtă apuca din preună cu proprietarul și neavutul și străinul, cum și de a'l pasce și îngrășă vitele. Seceră adică și cules formal, cum să și adune quine-vă în grânarele salle și să și culgă în bușile salle nu se seriă în anul al șeptelea.

Preum numărând dela Pasci o șeptemână de șeptemâni adică 49 de dille și în dioa de cincideci se celebră Pentecosta pentru promulgarea Legii, asemenea Moysè mai institui o sărbătoare quare se celebră la șapte șeptemâni de anni o dată adică se numără de șapte ori quâte șapte sau 49 de anni, și în anul cincideci eră în adevèr o sărbătoare iar nu o convocare que se numi *Jubileu*.

A-questa se institui spre a asigură proprietatea fiă-quării familie. Proprietatea de pământ în Israel a fost în adevèr o moșie, quoci se constitui în moș-tenire, adică că o ținere dela moși din tată în fiu în perpetuitate. A-questa moșie, dată o dată dela Dumnezeu fiă-quării familie nu se mai putea instrăina. Quel neavut sau lipsit putea să i vëndă numai productul pe 50 de anni sau pe atâția anni quâți mai eră dela inchierea legăturii sau contractului pînă în reversatul diorilor Jubileului. Attunci fiă-quare proprietar reintră în possessia sa. Vorba *Jubileu* vine sau dela *jobel* que însemnează cornu de berbec, din quare se făcea bucina, quò prin sunetul bucinei sau cornului se anunță di di de dimineată intrarea în Jubileu; că și quând ar dice quine-vă: a sunat cornul sau tromba? liberi suntem, reintrăm în possessiunile

nostre; bucurie! sau dela *jabal*, cum o tragu unii, que însemnează *addusse*, quò anul a-questa aducea libertatea și bucuria.

Vommu explică Jubileul mai pe largu pășind în paralel cu textul Legii.

8 Vers. «Si vei numera ție șapte repaose de anni de șapte ori șapte anni; și vor fi ție șapte șeptemâne de anni, patru-deci și noè de anni;

9. «Si veți anunția prin vocea trombei în tótă țerra vóstră (adicò în ori-que cetate și fiă-quare comună), în luna a șeptea în a țecea a lunei (în 10 Septembrie que cădea în convocarea pentru curățirea păcatelor), în dioa propitiatiunii, veți anunția peste tot prin trombă în tótă țerră vóstră.

10. «Si veți sanctifică anul (a-questa) al cincidecilea annu, și veți acclamă libertate în țerră tutulor que locuescu pe densa; annu de libertate, semnal vă fi a-questa voè, qua să vè returnați unul și (fiă-quare) la possessia sa, și fiă-quare la familia sa să vè returnați.

11. «Quò șemnal de liberare vă fi a-questa, annul cincidecilea Jubileu vă fi voè...»

Quată umanitate, și que basi solide de sanctificarea proprietății, de libertate individuale și publică și de egalitate nu numai în aintea Legii, ci și în aintea averii! De s'ar fi perdut cu totul Pentateucul și s'ar conservă numai capitulul a-questa, ar fi fost de ajuns a învederă quò Moysè a fost quel mai mare din legiuitori, legiuitorul în adevèr divin. Ori-quine și-ar fi vëndut sau oșia sau persôna sa pentru lipsă și neavere, cum sună trompeta, se dà șemnal quò omul è liber din servitutea în quare intrasse, și quò proprietarul reintră în possessia sa: «Si veți acclamă libertate în țerră tutulor *quellor que locuescu pe densa*. — Șemnal de liberare, *Jubileu* (bucina adică aduce liberare) șemnal quò să vè returnați fiă-quare la possessia sa (proprietarul) «și fiă-quare la familia sa (servul)»

Si qua să aibă quei liberați que mănca, a-quest annu fiind repaosul repaosoilor, fiă-quare putea cullege prin țerrine și prin vii. «Să nu semenați «dice versetul 11, nici să secerati quâte de sine «crescu lui, și să nu cullegeți quelle sanctificate «lui: — 12... din câmpuri veți mănca produc-tele lui.»

Nu è de ajuns atâ; legiuitorul intră în amănunte, explică tôte bine qua nu cum-vă mai târziu după cum făcù biserică Romei să dea quine-vă alt înțelles a-questui Jubileu, să nu quare cum-vă să trimită pe bieții omeni ași reconquistă în ceruri libertatea și possessia. Legiuitorul este forte explicit, vorbește curat de moșie, de casă, de libertate individuale.

13 Vers. «In anul liberării, la șemnalul a-questa vè veți returnă fiă-quare la possessia sa.

14. «Si de veți vinde vîndare apròpelui țeu, sau de veți cumpără dela apròpele țeu, să nu amărăscă nimeni pe apròpele său.

Cum?

15. «Dupò numărul annilor dela șemnalul Jubileului veți cumpără dela apròpele țeu, (și ellu) după numărul annilor productelor vă vinde ție.

Adică nici să vinți nici să cumperi de quat venitul productelor după numărul annilor que mai sunt pînă la Jubileu pe un an adică, pe doi, 3, 4... pînă la 50. Moșia nu se putea vinde, quoci eră sacră. Eatò asigurarea proprietății, și preintîmpinul de a se aglomeră părțile mici ale moșnenilor și a se face dominiuri mari, în dauna agriculturii adică generale, și în dauna particulare desmòștenindu-se familiile.

16. «După mai multul annilor înmulți-se-va (prețul) cumpărătoarei salle, și după mai puținul annilor va împușina cumpărătoarea; quoci numai cantitatea productelor salle pôte vinde quine-va.»

Si iar repetă:

17. «Să nu amărăscă omul pe aproapele său, și să se temă de (Domnul) Dumnezeuul său; quô eu (sunt) Domnul Dumnezeuul vostru;

Adică eu que v'am exdus din casa servitutii.

18. «Si veți împlini toate drepturile melle și toate judecățile melle (eu Domnul Libertăților! drepturile și judecățile Libertății); și făcând și împlinind aqwestea, veți locui pe pământ în bună pace.»

Quăt adică veți călea aqueastă lege, quăt unul va vinde și altul va cumpără moșia iar nu venitul, proprietățile se vor aglomera la unii, alții vor remâne proletari; unii se vor avuți peste măsură, și alții nu vor avea pâinea din toate dillele; lângă un opulent vor fi mii și myriade de indigenți, și pace nu va fi, quoci fâmea nu scie de glumă, daqua nu dai omului a mânca că omu din al său și din laborea și industria sa, ellu cătă a mânca quel puțin că Lupul furând, daqua nu că fără revoluționară.

19. «De veți face dar cum vă command, își va dă pământul productele salle, și veți mânca săturându-vă (fiă-quare), și veți locui cu încredere asupra lui.»

Eată asigurarea proprietății și étô abundanță, din repărțirea pământului în proprietăți mici și egali și laborate toate, iar nu din dominiuri mari lăstate fără cultură.

Si iar se pare quô nu è de ajuns cu quelle disse a înțelegge tot cetățeanul scopul legiuitorului, și mai explică, întră în mai multe amănunte.

23. «Si pământul nu se va putea vinde în confirmățiō (de tot); quoci al meu este pământul, pentru quô proselyți și nisee colonni aședați sunteți voi în ainea mea.

24. «Si după tot pământul que veți coprinde veți dă rescumpărare pentru pământ.

Dumnezeu eră Proprietarul adevărat: ômenii eră colonni aședați; și Dumnezeu eră Capul Statului, și prin urmare rescumpărarea que se cuvenia a dă fiă-quare pentru coprinsul que possede, eră contribuția și decima que se cuvenia fiă-quare a dă Statului în tesaurul publicu pentru quelle de necessitate și folos publicu.

Tot se mai explică legiuitorul să nu quare cum-va să se înstrăine moșia la străini; și la întâmplare de vindere a productului, sau dare în arenda, cum dicem noi în dioa de astăzi pe mai mulți anni, se preferia și la aqueastă tot d'aua un consânge; străinul nu putea deveni arendator de quăt daqua consângei de aproape sau depărtați abdică la dreptul lor. Vommu avé occasiō, la locul lor a vorbi și de aqweste formalități. Să continuăm cu textul.

25 Vers. «Iar de va scăpătă fratele tēu quel eu tine, și va vinde din coprinsele salle, pôte veni moștenitorul (sau rescumpărătorul său, quel eu dreptul de a cumpără) quel mai de aproape, și va rescumpără vânderea aproapei său.

26. «Iar daqua n'are quine-va moștenitor, quărui să'i dea mân'a a cumpără și i se va află (apoi) lui de ajuns spre rescumpărarea sa.

27. «Vă puté compută annii vândării salle, și va redă queea que se cuvine omului quărui i s'a fost vëndut objectul și se va returnă ast-fel la coprinsul său.

Consângei se preferia în ainea străinilor a arendă sau a cumpără pe mai mulți anni moșia.

Daqua aqwestora nu le dă mân'a, și arendator devenia vre-un pământean din altă familiă; atunci proprietarul que 'și-a vëndut venitul moșiei pe mai mulți anni, daqua după quăt-vă timpu ajungea în stare a'și rescumpără venitul moșiei sau arenda, putea computând sau numărând anni que au mai remas pînă la Jubileul, și din queea que a fost luat dela cumpărător sau arendator deducea prețul pe anni trecuți, și respundea pe anni viitori que au mai remas, și reintră din nou în possessia coprinsului său.

Quăt eră de înțelléptă și provédetóre legea aqueastă! In timpii moderni în toată Europa proprietarii mari sau avuții își dau moșiele în arenda la quei neavuți, quoci quea mai mare parte din fermieri sunt mici capitalisti. Que cultură pôte facee quel cu miđlocele înguste sau strimte unei moșie, daqua n'are capital spre a se întinde în toate ramurile industriei agricole? In Israel legea è forte provédetóre. Omul nu'și vindea venitul sau arenda moșiei, de quăt daqua începea a scăpătă spre a'și împlini prin argint vre-o nevoie, și quel que cumpără se înțelegge quô eră quel que possedă avere. Așă moșia trecând dela quel scăpătat pe quăți-vă anni la quel avut, agricultură în genere se folosia, quoci toate câmpurile se cultivă mai bine. Proprietarul adevărat nu putea reintră în possessia coprinsului său mai nainte de Jubileu, de quăt daqua îi dă mân'a să dea prețul arendeii în apoi. Pînă atunci dară o șinea și o cultivă quel avut;

28. «Iar de nu'și va află mâna de ajuns spre a dă în apoi aqwestuia, atunci objectul vëndut va fi la quel que l-a cumpărat pînă în annul liberării (Jubileului); și unul ese în annul liberării, și (altul) intră în coprinsul său.

Textul hellenicu are în parenthese aquí că străin adică de adevărat textu sau că explicațiō vorba determinativă făcînd: *pînă în (al șeselea) an al liberării*. Pentru que să se adaoge vorba *al șeselea*? quând legea din quelle precedenti și quelle următoare este forte explicită. Proprietarul îndată cu sunetul trompei cum se începea Jubileul reintră în possessia sa, n'avea să mai aștepte al șeselea annu.

Pentru case în cetăți întărite sau capitale Legea nu è așă de rigurosă în asigurarea proprietății. Legiuitorul la moșie, la țerrine è provédetor; pământul nu voi al înstrăina, nici al aglomera la unii făcînd a trece dela alții. Quăt pentru case în cetăți, din contra eră în folosul societății daqua dă facultate și străinilor de altă națiō a se stabili în țerră și a'și aducee luminele și industria lor. Aqwestia quari se dieu proselyți tot d'aua se vedu bine-veniți și protegiați de legea lui Moysē.

29 Vers. «De va vinde quine-va casă locuită în cetate congiurată cu muri, rescumpărarea ei pôte fi pînă se va împlini (terminul). Un an de dille este (terminul) rescumpărării salle.

30. «Iar de nu se va rescumpără pînă se va împlini annul întregu, se va confirmă cas'a que este în cetate incongiurată cu muri în adevăr quellui que a cumpărat'o, în generațiunile lui, și nu va eși în annul liberării.

Cetățeanul din cetate daqua ajungea din nevoie a'și vinde casa; or ellu sau consângeii lui avea dreptul a'și-o rescumpără în termin de un an. Daqua aqueastă nu se putea facee, cumpărătorul remânea proprietar, de moștenire din tată în filiu.

Qua să nu se înțellégă însăș rēu legea, al quărui scopu este de a nu se înstrăina pământul.

tul țării, qua să nu trecă dela casele din cetăți și la casele din comune cu coprinusul și țerrinele lor, după cum, explicară mai de unădi în general'a adunare quô *akaret* va să dică și pământ, legiuitorul, qua să asigure pământul țării numai la pământeni adaoe:

31 Vers. «Iar casele de prin comunele que n'au muri în pregiur că și țerrina de pământ să se compute, rescumpărabili în tot d'aura vor fi aqueste; și în Jubileu vor pute eși.

32. «Și cetățile Leviților, casele cetăților coprinșului lor rescumpărabili pentru tot d'aura vor fi Leviților.»

Leviții eră predestinați de a explica legea, de a conserva datinele, de a forma generațiunile; în cetățile lor dar nu se putea încuibă străini, și cu densii aluat de doctrine păgâne sau despotice. Casele lor, coprinsele lor sunt asigurate în eternitate de lege, și la ori-que vëndare se putea rescumpără. Se scie quô lor nu li s'a dat pământuri sau moși; proprietatea lor totă se mărginiă numai în cetățile que li s'a desemnat; și legiuitorul è cu provedere de a nu li se instrăină și aquestea.

33. «Și (pentru) quel quare ar' rescumpără dela Leviți, în anul Jubileului va eși vëndarea caselor cetății coprinșului lor; quôci (quât pentru) casele cetăților Leviților, *atata este coprinșul lor în midlocul filiilor lui Israel.*

34. «Și țerrinele hotărîte pentru păsciunea cetăților lor nu se vor vinde; quôci coprinș eternu aquestea sunt lor.»

Dupô que se asigură în adevăr proprietatea și mai virtos pământul țării de a nu se instrăină la quei de altă națiô, nici de a se aglomeră la unii, și a lipsi dela alții, legiuitorul vine în ajutorul possibil al quellui scăpătat din împregiurări în quât să ajungă proletar, și nevoit sau a servi sau a se vinde ca servu. Ajutorul către quel scăpătat se împune că o datoriă fiă-quăruia; libertatea lui è religiosamente respectată. A repetă textul este tot que ar' pute quine-vă dicee mai pe întelles și mai divin și uman tot de o dată.

35 Vers. «Iar daqua a scăpătat fratele têu, și nu mai pôte cu mânilor pe lîngô tine, susțin-e'l că pe un proselyt și străin, și va trăi fratele têu cu tine.

36. «Și nu'ți luă dela densul usură nici mai mult de quât i-ai dat; teme-te de Dumneđu: eu Domnul! și va trăi fratele têu pe lîngô tine.

37. «Argintul têu să nu i'l dai cu usură (dobândă, interes) și pe interes de adaos să nu i dai bucatele talle.

Cititorii nostri sciu dejă quô vorba *frate* în mosaism se întellege omu de aqueasă națiô, precum în Christianismu se întellege tot aprôpele, tot omul. Despre aqueasta nu ne mai întindem mai virtos după ideile și principele dejă respândite în al 19-lea secul. Tot que vrem să mai dicem și să nu încetăm de a tot mai observa este, quô unde legea se vede foarte întellésă și clară, Judanii facu par' quô le-ar' fi dis în adins Moysè: «Luati dobândă sau usură, și luați atata, atata în quât să remăie în proverb: *în adevăr usură sau dobândă judănească!* Hebreii ascultară pe Moysè, că și călugerii din tôte națiunile pe Christu; că și ômenii que se dicu dela 1848, quâte s'au proclamat atunci.

Responsabilitatea ministrilor s'a proclamat; și ministrii nici o dată n'au fost mai arbitrari și mai nerresponsabili că dela Convenții în quă, mai virtos quei din partitul dis national.

Egalitatea înaintea Legii s'a proclamat; și pare quô s'ar fi dis să ajungă toți Români que nu

sunt de cutare și cutare coterie a fi afarô din lege că nisce paria. Tiganii quâte-va sute de mii s'au liberat, qua să cadă din preună cinci millioane de Români sub o servitute mai grea de quât a lui Pharaon. Nu scie quine-va que să mai dică despre cârti sau despre legi; quôci fiind scris spre a îmbunătăți pe ômeni, speculatorii lor, ciarlatanii declamatori, theocapilii, toți quâți vënd și cumpără corpurile și sufletele populilor, nu învétă carte și nu studie legile, de quât spre a călea legea în numele legii.

Să continuăm cu textul, să vedem și despre libertatea individuale.

39 Vers. «Iar de se va umili fratele têu pe lîngô tine, și se va vinde ție, să nu'ți servă servitute de domesticu.

40. «Că e mercenariu sau că ôspe străin pînô în anul liberării va argăți pe lîngô tine.

41. «Și va eși la liberare (în anul Jubileului) cum și filii lui din preună cu densul, se va duce la familia sa, la coprinșul părintescu se va întorce.

Tot que se pôte explica aquí spre sciința cititorului este quô în versetul 39 unde se dice: *qua omul que se va vinde să nu'ți serve servitute de domesticu*, în alte versiuni și mai virtos în a fracțiunii judanilor se dice: *să nu'ți serve servitute de sclav*. Quei Șapte-deci que eră dintre Israeliți sau dintre continuători verului Mosaismu, nu cunoscu vorba de *δουλος* nici la quei cumpărăți, ci se exprimă prin *οκέτης*. S'a vëdut în Exodu și airea quô nimeni nu pôte cumpără omu de quât numai servițiul lui pe șapte anni. Aquí legea è și mai favorabile quellui que și-a vëndut libertatea; quôci daqua vëndarea și cumpărătorea s'a făcut în anni cu apropiere de Jubileu, cum se anunția prin bucină diorile aquestui annu, omul vëndut, mai nainte și de împlinirea de șapte anni se înturnă liber la familia sa; și cu *famillie* se întellege sementia sau ținutul de unde îi è nascerea. La păgâni și mai virtos la Romani, moștenitorii Pharaonismului, și modelul Czarismului, ômenii se vindea cu suflete cu tot adicô din tată în filiu în perpetuitate. Moysè, legiuitorul divin, nu uită aqueasta, ci qua să se scie la ori-que cas de rea credință adaoe: «și va eși la liberare cum și filii lui și se va duce la familia sa, (adicô) la coprinșul părintescu al sêu se va înturnă.»

Pentru que? — Cuvântul è foarte mare. Ascultați que dice ênsuși Dumneđu după Moysè.

42 Vers. «Quôci ômeni ai casei melle sunt aquestia pe quarî i-am exdus din țerra Egyptului, și nu se pot vinde cu vëndare la ômeni ai casei vôtres.»

Dumneđu nu i-a scos o dată din servitutea lui Pharaon qua să devîă sclavi ai unui Judan din sementia lui Iuda sau lui Benjamin, și ai nici uneia alta. Quând se facu legi nouô al quâror scop este liberarea servului și usurarea împilatului, nu va să dică qua eșind dintr'un jug să dăm în altul schimbând domni. Așă Dumneđu dupô libertagiul și doctrinele lui Moysè, ia pe tot liberatul sub protectia sa, îl face omu al casei salle adicô al libertății; și nu'l mai pôte nimeni altul a și l' ênsuși, și a l' împilă sau aservi din nou.

Judanii ênsuși, și toți avocații și toți frații caussași nu vor să scie de d'alde astea: ei dicu jos Pharaonii qua să ne suim noi! Causa lor este de a luă locul altora și de a deveni mai cumpliți împilători și tyranni.

Dumneđu prin Moysè dice:

43 Vers. «Nu vei întinde cu labôrea (pe fra-

tele t^{eu}u adică) și te vei teme de Domnul Dumnezeu t^{eu}u.»

Unde de d'al de astea, și la Judani după ce se vedură și ei privilegiați și la noi la toate reformele! Regulamentul fu propus în timpul lui Grigoriu Ghica spre îmbunătățirea stării fiilor Patriei, și de colo până dincolo adduseră o întindecă cu laborea pe quei scăpătați mai mult de cât condica lui Caragea. — 1848 strigă în contra abuzurilor regulamentare; și scăpătatul astăzi e și mai întins cu laborea de oamenii que fără rușine se dicu ai anului 48.

Moyse face sau dă legea legilor, însă că un început nu este și fînitul sau împlinirea. Christu veni s'o împlinescă. Moyse asigură libertatea numai a Hebreului; pentru omenii de alte națiuni nu e așa gelos de libertatea lor; dintr'aquestia permite Hebreilor de a și cumpăra sclavi, și de a i ține ca o proprietate din tată în filiu. Nu putem quere mai mult dela omul crescut la curtea lui Pharaon, de cât dela quel născut în Presepriu (iesle). Christ veni spre a dă libertatea tuturor omenilor, rescumpărându i prin sângele s^{eu}; Christu veni spre a anunția și bucină un jubileu perpetuu sau eternu.

Eată ce scriam în 1856 și quare fși are locul și aquí.

«... Adóre Judanii apostăți que în contra silurilor lui Samuel, queru că turbați un rege, adóre ei pe Sabaoth, nu al lui Moyse ci al lui Solomon que se bate cu demonii gelos de thronul s^{eu};

«Quoci popoliu liberi sau quei que aspiră la libertate nu vor pleca genucii de cât în ainea lui Christu.

«Departé de câmpul heroilor disciplinați generalul que n'a fost soldat; departé de omenii liberi Dumnezeuul que n'a fost omu.

«Și omu de clasa cea mai de jos, quare să nu și fi avut marturi sau ajutor la nascerea sa de cât Boul și Asinul, symbolurile laborii; și drept légén Presepriu.

«Si omu quare să fi simțit și fameia, și frigul quellor desmoșteniți ai societății, și flagellarea sclavului, și mórtea quea mai neomenosă que se aplica țilharului.

«Departé de noi Dumnezeuul que n'a condescindut pină a deveni Paria, anathemă însuși, spre a cunoșce în carne și în osé pină unde a fost ajuns și sufferit umanitatea.

«Christu este Dumnezeuul omenilor liberi, omenilor după asemănarea lui Dumnezeuul que nu cunoșce mai presus de densus. Christu e mai mult de cât deu, e perfecția Divinității în totă charitatea sa;

«E filiu lui Dumnezeu, si că filiu adevărat este Progresul, este moștenitorul Tatălui, și că ast-fel ne învîță pe toți spre a împărți cu densus, că nisce frați ai lui, moștenirea lui.

«Daqua Christu nu ar' fi fost omu, nu ar' fi putut fi Dumnezeuul quel adevărat qua să simlă toté alle Omului; și daqua nu era Dumnezeuul quel

adevărat și charitabil, n'ar' fi condescindut pină la a deveni omu proletar, cum să n'aibă unde să și plece capul assupra pământului.

«Păgânătatea avu și ea adeseă nisce momente lucide de aquest mare adevăr; însă divinitățile ei imaginate si imperfecte, daqua descindea pină la starea de omu, nu o facea din charitate, ci din capriciu, și nu lua forme de cât de regi, de pontefici sau quel puțin de sacerdoți.

«In capriciele lor se transfigură și în animale; nici o dată însă regii și sacerdoții n'au lăssat a se dicce quô au devenit proletare sau omenii din popol, quoci cu aqueasta ar' fi innobilat, ar' fi sanctificat, qua să nu dicem *divinisat* popoliu.

«Christ a voit a condescinde pină la a nu avé nici unde să și plece capul pe pământ întru alle salle: Christu a proclamat pe Lazar que jăcea assupra gunoiului de fratele s^{eu}, de egalul s^{eu}. Din cultul către divinitate, Ellu făcu un cult către proletar. Ellu schimbò Theolatria în Anthropolatriă, în Ptocholatriă.

«Ellu ne dette o Scință în locu de o Credință. — Trecut-a umbra Legii când veni Grăția...» (Conservatorul pag. 27 și 28).

Moyse proserind sclavia Hebreului, toleră pe a quellui de altă națiô.

Quat pentru libertatea conaționalilor s^{ei} este forte gelos; quoci își termină capitolul repetând versetele 41 și 42.

54. «... Vă eși (Hebreul) în annul jubileului ellu și copii lui cu densus;

55. «Quoci omeni ai casei melle sunt filii lui Israel; feciori ai mei sunt aquestia (dice Domnul) pe quari i-am exdus din țerra Egyptutui: eu Domnul Dumnezeuul vostru!

CAPU XXVI.

Cu aquest capitol se închiee Leviticul. In primele lui doé versete mai adaoge că o închiere de a nu cădê din nouu Hebreii în idolatrie, și din aqueasta în servitute, și de a sanctifica dioa așeptea a repaoselor pentru synagogă sau adunare, pentru binele comun.

1 Vers. «Nu vè faceți voé (ênși-vè) fapte de mână, nici colonne vè înălțați voé nici de pétră (drept) semnu să punneți în pământul vostru spre a vè prosternă la dēnsa: eu Domnul Dumnezeuul vostru!

2. «Sămbetele melle tineți, și de santele mell le temeți-vè: eu Domnul Dumnezeuul vostru!

Mulți vor să arate quô aquest capitol n'are nici o relațiô sau legătură cu quel din ainte. Par quô ar' fi fost vre-o necessitate d'a o avé. Aquest capitol este un ultimât și are o naturale relațiô nu cu quel din ainea lui ci cu tôte capitolele de lege în preună; quoci aquesta este sanctificarea legilor, totă garanția lor. Cura legiuitorului este de a nu mai reveni popolul la idolatrie, și apoi arată învederat quô de vor ținne sau conservă Hebreii aqueste legi, vor fi liberi și ferici; iar de nu, vor redeveni sclavi și forte, forte neferici; étô cum se exprimă nu numai aquí ci și la capul XXVIII al Legii a doă, Deuteronomiu.

X.

BE 'HUKOTAI.

Aqueastă parte que se numesce *be 'hukotai*, adică *daqua veti urma*, coprinde prima qua să dicu așa și adevărata din prophetii que mulți le

explică prin *predicari*, și quare noi după tôte cuvintele que am dat dejă și mai dăm le numin *predice* sau *predicațiuni* cuvântări în ainea pu-

blicului. Aici legiuitorul nu predice devinând sau ghicind că impostorii păgânilor, ei demonstrează adevărul. Totul la densul e condițional și începe și urmează tot cu *daqua*. Elu spunne curat că și Românul: *daqua* vei stă jos la locu sigur, și vei tăia craea, aqueasta va căde și tu nu vei păși nimicu; iar *daqua* te vei punne pe marginea craeei și o vei tăia mai jos de tine dela închiectura ei, când va căde craea, tu vei căde mai naintea ei, și după înăltime îți vei rumpe picioarele, îți vei sparge capul, vei și plesni pôte.

Moysè în modul aquesta își sancționă legile, și cu quat vorbește mai simplu și mai adevèrat, cu atâta este mai sublimu și mai e'erou, quoci toate quâte dice au câtat să se împlinescã.

Preceptele Domnului sau legile lui Moysè dictate de rația divină que se manifestă prin rația bărbaților că Moysè, tind:

1° La economie, de unde deculã abondanța și independența individuale și publicã,

2° La curăție, de unde deculã sănătatea individuală și publicã și ameliorația or infrumusețarea stirpei umane,

3° După economiã și curăția quare facee educația materiale a popolului, prin travalliu sau cultura măestriilor și artelor, vine educația spiritală, de unde deculã administrația înțeleaptă, ordinea și securitatea din intru, și apărarea Patriei de inemicii din afară, când o dată filii Patriei sunt ômeni integri, liberi, ferici, și prin urmare geloși de libertățile și de fericierea lor. Prin urmare, legiuitorul, în numele Domnului dice:

Vers. 3. «DE veți amblã în preceptele melle, și comandate melle, veți finne și le veți facee;

«4. Da-voiu plôiea voe la timpul sêu, și pământul își va dà produsele salle și lemnele câmpurilor își vor dà fructul lor,

«5. Și va ajunge treieratul vostru (pinò) la culesul viilor; și culesul va ajunge pinò la semănăturã; și veți mânca pâinea voastră săturându-vè și veți locui cu securitate pe pământul vostru (și resbellul nu va străbatte prin pământul vostru);

«6. Si voiu dà pace în pământul vostru, și veți dormi, și nu va fi quine să vè spăimante, și voiu exterminã ferele relle din pământul vostru.

«7. Si resbellul nu va străbatte prin pământul vostru, și veți allungã pe inemicii voștri, și vor căde în aintea voastră ucciși.

«8. Si și vor allungã dintre voi cinci pe o sutã, și o sutã dintre voi își vor allungã deci de mii, și vor căde inemicii în aintea voastră de sabie.

(Nu se pôte mai bine descrie o țerrã locuitã de bărbați sănătoși, tari, deștepți și geloși de independența lor).

«9. Si voiu căută assupra voastră: cresce-voiu, și vè voiu immulți; și voiu stabilì alianța mea cu voi.

«10. Si veți mânca vechie și vechiele vechilor; și quelle vechie din aintea quellor nuoè veți lepèdã.

(Nu se pôte iar mai bine arătã rezultatele economiei sau abondanța).

«11. Si voiu punne alianța mea intru voi, și nu vè vã abandonã sufletul meu.

«12. Si voiu amblã intru voi, și voiu fi al vostru Dumneđu, și veți fi popoul meu.

«13. Eu Domnul Dumneđu vostru quel que v'am exdus din țerr'a Egyptului când erați servit: rupt-am legătura jugului vostru și v'am addus cu frunte înaltã!

Legiuitorul începe cu DAQUA, și arată, (de se vor finne și executã preceptele sallutarie), toate rezultatele bune, adicò abondanța, securitatea, și

netața, bărbăția sau heroismul, și terminã că o închiere, quò Domnul lui Israel nu e de quat quel que a rupt jugul sclaviei, qua să arate quò ômenii lui e tã și fiã geloși de libertățile lor.

Sã ascultãm pe legiuitor, și la din contra, la întèmplare de a nu fi observate și executate regulele de economie, de curăție, de dreptate, și de libertate:

«Vers. 14. Iar DE nu veți ascultã de mine, nici veți facee preceptele melle,

«15. Ci veți trece peste dènsese, și la judecãțile melle se va îngreuã sufletul vostru cum să nu faceți *tôte* preceptele melle, și (cum) să desfaceți legătura mea (cu voi);

Raschi, vorbind despre călcarea legilor, sau despre ruperea alianței între Dumneđu și omu, o clasificã în quelle următore șapte nelegiuiri:

A nu ascultã de Lege;

A nu facee nimicu;

A disprețã sau defaimã pe quel que facee;

A urri pe înțelepți și pe ômeni integri;

A împedica întreprinderile folositoare;

A nu recunõește sau a detãmã Legea;

Și în fine a nu recunõește pe Dumneđu, și a l denegã.

Asã ôtò cum urmează legiuitorul la întèmplare de a nu se observã regulele aintătore la fericierea noștrã.

«16. Facee-voiu și eu asemenea voe, și voiu adducee peste voi lips'a (din călcarea regulilor economiei) și gâlbeneala (din neobservarea curăției) e nsumând ochii voștri, și sufletul (sau viața) vostru topit; și veți semãna în desert semințele voștre, și le vor mânca adversarii voștri.

(Pentru quò peste ômeni debili, desnervali de pasiuni și malatii, trândavi și corupți, fără ordine și disciplinã, inoranți, vin inemicii din afară și pradã tot, nefind în stare pãmènteni a raționã și a se apèrã).

«17. Punne-voiu fața mea assupra voastră și veți căde în aintea inemiciilor voștri, și vè vor allungã quei que vè urrèscu și veți fugi, neurmându-vè nimeni.

Pe quelle d'ântèiu patru bune rezultate, adicò: abondanța, sănătatea, securitatea în contra fèrelor și inemiciilor din intru și securitatea în contra inemiciilor de din afară, mulți le numescu *binecuvèntari*; iar la cas de neascultare pe quelle patru rezultate relle, adicò, fametea, malatiile, fèrelle salbatice, resbellul, le numescu *maledictiuni* sau blesteme. Noi nu putem adoptã aqueste denumiri în sensul modern, ci tot în sensul biblicu; pentru quò nici legiuitorul nici Dumneđu nu blestemã; ci Rația și Dreptatea eternã ne dice curat fiã-quãruia quò queea que semènam, aqueea și collegem: DAQUA avem principe bune și urmãm după dènsese avem și rezultate bune; iar DAQUA adoptãm principe relle, și urmãm după dènsese, avem și rezultate relle. Cum ne așteinem asã și dormim. Tot è condițional în aqueastă cuvèntare sau prophètie, nimicu nu è nici de devinare, nici de predicere instinctivã și neraționatã, niei de bine-cuvèntare, nici de blestem.

Legiuitorul presupunne sau scie bine quò omul committe adesea errori, se abatte adesea din callea dreptã, și iar își vine în simțiri și se corrige; la întèmplare ansè de a și recunõește errorrea, sau abatterea și a nu se corrige; atunci din natura lor rellele vin immulțite și compuse, pentru quò sunt rezultate din rezultate relle.

Fatò cum urmează predicația:

«18. Si DAQUA pinò acolo ca veți ascultã de